නමො තස්ස භගවතො අරහතො සම්මාසම්බුද්ධස්ස

ඛුද්දකනිකායෙ

ජාතක-අට්ඨකථා

(පඨමො භාගො)

ගන්ථාරම්භකථා

ජාතිකොටිසහස්සෙහි , පමාණරහිතං හිතං;
ලොකස්ස **ලොකනාථෙන,** කතං යෙන මහෙසිනා.

තස්ස පාදෙ නමස්සිත්වා, කත්වා **ධම්මස්ස** චඤ්ජලිං;
සඞ්ඝඤ්ච පතිමානෙත්වා, සබ්බසම්මානභාජනං.

නමස්සනාදිනො අස්ස, පුඤ්ඤස්ස රතනත්තයෙ;
පවත්තස්සානුභාවෙන, ඡෙත්වා සබ්බෙ උපද්දවෙ.

තං තං කාරණමාගම්ම, දෙසිතානි ජුතිමතා;
අපණ්ණකාදීනි පුරා, ජාතකානි මහෙසිනා.

යානි යෙසු චිරං සත්ථා, ලොකනිත්ථරණත්ථිකො;
අනන්තෙ බොධිසම්භාරෙ, පරිපාචෙසි නායකො.

තානි සබ්බානි එකජ්ඣං, ආරොපෙන්තෙහි සඞ්ගහං;
ජාතකං නාම සඞ්ගීතං, ධම්මසඞ්ගාහකෙහි යං.

බුද්ධවංසස්ස එතස්ස, ඉච්ඡන්තෙන චිරට්ඨිතිං;
යාචිතො අභිගන්ත්වාන, ථෙරෙන **අත්ථදස්සිනා.**

අසංසට්ඨවිහාරෙ , සදා සුද්ධවිහාරිනා;
තථෙව **බුද්ධමිත්තෙන,** සන්තචිත්තෙන විඤ්ඤුනා.

මහිංසාසකවංසම්හි, සම්භූතෙන නයඤ්ඤුනා;
බුද්ධදෙවෙන ච තථා, භික්ඛුනා සුද්ධබුද්ධිනා.

මහාපුරිසචරියානං, ආනුභාවං අචින්තියං;
තස්ස විජ්ජොතයන්තස්ස, ජාතකස්සත්ථවණ්ණනං.

මහාවිහාරවාසීනං, වාචනාමග්ගනිස්සිතං;
භාසිස්සං භාසතො තං මෙ, සාධු ගණ්හන්තු සාධවොති.

නිදානකථා

සා පනායං ජාතකස්ස අත්ථවණ්ණනා දූරෙනිදානං, අවිදූරෙනිදානං, සන්තිකෙනිදානන්ති ඉමානි තීණි නිදානානි දස්සෙත්වා වණ්ණියමානා යෙ නං සුණන්ති, තෙහි සමුදාගමතො පට්ඨාය විඤ්ඤාතත්තා යස්මා සුට්ඨු විඤ්ඤාතා නාම හොති, තස්මා තං තානි නිදානානි දස්සෙත්වා වණ්ණයිස්සාම.

තත්ථ ආදිතො තාව තෙසං නිදානානං පරිච්ඡෙදො වෙදිතබ්බො. දීපඞ්කරපාදමූලස්මිඤ්හි කතාභිනීහාරස්ස මහාසත්තස්ස යාව වෙස්සන්තරත්තභාවා චවිත්වා තුසිතපුරෙ නිබ්බත්ති, තාව පවත්තො කථාමග්ගො **දූරෙනිදානං** නාම. තුසිතභවනතො පන චවිත්වා යාව බොධිමණ්ඩෙ සබ්බඤ්ඤුතප්පත්ති, තාව පවත්තො කථාමග්ගො **අවිදූරෙනිදානං** නාම. **සන්තිකෙනිදානං** පන තෙසු තෙසු ඨානෙසු විහරතො තස්මිං තස්මිංයෙව ඨානෙ ලබ්භතීති.

1. දූරෙනිදානකථා

තත්‍රිදං **දූරෙනිදානං** නාම – ඉතො කිර කප්පසතසහස්සාධිකානං චතුන්නං අසඞ්ඛ්‍යෙය්‍යානං මත්ථකෙ **අමරවතී** නාම නගරං අහොසි. තත්ථ **සුමෙධො** නාම බ්‍රාහ්මණො පටිවසති උභතො සුජාතො මාතිතො ච පිතිතො ච සංසුද්ධගහණිකො යාව සත්තමා කුලපරිවට්ටා අක්ඛිත්තො අනුපකුට්ඨො ජාතිවාදෙන අභිරූපො දස්සනීයො පාසාදිකො පරමාය වණ්ණපොක්ඛරතාය සමන්නාගතො. සො අඤ්ඤං කම්මං අකත්වා බ්‍රාහ්මණසිප්පමෙව උග්ගණ්හි. තස්ස දහරකාලෙයෙව මාතාපිතරො කාලමකංසු. අථස්ස රාසිවඩ්ඪකො අමච්චො ආයපොත්ථකං ආහරිත්වා සුවණ්ණරජතමණිමුත්තාදිභරිතෙ ගබ්භෙ විවරිත්වා ‘‘එත්තකං තෙ, කුමාර, මාතු සන්තකං, එත්තකං පිතු සන්තකං, එත්තකං අය්‍යකපය්‍යකාන’’න්ති යාව සත්තමා කුලපරිවට්ටා ධනං ආචික්ඛිත්වා ‘‘එතං පටිපජ්ජාහී’’ති ආහ. සුමෙධපණ්ඩිතො චින්තෙසි – ‘‘ඉමං ධනං සංහරිත්වා මය්හං පිතුපිතාමහාදයො පරලොකං ගච්ඡන්තා එකං කහාපණම්පි ගහෙත්වා න ගතා, මයා පන ගහෙත්වා ගමනකාරණං කාතුං වට්ටතී’’ති. සො රඤ්ඤො ආරොචෙත්වා නගරෙ භෙරිං චරාපෙත්වා මහාජනස්ස දානං දත්වා තාපසපබ්බජ්ජං පබ්බජි. ඉමස්ස පනත්ථස්ස ආවිභාවත්ථං ඉමස්මිං ඨානෙ සුමෙධකථා කථෙතබ්බා . සා පනෙසා කිඤ්චාපි බුද්ධවංසෙ නිරන්තරං ආගතායෙව, ගාථාසම්බන්ධෙන පන ආගතත්තා න සුට්ඨු පාකටා. තස්මා තං අන්තරන්තරා ගාථාය සම්බන්ධදීපකෙහි වචනෙහි සද්ධිං කථෙස්සාම.

සුමෙධකථා

කප්පසතසහස්සාධිකානඤ්හි චතුන්නං අසඞ්ඛ්‍යෙය්‍යානං මත්ථකෙ දසහි සද්දෙහි අවිවිත්තං ‘‘අමරවතී’’ති ච ‘‘අමර’’න්ති ච ලද්ධනාමං නගරං අහොසි, යං සන්ධාය බුද්ධවංසෙ වුත්තං –

‘‘කප්පෙ ච සතසහස්සෙ, චතුරො ච අසඞ්ඛියෙ;
අමරං නාම නගරං, දස්සනෙය්‍යං මනොරමං;
දසහි සද්දෙහි අවිවිත්තං, අන්නපානසමායුත’’න්ති.

තත්ථ **දසහි සද්දෙහි අවිවිත්තන්ති** හත්ථිසද්දෙන, අස්සසද්දෙන, රථසද්දෙන, භෙරිසද්දෙන, මුදිඞ්ගසද්දෙන, වීණාසද්දෙන, සම්මසද්දෙන, තාළසද්දෙන, සඞ්ඛසද්දෙන ‘‘අස්නාථ, පිවථ, ඛාදථා’’ති දසමෙන සද්දෙනාති ඉමෙහි දසහි සද්දෙහි අවිවිත්තං අහොසි. තෙසං පන සද්දානං එකදෙසමෙව ගහෙත්වා –

‘‘හත්ථිසද්දං අස්සසද්දං, භෙරිසඞ්ඛරථානි ච;
ඛාදථ පිවථ චෙව, අන්නපානෙන ඝොසිත’’න්ති. –

බුද්ධවංසෙ ඉමං ගාථං වත්වා –

‘‘නගරං සබ්බඞ්ගසම්පන්නං, සබ්බකම්මමුපාගතං;
සත්තරතනසම්පන්නං, නානාජනසමාකුලං;
සමිද්ධං දෙවනගරංව, ආවාසං පුඤ්ඤකම්මිනං.

‘‘නගරෙ අමරවතියා, සුමෙධො නාම බ්‍රාහ්මණො;
අනෙකකොටිසන්නිචයො, පහූතධනධඤ්ඤවා.

‘‘අජ්ඣායකො මන්තධරො, තිණ්ණං වෙදාන පාරගූ;
ලක්ඛණෙ ඉතිහාසෙ ච, සධම්මෙ පාරමිං ගතො’’ති. – වුත්තං;

අථෙකදිවසං සො සුමෙධපණ්ඩිතො උපරිපාසාදවරතලෙ රහොගතො හුත්වා පල්ලඞ්කං ආභුජිත්වා නිසින්නො චින්තෙසි – ‘‘පුනබ්භවෙ, පණ්ඩිත, පටිසන්ධිග්ගහණං නාම දුක්ඛං, තථා නිබ්බත්තනිබ්බත්තට්ඨානෙ සරීරභෙදනං, අහඤ්ච ජාතිධම්මො ජරාධම්මො බ්‍යාධිධම්මො මරණධම්මො, එවංභූතෙන මයා අජාතිං අජරං අබ්‍යාධිං අදුක්ඛං සුඛං සීතලං අමතමහානිබ්බානං පරියෙසිතුං වට්ටති, අවස්සං භවතො මුච්චිත්වා නිබ්බානගාමිනා එකෙන මග්ගෙන භවිතබ්බ’’න්ති. තෙන වුත්තං –

‘‘රහොගතො නිසීදිත්වා, එවං චින්තෙසහං තදා;
දුක්ඛො පුනබ්භවො නාම, සරීරස්ස ච භෙදනං.

‘‘ජාතිධම්මො ජරාධම්මො, බ්‍යාධිධම්මො සහං තදා;
අජරං අමතං ඛෙමං, පරියෙසිස්සාමි නිබ්බුතිං.

‘‘යංනූනිමං පූතිකායං, නානාකුණපපූරිතං;
ඡඩ්ඩයිත්වාන ගච්ඡෙය්‍යං, අනපෙක්ඛො අනත්ථිකො.

‘‘අත්ථි හෙහිති සො මග්ගො, න සො සක්කා න හෙතුයෙ;
පරියෙසිස්සාමි තං මග්ගං, භවතො පරිමුත්තියා’’ති.

තතො උත්තරිපි එවං චින්තෙසි – යථා හි ලොකෙ දුක්ඛස්ස පටිපක්ඛභූතං සුඛං නාම අත්ථි, එවං භවෙ සති තප්පටිපක්ඛෙන විභවෙනාපි භවිතබ්බං. යථා ච උණ්හෙ සති තස්ස වූපසමභූතං සීතම්පි අත්ථි, එවං රාගාදීනං අග්ගීනං වූපසමෙන නිබ්බානෙනාපි භවිතබ්බං. යථා ච පාපස්ස ලාමකස්ස ධම්මස්ස පටිපක්ඛභූතො කල්‍යාණො අනවජ්ජධම්මොපි අත්ථියෙව, එවමෙව පාපිකාය ජාතියා සති සබ්බජාතික්ඛෙපනතො අජාතිසඞ්ඛාතෙන නිබ්බානෙනාපි භවිතබ්බමෙවාති. තෙන වුත්තං –

‘‘යථාපි දුක්ඛෙ විජ්ජන්තෙ, සුඛං නාමපි විජ්ජති;
එවං භවෙ විජ්ජමානෙ, විභවොපි ඉච්ඡිතබ්බකො.

‘‘යථාපි උණ්හෙ විජ්ජන්තෙ, අපරං විජ්ජති සීතලං;
එවං තිවිධග්ගි විජ්ජන්තෙ, නිබ්බානං ඉච්ඡිතබ්බකං.

‘‘යථාපි පාපෙ විජ්ජන්තෙ, කල්‍යාණමපි විජ්ජති;
එවමෙව ජාති විජ්ජන්තෙ, අජාතිපිච්ඡිතබ්බක’’න්ති.

අපරම්පි චින්තෙසි – යථා නාම ගූථරාසිම්හි නිමුග්ගෙන පුරිසෙන දූරතො පඤ්චවණ්ණපදුමසඤ්ඡන්නං මහාතළාකං දිස්වා ‘‘කතරෙන නු ඛො මග්ගෙන එත්ථ ගන්තබ්බ’’න්ති තං තළාකං ගවෙසිතුං යුත්තං. යං තස්ස අගවෙසනං, න සො තළාකස්ස දොසො. එවමෙව කිලෙසමලධොවනෙ අමතමහානිබ්බානතළාකෙ විජ්ජන්තෙ තස්ස අගවෙසනං න අමතනිබ්බානමහාතළාකස්ස දොසො. යථා ච චොරෙහි සම්පරිවාරිතො පුරිසො පලායනමග්ගෙ විජ්ජමානෙපි සචෙ න පලායති, න සො මග්ගස්ස දොසො, පුරිසස්සෙව දොසො. එවමෙව කිලෙසෙහි පරිවාරෙත්වා ගහිතස්ස පුරිසස්ස විජ්ජමානෙයෙව නිබ්බානගාමිම්හි සිවෙ මග්ගෙ මග්ගස්ස අගවෙසනං නාම න මග්ගස්ස දොසො, පුග්ගලස්සෙව දොසො. යථා ච බ්‍යාධිපීළිතො පුරිසො විජ්ජමානෙ බ්‍යාධිතිකිච්ඡකෙ වෙජ්ජෙ සචෙ තං වෙජ්ජං ගවෙසිත්වා බ්‍යාධිං න තිකිච්ඡාපෙති, න සො වෙජ්ජස්ස දොසො, පුරිසස්සෙව දොසො. එවමෙව යො කිලෙසබ්‍යාධිපීළිතො පුරිසො කිලෙසවූපසමමග්ගකොවිදං විජ්ජමානමෙව ආචරියං න ගවෙසති, තස්සෙව දොසො, න කිලෙසවිනාසකස්ස ආචරියස්සාති. තෙන වුත්තං –

‘‘යථා ගූථගතො පුරිසො, තළාකං දිස්වාන පූරිතං;
න ගවෙසති තං තළාකං, න දොසො තළාකස්ස සො.

‘‘එවං කිලෙසමලධොවෙ, විජ්ජන්තෙ අමතන්තළෙ;
න ගවෙසති තං තළාකං, න දොසො අමතන්තළෙ.

‘‘යථා අරීහි පරිරුද්ධො, විජ්ජන්තෙ ගමනම්පථෙ;
න පලායති සො පුරිසො, න දොසො අඤ්ජසස්ස සො.

‘‘එවං කිලෙසපරිරුද්ධො, විජ්ජමානෙ සිවෙ පථෙ;
න ගවෙසති තං මග්ගං, න දොසො සිවමඤ්ජසෙ.

‘‘යථාපි බ්‍යාධිතො පුරිසො, විජ්ජමානෙ තිකිච්ඡකෙ;
න තිකිච්ඡාපෙති තං බ්‍යාධිං, න දොසො සො තිකිච්ඡකෙ.

‘‘එවං කිලෙසබ්‍යාධීහි, දුක්ඛිතො පරිපීළිතො;
න ගවෙසති තං ආචරියං, න දොසො සො විනායකෙ’’ති.

අපරම්පි චින්තෙසි – යථා මණ්ඩනජාතිකො පුරිසො කණ්ඨෙ ආසත්තං කුණපං ඡඩ්ඩෙත්වා සුඛී ගච්ඡති, එවං මයාපි ඉමං පූතිකායං ඡඩ්ඩෙත්වා අනපෙක්ඛෙන නිබ්බානනගරං පවිසිතබ්බං. යථා ච නරනාරියො උක්කාරභූමියං උච්චාරපස්සාවං කත්වා න තං උච්ඡඞ්ගෙන වා ආදාය දසන්තෙන වා වෙඨෙත්වා ගච්ඡන්ති, ජිගුච්ඡමානා පන අනපෙක්ඛාව ඡඩ්ඩෙත්වා ගච්ඡන්ති, එවං මයාපි ඉමං පූතිකායං අනපෙක්ඛෙන ඡඩ්ඩෙත්වා අමතං නිබ්බානනගරං පවිසිතුං වට්ටති. යථා ච නාවිකා නාම ජජ්ජරං නාවං අනපෙක්ඛා ඡඩ්ඩෙත්වා ගච්ඡන්ති, එවං අහම්පි ඉමං නවහි වණමුඛෙහි පග්ඝරන්තං කායං ඡඩ්ඩෙත්වා අනපෙක්ඛො නිබ්බානපුරං පවිසිස්සාමි. යථා ච පුරිසො නානාරතනානි ආදාය චොරෙහි සද්ධිං මග්ගං ගච්ඡන්තො අත්තනො රතනනාසභයෙන තෙ ඡඩ්ඩෙත්වා ඛෙමං මග්ගං ගණ්හාති, එවං අයම්පි කරජකායො රතනවිලොපකචොරසදිසො. සචාහං එත්ථ තණ්හං කරිස්සාමි, අරියමග්ගකුසලධම්මරතනං මෙ නස්සිස්සති. තස්මා මයා ඉමං චොරසදිසං කායං ඡඩ්ඩෙත්වා නිබ්බානනගරං පවිසිතුං වට්ටතීති. තෙන වුත්තං –

‘‘යථාපි කුණපං පුරිසො, කණ්ඨෙ බද්ධං ජිගුච්ඡිය;
මොචයිත්වාන ගච්ඡෙය්‍ය, සුඛී සෙරී සයංවසී.

‘‘තථෙවිමං පූතිකායං, නානාකුණපසඤ්චයං;
ඡඩ්ඩයිත්වාන ගච්ඡෙය්‍යං, අනපෙක්ඛො අනත්ථිකො.

‘‘යථා උච්චාරට්ඨානම්හි, කරීසං නරනාරියො;
ඡඩ්ඩයිත්වාන ගච්ඡන්ති, අනපෙක්ඛා අනත්ථිකා.

‘‘එවමෙවාහං ඉමං කායං, නානාකුණපපූරිතං;
ඡඩ්ඩයිත්වාන ගච්ඡිස්සං, වච්චං කත්වා යථා කුටිං.

‘‘යථාපි ජජ්ජරං නාවං, පලුග්ගං උදගාහිනිං;
සාමී ඡඩ්ඩෙත්වා ගච්ඡන්ති, අනපෙක්ඛා අනත්ථිකා.

‘‘එවමෙවාහං ඉමං කායං, නවච්ඡිද්දං ධුවස්සවං;
ඡඩ්ඩයිත්වාන ගච්ඡිස්සං, ජිණ්ණනාවංව සාමිකා.

‘‘යථාපි පුරිසො චොරෙහි, ගච්ඡන්තො භණ්ඩමාදිය;
භණ්ඩච්ඡෙදභයං දිස්වා, ඡඩ්ඩයිත්වාන ගච්ඡති.

‘‘එවමෙව අයං කායො, මහාචොරසමො විය;
පහායිමං ගමිස්සාමි, කුසලච්ඡෙදනාභයා’’ති.

එවං සුමෙධපණ්ඩිතො නානාවිධාහි උපමාහි ඉමං නෙක්ඛම්මූපසංහිතං අත්ථං චින්තෙත්වා සකනිවෙසනෙ අපරිමිතං භොගක්ඛන්ධං හෙට්ඨා වුත්තනයෙන කපණද්ධිකාදීනං විස්සජ්ජෙත්වා මහාදානං දත්වා වත්ථුකාමෙ ච කිලෙසකාමෙ ච පහාය අමරනගරතො නික්ඛමිත්වා එකකොව හිමවන්තෙ ධම්මිකං නාම පබ්බතං නිස්සාය අස්සමං කත්වා තත්ථ පණ්ණසාලඤ්ච චඞ්කමඤ්ච මාපෙත්වා පඤ්චහි නීවරණදොසෙහි විවජ්ජිතං ‘‘එවං සමාහිතෙ චිත්තෙ’’තිආදිනා නයෙන වුත්තෙහි අට්ඨහි කාරණගුණෙහි සමුපෙතං අභිඤ්ඤාසඞ්ඛාතං බලං ආහරිතුං තස්මිං අස්සමපදෙ නවදොසසමන්නාගතං සාටකං පජහිත්වා ද්වාදසගුණසමන්නාගතං වාකචීරං නිවාසෙත්වා ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජි. එවං පබ්බජිතො අට්ඨදොසසමාකිණ්ණං තං පණ්ණසාලං පහාය දසගුණසමන්නාගතං රුක්ඛමූලං උපගන්ත්වා සබ්බං ධඤ්ඤවිකතිං පහාය පවත්තඵලභොජනො හුත්වා නිසජ්ජට්ඨානචඞ්කමනවසෙනෙව පධානං පදහන්තො සත්තාහබ්භන්තරෙයෙව අට්ඨන්නං සමාපත්තීනං පඤ්චන්නඤ්ච අභිඤ්ඤානං ලාභී අහොසි. එවං තං යථාපත්ථිතං අභිඤ්ඤාබලං පාපුණි. තෙන වුත්තං –

‘‘එවාහං චින්තයිත්වාන, නෙකකොටිසතං ධනං;
නාථානාථානං දත්වාන, හිමවන්තමුපාගමිං.

‘‘හිමවන්තස්සාවිදූරෙ , ධම්මිකො නාම පබ්බතො;
අස්සමො සුකතො මය්හං, පණ්ණසාලා සුමාපිතා.

‘‘චඞ්කමං තත්ථ මාපෙසිං, පඤ්චදොසවිවජ්ජිතං;
අට්ඨගුණසමුපෙතං, අභිඤ්ඤාබලමාහරිං.

‘‘සාටකං පජහිං තත්ථ, නවදොසමුපාගතං;
වාකචීරං නිවාසෙසිං, ද්වාදසගුණමුපාගතං.

‘‘අට්ඨදොසසමාකිණ්ණං, පජහිං පණ්ණසාලකං;
උපාගමිං රුක්ඛමූලං, ගුණෙ දසහුපාගතං.

‘‘වාපිතං රොපිතං ධඤ්ඤං, පජහිං නිරවසෙසතො;
අනෙකගුණසම්පන්නං, පවත්තඵලමාදියිං.

‘‘තත්ථප්පධානං පදහිං, නිසජ්ජට්ඨානචඞ්කමෙ;
අබ්භන්තරම්හි සත්තාහෙ, අභිඤ්ඤාබලපාපුණි’’න්ති.

තත්ථ ‘‘අස්සමො සුකතො මය්හං, පණ්ණසාලා සුමාපිතා’’ති ඉමාය පාළියා සුමෙධපණ්ඩිතෙන අස්සමපණ්ණසාලාචඞ්කමා සහත්ථා මාපිතා විය වුත්තා. අයං පනෙත්ථ අත්ථො – මහාසත්තං ‘‘හිමවන්තං අජ්ඣොගාහෙත්වා අජ්ජ ධම්මිකං පබ්බතං පවිසිස්සාමී’’ති නික්ඛන්තං දිස්වා සක්කො දෙවානමින්දො විස්සකම්මදෙවපුත්තං ආමන්තෙසි – ‘‘තාත, අයං සුමෙධපණ්ඩිතො පබ්බජිස්සාමීති නික්ඛන්තො, එතස්ස වසනට්ඨානං මාපෙහී’’ති. සො තස්ස වචනං සම්පටිච්ඡිත්වා රමණීයං අස්සමං, සුගුත්තං පණ්ණසාලං, මනොරමං චඞ්කමඤ්ච මාපෙසි. භගවා පන තදා අත්තනො පුඤ්ඤානුභාවෙන නිප්ඵන්නං තං අස්සමපදං සන්ධාය සාරිපුත්ත, තස්මිං ධම්මිකපබ්බතෙ –

> ‘‘අස්සමො සුකතො මය්හං, පණ්ණසාලා සුමාපිතා;
> චඞ්කමං තත්ථ මාපෙසිං, පඤ්චදොසවිවජ්ජිත’’න්ති. –

ආහ . තත්ථ **සුකතො මය්හන්ති** සුකතො මයා. **පණ්ණසාලා සුමාපිතාති** පණ්ණච්ඡදනසාලාපි මෙ සුමාපිතා අහොසි.

පඤ්චදොසවිවජ්ජිතන්ති පඤ්චිමෙ චඞ්කමදොසා නාම – ථද්ධවිසමතා, අන්තොරුක්ඛතා, ගහනච්ඡන්නතා, අතිසම්බාධතා, අතිවිසාලතාති. ථද්ධවිසමභූමිභාගස්මිඤ්හි චඞ්කමෙ චඞ්කමන්තස්ස පාදා රුජ්ජන්ති, ඵොටා උට්ඨහන්ති, චිත්තං එකග්ගං න ලභති, කම්මට්ඨානං විපජ්ජති. මුදුසමතලෙ පන ඵාසුවිහාරං ආගම්ම කම්මට්ඨානං සම්පජ්ජති. තස්මා ථද්ධවිසමභූමිභාගතා එකො දොසොති වෙදිතබ්බො. චඞ්කමස්ස අන්තො වා මජ්ඣෙ වා කොටියං වා රුක්ඛෙ සති පමාදමාගම්ම චඞ්කමන්තස්ස නලාටං වා සීසං වා පටිහඤ්ඤතීති අන්තොරුක්ඛතා දුතියො දොසො. තිණලතාදිගහනච්ඡන්නෙ චඞ්කමෙ චඞ්කමන්තො අන්ධකාරවෙලායං උරගාදිකෙ පාණෙ අක්කමිත්වා වා මාරෙති, තෙහි වා දට්ඨො දුක්ඛං ආපජ්ජතීති ගහනච්ඡන්නතා තතියො දොසො. අතිසම්බාධෙ චඞ්කමෙ විත්ථාරතො රතනිකෙ වා අඩ්ඪරතනිකෙ වා චඞ්කමන්තස්ස පරිච්ඡෙදෙ පක්ඛලිත්වා නඛාපි අඞ්ගුලියොපි භිජ්ජන්තීති අතිසම්බාධතා චතුත්ථො දොසො. අතිවිසාලෙ චඞ්කමෙ චඞ්කමන්තස්ස චිත්තං විධාවති, එකග්ගතං න ලභතීති අතිවිසාලතා පඤ්චමො දොසො. පුථුලතො පන දියඩ්ඪරතනං ද්වීසු පස්සෙසු රතනමත්තඅනුචඞ්කමං දීඝතො සට්ඨිහත්ථං මුදුතලං සමවිප්පකිණ්ණවාලුකං චඞ්කමං වට්ටති චෙතියගිරිම්හි දීපප්පසාදකමහින්දත්ථෙරස්ස චඞ්කමනං විය, තාදිසං තං අහොසි. තෙනාහ ‘‘චඞ්කමං තත්ථ මාපෙසිං, පඤ්චදොසවිවජ්ජිත’’න්ති.

අට්ඨගුණසමුපෙතන්ති අට්ඨහි සමණසුඛෙහි උපෙතං. අට්ඨිමානි සමණසුඛානි නාම – ධනධඤ්ඤපරිග්ගහාභාවො, අනවජ්ජපිණ්ඩපාතපරියෙසනභාවො, නිබ්බුතපිණ්ඩපාතභුඤ්ජනභාවො, රට්ඨං පීළෙත්වා ධනසාරං වා සීසකහාපණාදීනි වා ගණ්හන්තෙසු රාජකුලෙසු රට්ඨපීළනකිලෙසාභාවො, උපකරණෙසු නිච්ඡන්දරාගභාවො, චොරවිලොපෙ නිබ්භයභාවො, රාජරාජමහාමත්තෙහි අසංසට්ඨභාවො, චතූසු දිසාසු අප්පටිහතභාවොති. ඉදං වුත්තං හොති – යථා තස්මිං අස්සමෙ වසන්තෙන සක්කා හොන්ති ඉමානි අට්ඨ සමණසුඛානි වින්දිතුං, එවං අට්ඨගුණසමුපෙතං තං අස්සමං මාපෙසින්ති.

අභිඤ්ඤාබලමාහරින්ති පච්ඡා තස්මිං අස්සමෙ වසන්තො කසිණපරිකම්මං කත්වා අභිඤ්ඤානං සමාපත්තීනඤ්ච උප්පාදනත්ථාය අනිච්චතො දුක්ඛතො විපස්සනං ආරභිත්වා ථාමප්පත්තං විපස්සනාබලං ආහරිං. යථා තස්මිං වසන්තො තං බලං ආහරිතුං සක්කොමි, එවං තං අස්සමං තස්ස අභිඤ්ඤත්ථාය විපස්සනාබලස්ස අනුච්ඡවිකං කත්වා මාපෙසින්ති අත්ථො.

සාටකං පජහිං තත්ථ, නවදොසමුපාගතන්ති එත්ථායං අනුපුබ්බිකථා – තදා කිර කුටිලෙණචඞ්කමාදිපටිමණ්ඩිතං පුප්ඵූපගඵලූපගරුක්ඛසඤ්ඡන්නං රමණීයං මධුරසලිලාසයං අපගතවාළමිගභිංසනකසකුණං පවිවෙකක්ඛමං අස්සමං මාපෙත්වා අලඞ්කතචඞ්කමස්ස උභොසු අන්තෙසු ආලම්බනඵලකං සංවිධාය නිසීදනත්ථාය චඞ්කමවෙමජ්ඣෙ සමතලං මුග්ගවණ්ණසිලං මාපෙත්වා අන්තොපණ්ණසාලායං ජටාමණ්ඩලවාකචීරතිදණ්ඩකුණ්ඩිකාදිකෙ තාපසපරික්ඛාරෙ, මණ්ඩපෙ පානීයඝටපානීයසඞ්ඛපානීයසරාවානි, අග්ගිසාලායං අඞ්ගාරකපල්ලදාරුආදීනීති එවං යං යං පබ්බජිතානං උපකාරාය සංවත්තති, තං තං සබ්බං මාපෙත්වා පණ්ණසාලාය භිත්තියං ‘‘යෙ කෙචි පබ්බජිතුකාමා ඉමෙ පරික්ඛාරෙ ගහෙත්වා පබ්බජන්තූ’’ති අක්ඛරානි ඡින්දිත්වා දෙවලොකමෙව ගතෙ විස්සකම්මදෙවපුත්තෙ සුමෙධපණ්ඩිතො හිමවන්තපබ්බතපාදෙ ගිරිකන්දරානුසාරෙන අත්තනො නිවාසානුරූපං ඵාසුකට්ඨානං ඔලොකෙන්තො නදීනිවත්තනෙ විස්සකම්මනිම්මිතං සක්කදත්තියං රමණීයං අස්සමං දිස්වා චඞ්කමනකොටිං ගන්ත්වා පදවලඤ්ජං අපස්සන්තො ‘‘ධුවං පබ්බජිතා ධුරගාමෙ භික්ඛං පරියෙසිත්වා කිලන්තරූපා ආගන්ත්වා පණ්ණසාලං පවිසිත්වා නිසින්නා භවිස්සන්තී’’ති චින්තෙත්වා ථොකං ආගමෙත්වා ‘‘අතිවිය චිරායන්ති, ජානිස්සාමී’’ති පණ්ණසාලාකුටිද්වාරං විවරිත්වා අන්තො පවිසිත්වා ඉතො චිතො ච ඔලොකෙන්තො මහාභිත්තියං අක්ඛරානි වාචෙත්වා ‘‘මය්හං කප්පියපරික්ඛාරා එතෙ, ඉමෙ ගහෙත්වා පබ්බජිස්සාමී’’ති අත්තනො නිවත්ථපාරුතං සාටකයුගං පජහි. තෙනාහ ‘‘සාටකං පජහිං තත්ථා’’ති. එවං පවිට්ඨො අහං, සාරිපුත්ත, තස්සං පණ්ණසාලායං සාටකං පජහිං.

නවදොසමුපාගතන්ති සාටකං පජහන්තො නව දොසෙ දිස්වා පජහින්ති දීපෙති. තාපසපබ්බජ්ජං පබ්බජිතානඤ්හි සාටකස්මිං නව දොසා උපට්ඨහන්ති. තෙසු තස්ස මහග්ඝභාවො එකො දොසො, පරපටිබද්ධතාය උප්පජ්ජනභාවො එකො, පරිභොගෙන ලහුං කිලිස්සනභාවො එකො. කිලිට්ඨො හි ධොවිතබ්බො ච රජිතබ්බො ච හොති. පරිභොගෙන ජීරණභාවො එකො. ජිණ්ණස්ස හි තුන්නං වා අග්ගළදානං වා කාතබ්බං හොති . පුන පරියෙසනාය දුරභිසම්භවභාවො

එකො, තාපසපබ්බජ්ජාය අසාරුප්පභාවො එකො, පච්චත්ථිකානං සාධාරණභාවො එකො. යථා හි නං පච්චත්ථිකා න ගණ්හන්ති, එවං ගොපෙතබ්බො හොති. පරිභුඤ්ජන්තස්ස විභූසනට්ඨානභාවො එකො, ගහෙත්වා විචරන්තස්ස ඛන්ධභාරමහිච්ඡභාවො එකොති.

වාකචීරං නිවාසෙසින්ති තදාහං, සාරිපුත්ත, ඉමෙ නව දොසෙ දිස්වා සාටකං පහාය වාකචීරං නිවාසෙසිං, මුඤ්ජතිණං හීරං හීරං කත්වා ගන්ථෙත්වා කතවාකචීරං නිවාසනපාරුපනත්ථාය ආදියින්ති අත්ථො.

ද්වාදසගුණමුපාගතන්ති ද්වාදසහි ආනිසංසෙහි සමන්නාගතං. වාකචීරස්මිඤ්හි ද්වාදස ආනිසංසා – අප්පග්ඝං සුන්දරං කප්පියන්ති අයං තාව එකො ආනිසංසො, සහත්ථා කාතුං සක්කාති අයං දුතියො, පරිභොගෙන සණිකං කිලිස්සති, ධොවියමානෙපි පපඤ්චො නත්ථීති අයං තතියො, පරිභොගෙන ජිණ්ණෙපි සිබ්බිතබ්බාභාවො චතුත්ථො, පුන පරියෙසන්තස්ස සුඛෙන කරණභාවො පඤ්චමො, තාපසපබ්බජ්ජාය සාරුප්පභාවො ඡට්ඨො, පච්චත්ථිකානං නිරුපභොගභාවො සත්තමො, පරිභුඤ්ජන්තස්ස විභූසනට්ඨානාභාවො අට්ඨමො, ධාරණෙ සල්ලහුකභාවො නවමො, චීවරපච්චයෙ අප්පිච්ඡභාවො දසමො, වාකුප්පත්තියා ධම්මිකඅනවජ්ජභාවො එකාදසමො, වාකචීරෙ නට්ඨෙපි අනපෙක්ඛභාවො ද්වාදසමොති.

අට්ඨදොසසමාකිණ්ණං, පජහිං පණ්ණසාලකන්ති. කථං පජහි? සො කිර වරසාටකයුගං ඔමුඤ්චිත්වා චීවරවංසෙ ලග්ගිතං අනොජපුප්ඵදාමසදිසං රත්තං වාකචීරං ගහෙත්වා නිවාසෙත්වා, තස්සුපරි අපරං සුවණ්ණවණ්ණං වාකචීරං පරිදහිත්වා, පුන්නාගපුප්ඵසන්ථරසදිසං සඛුරං අජිනචම්මං එකංසං කත්වා ජටාමණ්ඩලං පටිමුඤ්චිත්වා චූළාය සද්ධිං නිච්චලභාවකරණත්ථං සාරසූචිං පවෙසෙත්වා මුත්තජාලසදිසාය සික්කාය පවාළවණ්ණං කුණ්ඩිකං ඔදහිත්වා තීසු ඨානෙසු වඞ්කකාජං ආදාය එකිස්සා කාජකොටියා කුණ්ඩිකං, එකිස්සා අඞ්කුසපච්ඡිතිදණ්ඩකාදීනි ඔලග්ගෙත්වා ඛාරිභාරං අංසෙ කත්වා, දක්ඛිණෙන හත්ථෙන කත්තරදණ්ඩං ගහෙත්වා පණ්ණසාලතො නික්ඛමිත්වා සට්ඨිහත්ථෙ මහාචඞ්කමෙ අපරාපරං චඞ්කමන්තො අත්තනො වෙසං ඔලොකෙත්වා – ''මය්හං මනොරථො මත්ථකං පත්තො, සොභති වත මෙ පබ්බජ්ජා, බුද්ධපච්චෙකබුද්ධාදීහි සබ්බෙහි ධීරපුරිසෙහි වණ්ණිතා ථොමිතා අයං පබ්බජ්ජා නාම, පහීනං මෙ ගිහිබන්ධනං, නික්ඛන්තොස්මි නෙක්ඛම්මං, ලද්ධා මෙ උත්තමපබ්බජ්ජා, කරිස්සාමි සමණධම්මං, ලභිස්සාමි මග්ගඵලසුඛ''න්ති උස්සාහජාතො ඛාරිකාජං ඔතාරෙත්වා චඞ්කමවෙමජ්ඣෙ මුග්ගවණ්ණසිලාපට්ටෙ සුවණ්ණපටිමා විය නිසින්නො දිවසභාගං වීතිනාමෙත්වා සායන්හසමයං පණ්ණසාලං පවිසිත්වා, බිදලමඤ්චකපස්සෙ කට්ඨත්ථරිකාය නිපන්නො සරීරං උතුං ගාහාපෙත්වා, බලවපච්චූසෙ පබුජ්ඣිත්වා අත්තනො ආගමනං ආවජ්ජෙසි ''අහං ඝරාවාසෙ ආදීනවං දිස්වා අමිතභොගං අනන්තයසං පහාය අරඤ්ඤං පවිසිත්වා නෙක්ඛම්මගවෙසකො හුත්වා පබ්බජිතො, ඉතො දානි පට්ඨාය පමාදචාරං චරිතුං න වට්ටති.

පවිවෙකඤ්හි පහාය විචරන්තං මිච්ඡාවිතක්කමක්ඛිකා ඛාදන්ති, ඉදානි මයා විවෙකමනුබ්රූහෙතුං වට්ටති. අහඤ්හි ඝරාවාසං පලිබොධතො දිස්වා නික්ඛන්තො, අයඤ්ච මනාපා පණ්ණසාලා, බෙලුවපක්කවණ්ණපරිභණ්ඩකතා භූමි, රජතවණ්ණා සෙතභිත්තියො, කපොතපාදවණ්ණං පණ්ණච්ඡදනං , විචිත්තත්ථරණවණ්ණො බිදලමඤ්චකො, නිවාසඵාසුකං වසනට්ඨානං, න එත්තො අතිරෙකතරා විය මෙ ගෙහසම්පදා පඤ්ඤායතී''ති පණ්ණසාලාය දොසෙ විචිනන්තො අට්ඨ දොසෙ පස්සි.

පණ්ණසාලාපරිභොගස්මිඤ්හි අට්ඨ ආදීනවා – මහාසමාරම්භෙන දබ්බසම්භාරෙ සමොධානෙත්වා කරණපරියෙසනභාවො එකො ආදීනවො, තිණපණ්ණමත්තිකාසු පතිතාසු තාසං පුනප්පුනං ඨපෙතබ්බතාය නිබන්ධජග්ගනභාවො දුතියො, සෙනාසනං නාම මහල්ලකස්ස පාපුණාති, අවෙලාය වුට්ඨාපියමානස්ස චිත්තෙකග්ගතා න හොතීති උට්ඨාපනියභාවො තතියො, සීතුණ්හපටිඝාතෙන කායස්ස සුඛුමාලකරණභාවො චතුත්ථො, ගෙහං පවිට්ඨෙන යංකිඤ්චි පාපං සක්කා කාතුන්ති ගරහාපටිච්ඡාදනභාවො පඤ්චමො, ''මය්හ''න්ති පරිග්ගහකරණභාවො ඡට්ඨො, ගෙහස්ස අත්ථිභාවො නාම සදුතියකවාසොති සත්තමො, ඌකාමඞ්ගුලඝරගොළිකාදීනං සාධාරණතාය බහුසාධාරණභාවො අට්ඨමො. ඉති ඉමෙ අට්ඨ ආදීනවෙ දිස්වා මහාසත්තො පණ්ණසාලං පජහි. තෙනාහ ''අට්ඨදොසසමාකිණ්ණං, පජහිං පණ්ණසාලක''න්ති.

උපාගමිං රුක්ඛමූලං, ගුණෙ දසහුපාගතන්ති ඡන්නං පටික්ඛිපිත්වා දසහි ගුණෙහි උපෙතං රුක්ඛමූලං උපගතොස්මීති වදති. තත්‍රිමෙ දස ගුණා – අප්පසමාරම්භතා එකො ගුණො, උපගමනමත්තකමෙව හි තත්ථ හොති; අපටිජග්ගනතා දුතියො, තඤ්හි සම්මට්ඨම්පි අසම්මට්ඨම්පි පරිභොගඵාසුකං හොතියෙව. අනුට්ඨාපනීයභාවො තතියො, ගරහං නප්පටිච්ඡාදෙති; තත්ථ හි පාපං කරොන්තො ලජ්ජතීති ගරහාය අප්පටිච්ඡන්නභාවො චතුත්ථො; අබ්භොකාසවාසො විය කායං න සන්ථම්භෙතීති කායස්ස අසන්ථම්භනභාවො පඤ්චමො; පරිග්ගහකරණාභාවො ඡට්ඨො; ගෙහාලයපටික්ඛෙපො සත්තමො; බහුසාධාරණගෙහෙ විය ''පටිජග්ගිස්සාමි නං, නික්ඛමථා''ති නීහරණකාභාවො අට්ඨමො; වසන්තස්ස සප්පීතිකභාවො නවමො; රුක්ඛමූලසෙනාසනස්ස ගතගතට්ඨානෙ සුලභතාය අනපෙක්ඛභාවො දසමොති ඉමෙ දස ගුණෙ දිස්වා රුක්ඛමූලං උපාගතොස්මීති වදති.

ඉමානි එත්තකානි කාරණානි සල්ලක්ඛෙත්වා මහාසත්තො පුනදිවසෙ භික්ඛාය ගාමං පාවිසි. අථස්ස සම්පත්තගාමෙ මනුස්සා මහන්තෙන උස්සාහෙන භික්ඛං අදංසු. සො භත්තකිච්චං නිට්ඨාපෙත්වා අස්සමං ආගම්ම නිසීදිත්වා චින්තෙසි ''නාහං ආහාරං න ලභාමීති පබ්බජිතො, සිනිද්ධාහාරො නාමෙස මානමදපුරිසමදෙ වඩ්ඪෙති,

ආහාරමූලකස්ස ච දුක්ඛස්ස අන්තො නත්ථි. යංනූනාහං වාපිතරොපිතධඤ්ඤනිබ්බත්තං ආහාරං පජහිත්වා පවත්තඵලභොජනො භවෙය්‍යා''න්ති. සො තතො ඨාය තථා කත්වා ඝටෙන්තො වායමන්තො සත්තාහබ්භන්තරෙයෙව අට්ඨ සමාපත්තියො පඤ්ච අභිඤ්ඤායො ච නිබ්බත්තෙසි. තෙන වුත්තං –

''වාපිතං රොපිතං ධඤ්ඤං, පජහිං නිරවසෙසතො;
අනෙකගුණසම්පන්නං, පවත්තඵලමාදියිං.

''තත්ථප්පධානං පදහිං, නිසජ්ජට්ඨානචඞ්කමෙ;
අබ්භන්තරම්හි සත්තාහෙ, අභිඤ්ඤාබලපාපුණි''න්ති.

එවං අභිඤ්ඤාබලං පත්වා සුමෙධතාපසෙ සමාපත්තිසුඛෙන වීතිනාමෙන්තෙ දීපඞ්කරො නාම සත්ථා ලොකෙ උදපාදි. තස්ස පටිසන්ධිජාතිසම්බොධිධම්මචක්කප්පවත්තනෙසු සකලාපි දසසහස්සී ලොකධාතු සංකම්පි සම්පකම්පි සම්පවෙධි, මහාවිරවං විරවි, ද්වත්තිංස පුබ්බනිමිත්තානි පාතුරහෙසුං. සුමෙධතාපසො සමාපත්තිසුඛෙන වීතිනාමෙන්තො නෙව තං සද්දමස්සොසි, න තානි නිමිත්තානි අද්දස. තෙන වුත්තං –

''එවං මෙ සිද්ධිප්පත්තස්ස, වසීභූතස්ස සාසනෙ;
දීපඞ්කරො නාම ජිනො, උප්පජ්ජි ලොකනායකො.

''උප්පජ්ජන්තෙ ච ජායන්තෙ, බුජ්ඣන්තෙ ධම්මදෙසනෙ;
චතුරො නිමිත්තෙ නාද්දසං, ඣානරතිසමප්පිතො''ති.

තස්මිං කාලෙ දීපඞ්කරදසබලො චතූහි ඛීණාසවසතසහස්සෙහි පරිවුතො අනුපුබ්බෙන චාරිකං චරමානො රම්මං නාම නගරං පත්වා සුදස්සනමහාවිහාරෙ පටිවසති. රම්මනගරවාසිනො ''දීපඞ්කරො කිර සමණිස්සරො පරමාභිසම්බොධිං පත්වා පවත්තවරධම්මචක්කො අනුපුබ්බෙන චාරිකං චරමානො රම්මනගරං පත්වා සුදස්සනමහාවිහාරෙ පටිවසතී''ති සුත්වා සප්පිනවනීතාදීනි චෙව භෙසජ්ජානි වත්ථච්ඡාදනානි ච ගාහාපෙත්වා ගන්ධමාලාදිහත්ථා යෙන බුද්ධො, යෙන ධම්මො, යෙන සඞ්ඝො, තන්නින්නා තප්පොණා තප්පබ්භාරා හුත්වා සත්ථාරං උපසඞ්කමිත්වා වන්දිත්වා ගන්ධමාලාදීහි පූජෙත්වා එකමන්තං නිසින්නා ධම්මදෙසනං සුත්වා ස්වාතනාය නිමන්තෙත්වා උට්ඨායාසනා පක්කමිංසු.

තෙ පුනදිවසෙ මහාදානං සජ්ජෙත්වා නගරං අලඞ්කරිත්වා දසබලස්ස ආගමනමග්ගං අලඞ්කරොන්තා උදකභින්නට්ඨානෙසු පංසුං පක්ඛිපිත්වා සමං භූමිතලං කත්වා රජතපට්ටවණ්ණං වාලුකං ආකිරන්ති, ලාජානි චෙව පුප්ඵානි ච විකිරන්ති, නානාවිරාගෙහි වත්ථෙහි ධජපටාකෙ උස්සාපෙන්ති, කදලියො චෙව පුණ්ණඝටපන්තියො ච පතිට්ඨාපෙන්ති. තස්මිං කාලෙ සුමෙධතාපසො අත්තනො අස්සමපදා උග්ගන්ත්වා තෙසං මනුස්සානං උපරිභාගෙන ආකාසෙන ගච්ඡන්තො තෙ හට්ඨතුට්ඨෙ මනුස්සෙ දිස්වා ''කිං නු ඛො කාරණ''න්ති ආකාසතො ඔරුය්හ එකමන්තං ඨිතො මනුස්සෙ පුච්ඡි – ''අම්භො කස්ස තුම්හෙ ඉමං මග්ගං අලඞ්කරොථා''ති? තෙන වුත්තං –

''පච්චන්තදෙසවිසයෙ, නිමන්තෙත්වා තථාගතං;
තස්ස ආගමනං මග්ගං, සොධෙන්ති තුට්ඨමානසා.

''අහං තෙන සමයෙන, නික්ඛමිත්වා සකස්සමා;
ධුනන්තො වාකචීරානි, ගච්ඡාමි අම්බරෙ තදා.

''වෙදජාතං ජනං දිස්වා, තුට්ඨහට්ඨං පමොදිතං;
ඔරොහිත්වාන ගගනා, මනුස්සෙ පුච්ඡි තාවදෙ.

'''තුට්ඨහට්ඨො පමුදිතො, වෙදජාතො මහාජනො;
කස්ස සොධීයති මග්ගො, අඤ්ජසං වටුමායන'''න්ති.

මනුස්සා ආහංසු ''භන්තෙ සුමෙධ, න ත්වං ජානාසි, දීපඞ්කරදසබලො සම්මාසම්බොධිං පත්වා පවත්තිතවරධම්මචක්කො චාරිකං චරමානො අම්හාකං නගරං පත්වා සුදස්සනමහාවිහාරෙ පටිවසති. මයං තං භගවන්තං නිමන්තයිම්හා, තස්සෙතං බුද්ධස්ස භගවතො ආගමනමග්ගං අලඞ්කරොමා''ති. සුමෙධතාපසො චින්තෙසි – ''බුද්ධොති ඛො ඝොසමත්තකම්පි ලොකෙ දුල්ලභං, පගෙව බුද්ධුප්පාදො, මයාපි ඉමෙහි මනුස්සෙහි සද්ධිං දසබලස්ස මග්ගං අලඞ්කරිතුං වට්ටතී''ති. සො තෙ මනුස්සෙ ආහ – ''සචෙ භො තුම්හෙ එතං මග්ගං බුද්ධස්ස අලඞ්කරොථ, මය්හම්පි එකං ඔකාසං දෙථ, අහම්පි තුම්හෙහි සද්ධිං මග්ගං අලඞ්කරිස්සාමී''ති. තෙ ''සාධූ''ති සම්පටිච්ඡිත්වා ''සුමෙධතාපසො ඉද්ධිමා''ති ජානන්තා උදකභින්නොකාසං සල්ලක්ඛෙත්වා ''ත්වං ඉමං ඨානං අලඞ්කරොහී''ති අදංසු. සුමෙධො බුද්ධාරම්මණං පීතිං ගහෙත්වා චින්තෙසි ''අහං ඉමං ඔකාසං ඉද්ධියා අලඞ්කරිතුං සක්කොමි, එවං

අලඞ්කතො පන මම මනං න පරිතොසෙස්සති, අජ්ජ මයා කායවෙයාාවච්චං කාතුං වට්ටතී''ති පංසුං ආහරිත්වා තස්මිං පදෙසෙ පක්ඛිපි.

තස්ස තස්මිං පදෙසෙ අනලඞ්කතෙයෙව දීපඞ්කරො දසබලො මහානුභාවානං ඡළභිඤ්ඤානං ඛීණාසවානං චතූහි සතසහස්සෙහි පරිවුතො දෙවතාසු දිබ්බගන්ධමාලාදීහි පූජයන්තීසු දිබ්බසඞ්ගීතෙසු පවත්තන්තෙසු මනුස්සෙසු මානුසකගන්ධෙහි චෙව මාලාදීහි ච පූජයන්තෙසු අනන්තාය බුද්ධලීළාය මනොසිලාතලෙ විජම්භමානො සීහො විය තං අලඞ්කතපටියත්තං මග්ගං පටිපජ්ජි. සුමෙධතාපසො අක්ඛීනි උම්මීලෙත්වා අලඞ්කතමග්ගෙන ආගච්ඡන්තස්ස දසබලස්ස ද්වත්තිංසමහාපුරිසලක්ඛණපටිමණ්ඩිතං අසීතියා අනුබ්‍යඤ්ජනෙහි අනුරඤ්ජිතං බ්‍යාමප්පභාය සම්පරිවාරිතං මණිවණ්ණගගනතලෙ නානප්පකාරා විජ්ජුලතා විය ආවෙළාවෙළභූතා චෙව යුගලයුගලභූතා ච ඡබ්බණ්ණඝනබුද්ධරස්මියො විස්සජ්ජෙන්තං රූපග්ගප්පත්තං අත්තභාවං ඔලොකෙත්වා ''අජ්ජ මයා දසබලස්ස ජීවිතපරිච්චාගං කාතුං වට්ටති, මා භගවා කලලං අක්කමි, මණිඵලකසෙතුං පන අක්කමන්තො විය සද්ධිං චතූහි ඛීණාසවසතසහස්සෙහි මම පිට්ඨිං මද්දමානො ගච්ඡතු, තං මෙ භවිස්සති දීඝරත්තං හිතාය සුඛායා''ති කෙසෙ මොචෙත්වා අජිනචම්මජටාමණ්ඩලවාකචීරානි කාළවණ්ණෙ කලලෙ පත්ථරිත්වා මණිඵලකසෙතු විය කලලපිට්ඨෙ නිපජ්ජි. තෙන වුත්තං –

''තෙ මෙ පුට්ඨා වියාකංසු, 'බුද්ධො ලොකෙ අනුත්තරො;
දීපඞ්කරො නාම ජිනො, උප්පජ්ජි ලොකනායකො;
තස්ස සොධීයති මග්ගො, අඤ්ජසං වටුමායනං'.

''බුද්ධොති මම සුත්වාන, පීති උප්පජ්ජි තාවදෙ;
බුද්ධො බුද්ධොති කථයන්තො, සොමනස්සං පවෙදයිං.

''තත්ථ ඨත්වා විචින්තෙසිං, තුට්ඨො සංවිග්ගමානසො;
'ඉධ බීජානි රොපිස්සං, ඛණො වෙ මා උපච්චගා'.

''යදි බුද්ධස්ස සොධෙථ, එකොකාසං දදාථ මෙ;
අහම්පි සොධයිස්සාමි, අඤ්ජසං වටුමායනං.

''අදංසු තෙ මමොකාසං, සොධෙතුං අඤ්ජසං තදා;
බුද්ධො බුද්ධොති චින්තෙන්තො, මග්ගං සොධෙමහං තදා.

''අනිට්ඨිතෙ මමොකාසෙ, දීපඞ්කරො මහාමුනි;
චතූහි සතසහස්සෙහි, ඡළභිඤ්ඤෙහි තාදිහි;
ඛීණාසවෙහි විමලෙහි, පටිපජ්ජි අඤ්ජසං ජිනො.

''පච්චුග්ගමනා වත්තන්ති, වජ්ජන්ති භෙරියො බහූ;
ආමොදිතා නරමරූ, සාධුකාරං පවත්තයුං.

''දෙවා මනුස්සෙ පස්සන්ති, මනුස්සාපි ච දෙවතා;
උභොපි තෙ පඤ්ජලිකා, අනුයන්ති තථාගතං.

''දෙවා දිබ්බෙහි තුරියෙහි, මනුස්සා මානුසෙහි ච;
උභොපි තෙ වජ්ජයන්තා, අනුයන්ති තථාගතං.

''දිබ්බං මන්දාරවං පුප්ඵං, පදුමං පාරිඡත්තකං;
දිසොදිසං ඔකිරන්ති, ආකාසනභගතා මරූ.

''චම්පකං සලලං නීපං, නාගපුන්නාගකෙතකං;
දිසොදිසං උක්ඛිපන්ති, භූමිතලගතා නරා.

''කෙසෙ මුඤ්චිත්වාහං තත්ථ, වාකචීරඤ්ච චම්මකං;
කලලෙ පත්ථරිත්වාන, අවකුජ්ජො නිපජ්ජහං.

''අක්කමිත්වාන මං බුද්ධො, සහ සිස්සෙහි ගච්ඡතු;
මා නං කලලෙ අක්කමිත්ථො, හිතාය මෙ භවිස්සතී''ති.

සො කලලපිට්ඨෙ නිපන්නකොව පුන අක්ඛීනි උම්මීලෙත්වා දීපඞ්කරදසබලස්ස බුද්ධසිරිං සම්පස්සමානො එවං චින්තෙසි – ‘‘සචාහං ඉච්ඡෙය්‍යං, සබ්බකිලෙසෙ ඣාපෙත්වා සඞ්ඝනවකො හුත්වා රම්මනගරං පවිසෙය්‍යං. අඤ්ඤාතකවෙසෙන පන මෙ කිලෙසෙ ඣාපෙත්වා නිබ්බානප්පත්තියා කිච්චං නත්ථි. යංනූනාහං දීපඞ්කරදසබලො විය පරමාභිසම්බොධිං පත්වා ධම්මනාවං ආරොපෙත්වා මහාජනං සංසාරසාගරා උත්තාරෙත්වා පච්ඡා පරිනිබ්බායෙය්‍යං, ඉදං මය්හං පතිරූප’’න්ති. තතො අට්ඨ ධම්මෙ සමොධානෙත්වා බුද්ධභාවාය අභිනීහාරං කත්වා නිපජ්ජි. තෙන වුත්තං –

‘‘පථවියං නිපන්නස්ස, එවං මෙ ආසි චෙතසො;
‘ඉච්ඡමානො අහං අජ්ජ, කිලෙසෙ ඣාපයෙ මම.

‘කිං මෙ අඤ්ඤාතවෙසෙන, ධම්මං සච්ඡිකතෙනිධ;
සබ්බඤ්ඤුතං පාපුණිත්වා, බුද්ධො හෙස්සං සදෙවකෙ.

‘කිං මෙ එකෙන තිණ්ණෙන, පුරිසෙන ථාමදස්සිනා;
සබ්බඤ්ඤුතං පාපුණිත්වා, සන්තාරෙස්සං සදෙවකෙ.

‘ඉමිනා මෙ අධිකාරෙන, කතෙන පුරිසුත්තමෙ;
සබ්බඤ්ඤුතං පාපුණිත්වා, තාරෙමි ජනතං බහුං.

‘සංසාරසොතං ඡින්දිත්වා, විද්ධංසෙත්වා තයො භවෙ;
ධම්මනාවං සමාරුය්හ, සන්තාරෙස්සං සදෙවකෙ’’’ති. (බු. වං. 2.54-58);

යස්මා පන බුද්ධත්තං පත්ථෙන්තස්ස –

‘‘මනුස්සත්තං ලිඞ්ගසම්පත්ති, හෙතු සත්ථාරදස්සනං;
පබ්බජ්ජා ගුණසම්පත්ති, අධිකාරො ච ඡන්දතා;
අට්ඨධම්මසමොධානා, අභිනීහාරො සමිජ්ඣතී’’ති. (බු. වං. 2.59);

මනුස්සත්තභාවස්මිංයෙව හි ඨත්වා බුද්ධත්තං පත්ථෙන්තස්ස පත්ථනා සමිජ්ඣති, න නාගස්ස වා සුපණ්ණස්ස වා දෙවතාය වා පත්ථනා සමිජ්ඣති. මනුස්සත්තභාවෙපි පුරිසලිඞ්ගෙ ඨිතස්සෙව පත්ථනා සමිජ්ඣති, න ඉත්ථියා වා පණ්ඩකනපුංසකඋභතොබ්‍යඤ්ජනකානං වා පත්ථනා සමිජ්ඣති. පුරිසස්සාපි තස්මිං අත්තභාවෙ අරහත්තප්පත්තියා හෙතුසම්පන්නස්සෙව පත්ථනා සමිජ්ඣති, නො ඉතරස්ස. හෙතුසම්පන්නස්සාපි ජීවමානකබුද්ධස්සෙව සන්තිකෙ පත්ථෙන්තස්ස පත්ථනා සමිජ්ඣති, පරිනිබ්බුතෙ බුද්ධෙ චෙතියසන්තිකෙ වා බොධිමූලෙ වා පත්ථෙන්තස්ස න සමිජ්ඣති. බුද්ධානං සන්තිකෙ පත්ථෙන්තස්සාපි පබ්බජ්ජාලිඞ්ගෙ ඨිතස්සෙව සමිජ්ඣති, නො ගිහිලිඞ්ගෙ ඨිතස්ස. පබ්බජිතස්සාපි පඤ්චාභිඤ්ඤස්ස අට්ඨසමාපත්තිලාභිනොයෙව සමිජ්ඣති, න ඉමාය ගුණසම්පත්තියා විරහිතස්ස. ගුණසම්පන්නෙනාපි යෙන අත්තනො ජීවිතං බුද්ධානං පරිච්චත්තං හොති, තස්ස ඉමිනා අධිකාරෙන අධිකාරසම්පන්නස්සෙව සමිජ්ඣති, න ඉතරස්ස. අධිකාරසම්පන්නස්සාපි යස්ස බුද්ධකාරකධම්මානං අත්ථාය මහන්තො ඡන්දො ච උස්සාහො ච වායාමො ච පරියෙට්ඨි ච, තස්සෙව සමිජ්ඣති, න ඉතරස්ස.

තත්‍රිදං ඡන්දමහන්තතාය ඔපම්මං – සචෙ හි එවමස්ස ‘‘යො සකලචක්කවාළගබ්භං එකොදකීභූතං අත්තනො බාහුබලෙන උත්තරිත්වා පාරං ගන්තුං සමත්ථො , සො බුද්ධත්තං පාපුණාති. යො වා පන සකලචක්කවාළගබ්භං වෙළුගුම්බසඤ්ඡන්නං බ්‍යූහිත්වා මද්දිත්වා පදසා ගච්ඡන්තො පාරං ගන්තුං සමත්ථො, සො බුද්ධත්තං පාපුණාති. යො වා පන සකලචක්කවාළගබ්භං සත්තියො ආකොටෙත්වා නිරන්තරං සත්තිඵලසමාකිණ්ණං පදසා අක්කමමානො පාරං ගන්තුං සමත්ථො, සො බුද්ධත්තං පාපුණාති. යො වා පන සකලචක්කවාළගබ්භං වීතච්චිතඞ්ගාරභරිතං පාදෙහි මද්දමානො පාරං ගන්තුං සමත්ථො, සො බුද්ධත්තං පාපුණාතී’’ති. යො එතෙසු එකම්පි අත්තනො දුක්කරං න මඤ්ඤති, ‘‘අහං එතම්පි තරිත්වා වා ගන්ත්වා වා පාරං ගහෙස්සාමී’’ති එවං මහන්තෙන ඡන්දෙන ච උස්සාහෙන ච වායාමෙන ච පරියෙට්ඨියා ච සමන්නාගතො හොති, තස්ස පත්ථනා සමිජ්ඣති, න ඉතරස්ස. සුමෙධතාපසො පන ඉමෙ අට්ඨ ධම්මෙ සමොධානෙත්වා බුද්ධභාවාය අභිනීහාරං කත්වා නිපජ්ජි.

දීපඞ්කරොපි භගවා ආගන්ත්වා සුමෙධතාපසස්ස සීසභාගෙ ඨත්වා මණිසීහපඤ්ජරං උග්ඝාටෙන්තො විය පඤ්චවණ්ණප්පසාදසම්පන්නානි අක්ඛීනි උම්මීලෙත්වා කලලපිට්ඨෙ නිපන්නං සුමෙධතාපසං දිස්වා ‘‘අයං තාපසො බුද්ධත්තාය අභිනීහාරං කත්වා නිපන්නො, ඉජ්ඣිස්සති නු ඛො ඉමස්ස පත්ථනා, උදාහු නො’’ති අනාගතංසඤාණං පෙසෙත්වා උපධාරෙන්තො ‘‘ඉතො කප්පසතසහස්සාධිකානි චත්තාරි අසඞ්ඛ්‍යෙය්‍යානි අතික්කමිත්වා ගොතමො නාම බුද්ධො භවිස්සතී’’ති ඤත්වා ඨිතකොව පරිසමජ්ඣෙ බ්‍යාකාසි – ‘‘පස්සථ නො තුම්හෙ ඉමං උග්ගතපං තාපසං කලලපිට්ඨෙ නිපන්න’’න්ති? ‘‘එවං, භන්තෙ’’ති. ‘‘අයං බුද්ධත්තාය අභිනීහාරං කත්වා නිපන්නො, සමිජ්ඣිස්සති ඉමස්ස පත්ථනා, ඉතො කප්පසතසහස්සාධිකානං චතුන්නං අසඞ්ඛ්‍යෙය්‍යානං මත්ථකෙ ගොතමො නාම බුද්ධො භවිස්සති. තස්මිං පනස්ස අත්තභාවෙ කපිලවත්ථු නාම නගරං නිවාසො භවිස්සති, මායා නාම දෙවී මාතා, සුද්ධොදනො

නාම රාජා පිතා, අග්ගසාවකො උපතිස්සො නාම ථෙරො, දුතියසාවකො කොලිතො නාම, බුද්ධුපට්ඨාකො ආනන්දො නාම, අග්ගසාවිකා ඛෙමා නාම ථෙරී, දුතියසාවිකා උප්පලවණ්ණා නාම ථෙරී භවිස්සති, පරිපක්කඤාණො මහාභිනික්ඛමනං කත්වා මහාපධානං පදහිත්වා නිග්‍රොධමූලෙ පායාසං පටිග්ගහෙත්වා නෙරඤ්ජරාය තීරෙ පරිභුඤ්ජිත්වා බොධිමණ්ඩං ආරුය්හ අස්සත්ථරුක්ඛමූලෙ අභිසම්බුජ්ඣිස්සතී’’ති. තෙන වුත්තං –

‘‘දීපඞ්කරො ලොකවිදූ, ආහුතීනං පටිග්ගහො;
උස්සීසකෙ මං ඨත්වාන, ඉදං වචනමබ්‍රවි.

‘පස්සථ ඉමං තාපසං, ජටිලං උග්ගතාපනං;
අපරිමෙය්‍යො ඉතො කප්පෙ, බුද්ධො ලොකෙ භවිස්සති.

‘අහු කපිලව්හයා රම්මා, නික්ඛමිත්වා තථාගතො;
පධානං පදහිත්වාන, කත්වා දුක්කරකාරිකං.

‘අජපාලරුක්ඛමූලෙ, නිසීදිත්වා තථාගතො;
තත්ථ පායාසං පග්ගය්හ, නෙරඤ්ජරමුපෙහිති.

‘නෙරඤ්ජරාය තීරම්හි, පායාසං අද සො ජිනො;
පටියත්තවරමග්ගෙන, බොධිමූලමුපෙහිති.

‘තතො පදක්ඛිණං කත්වා, බොධිමණ්ඩං අනුත්තරො;
අස්සත්ථරුක්ඛමූලම්හි, බුජ්ඣිස්සති මහායසො.

‘ඉමස්ස ජනිකා මාතා, මායා නාම භවිස්සති;
පිතා සුද්ධොදනො නාම, අයං හෙස්සති ගොතමො.

‘අනාසවා වීතරාගා, සන්තචිත්තා සමාහිතා;
කොලිතො උපතිස්සො ච, අග්ගා හෙස්සන්ති සාවකා;
ආනන්දො නාමුපට්ඨාකො, උපට්ඨිස්සති තං ජිනං.

‘ඛෙමා උප්පලවණ්ණා ච, අග්ගා හෙස්සන්ති සාවිකා;
අනාසවා වීතරාගා, සන්තචිත්තා සමාහිතා;
බොධි තස්ස භගවතො, අස්සත්ථොති පවුච්චතී’’’ති.

සුමෙධතාපසො ‘‘මය්හං කිර පත්ථනා සමිජ්ඣිස්සතී’’ති සොමනස්සප්පත්තො අහොසි. මහාජනො දීපඞ්කරදසබලස්ස වචනං සුත්වා ‘‘සුමෙධතාපසො කිර බුද්ධබීජං බුද්ධඞ්කුරො’’ති හට්ඨතුට්ඨො අහොසි. එවඤ්චස්ස අහොසි ‘‘යථා නාම පුරිසො නදිං තරන්තො උජුකෙන තිත්ථෙන උත්තරිතුං අසක්කොන්තො හෙට්ඨාතිත්ථෙන උත්තරති, එවමෙව මයම්පි දීපඞ්කරදසබලස්ස සාසනෙ මග්ගඵලං අලභමානා අනාගතෙ යදා ත්වං බුද්ධො භවිස්සසි, තදා තව සම්මුඛා මග්ගඵලං සච්ඡිකාතුං සමත්ථා භවෙය්‍යාමා’’ති පත්ථනං ඨපයිංසු. දීපඞ්කරදසබලොපි බොධිසත්තං පසංසිත්වා අට්ඨහි පුප්ඵමුට්ඨීහි පූජෙත්වා පදක්ඛිණං කත්වා පක්කාමි, තෙපි චතුසතසහස්සසඞ්ඛා ඛීණාසවා බොධිසත්තං ගන්ධෙහි ච මාලෙහි ච පූජෙත්වා පදක්ඛිණං කත්වා පක්කමිංසු. දෙවමනුස්සා පන තථෙව පූජෙත්වා වන්දිත්වා පක්කන්තා.

බොධිසත්තො සබ්බෙසං පටික්කන්තකාලෙ සයනා වුට්ඨාය ‘‘පාරමියො විචිනිස්සාමී’’ති පුප්ඵරාසිමත්ථකෙ පල්ලඞ්කං ආභුජිත්වා නිසීදි. එවං නිසින්නෙ බොධිසත්තෙ සකලදසසහස්සචක්කවාළදෙවතා සන්නිපතිත්වා සාධුකාරං දත්වා ‘‘අය්‍ය සුමෙධතාපස, පොරාණකබොධිසත්තානං පල්ලඞ්කං ආභුජිත්වා ‘පාරමියො විචිනිස්සාමා’ති නිසින්නකාලෙ යානි පුබ්බනිමිත්තානි නාම පඤ්ඤායන්ති, තානි සබ්බානිපි අජ්ජ පාතුභූතානි, නිස්සංසයෙන ත්වං බුද්ධො භවිස්සසි , මයම්පෙතං ජානාම ‘යස්සෙතානි නිමිත්තානි පඤ්ඤායන්ති, එකන්තෙන සො බුද්ධො හොති’, ත්වං අත්තනො වීරියං දළ්හං කත්වා පග්ගණ්හා’’ති බොධිසත්තං නානප්පකාරාහි ථුතීහි අභිත්ථුනිංසු. තෙන වුත්තං –

‘‘ඉදං සුත්වාන වචනං, අසමස්ස මහෙසිනො;
ආමොදිතා නරමරූ, බුද්ධබීජං කිර අයං.

‘උක්කුට්ඨිසද්දා වත්තන්ති, අප්ඵොටෙන්ති හසන්ති ච;
කතඤ්ජලී නමස්සන්ති, දසසහස්සී සදෙවකා.

‘යදිමස්ස ලොකනාථස්ස, විරජ්ඣිස්සාම සාසනං;

අනාගතම්හි අද්ධානෙ, හෙස්සාම සම්මුඛා ඉමං.

‘යථා මනුස්සා නදිං තරන්තා, පටිතිත්ථං විරජ්ඣිය;
හෙට්ඨාතිත්ථෙ ගහෙත්වාන, උත්තරන්ති මහානදිං.

‘එවමෙව මයං සබ්බෙ, යදි මුඤ්චාමිමං ජිනං;
අනාගතම්හි අද්ධානෙ, හෙස්සාම සම්මුඛා ඉමං’.

‘දීපඞ්කරො ලොකවිදූ, ආහුතීනං පටිග්ගහො;
මම කම්මං පකිත්තෙත්වා, දක්ඛිණං පාදමුද්ධරි.

‘යෙ තත්ථාසුං ජිනපුත්තා, සබ්බෙ පදක්ඛිණමකංසු මං;
නරා නාගා ච ගන්ධබ්බා, අභිවාදෙත්වාන පක්කමුං.

‘දස්සනං මෙ අතික්කන්තෙ, සසඞ්ඝෙ ලොකනායකෙ;
හට්ඨතුට්ඨෙන චිත්තෙන, ආසනා වුට්ඨහිං තදා.

‘සුඛෙන සුඛිතො හොමි, පාමොජ්ජෙන පමොදිතො;
පීතියා ච අභිස්සන්නො, පල්ලඞ්කං ආභුජිං තදා.

‘පල්ලඞ්කෙන නිසීදිත්වා, එවං චින්තෙසහං තදා;
‘වසීභූතො අහං ඣානෙ, අභිඤ්ඤාසු පාරමිං ගතො.

‘සහස්සියම්හි ලොකම්හි, ඉසයො නත්ථි මෙ සමා;
අසමො ඉද්ධිධම්මෙසු, අලභිං ඊදිසං සුඛං’.

‘පල්ලඞ්කාභුජනෙ මය්හං, දසසහස්සාධිවාසිනො;
මහානාදං පවත්තෙසුං, ධුවං බුද්ධො භවිස්සසි.

‘යා පුබ්බෙ බොධිසත්තානං, පල්ලඞ්කවරමාභුජෙ;
නිමිත්තානි පදිස්සන්ති, තානි අජ්ජ පදිස්සරෙ.

‘සීතං බ්‍යපගතං හොති, උණ්හඤ්ච උපසම්මති;
තානි අජ්ජ පදිස්සන්ති, ධුවං බුද්ධො භවිස්සසි.

‘දසසහස්සී ලොකධාතූ, නිස්සද්දා හොන්ති නිරාකුලා;
තානි අජ්ජ පදිස්සන්ති, ධුවං බුද්ධො භවිස්සසි.

‘මහාවාතා න වායන්ති, න සන්දන්ති සවන්තියො;
තානි අජ්ජ පදිස්සන්ති, ධුවං බුද්ධො භවිස්සසි.

‘ථලජා දකජා පුප්ඵා, සබ්බෙ පුප්ඵන්ති තාවදෙ;
තෙපජ්ජ පුප්ඵිතා සබ්බෙ, ධුවං බුද්ධො භවිස්සසි.

‘ලතා වා යදි වා රුක්ඛා, ඵලභාරා හොන්ති තාවදෙ;
තෙපජ්ජ ඵලිතා සබ්බෙ, ධුවං බුද්ධො භවිස්සසි.

‘ආකාසට්ඨා ච භූමට්ඨා, රතනා ජොතන්ති තාවදෙ;
තෙපජ්ජ රතනා ජොතන්ති, ධුවං බුද්ධො භවිස්සසි.

‘මානුසකා ච දිබ්බා ච, තුරියා වජ්ජන්ති තාවදෙ;
තෙපජ්ජුභො අභිරවන්ති, ධුවං බුද්ධො භවිස්සසි.

‘විචිත්තපුප්ඵා ගගනා, අභිවස්සන්ති තාවදෙ;
තෙපි අජ්ජ පවස්සන්ති, ධුවං බුද්ධො භවිස්සසි.

‘මහාසමුද්දො ආභුජති, දසසහස්සී පකම්පති;

තෙපජ්ජුභො අභිරවන්ති, ධුවං බුද්ධො භවිස්සසි.

‘නිරයෙපි දසසහස්සෙ, අග්ගී නිබ්බන්ති තාවදෙ;
තෙපජ්ජ නිබ්බුතා අග්ගී, ධුවං බුද්ධො භවිස්සසි.

‘විමලො හොති සූරියො, සබ්බා දිස්සන්ති තාරකා;
තෙපි අජ්ජ පදිස්සන්ති, ධුවං බුද්ධො භවිස්සසි.

‘අනොවට්ඨෙන උදකං, මහියා උබ්භිජ්ජි තාවදෙ;
තම්පජ්ජුබ්භිජ්ජතෙ මහියා, ධුවං බුද්ධො භවිස්සසි.

‘තාරාගණා විරොචන්ති, නක්ඛත්තා ගගනමණ්ඩලෙ;
විසාඛා චන්දිමායුත්තා, ධුවං බුද්ධො භවිස්සසි.

‘බිලාසයා දරීසයා, නික්ඛමන්ති සකාසයා;
තෙපජ්ජ ආසයා ඡුද්ධා, ධුවං බුද්ධො භවිස්සසි.

‘න හොති අරති සත්තානං, සන්තුට්ඨා හොන්ති තාවදෙ;
තෙපජ්ජ සබ්බෙ සන්තුට්ඨා, ධුවං බුද්ධො භවිස්සසි.

‘රොගා තදුපසම්මන්ති, ජිඝච්ඡා ච විනස්සති;
තානිපජ්ජ පදිස්සන්ති, ධුවං බුද්ධො භවිස්සසි.

‘රාගො තදා තනු හොති, දොසො මොහො විනස්සති;
තෙපජ්ජ විගතා සබ්බෙ, ධුවං බුද්ධො භවිස්සසි.

‘භයං තදා න භවති, අජ්ජපෙතං පදිස්සති;
තෙන ලිඞ්ගෙන ජානාම, ධුවං බුද්ධො භවිස්සසි.

‘රජො නුද්ධංසති උද්ධං, අජ්ජපෙතං පදිස්සති;
තෙන ලිඞ්ගෙන ජානාම, ධුවං බුද්ධො භවිස්සසි.

‘අනිට්ඨගන්ධො පක්කමති, දිබ්බගන්ධො පවායති;
සොපජ්ජ වායති ගන්ධො, ධුවං බුද්ධො භවිස්සසි.

‘සබ්බෙ දෙවා පදිස්සන්ති, ඨපයිත්වා අරූපිනො;
තෙපජ්ජ සබ්බෙ දිස්සන්ති, ධුවං බුද්ධො භවිස්සසි.

‘යාවතා නිරයා නාම, සබ්බෙ දිස්සන්ති තාවදෙ;
තෙපජ්ජ සබ්බෙ දිස්සන්ති, ධුවං බුද්ධො භවිස්සසි.

‘කුට්ටා කවාටා සෙලා ච, න හොන්තාවරණා තදා;
ආකාසභූතා තෙපජ්ජ, ධුවං බුද්ධො භවිස්සසි.

‘චුතී ච උපපත්ති ච, ඛණෙ තස්මිං න විජ්ජති;
තානිපජ්ජ පදිස්සන්ති, ධුවං බුද්ධො භවිස්සසි.

‘දළ්හං පග්ගණ්හ වීරියං, මා නිවත්ත අභික්කම;
මයම්පෙතං විජානාම, ධුවං බුද්ධො භවිස්සසී’’’ති.

බොධිසත්තො දීපඞ්කරදසබලස්ස ච දසසහස්සචක්කවාළදෙවතානඤ්ච වචනං සුත්වා භියොසො මත්තාය සඤ්ජාතුස්සාහො හුත්වා චින්තෙසි ‘‘බුද්ධා නාම අමොඝවචනා, නත්ථි බුද්ධානං කථාය අඤ්ඤථත්තං. යථා හි ආකාසෙ ඛිත්තලෙඩ්ඩුස්ස පතනං ධුවං, ජාතස්ස මරණං ධුවං, අරුණෙ උග්ගතෙ සූරියස්සුට්ඨානං, ආසයා නික්ඛන්තසීහස්ස සීහනාදනදනං, ගරුගබ්භාය ඉත්ථියා භාරමොරොපනං අවස්සංභාවී, එවමෙව බුද්ධානං වචනං නාම ධුවං අමොඝං, අද්ධා අහං බුද්ධො භවිස්සාමී’’ති. තෙන වුත්තං –

‘‘බුද්ධස්ස වචනං සුත්වා, දසසහස්සීන චූභයං;

තුට්ඨහට්ඨො පමොදිතො, එවං චින්තෙසහං තදා.

‘‘අද්වෙජ්ඣවචනා බුද්ධා, අමොඝවචනා ජිනා;
විතථං නත්ථි බුද්ධානං, ධුවං බුද්ධො භවාමහං.

‘‘යථා ඛිත්තං නභෙ ලෙඩ්ඩු, ධුවං පතති භූමියං;
තථෙව බුද්ධසෙට්ඨානං, වචනං ධුවසස්සතං.

‘‘යථාපි සබ්බසත්තානං, මරණං ධුවසස්සතං;
තථෙව බුද්ධසෙට්ඨානං, වචනං ධුවසස්සතං.

‘‘යථා රත්තික්ඛයෙ පත්තෙ, සූරියුග්ගමනං ධුවං;
තථෙව බුද්ධසෙට්ඨානං, වචනං ධුවසස්සතං.

‘‘යථා නික්ඛන්තසයනස්ස, සීහස්ස නදනං ධුවං;
තථෙව බුද්ධසෙට්ඨානං, වචනං ධුවසස්සතං.

‘‘යථා ආපන්නසත්තානං, භාරමොරොපනං ධුවං;
තථෙව බුද්ධසෙට්ඨානං, වචනං ධුවසස්සත’’න්ති.

සො ‘‘ධුවාහං බුද්ධො භවිස්සාමී’’ති එවං කතසන්නිට්ඨානො බුද්ධකාරකෙ ධම්මෙ උපධාරෙතුං ‘‘කහං නු ඛො බුද්ධකාරකධම්මා, කිං උද්ධං, උදාහු අධො, දිසාසු, විදිසාසූ’’ති අනුක්කමෙන සකලං ධම්මධාතුං විචිනන්තො පොරාණකබොධිසත්තෙහි ආසෙවිතනිසෙවිතං පඨමං දානපාරමිං දිස්වා එවං අත්තානං ඔවදි – ‘‘සුමෙධපණ්ඩිත, ත්වං ඉතො පට්ඨාය පඨමං දානපාරමිං පූරෙය්‍යාසි. යථා හි නික්කුජ්ජිතො උදකකුම්භො නිස්සෙසං කත්වා උදකං වමතියෙව, න පච්චාහරති, එවමෙව ධනං වා යසං වා පුත්තං වා දාරං වා අඞ්ගපච්චඞ්ගං වා අනොලොකෙත්වා සම්පත්තයාචකානං සබ්බං ඉච්ඡිතිච්ඡිතං නිස්සෙසං කත්වා දදමානො බොධිරුක්ඛමූලෙ නිසීදිත්වා බුද්ධො භවිස්සසී’’ති පඨමං දානපාරමිං දළ්හං කත්වා අධිට්ඨාසි. තෙන වුත්තං –

‘‘හන්ද බුද්ධකරෙ ධම්මෙ, විචිනාමි ඉතො චිතො;
උද්ධං අධො දස දිසා, යාවතා ධම්මධාතුයා.

‘‘විචිනන්තො තදාදක්ඛිං, පඨමං දානපාරමිං;
පුබ්බකෙහි මහෙසීහි, අනුචිණ්ණං මහාපථං.

‘‘ඉමං ත්වං පඨමං තාව, දළ්හං කත්වා සමාදිය;
දානපාරමිතං ගච්ඡ, යදි බොධිං පත්තුමිච්ඡසි.

‘‘යථාපි කුම්භො සම්පුණ්ණො, යස්ස කස්සචි අධොකතො;
වමතෙවුදකං නිස්සෙසං, න තත්ථ පරිරක්ඛති.

‘‘තථෙව යාචකෙ දිස්වා, හීනමුක්කට්ඨමජ්ඣිමෙ;
දදාහි දානං නිස්සෙසං, කුම්භො විය අධොකතො’’ති.

අථස්ස ‘‘න එත්තකෙහෙව බුද්ධකාරකධම්මෙහි භවිතබ්බ’’න්ති උත්තරිපි උපධාරයතො දුතියං සීලපාරමිං දිස්වා එතදහොසි – ‘‘සුමෙධපණ්ඩිත, ත්වං ඉතො පට්ඨාය සීලපාරමිම්පි පූරෙය්‍යාසි. යථා හි චමරීමිගො නාම ජීවිතම්පි අනොලොකෙත්වා අත්තනො වාලමෙව රක්ඛති, එවං ත්වම්පි ඉතො පට්ඨාය ජීවිතම්පි අනොලොකෙත්වා සීලමෙව රක්ඛන්තො බුද්ධො භවිස්සසී’’ති දුතියං සීලපාරමිං දළ්හං කත්වා අධිට්ඨාසි. තෙන වුත්තං –

‘‘න හෙතෙ එත්තකායෙව, බුද්ධධම්මා භවිස්සරෙ;
අඤ්ඤෙපි විචිනිස්සාමි, යෙ ධම්මා බොධිපාචනා.

‘‘විචිනන්තො තදාදක්ඛිං, දුතියං සීලපාරමිං;
පුබ්බකෙහි මහෙසීහි, ආසෙවිතනිසෙවිතං.

‘‘ඉමං ත්වං දුතියං තාව, දළ්හං කත්වා සමාදිය;
සීලපාරමිතං ගච්ඡ, යදි බොධිං පත්තුමිච්ඡසි.

‘‘යථාපි චමරී වාලං, කිස්මිඤ්චි පටිලග්ගිතං;
උපෙති මරණං තත්ථ, න විකොපෙති වාලධිං.

‘‘තථෙව චතූසු , භූමීසු, සීලානි පරිපූරය;
පරිරක්ඛ සබ්බදා සීලං, චමරී විය වාලධි’’න්ති.

අථස්ස ‘‘න එත්තකෙහෙව බුද්ධකාරකධම්මෙහි භවිතබ්බ’’න්ති උත්තරිපි උපධාරයතො තතියං නෙක්ඛම්මපාරමිං දිස්වා එතදහොසි ‘‘සුමෙධපණ්ඩිත, ත්වං ඉතො පට්ඨාය නෙක්ඛම්මපාරමිම්පි පූරෙය්‍යාසි. යථා හි චිරං බන්ධනාගාරෙ වසමානො පුරිසො න තත්ථ සිනෙහං කරොති, අථ ඛො උක්කණ්ඨිතොයෙව අවසිතුකාමො හොති, එවමෙව ත්වම්පි සබ්බභවෙ බන්ධනාගාරසදිසෙ කත්වා සබ්බභවෙහි උක්කණ්ඨිතො මුච්චිතුකාමො හුත්වා නෙක්ඛම්මාභිමුඛොව හොහි, එවං බුද්ධො භවිස්සසී’’ති තතියං නෙක්ඛම්මපාරමිං දළ්හං කත්වා අධිට්ඨාසි. තෙන වුත්තං –

‘‘න හෙතෙ එත්තකායෙව, බුද්ධධම්මා භවිස්සරෙ;
අඤ්ඤෙපි විචිනිස්සාමි, යෙ ධම්මා බොධිපාචනා.

‘‘විචිනන්තො තදාදක්ඛිං, තතියං නෙක්ඛම්මපාරමිං;
පුබ්බකෙහි මහෙසීහි, ආසෙවිතනිසෙවිතං.

‘‘ඉමං ත්වං තතියං තාව, දළ්හං කත්වා සමාදිය;
නෙක්ඛම්මපාරමිතං ගච්ඡ, යදි බොධිං පත්තුමිච්ඡසි.

‘‘යථා අන්දුඝරෙ පුරිසො, චිරවුත්ථො දුඛට්ටිතො;
න තත්ථ රාගං ජනෙති, මුත්තිමෙව ගවෙසති.

‘‘තථෙව ත්වං සබ්බභවෙ, පස්ස අන්දුඝරෙ විය;
නෙක්ඛම්මාභිමුඛො හොහි, භවතො පරිමුත්තියා’’ති.

අථස්ස ‘‘න එත්තකෙහෙව බුද්ධකාරකධම්මෙහි භවිතබ්බ’’න්ති උත්තරිපි උපධාරයතො චතුත්ථං පඤ්ඤාපාරමිං දිස්වා එතදහොසි – ‘‘සුමෙධපණ්ඩිත, ත්වං ඉතො පට්ඨාය පඤ්ඤාපාරමිම්පි පූරෙය්‍යාසි. හීනමජ්ඣිමුක්කට්ඨෙසු කඤ්චි අවජ්ජෙත්වා සබ්බෙපි පණ්ඩිතෙ උපසඞ්කමිත්වා පඤ්හං පුච්ඡෙය්‍යාසි. යථා හි පිණ්ඩචාරිකො භික්ඛු හීනාදිකෙසු කුලෙසු කිඤ්චි අවජ්ජෙත්වා පටිපාටියා පිණ්ඩාය චරන්තො ඛිප්පං යාපනං ලභති, එවං ත්වම්පි සබ්බපණ්ඩිතෙ උපසඞ්කමිත්වා පඤ්හං පුච්ඡන්තො බුද්ධො භවිස්සසී’’ති චතුත්ථං පඤ්ඤාපාරමිං දළ්හං කත්වා අධිට්ඨාසි. තෙන වුත්තං –

‘‘න හෙතෙ එත්තකායෙව, බුද්ධධම්මා භවිස්සරෙ;
අඤ්ඤෙපි විචිනිස්සාමි, යෙ ධම්මා බොධිපාචනා.

‘‘විචිනන්තො තදාදක්ඛිං, චතුත්ථං පඤ්ඤාපාරමිං;
පුබ්බකෙහි මහෙසීහි, ආසෙවිතනිසෙවිතං.

‘‘ඉමං ත්වං චතුත්ථං තාව, දළ්හං කත්වා සමාදිය;
පඤ්ඤාපාරමිතං ගච්ඡ, යදි බොධිං පත්තුමිච්ඡසි.

‘‘යථාපි භික්ඛු භික්ඛන්තො, හීනමුක්කට්ඨමජ්ඣිමෙ;
කුලානි න විවජ්ජෙන්තො, එවං ලභති යාපනං.

‘‘තථෙව ත්වං සබ්බකාලං, පරිපුච්ඡන්තො බුධං ජනං;
පඤ්ඤාපාරමිතං ගන්ත්වා, සම්බොධිං පාපුණිස්සසී’’ති.

අථස්ස ‘‘න එත්තකෙහෙව බුද්ධකාරකධම්මෙහි භවිතබ්බ’’න්ති උත්තරිපි උපධාරයතො පඤ්චමං වීරියපාරමිං දිස්වා එතදහොසි – ‘‘සුමෙධපණ්ඩිත, ත්වං ඉතො පට්ඨාය වීරියපාරමිම්පි පූරෙය්‍යාසි. යථා හි සීහො මිගරාජා සබ්බඉරියාපථෙසු දළ්හවීරියො හොති, එවං ත්වම්පි සබ්බභවෙසු සබ්බඉරියාපථෙසු දළ්හවීරියො අනොලීනවීරියො සමානො බුද්ධො භවිස්සසී’’ති පඤ්චමං වීරියපාරමිං දළ්හං කත්වා අධිට්ඨාසි. තෙන වුත්තං –

‘‘න හෙතෙ එත්තකායෙව, බුද්ධධම්මා භවිස්සරෙ;
අඤ්ඤෙපි විචිනිස්සාමි, යෙ ධම්මා බොධිපාචනා.

‘‘විචිනන්තො තදාදක්ඛිං, පඤ්චමං වීරියපාරමිං;
පුබ්බකෙහි මහෙසීහි, ආසෙවිතනිසෙවිතං.

‘‘ඉමං ත්වං පඤ්චමං තාව, දළ්හං කත්වා සමාදිය;
වීරියපාරමිතං ගච්ඡ, යදි බොධිං පත්තුමිච්ඡසි.

‘‘යථාපි සීහො මිගරාජා, නිසජ්ජට්ඨානචඞ්කමෙ;
අලීනවීරියො හොති, පග්ගහිතමනො සදා.

‘‘තථෙව ත්වං සබ්බභවෙ, පග්ගණ්හ වීරියං දළ්හං;
වීරියපාරමිතං ගන්ත්වා, සම්බොධිං පාපුණිස්සසී’’ති.

අථස්ස ‘‘න එත්තකෙහෙව බුද්ධකාරකධම්මෙහි භවිතබ්බ’’න්ති උත්තරිපි උපධාරයතො ඡට්ඨං ඛන්තිපාරමිං දිස්වා එතදහොසි – ‘‘සුමෙධපණ්ඩිත, ත්වං ඉතො පට්ඨාය ඛන්තිපාරමිම්පි පූරෙය්‍යාසි. සම්මානනෙපි අවමානනෙපි ඛමොව භවෙය්‍යාසි. යථා හි පථවියං නාම සුචිම්පි පක්ඛිපන්ති අසුචිම්පි, න තෙන පථවී සිනෙහං, න පටිඝං කරොති, ඛමති සහති අධිවාසෙතියෙව, එවං ත්වම්පි සම්මානනාවමානනක්ඛමොව සමානො බුද්ධො භවිස්සසී’’ති ඡට්ඨං ඛන්තිපාරමිං දළ්හං කත්වා අධිට්ඨාසි. තෙන වුත්තං –

‘‘න හෙතෙ එත්තකායෙව, බුද්ධධම්මා භවිස්සරෙ;
අඤ්ඤෙපි විචිනිස්සාමි, යෙ ධම්මා බොධිපාචනා.

‘‘විචිනන්තො තදාදක්ඛිං, ඡට්ඨමං ඛන්තිපාරමිං;
පුබ්බකෙහි මහෙසීහි, ආසෙවිතනිසෙවිතං.

‘‘ඉමං ත්වං ඡට්ඨමං තාව, දළ්හං කත්වා සමාදිය;
තත්ථ අද්වෙජ්ඣමානසො, සම්බොධිං පාපුණිස්සසි.

‘‘යථාපි පථවී නාම, සුචිම්පි අසුචිම්පි ච;
සබ්බං සහති නික්ඛෙපං, න කරොති පටිඝං තයා.

‘‘තථෙව ත්වම්පි සබ්බෙසං, සම්මානාවමානක්ඛමො;
ඛන්තිපාරමිතං ගන්ත්වා, සම්බොධිං පාපුණිස්සසී’’ති.

අථස්ස ‘‘න එත්තකෙහෙව බුද්ධකාරකධම්මෙහි භවිතබ්බ’’න්ති උත්තරිපි උපධාරයතො සත්තමං සච්චපාරමිං දිස්වා එතදහොසි – ‘‘සුමෙධපණ්ඩිත, ත්වං ඉතො පට්ඨාය සච්චපාරමිම්පි පූරෙය්‍යාසි. අසනියා මත්ථකෙ පතමානායපි ධනාදීනං අත්ථාය ඡන්දාදිවසෙන සම්පජානමුසාවාදං නාම මාකාසි. යථා හි ඔසධිතාරකා නාම සබ්බඋතූසු අත්තනො ගමනවීථිං ජහිත්වා අඤ්ඤාය වීථියා න ගච්ඡති, සකවීථියාව ගච්ඡති, එවමෙව ත්වම්පි සච්චං පහාය මුසාවාදං නාම අකරොන්තොයෙව බුද්ධො භවිස්සසී’’ති සත්තමං සච්චපාරමිං දළ්හං කත්වා අධිට්ඨාසි. තෙන වුත්තං –

‘‘න හෙතෙ එත්තකායෙව, බුද්ධධම්මා භවිස්සරෙ;
අඤ්ඤෙපි විචිනිස්සාමි, යෙ ධම්මා බොධිපාචනා.

‘‘විචිනන්තො තදාදක්ඛිං, සත්තමං සච්චපාරමිං;
පුබ්බකෙහි මහෙසීහි, ආසෙවිතනිසෙවිතං.

‘‘ඉමං ත්වං සත්තමං තාව, දළ්හං කත්වා සමාදිය;
තත්ථ අද්වෙජ්ඣවචනො, සම්බොධිං පාපුණිස්සසි.

‘‘යථාපි ඔසධී නාම, තුලාභූතා සදෙවකෙ;
සමයෙ උතුවස්සෙ වා, න වොක්කමති වීථිතො.

‘‘තථෙව ත්වම්පි සච්චෙසු, මා වොක්කමසි වීථිතො;
සච්චපාරමිතං ගන්ත්වා, සම්බොධිං පාපුණිස්සසී’’ති.

අථස්ස ‘‘න එත්තකෙහෙව බුද්ධකාරකධම්මෙහි භවිතබ්බ’’න්ති උත්තරිපි උපධාරයතො අට්ඨමං අධිට්ඨානපාරමිං දිස්වා එතදහොසි – ‘‘සුමෙධපණ්ඩිත, ත්වං ඉතො පට්ඨාය අධිට්ඨානපාරමිම්පි පූරෙය්‍යාසි. යං අධිට්ඨාසි, තස්මිං අධිට්ඨානෙ නිච්චලො භවෙය්‍යාසි. යථා හි පබ්බතො නාම සබ්බදිසාසු වාතෙහි පහටොපි න කම්පති න චලති,

අත්තනො ඨානෙයෙව තිට්ඨති, එවමෙව ත්වම්පි අත්තනො අධිට්ඨානෙ නිච්චලො හොන්තොව බුද්ධො භවිස්සසී’’ති අට්ඨමං අධිට්ඨානපාරමිං දළ්හං කත්වා අධිට්ඨාසි. තෙන වුත්තං –

‘‘න හෙතෙ එත්තකායෙව, බුද්ධධම්මා භවිස්සරෙ;
අඤ්ඤෙපි විචිනිස්සාමි, යෙ ධම්මා බොධිපාචනා.

‘‘විචිනන්තො තදාදක්ඛිං, අට්ඨමං අධිට්ඨානපාරමිං;
පුබ්බකෙහි මහෙසීහි, ආසෙවිතනිසෙවිතං.

‘‘ඉමං ත්වං අට්ඨමං තාව, දළ්හං කත්වා සමාදිය;
තත්ථ ත්වං අචලො හුත්වා, සම්බොධිං පාපුණිස්සසි.

‘‘යථාපි පබ්බතො සෙලො, අචලො සුප්පතිට්ඨිතො;
න කම්පති භුසවාතෙහි, සකට්ඨානෙව තිට්ඨති.

‘‘තථෙව ත්වම්පි අධිට්ඨානෙ, සබ්බදා අචලො භව;
අධිට්ඨානපාරමිතං ගන්ත්වා, සම්බොධිං පාපුණිස්සසී’’ති.

අථස්ස ‘‘න එත්තකෙහෙව බුද්ධකාරකධම්මෙහි භවිතබ්බ’’න්ති උත්තරිපි උපධාරයතො නවමං මෙත්තාපාරමිං දිස්වා එතදහොසි – ‘‘සුමෙධපණ්ඩිත, ත්වං ඉතො පට්ඨාය නවමං මෙත්තාපාරමිම්පි පූරෙය්‍යාසි. අහිතෙසුපි හිතෙසුපි එකචිත්තො භවෙය්‍යාසි. යථා හි උදකං නාම පාපජනස්සාපි කල්‍යාණජනස්සාපි සීතිභාවං එකසදිසං කත්වා ඵරති, එවමෙව ත්වම්පි සබ්බසත්තෙසු මෙත්තචිත්තෙන එකචිත්තොව හොන්තො බුද්ධො භවිස්සසී’’ති නවමං මෙත්තාපාරමිං දළ්හං කත්වා අධිට්ඨාසි. තෙන වුත්තං –

‘‘න හෙතෙ එත්තකායෙව, බුද්ධධම්මා භවිස්සරෙ;
අඤ්ඤෙපි විචිනිස්සාමි, යෙ ධම්මා බොධිපාචනා.

‘‘විචිනන්තො තදාදක්ඛිං, නවමං මෙත්තාපාරමිං;
පුබ්බකෙහි මහෙසීහි, ආසෙවිතනිසෙවිතං.

‘‘ඉමං ත්වං නවමං තාව, දළ්හං කත්වා සමාදිය;
මෙත්තාය අසමො හොහි, යදි බොධිං පත්තුමිච්ඡසි.

‘‘යථාපි උදකං නාම, කල්‍යාණෙ පාපකෙ ජනෙ;
සමං ඵරති සීතෙන, පවාහෙති රජොමලං.

‘‘තථෙව ත්වම්පි අහිතහිතෙ, සමං මෙත්තාය භාවය;
මෙත්තාපාරමිතං ගන්ත්වා, සම්බොධිං පාපුණිස්සසී’’ති.

අථස්ස ‘‘න එත්තකෙහෙව බුද්ධකාරකධම්මෙහි භවිතබ්බ’’න්ති උත්තරිපි උපධාරයතො දසමං උපෙක්ඛාපාරමිං දිස්වා එතදහොසි – ‘‘සුමෙධපණ්ඩිත, ත්වං ඉතො පට්ඨාය උපෙක්ඛාපාරමිම්පි පූරෙය්‍යාසි. සුඛෙපි දුක්ඛෙපි මජ්ඣත්තොව භවෙය්‍යාසි. යථා හි පථවී නාම සුචිම්පි අසුචිම්පි පක්ඛිප්පමානා මජ්ඣත්තාව හොති, එවමෙව ත්වම්පි සුඛදුක්ඛෙසු මජ්ඣත්තොව හොන්තො බුද්ධො භවිස්සසී’’ති දසමං උපෙක්ඛාපාරමිං දළ්හං කත්වා අධිට්ඨාසි. තෙන වුත්තං –

‘‘න හෙතෙ එත්තකායෙව, බුද්ධධම්මා භවිස්සරෙ;
අඤ්ඤෙපි විචිනිස්සාමි, යෙ ධම්මා බොධිපාචනා.

‘‘විචිනන්තො තදාදක්ඛිං, දසමං උපෙක්ඛාපාරමිං;
පුබ්බකෙහි මහෙසීහි, ආසෙවිතනිසෙවිතං.

‘‘ඉමං ත්වං දසමං තාව, දළ්හං කත්වා සමාදිය;
තුලාභූතො දළ්හො හුත්වා, සම්බොධිං පාපුණිස්සසි.

‘‘යථාපි පථවී නාම, නික්ඛිත්තං අසුචිං සුචිං;
උපෙක්ඛති උභොපෙතෙ, කොපානුනයවජ්ජිතා.

‘‘තථෙව ත්වම්පි සුඛදුක්ඛෙ, තුලාභූතො සදා භව;
උපෙක්ඛාපාරමිතං ගන්ත්වා, සම්බොධිං පාපුණිස්සසී’’ති.

තතො චින්තෙසි – ‘‘ඉමස්මිං ලොකෙ බොධිසත්තෙහි පූරෙතබ්බා බොධිපරිපාචනා බුද්ධකාරකධම්මා එත්තකායෙව, දස පාරමියො ඨපෙත්වා අඤ්ඤෙ නත්ථි, ඉමාපි දස පාරමියො උද්ධං ආකාසෙපි නත්ථි, හෙට්ඨා පථවියම්පි, පුරත්ථිමාදීසු දිසාසුපි නත්ථි, මය්හමෙව පන හදයමංසබ්භන්තරෙ පතිට්ඨිතා’’ති. එවං තාසං හදයෙ පතිට්ඨිතභාවං දිස්වා සබ්බාපි තා දළ්හං කත්වා අධිට්ඨාය පුනප්පුනං සම්මසන්තො අනුලොමපටිලොමං සම්මසති, පරියන්තෙ ගහෙත්වා ආදිං පාපෙති, ආදිම්හි ගහෙත්වා පරියන්තෙ ඨපෙති, මජ්ඣෙ ගහෙත්වා උභතො ඔසාපෙති, උභතො කොටීසු ගහෙත්වා මජ්ඣෙ ඔසාපෙති. බාහිරකභණ්ඩපරිච්චාගො දානපාරමී නාම, අඞ්ගපරිච්චාගො දානඋපපාරමී නාම, ජීවිතපරිච්චාගො දානපරමත්ථපාරමී නාමාති දස පාරමියො දස උපපාරමියො දස පරමත්ථපාරමියො යන්තතෙලං විනිවට්ටෙන්තො විය මහාමෙරුං මත්ථං කත්වා චක්කවාළමහාසමුද්දං ආලුළෙන්තො විය ච සම්මසි. තස්සෙවං දස පාරමියො සම්මසන්තස්ස ධම්මතෙජෙන චතුනහුතාධිකද්වියොජනසතසහස්සබහලා අයං මහාපථවී හත්ථිනා අක්කන්තනළකලාපො විය, පීළියමානං උච්ඡුයන්තං විය ච මහාවිරවං විරවමානා සඞ්කම්පි සම්පකම්පි සම්පවෙධි, කුලාලචක්කං විය තෙලයන්තචක්කං විය ච පරිබ්භමි. තෙන වුත්තං –

‘‘එත්තකායෙව තෙ ලොකෙ, යෙ ධම්මා බොධිපාචනා;
තතුද්ධං නත්ථි අඤ්ඤත්‍ර, දළ්හං තත්ථ පතිට්ඨහ.

‘‘ඉමෙ ධම්මෙ සම්මසතො, සභාවසරසලක්ඛණෙ;
ධම්මතෙජෙන වසුධා, දසසහස්සී පකම්පථ.

‘‘චලතී රවතී පථවී, උච්ඡුයන්තංව පීළිතං;
තෙලයන්තෙ යථා චක්කං, එවං කම්පති මෙදනී’’ති.

මහාපථවියා කම්පමානාය රම්මනගරවාසිනො සණ්ඨාතුං අසක්කොන්තා යුගන්තවාතබ්භාහතා මහාසාලා විය මුච්ඡිතමුච්ඡිතාව පපතිංසු, ඝටාදීනි කුලාලභාජනානි පවට්ටන්තානි අඤ්ඤමඤ්ඤං පහරන්තානි චුණ්ණවිචුණ්ණානි අහෙසුං. මහාජනො භීතතසිතො සත්ථාරං උපසඞ්කමිත්වා ‘‘කිං නු ඛො භගවා නාගාවට්ටො අයං භූතයක්ඛදෙවතාසු අඤ්ඤතරාවට්ටොති න හි මයං එතං ජානාම, අපිච ඛො සබ්බොපි අයං මහාජනො උපද්දුතො, කිං නු ඛො ඉමස්ස ලොකස්ස පාපකං භවිස්සති, උදාහු කල්‍යාණං, කථෙථ නො එතං කාරණ’’න්ති ආහ. අථ සත්ථා තෙසං කථං සුත්වා ‘‘තුම්හෙ මා භායථ මා චින්තයිත්ථ, නත්ථි වො ඉතොනිදානං භයං. යො සො මයා අජ්ජ සුමෙධපණ්ඩිතො ‘අනාගතෙ ගොතමො නාම බුද්ධො භවිස්සතී’ති බ්‍යාකතො, සො දස පාරමියො සම්මසති, තස්ස දස පාරමියො සම්මසන්තස්ස විලොළෙන්තස්ස ධම්මතෙජෙන සකලදසසහස්සිලොකධාතු එකප්පහාරෙන කම්පති, චෙව, රවති චා’’ති ආහ. තෙන වුත්තං –

‘‘යාවතා පරිසා ආසි, බුද්ධස්ස පරිවෙසනෙ;
පවෙධමානා සා තත්ථ, මුච්ඡිතා සෙසි භූමියං.

‘‘ඝටානෙකසහස්සානි , කුම්භීනඤ්ච සතා බහූ;
සඤ්චුණ්ණමථිතා තත්ථ, අඤ්ඤමඤ්ඤං පඝට්ටිතා.

‘‘උබ්බිග්ගා තසිතා භීතා, භන්තා බ්‍යාධිතමානසා;
මහාජනා සමාගම්ම, දීපඞ්කරමුපාගමුං.

‘කිං භවිස්සති ලොකස්ස, කල්‍යාණමථ පාපකං;
සබ්බො උපද්දුතො ලොකො, තං විනොදෙහි චක්ඛුම’.

‘‘තෙසං තදා සඤ්ඤාපෙසි, දීපඞ්කරො මහාමුනි;
විස්සත්ථා හොථ මා භාථ, ඉමස්මිං පථවිකම්පනෙ.

‘‘යමහං අජ්ජ බ්‍යාකාසිං, බුද්ධො ලොකෙ භවිස්සති;
එසො සම්මසති ධම්මං, පුබ්බකං ජිනසෙවිතං.

‘‘තස්ස සම්මසතො ධම්මං, බුද්ධභූමිං අසෙසතො;
තෙනායං කම්පිතා පථවී, දසසහස්සී සදෙවකෙ’’ති.

මහාජනො තථාගතස්ස වචනං සුත්වා හට්ඨතුට්ඨො මාලාගන්ධවිලෙපනං ආදාය රම්මනගරා නික්ඛමිත්වා බොධිසත්තං උපසඞ්කමිත්වා මාලාදීහි පූජෙත්වා වන්දිත්වා පදක්ඛිණං කත්වා රම්මනගරමෙව පාවිසි. බොධිසත්තොපි

දස පාරමියො සම්මසිත්වා වීරියං දළ්හං කත්වා අධිට්ඨාය නිසින්නාසනා වුට්ඨාසි. තෙන වුත්තං –

‘‘බුද්ධස්ස වචනං සුත්වා, මනො නිබ්බායි තාවදෙ;
සබ්බෙ මං උපසඞ්කම්ම, පුනාපි අභිවන්දිසුං.

‘‘සමාදියිත්වා බුද්ධගුණං, දළ්හං කත්වාන මානසං;
දීපඞ්කරං නමස්සිත්වා, ආසනා වුට්ඨහිං තදා’’ති.

අථ බොධිසත්තං ආසනා වුට්ඨහන්තං සකලදසසහස්සචක්කවාළදෙවතා සන්නිපතිත්වා දිබ්බෙහි මාලාගන්ධෙහි පූජෙත්වා වන්දිත්වා ‘‘අය්‍යා සුමෙධතාපස, තයා අජ්ජ දීපඞ්කරදසබලස්ස පාදමූලෙ මහතී පත්ථනා පත්ථිතා, සා තෙ අනන්තරායෙන සමිජ්ඣතු, මා තෙ භයං වා ඡම්භිතත්තං වා අහොසි, සරීරෙ අප්පමත්තකොපි රොගො මා උප්පජ්ජි, ඛිප්පං පාරමියො පූරෙත්වා සම්මාසම්බොධිං පටිවිජ්ඣ. යථා පුප්ඵූපගඵලූපගා රුක්ඛා සමයෙ පුප්ඵන්ති චෙව ඵලන්ති ච, තථෙව ත්වම්පි සමයං අනතික්කමිත්වා ඛිප්පං සම්බොධිමුත්තමං ඵුසස්සූ’’තිආදීනි ථුතිමඞ්ගලානි පයිරුදාහංසු, එවං පයිරුදාහිත්වා අත්තනො අත්තනො දෙවට්ඨානමෙව අගමංසු. බොධිසත්තොපි දෙවතාහි අභිත්ථුතො ‘‘අහං දස පාරමියො පූරෙත්වා කප්පසතසහස්සාධිකානං චතුන්නං අසඞ්ඛෙය්‍යානං මත්ථකෙ බුද්ධො භවිස්සාමී’’ති වීරියං දළ්හං කත්වා අධිට්ඨාය නභං අබ්භුග්ගන්ත්වා හිමවන්තමෙව අගමාසි. තෙන වුත්තං –

‘‘දිබ්බං මානුසකං පුප්ඵං, දෙවා මානුසකා උභො;
සමොකිරන්ති පුප්ඵෙහි, වුට්ඨහන්තස්ස ආසනා.

‘‘වෙදයන්ති ච තෙ සොත්ථිං, දෙවා මානුසකා උභො;
මහන්තං පත්ථිතං තුය්හං, තං ලභස්සු යථිච්ඡිතං.

‘‘සබ්බීතියො විවජ්ජන්තු, සොකො රොගො විනස්සතු;
මා තෙ භවන්ත්වන්තරායා, ඵුස ඛිප්පං බොධිමුත්තමං.

‘‘යථාපි සමයෙ පත්තෙ, පුප්ඵන්ති පුප්ඵිනො දුමා;
තථෙව ත්වං මහාවීර, බුද්ධඤාණෙන පුප්ඵස්සු.

‘‘යථා යෙ කෙචි සම්බුද්ධා, පූරයුං දස පාරමී;
තථෙව ත්වං මහාවීර, පූරය දස පාරමී.

‘‘යථා යෙ කෙචි සම්බුද්ධා, බොධිමණ්ඩම්හි බුජ්ඣරෙ;
තථෙව ත්වං මහාවීර, බුජ්ඣස්සු ජිනබොධියං.

‘‘යථා යෙ කෙචි සම්බුද්ධා, ධම්මචක්කං පවත්තයුං;
තථෙව ත්වං මහාවීර, ධම්මචක්කං පවත්තය.

‘‘පුණ්ණමායෙ යථා චන්දො, පරිසුද්ධො විරොචති;
තථෙව ත්වං පුණ්ණමනො, විරොච දසසහස්සියං.

‘‘රාහුමුත්තො යථා සූරියො, තාපෙන අතිරොචති;
තථෙව ලොකා මුච්චිත්වා, විරොච සිරියා තුවං.

‘‘යථා යා කාචි නදියො, ඔසරන්ති මහොදධිං;
එවං සදෙවකා ලොකා, ඔසරන්තු තවන්තිකෙ.

‘‘තෙහි ථුතප්පසත්ථො සො, දස ධම්මෙ සමාදිය;
තෙ ධම්මෙ පරිපූරෙන්තො, පවනං පාවිසී තදා’’ති.

සුමෙධකථා නිට්ඨිතා.

රම්මනගරවාසිනොපි ඛො නගරං පවිසිත්වා බුද්ධප්පමුඛස්ස භික්ඛුසඞ්ඝස්ස මහාදානං අදංසු. සත්ථා තෙසං ධම්මං දෙසෙත්වා මහාජනං සරණාදීසු පතිට්ඨාපෙත්වා රම්මනගරම්හා නික්ඛමිත්වා තතො උද්ධම්පි යාවතායුකං තිට්ඨන්තො සබ්බං බුද්ධකිච්චං කත්වා අනුක්කමෙන අනුපාදිසෙසාය නිබ්බානධාතුයා පරිනිබ්බායි. තත්ථ යං වත්තබ්බං, තං සබ්බං බුද්ධවංසෙ වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බං. වුත්තඤ්හි තත්ථ –

‘‘තදා තෙ භොජයිත්වාන, සසඞ්ඝං ලොකනායකං;
උපගච්ඡුං සරණං තස්ස, දීපඞ්කරස්ස සත්ථුනො.

‘‘සරණාගමනෙ කඤ්චි, නිවෙසෙති තථාගතො;
කඤ්චි පඤ්චසු සීලෙසු, සීලෙ දසවිධෙ පරං.

‘‘කස්සචි දෙති සාමඤ්ඤං, චතුරො ඵලමුත්තමෙ;
කස්සචි අසමෙ ධම්මෙ, දෙති සො පටිසම්භිදා.

‘‘කස්සචි වරසමාපත්තියො, අට්ඨ දෙති නරාසභො;
තිස්සො කස්සචි විජ්ජායො, ඡළභිඤ්ඤා පවෙච්ඡති.

‘‘තෙන යොගෙන ජනකායං, ඔවදති මහාමුනි;
තෙන විත්ථාරිකං ආසි, ලොකනාථස්ස සාසනං.

‘‘මහාහනුසභක්ඛන්ධො, දීපඞ්කරසනාමකො;
බහූ ජනෙ තාරයති, පරිමොචෙති දුග්ගතිං.

‘‘බොධනෙය්‍යං ජනං දිස්වා, සතසහස්සෙපි යොජනෙ;
ඛණෙන උපගන්ත්වාන, බොධෙති තං මහාමුනි.

‘‘පඨමාභිසමයෙ බුද්ධො, කොටිසතමබොධයි;
දුතියාභිසමයෙ නාථො, නවුතිකොටිමබොධයි.

‘‘යදා ච දෙවභවනම්හි, බුද්ධො ධම්මමදෙසයි;
නවුතිකොටිසහස්සානං, තතියාභිසමයො අහු.

‘‘සන්නිපාතා තයො ආසුං, දීපඞ්කරස්ස සත්ථුනො;
කොටිසතසහස්සානං, පඨමො ආසි සමාගමො.

‘‘පුන නාරදකූටම්හි, පවිවෙකගතෙ ජිනෙ;
ඛීණාසවා වීතමලා, සමිංසු සතකොටියො.

‘‘යම්හි කාලෙ මහාවීරො, සුදස්සනසිලුච්චයෙ;
නවුතිකොටිසහස්සෙහි, පවාරෙසි මහාමුනි.

‘‘අහං තෙන සමයෙන, ජටිලො උග්ගතාපනො;
අන්තලික්ඛම්හි චරණො, පඤ්චාභිඤ්ඤාසු පාරගූ.

‘‘දසවීසසහස්සානං , ධම්මාභිසමයො අහු;
එකද්වින්නං අභිසමයා, ගණනාතො අසඞ්ඛියා.

‘‘විත්ථාරිකං බාහුජඤ්ඤං, ඉද්ධං ඵීතං අහු තදා;
දීපඞ්කරස්ස භගවතො, සාසනං සුවිසොධිතං.

‘‘චත්තාරි සතසහස්සානි, ඡළභිඤ්ඤා මහිද්ධිකා;
දීපඞ්කරං ලොකවිදුං, පරිවාරෙන්ති සබ්බදා.

‘‘යෙ කෙචි තෙන සමයෙන, ජහන්ති මානුසං භවං;
අපත්තමානසා සෙක්ඛා, ගරහිතා භවන්ති තෙ.

‘‘සුපුප්ඵිතං පාවචනං, අරහන්තෙහි තාදිහි;
ඛීණාසවෙහි විමලෙහි, උපසොභති සදෙවකෙ.

‘‘නගරං රම්මවතී නාම, සුදෙවො නාම ඛත්තියො;
සුමෙධා නාම ජනිකා, දීපඞ්කරස්ස සත්ථුනො.

‘‘සුමඞ්ගලො ච තිස්සො ච, අහෙසුං අග්ගසාවකා;
සාගතො නාමුපට්ඨාකො, දීපඞ්කරස්ස සත්ථුනො.

‘‘නන්දා චෙව සුනන්දා ච, අහෙසුං අග්ගසාවිකා;
බොධි තස්ස භගවතො, පිප්ඵලීති පවුච්චති.

‘‘අසීතිහත්ථමුබ්බෙධො, දීපඞ්කරො මහාමුනි;
සොභති දීපරුක්ඛොව, සාලරාජාව ඵුල්ලිතො.

‘‘සතසහස්සවස්සානි, ආයු තස්ස මහෙසිනො;
තාවතා තිට්ඨමානො සො, තාරෙසි ජනතං බහුං.

‘‘ජොතයිත්වාන සද්ධම්මං, සන්තාරෙත්වා මහාජනං;
ජලිත්වා අග්ගික්ඛන්ධොව, නිබ්බුතො සො සසාවකො.

‘‘සා ච ඉද්ධි සො ච යසො, තානි ච පාදෙසු චක්කරතනානි;
සබ්බං තමන්තරහිතං, නනු රිත්තා සබ්බසඞ්ඛාරා’’ති.

දීපඞ්කරස්ස පන භගවතො අපරභාගෙ එකං අසඞ්ඛ්‍යෙය්‍යං අතික්කමිත්වා **කොණ්ඩඤ්ඤො** නාම සත්ථා උදපාදි. තස්සාපි තයො සාවකසන්නිපාතා අහෙසුං. පඨමසන්නිපාතෙ කොටිසතසහස්සං, දුතියෙ කොටිසහස්සං, තතියෙ නවුතිකොටියො. තදා බොධිසත්තො විජිතාවී නාම චක්කවත්තී හුත්වා කොටිසතසහස්සසඞ්ඛස්ස බුද්ධප්පමුඛස්ස භික්ඛුසඞ්ඝස්ස මහාදානං අදාසි. සත්ථා බොධිසත්තං ‘‘බුද්ධො භවිස්සසී’’ති බ්‍යාකරිත්වා ධම්මං දෙසෙසි. සො සත්ථු ධම්මකථං සුත්වා රජ්ජං නිය්‍යාදෙත්වා පබ්බජි. සො තීණි පිටකානි උග්ගහෙත්වා අට්ඨ සමාපත්තියො පඤ්ච අභිඤ්ඤායො ච උප්පාදෙත්වා අපරිහීනජ්ඣානො බ්‍රහ්මලොකෙ නිබ්බත්ති. කොණ්ඩඤ්ඤස්ස බුද්ධස්ස පන රම්මවතී නාම නගරං, සුනන්දො නාම ඛත්තියො පිතා, සුජාතා නාම දෙවී මාතා, භද්දො ච සුභද්දො ච ද්වෙ අග්ගසාවකා, අනුරුද්ධො නාමුපට්ඨාකො, තිස්සා ච උපතිස්සා ච ද්වෙ අග්ගසාවිකා, සාලකල්‍යාණී බොධි, අට්ඨාසීතිහත්ථුබ්බෙධං සරීරං, වස්සසතසහස්සං ආයුප්පමාණං අහොසි.

‘‘දීපඞ්කරස්ස අපරෙන, කොණ්ඩඤ්ඤො නාම නායකො;
අනන්තතෙජො අමිතයසො, අප්පමෙය්‍යො දුරාසදො’’ති.

තස්ස අපරභාගෙ එකං අසඞ්ඛ්‍යෙය්‍යං අතික්කමිත්වා එකස්මිංයෙව කප්පෙ චත්තාරො බුද්ධා නිබ්බත්තිංසු **මඞ්ගලො, සුමනො, රෙවතො, සොභිතොති. මඞ්ගලස්ස** භගවතො තයො සන්නිපාතා අහෙසුං. තෙසු පඨමසන්නිපාතෙ කොටිසතසහස්සං භික්ඛූ අහෙසුං, දුතියෙ කොටිසහස්සං, තතියෙ නවුතිකොටියො. වෙමාතිකභාතා කිරස්ස ආනන්දකුමාරො නාම නවුතිකොටිසඞ්ඛාය පරිසාය සද්ධිං ධම්මස්සවනත්ථාය සත්ථු සන්තිකං අගමාසි. සත්ථා තස්ස අනුපුබ්බිං කථං කථෙසි, සො සද්ධිං පරිසාය සහ පටිසම්භිදාහි අරහත්තං පාපුණි. සත්ථා තෙසං කුලපුත්තානං පුබ්බචරිතං ඔලොකෙන්තො ඉද්ධිමයපත්තචීවරස්ස උපනිස්සයං දිස්වා දක්ඛිණහත්ථං පසාරෙත්වා ‘‘එථ, භික්ඛවො’’ති ආහ. සබ්බෙ තඞ්ඛණඤ්ඤෙව ඉද්ධිමයපත්තචීවරධරා සට්ඨිවස්සමහාථෙරා විය ආකප්පසම්පන්නා හුත්වා සත්ථාරං වන්දිත්වා පරිවාරයිංසු. අයමස්ස තතියො සාවකසන්නිපාතො අහොසි.

යථා පන අඤ්ඤෙසං බුද්ධානං සමන්තා අසීතිහත්ථප්පමාණායෙව සරීරප්පභා අහොසි, න එවං තස්ස. තස්ස පන භගවතො සරීරප්පභා නිච්චකාලං දසසහස්සිලොකධාතුං ඵරිත්වා අට්ඨාසි. රුක්ඛපථවිපබ්බතසමුද්දාදයො අන්තමසො උක්ඛලිකාදීනි උපාදාය සුවණ්ණපට්ටපරියොනද්ධා විය අහෙසුං. ආයුප්පමාණං පනස්ස නවුතිවස්සසහස්සානි අහොසි. එත්තකං කාලං චන්දිමසූරියාදයො අත්තනො පභාය විරොචිතුං නාසක්ඛිංසු, රත්තින්දිවපරිච්ඡෙදො න පඤ්ඤායිත්ථ. දිවා සූරියාලොකෙන විය සත්තා නිච්චං බුද්ධාලොකෙනෙව විචරිංසු, සායං පුප්ඵිතකුසුමානං, පාතො රවනකසකුණාදීනඤ්ච වසෙන ලොකො රත්තින්දිවපරිච්ඡෙදං සල්ලක්ඛෙසි.

කිං පන අඤ්ඤෙසං බුද්ධානං අයමානුභාවො නත්ථීති? නො නත්ථි. තෙපි හි ආකඞ්ඛමානා දසසහස්සිං වා ලොකධාතුං තතො වා භිය්‍යො ආභාය ඵරෙය්‍යුං. මඞ්ගලස්ස පන භගවතො පුබ්බපත්ථනාවසෙන අඤ්ඤෙසං බ්‍යාමප්පභා විය සරීරප්පභා නිච්චකාලමෙව දසසහස්සිලොකධාතුං ඵරිත්වා අට්ඨාසි. සො කිර බොධිසත්තචරියකාලෙ වෙස්සන්තරසදිසෙ අත්තභාවෙ ඨිතො සපුත්තදාරො වඞ්කපබ්බතසදිසෙ පබ්බතෙ වසි. අථෙකො ඛරදාඨිකො නාම යක්ඛො මහාපුරිසස්ස දානජ්ඣාසයතං සුත්වා බ්‍රාහ්මණවණ්ණෙන උපසඞ්කමිත්වා මහාසත්තං ද්වෙ දාරකෙ යාචි. මහාසත්තො ‘‘දදාමි බ්‍රාහ්මණස්ස පුත්තකෙ’’ති හට්ඨපහට්ඨො උදකපරියන්තං පථවිං කම්පෙන්තො ද්වෙපි දාරකෙ අදාසි. යක්ඛො චඞ්කමනකොටියං ආලම්බනඵලකං නිස්සාය ඨත්වා පස්සන්තස්සෙව මහාසත්තස්ස මූලකලාපෙ විය ද්වෙ දාරකෙ ඛාදි. මහාපුරිසස්ස යක්ඛං ඔලොකෙත්වා මුඛෙ විවටමත්තෙ අග්ගිජාලං විය ලොහිතධාරං උග්ගිරමානං තස්ස මුඛං දිස්වාපි කෙසග්ගමත්තම්පි දොමනස්සං න උප්පජ්ජි. ‘‘සුදින්නං වත මෙ දාන’’න්ති චින්තයතො පනස්ස සරීරෙ මහන්තං පීතිසොමනස්සං උදපාදි. සො ‘‘ඉමස්ස මෙ නිස්සන්දෙන අනාගතෙ ඉමිනාව නීහාරෙන රස්මියො

නික්ඛමන්තූ''ති පත්ථනං අකාසි. තස්ස තං පත්ථනං නිස්සාය බුද්ධභූතස්ස සරීරතො රස්මියො නික්ඛමිත්වා එත්තකං ඨානං ඵරිංසු.

අපරම්පිස්ස පුබ්බචරිතං අත්ථි. සො කිර බොධිසත්තකාලෙ එකස්ස බුද්ධස්ස චෙතියං දිස්වා ''ඉමස්ස බුද්ධස්ස මයා ජීවිතං පරිච්චජිතුං වට්ටතී''ති දණ්ඩදීපිකාවෙඨනනියාමෙන සකලසරීරං වෙඨාපෙත්වා රතනමත්තමකුළං සතසහස්සග්ඝනිකං සුවණ්ණපාතිං සප්පිස්ස පූරාපෙත්වා තත්ථ සහස්සවට්ටියො ජාලාපෙත්වා තං සීසෙනාදාය සකලසරීරං ජාලාපෙත්වා චෙතියං පදක්ඛිණං කරොන්තො සකලරත්තිං වීතිනාමෙසි. එවං යාව අරුණුග්ගමනා වායමන්තස්සාපිස්ස ලොමකූපමත්තම්පි උසුමං න ගණ්හි. පදුමගබ්භං පවිට්ඨකාලො විය අහොසි. ධම්මො හි නාමෙස අත්තානං රක්ඛන්තං රක්ඛති. තෙනාහ භගවා –

''ධම්මො හවෙ රක්ඛති ධම්මචාරිං, ධම්මො සුචිණ්ණො සුඛමාවහාති;
එසානිසංසො ධම්මෙ සුචිණ්ණෙ, න දුග්ගතිං ගච්ඡති ධම්මචාරී''ති. (ථෙරගා. 303; ජා. 1.10.102; 1.15.385);

ඉමස්සාපි කම්මස්ස නිස්සන්දෙන තස්ස භගවතො සරීරොභාසො දසසහස්සිලොකධාතුං ඵරිත්වා අට්ඨාසි.

තදා අම්හාකං බොධිසත්තො සුරුචි නාම බ්‍රාහ්මණො හුත්වා ''සත්ථාරං නිමන්තෙස්සාමී''ති උපසඞ්කමිත්වා මධුරධම්මකථං සුත්වා ''ස්වෙ මය්හං භික්ඛං ගණ්හථ, භන්තෙ''ති ආහ. බ්‍රාහ්මණ, කිත්තකෙහි තෙ භික්ඛූහි අත්ථොති? ''කිත්තකා පන වො, භන්තෙ, පරිවාරභික්ඛූ''ති ආහ. තදා පන සත්ථු පඨමසන්නිපාතොයෙව හොති, තස්මා ''කොටිසතසහස්ස''න්ති ආහ. භන්තෙ, සබ්බෙහිපි සද්ධිං මය්හං ගෙහෙ භික්ඛං ගණ්හථාති. සත්ථා අධිවාසෙසි. බ්‍රාහ්මණො ස්වාතනාය නිමන්තෙත්වා ගෙහං ගච්ඡන්තො චින්තෙසි – ''අහං එත්තකානං භික්ඛූනං යාගුභත්තවත්ථාදීනි දාතුං සක්කොමි, නිසීදනට්ඨානං පන කථං භවිස්සතී''ති.

තස්ස සා චින්තා චතුරාසීතියොජනසහස්සමත්ථකෙ ඨිතස්ස දෙවරඤ්ඤො පණ්ඩුකම්බලසිලාසනස්ස උණ්හභාවං ජනෙසි. සක්කො ''කො නු ඛො මං ඉමම්හා ඨානා චාවෙතුකාමො''ති දිබ්බචක්ඛුනා ඔලොකෙන්තො මහාපුරිසං දිස්වා ''සුරුචි නාම බ්‍රාහ්මණො බුද්ධප්පමුඛං භික්ඛුසඞ්ඝං නිමන්තෙත්වා නිසීදනට්ඨානත්ථාය චින්තෙසි, මයාපි තත්ථ ගන්ත්වා පුඤ්ඤකොට්ඨාසං ගහෙතුං වට්ටතී''ති වඩ්ඪකිවණ්ණං නිම්මිනිත්වා වාසිඵරසුහත්ථො මහාපුරිසස්ස පුරතො පාතුරහොසි. සො ''අත්ථි නු ඛො කස්සචි භතියා කත්තබ්බ''න්ති ආහ. මහාපුරිසො තං දිස්වා ''කිං කම්මං කරිස්සසී''ති ආහ. ''මම අජානනසිප්පං නාම නත්ථි, ගෙහං වා මණ්ඩපං වා යො යං කාරෙති, තස්ස තං කාතුං ජානාමී''ති. ''තෙන හි මය්හං කම්මං අත්ථී''ති. ''කිං අය්‍යා''ති? ''ස්වාතනාය මෙ කොටිසතසහස්සභික්ඛූ නිමන්තිතා, තෙසං නිසීදනමණ්ඩපං කරිස්සසී''ති. ''අහං නාම කරෙය්‍යං, සචෙ මෙ භතිං දාතුං සක්ඛිස්සථා''ති. ''සක්ඛිස්සාමි තාතා''ති. ''සාධු කරිස්සාමී''ති ගන්ත්වා එකං පදෙසං ඔලොකෙසි, ද්වාදසතෙරසයොජනප්පමාණො පදෙසො කසිණමණ්ඩලං විය සමතලො අහොසි. සො ''එත්තකෙ ඨානෙ සත්තරතනමයො මණ්ඩපො උට්ඨහතූ''ති චින්තෙත්වා ඔලොකෙසි. තාවදෙව පථවිං භින්දිත්වා මණ්ඩපො උට්ඨහි. තස්ස සොවණ්ණමයෙසු ථම්භෙසු රජතමයා ඝටකා අහෙසුං, රජතමයෙසු සොවණ්ණමයා, මණිත්ථම්භෙසු පවාළමයා, පවාළත්ථම්භෙසු මණිමයා, සත්තරතනමයෙසු සත්තරතනමයාව ඝටකා අහෙසුං . තතො ''මණ්ඩපස්ස අන්තරන්තරෙන කිඞ්කිණිකජාලං ඔලම්බතූ''ති ඔලොකෙසි, සහ ඔලොකනෙනෙව කිඞ්කිණිකජාලං ඔලම්බි, යස්ස මන්දවාතෙරිතස්ස පඤ්චඞ්ගිකස්සෙව තූරියස්ස මධුරසද්දො නිග්ගච්ඡති, දිබ්බසඞ්ගීතිවත්තනකාලො විය හොති. ''අන්තරන්තරා ගන්ධදාමමාලාදාමානි ඔලම්බන්තූ''ති චින්තෙසි, දාමානි ඔලම්බිංසු. ''කොටිසතසහස්සසඞ්ඛානං භික්ඛූනං ආසනානි ච ආධාරකානි ච පථවිං භින්දිත්වා උට්ඨහන්තූ''ති චින්තෙසි, තාවදෙව උට්ඨහිංසු. ''කොණෙ කොණෙ එකෙකා උදකචාටියො උට්ඨහන්තූ''ති චින්තෙසි, උදකචාටියො උට්ඨහිංසු.

එත්තකං මාපෙත්වා බ්‍රාහ්මණස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා ''එහි අය්‍ය, තව මණ්ඩපං ඔලොකෙත්වා මය්හං භතිං දෙහී''ති ආහ. මහාපුරිසො ගන්ත්වා මණ්ඩපං ඔලොකෙසි, ඔලොකෙන්තස්සෙවස්ස සකලසරීරං පඤ්චවණ්ණාය පීතියා නිරන්තරං ඵුටං අහොසි. අථස්ස මණ්ඩපං ඔලොකයතො එතදහොසි – ''නායං මණ්ඩපො මනුස්සභූතෙන කතො, මය්හං පන අජ්ඣාසයං මය්හං ගුණං ආගම්ම අද්ධා සක්කභවනං උණ්හං අහොසි, තතො සක්කෙන දෙවරඤ්ඤා අයං මණ්ඩපො කාරිතො භවිස්සතී''ති. ''න ඛො පන මෙ යුත්තං එවරූපෙ මණ්ඩපෙ එකදිවසංයෙව දානං දාතුං, සත්තාහං දස්සාමී''ති චින්තෙසි. බාහිරකදානඤ්හි කිත්තකම්පි සමානං බොධිසත්තානං තුට්ඨිං කාතුං න සක්කොති, අලඞ්කතසීසං පන ඡින්දිත්වා අඤ්ජිතඅක්ඛීනි උප්පාටෙත්වා හදයමංසං වා උබ්බට්ටෙත්වා දින්නකාලෙ බොධිසත්තානං චාගං නිස්සාය තුට්ඨි නාම හොති. අම්හාකම්පි හි බොධිසත්තස්ස සිවිජාතකෙ දෙවසිකං පඤ්ච කහාපණසතසහස්සානි විස්සජ්ජෙත්වා චතූසු ද්වාරෙසු නගරමජ්ඣෙ ච දානං දෙන්තස්ස තං දානං චාගතුට්ඨිං උප්පාදෙතුං නාසක්ඛි. යදා පනස්ස බ්‍රාහ්මණවණ්ණෙන ආගන්ත්වා සක්කො දෙවරාජා අක්ඛීනි යාචි, තදා තානි උප්පාටෙත්වා දදමානස්සෙව හාසො උප්පජ්ජි, කෙසග්ගමත්තම්පි චිත්තස්ස අඤ්ඤථත්තං නාහොසි. එවං දානං නිස්සාය බොධිසත්තානං තිත්ති නාම නත්ථි. තස්මා සොපි මහාපුරිසො ''සත්තාහං මයා කොටිසතසහස්සසඞ්ඛානං භික්ඛූනං දානං දාතුං වට්ටතී''ති චින්තෙත්වා තස්මිං මණ්ඩපෙ බුද්ධප්පමුඛං භික්ඛුසඞ්ඝං නිසීදාපෙත්වා සත්තාහං ගවපානං නාම දානං අදාසි. ගවපානන්ති මහන්තෙ මහන්තෙ කොලම්බෙ ඛීරස්ස පූරෙත්වා උද්ධනෙසු ආරොපෙත්වා ඝනපාකපක්කෙ ඛීරෙ ථොකෙ තණ්ඩුලෙ පක්ඛිපිත්වා පක්කමධුසක්කරාචුණ්ණසප්පීහි අභිසඞ්ඛතං භොජනං වුච්චති. මනුස්සායෙව පන පරිවිසිතුං නාසක්ඛිංසු, දෙවාපි එකන්තරිකා හුත්වා පරිවිසිංසු. ද්වාදසතෙරසයොජනප්පමාණං

ඨානම්පි භික්ඛූ ගණ්හිතුං නප්පහොසියෙව. තෙ පන භික්ඛූ අත්තනො අත්තනො ආනුභාවෙන නිසීදිංසු. පරියොසානදිවසෙ සබ්බභික්ඛූනං පත්තානි ධොවාපෙත්වා භෙසජ්ජත්ථාය සප්පිනවනීතමධුඵාණිතාදීනි පූරෙත්වා තිචීවරෙහි සද්ධිං අදාසි, සඞ්ඝනවකභික්ඛුනා ලද්ධචීවරසාටකා සතසහස්සග්ඝනකා අහෙසුං.

සත්ථා අනුමොදනං කරොන්තො ''අයං පුරිසො එවරූපං මහාදානං අදාසි, කො නු ඛො භවිස්සතී''ති උපධාරෙන්තො ''අනාගතෙ කප්පසතසහස්සාධිකානං ද්වින්නං අසඞ්ඛෙය්‍යානං මත්ථකෙ ගොතමො නාම බුද්ධො භවිස්සතී''ති දිස්වා මහාපුරිසං ආමන්තෙත්වා ''ත්වං එත්තකං නාම කාලං අතික්කමිත්වා ගොතමො නාම බුද්ධො භවිස්සසී''ති බ්‍යාකාසි. මහාපුරිසො බ්‍යාකරණං සුත්වා ''අහං කිර බුද්ධො භවිස්සාමි, කො මෙ ඝරාවාසෙන අත්ථො, පබ්බජිස්සාමී''ති චින්තෙත්වා තථාරූපං සම්පත්තිං ඛෙළපිණ්ඩං විය පහාය සත්ථු සන්තිකෙ පබ්බජිත්වා බුද්ධවචනං උග්ගණ්හිත්වා අභිඤ්ඤා ච සමාපත්තියො ච නිබ්බත්තෙත්වා ආයුපරියොසානෙ බ්‍රහ්මලොකෙ නිබ්බත්ති.

මඞ්ගලස්ස පන භගවතො නගරං උත්තරං නාම අහොසි, පිතාපි උත්තරො නාම ඛත්තියො, මාතාපි උත්තරා නාම දෙවී, සුදෙවො ච ධම්මසෙනො ච ද්වෙ අග්ගසාවකා, පාලිතො නාමුපට්ඨාකො, සීවලී ච අසොකා ච ද්වෙ අග්ගසාවිකා, නාගරුක්ඛො බොධි, අට්ඨාසීතිහත්ථුබ්බෙධං සරීරං අහොසි. නවුතිවස්සසහස්සානි ඨත්වා පරිනිබ්බුතෙ පන තස්මිං භගවති එකප්පහාරෙනෙව දස චක්කවාළසහස්සානි එකන්ධකාරානි අහෙසුං. සබ්බචක්කවාළෙසු මනුස්සානං මහන්තං ආරොදනපරිදෙවනං අහොසි.

''කොණ්ඩඤ්ඤස්ස අපරෙන, මඞ්ගලො නාම නායකො;
තමං ලොකෙ නිහන්ත්වාන, ධම්මොක්කමභිධාරයී''ති.

එවං දසසහස්සිලොකධාතුං අන්ධකාරං කත්වා පරිනිබ්බුතස්ස තස්ස භගවතො අපරභාගෙ **සුමනො** නාම සත්ථා උදපාදි. තස්සාපි තයො සාවකසන්නිපාතා අහෙසුං. පඨමසන්නිපාතෙ කොටිසතසහස්සභික්ඛූ අහෙසුං, දුතියෙ කඤ්චනපබ්බතම්හි නවුතිකොටිසහස්සානි, තතියෙ අසීතිකොටිසහස්සානි. තදා මහාසත්තො අතුලො නාම නාගරාජා අහොසි මහිද්ධිකො මහානුභාවො. සො ''බුද්ධො උප්පන්නො''ති සුත්වා ඤාතිසඞ්ඝපරිවුතො නාගභවනා නික්ඛමිත්වා කොටිසතසහස්සභික්ඛුපරිවාරස්ස තස්ස භගවතො දිබ්බතූරියෙහි උපහාරං කාරෙත්වා මහාදානං පවත්තෙත්වා පච්චෙකං දුස්සයුගානි දත්වා සරණෙසු පතිට්ඨාසි. සොපි නං සත්ථා ''අනාගතෙ බුද්ධො භවිස්සසී''ති බ්‍යාකාසි. තස්ස භගවතො නගරං ඛෙමං නාම අහොසි, සුදත්තො නාම රාජා පිතා, සිරිමා නාම මාතා, සරණො ච භාවිතත්තො ච ද්වෙ අග්ගසාවකා, උදෙනො නාමුපට්ඨාකො, සොණා ච උපසොණා ච ද්වෙ අග්ගසාවිකා, නාගරුක්ඛො බොධි, නවුතිහත්ථුබ්බෙධං සරීරං, නවුතියෙව වස්සසහස්සානි ආයුප්පමාණං අහොසි.

''මඞ්ගලස්ස අපරෙන, සුමනො නාම නායකො;
සබ්බධම්මෙහි අසමො, සබ්බසත්තානමුත්තමො''ති.

තස්ස අපරභාගෙ **රෙවතො** නාම සත්ථා උදපාදි. තස්සාපි තයො සාවකසන්නිපාතා අහෙසුං. පඨමසන්නිපාතෙ ගණනා නත්ථි, දුතියෙ කොටිසතසහස්සභික්ඛූ අහෙසුං, තථා තතියෙ. තදා බොධිසත්තො අතිදෙවො නාම බ්‍රාහ්මණො හුත්වා සත්ථු ධම්මදෙසනං සුත්වා සරණෙසු පතිට්ඨාය සිරස්මිං අඤ්ජලිං ඨපෙත්වා තස්ස සත්ථුනො කිලෙසප්පහානෙ වණ්ණං වත්වා උත්තරාසඞ්ගෙන පූජං අකාසි. සොපි නං ''බුද්ධො භවිස්සසී''ති බ්‍යාකාසි. තස්ස පන භගවතො නගරං ධඤ්ඤවතී නාම අහොසි, පිතා විපුලො නාම ඛත්තියො, මාතාපි විපුලා නාම දෙවී, වරුණො ච බ්‍රහ්මදෙවො ච ද්වෙ අග්ගසාවකා, සම්භවො නාමුපට්ඨාකො, භද්දා ච සුභද්දා ච ද්වෙ අග්ගසාවිකා, නාගරුක්ඛොව බොධි, සරීරං අසීතිහත්ථුබ්බෙධං අහොසි, ආයු සට්ඨී වස්සසහස්සානීති.

''සුමනස්ස අපරෙන, රෙවතො නාම නායකො;
අනූපමො අසදිසො, අතුලො උත්තමො ජිනො''ති.

තස්ස අපරභාගෙ **සොභිතො** නාම සත්ථා උදපාදි. තස්සාපි තයො සාවකසන්නිපාතා අහෙසුං. පඨමසන්නිපාතෙ කොටිසතභික්ඛූ අහෙසුං, දුතියෙ නවුතිකොටියො, තතියෙ අසීතිකොටියො. තදා බොධිසත්තො අජිතො නාම බ්‍රාහ්මණො හුත්වා සත්ථු ධම්මදෙසනං සුත්වා සරණෙසු පතිට්ඨාය බුද්ධප්පමුඛස්ස භික්ඛුසඞ්ඝස්ස මහාදානං අදාසි. සොපි නං ''බුද්ධො භවිස්සසී''ති බ්‍යාකාසි. තස්ස පන භගවතො සුධම්මං නාම නගරං අහොසි, පිතාපි සුධම්මො නාම රාජා, මාතාපි සුධම්මා නාම දෙවී, අසමො ච සුනෙත්තො ච ද්වෙ අග්ගසාවකා, අනොමො නාමුපට්ඨාකො, නකුලා ච සුජාතා ච ද්වෙ අග්ගසාවිකා, නාගරුක්ඛොව බොධි, අට්ඨපණ්ණාසහත්ථුබ්බෙධං සරීරං අහොසි, නවුති වස්සසහස්සානි ආයුප්පමාණන්ති.

''රෙවතස්ස අපරෙන, සොභිතො නාම නායකො;
සමාහිතො සන්තචිත්තො, අසමො අප්පටිපුග්ගලො''ති.

තස්ස අපරභාගෙ එකං අසඞ්ඛෙය්‍යං අතික්කමිත්වා එකස්මිංයෙව කප්පෙ තයො බුද්ධා නිබ්බත්තිංසු **අනොමදස්සී පදුමො නාරදොති. අනොමදස්සිස්ස** භගවතො තයො සාවකසන්නිපාතා අහෙසුං. පඨමසන්නිපාතෙ භික්ඛූ

අට්ඨසතසහස්සානි අහෙසුං, දුතියෙ සත්ත, තතියෙ ඡ. තදා බොධිසත්තො එකො යක්ඛසෙනාපති අහොසි මහිද්ධිකො මහානුභාවො අනෙකකොටිසතසහස්සානං යක්ඛානං අධිපති. සො ‘‘බුද්ධො උප්පන්නො’’ති සුත්වා ආගන්ත්වා බුද්ධප්පමුඛස්ස භික්ඛුසඞ්ඝස්ස මහාදානං අදාසි. සත්ථාපි නං ‘‘අනාගතෙ බුද්ධො භවිස්සසී’’ති බ්‍යාකාසි. අනොමදස්සිස්ස පන භගවතො චන්දවතී නාම නගරං අහොසි, යසවා නාම රාජා පිතා, යසොධරා නාම මාතා, නිසභො ච අනොමො ච ද්වෙ අග්ගසාවකා, වරුණො නාමුපට්ඨාකො, සුන්දරී ච සුමනා ච ද්වෙ අග්ගසාවිකා, අජ්ජුනරුක්ඛො බොධි, අට්ඨපණ්ණාසහත්ථුබ්බෙධං සරීරං අහොසි, වස්සසතසහස්සං ආයූති.

‘‘සොභිතස්ස අපරෙන, සම්බුද්ධො ද්විපදුත්තමො;
අනොමදස්සී අමිතයසො, තෙජස්සී දුරතික්කමො’’ති.

තස්ස අපරභාගෙ **පදුමො** නාම සත්ථා උදපාදි. තස්සාපි තයො භාවකසන්නිපාතා අහෙසුං. පඨමසන්නිපාතෙ කොටිසතසහස්සභික්ඛූ අහෙසුං, දුතියෙ තීණි සතසහස්සානි, තතියෙ අගාමකෙ අරඤ්ඤෙ මහාවනසණ්ඩවාසීනං භික්ඛූනං ද්වෙ සතසහස්සානි. තදා තථාගතෙ තස්මිං වනසණ්ඩෙ වසන්තෙ බොධිසත්තො සීහො හුත්වා සත්ථාරං නිරොධසමාපත්තිං සමාපන්නං දිස්වා පසන්නචිත්තො වන්දිත්වා පදක්ඛිණං කත්වා පීතිසොමනස්සජාතො තික්ඛත්තුං සීහනාදං නදිත්වා සත්තාහං බුද්ධාරම්මණපීතිං අවිජහිත්වා පීතිසුඛෙනෙව ගොචරාය අපක්කමිත්වා ජීවිතපරිච්චාගං කත්වා පයිරුපාසමානො අට්ඨාසි. සත්ථා සත්තාහච්චයෙන නිරොධා වුට්ඨිතො සීහං ඔලොකෙත්වා ‘‘භික්ඛුසඞ්ඝෙපි චිත්තං පසාදෙත්වා සඞ්ඝං වන්දිස්සතීති භික්ඛුසඞ්ඝො ආගච්ඡතූ’’ති චින්තෙසි. භික්ඛූ තාවදෙව ආගමිංසු. සීහො සඞ්ඝෙ චිත්තං පසාදෙසි. සත්ථා තස්ස මනං ඔලොකෙත්වා ‘‘අනාගතෙ බුද්ධො භවිස්සසී’’ති බ්‍යාකාසි. පදුමස්ස පන භගවතො චම්පකං නාම නගරං අහොසි, අසමො නාම රාජා පිතා, අසමා නාම දෙවී මාතා, සාලො ච උපසාලො ච ද්වෙ අග්ගසාවකා, වරුණො නාමුපට්ඨාකො, රාමා ච සුරාමා ච ද්වෙ අග්ගසාවිකා, සොණරුක්ඛො නාම බොධි, අට්ඨපණ්ණාසහත්ථුබ්බෙධං සරීරං අහොසි, ආයු වස්සසතසහස්සන්ති.

‘‘අනොමදස්සිස්ස අපරෙන, සම්බුද්ධො ද්විපදුත්තමො;
පදුමො නාම නාමෙන, අසමො අප්පටිපුග්ගලො’’ති.

තස්ස අපරභාගෙ **නාරදො** නාම සත්ථා උදපාදි. තස්සාපි තයො සාවකසන්නිපාතා අහෙසුං. පඨමසන්නිපාතෙ කොටිසතසහස්සභික්ඛූ අහෙසුං, දුතියෙ නවුතිකොටිසහස්සානි, තතියෙ අසීතිකොටිසහස්සානි . තදා බොධිසත්තො ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා පඤ්චසු අභිඤ්ඤාසු අට්ඨසු ච සමාපත්තීසු චිණ්ණවසී හුත්වා බුද්ධප්පමුඛස්ස භික්ඛුසඞ්ඝස්ස මහාදානං දත්වා ලොහිතචන්දනෙන පූජං අකාසි. සොපි නං ‘‘අනාගතෙ බුද්ධො භවිස්සසී’’ති බ්‍යාකාසි. තස්ස භගවතො ධඤ්ඤවතී නාම නගරං අහොසි, සුදෙවො නාම ඛත්තියො පිතා, අනොමා නාම මාතා, සද්දසාලො ච ජිතමිත්තො ච ද්වෙ අග්ගසාවකා, වාසෙට්ඨො නාමුපට්ඨාකො , උත්තරා ච ඵග්ගුනී ච ද්වෙ අග්ගසාවිකා, මහාසොණරුක්ඛො නාම බොධි, සරීරං අට්ඨාසීතිහත්ථුබ්බෙධං අහොසි, නවුතිවස්සසහස්සානි ආයූති.

‘‘පදුමස්ස අපරෙන, සම්බුද්ධො ද්විපදුත්තමො;
නාරදො නාම නාමෙන, අසමො අප්පටිපුග්ගලො’’ති.

නාරදබුද්ධස්ස අපරභාගෙ එකං අසඞ්ඛෙය්‍යං අතික්කමිත්වා ඉතො සතසහස්සකප්පමත්ථකෙ එකස්මිං කප්පෙ එකොව **පදුමුත්තර**බුද්ධො නාම උදපාදි. තස්සාපි තයො සාවකසන්නිපාතා අහෙසුං. පඨමෙ කොටිසතසහස්සභික්ඛූ අහෙසුං, දුතියෙ වෙභාරපබ්බතෙ නවුතිකොටිසහස්සානි, තතියෙ අසීතිකොටිසහස්සානි. තදා බොධිසත්තො ජටිලො නාම මහාරට්ඨියො හුත්වා බුද්ධප්පමුඛස්ස භික්ඛුසඞ්ඝස්ස සචීවරං දානං අදාසි. සොපි නං ‘‘අනාගතෙ බුද්ධො භවිස්සසී’’ති බ්‍යාකාසි. පදුමුත්තරස්ස පන භගවතො කාලෙ තිත්ථියා නාම නාහෙසුං. සබ්බෙ දෙවමනුස්සා බුද්ධමෙව සරණං අගමංසු. තස්ස නගරං හංසවතී නාම අහොසි, පිතා ආනන්දො නාම ඛත්තියො, මාතා සුජාතා නාම දෙවී, දෙවලො ච සුජාතො ච ද්වෙ අග්ගසාවකා, සුමනො නාමුපට්ඨාකො, අමිතා ච අසමා ච ද්වෙ අග්ගසාවිකා, සලලරුක්ඛො බොධි, සරීරං අට්ඨපණ්ණාසහත්ථුබ්බෙධං අහොසි, සරීරප්පභා සමන්තතො ද්වාදස යොජනානි ගණ්හි, වස්සසතසහස්සං ආයූති.

‘‘නාරදස්ස අපරෙන, සම්බුද්ධො ද්විපදුත්තමො;
පදුමුත්තරො නාම ජිනො, අක්ඛොභො සාගරූපමො’’ති.

තස්ස අපරභාගෙ සත්තති කප්පසහස්සානි අතික්කමිත්වා **සුමෙධො සුජාතො** චාති එකස්මිං කප්පෙ ද්වෙ බුද්ධා නිබ්බත්තිංසු. **සුමෙධස්සාපි** තයො සාවකසන්නිපාතා අහෙසුං, පඨමසන්නිපාතෙ සුදස්සනනගරෙ කොටිසතඛීණාසවා අහෙසුං, දුතියෙ පන නවුතිකොටියො, තතියෙ අසීතිකොටියො. තදා බොධිසත්තො උත්තරො නාම මාණවො හුත්වා නිදහිත්වා ඨපිතංයෙව අසීතිකොටිධනං විස්සජ්ජෙත්වා බුද්ධප්පමුඛස්ස භික්ඛුසඞ්ඝස්ස මහාදානං දත්වා ධම්මං සුත්වා සරණෙසු පතිට්ඨාය නික්ඛමිත්වා පබ්බජි. සොපි නං ‘‘අනාගතෙ බුද්ධො භවිස්සසී’’ති බ්‍යාකාසි. සුමෙධස්ස භගවතො සුදස්සනං නාම නගරං අහොසි, සුදත්තො නාම රාජා පිතා, මාතාපි සුදත්තා නාම, සරණො ච සබ්බකාමො ච ද්වෙ අග්ගසාවකා, සාගරො නාමුපට්ඨාකො, රාමා ච සුරාමා ච ද්වෙ අග්ගසාවිකා, මහානීපරුක්ඛො බොධි, සරීරං අට්ඨාසීතිහත්ථුබ්බෙධං අහොසි, ආයු නවුති වස්සසහස්සානීති.

‘‘පදුමුත්තරස්ස අපරෙන, සුමෙධො නාම නායකො;
දුරාසදො උග්ගතෙජො, සබ්බලොකුත්තමො මුනී’’ති.

තස්ස අපරභාගෙ **සුජාතො** නාම සත්ථා උදපාදි. තස්සාපි තයො සාවකසන්නිපාතා අහෙසුං. පඨමසන්නිපාතෙ සට්ඨි භික්ඛුසතසහස්සානි අහෙසුං, දුතියෙ පඤ්ඤාසං, තතියෙ චත්තාලීසං. තදා බොධිසත්තො චක්කවත්තිරාජා හුත්වා ‘‘බුද්ධො උප්පන්නො’’ති සුත්වා උපසඞ්කමිත්වා ධම්මං සුත්වා බුද්ධප්පමුඛස්ස භික්ඛුසඞ්ඝස්ස සද්ධිං සත්තහි රතනෙහි චතුමහාදීපරජ්ජං දත්වා සත්ථු සන්තිකෙ පබ්බජි. සකලරට්ඨවාසිනො රට්ඨුප්පාදං ගහෙත්වා ආරාමිකකිච්චං සාධෙන්තා බුද්ධප්පමුඛස්ස භික්ඛුසඞ්ඝස්ස නිච්චං මහාදානං අදංසු. සොපි නං සත්ථා ‘‘අනාගතෙ බුද්ධො භවිස්සසී’’ති බ්‍යාකාසි. තස්ස භගවතො නගරං සුමඞ්ගලං නාම අහොසි, උග්ගතො නාම රාජා පිතා, පභාවතී නාම මාතා, සුදස්සනො ච සුදෙවො ච ද්වෙ අග්ගසාවකා, නාරදො නාමුපට්ඨාකො, නාගා ච නාගසමාලා ච ද්වෙ අග්ගසාවිකා, මහාවෙළුරුක්ඛො බොධි. සො කිර මන්දච්ඡිද්දො ඝනක්ඛන්ධො උපරි නිග්ගතාහි මහාසාඛාහි මොරපිඤ්ඡකලාපො විය විරොචිත්ථ. තස්ස භගවතො සරීරං පණ්ණාසහත්ථුබ්බෙධං අහොසි, ආයු නවුති වස්සසහස්සානීති.

‘‘තත්ථෙව මණ්ඩකප්පම්හි, සුජාතො නාම නායකො;
සීහහනුසභක්ඛන්ධො, අප්පමෙය්‍යො දුරාසදො’’ති.

තස්ස අපරභාගෙ ඉතො අට්ඨාරසකප්පසතමත්ථකෙ එකස්මිං කප්පෙ **පියදස්සී, අත්ථදස්සී, ධම්මදස්සී**ති තයො බුද්ධා නිබ්බත්තිංසු. **පියදස්සිස්සාපි** තයො සාවකසන්නිපාතා අහෙසුං. පඨමෙ කොටිසතසහස්සා භික්ඛූ අහෙසුං, දුතියෙ නවුතිකොටියො, තතියෙ අසීතිකොටියො. තදා බොධිසත්තො කස්සපො නාම මාණවො තිණ්ණං වෙදානං පාරං ගතො හුත්වා සත්ථු ධම්මදෙසනං සුත්වා කොටිසතසහස්සධනපරිච්චාගෙන සඞ්ඝාරාමං කාරෙත්වා සරණෙසු ච සීලෙසු ච පතිට්ඨාසි. අථ නං සත්ථා ‘‘අට්ඨාරසකප්පසතච්චයෙන බුද්ධො භවිස්සසී’’ති බ්‍යාකාසි. තස්ස භගවතො අනොමං නාම නගරං අහොසි, පිතා සුදින්නො නාම රාජා, මාතා චන්දා නාම දෙවී, පාලිතො ච සබ්බදස්සී ච ද්වෙ අග්ගසාවකා, සොභිතො නාමුපට්ඨාකො, සුජාතා ච ධම්මදින්නා ච ද්වෙ අග්ගසාවිකා, කකුධරුක්ඛො බොධි, සරීරං අසීතිහත්ථුබ්බෙධං අහොසි, නවුති වස්සසහස්සානි ආයූති.

‘‘සුජාතස්ස අපරෙන, සයම්භූ ලොකනායකො;
දුරාසදො අසමසමො, පියදස්සී මහායසො’’ති.

තස්ස අපරභාගෙ **අත්ථදස්සී** නාම සත්ථා උදපාදි. තස්සාපි තයො සාවකසන්නිපාතා අහෙසුං. පඨමෙ අට්ඨනවුති භික්ඛුසතසහස්සානි අහෙසුං, දුතියෙ අට්ඨාසීතිසතසහස්සානි, තථා තතියෙ. තදා බොධිසත්තො සුසීමො නාම මහිද්ධිකො තාපසො හුත්වා දෙවලොකතො මන්දාරවපුප්ඵච්ඡත්තං ආහරිත්වා සත්ථාරං පූජෙසි, සොපි නං ‘‘අනාගතෙ බුද්ධො භවිස්සසී’’ති බ්‍යාකාසි. තස්ස භගවතො සොභිතං නාම නගරං අහොසි, සාගරො නාම රාජා පිතා, සුදස්සනා නාම මාතා, සන්තො ච උපසන්තො ච ද්වෙ අග්ගසාවකා, අභයො නාමුපට්ඨාකො, ධම්මා ච සුධම්මා ච ද්වෙ අග්ගසාවිකා, චම්පකරුක්ඛො බොධි, සරීරං අසීතිහත්ථුබ්බෙධං අහොසි, සරීරප්පභා සමන්තතො සබ්බකාලං යොජනමත්තං ඵරිත්වා අට්ඨාසි, ආයු වස්සසතසහස්සන්ති.

‘‘තත්ථෙව මණ්ඩකප්පම්හි, අත්ථදස්සී නරාසභො;
මහාතමං නිහන්ත්වාන, පත්තො සම්බොධිමුත්තම’’න්ති.

තස්ස අපරභාගෙ **ධම්මදස්සී** නාම සත්ථා උදපාදි. තස්සාපි තයො සාවකසන්නිපාතා අහෙසුං. පඨමෙ කොටිසතං භික්ඛූ අහෙසුං, දුතියෙ සත්තතිකොටියො, තතියෙ අසීතිකොටියො. තදා බොධිසත්තො සක්කො දෙවරාජා හුත්වා දිබ්බගන්ධපුප්ඵෙහි ච දිබ්බතූරියෙහි ච පූජං අකාසි, සොපි නං ‘‘අනාගතෙ බුද්ධො භවිස්සසී’’ති බ්‍යාකාසි. තස්ස භගවතො සරණං නාම නගරං අහොසි, පිතා සරණො නාම රාජා, මාතා සුනන්දා නාම, පදුමො ච ඵුස්සදෙවො ච ද්වෙ අග්ගසාවකා, සුනෙත්තො නාමුපට්ඨාකො , ඛෙමා ච සබ්බනාමා ච ද්වෙ අග්ගසාවිකා, රත්තඞ්කුරරුක්ඛො බොධි, ‘‘බිම්බිජාලො’’තිපි වුච්චති, සරීරං පනස්ස අසීතිහත්ථුබ්බෙධං අහොසි, වස්සසතසහස්සං ආයූති.

‘‘තත්ථෙව මණ්ඩකප්පම්හි, ධම්මදස්සී මහායසො;
තමන්ධකාරං විධමිත්වා, අතිරොචති සදෙවකෙ’’ති.

තස්ස අපරභාගෙ ඉතො චතුනවුතිකප්පමත්ථකෙ එකස්මිං කප්පෙ එකොව **සිද්ධත්ථො** නාම බුද්ධො උදපාදි. තස්සාපි තයො සාවකසන්නිපාතා අහෙසුං. පඨමසන්නිපාතෙ කොටිසතසහස්සං භික්ඛූ අහෙසුං, දුතියෙ නවුතිකොටියො, තතියෙ අසීතිකොටියො. තදා බොධිසත්තො උග්ගතෙජො අභිඤ්ඤාබලසම්පන්නො මඞ්ගලො නාම තාපසො හුත්වා මහාජම්බුඵලං ආහරිත්වා තථාගතස්ස අදාසි. සත්ථා තං ඵලං පරිභුඤ්ජිත්වා ‘‘චතුනවුතිකප්පමත්ථකෙ බුද්ධො භවිස්සසී’’ති බොධිසත්තං බ්‍යාකාසි. තස්ස භගවතො නගරං වෙභාරං නාම අහොසි, පිතා ජයසෙනො නාම රාජා, මාතා සුඵස්සා නාම, සම්බලො ච සුමිත්තො ච ද්වෙ අග්ගසාවකා, රෙවතො නාමුපට්ඨාකො, සීවලී ච සුරාමා ච ද්වෙ අග්ගසාවිකා, කණිකාරරුක්ඛො බොධි, සරීරං සට්ඨිහත්ථුබ්බෙධං අහොසි, වස්සසතසහස්සං ආයූති.

‘‘ධම්මදස්සිස්ස අපරෙන, සිද්ධත්ථො නාම නායකො;
නිහනිත්වා තමං සබ්බං, සූරියො අබ්භුග්ගතො යථා’’ති.

තස්ස අපරභාගෙ ඉතො ද්වානවුතිකප්පමත්ථකෙ **තිස්සො ඵුස්සොති** එකස්මිං කප්පෙ ද්වෙ බුද්ධා නිබ්බත්තිංසු. **තිස්සස්ස** භගවතො තයො සාවකසන්නිපාතා අහෙසුං. පඨමසන්නිපාතෙ භික්ඛූනං කොටිසතං අහොසි, දුතියෙ නවුතිකොටියො, තතියෙ අසීතිකොටියො. තදා බොධිසත්තො මහාභොගො මහායසො සුජාතො නාම ඛත්තියො හුත්වා ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා මහිද්ධිකභාවං පත්වා ‘‘බුද්ධො උප්පන්නො’’ති සුත්වා දිබ්බමන්දාරවපදුමපාරිච්ඡත්තකපුප්ඵානි ආදාය චතුපරිසමජ්ඣෙ ගච්ඡන්තං තථාගතං පූජෙසි, ආකාසෙ පුප්ඵවිතානං අකාසි. සොපි නං සත්ථා ‘‘ඉතො ද්වානවුතිකප්පෙ බුද්ධො භවිස්සසී’’ති බ්‍යාකාසි. තස්ස භගවතො ඛෙමං නාම නගරං අහොසි, පිතා ජනසන්ධො නාම ඛත්තියො, මාතා පදුමා නාම , බ්‍රහ්මදෙවො ච උදයො ච ද්වෙ අග්ගසාවකා, සමඞ්ගො නාමුපට්ඨාකො, ඵුස්සා ච සුදත්තා ච ද්වෙ අග්ගසාවිකා, අසනරුක්ඛො බොධි, සරීරං සට්ඨිහත්ථුබ්බෙධං අහොසි, වස්සසතසහස්සං ආයූති.

‘‘සිද්ධත්ථස්ස අපරෙන, අසමො අප්පටිපුග්ගලො;
අනන්තසීලො අමිතයසො, තිස්සො ලොකග්ගනායකො’’ති.

තස්ස අපරභාගෙ **ඵුස්සො** නාම සත්ථා උදපාදි. තස්සාපි තයො සාවකසන්නිපාතා අහෙසුං. පඨමසන්නිපාතෙ සට්ඨි භික්ඛුසතසහස්සානි අහෙසුං, දුතියෙ පඤ්ඤාස, තතියෙ ද්වත්තිංස. තදා බොධිසත්තො විජිතාවී නාම ඛත්තියො හුත්වා මහාරජ්ජං පහාය සත්ථු සන්තිකෙ පබ්බජිත්වා තීණි පිටකානි උග්ගහෙත්වා මහාජනස්ස ධම්මකථං කථෙසි, සීලපාරමිඤ්ච පූරෙසි. සොපි නං ‘‘බුද්ධො භවිස්සසී’’ති තථෙව බ්‍යාකාසි. තස්ස භගවතො කාසි නාම නගරං අහොසි, ජයසෙනො නාම රාජා පිතා, සිරිමා නාම මාතා, සුරක්ඛිතො ච ධම්මසෙනො ච ද්වෙ අග්ගසාවකා, සභියො නාමුපට්ඨාකො, චාලා ච උපචාලා ච ද්වෙ අග්ගසාවිකා, ආමලකරුක්ඛො බොධි, සරීරං අට්ඨපඤ්ඤාසහත්ථුබ්බෙධං අහොසි, නවුති වස්සසහස්සානි ආයූති.

‘‘තත්ථෙව මණ්ඩකප්පම්හි, අහු සත්ථා අනුත්තරො;
අනූපමො අසමසමො, ඵුස්සො ලොකග්ගනායකො’’ති.

තස්ස අපරභාගෙ ඉතො එකනවුතිකප්පෙ **විපස්සී** නාම භගවා උදපාදි. තස්සාපි තයො සාවකසන්නිපාතා අහෙසුං. පඨමසන්නිපාතෙ අට්ඨසට්ඨි භික්ඛුසතසහස්සං අහොසි, දුතියෙ එකසතසහස්සං, තතියෙ අසීතිසහස්සානි. තදා බොධිසත්තො මහිද්ධිකො මහානුභාවො අතුලො නාම නාගරාජා හුත්වා සත්තරතනඛචිතං සොවණ්ණමයං මහාපීඨං භගවතො අදාසි. සොපි නං ‘‘ඉතො එකනවුතිකප්පෙ බුද්ධො භවිස්සසී’’ති බ්‍යාකාසි. තස්ස භගවතො බන්ධුමතී නාම නගරං අහොසි, බන්ධුමා නාම රාජා පිතා, බන්ධුමතී නාම මාතා, ඛණ්ඩො ච තිස්සො ච ද්වෙ අග්ගසාවකා, අසොකො නාමුපට්ඨාකො, චන්දා ච චන්දමිත්තා ච ද්වෙ අග්ගසාවිකා, පාටලිරුක්ඛො බොධි, සරීරං අසීතිහත්ථුබ්බෙධං අහොසි, සරීරප්පභා සදා සත්ත යොජනානි ඵරිත්වා අට්ඨාසි, අසීති වස්සසහස්සානි ආයූති.

‘‘ඵුස්සස්ස ච අපරෙන, සම්බුද්ධො ද්විපදුත්තමො;
විපස්සී නාම නාමෙන, ලොකෙ උප්පජ්ජි චක්ඛුමා’’ති.

තස්ස අපරභාගෙ ඉතො එකතිංසකප්පෙ **සිඛී** ච **වෙස්සභූ** චාති ද්වෙ බුද්ධා අහෙසුං. **සිඛිස්සාපි** භගවතො තයො සාවකසන්නිපාතා අහෙසුං. පඨමසන්නිපාතෙ භික්ඛුසතසහස්සං අහොසි, දුතියෙ අසීතිසහස්සානි, තතියෙ සත්තතිසහස්සානි. තදා බොධිසත්තො අරින්දමො නාම රාජා හුත්වා බුද්ධප්පමුඛස්ස භික්ඛුසඞ්ඝස්ස සචීවරං මහාදානං පවත්තෙත්වා සත්තරතනපටිමණ්ඩිතං හත්ථිරතනං දත්වා හත්ථිප්පමාණං කත්වා කප්පියභණ්ඩං අදාසි. සොපි නං ‘‘ඉතො කතිංසකප්පෙ බුද්ධො භවිස්සසී’’ති බ්‍යාකාසි. තස්ස භගවතො අරුණවතී නාම නගරං අහොසි, අරුණො නාම ඛත්තියො පිතා, පභාවතී නාම මාතා, අභිභූ ච සම්භවො ච ද්වෙ අග්ගසාවකා, ඛෙමඞ්කරො නාමුපට්ඨාකො, සඛිලා ච පදුමා ච ද්වෙ අග්ගසාවිකා, පුණ්ඩරීකරුක්ඛො බොධි, සරීරං සත්තතිහත්ථුබ්බෙධං අහොසි, සරීරප්පභා යොජනත්තයං ඵරිත්වා අට්ඨාසි, සත්තති වස්සසහස්සානි ආයූති.

‘‘විපස්සිස්ස අපරෙන, සම්බුද්ධො ද්විපදුත්තමො;
සිඛිව්හයො නාම ජිනො, අසමො අප්පටිපුග්ගලො’’ති.

තස්ස අපරභාගෙ **වෙස්සභූ** නාම සත්ථා උදපාදි. තස්සාපි තයො සාවකසන්නිපාතා අහෙසුං. පඨමසන්නිපාතෙ අසීති භික්ඛුසහස්සානි අහෙසුං, දුතියෙ සත්තති, තතියෙ සට්ඨි. තදා බොධිසත්තො සුදස්සනො නාම රාජා හුත්වා බුද්ධප්පමුඛස්ස භික්ඛුසඞ්ඝස්ස සචීවරං මහාදානං දත්වා තස්ස සන්තිකෙ පබ්බජිත්වා ආචාරගුණසම්පන්නො බුද්ධරතනෙ චිත්තීකාරපීතිබහුලො අහොසි. සොපි නං භගවා ‘‘ඉතො එකතිංසකප්පෙ බුද්ධො භවිස්සසී’’ති බ්‍යාකාසි. තස්ස පන භගවතො අනොමං නාම නගරං අහොසි, සුප්පතීතො නාම රාජා පිතා, යසවතී නාම මාතා , සොණො ච උත්තරො ච ද්වෙ අග්ගසාවකා, උපසන්තො නාමුපට්ඨාකො, දාමා ච සමාලා ච ද්වෙ අග්ගසාවිකා, සාලරුක්ඛො බොධි, සරීරං සට්ඨිහත්ථුබ්බෙධං අහොසි, සට්ඨි වස්සසහස්සානි ආයූති.

‘‘තත්‍ථෙව මණ්ඩකප්පම්හි, අසමො අප්පටිපුග්ගලො;
වෙස්සභූ නාම නාමෙන, ලොකෙ උප්පජ්ජි සො ජිනො’’ති.

තස්ස අපරභාගෙ ඉමස්මිං කප්පෙ චත්තාරො බුද්ධා නිබ්බත්තා **කකුසන්ධො, කොණාගමනො, කස්සපො, අම්හාකං භගවාති. කකුසන්ධස්ස** භගවතො එකොව සාවකසන්නිපාතො, තත්‍ථ චත්තාලීස භික්ඛුසහස්සානි අහෙසුං. තදා බොධිසත්තො ඛෙමො නාම රාජා හුත්වා බුද්ධප්පමුඛස්ස භික්ඛුසඞ්ඝස්ස සපත්තචීවරං මහාදානඤ්චෙව අඤ්ජනාදිභෙසජ්ජානි ච දත්වා සත්‍ථු ධම්මදෙසනං සුත්වා පබ්බජි. සොපි නං සත්‍ථා බ්‍යාකාසි. කකුසන්ධස්ස පන භගවතො ඛෙමං නාම නගරං අහොසි, අග්ගිදත්තො නාම බ්‍රාහ්මණො පිතා, විසාඛා නාම බ්‍රාහ්මණී මාතා, විධුරො ච සඤ්ජීවො ච ද්වෙ අග්ගසාවකා, බුද්ධිජො නාමුපට්ඨාකො, සාමා ච චම්පකා ච ද්වෙ අග්ගසාවිකා , මහාසිරීසරුක්ඛො බොධි, සරීරං චත්තාලීසහත්‍ථුබ්බෙධං අහොසි, චත්තාලීස වස්සසහස්සානි ආයූති.

‘‘වෙස්සභුස්ස අපරෙන, සම්බුද්ධො ද්විපදුත්තමො;
කකුසන්ධො නාම නාමෙන, අප්පමෙය්‍යො දුරාසදො’’ති.

තස්ස අපරභාගෙ **කොණාගමනො** නාම සත්‍ථා උදපාදි. තස්සාපි එකො සාවකසන්නිපාතො, තත්‍ථ තිංස භික්ඛුසහස්සානි අහෙසුං. තදා බොධිසත්තො පබ්බතො නාම රාජා හුත්වා අමච්චගණපරිවුතො සත්‍ථු සන්තිකං ගන්ත්වා ධම්මදෙසනං සුත්වා බුද්ධප්පමුඛං භික්ඛුසඞ්ඝං නිමන්තෙත්වා මහාදානං පවත්තෙත්වා පට්ටුණ්ණචීනපට්ටකොසෙය්‍යකම්බලදුකූලානි චෙව සුවණ්ණපාදුකඤ්ච දත්වා සත්‍ථු සන්තිකෙ පබ්බජි. සොපි නං බ්‍යාකාසි. තස්ස භගවතො සොභවතී නාම නගරං අහොසි, යඤ්ඤදත්තො නාම බ්‍රාහ්මණො පිතා, උත්තරා නාම බ්‍රාහ්මණී මාතා, භිය්‍යසො ච උත්තරො ච ද්වෙ අග්ගසාවකා, සොත්‍ථිජො නාමුපට්ඨාකො, සමුද්දා ච උත්තරා ච ද්වෙ අග්ගසාවිකා, උදුම්බරරුක්ඛො බොධි, සරීරං තිංසහත්‍ථුබ්බෙධං අහොසි, තිංස වස්සසහස්සානි ආයූති.

‘‘කකුසන්ධස්ස අපරෙන, සම්බුද්ධො ද්විපදුත්තමො;
කොණාගමනො නාම ජිනො, ලොකජෙට්ඨො නරාසභො’’ති.

තස්ස අපරභාගෙ **කස්සපො** නාම සත්‍ථා උදපාදි. තස්සාපි එකො සාවකසන්නිපාතො, තත්‍ථ වීසති භික්ඛුසහස්සානි අහෙසුං. තදා බොධිසත්තො ජොතිපාලො නාම මාණවො හුත්වා තිණ්ණං වෙදානං පාරගූ භූමියඤ්ච අන්තලික්ඛෙ ච පාකටො ඝටීකාරස්ස කුම්භකාරස්ස මිත්තො අහොසි. සො තෙන සද්ධිං සත්‍ථාරං උපසඞ්කමිත්වා ධම්මකථං සුත්වා පබ්බජිත්වා ආරද්ධවීරියො තීණි පිටකානි උග්ගහෙත්වා වත්තාවත්තසම්පත්තියා බුද්ධස්ස සාසනං සොභෙසි. සොපි නං බ්‍යාකාසි. තස්ස භගවතො ජාතනගරං බාරාණසී නාම අහොසි, බ්‍රහ්මදත්තො නාම බ්‍රාහ්මණො පිතා, ධනවතී නාම බ්‍රාහ්මණී මාතා, තිස්සො ච භාරද්වාජො ච ද්වෙ අග්ගසාවකා, සබ්බමිත්තො නාමුපට්ඨාකො, අනුළා ච උරුවෙළා ච ද්වෙ අග්ගසාවිකා, නිග්‍රොධරුක්ඛො බොධි, සරීරං වීසතිහත්‍ථුබ්බෙධං අහොසි, වීසති වස්සසහස්සානි ආයූති.

‘‘කොණාගමනස්ස අපරෙන, සම්බුද්ධො ද්විපදුත්තමො;
කස්සපො නාම ගොත්තෙන, ධම්මරාජා පභඞ්කරො’’ති.

යස්මිං පන කප්පෙ දීපඞ්කරො දසබලො උදපාදි, තස්මිං අඤ්ඤෙපි තයො බුද්ධා අහෙසුං. තෙසං සන්තිකා බොධිසත්තස්ස බ්‍යාකරණං නත්‍ථි, තස්මා තෙ ඉධ න දස්සිතා. අට්ඨකථායං පන තම්හා කප්පා පට්ඨාය සබ්බෙපි බුද්ධෙ දස්සෙතුං ඉදං වුත්තං –

‘‘තණ්හඞ්කරො මෙධඞ්කරො, අථොපි සරණඞ්කරො;
දීපඞ්කරො ච සම්බුද්ධො, කොණ්ඩඤ්ඤො ද්විපදුත්තමො.

‘‘මඞ්ගලො ච සුමනො ච, රෙවතො සොභිතො මුනි;
අනොමදස්සී පදුමො, නාරදො පදුමුත්තරො.

‘‘සුමෙධො ච සුජාතො ච, පියදස්සී මහායසො;
අත්‍ථදස්සී ධම්මදස්සී, සිද්ධත්‍ථො ලොකනායකො.

‘‘තිස්සො ඵුස්සො ච සම්බුද්ධො, විපස්සී සිඛි වෙස්සභූ;
කකුසන්ධො කොණාගමනො, කස්සපො චාති නායකො.

‘‘එතෙ අහෙසුං සම්බුද්ධා, වීතරාගා සමාහිතා;
සතරංසීව උප්පන්නා, මහාතමවිනොදනා;
ජලිත්වා අග්ගික්ඛන්ධාව, නිබ්බුතා තෙ සසාවකා’’ති.

තත්ථ අම්හාකං බොධිසත්තො දීපඞ්කරාදීනං චතුවීසතියා බුද්ධානං සන්තිකෙ අධිකාරං කරොන්තො කප්පසතසහස්සාධිකානි චත්තාරි අසඞ්ඛෙය්‍යානි ආගතො. කස්සපස්ස පන භගවතො ඔරභාගෙ ඨපෙත්වා ඉමං සම්මාසම්බුද්ධං අඤ්ඤො බුද්ධො නාම නත්ථි. ඉති දීපඞ්කරාදීනං චතුවීසතියා බුද්ධානං සන්තිකෙ ලද්ධබ්‍යාකරණො පන බොධිසත්තො යෙනෙන –

''මනුස්සත්තං ලිඞ්ගසම්පත්ති, හෙතු සත්ථාරදස්සනං;
පබ්බජ්ජා ගුණසම්පත්ති, අධිකාරො ච ඡන්දතා;
අට්ඨධම්මසමොධානා, අභිනීහාරො සමිජ්ඣතී''ති. (බු. වං. 2.59) –

ඉමෙ අට්ඨ ධම්මෙ සමොධානෙත්වා දීපඞ්කරපාදමූලෙ කතාභිනීහාරෙන ''හන්ද බුද්ධකරෙ ධම්මෙ, විචිනාමි ඉතො චිතො''ති උස්සාහං කත්වා ''විචිනන්තො තදාදක්ඛිං, පඨමං දානපාරමි''න්ති දානපාරමිතාදයො බුද්ධකාරකධම්මා දිට්ඨා, තෙ පූරෙන්තොයෙව යාව වෙස්සන්තරත්තභාවා ආගමි. ආගච්ඡන්තො ච යෙ තෙ කතාභිනීහාරානං බොධිසත්තානං ආනිසංසා සංවණ්ණිතා –

''එවං සබ්බඞ්ගසම්පන්නා, බොධියා නියතා නරා;
සංසරං දීඝමද්ධානං, කප්පකොටිසතෙහිපි.

''අවීචිම්හි නුප්පජ්ජන්ති, තථා ලොකන්තරෙසු ච;
නිජ්ඣාමතණ්හා ඛුප්පිපාසා, න හොන්ති කාලකඤ්ජකා.

''න හොන්ති ඛුද්දකා පාණා, උප්පජ්ජන්තාපි දුග්ගතිං;
ජායමානා මනුස්සෙසු, ජච්චන්ධා න භවන්ති තෙ.

''සොතවෙකල්ලතා නත්ථි, න භවන්ති මූගපක්ඛිකා;
ඉත්ථිභාවං න ගච්ඡන්ති, උභතොබ්‍යඤ්ජනපණ්ඩකා.

''න භවන්ති පරියාපන්නා, බොධියා නියතා නරා;
මුත්තා ආනන්තරිකෙහි, සබ්බත්ථ සුද්ධගොචරා.

''මිච්ඡාදිට්ඨිං න සෙවන්ති, කම්මකිරියදස්සනා;
වසමානාපි සග්ගෙසු, අසඤ්ඤං නූපපජ්ජරෙ.

''සුද්ධාවාසෙසු දෙවෙසු, හෙතු නාම න විජ්ජති;
නෙක්ඛම්මනින්නා සප්පුරිසා, විසංයුත්තා භවාභවෙ;
චරන්ති ලොකත්ථචරියායො, පූරෙන්ති සබ්බපාරමී''ති.

තෙ ආනිසංසෙ අධිගන්ත්වාව ආගතො. පාරමියො පූරෙන්තස්ස චස්ස අකිත්තිබ්‍රාහ්මණකාලෙ සඞ්ඛබ්‍රාහ්මණකාලෙ ධනඤ්චයරාජකාලෙ මහාසුදස්සනකාලෙ මහාගොවින්දකාලෙ නිමිමහාරාජකාලෙ චන්දකුමාරකාලෙ විසය්හසෙට්ඨිකාලෙ සිවිරාජකාලෙ වෙස්සන්තරකාලෙති දානපාරමිතාය පූරිතත්තභාවානං පරිමාණං නාම නත්ථි. එකන්තෙන පනස්ස සසපණ්ඩිතජාතකෙ –

''භික්ඛාය උපගතං දිස්වා, සකත්තානං පරිච්චජිං;
දානෙන මෙ සමො නත්ථි, එසා මෙ දානපාරමී''ති. (චරියා. 1.තස්සුද්දානං) –

එවං අත්තපරිච්චාගං කරොන්තස්ස **දානපාරමිතා** පරමත්ථපාරමී නාම ජාතා. තථා සීලවරාජකාලෙ චම්පෙය්‍යනාගරාජකාලෙ භූරිදත්තනාගරාජකාලෙ ඡද්දන්තනාගරාජකාලෙ ජයද්දිසරාජපුත්තකාලෙ අලීනසත්තුකුමාරකාලෙති සීලපාරමිතාය පූරිතත්තභාවානං පරිමාණං නාම නත්ථි. එකන්තෙන පනස්ස සඞ්ඛපාලජාතකෙ –

''සූලෙහි විජ්ඣියන්තොපි, කොට්ටියන්තොපි සත්තිහි;
භොජපුත්තෙ න කුප්පාමි, එසා මෙ සීලපාරමී''ති. (චරියා. 2.91) –

එවං අත්තපරිච්චාගං කරොන්තස්ස **සීලපාරමිතා** පරමත්ථපාරමී නාම ජාතා. තථා සොමනස්සකුමාරකාලෙ, හත්ථිපාලකුමාරකාලෙ, අයොඝරපණ්ඩිතකාලෙති මහාරජ්ජං පහාය නෙක්ඛම්මපාරමිතාය පූරිතත්තභාවානං පරිමාණං නාම නත්ථි. එකන්තෙන පනස්ස චූළසුතසොමජාතකෙ –

''මහාරජ්ජං හත්ථගතං, ඛෙළපිණ්ඩංව ඡඩ්ඩයිං;

වජතො න හොති ලග්ගං, එසා මෙ නෙක්ඛම්මපාරමී’’ති. –

එවං නිස්සඞ්ගතාය රජ්ජං ඡඩ්ඩෙත්වා නික්ඛමන්තස්ස **නෙක්ඛම්මපාරමිතා** පරමත්ථපාරමී නාම ජාතා. තථා විධුරපණ්ඩිතකාලෙ, මහාගොවින්දපණ්ඩිතකාලෙ, කුද්දාලපණ්ඩිතකාලෙ, අරකපණ්ඩිතකාලෙ, බොධිපරිබ්බාජකකාලෙ, මහොසධපණ්ඩිතකාලෙති, පඤ්ඤාපාරමිතාය පූරිතත්තභාවානං පරිමාණං නාම නත්ථි. එකන්තෙන පනස්ස සත්තුභස්තජාතකෙ සෙනකපණ්ඩිතකාලෙ –

‘‘පඤ්ඤාය විචිනන්තොහං, බ්‍රාහ්මණං මොචයිං දුඛා;
පඤ්ඤාය මෙ සමො නත්ථි, එසා මෙ පඤ්ඤාපාරමී’’ති. –

අන්තොභස්තගතං සප්පං දස්සෙන්තස්ස **පඤ්ඤාපාරමිතා** පරමත්ථපාරමී නාම ජාතා. තථා වීරියපාරමිතාදීනම්පි පූරිතත්තභාවානං පරිමාණං නාම නත්ථි. එකන්තෙන පනස්ස මහාජනකජාතකෙ –

‘‘අතීරදස්සී ජලමජ්ඣෙ, හතා සබ්බෙව මානුසා;
චිත්තස්ස අඤ්ඤථා නත්ථි, එසා මෙ වීරියපාරමී’’ති. –

එවං මහාසමුද්දං තරන්තස්ස පවත්තා **වීරියපාරමිතා** පරමත්ථපාරමී නාම ජාතා. ඛන්තිවාදිජාතකෙ –

‘‘අචෙතනංව කොට්ටෙන්තෙ, තිණ්හෙන ඵරසුනා මමං;
කාසිරාජෙ න කුප්පාමි, එසා මෙ ඛන්තිපාරමී’’ති. –

එවං අචෙතනභාවෙන විය මහාදුක්ඛං අධිවාසෙන්තස්ස **ඛන්තිපාරමිතා** පරමත්ථපාරමී නාම ජාතා. මහාසුතසොමජාතකෙ –

‘‘සච්චවාචං අනුරක්ඛන්තො, චජිත්වා මම ජීවිතං;
මොචෙසිං එකසතං ඛත්තියෙ, එසා මෙ සච්චපාරමී’’ති. –

එවං ජීවිතං චජිත්වා සච්චමනුරක්ඛන්තස්ස **සච්චපාරමිතා** පරමත්ථපාරමී නාම ජාතා. මූගපක්ඛජාතකෙ –

‘‘මාතා පිතා න මෙ දෙස්සා, නපි මෙ දෙස්සං මහායසං;
සබ්බඤ්ඤුතං පියං මය්හං, තස්මා වතමධිට්ඨහි’’න්ති. (චරියා. 3.6 ථොකං විසදිසං) –

එවං ජීවිතම්පි චජිත්වා වතං අධිට්ඨහන්තස්ස **අධිට්ඨානපාරමිතා** පරමත්ථපාරමී නාම ජාතා. එකරාජජාතකෙ –

‘‘න මං කොචි උත්තසති, නපිහං භායාමි කස්සචි;
මෙත්තාබලෙනුපත්ථද්ධො, රමාමි පවනෙ තදා’’ති. (චරියා. 3.113) –

එවං ජීවිතම්පි අනොලොකෙත්වා මෙත්තායන්තස්ස **මෙත්තාපාරමිතා** පරමත්ථපාරමී නාම ජාතා. ලොමහංසජාතකෙ –

‘‘සුසානෙ සෙය්‍යං කප්පෙමි, ඡවට්ඨිකං උපධායහං;
ගාමණ්ඩලා උපාගන්ත්වා, රූපං දස්සෙන්තිනප්පක’’න්ති. (චරියා. 3.119) –

එවං ගාමදාරකෙසු නිට්ඨුභනාදීහි චෙව මාලාගන්ධූපහාරාදීහි ච සුඛදුක්ඛං උප්පාදෙන්තෙසුපි උපෙක්ඛං අනතිවත්තන්තස්ස **උපෙක්ඛාපාරමිතා** පරමත්ථපාරමී නාම ජාතා. අයමෙත්ථ සඞ්ඛෙපො, විත්ථාරතො පනෙස අත්ථො චරියාපිටකතො ගහෙතබ්බො. එවං පාරමියො පූරෙත්වා වෙස්සන්තරත්තභාවෙ ඨිතො –

‘‘අචෙතනායං පථවී, අවිඤ්ඤාය සුඛං දුඛං;
සාපි දානබලා මය්හං, සත්තක්ඛත්තුං පකම්පථා’’ති. (චරියා. 1.124) –

එවං මහාපථවිකම්පනාදීනි මහාපුඤ්ඤානි කත්වා ආයුපරියොසානෙ තතො චුතො තුසිතභවනෙ නිබ්බත්ති. ඉති දීපඞ්කරපාදමූලතො පට්ඨාය යාව අයං තුසිතපුරෙ නිබ්බත්ති, එත්තකං ඨානං **දූරෙනිදානං** නාමාති වෙදිතබ්බං.

දූරෙනිදානකථා නිට්ඨිතා.

2. අවිදූරෙනිදානකථා

තුසිතපුරෙ වසන්තෙයෙව පන බොධිසත්තෙ බුද්ධකොලාහලං නාම උදපාදි. ලොකස්මිඤ්හි **තීණි කොලාහලානි** උප්පජ්ජන්ති – කප්පකොලාහලං, බුද්ධකොලාහලං, චක්කවත්තිකොලාහලන්ති. තත්ථ ''වස්සසතසහස්සස්ස අච්චයෙන කප්පුට්ඨානං භවිස්සතී''ති ලොකබ්‍යූහා නාම කාමාවචරදෙවා මුත්තසිරා විකිණ්ණකෙසා රුදමුඛා අස්සූනි හත්ථෙහි පුඤ්ඡමානා රත්තවත්ථනිවත්ථා අතිවිය විරූපවෙසධාරිනො හුත්වා මනුස්සපථෙ විචරන්තා එවං ආරොචෙන්ති ''මාරිසා ඉතො වස්සසතසහස්සස්ස අච්චයෙන කප්පුට්ඨානං භවිස්සති, අයං ලොකො විනස්සිස්සති, මහාසමුද්දොපි සුස්සිස්සති , අයඤ්ච මහාපථවී සිනෙරු ච පබ්බතරාජා උඩ්ඩය්හිස්සන්ති විනස්සිස්සන්ති, යාව බ්‍රහ්මලොකා ලොකවිනාසො භවිස්සති, මෙත්තං මාරිසා භාවෙථ, කරුණං, මුදිතං, උපෙක්ඛං මාරිසා භාවෙථ, මාතරං උපට්ඨහථ, පිතරං උපට්ඨහථ, කුලෙ ජෙට්ඨාපචායිනො හොථා''ති. ඉදං **කප්පකොලාහලං** නාම. වස්සසහස්සස්ස අච්චයෙන පන සබ්බඤ්ඤුබුද්ධො ලොකෙ උප්පජ්ජිස්සතීති ලොකපාලදෙවතා ''ඉතො මාරිසා වස්සසහස්සස්ස අච්චයෙන බුද්ධො ලොකෙ උප්පජ්ජිස්සතී''ති උග්ඝොසෙන්තා ආහිණ්ඩන්ති. ඉදං **බුද්ධකොලාහලං** නාම. වස්සසතස්ස අච්චයෙන චක්කවත්තී රාජා උප්පජ්ජිස්සතීති දෙවතා ''ඉතො මාරිසා වස්සසතස්ස අච්චයෙන චක්කවත්තී රාජා ලොකෙ උප්පජ්ජිස්සතී''ති උග්ඝොසෙන්තියො ආහිණ්ඩන්ති. ඉදං **චක්කවත්තිකොලාහලං** නාම. ඉමානි තීණි කොලාහලානි මහන්තානි හොන්ති.

තෙසු බුද්ධකොලාහලසද්දං සුත්වා සකලදසසහස්සචක්කවාළදෙවතා එකතො සන්නිපතිත්වා ''අසුකො නාම සත්තො බුද්ධො භවිස්සතී''ති ඤත්වා තං උපසඞ්කමිත්වා ආයාචන්ති. ආයාචමානා ච පුබ්බනිමිත්තෙසු උප්පන්නෙසු ආයාචන්ති. තදා පන සබ්බාපි දෙවතා එකෙකචක්කවාළෙ චතුමහාරාජසක්කසුයාමසන්තුසිතසුනිම්මිතවසවත්තිමහාබ්‍රහ්මෙහි සද්ධිං එකචක්කවාළෙ සන්නිපතිත්වා තුසිතභවනෙ බොධිසත්තස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා ''මාරිසා තුම්හෙහි දස පාරමියො පූරෙන්තෙහි න සක්කසම්පත්තිං, න මාරසම්පත්තිං, න බ්‍රහ්මසම්පත්තිං, න චක්කවත්තිසම්පත්තිං පත්ථෙන්තෙහි පූරිතා, ලොකනිත්ථරණත්ථාය පන සබ්බඤ්ඤුතං පත්ථෙන්තෙහි පූරිතා, සො වො ඉදානි කාලො මාරිසා බුද්ධත්තාය සමයො, මාරිසා බුද්ධත්තාය සමයො''ති යාචිංසු.

අථ මහාසත්තො දෙවතානං පටිඤ්ඤං අදත්වාව කාලදීපදෙසකුලජනෙත්තිආයුපරිච්ඡෙදවසෙන **පඤ්චමහාවිලොකනං** නාම විලොකෙසි. තත්ථ ''කාලො නු ඛො, අකාලො නු ඛො''ති පඨමං කාලං විලොකෙසි. තත්ථ වස්සසතසහස්සතො උද්ධං වඩ්ඪිතආයුකාලො කාලො නාම න හොති. කස්මා? තදා හි සත්තානං ජාතිජරාමරණානි න පඤ්ඤායන්ති. බුද්ධානඤ්ච ධම්මදෙසනා තිලක්ඛණමුත්තා නාම නත්ථි. තෙසං ''අනිච්චං, දුක්ඛං, අනත්තා''ති කථෙන්තානං ''කිං නාමෙතං කථෙන්තී''ති නෙව සොතබ්බං න සද්ධාතබ්බං මඤ්ඤන්ති, තතො අභිසමයො න හොති, තස්මිං අසති අනිය්‍යානිකං සාසනං හොති. තස්මා සො අකාලො. වස්සසතතො ඌනආයුකාලොපි කාලො න හොති. කස්මා? තදා සත්තා උස්සන්නකිලෙසා හොන්ති, උස්සන්නකිලෙසානඤ්ච දින්නො ඔවාදො ඔවාදට්ඨානෙ න තිට්ඨති, උදකෙ දණ්ඩරාජි විය ඛිප්පං විගච්ඡති . තස්මා සොපි අකාලො. වස්සසතසහස්සතො පන පට්ඨාය හෙට්ඨා, වස්සසතතො පට්ඨාය උද්ධං ආයුකාලො කාලො නාම. තදා ච වස්සසතකාලො. අථ මහාසත්තො ''නිබ්බත්තිතබ්බකාලො''ති කාලං පස්සි.

තතො දීපං විලොකෙන්තො සපරිවාරෙ චත්තාරො දීපෙ ඔලොකෙත්වා ''තීසු දීපෙසු බුද්ධා න නිබ්බත්තන්ති, ජම්බුදීපෙයෙව නිබ්බත්තන්තී''ති දීපං පස්සි.

තතො ''ජම්බුදීපො නාම මහා දසයොජනසහස්සපරිමාණො, කතරස්මිං නු ඛො පදෙසෙ බුද්ධා නිබ්බත්තන්තී''ති ඔකාසං විලොකෙන්තො මජ්ඣිමදෙසං පස්සි. මජ්ඣිමදෙසො නාම – ''පුරත්ථිමාය දිසාය ගජඞ්ගලං නාම නිගමො, තස්ස අපරෙන මහාසාලො, තතො පරං පච්චන්තිමා ජනපදා, ඔරතො මජ්ඣෙ. පුබ්බදක්ඛිණාය දිසාය සල්ලවතී නාම නදී, තතො පරං පච්චන්තිමා ජනපදා, ඔරතො මජ්ඣෙ. දක්ඛිණාය දිසාය සෙතකණ්ණිකං නාම නිගමො, තතො පරං පච්චන්තිමා ජනපදා, ඔරතො මජ්ඣෙ. පච්ඡිමාය දිසාය ථූණං නාම බ්‍රාහ්මණගාමො, තතො පරං පච්චන්තිමා ජනපදා, ඔරතො මජ්ඣෙ. උත්තරාය දිසාය උසීරද්ධජො නාම පබ්බතො, තතො පරං පච්චන්තිමා ජනපදා, ඔරතො මජ්ඣෙ''ති එවං විනයෙ (මහාව. 259) වුත්තො පදෙසො. සො ආයාමතො තීණි යොජනසතානි, විත්ථාරතො අඩ්ඪතෙය්‍යානි, පරික්ඛෙපතො නව යොජනසතානීති එතස්මිං පදෙසෙ බුද්ධා, පච්චෙකබුද්ධා, අග්ගසාවකා, අසීති මහාසාවකා, චක්කවත්තිරාජා අඤ්ඤෙ ච මහෙසක්ඛා ඛත්තියබ්‍රාහ්මණගහපතිමහාසාලා උප්පජ්ජන්ති. ඉදඤ්චෙත්ථ කපිලවත්ථු නාම නගරං, තත්ථ මයා නිබ්බත්තිතබ්බන්ති නිට්ඨං අගමාසි.

තතො කුලං විලොකෙන්තො ''බුද්ධා නාම වෙස්සකුලෙ වා සුද්දකුලෙ වා න නිබ්බත්තන්ති, ලොකසම්මතෙ පන ඛත්තියකුලෙ වා බ්‍රාහ්මණකුලෙවාති ද්වීසුයෙව කුලෙසු නිබ්බත්තන්ති. ඉදානි ච ඛත්තියකුලං ලොකසම්මතං , තත්ථ නිබ්බත්තිස්සාමි. සුද්ධොදනො නාම රාජා මෙ පිතා භවිස්සතී''ති කුලං පස්සි.

තතො මාතරං විලොකෙන්තො ''බුද්ධමාතා නාම ලොලා සුරාධුත්තා න හොති, කප්පසතසහස්සං පන පූරිතපාරමී ජාතිතො පට්ඨාය අඛණ්ඩපඤ්චසීලායෙව හොති. අයඤ්ච මහාමායා නාම දෙවී එදිසී, අයං මෙ මාතා භවිස්සති, කිත්තකං පනස්සා ආයූති දසන්නං මාසානං උපරි සත්ත දිවසානී''ති පස්සි.

ඉති ඉමං පඤ්චමහාවිලොකනං විලොකෙත්වා ‘‘කාලො මෙ මාරිසා බුද්ධභාවායා’’ති දෙවතානං සඞ්ගහං කරොන්තො පටිඤ්ඤං දත්වා ‘‘ගච්ඡථ, තුම්හෙ’’ති තා දෙවතා උය්යොජෙත්වා තුසිතදෙවතාහි පරිවුතො තුසිතපුරෙ නන්දනවනං පාවිසි. සබ්බදෙවලොකෙසු හි නන්දනවනං අත්ථියෙව. තත්ථ නං දෙවතා ‘‘ඉතො චුතො සුගතිං ගච්ඡ, ඉතො චුතො සුගතිං ගච්ඡා’’ති පුබ්බෙ කතකුසලකම්මොකාසං සාරයමානා විචරන්ති. සො එවං දෙවතාහි කුසලං සාරයමානාහි පරිවුතො තත්ථ විචරන්තො චවිත්වා මහාමායාය දෙවියා කුච්ඡිස්මිං පටිසන්ධිං ගණ්හි.

තස්ස ආවිභාවත්ථං අයමනුපුබ්බිකථා – තදා කිර කපිලවත්ථුනගරෙ ආසාළ්හිනක්ඛත්තං සඞ්ඝුට්ඨං අහොසි, මහාජනො නක්ඛත්තං කීළති. මහාමායාපි දෙවී පුරෙ පුණ්ණමාය සත්තමදිවසතො පට්ඨාය විගතසුරාපානං මාලාගන්ධවිභූතිසම්පන්නං නක්ඛත්තකීළං අනුභවමානා සත්තමෙ දිවසෙ පාතොව උට්ඨාය ගන්ධොදකෙන න්හායිත්වා චත්තාරි සතසහස්සානි විස්සජ්ජෙත්වා මහාදානං දත්වා සබ්බාලඞ්කාරවිභූසිතා වරභොජනං භුඤ්ජිත්වා උපොසථඞ්ගානි අධිට්ඨාය අලඞ්කතපටියත්තං සිරිගබ්භං පවිසිත්වා සිරිසයනෙ නිපන්නා නිද්දං ඔක්කමමානා ඉමං සුපිනං අද්දස – ‘චත්තාරො කිර නං මහාරාජානො සයනෙනෙව සද්ධිං උක්ඛිපිත්වා හිමවන්තං නෙත්වා සට්ඨියොජනිකෙ මනොසිලාතලෙ සත්තයොජනිකස්ස මහාසාලරුක්ඛස්ස හෙට්ඨා ඨපෙත්වා එකමන්තං අට්ඨංසු. අථ නෙසං දෙවියො ආගන්ත්වා දෙවිං අනොතත්තදහං නෙත්වා මනුස්සමලහරණත්ථං න්හාපෙත්වා දිබ්බවත්ථං නිවාසාපෙත්වා ගන්ධෙහි විලිම්පාපෙත්වා දිබ්බපුප්ඵානි පිළන්ධාපෙත්වා තතො අවිදූරෙ එකො රජතපබ්බතො අත්ථි, තස්ස අන්තො කනකවිමානං අත්ථි , තත්ථ පාචීනසීසකං දිබ්බසයනං පඤ්ඤාපෙත්වා නිපජ්ජාපෙසුං. අථ බොධිසත්තො සෙතවරවාරණො හුත්වා තතො අවිදූරෙ එකො සුවණ්ණපබ්බතො අත්ථි, තත්ථ විචරිත්වා තතො ඔරුය්හ රජතපබ්බතං අභිරුහිත්වා උත්තරදිසතො ආගම්ම රජතදාමවණ්ණාය සොණ්ඩාය සෙතපදුමං ගහෙත්වා කොඤ්චනාදං නදිත්වා කනකවිමානං පවිසිත්වා මාතුසයනං තික්ඛත්තුං පදක්ඛිණං කත්වා දක්ඛිණපස්සං ඵාලෙත්වා කුච්ඡිං පවිට්ඨසදිසො අහොසී’ති. එවං උත්තරාසාළ්හනක්ඛත්තෙන පටිසන්ධිං ගණ්හි.

පුනදිවසෙ පබුද්ධා දෙවී තං සුපිනං රඤ්ඤො ආරොචෙසි. රාජා චතුසට්ඨිමත්තෙ බ්‍රාහ්මණපාමොක්ඛෙ පක්කොසාපෙත්වා ගොමයහරිතූපලිත්තාය ලාජාදීහි කතමඞ්ගලසක්කාරාය භූමියා මහාරහානි ආසනානි පඤ්ඤාපෙත්වා තත්ථ නිසින්නානං බ්‍රාහ්මණානං සප්පිමධුසක්ඛරාභිසඞ්ඛතස්ස වරපායාසස්ස සුවණ්ණරජතපාතියො පූරෙත්වා සුවණ්ණරජතපාතීහියෙව පටිකුජ්ජිත්වා අදාසි, අඤ්ඤෙහි ච අහතවත්ථකපිලගාවිදානාදීහි තෙ සන්තප්පෙසි. අථ නෙසං සබ්බකාමෙහි සන්තප්පිතානං සුපිනං ආරොචාපෙත්වා ‘‘කිං භවිස්සතී’’ති පුච්ඡි. බ්‍රාහ්මණා ආහංසු ‘‘මා චින්තයි, මහාරාජ, දෙවියා තෙ කුච්ඡිම්හි ගබ්භො පතිට්ඨිතො, සො ච ඛො පුරිසගබ්භො, න ඉත්ථිගබ්භො, පුත්තො තෙ භවිස්සති. සො සචෙ අගාරං අජ්ඣාවසිස්සති, රාජා භවිස්සති චක්කවත්තී; සචෙ අගාරා නික්ඛම්ම පබ්බජිස්සති, බුද්ධො භවිස්සති ලොකෙ විවට්ටච්ඡදො’’ති.

බොධිසත්තස්ස පන මාතුකුච්ඡිම්හි පටිසන්ධිග්ගහණක්ඛණෙ එකප්පහාරෙනෙව සකලදසසහස්සී ලොකධාතු සඞ්කම්පි සම්පකම්පි සම්පවෙධි. ද්වත්තිංසපුබ්බනිමිත්තානි පාතුරහෙසුං – දසසු චක්කවාළසහස්සෙසු අප්පමාණො ඔභාසො ඵරි. තස්ස තං සිරිං දට්ඨුකාමා විය අන්ධා චක්ඛූනි පටිලභිංසු, බධිරා සද්දං සුණිංසු, මූගා සමාලපිංසු, ඛුජ්ජා උජුගත්තා අහෙසුං, පඞ්ගුලා පදසා ගමනං පටිලභිංසු, බන්ධනගතා සබ්බසත්තා අන්දුබන්ධනාදීහි මුච්චිංසු, සබ්බනරකෙසු අග්ගි නිබ්බායි, පෙත්තිවිසයෙ ඛුප්පිපාසා වූපසමි, තිරච්ඡානානං භයං නාහොසි, සබ්බසත්තානං රොගො වූපසමි, සබ්බසත්තා පියංවදා අහෙසුං, මධුරෙනාකාරෙන අස්සා හසිංසු, වාරණා ගජ්ජිංසු, සබ්බතූරියානි සකසකනින්නාදං මුඤ්චිංසු, අඝට්ටිතානියෙව මනුස්සානං හත්ථූපගාදීනි ආභරණානි විරවිංසු, සබ්බදිසා විප්පසන්නා අහෙසුං , සත්තානං සුඛං උප්පාදයමානො මුදුසීතලවාතො වායි, අකාලමෙඝො වස්සි, පථවිතොපි උදකං උබ්භිජ්ජිත්වා විස්සන්දි, පක්ඛිනො ආකාසගමනං විජහිංසු, නදියො අසන්දමානා අට්ඨංසු, මහාසමුද්දෙ මධුරං උදකං අහොසි, සබ්බත්ථකමෙව පඤ්චවණ්ණෙහි පදුමෙහි සඤ්ඡන්නතලො අහොසි, ථලජජලජාදීනි සබ්බපුප්ඵානි පුප්ඵිංසු, රුක්ඛානං ඛන්ධෙසු ඛන්ධපදුමානි, සාඛාසු සාඛාපදුමානි, ලතාසු ලතාපදුමානි පුප්ඵිංසු, ථලෙ සිලාතලානි භින්දිත්වා උපරූපරි සත්ත සත්ත හුත්වා දණ්ඩපදුමානි නාම නික්ඛමිංසු, ආකාසෙ ඔලම්බකපදුමානි නාම නිබ්බත්තිංසු, සමන්තතො පුප්ඵවස්සා වස්සිංසු, ආකාසෙ දිබ්බතූරියානි වජ්ජිංසු, සකලදසසහස්සිලොකධාතු වට්ටෙත්වා විස්සට්ඨමාලාගුළො විය, උප්පීළෙත්වා බද්ධමාලාකලාපො විය, අලඞ්කතපටියත්තං මාලාසනං විය ච එකමාලාමාලිනී විප්ඵුරන්තවාළබීජනී පුප්ඵධූමගන්ධපරිවාසිතා පරමසොභග්ගප්පත්තා අහොසි.

එවං ගහිතපටිසන්ධිකස්ස බොධිසත්තස්ස පටිසන්ධිතො පට්ඨාය බොධිසත්තස්ස චෙව බොධිසත්තමාතුයා ච උපද්දවනිවාරණත්ථං ඛග්ගහත්ථා චත්තාරො දෙවපුත්තා ආරක්ඛං ගණ්හිංසු. බොධිසත්තමාතු පන පුරිසෙසු රාගචිත්තං නුප්පජ්ජි, ලාභග්ගයසග්ගප්පත්තා ච අහොසි සුඛිනී අකිලන්තකායා. බොධිසත්තඤ්ච අන්තොකුච්ඡිගතං විප්පසන්නෙ මණිරතනෙ ආවුතපණ්ඩුසුත්තං විය පස්සති. යස්මා ච බොධිසත්තෙන වසිතකුච්ඡි නාම චෙතියගබ්භසදිසා හොති, න සක්කා අඤ්ඤෙන සත්තෙන ආවසිතුං වා පරිභුඤ්ජිතුං වා, තස්මා බොධිසත්තමාතා සත්තාහජාතෙ බොධිසත්තෙ කාලං කත්වා තුසිතපුරෙ නිබ්බත්තති. යථා ච අඤ්ඤා ඉත්ථියො දස මාසෙ අපත්වාපි අතික්කමිත්වාපි නිසින්නාපි නිපන්නාපි විජායන්ති, න එවං බොධිසත්තමාතා. සා පන බොධිසත්තං දස මාසෙ කුච්ඡිනා පරිහරිත්වා ඨිතාව විජායති. අයං **බොධිසත්තමාතුධම්මතා.**

මහාමායාපි දෙවී පත්තෙන තෙලං විය දස මාසෙ කුච්ඡිනා බොධිසත්තං පරිහරිත්වා පරිපුණ්ණගබ්භා ඤාතිඝරං ගන්තුකාමා සුද්ධොදනමහාරාජස්ස ආරොචෙසි – ‘‘ඉච්ඡාමහං, දෙව, කුලසන්තකං දෙවදහනගරං ගන්තු’’න්ති. රාජා

‘‘සාධූ’’ති සම්පටිච්ඡිත්වා කපිලවත්ථුතො යාව දෙවදහනගරා මග්ගං සමං කාරෙත්වා කදලිපුණ්ණඝටධජපටාකාදීහි අලඞ්කාරාපෙත්වා දෙවිං සුවණ්ණසිවිකාය නිසීදාපෙත්වා අමච්චසහස්සෙන උක්ඛිපාපෙත්වා මහන්තෙන පරිවාරෙන පෙසෙසි. ද්වින්නං පන නගරානං අන්තරෙ උභයනගරවාසීනම්පි ලුම්බිනීවනං නාම මඞ්ගලසාලවනං අත්ථි, තස්මිං සමයෙ මූලතො පට්ඨාය යාව අග්ගසාඛා සබ්බං එකපාලිඵුල්ලං අහොසි, සාඛන්තරෙහි චෙව පුප්ඵන්තරෙහි ච පඤ්චවණ්ණා භමරගණා නානප්පකාරා ච සකුණසඞ්ඝා මධුරස්සරෙන විකූජන්තා විචරන්ති. සකලං ලුම්බිනීවනං චිත්තලතාවනසදිසං, මහානුභාවස්ස රඤ්ඤො සුසජ්ජිතං ආපානමණ්ඩලං විය අහොසි. දෙවියා තං දිස්වා සාලවනකීළං කීළිතුකාමතාචිත්තං උදපාදි. අමච්චා දෙවිං ගහෙත්වා සාලවනං පවිසිංසු. සා මඞ්ගලසාලමූලං ගන්ත්වා සාලසාඛං ගණ්හිතුකාමා අහොසි, සාලසාඛා සුසෙදිතවෙත්තග්ගං විය ඔනමිත්වා දෙවියා හත්ථපථං උපගඤ්ඡි. සා හත්ථං පසාරෙත්වා සාඛං අග්ගහෙසි. තාවදෙව චස්සා කම්මජවාතා චලිංසු. අථස්සා සාණිං පරික්ඛිපිත්වා මහාජනො පටික්කමි. සාලසාඛං ගහෙත්වා තිට්ඨමානාය එවස්සා ගබ්භවුට්ඨානං අහොසි. තඞ්ඛණංයෙව චත්තාරො විසුද්ධචිත්තා මහාබ්‍රහ්මානො සුවණ්ණජාලං ආදාය සම්පත්තා තෙන සුවණ්ණජාලෙන බොධිසත්තං සම්පටිච්ඡිත්වා මාතු පුරතො ඨපෙත්වා ‘‘අත්තමනා, දෙවි, හොහි, මහෙසක්ඛො තෙ පුත්තො උප්පන්නො’’ති ආහංසු.

යථා පන අඤ්ඤෙ සත්තා මාතුකුච්ඡිතො නික්ඛමන්තා පටිකූලෙන අසුචිනා මක්ඛිතා නික්ඛමන්ති, න එවං බොධිසත්තො. සො පන ධම්මාසනතො ඔතරන්තො ධම්මකථිකො විය, නිස්සෙණිතො ඔතරන්තො පුරිසො විය, ච ද්වෙ ච හත්ථෙ ද්වෙ ච පාදෙ පසාරෙත්වා ඨිතකොව මාතුකුච්ඡිසම්භවෙන කෙනචි අසුචිනා අමක්ඛිතො සුද්ධො විසදො කාසිකවත්ථෙ නික්ඛිත්තමණිරතනං විය ජොතයන්තො මාතුකුච්ඡිතො නික්ඛමි. එවං සන්තෙපි බොධිසත්තස්ස ච බොධිසත්තමාතුයා ච සක්කාරත්ථං ආකාසතො ද්වෙ උදකධාරා නික්ඛමිත්වා බොධිසත්තස්ස ච මාතුයා ච සරීරෙ උතුං ගාහාපෙසුං.

අථ නං සුවණ්ණජාලෙන පටිග්ගහෙත්වා ඨිතානං බ්‍රහ්මානං හත්ථතො චත්තාරො මහාරාජානො මඞ්ගලසම්මතාය සුඛසම්ඵස්සාය අජිනප්පවෙණියා ගණ්හිංසු, තෙසං හත්ථතො මනුස්සා දුකූලචුම්බටකෙන. මනුස්සානං හත්ථතො මුච්චිත්වා පථවියං පතිට්ඨාය පුරත්ථිමදිසං ඔලොකෙසි, අනෙකානි චක්කවාළසහස්සානි එකඞ්ගණානි අහෙසුං. තත්ථ දෙවමනුස්සා ගන්ධමාලාදීහි පූජයමානා ‘‘මහාපුරිස, ඉධ තුම්හෙහි සදිසොපි නත්ථි, කුතෙත්ථ උත්තරිතරො’’ති ආහංසු. එවං චතස්සො දිසා, චතස්සො අනුදිසා, හෙට්ඨා, උපරීති දස දිසා අනුවිලොකෙත්වා අත්තනා සදිසං කඤ්චි අදිස්වා ‘‘අයං උත්තරාදිසා’’ති සත්තපදවීතිහාරෙන අගමාසි, මහාබ්‍රහ්මුනා සෙතච්ඡත්තං ධාරියමානො, සුයාමෙන වාළබීජනිං, අඤ්ඤාහි ච දෙවතාහි සෙසරාජකකුධභණ්ඩහත්ථාහි අනුගම්මමානො. තතො සත්තමපදෙ ඨිතො ‘‘අග්ගොහමස්මි ලොකස්සා’’තිආදිකං ආසභිං වාචං නිච්ඡාරෙන්තො සීහනාදං නදි.

බොධිසත්තො හි තීසු අත්තභාවෙසු මාතුකුච්ඡිතො නික්ඛන්තමත්තොව වාචං නිච්ඡාරෙසි මහොසධත්තභාවෙ, වෙස්සන්තරත්තභාවෙ, ඉමස්මිං අත්තභාවෙති. මහොසධත්තභාවෙ කිරස්ස මාතුකුච්ඡිතො නික්ඛන්තමත්තස්සෙව සක්කො දෙවරාජා ආගන්ත්වා චන්දනසාරං හත්ථෙ ඨපෙත්වා ගතො, සො තං මුට්ඨියං කත්වාව නික්ඛන්තො. අථ නං මාතා ‘‘තාත, කිං ගහෙත්වා ආගතොසී’’ති පුච්ඡි. ‘‘ඔසධං, අම්මා’’ති. ඉති ඔසධං ගහෙත්වා ආගතත්තා ‘‘ඔසධදාරකො’’ත්වෙවස්ස නාමං අකංසු. තං ඔසධං ගහෙත්වා චාටියං පක්ඛිපිංසු, ආගතාගතානං අන්ධබධිරාදීනං තදෙව සබ්බරොගවූපසමාය භෙසජ්ජං අහොසි. තතො ‘‘මහන්තං ඉදං ඔසධං, මහන්තං ඉදං ඔසධ’’න්ති උප්පන්නවචනං උපාදාය ‘‘මහොසධො’’ත්වෙවස්ස නාමං ජාතං. වෙස්සන්තරත්තභාවෙ පන මාතුකුච්ඡිතො නික්ඛන්තො දක්ඛිණහත්ථං පසාරෙත්වා ‘‘අත්ථි නු ඛො, අම්ම, කිඤ්චි ගෙහස්මිං, දානං දස්සාමී’’ති වදන්තො නික්ඛමි. අථස්ස මාතා ‘‘සධනෙ කුලෙ නිබ්බත්තොසි, තාතා’’ති පුත්තස්ස හත්ථං අත්තනො හත්ථතලෙ කත්වා සහස්සත්ථවිකං ඨපෙසි. ඉමස්මිං පන අත්තභාවෙ ඉමං සීහනාදං නදීති එවං බොධිසත්තො තීසු අත්තභාවෙසු මාතුකුච්ඡිතො නික්ඛන්තමත්තොව වාචං නිච්ඡාරෙසි. යථා ච පටිසන්ධිග්ගහණක්ඛණෙ, ජාතක්ඛණෙපිස්ස ද්වත්තිංස පුබ්බනිමිත්තානි පාතුරහෙසුං. යස්මිං පන සමයෙ අම්හාකං බොධිසත්තො ලුම්බිනීවනෙ ජාතො, තස්මිංයෙව සමයෙ රාහුලමාතා දෙවී, ආනන්දත්ථෙරො, ඡන්නො අමච්චො, කාළුදායී අමච්චො, කණ්ඩකො අස්සරාජා, මහාබොධිරුක්ඛො, චතස්සො නිධිකුම්භියො ච ජාතා. තත්ථ එකා ගාවුතප්පමාණා, එකා අඩ්ඪයොජනප්පමාණා, එකා තිගාවුතප්පමාණා, එකා යොජනප්පමාණා අහොසීති. ඉමෙ **සත්ත සහජාතා** නාම.

උභයනගරවාසිනො බොධිසත්තං ගහෙත්වා කපිලවත්ථුනගරමෙව අගමංසු. තං දිවසංයෙව ච ‘‘කපිලවත්ථුනගරෙ සුද්ධොදනමහාරාජස්ස පුත්තො ජාතො, අයං කුමාරො බොධිතලෙ නිසීදිත්වා බුද්ධො භවිස්සතී’’ති තාවතිංසභවනෙ හට්ඨතුට්ඨා දෙවසඞ්ඝා චෙලුක්ඛෙපාදීහි පවත්තෙන්තා කීළිංසු. තස්මිං සමයෙ සුද්ධොදනමහාරාජස්ස කුලූපකො අට්ඨසමාපත්තිලාභී කාළදෙවිලො නාම තාපසො භත්තකිච්චං කත්වා දිවාවිහාරත්ථාය තාවතිංසභවනං ගන්ත්වා තත්ථ දිවාවිහාරං නිසින්නො තා දෙවතා කීළමානා දිස්වා ‘‘කිංකාරණා තුම්හෙ එවං තුට්ඨමානසා කීළථ, මය්හම්පෙතං කාරණං කථෙථා’’ති පුච්ඡි. දෙවතා ආහංසු ‘‘මාරිස, සුද්ධොදනරඤ්ඤො පුත්තො ජාතො, සො බොධිතලෙ නිසීදිත්වා බුද්ධො හුත්වා ධම්මචක්කං පවත්තෙස්සති, තස්ස අනන්තං බුද්ධලීළං දට්ඨුං ධම්මඤ්ච සොතුං ලච්ඡාමාති ඉමිනා කාරණෙන තුට්ඨාම්හා’’ති. තාපසො තාසං වචනං සුත්වා ඛිප්පං දෙවලොකතො ඔරුය්හ රාජනිවෙසනං පවිසිත්වා පඤ්ඤත්තාසනෙ නිසින්නො ‘‘පුත්තො කිර තෙ, මහාරාජ, ජාතො, පස්සිස්සාමි න’’න්ති ආහ. රාජා අලඞ්කතපටියත්තං කුමාරං ආහරාපෙත්වා තාපසං වන්දාපෙතුං අභිහරි, බොධිසත්තස්ස පාදා පරිවත්තිත්වා තාපසස්ස ජටාසු පතිට්ඨහිංසු. බොධිසත්තස්ස හි තෙනත්තභාවෙන වන්දිතබ්බයුත්තකො නාම අඤ්ඤො නත්ථි. සචෙ හි අජානන්තා බොධිසත්තස්ස

සීසං තාපසස්ස පාදමූලෙ ඨපෙය්‍යුං, සත්තධා තස්ස මුද්ධා ඵලෙය්‍ය. තාපසො ‘‘න මෙ අත්තානං නාසෙතුං යුත්ත’’න්ති උට්ඨායාසනා බොධිසත්තස්ස අඤ්ජලිං පග්ගහෙසි. රාජා තං අච්ඡරියං දිස්වා අත්තනො පුත්තං වන්දි.

තාපසො අතීතෙ චත්තාලීස කප්පෙ, අනාගතෙ චත්තාලීසාති අසීති කප්පෙ අනුස්සරති. බොධිසත්තස්ස ලක්ඛණසම්පත්තිං දිස්වා ‘‘භවිස්සති නු ඛො බුද්ධො, උදාහු නො’’ති ආවජ්ජෙත්වා උපධාරෙන්තො ‘‘නිස්සංසයං බුද්ධො භවිස්සතී’’ති ඤත්වා ‘‘අච්ඡරියපුරිසො අය’’න්ති සිතං අකාසි. තතො ‘‘අහං ඉමං බුද්ධභූතං දට්ඨුං ලභිස්සාමි නු ඛො, නො’’ති උපධාරෙන්තො ‘‘න ලභිස්සාමි, අන්තරායෙව කාලං කත්වා බුද්ධසතෙනපි බුද්ධසහස්සෙනපි ගන්ත්වා බොධෙතුං අසක්කුණෙය්‍යෙ අරූපභවෙ නිබ්බත්තිස්සාමී’’ති දිස්වා ‘‘එවරූපං නාම අච්ඡරියපුරිසං බුද්ධභූතං දට්ඨුං න ලභිස්සාමි, මහතී වත මෙ ජානි භවිස්සතී’’ති පරොදි.

මනුස්සා දිස්වා ‘‘අම්හාකං අය්‍යො ඉදානෙව හසිත්වා පුන පරොදි. කිං නු ඛො, භන්තෙ, අම්හාකං අය්‍යපුත්තස්ස කොචි අන්තරායො භවිස්සතී’’ති පුච්ඡිංසු. ‘‘නත්ථෙතස්ස අන්තරායො, නිස්සංසයෙන බුද්ධො භවිස්සතී’’ති. අථ ‘‘කස්මා පරොදිත්ථා’’ති? ‘‘එවරූපං පුරිසං බුද්ධභූතං දට්ඨුං න ලභිස්සාමි, ‘මහතී වත මෙ ජානි භවිස්සතී’ති අත්තානං අනුසොචන්තො රොදාමී’’ති ආහ. තතො සො ‘‘කිං නු ඛො මෙ ඤාතකෙසු කොචි එතං බුද්ධභූතං දට්ඨුං ලභිස්සති, න ලභිස්සතී’’ති උපධාරෙන්තො අත්තනො භාගිනෙය්‍යං නාළකදාරකං අද්දස. සො භගිනියා ගෙහං ගන්ත්වා ‘‘කහං තෙ පුත්තො නාළකො’’ති? ‘‘අත්ථි ගෙහෙ, අය්‍යා’’ති. ‘‘පක්කොසාහි න’’න්ති පක්කොසාපෙත්වා අත්තනො සන්තිකං ආගතං කුමාරං ආහ – ‘‘තාත, සුද්ධොදනමහාරාජස්ස කුලෙ පුත්තො ජාතො, බුද්ධඞ්කුරො එස, පඤ්චතිංස වස්සානි අතික්කමිත්වා බුද්ධො භවිස්සති, ත්වං එතං දට්ඨුං ලභිස්සසි, අජ්ජෙව පබ්බජාහී’’ති. සත්තාසීතිකොටිධනෙ කුලෙ නිබ්බත්තදාරකොපි ‘‘න මං මාතුලො අනත්ථෙ නියොජෙස්සතී’’ති චින්තෙත්වා තාවදෙව අන්තරාපණතො කාසායානි චෙව මත්තිකාපත්තඤ්ච ආහරාපෙත්වා කෙසමස්සුං ඔහාරෙත්වා කාසායානි වත්ථානි අච්ඡාදෙත්වා ‘‘යො ලොකෙ උත්තමපුග්ගලො, තං උද්දිස්ස මය්හං පබ්බජ්ජා’’ති බොධිසත්තාභිමුඛං අඤ්ජලිං පග්ගය්හ පඤ්චපතිට්ඨිතෙන වන්දිත්වා පත්තං ථවිකාය පක්ඛිපිත්වා අංසකූටෙ ලග්ගෙත්වා හිමවන්තං පවිසිත්වා සමණධම්මං අකාසි. සො පරමාභිසම්බොධිං පත්තං තථාගතං උපසඞ්කමිත්වා නාළකපටිපදං කථාපෙත්වා පුන හිමවන්තං පවිසිත්වා අරහත්තං පත්වා උක්කට්ඨපටිපදං පටිපන්නො සත්තෙව මාසෙ ආයුං පාලෙත්වා එකං සුවණ්ණපබ්බතං නිස්සාය ඨිතකොව අනුපාදිසෙසාය නිබ්බානධාතුයා පරිනිබ්බායි.

බොධිසත්තම්පි ඛො පඤ්චමෙ දිවසෙ සීසං න්හාපෙත්වා ‘‘නාමග්ගහණං ගණ්හිස්සාමා’’ති රාජභවනං චතුජ්ජාතිකගන්ධෙහි විලිම්පිත්වා ලාජපඤ්චමකානි පුප්ඵානි විකිරිත්වා අසම්භින්නපායාසං පචාපෙත්වා තිණ්ණං වෙදානං පාරඞ්ගතෙ අට්ඨසතබ්‍රාහ්මණෙ නිමන්තෙත්වා රාජභවනෙ නිසීදාපෙත්වා සුභොජනං භොජෙත්වා මහාසක්කාරං කත්වා ‘‘කිං නු ඛො භවිස්සතී’’ති ලක්ඛණානි පරිග්ගහාපෙසුං. තෙසු –

‘‘රාමො ධජො ලක්ඛණො චාපි මන්තී, කොණ්ඩඤ්ඤො ච භොජො සුයාමො සුදත්තො;
එතෙ තදා අට්ඨ අහෙසුං බ්‍රාහ්මණා, ඡළඞ්ගවා මන්තං වියාකරිංසූ’’ති. –

ඉමෙ අට්ඨෙව බ්‍රාහ්මණා **ලක්ඛණපරිග්ගාහකා** අහෙසුං. පටිසන්ධිග්ගහණදිවසෙ සුපිනොපි එතෙහෙව පරිග්ගහිතො. තෙසු සත්ත ජනා ද්වෙ අඞ්ගුලියො උක්ඛිපිත්වා ද්වෙධා බ්‍යාකරිංසු – ‘‘ඉමෙහි ලක්ඛණෙහි සමන්නාගතො අගාරං අජ්ඣාවසමානො රාජා හොති චක්කවත්තී, පබ්බජමානො බුද්ධො’’ති, සබ්බං චක්කවත්තිරඤ්ඤො සිරිවිභවං ආචික්ඛිංසු. තෙසං පන සබ්බදහරො ගොත්තතො කොණ්ඩඤ්ඤො නාම මාණවො බොධිසත්තස්ස වරලක්ඛණනිප්ඵත්තිං ඔලොකෙත්වා – ‘‘ඉමස්ස අගාරමජ්ඣෙ ඨානකාරණං නත්ථි, එකන්තෙනෙස විවට්ටච්ඡදො බුද්ධො භවිස්සතී’’ති එකමෙව අඞ්ගුලිං උක්ඛිපිත්වා එකංසබ්‍යාකරණං බ්‍යාකාසි. අයඤ්හි කතාධිකාරො පච්ඡිමභවිකසත්තො පඤ්ඤාය ඉතරෙ සත්ත ජනෙ අභිභවිත්වා ‘‘ඉමෙහි ලක්ඛණෙහි සමන්නාගතස්ස අගාරමජ්ඣෙ ඨානං නාම නත්ථි, අසංසයං බුද්ධො භවිස්සතී’’ති එකමෙව ගතිං අද්දස, තස්මා එකං අඞ්ගුලිං උක්ඛිපිත්වා එවං බ්‍යාකාසි. අථස්ස නාමං ගණ්හන්තා සබ්බලොකස්ස අත්ථසිද්ධිකරත්තා ‘‘සිද්ධත්ථො’’ති නාමමකංසු.

අථ තෙ බ්‍රාහ්මණා අත්තනො ඝරානි ගන්ත්වා පුත්තෙ ආමන්තයිංසු – ‘‘තාතා, අම්හෙ මහල්ලකා, සුද්ධොදනමහාරාජස්ස පුත්තං සබ්බඤ්ඤුතං පත්තං මයං සම්භවෙය්‍යාම වා නො වා, තුම්හෙ තස්මිං කුමාරෙ සබ්බඤ්ඤුතං පත්තෙ තස්ස සාසනෙ පබ්බජෙය්‍යාථා’’ති. තෙ සත්තපි ජනා යාවතායුකං ඨත්වා යථාකම්මං ගතා, කොණ්ඩඤ්ඤමාණවොව අරොගො අහොසි. සො මහාසත්තෙ වුඩ්ඪිමන්වාය මහාභිනික්ඛමනං අභිනික්ඛමිත්වා අනුක්කමෙන උරුවෙලං ගන්ත්වා ‘‘රමණීයො, වත අයං භූමිභාගො, අලං වතිදං කුලපුත්තස්ස පධානත්ථිකස්ස පධානායා’’ති චිත්තං උප්පාදෙත්වා තත්ථ වාසං උපගතෙ ‘‘මහාපුරිසො පබ්බජිතො’’ති සුත්වා තෙසං බ්‍රාහ්මණානං පුත්තෙ උපසඞ්කමිත්වා එවමාහ ‘‘සිද්ධත්ථකුමාරො කිර පබ්බජිතො, සො නිස්සංසයං බුද්ධො භවිස්සති. සචෙ තුම්හාකං පිතරො අරොගා අස්සු, අජ්ජ නික්ඛමිත්වා පබ්බජෙය්‍යුං. සචෙ තුම්හෙපි ඉච්ඡෙය්‍යාථ, එථ, අහං තං පුරිසං අනුපබ්බජිස්සාමී’’ති. තෙ සබ්බෙ එකච්ඡන්දා භවිතුං නාසක්ඛිංසු , තයො ජනා න පබ්බජිංසු. කොණ්ඩඤ්ඤබ්‍රාහ්මණං ජෙට්ඨකං කත්වා ඉතරෙ චත්තාරො පබ්බජිංසු. තෙ පඤ්චපි ජනා පඤ්චවග්ගියත්ථෙරා නාම ජාතා.

තදා පන රාජා ‘‘කිං දිස්වා මය්හං පුත්තො පබ්බජිස්සතී’’ති පුච්ඡි. ‘‘චත්තාරි පුබ්බනිමිත්තානී’’ති. ‘‘කතරඤ්ච කතරඤ්චා’’ති? ‘‘ජරාජිණ්ණං, බ්‍යාධිතං, කාලකතං, පබ්බජිත’’න්ති. රාජා ‘‘ඉතො පට්ඨාය එවරූපානං මම පුත්තස්ස

සන්තිකං උපසඞ්කමිතුං මා අදත්ථ, මය්හං පුත්තස්ස බුද්ධභාවෙන කම්මං නත්ථි, අහං මම පුත්තං ද්විසහස්සදීපපරිවාරානං චතුන්නං මහාදීපානං ඉස්සරියාධිපච්චං රජ්ජං කාරෙන්තං ඡත්තිංසයොජනපරිමණ්ඩලාය පරිසාය පරිවුතං ගගනතලෙ විචරමානං පස්සිතුකාමො’’ති. එවඤ්ච පන වත්වා ඉමෙසං චතුප්පකාරානං නිමිත්තානං කුමාරස්ස චක්ඛුපථෙ ආගමනනිවාරණත්ථං චතූසු දිසාසු ගාවුතෙ ගාවුතෙ ආරක්ඛං ඨපෙසි. තං දිවසං පන මඞ්ගලට්ඨානෙ සන්නිපතිතෙසු අසීතියා ඤාතිකුලසහස්සෙසු එකෙකො එකමෙකං පුත්තං පටිජානි – ‘‘අයං බුද්ධො වා හොතු රාජා වා, මයං එකමෙකං පුත්තං දස්සාම. සචෙපි බුද්ධො භවිස්සති, ඛත්තියසමණෙහෙව පුරක්ඛතපරිවාරිතො විචරිස්සති. සචෙපි රාජා භවිස්සති, ඛත්තියකුමාරෙහෙව පුරක්ඛතපරිවාරිතො විචරිස්සතී’’ති. රාජාපි බොධිසත්තස්ස උත්තමරූපසම්පන්නා විගතසබ්බදොසා ධාතියො පච්චුපට්ඨාපෙසි. බොධිසත්තො අනන්තෙන පරිවාරෙන මහන්තෙන සිරිසොභග්ගෙන වඩ්ඪති.

අථෙකදිවසං රඤ්ඤො **වප්පමඞ්ගලං** නාම අහොසි. තං දිවසං සකලනගරං දෙවවිමානං විය අලඞ්කරොන්ති. සබ්බෙ දාසකම්මකරාදයො අහතවත්ථනිවත්ථා ගන්ධමාලාදිපටිමණ්ඩිතා රාජකුලෙ සන්නිපතන්ති. රඤ්ඤො කම්මන්තෙ නඞ්ගලසහස්සං යොජීයති. තස්මිං පන දිවසෙ එකෙනූනඅට්ඨසතනඞ්ගලානි සද්ධිං බලිබද්දරස්මියොත්තෙහි රජතපරික්ඛතානි හොන්ති, රඤ්ඤො ආලම්බනනඞ්ගලං පන රත්තසුවණ්ණපරික්ඛතං හොති. බලිබද්දානං සිඞ්ගරස්මිපතොදාපි සුවණ්ණපරික්ඛතාව හොන්ති. රාජා මහතා පරිවාරෙන නික්ඛන්තො පුත්තං ගහෙත්වා අගමාසි. කම්මන්තට්ඨානෙ එකො ජම්බුරුක්ඛො බහලපලාසො සන්දච්ඡායො අහොසි. තස්ස හෙට්ඨා කුමාරස්ස සයනං පඤ්ඤපෙත්වා උපරි සුවණ්ණතාරකඛචිතං විතානං බන්ධාපෙත්වා සාණිපාකාරෙන පරික්ඛිපාපෙත්වා ආරක්ඛං ඨපාපෙත්වා රාජා සබ්බාලඞ්කාරං අලඞ්කරිත්වා අමච්චගණපරිවුතො නඞ්ගලකරණට්ඨානං අගමාසි. තත්ථ රාජා සුවණ්ණනඞ්ගලං ගණ්හාති, අමච්චා එකෙනූනට්ඨසතරජතනඞ්ගලානි, කස්සකා සෙසනඞ්ගලානි. තෙ තානි ගහෙත්වා ඉතො චිතො ච කසන්ති. රාජා පන ඔරතො වා පාරං ගච්ඡති, පාරතො වා ඔරං ආගච්ඡති. එතස්මිං ඨානෙ මහාසම්පත්ති අහොසි. බොධිසත්තං පරිවාරෙත්වා නිසින්නා ධාතියො ‘‘රඤ්ඤො සම්පත්තිං පස්සිස්සාමා’’ති අන්තොසාණිතො බහි නික්ඛන්තා. බොධිසත්තො ඉතො චිතො ච ඔලොකෙන්තො කඤ්චි අදිස්වා වෙගෙන උට්ඨාය පල්ලඞ්කං ආභුජිත්වා ආනාපානෙ පරිග්ගහෙත්වා පඨමජ්ඣානං නිබ්බත්තෙසි. ධාතියො ඛජ්ජභොජ්ජන්තරෙ විචරමානා ථොකං චිරායිංසු. සෙසරුක්ඛානං ඡායා නිවත්තා, තස්ස පන රුක්ඛස්ස පරිමණ්ඩලා හුත්වා අට්ඨාසි. ධාතියො ‘‘අය්යපුත්තො එකකො’’ති වෙගෙන සාණිං උක්ඛිපිත්වා අන්තො පවිසමානා බොධිසත්තං සයනෙ පල්ලඞ්කෙන නිසින්නං තඤ්ච පාටිහාරියං දිස්වා ගන්ත්වා රඤ්ඤො ආරොචෙසුං – ‘‘දෙව, කුමාරො එවං නිසින්නො, අඤ්ඤෙසං රුක්ඛානං ඡායා නිවත්තා, ජම්බුරුක්ඛස්ස පන පරිමණ්ඩලා ඨිතා’’ති. රාජා වෙගෙනාගන්ත්වා පාටිහාරියං දිස්වා – ‘‘ඉදං තෙ, තාත, දුතියං වන්දන’’න්ති පුත්තං වන්දි.

අථ අනුක්කමෙන බොධිසත්තො සොළසවස්සුද්දෙසිකො ජාතො. රාජා බොධිසත්තස්ස තිණ්ණං උතූනං අනුච්ඡවිකෙ තයො පාසාදෙ කාරෙසි – එකං නවභූමකං, එකං සත්තභූමකං, එකං පඤ්චභූමකං, චත්තාලීසසහස්සා ච නාටකිත්ථියො උපට්ඨාපෙසි. බොධිසත්තො දෙවො විය අච්ඡරාසඞ්ඝපරිවුතො, අලඞ්කතනාටකපරිවුතො, නිප්පුරිසෙහි තූරියෙහි පරිචාරියමානො මහාසම්පත්තිං අනුභවන්තො උතුවාරෙන තෙසු පාසාදෙසු විහරති. රාහුලමාතා පනස්ස දෙවී අග්ගමහෙසී අහොසි.

තස්සෙවං මහාසම්පත්තිං අනුභවන්තස්ස එකදිවසං ඤාතිසඞ්ඝස්ස අබ්භන්තරෙ අයං කථා උදපාදි – ‘‘සිද්ධත්ථො කීළාපසුතොව විචරති, කිඤ්චි සිප්පං න සික්ඛති, සඞ්ගාමෙ පච්චුපට්ඨිතෙ කිං කරිස්සතී’’ති. රාජා බොධිසත්තං පක්කොසාපෙත්වා – ‘‘තාත, තව ඤාතකා ‘සිද්ධත්ථො කිඤ්චි සිප්පං අසික්ඛිත්වා කීළාපසුතොව විචරතී’ති වදන්ති, එත්ථ කිං පත්තකාලෙ මඤ්ඤසී’’ති. දෙව, මම සිප්පං සික්ඛනකිච්චං නත්ථි, නගරෙ මම සිප්පදස්සනත්ථං භෙරිං චරාපෙථ ‘‘ඉතො සත්තමෙ දිවසෙ ඤාතකානං සිප්පං දස්සෙස්සාමී’’ති. රාජා තථා අකාසි. බොධිසත්තො අක්ඛණවෙධිවාලවෙධිධනුග්ගහෙ සන්නිපාතාපෙත්වා මහාජනස්ස මජ්ඣෙ අඤ්ඤෙහි ධනුග්ගහෙහි අසාධාරණං ඤාතකානං ද්වාදසවිධං සිප්පං දස්සෙසි. තං සරභඞ්ගජාතකෙ ආගතනයෙනෙව වෙදිතබ්බං. තදාස්ස ඤාතිසඞ්ඝො නික්කඞ්ඛො අහොසි.

අථෙකදිවසං බොධිසත්තො උය්යානභූමිං ගන්තුකාමො සාරථිං ආමන්තෙත්වා ‘‘රථං යොජෙහී’’ති ආහ. සො ‘‘සාධූ’’ති පටිස්සුණිත්වා මහාරහං උත්තමරථං සබ්බාලඞ්කාරෙන අලඞ්කරිත්වා කුමුදපත්තවණ්ණෙ චත්තාරො මඞ්ගලසින්ධවෙ යොජෙත්වා බොධිසත්තස්ස පටිවෙදෙසි. බොධිසත්තො දෙවවිමානසදිසං රථං අභිරුහිත්වා උය්යානාභිමුඛො අගමාසි. දෙවතා ‘‘සිද්ධත්ථකුමාරස්ස අභිසම්බුජ්ඣනකාලො ආසන්නො, පුබ්බනිමිත්තං දස්සෙස්සාමා’’ති එකං දෙවපුත්තං ජරාජජ්ජරං ඛණ්ඩදන්තං පලිතකෙසං වඞ්කං ඔභග්ගසරීරං දණ්ඩහත්ථං පවෙධමානං කත්වා දස්සෙසුං. තං බොධිසත්තො චෙව සාරථී ච පස්සන්ති. තතො බොධිසත්තො සාරථිං – ‘‘සම්ම, කො නාමෙස පුරිසො, කෙසාපිස්ස න යථා අඤ්ඤෙස’’න්ති මහාපදානෙ ආගතනයෙන පුච්ඡිත්වා තස්ස වචනං සුත්වා ‘‘ධිරත්ථු වත භො ජාති, යත්‍ර හි නාම ජාතස්ස ජරා පඤ්ඤායිස්සතී’’ති සංවිග්ගහදයො තතොව පටිනිවත්තිත්වා පාසාදමෙව අභිරුහි. රාජා ‘‘කිං කාරණා මම පුත්තො ඛිප්පං පටිනිවත්තී’’ති පුච්ඡි. ‘‘ජිණ්ණකං පුරිසං දිස්වා දෙවා’’ති. ‘‘ජිණ්ණකං දිස්වා පබ්බජිස්සතීති ආහංසු, කස්මා මං නාසෙථ, සීඝං පුත්තස්ස නාටකානි සජ්ජෙථ, සම්පත්තිං අනුභවන්තො පබ්බජ්ජාය සතිං න කරිස්සතී’’ති වත්වා ආරක්ඛං වඩ්ඪෙත්වා සබ්බදිසාසු අඩ්ඪයොජනෙ අඩ්ඪයොජනෙ ඨපෙසි.

පුනෙකදිවසං බොධිසත්තො තථෙව උය්‍යානං ගච්ඡන්තො දෙවතාහි නිම්මිතං බ්‍යාධිතං පුරිසං දිස්වා පුරිමනයෙනෙව පුච්ඡිත්වා සංවිග්ගහදයො නිවත්තිත්වා පාසාදං අභිරුහි. රාජාපි පුච්ඡිත්වා හෙට්ඨා වුත්තනයෙනෙව සංවිදහිත්වා පුන වඩ්ඪෙත්වා සමන්තා තිගාවුතප්පමාණෙ පදෙසෙ ආරක්ඛං ඨපෙසි. අපරං එකදිවසං බොධිසත්තො තථෙව උය්‍යානං ගච්ඡන්තො දෙවතාහි නිම්මිතං කාලකතං දිස්වා පුරිමනයෙනෙව පුච්ඡිත්වා සංවිග්ගහදයො පුන නිවත්තිත්වා පාසාදං අභිරුහි. රාජාපි පුච්ඡිත්වා හෙට්ඨා වුත්තනයෙනෙව සංවිදහිත්වා පුන වඩ්ඪෙත්වා සමන්තා යොජනප්පමාණෙ පදෙසෙ ආරක්ඛං ඨපෙසි. අපරං පන එකදිවසං උය්‍යානං ගච්ඡන්තො තථෙව දෙවතාහි නිම්මිතං සුනිවත්ථං සුපාරුතං පබ්බජිතං දිස්වා ''කො නාමෙසො සම්මා''ති සාරථිං පුච්ඡි. සාරථී කිඤ්චාපි බුද්ධුප්පාදස්ස අභාවා පබ්බජිතං වා පබ්බජිතගුණෙ වා න ජානාති, දෙවතානුභාවෙන පන ''පබ්බජිතො නාමායං දෙවා''ති වත්වා පබ්බජ්ජාය ගුණෙ වණ්ණෙසි. බොධිසත්තො පබ්බජ්ජාය රුචිං උප්පාදෙත්වා තං දිවසං උය්‍යානං අගමාසි. දීඝභාණකා පනාහු ''චත්තාරි නිමිත්තානි එකදිවසෙනෙව දිස්වා අගමාසී''ති.

සො තත්ථ දිවසභාගං කීළිත්වා මඞ්ගලපොක්ඛරණියං න්හායිත්වා අත්ථඞ්ගතෙ සූරියෙ මඞ්ගලසිලාපට්ටෙ නිසීදි අත්තානං අලඞ්කාරාපෙතුකාමො. අථස්ස පරිවාරකපුරිසා නානාවණ්ණානි දුස්සානි නානප්පකාරා ආභරණවිකතියො මාලාගන්ධවිලෙපනානි ච ආදාය සමන්තා පරිවාරෙත්වා අට්ඨංසු. තස්මිං ඛණෙ සක්කස්ස නිසින්නාසනං උණ්හං අහොසි . සො ''කො නු ඛො මං ඉමම්හා ඨානා චාවෙතුකාමො''ති උපධාරෙන්තො බොධිසත්තස්ස අලඞ්කාරෙතුකාමතං ඤත්වා විස්සකම්මං ආමන්තෙසි ''සම්ම විස්සකම්ම, සිද්ධත්ථකුමාරො අජ්ජ අඩ්ඪරත්තසමයෙ මහාභිනික්ඛමනං නික්ඛමිස්සති, අයමස්ස පච්ඡිමො අලඞ්කාරො, උය්‍යානං ගන්ත්වා මහාපුරිසං දිබ්බාලඞ්කාරෙහි අලඞ්කරොහී''ති. සො ''සාධූ''ති පටිස්සුණිත්වා දෙවතානුභාවෙන තඞ්ඛණංයෙව උපසඞ්කමිත්වා තස්සෙව කප්පකසදිසො හුත්වා කප්පකස්ස හත්ථතො වෙඨනදුස්සං ගහෙත්වා බොධිසත්තස්ස සීසං වෙඨෙසි. බොධිසත්තො හත්ථසම්ඵස්සෙනෙව ''නායං මනුස්සො, දෙවපුත්තො එසො''ති අඤ්ඤාසි. වෙඨනෙන වෙඨිතමත්තෙ සීසෙ මොළියං මණිරතනාකාරෙන දුස්සසහස්සං අබ්භුග්ගඤ්ඡි. පුන වෙඨෙන්තස්ස දුස්සසහස්සන්ති දසක්ඛත්තුං වෙඨෙන්තස්ස දස දුස්සසහස්සානි අබ්භුග්ගච්ඡිංසු . ''සීසං ඛුද්දකං, දුස්සානි බහූනි, කථං අබ්භුග්ගතානී''ති න චින්තෙතබ්බං. තෙසු හි සබ්බමහන්තං ආමලකපුප්ඵප්පමාණං, අවසෙසානි කුසුම්බකපුප්ඵප්පමාණානි අහෙසුං. බොධිසත්තස්ස සීසං කිඤ්ජක්ඛගවච්ඡිතං විය කුය්‍යකපුප්ඵං අහොසි.

අථස්ස සබ්බාලඞ්කාරපටිමණ්ඩිතස්ස සබ්බතාලාවචරෙසු සකානි සකානි පටිභානානි දස්සයන්තෙසු, බ්‍රාහ්මණෙසු ''ජයනන්දා''තිආදිවචනෙහි, සූතමාගධාදීසු නානප්පකාරෙහි මඞ්ගලවචනත්ථුතිඝොසෙහි සම්භාවෙන්තෙසු සබ්බාලඞ්කාරපටිමණ්ඩිතං රථවරං අභිරුහි. තස්මිං සමයෙ ''රාහුලමාතා පුත්තං විජාතා''ති සුත්වා සුද්ධොදනමහාරාජා ''පුත්තස්ස මෙ තුට්ඨිං නිවෙදෙථා''ති සාසනං පහිණි. බොධිසත්තො තං සුත්වා ''රාහු ජාතො, බන්ධනං ජාත''න්ති ආහ. රාජා ''කිං මෙ පුත්තො අවචා''ති පුච්ඡිත්වා තං වචනං සුත්වා ''ඉතො පට්ඨාය මෙ නත්තා රාහුලකුමාරොයෙව නාම හොතූ''ති ආහ.

බොධිසත්තොපි ඛො රථවරං ආරුය්හ මහන්තෙන යසෙන අතිමනොරමෙන සිරිසොභග්ගෙන නගරං පාවිසි. තස්මිං සමයෙ කිසාගොතමී නාම ඛත්තියකඤ්ඤා උපරිපාසාදවරතලගතා නගරං පදක්ඛිණං කුරුමානස්ස බොධිසත්තස්ස රූපසිරිං දිස්වා පීතිසොමනස්සජාතා ඉදං උදානං උදානෙසි –

''නිබ්බුතා නූන සා මාතා, නිබ්බුතො නූන සො පිතා;
නිබ්බුතා නූන සා නාරී, යස්සායං ඊදිසො පතී''ති.

බොධිසත්තො තං සුත්වා චින්තෙසි ''අයං එවමාහ 'එවරූපං අත්තභාවං පස්සන්තියා මාතු හදයං නිබ්බායති, පිතු හදයං නිබ්බායති, පජාපතියා හදයං නිබ්බායතී'ති! කිස්මිං නු ඛො නිබ්බුතෙ හදයං නිබ්බුතං නාම හොතී''ති? අථස්ස කිලෙසෙසු විරත්තමානසස්ස එතදහොසි – ''රාගග්ගිම්හි නිබ්බුතෙ නිබ්බුතං නාම හොති, දොසග්ගිම්හි නිබ්බුතෙ නිබ්බුතං නාම හොති, මොහග්ගිම්හි නිබ්බුතෙ නිබ්බුතං නාම හොති, මානදිට්ඨිආදීසු සබ්බකිලෙසදරථෙසු නිබ්බුතෙසු නිබ්බුතං නාම හොති. අයං මෙ සුස්සවනං සාවෙසි, අහඤ්හි නිබ්බානං ගවෙසන්තො චරාමි, අජ්ජෙව මයා ඝරාවාසං ඡඩ්ඩෙත්වා නික්ඛම්ම පබ්බජිත්වා නිබ්බානං ගවෙසිතුං වට්ටති, අයං ඉමිස්සා ආචරියභාගො හොතූ''ති කණ්ඨතො ඔමුඤ්චිත්වා කිසාගොතමියා සතසහස්සග්ඝනකං මුත්තාහාරං පෙසෙසි. සා ''සිද්ධත්ථකුමාරො මයි පටිබද්ධචිත්තො හුත්වා පණ්ණාකාරං පෙසෙසී''ති සොමනස්සජාතා අහොසි.

බොධිසත්තොපි මහන්තෙන සිරිසොභග්ගෙන අත්තනො පාසාදං අභිරුහිත්වා සිරිසයනෙ නිපජ්ජි. තාවදෙව ච නං සබ්බාලඞ්කාරපටිමණ්ඩිතා නච්චගීතාදීසු සුසික්ඛිතා දෙවකඤ්ඤා විය රූපසොභග්ගප්පත්තා ඉත්ථියො නානාතූරියානි ගහෙත්වා සම්පරිවාරයිත්වා අභිරමාපෙන්තියො නච්චගීතවාදිතානි පයොජයිංසු. බොධිසත්තො කිලෙසෙසු විරත්තචිත්තතාය නච්චාදීසු අනභිරතො මුහුත්තං නිද්දං ඔක්කමි. තාපි ඉත්ථියො ''යස්සත්ථාය මයං නච්චාදීනි පයොජෙම, සො නිද්දං උපගතො, ඉදානි කිමත්ථං කිලමාමා''ති ගහිතග්ගහිතානි තූරියානි අජ්ඣොත්ථරිත්වා නිපජ්ජිංසු, ගන්ධතෙලප්පදීපා ඣායන්ති. බොධිසත්තො පබුජ්ඣිත්වා සයනපිට්ඨෙ පල්ලඞ්කෙන නිසින්නො අද්දස තා ඉත්ථියො තූරියභණ්ඩානි අවත්ථරිත්වා නිද්දායන්තියො – එකච්චා පග්ඝරිතඛෙළා, ලාලාකිලින්නගත්තා, එකච්චා දන්තෙ ඛාදන්තියො, එකච්චා කාකච්ඡන්තියො, එකච්චා විප්පලපන්තියො, එකච්චා විවටමුඛා, එකච්චා අපගතවත්ථා, පාකටබීභච්ඡසම්බාධට්ඨානා. සො තාසං තං විප්පකාරං දිස්වා භියොසොමත්තාය කාමෙසු විරත්තචිත්තො අහොසි.

තස්ස අලඞ්කතපටියත්තං සක්කභවනසදිසම්පි තං මහාතලං අපවිද්ධනානාකුණපභරිතං ආමකසුසානං විය උපට්ඨාසි, තයො භවා ආදිත්තගෙහසදිසා ඛායිංසු – ‘‘උපද්දුතං වත භො, උපස්සට්ඨං වත භො’’ති උදානං පවත්තෙසි, අතිවිය පබ්බජ්ජාය චිත්තං නමි.

සො ‘‘අජ්ජෙව මයා මහාභිනික්ඛමනං නික්ඛමිතුං වට්ටතී’’ති සයනා උට්ඨාය ද්වාරසමීපං ගන්ත්වා ‘‘කො එත්ථා’’ති ආහ. උම්මාරෙ සීසං කත්වා නිපන්නො ඡන්නො ‘‘අහං අය්‍යපුත්ත ඡන්නො’’ති ආහ. ‘‘අහං අජ්ජ මහාභිනික්ඛමනං නික්ඛමිතුකාමො, එකං මෙ අස්සං කප්පෙහී’’ති ආහ. සො ‘‘සාධු දෙවා’’ති අස්සභණ්ඩිකං ගහෙත්වා අස්සසාලං ගන්ත්වා ගන්ධතෙලපදීපෙසු ජලන්තෙසු සුමනපට්ටවිතානස්ස හෙට්ඨා රමණීයෙ භූමිභාගෙ ඨිතං කණ්ඩකං අස්සරාජානං දිස්වා ‘‘අජ්ජ මයා ඉමමෙව කප්පෙතුං වට්ටතී’’ති කණ්ඩකං කප්පෙසි. සො කප්පියමානොව අඤ්ඤාසි ‘‘අයං කප්පනා අතිගාළ්හා , අඤ්ඤෙසු දිවසෙසු උය්‍යානකීළාදිගමනෙ කප්පනා විය න හොති, මය්හං අය්‍යපුත්තො අජ්ජ මහාභිනික්ඛමනං නික්ඛමිතුකාමො භවිස්සතී’’ති. තතො තුට්ඨමානසො මහාහසිතං හසි. සො සද්දො සකලනගරං පත්ථරිත්වා ගච්ඡෙය්‍ය, දෙවතා පන තං සද්දං නිරුම්භිත්වා න කස්සචි සොතුං අදංසු.

බොධිසත්තොපි ඛො ඡන්නං පෙසෙත්වාව ‘‘පුත්තං තාව පස්සිස්සාමී’’ති චින්තෙත්වා නිසින්නපල්ලඞ්කතො උට්ඨාය රාහුලමාතාය වසනට්ඨානං ගන්ත්වා ගබ්භද්වාරං විවරි. තස්මිං ඛණෙ අන්තොගබ්භෙ ගන්ධතෙලපදීපො ඣායති, රාහුලමාතා සුමනමල්ලිකාදීනං පුප්ඵානං අම්බණමත්තෙන අභිප්පකිණ්ණසයනෙ පුත්තස්ස මත්ථකෙ හත්ථං ඨපෙත්වා නිද්දායති. බොධිසත්තො උම්මාරෙ පාදං ඨපෙත්වා ඨිතකොව ඔලොකෙත්වා ‘‘සචාහං දෙවියා හත්ථං අපනෙත්වා මම පුත්තං ගණ්හිස්සාමි, දෙවී පබුජ්ඣිස්සති, එවං මෙ ගමනන්තරායො භවිස්සති, බුද්ධො හුත්වාව ආගන්ත්වා පුත්තං පස්සිස්සාමී’’ති පාසාදතලතො ඔතරි. යං පන ජාතකට්ඨකථායං ‘‘තදා සත්තාහජාතො රාහුලකුමාරො හොතී’’ති වුත්තං, තං සෙසට්ඨකථාසු නත්ථි, තස්මා ඉදමෙව ගහෙතබ්බං.

එවං බොධිසත්තො පාසාදතලා ඔතරිත්වා අස්සසමීපං ගන්ත්වා එවමාහ – ‘‘තාත කණ්ඩක, ත්වං අජ්ජ එකරත්තිං මං තාරය, අහං තං නිස්සාය බුද්ධො හුත්වා සදෙවකං ලොකං තාරෙස්සාමී’’ති. තතො උල්ලඞ්ඝිත්වා කණ්ඩකස්ස පිට්ඨිං අභිරුහි. කණ්ඩකො ගීවතො පට්ඨාය ආයාමෙන අට්ඨාරසහත්ථො හොති තදනුච්ඡවිකෙන උබ්බෙධෙන සමන්නාගතො ථාමජවසම්පන්නො සබ්බසෙතො ධොතසඞ්ඛසදිසො. සො සචෙ හසෙය්‍ය වා පදසද්දං වා කරෙය්‍ය, සද්දො සකලනගරං අවත්ථරෙය්‍ය. තස්මා දෙවතා අත්තනො ආනුභාවෙන තස්ස යථා න කොචි සුණාති, එවං හසිතසද්දං සන්නිරුම්භිත්වා අක්කමනඅක්කමනපදවාරෙ හත්ථතලානි උපනාමෙසුං. බොධිසත්තො අස්සවරස්ස පිට්ඨිවෙමජ්ඣගතො ඡන්නං අස්සස්ස වාලධිං ගාහාපෙත්වා අඩ්ඪරත්තසමයෙ මහාද්වාරසමීපං පත්තො. තදා පන රාජා ‘‘එවං බොධිසත්තො යාය කායචි වෙලාය නගරද්වාරං විවරිත්වා නික්ඛමිතුං න සක්ඛිස්සතී’’ති ද්වීසු ද්වාරකවාටෙසු එකෙකං පුරිසසහස්සෙන විවරිතබ්බං කාරාපෙසි. බොධිසත්තො ථාමබලසම්පන්නො, හත්ථිගණනාය කොටිසහස්සහත්ථීනං බලං ධාරෙති, පුරිසගණනාය දසකොටිසහස්සපුරිසානං . සො චින්තෙසි ‘‘සචෙ ද්වාරං න විවරීයති, අජ්ජ කණ්ඩකස්ස පිට්ඨෙ නිසින්නොව වාලධිං ගහෙත්වා ඨිතෙන ඡන්නෙන සද්ධිංයෙව කණ්ඩකං ඌරූහි නිප්පීළෙත්වා අට්ඨාරසහත්ථුබ්බෙධං පාකාරං උප්පතිත්වා අතික්කමිස්සාමී’’ති. ඡන්නොපි චින්තෙසි ‘‘සචෙ ද්වාරං න විවරීයති, අහං අය්‍යපුත්තං ඛන්ධෙ නිසීදාපෙත්වා කණ්ඩකං දක්ඛිණෙන හත්ථෙන කුච්ඡියං පරික්ඛිපන්තො උපකච්ඡන්තරෙ කත්වා පාකාරං උප්පතිත්වා අතික්කමිස්සාමී’’ති. කණ්ඩකොපි චින්තෙසි ‘‘සචෙ ද්වාරං න විවරීයති, අහං අත්තනො සාමිකං පිට්ඨියං යථානිසින්නමෙව ඡන්නෙන වාලධිං ගහෙත්වා ඨිතෙන සද්ධිංයෙව උක්ඛිපිත්වා පාකාරං උප්පතිත්වා අතික්කමිස්සාමී’’ති. සචෙ ද්වාරං න අවාපුරීයිත්ථ, යථාචින්තිතමෙව තෙසු තීසු ජනෙසු අඤ්ඤතරො සම්පාදෙය්‍ය. ද්වාරෙ අධිවත්ථා දෙවතා පන ද්වාරං විවරි.

තස්මිංයෙව ඛණෙ මාරො ‘‘බොධිසත්තං නිවත්තෙස්සාමී’’ති ආගන්ත්වා ආකාසෙ ඨිතො ආහ – ‘‘මාරිස, මා නික්ඛම, ඉතො තෙ සත්තමෙ දිවසෙ චක්කරතනං පාතුභවිස්සති, ද්විසහස්සපරිත්තදීපපරිවාරානං චතුන්නං මහාදීපානං රජ්ජං කාරෙස්සසි, නිවත්ත මාරිසා’’ති. ‘‘කොසි ත්ව’’න්ති? ‘‘අහං වසවත්තී’’ති. ‘‘මාර, ජානාමහං මය්හං චක්කරතනස්ස පාතුභාවං, අනත්ථිකොහං රජ්ජෙන, දසසහස්සිලොකධාතුං උන්නාදෙත්වා බුද්ධො භවිස්සාමී’’ති ආහ. මාරො ‘‘ඉතො දානි තෙ පට්ඨාය කාමවිතක්කං වා බ්‍යාපාදවිතක්කං වා විහිංසාවිතක්කං වා චින්තිතකාලෙ ජානිස්සාමී’’ති ඔතාරාපෙක්ඛො ඡායා විය අනපගච්ඡන්තො අනුබන්ධි.

බොධිසත්තොපි හත්ථගතං චක්කවත්තිරජ්ජං ඛෙළපිණ්ඩං විය අනපෙක්ඛො ඡඩ්ඩෙත්වා මහන්තෙන සක්කාරෙන නගරා නික්ඛමි ආසාළ්හිපුණ්ණමාය උත්තරාසාළ්හනක්ඛත්තෙ වත්තමානෙ. නික්ඛමිත්වා ච පුන නගරං ඔලොකෙතුකාමො ජාතො. එවඤ්ච පනස්ස චිත්තෙ උප්පන්නමත්තෙයෙව ‘‘මහාපුරිස, න තයා නිවත්තිත්වා ඔලොකනකම්මං කත’’න්ති වදමානා විය මහාපථවී කුලාලචක්කං විය භිජ්ජිත්වා පරිවත්ති. බොධිසත්තො නගරාභිමුඛො ඨත්වා නගරං ඔලොකෙත්වා තස්මිං පථවිප්පදෙසෙ කණ්ඩකනිවත්තනචෙතියට්ඨානං දස්සෙත්වා ගන්තබ්බමග්ගාභිමුඛං කණ්ඩකං කත්වා පායාසි මහන්තෙන සක්කාරෙන උළාරෙන සිරිසොභග්ගෙන. තදා කිරස්ස දෙවතා පුරතො සට්ඨි උක්කාසහස්සානි ධාරයිංසු, පච්ඡතො සට්ඨි, දක්ඛිණපස්සතො සට්ඨි, වාමපස්සතො සට්ඨි, අපරා දෙවතා චක්කවාළමුඛවට්ටියං අපරිමාණා උක්කා ධාරයිංසු, අපරා දෙවතා ච නාගසුපණ්ණාදයො ච දිබ්බෙහි ගන්ධෙහි මාලාහි චුණ්ණෙහි ධූමෙහි පූජයමානා ගච්ඡන්ති. පාරිච්ඡත්තකපුප්ඵෙහි චෙව මන්දාරවපුප්ඵෙහි ච ඝනමෙඝවුට්ඨිකාලෙ ධාරාහි විය නභං නිරන්තරං අහොසි, දිබ්බානි සංගීතානි පවත්තිංසු , සමන්තතො අට්ඨසට්ඨි තූරියසතසහස්සානි පවජ්ජිංසු, සමුද්දකුච්ඡියං මෙඝත්ථනිතකාලො විය යුගන්ධරකුච්ඡියං සාගරනිග්ඝොසකාලො විය වත්තති.

ඉමිනා සිරිසොභග්ගෙන ගච්ඡන්තො බොධිසත්තො එකරත්තෙනෙව තීණි රජ්ජානි අතික්කම්ම තිංසයොජනමත්ථකෙ අනොමානදීතීරං පාපුණි. ''කිං පන අස්සො තතො පරං ගන්තුං න සක්කොති''ති? ''නො, න සක්කො''ති. සො හි එකං චක්කවාළගබ්භං නාභියා ඨිතචක්කස්ස නෙමිවට්ටිං මද්දන්තො විය අන්තන්තෙන චරිත්වා පුරෙපාතරාසමෙව ආගන්ත්වා අත්තනො සම්පාදිතං භත්තං භුඤ්ජිතුං සමත්ථො. තදා පන දෙවනාගසුපණ්ණාදීහි ආකාසෙ ඨත්වා ඔස්සට්ඨෙහි ගන්ධමාලාදීහි යාව ඌරුප්පදෙසා සඤ්ඡන්නං සරීරං ආකඩ්ඪිත්වා ගන්ධමාලාජටං ඡින්දන්තස්ස අතිප්පපඤ්චො අහොසි, තස්මා තිංසයොජනමත්තමෙව අගමාසි. අථ බොධිසත්තො නදීතීරෙ ඨත්වා ඡන්නං පුච්ඡි – ''කින්නාමා අයං නදී''ති? ''අනොමා නාම, දෙවා''ති. ''අම්හාකම්පි පබ්බජ්ජා අනොමා භවිස්සතී''ති පණ්හියා ඝට්ටෙන්තො අස්සස්ස සඤ්ඤං අදාසි. අස්සො උප්පතිත්වා අට්ඨුසභවිත්ථාරාය නදියා පාරිමතීරෙ අට්ඨාසි.

බොධිසත්තො අස්සපිට්ඨිතො ඔරුය්හ රජතපට්ටසදිසෙ වාලුකාපුලිනෙ ඨත්වා ඡන්නං ආමන්තෙසි – ''සම්ම, ඡන්න, ත්වං මය්හං ආභරණානි චෙව කණ්ඩකඤ්ච ආදාය ගච්ඡ, අහං පබ්බජිස්සාමී''ති. ''අහම්පි, දෙව, පබ්බජිස්සාමී''ති. බොධිසත්තො ''න ලබ්භා තයා පබ්බජිතුං, ගච්ඡ ත්ව''න්ති තික්ඛත්තුං පටිබාහිත්වා ආභරණානි චෙව කණ්ඩකඤ්ච පටිච්ඡාපෙත්වා චින්තෙසි ''ඉමෙ මය්හං කෙසා සමණසාරුප්පා න හොන්තී''ති. අඤ්ඤො බොධිසත්තස්ස කෙසෙ ඡින්දිතුං යුත්තරූපො නත්ථි, තතො ''සයමෙව ඛග්ගෙන ඡින්දිස්සාමී''ති දක්ඛිණෙන හත්ථෙන අසිං ගණ්හිත්වා වාමහත්ථෙන මොළියා සද්ධිං චූළං ගහෙත්වා ඡින්දි, කෙසා ද්වඞ්ගුලමත්තා හුත්වා දක්ඛිණතො ආවත්තමානා සීසං අල්ලීයිංසු. තෙසං යාවජීවං තදෙව පමාණං අහොසි, මස්සු ච තදනුරූපං, පුන කෙසමස්සුඔහාරණකිච්චං නාම නාහොසි. බොධිසත්තො සහ මොළියා චූළං ගහෙත්වා ''සචාහං බුද්ධො භවිස්සාමි, ආකාසෙ තිට්ඨතු, නො චෙ, භූමියං පතතූ''ති අන්තලික්ඛෙ ඛිපි. තං චූළාමණිවෙඨනං යොජනප්පමාණං ඨානං ගන්ත්වා ආකාසෙ අට්ඨාසි. සක්කො දෙවරාජා දිබ්බචක්ඛුනා ඔලොකෙත්වා යොජනියරතනචඞ්කොටකෙන සම්පටිච්ඡිත්වා තාවතිංසභවනෙ චූළාමණිචෙතියං නාම පතිට්ඨාපෙසි.

''ඡෙත්වාන මොළිං වරගන්ධවාසිතං, වෙහායසං උක්ඛිපි අග්ගපුග්ගලො;
සහස්සනෙත්තො සිරසා පටිග්ගහි, සුවණ්ණචඞ්කොටකවරෙන වාසවො''ති.

පුන බොධිසත්තො චින්තෙසි ''ඉමානි කාසිකවත්ථානි මය්හං න සමණසාරුප්පානී''ති. අථස්ස කස්සපබුද්ධකාලෙ පුරාණසහායකො ඝටීකාරමහාබ්‍රහ්මා එකං බුද්ධන්තරං ජරං අපත්තෙන මිත්තභාවෙන චින්තෙසි – ''අජ්ජ මෙ සහායකො මහාභිනික්ඛමනං නික්ඛන්තො, සමණපරික්ඛාරමස්ස ගහෙත්වා ගච්ඡිස්සාමී''ති.

''තිචීවරඤ්ච පත්තො ච, වාසි සූචි ච බන්ධනං;
පරිස්සාවනෙන අට්ඨෙතෙ, යුත්තයොගස්ස භික්ඛුනො''ති. –

ඉමෙ අට්ඨ සමණපරික්ඛාරෙ ආහරිත්වා අදාසි. බොධිසත්තො අරහද්ධජං නිවාසෙත්වා උත්තමපබ්බජ්ජාවෙසං ගණ්හිත්වා ''ඡන්න, මම වචනෙන මාතාපිතූනං ආරොග්‍යං වදෙහී''ති වත්වා උය්‍යොජෙසි. ඡන්නො බොධිසත්තං වන්දිත්වා පදක්ඛිණං කත්වා පක්කාමි. කණ්ඩකො පන ඡන්නෙන සද්ධිං මන්තයමානස්ස බොධිසත්තස්ස වචනං සුණන්තො ඨත්වා ''නත්ථි දානි මය්හං පුන සාමිනො දස්සන''න්ති චක්ඛුපථං විජහන්තො සොකං අධිවාසෙතුං අසක්කොන්තො හදයෙන ඵලිතෙන කාලං කත්වා තාවතිංසභවනෙ කණ්ඩකො නාම දෙවපුත්තො හුත්වා නිබ්බත්ති. ඡන්නස්ස පඨමං එකොව සොකො අහොසි, කණ්ඩකස්ස පන කාලකිරියාය දුතියෙන සොකෙන පීළිතො රොදන්තො පරිදෙවන්තො නගරං අගමාසි.

බොධිසත්තොපි පබ්බජිත්වා තස්මිංයෙව පදෙසෙ අනුපියං නාම අම්බවනං අත්ථි, තත්ථ සත්තාහං පබ්බජ්ජාසුඛෙන වීතිනාමෙත්වා එකදිවසෙනෙව තිංසයොජනමග්ගං පදසා ගන්ත්වා රාජගහං පාවිසි. පවිසිත්වා සපදානං පිණ්ඩාය චරි. සකලනගරං බොධිසත්තස්ස රූපදස්සනෙන ධනපාලකෙන පවිට්ඨරාජගහං විය අසුරින්දෙන පවිට්ඨදෙවනගරං විය ච සඞ්ඛොභං අගමාසි. රාජපුරිසා ගන්ත්වා ''දෙව, එවරූපො නාම සත්තො නගරෙ පිණ්ඩාය චරති, 'දෙවො වා මනුස්සො වා නාගො වා සුපණ්ණො වා කො නාමෙසො'ති න ජානාමා''ති ආරොචෙසුං. රාජා පාසාදතලෙ ඨත්වා මහාපුරිසං දිස්වා අච්ඡරියබ්භුතජාතො පුරිසෙ ආණාපෙසි – ''ගච්ඡථ භණෙ, වීමංසථ, සචෙ අමනුස්සො භවිස්සති, නගරා නික්ඛමිත්වා අන්තරධායිස්සති, සචෙ දෙවතා භවිස්සති, ආකාසෙන ගච්ඡිස්සති, සචෙ නාගො භවිස්සති, පථවියං නිමුජ්ජිත්වා ගමිස්සති, සචෙ මනුස්සො භවිස්සති, යථාලද්ධං භික්ඛං පරිභුඤ්ජිස්සතී''ති.

මහාපුරිසොපි ඛො මිස්සකභත්තං සංහරිත්වා ''අලං මෙ එත්තකං යාපනායා''ති ඤත්වා පවිට්ඨද්වාරෙනෙව නගරා නික්ඛමිත්වා පණ්ඩවපබ්බතච්ඡායාය පුරත්ථාභිමුඛො නිසීදිත්වා ආහාරං පරිභුඤ්ජිතුං ආරද්ධො. අථස්ස අන්තානි පරිවත්තිත්වා මුඛෙන නික්ඛමනාකාරප්පත්තානි විය අහෙසුං. තතො තෙන අත්තභාවෙන එවරූපස්ස ආහාරස්ස චක්ඛුනාපි අදිට්ඨපුබ්බතාය තෙන පටිකූලාහාරෙන අට්ටීයමානො එවං අත්තනාව අත්තානං ඔවදි ''සිද්ධත්ථ, ත්වං සුලභන්නපානෙ කුලෙ තිවස්සිකගන්ධසාලිභොජනං නානග්ගරසෙහි භුඤ්ජනට්ඨානෙ නිබ්බත්තිත්වාපි එකං පංසුකූලිකං දිස්වා 'කදා නු ඛො අහම්පි එවරූපො හුත්වා පිණ්ඩාය චරිත්වා භුඤ්ජිස්සාමි, භවිස්සති නු ඛො මෙ සො කාලො'ති චින්තෙත්වා නික්ඛන්තො, ඉදානි කිං නාමෙතං කරොසී''ති. එවං අත්තනාව අත්තානං ඔවදිත්වා නිබ්බිකාරො හුත්වා ආහාරං පරිභුඤ්ජි.

රාජපුරිසා තං පවත්තිං දිස්වා ගන්ත්වා රඤ්ඤො ආරොචෙසුං. රාජා දූතවචනං සුත්වා වෙගෙන නගරා නික්ඛමිත්වා බොධිසත්තස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා ඉරියාපථස්මිංයෙව පසීදිත්වා බොධිසත්තස්ස සබ්බං ඉස්සරියං නියාදෙසි . බොධිසත්තො ‘‘මය්හං, මහාරාජ, වත්ථුකාමෙහි වා කිලෙසකාමෙහි වා අත්ථො නත්ථි, අහං පරමාභිසම්බොධිං පත්ථයන්තො නික්ඛන්තො’’ති ආහ. රාජා අනෙකප්පකාරං යාචන්තොපි තස්ස චිත්තං අලභිත්වා ‘‘අද්ධා ත්වං බුද්ධො භවිස්සසි, බුද්ධභූතෙන පන තෙ පඨමං මම විජිතං ආගන්තබ්බ’’න්ති පටිඤ්ඤං ගණ්හි. අයමෙත්ථ සඞ්ඛෙපො, විත්ථාරො පන ‘‘පබ්බජ්ජං කිත්තයිස්සාමි, යථා පබ්බජි චක්ඛුමා’’ති ඉමං **පබ්බජ්ජාසුත්තං** (සු. නි. 407 ආදයො) සද්ධිං අට්ඨකථාය ඔලොකෙත්වා වෙදිතබ්බො.

බොධිසත්තොපි රඤ්ඤො පටිඤ්ඤං දත්වා අනුපුබ්බෙන චාරිකං චරමානො ආළාරඤ්ච කාලාමං උදකඤ්ච රාමපුත්තං උපසඞ්කමිත්වා සමාපත්තියො නිබ්බත්තෙත්වා ‘‘නායං මග්ගො බොධායා’’ති තම්පි සමාපත්තිභාවනං අනලඞ්කරිත්වා සදෙවකස්ස ලොකස්ස අත්තනො ථාමවීරියසන්දස්සනත්ථං මහාපධානං පදහිතුකාමො උරුවෙලං ගන්ත්වා ‘‘රමණීයො වතායං භූමිභාගො’’ති තත්ථෙව වාසං උපගන්ත්වා මහාපධානං පදහි. තෙපි ඛො කොණ්ඩඤ්ඤප්පමුඛා පඤ්ච පබ්බජිතා ගාමනිගමරාජධානීසු භික්ඛාය චරන්තා තත්ථ බොධිසත්තං සම්පාපුණිංසු. අථ නං ඡබ්බස්සානි මහාපධානං පදහන්තං ‘‘ඉදානි බුද්ධො භවිස්සති, ඉදානි බුද්ධො භවිස්සතී’’ති පරිවෙණසම්මජ්ජනාදිකාය වත්තපටිපත්තියා උපට්ඨහමානා සන්තිකාවචරාවස්ස අහෙසුං. බොධිසත්තොපි ඛො ‘‘කොටිප්පත්තං දුක්කරකාරියං කරිස්සාමී’’ති එකතිලතණ්ඩුලාදීහිපි වීතිනාමෙසි, සබ්බසොපි ආහාරූපච්ඡෙදං අකාසි, දෙවතාපි ලොමකූපෙහි ඔජං උපසංහරමානා පටික්ඛිපි.

අථස්ස තාය නිරාහාරතාය පරමකසිමානප්පත්තකායස්ස සුවණ්ණවණ්ණො කායො කාළවණ්ණො අහොසි. ද්වත්තිංසමහාපුරිසලක්ඛණානි පටිච්ඡන්නානි අහෙසුං. අප්පෙකදා අප්පාණකං ඣානං ඣායන්තො මහාවෙදනාභිතුන්නො විසඤ්ඤීභූතො චඞ්කමනකොටියං පතති. අථ නං එකච්චා දෙවතා ‘‘කාලකතො සමණො ගොතමො’’ති වදන්ති, එකච්චා ‘‘විහාරොවෙසො අරහත’’න්ති ආහංසු. තත්ථ යාසං ‘‘කාලකතො’’ති අහොසි, තා ගන්ත්වා සුද්ධොදනමහාරාජස්ස ආරොචෙසුං ‘‘තුම්හාකං පුත්තො කාලකතො’’ති. මම පුත්තො බුද්ධො හුත්වා කාලකතො, අහුත්වාති? බුද්ධො භවිතුං නාසක්ඛි, පධානභූමියංයෙව පතිත්වා කාලකතොති. ඉදං සුත්වා රාජා ‘‘නාහං සද්දහාමි, මම පුත්තස්ස බොධිං අප්පත්වා කාලකිරියා නාම නත්ථී’’ති පටික්ඛිපි. කස්මා පන රාජා න සද්දහතීති? කාළදෙවිලතාපසස්ස වන්දාපනදිවසෙ ජම්බුරුක්ඛමූලෙ ච පාටිහාරියානං දිට්ඨත්තා.

පුන බොධිසත්තෙ සඤ්ඤං පටිලභිත්වා උට්ඨිතෙ තා දෙවතා ගන්ත්වා ‘‘අරොගො තෙ මහාරාජ පුත්තො’’ති ආරොචෙන්ති. රාජා ‘‘ජානාමහං පුත්තස්ස අමරණභාව’’න්ති වදති. මහාසත්තස්ස ඡබ්බස්සානි දුක්කරකාරියං කරොන්තස්ස ආකාසෙ ගණ්ඨිකරණකාලො විය අහොසි. සො ‘‘අයං දුක්කරකාරිකා නාම බොධාය මග්ගො න හොතී’’ති ඔළාරිකං ආහාරං ආහාරෙතුං ගාමනිගමෙසු පිණ්ඩාය චරිත්වා ආහාරං ආහරි, අථස්ස ද්වත්තිංසමහාපුරිසලක්ඛණානි පාකතිකානි අහෙසුං, කායො සුවණ්ණවණ්ණො අහොසි. පඤ්චවග්ගියා භික්ඛූ ‘‘අයං ඡබ්බස්සානි දුක්කරකාරිකං කරොන්තොපි සබ්බඤ්ඤුතං පටිවිජ්ඣිතුං නාසක්ඛි, ඉදානි ගාමාදීසු පිණ්ඩාය චරිත්වා ඔළාරිකං ආහාරං ආහරියමානො කිං සක්ඛිස්සති, බාහුලිකො එස පධානවිබ්භන්තො, සීසං න්හායිතුකාමස්ස උස්සාවබින්දුතක්කනං විය අම්හාකං එතස්ස සන්තිකා විසෙසතක්කනං, කිං නො ඉමිනා’’ති මහාපුරිසං පහාය අත්තනො අත්තනො පත්තචීවරං ගහෙත්වා අට්ඨාරසයොජනමග්ගං ගන්ත්වා ඉසිපතනං පවිසිංසු.

තෙන ඛො පන සමයෙන උරුවෙලායං සෙනානිගමෙ සෙනානිකුටුම්බිකස්ස ගෙහෙ නිබ්බත්තා සුජාතා නාම දාරිකා වයප්පත්තා එකස්මිං නිග්‍රොධරුක්ඛෙ පත්ථනං අකාසි ‘‘සචෙ සමජාතිකං කුලඝරං ගන්ත්වා පඨමගබ්භෙ පුත්තං ලභිස්සාමි, අනුසංවච්ඡරං තෙ සතසහස්සපරිච්චාගෙන බලිකම්මං කරිස්සාමී’’ති. තස්සා සා පත්ථනා සමිජ්ඣි. සා මහාසත්තස්ස දුක්කරකාරිකං කරොන්තස්ස ඡට්ඨෙ වස්සෙ පරිපුණ්ණෙ විසාඛපුණ්ණමායං බලිකම්මං කාතුකාමා හුත්වා පුරෙතරං ධෙනුසහස්සං ලට්ඨිමධුකවනෙ චරාපෙත්වා තාසං ඛීරං පඤ්ච ධෙනුසතානි පායෙත්වා තාසං ඛීරං අඩ්ඪතියානීති එවං යාව සොළසන්නං ධෙනූනං ඛීරං අට්ඨ ධෙනුයො පිවන්ති, තාව ඛීරස්ස බහලතඤ්ච මධුරතඤ්ච ඔජවන්තතඤ්ච පත්ථයමානා ඛීරපරිවත්තනං නාම අකාසි. සා විසාඛපුණ්ණමදිවසෙ ‘‘පාතොව බලිකම්මං කරිස්සාමී’’ති රත්තියා පච්චූසසමයං පච්චුට්ඨාය තා අට්ඨ ධෙනුයො දුහාපෙසි. වච්ඡකා ධෙනූනං ථනමූලං නාගමිංසු, ථනමූලෙ පන නවභාජනෙ උපනීතමත්තෙ අත්තනො ධම්මතාය ඛීරධාරා පවත්තිංසු. තං අච්ඡරියං දිස්වා සුජාතා සහත්ථෙනෙව ඛීරං ගහෙත්වා නවභාජනෙ පක්ඛිපිත්වා සහත්ථෙනෙව අග්ගිං කත්වා පචිතුං ආරභි.

තස්මිං පායාසෙ පච්චමානෙ මහන්තමහන්තා බුබ්බුළා උට්ඨහිත්වා දක්ඛිණාවත්තා හුත්වා සඤ්චරන්ති, එකඵුසිතම්පි බහි න පතති, උද්ධනතො අප්පමත්තකොපි ධූමො න උට්ඨහති. තස්මිං සමයෙ චත්තාරො ලොකපාලා ආගන්ත්වා උද්ධනෙ ආරක්ඛං ගණ්හිංසු, මහාබ්‍රහ්මා ඡත්තං ධාරෙසි, සක්කො අලාතානි සමානෙන්තො අග්ගිං ජාලෙසි. දෙවතා ද්විසහස්සදීපපරිවාරෙසු චතූසු මහාදීපෙසු දෙවානඤ්ච මනුස්සානඤ්ච උපකප්පනඔජං අත්තනො දෙවානුභාවෙන දණ්ඩකබද්ධං මධුපටලං පීළෙත්වා මධුං ගණ්හමානා විය සංහරිත්වා තත්ථ පක්ඛිපිංසු. අඤ්ඤෙසු හි කාලෙසු දෙවතා කබළෙ කබළෙ ඔජං පක්ඛිපන්ති, සම්බොධිදිවසෙ ච පන පරිනිබ්බානදිවසෙ ච උක්ඛලියංයෙව පක්ඛිපන්ති. සුජාතා එකදිවසෙයෙව තත්ථ අත්තනො පාකටානි අනෙකානි අච්ඡරියානි දිස්වා පුණ්ණං දාසිං ආමන්තෙසි ‘‘අම්ම පුණ්ණෙ, අජ්ජ අම්හාකං දෙවතා අතිවිය පසන්නා, මයා එත්තකෙ කාලෙ එවරූපං අච්ඡරියං නාම

න දිට්ඨපුබ්බං, වෙගෙන ගන්ත්වා දෙවට්ඨානං පටිජග්ගාහී''ති. සා ''සාධු, අය්‍යෙ''ති තස්සා වචනං සම්පටිච්ඡිත්වා තුරිතතුරිතා රුක්ඛමූලං අගමාසි.

බොධිසත්තොපි ඛො තස්මිං රත්තිභාගෙ පඤ්ච මහාසුපිනෙ දිස්වා පරිග්ගණ්හන්තො ''නිස්සංසයෙනාහං අජ්ජ බුද්ධො භවිස්සාමී''ති කතසන්නිට්ඨානො තස්සා රත්තියා අච්චයෙන කතසරීරපටිජග්ගනො භික්ඛාචාරකාලං ආගමයමානො පාතොව ආගන්ත්වා තස්මිං රුක්ඛමූලෙ නිසීදි අත්තනො පභාය සකලරුක්ඛං ඔභාසයමානො. අථ ඛො සා පුණ්ණා ආගන්ත්වා අද්දස බොධිසත්තං රුක්ඛමූලෙ පාචීනලොකධාතුං ඔලොකයමානං නිසින්නං, සරීරතො චස්ස නික්ඛන්තාහි පභාහි සකලරුක්ඛං සුවණ්ණවණ්ණං. දිස්වා තස්සා එතදහොසි – ''අජ්ජ අම්හාකං දෙවතා රුක්ඛතො ඔරුය්හ සහත්ථෙනෙව බලිකම්මං සම්පටිච්ඡිතුං නිසින්නා මඤ්ඤෙ''ති උබ්බෙගප්පත්තා හුත්වා වෙගෙනාගන්ත්වා සුජාතාය එතමත්ථං ආරොචෙසි.

සුජාතා තස්සා වචනං සුත්වා තුට්ඨමානසා හුත්වා ''අජ්ජ දානි පට්ඨාය මම ජෙට්ඨධීතුට්ඨානෙ තිට්ඨාහී''ති ධීතු අනුච්ඡවිකං සබ්බාලඞ්කාරං අදාසි. යස්මා පන බුද්ධභාවං පාපුණනදිවසෙ සතසහස්සග්ඝනිකං සුවණ්ණපාතිං ලද්ධුං වට්ටති, තස්මා සා ''සුවණ්ණපාතියං පායාසං පක්ඛිපිස්සාමී''ති චිත්තං උප්පාදෙත්වා සතසහස්සග්ඝනිකං සුවණ්ණපාතිං නීහරාපෙත්වා තත්ථ පායාසං පක්ඛිපිතුකාමා පක්කභාජනං ආවජ්ජෙසි. 'සබ්බො පායාසො පදුමපත්තා උදකං විය විනිවත්තිත්වා පාතියං පතිට්ඨාසි, එකපාතිපූරමත්තොව අහොසි'. සා තං පාතිං අඤ්ඤාය සුවණ්ණපාතියා පටිකුජ්ජිත්වා ඔදාතවත්ථෙන වෙඨෙත්වා සබ්බාලඞ්කාරෙහි අත්තභාවං අලඞ්කරිත්වා තං පාතිං අත්තනො සීසෙ ඨපෙත්වා මහන්තෙන ආනුභාවෙන නිග්‍රොධරුක්ඛමූලං ගන්ත්වා බොධිසත්තං ඔලොකෙත්වා බලවසොමනස්සජාතා ''රුක්ඛදෙවතා''ති සඤ්ඤාය දිට්ඨට්ඨානතො පට්ඨාය ඔනතොනතා ගන්ත්වා සීසතො පාතිං ඔතාරෙත්වා විවරිත්වා සුවණ්ණභිඞ්කාරෙන ගන්ධපුප්ඵවාසිතං උදකං ගහෙත්වා බොධිසත්තං උපගන්ත්වා අට්ඨාසි. ඝටිකාරමහාබ්‍රහ්මුනා දින්නො මත්තිකාපත්තො එත්තකං අද්ධානං බොධිසත්තං අවිජහිත්වා තස්මිං ඛණෙ අදස්සනං ගතො, බොධිසත්තො පත්තං අපස්සන්තො දක්ඛිණහත්ථං පසාරෙත්වා උදකං සම්පටිච්ඡි. සුජාතා සහෙව පාතියා පායාසං මහාපුරිසස්ස හත්ථෙ ඨපෙසි, මහාපුරිසො සුජාතං ඔලොකෙසි. සා ආකාරං සල්ලක්ඛෙත්වා ''අය්‍ය, මයා තුම්හාකං පරිච්චත්තං, ගණ්හිත්වා යථාරුචිං ගච්ඡථා''ති වන්දිත්වා ''යථා මය්හං මනොරථො නිප්ඵන්නො , එවං තුම්හාකම්පි නිප්ඵජ්ජතූ''ති වත්වා සතසහස්සග්ඝනිකාය සුවණ්ණපාතියා පුරාණපණ්ණෙ විය අනපෙක්ඛා හුත්වා පක්කාමි.

බොධිසත්තොපි ඛො නිසින්නට්ඨානා උට්ඨාය රුක්ඛං පදක්ඛිණං කත්වා පාතිං ආදාය නෙරඤ්ජරාය තීරං ගන්ත්වා අනෙකෙසං බොධිසත්තසහස්සානං අභිසම්බුජ්ඣනදිවසෙ ඔතරිත්වා න්හානට්ඨානං සුප්පතිට්ඨිතතිත්ථං නාම අත්ථි, තස්ස තීරෙ පාතිං ඨපෙත්වා ඔතරිත්වා න්හත්වා අනෙකබුද්ධසතසහස්සානං නිවාසනං අරහද්ධජං නිවාසෙත්වා පුරත්ථාභිමුඛො නිසීදිත්වා එකට්ඨිතාලපක්කප්පමාණෙ එකූනපඤ්ඤාස පිණ්ඩෙ කත්වා සබ්බං අප්පොදකං මධුපායාසං පරිභුඤ්ජි. සො එව හිස්ස බුද්ධභූතස්ස සත්තසත්තාහං බොධිමණ්ඩෙ වසන්තස්ස එකූනපඤ්ඤාස දිවසානි ආහාරො අහොසි. එත්තකං කාලං නෙව අඤ්ඤො ආහාරො අත්ථි, න න්හානං, න මුඛධොවනං, න සරීරවළඤ්ජො, ඣානසුඛෙන මග්ගසුඛෙන ඵලසුඛෙන ච වීතිනාමෙසි. තං පන පායාසං පරිභුඤ්ජිත්වා සුවණ්ණපාතිං ගහෙත්වා ''සචාහං, අජ්ජ බුද්ධො භවිතුං සක්ඛිස්සාමි, අයං පාති පටිසොතං ගච්ඡතු, නො චෙ සක්ඛිස්සාමි, අනුසොතං ගච්ඡතූ''ති වත්වා නදීසොතෙ පක්ඛිපි. සා සොතං ඡින්දමානා නදීමජ්ඣං ගන්ත්වා මජ්ඣමජ්ඣට්ඨානෙනෙව ජවසම්පන්නො අස්සො විය අසීතිහත්ථමත්තට්ඨානං පටිසොතං ගන්ත්වා එකස්මිං ආවට්ටෙ නිමුජ්ජිත්වා කාළනාගරාජභවනං ගන්ත්වා තිණ්ණං බුද්ධානං පරිභොගපාතියො ''කිලි කිලී''ති රවං කාරයමානා පහරිත්වාව තාසං සබ්බහෙට්ඨිමා හුත්වා අට්ඨාසි. කාළො නාගරාජා තං සද්දං සුත්වා ''හිය්‍යො එකො බුද්ධො නිබ්බත්තො, පුන අජ්ජ එකො නිබ්බත්තො''ති වත්වා අනෙකෙහි පදසතෙහි ථුතියො වදමානො උට්ඨාසි. තස්ස කිර මහාපථවියා එකයොජනතිගාවුතප්පමාණං නභං පූරෙත්වා ආරොහනකාලො ''අජ්ජ වා හිය්‍යො වා''ති සදිසො අහොසි.

බොධිසත්තොපි නදීතීරම්හි සුපුප්ඵිතසාලවනෙ දිවාවිහාරං කත්වා සායන්හසමයෙ පුප්ඵානං වණ්ටතො මුච්චනකාලෙ දෙවතාහි අලඞ්කතෙන අට්ඨුසභවිත්ථාරෙන මග්ගෙන සීහො විය විජම්භමානො බොධිරුක්ඛාභිමුඛො පායාසි. නාගයක්ඛසුපණ්ණාදයො දිබ්බෙහි ගන්ධපුප්ඵාදීහි පූජයිංසු, දිබ්බසඞ්ගීතාදීනි පවත්තයිංසු, දසසහස්සී ලොකධාතු එකගන්ධා එකමාලා එකසාධුකාරා අහොසි. තස්මිං සමයෙ සොත්ථියො නාම තිණහාරකො තිණං ආදාය පටිපථෙ ආගච්ඡන්තො මහාපුරිසස්ස ආකාරං ඤත්වා අට්ඨ තිණමුට්ඨියො අදාසි. බොධිසත්තො තිණං ගහෙත්වා බොධිමණ්ඩං ආරුය්හ දක්ඛිණදිසාභාගෙ උත්තරාභිමුඛො අට්ඨාසි. තස්මිං ඛණෙ දක්ඛිණචක්කවාළං ඔසීදිත්වා හෙට්ඨා අවීචිසම්පත්තං විය අහොසි, උත්තරචක්කවාළං උල්ලඞ්ඝිත්වා උපරි භවග්ගප්පත්තං විය අහොසි. බොධිසත්තො ''ඉදං සම්බොධිං පාපුණනට්ඨානං න භවිස්සති මඤ්ඤෙ''ති පදක්ඛිණං කරොන්තො පච්ඡිමදිසාභාගං ගන්ත්වා පුරත්ථාභිමුඛො අට්ඨාසි, තතො පච්ඡිමචක්කවාළං ඔසීදිත්වා හෙට්ඨා අවීචිසම්පත්තං විය අහොසි, පුරත්ථිමචක්කවාළං උල්ලඞ්ඝිත්වා උපරි භවග්ගප්පත්තං විය අහොසි. ඨිතඨිතට්ඨානෙ කිරස්ස නෙමිවට්ටිපරියන්තෙ අක්කන්තෙ නාභියා පතිට්ඨිතමහාසකටචක්කං විය මහාපථවී ඔනතුන්නතා අහොසි. බොධිසත්තො ''ඉදම්පි සම්බොධිං පාපුණනට්ඨානං න භවිස්සති මඤ්ඤෙ''ති පදක්ඛිණං කරොන්තො උත්තරදිසාභාගං ගන්ත්වා දක්ඛිණාභිමුඛො අට්ඨාසි, තතො උත්තරචක්කවාළං ඔසීදිත්වා හෙට්ඨා අවීචිසම්පත්තං විය අහොසි, දක්ඛිණචක්කවාළං උල්ලඞ්ඝිත්වා උපරි භවග්ගප්පත්තං විය අහොසි. බොධිසත්තො ''ඉදම්පි සම්බොධිං පාපුණනට්ඨානං න භවිස්සති මඤ්ඤෙ''ති පදක්ඛිණං කරොන්තො පුරත්ථිමදිසාභාගං ගන්ත්වා පච්ඡිමාභිමුඛො අට්ඨාසි. පුරත්ථිමදිසාභාගෙ පන සබ්බබුද්ධානං පල්ලඞ්කට්ඨානං, තං නෙව ඡම්භති, න කම්පති. මහාසත්තො ''ඉදං සබ්බබුද්ධානං අවිජහිතං අචලට්ඨානං

කිලෙසපඤ්ජරවිද්ධංසනට්ඨාන''න්ති ඤත්වා තානි තිණානි අග්ගෙ ගහෙත්වා චාලෙසි, තාවදෙව චුද්දසහත්ථො පල්ලඞ්කො අහොසි. තානිපි ඛො තිණානි තථාරූපෙන සණ්ඨානෙන සණ්ඨහිංසු, යථාරූපං සුකුසලොපි චිත්තකාරො වා පොත්ථකාරො වා ආලිඛිතුම්පි සමත්ථො නත්ථි. බොධිසත්තො බොධික්ඛන්ධං පිට්ඨිතො කත්වා පුරත්ථාභිමුඛො දළ්හමානසො හුත්වා –

''කාමං තචො ච න්හාරු ච, අට්ඨි ච අවසිස්සතු;
උපසුස්සතු නිස්සෙසං, සරීරෙ මංසලොහිතං''.

න ත්වෙවාහං සම්මාසම්බොධිං අප්පත්වා ඉමං පල්ලඞ්කං භින්දිස්සාමීති අසනිසතසන්නිපාතෙනපි අභෙජ්ජරූපං අපරාජිතපල්ලඞ්කං ආභුජිත්වා නිසීදි.

තස්මිං සමයෙ මාරො දෙවපුත්තො ''සිද්ධත්ථකුමාරො මය්හං වසං අතික්කමිතුකාමො, න දානිස්ස අතික්කමිතුං දස්සාමී''ති මාරබලස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා එතමත්ථං ආරොචෙත්වා මාරඝොසනං නාම ඝොසාපෙත්වා මාරබලං ආදාය නික්ඛමි. සා මාරසෙනා මාරස්ස පුරතො ද්වාදසයොජනා හොති, දක්ඛිණතො ච වාමතො ච ද්වාදසයොජනා, පච්ඡතො යාව චක්කවාළපරියන්තං කත්වා ඨිතා, උද්ධං නවයොජනුබ්බෙධා, යස්සා උන්නදන්තියා උන්නාදසද්දො යොජනසහස්සතො පට්ඨාය පථවිඋන්ද්‍රියනසද්දො විය සුය්‍යති. අථ මාරො දෙවපුත්තො දියඩ්ඪයොජනසතිකං ගිරිමෙඛලං නාම හත්ථිං අභිරුහිත්වා බාහුසහස්සං මාපෙත්වා නානාවුධානි අග්ගහෙසි. අවසෙසායපි මාරපරිසාය ද්වෙ ජනා එකසදිසං ආවුධං න ගණ්හිංසු, නානප්පකාරවණ්ණා නානප්පකාරමුඛා හුත්වා මහාසත්තං අජ්ඣොත්ථරමානා ආගමිංසු.

දසසහස්සචක්කවාළදෙවතා පන මහාසත්තස්ස ථුතියො වදමානා අට්ඨංසු. සක්කො දෙවරාජා විජයුත්තරසඞ්ඛං ධමමානො අට්ඨාසි. සො කිර සඞ්ඛො වීසහත්ථසතිකො හොති. සකිං වාතං ගාහාපෙත්වා ධමන්තො චත්තාරො මාසෙ සද්දං කරිත්වා නිස්සද්දො හොති. මහාකාළනාගරාජා අතිරෙකපදසතෙන වණ්ණං වදන්තො අට්ඨාසි, මහාබ්‍රහ්මා සෙතච්ඡත්තං ධාරයමානො අට්ඨාසි. මාරබලෙ පන බොධිමණ්ඩං උපසඞ්කමන්තෙ තෙසං එකොපි ඨාතුං නාසක්ඛි, සම්මුඛසම්මුඛට්ඨානෙනෙව පලායිංසු. කාළො නාගරාජා පථවියං නිමුජ්ජිත්වා පඤ්චයොජනසතිකං මඤ්ජෙරිකනාගභවනං ගන්ත්වා උභොහි හත්ථෙහි මුඛං පිදහිත්වා නිපන්නො. සක්කො විජයුත්තරසඞ්ඛං පිට්ඨියං කත්වා චක්කවාළමුඛවට්ටියං අට්ඨාසි. මහාබ්‍රහ්මා සෙතච්ඡත්තං චක්කවාළකොටියං ඨපෙත්වා බ්‍රහ්මලොකමෙව අගමාසි. එකා දෙවතාපි ඨාතුං සමත්ථා නාහොසි, මහාපුරිසො එකකොව නිසීදි.

මාරොපි අත්තනො පරිසං ආහ ''තාතා සුද්ධොදනපුත්තෙන සිද්ධත්ථෙන සදිසො අඤ්ඤො පුරිසො නාම නත්ථි, මයං සම්මුඛා යුද්ධං දාතුං න සක්ඛිස්සාම, පච්ඡාභාගෙන දස්සාමා''ති. මහාපුරිසොපි තීණි පස්සානි ඔලොකෙත්වා සබ්බදෙවතානං පලාතත්තා සුඤ්ඤානි අද්දස. පුන උත්තරපස්සෙන මාරබලං අජ්ඣොත්ථරමානං දිස්වා ''අයං එත්තකො ජනො මං එකකං සන්ධාය මහන්තං වායාමං පරක්කමං කරොති, ඉමස්මිං ඨානෙ මය්හං මාතා වා පිතා වා භාතා වා අඤ්ඤො වා කොචි ඤාතකො නත්ථි, ඉමා පන දස පාරමියොව මය්හං දීඝරත්තං පුට්ඨපරිජනසදිසා, තස්මා පාරමියොව ඵලකං කත්වා පාරමිසත්ථෙනෙව පහරිත්වා අයං බලකායො මයා විද්ධංසෙතුං වට්ටතී''ති දස පාරමියො ආවජ්ජමානො නිසීදි.

අථ ඛො මාරො දෙවපුත්තො ''එතෙනෙව සිද්ධත්ථං පලාපෙස්සාමී''ති **වාතමණ්ඩලං** සමුට්ඨාපෙසි. තඞ්ඛණංයෙව පුරත්ථිමාදිභෙදා වාතා සමුට්ඨහිත්වා අඩ්ඪයොජනඑකයොජනද්වියොජනතියොජනප්පමාණානි පබ්බතකූටානි පදාලෙත්වා වනගච්ඡරුක්ඛාදීනි උම්මූලෙත්වා සමන්තා ගාමනිගමෙ චුණ්ණවිචුණ්ණං කාතුං සමත්ථාපි මහාපුරිසස්ස පුඤ්ඤතෙජෙන විහතානුභාවා බොධිසත්තං පත්වා චීවරකණ්ණමත්තම්පි චාලෙතුං නාසක්ඛිංසු. තතො ''උදකෙන න අජ්ඣොත්ථරිත්වා මාරෙස්සාමී''ති **මහාවස්සං** සමුට්ඨාපෙසි. තස්සානුභාවෙන උපරූපරි සතපටලසහස්සපටලාදිභෙදා වලාහකා උට්ඨහිත්වා වස්සිංසු. වුට්ඨිධාරාවෙගෙන පථවී ඡිද්දා අහොසි. වනරුක්ඛාදීනං උපරිභාගෙන මහාමෙඝො ආගන්ත්වා මහාසත්තස්ස චීවරෙ උස්සාවබින්දුට්ඨානමත්තම්පි තෙමෙතුං නාසක්ඛි. තතො **පාසාණවස්සං** සමුට්ඨාපෙසි. මහන්තානි මහන්තානි පබ්බතකූටානි ධූමායන්තානි පජ්ජලන්තානි ආකාසෙනාගන්ත්වා බොධිසත්තං පත්වා දිබ්බමාලාගුළභාවං ආපජ්ජිංසු. තතො **පහරණවස්සං** සමුට්ඨාපෙසි. එකතොධාරඋභතොධාරාඅසිසත්තිඛුරප්පාදයො ධූමායන්තා පජ්ජලන්තා ආකාසෙනාගන්ත්වා බොධිසත්තං පත්වා දිබ්බපුප්ඵානි අහෙසුං. තතො **අඞ්ගාරවස්සං** සමුට්ඨාපෙසි. කිංසුකවණ්ණා අඞ්ගාරා ආකාසෙනාගන්ත්වා බොධිසත්තස්ස පාදමූලෙ දිබ්බපුප්ඵානි හුත්වා විකිරිංසු. තතො **කුක්කුළවස්සං** සමුට්ඨාපෙසි. අච්චුණ්හො අග්ගිවණ්ණො කුක්කුළො ආකාසෙනාගන්ත්වා බොධිසත්තස්ස පාදමූලෙ දිබ්බචන්දනචුණ්ණං හුත්වා නිපති. තතො **වාලුකාවස්සං** සමුට්ඨාපෙසි. අතිසුඛුමවාලුකා ධූමායන්තා පජ්ජලන්තා ආකාසෙනාගන්ත්වා බොධිසත්තස්ස පාදමූලෙ දිබ්බපුප්ඵානි හුත්වා නිපතිංසු. තතො **කලලවස්සං** සමුට්ඨාපෙසි. තං කලලං ධූමායන්තං පජ්ජලන්තං ආකාසෙනාගන්ත්වා බොධිසත්තස්ස පාදමූලෙ දිබ්බවිලෙපනං හුත්වා නිපති. තතො ''ඉමිනා භිංසෙත්වා සිද්ධත්ථං පලාපෙස්සාමී''ති **අන්ධකාරං** සමුට්ඨාපෙසි. තං චතුරඞ්ගසමන්නාගතං විය මහාතමං හුත්වා බොධිසත්තං පත්වා සූරියප්පභාවිහතං විය අන්ධකාරං අන්තරධායි.

එවං මාරො ඉමාහි නවහි වාතවස්සපාසාණපහරණඅඞ්ගාරකුක්කුළවාලුකාකලලඅන්ධකාරවුට්ඨීහි බොධිසත්තං පලාපෙතුං අසක්කොන්තො ''කිං භණෙ, තිට්ඨථ, ඉමං සිද්ධත්ථකුමාරං ගණ්හථ හනථ පලාපෙථා''ති පරිසං ආණාපෙත්වා සයම්පි ගිරිමෙඛලස්ස හත්ථිනො ඛන්ධෙ නිසින්නො චක්කාවුධං ආදාය බොධිසත්තං උපසඞ්කමිත්වා ''සිද්ධත්ථ උට්ඨාහි එතස්මා පල්ලඞ්කා, නායං තුය්හං පාපුණාති, මය්හං එව පාපුණාතී''ති ආහ. මහාසත්තො තස්ස වචනං සුත්වා අවොච – ''මාර, නෙව තයා දස පාරමියො පූරිතා, න උපපාරමියො, න පරමත්ථපාරමියො, නාපි පඤ්ච මහාපරිච්චාගා පරිච්චත්තා , න ඤාතත්ථචරියා, න ලොකත්ථචරියා, න බුද්ධිචරියා පූරිතා, සබ්බා තා මයායෙව පූරිතා, තස්මා නායං පල්ලඞ්කො තුය්හං පාපුණාති , මය්හෙවෙසො පාපුණාතී''ති.

මාරො කුද්ධො කොධවෙගං අසහන්තො මහාපුරිසස්ස චක්කාවුධං විස්සජ්ජෙසි. තං තස්ස දස පාරමියො ආවජ්ජෙන්තස්ස උපරිභාගෙ මාලාවිතානං හුත්වා අට්ඨාසි. තං කිර ඛුරධාරචක්කාවුධං අඤ්ඤදා තෙන කුද්ධෙන විස්සට්ඨං එකඝනපාසාණත්ථම්භෙ වංසකළීරෙ විය ඡින්දන්තං ගච්ඡති, ඉදානි පන තස්මිං මාලාවිතානං හුත්වා ඨිතෙ අවසෙසා මාරපරිසා ''ඉදානි පල්ලඞ්කතො වුට්ඨාය පලායිස්සතී''ති මහන්තමහන්තානි සෙලකූටානි විස්සජ්ජෙසුං. තානිපි මහාපුරිසස්ස දස පාරමියො ආවජ්ජෙන්තස්ස මාලාගුළභාවං ආපජ්ජිත්වා භූමියං පතිංසු. දෙවතා චක්කවාළමුඛවට්ටියං ඨිතා ගීවං පසාරෙත්වා සීසං උක්ඛිපිත්වා ''නට්ඨො වත සො සිද්ධත්ථකුමාරස්ස රූපග්ගප්පත්තො අත්තභාවො, කිං නු ඛො කරිස්සතී''ති ඔලොකෙන්ති.

තතො මහාපුරිසො ''පූරිතපාරමීනං බොධිසත්තානං අභිසම්බුජ්ඣනදිවසෙ පත්තපල්ලඞ්කො මය්හංව පාපුණාතී''ති වත්වා ඨිතං මාරං ආහ – ''මාර තුය්හං දානස්ස දින්නභාවෙ කො සක්ඛී''ති. මාරො ''ඉමෙ එත්තකා ජනා සක්ඛිනො''ති මාරබලාභිමුඛං හත්ථං පසාරෙසි. තස්මිං ඛණෙ මාරපරිසාය ''අහං සක්ඛි, අහං සක්ඛී''ති පවත්තසද්දො පථවිඋන්ද්‍රියනසද්දසදිසො අහොසි. අථ මාරො මහාපුරිසං ආහ ''සිද්ධත්ථ, තුය්හං දානස්ස දින්නභාවෙ කො සක්ඛී''ති. මහාපුරිසො ''තුය්හං තාව දානස්ස දින්නභාවෙ සචෙතනා සක්ඛිනො, මය්හං පන ඉමස්මිං ඨානෙ සචෙතනො කොචි සක්ඛී නාම නත්ථි, තිට්ඨතු තාව මෙ අවසෙසත්තභාවෙසු දින්නදානං, වෙස්සන්තරත්තභාවෙ පන ඨත්වා මය්හං සත්තසතකමහාදානස්ස දින්නභාවෙ අයං අචෙතනාපි ඝනමහාපථවී සක්ඛී''ති චීවරගබ්භන්තරතො දක්ඛිණහත්ථං අභිනීහරිත්වා ''වෙස්සන්තරත්තභාවෙ ඨත්වා මය්හං සත්තසතකමහාදානස්ස දින්නභාවෙ ත්වං සක්ඛි න සක්ඛී''ති මහාපථවිඅභිමුඛං හත්ථං පසාරෙසි. මහාපථවී ''අහං තෙ තදා සක්ඛී''ති විරවසතෙන විරවසහස්සෙන විරවසතසහස්සෙන මාරබලං අවත්ථරමානා විය උන්නදි.

තතො මහාපුරිසෙ ''දින්නං තෙ සිද්ධත්ථ මහාදානං උත්තමදාන''න්ති වෙස්සන්තරදානං සම්මසන්තෙ දියඩ්ඪයොජනසතිකො ගිරිමෙඛලහත්ථී ජණ්ණුකෙහි පථවියං පතිට්ඨාසි, මාරපරිසා දිසාවිදිසා පලායි, ද්වෙ එකමග්ගෙන ගතා නාම නත්ථි, සීසාභරණානි චෙව නිවත්ථවත්ථානි ච පහාය සම්මුඛසම්මුඛදිසාහියෙව පලායිංසු. තතො දෙවසඞ්ඝා පලායමානං මාරබලං දිස්වා ''මාරස්ස පරාජයො ජාතො, සිද්ධත්ථකුමාරස්ස ජයො, ජයපූජං කරිස්සාමා''ති නාගා නාගානං, සුපණ්ණා සුපණ්ණානං , දෙවතා දෙවතානං, බ්‍රහ්මානො බ්‍රහ්මානං, උග්ඝොසෙත්වා ගන්ධමාලාදිහත්ථා මහාපුරිසස්ස සන්තිකං බොධිපල්ලඞ්කං අගමංසු.

එවං ගතෙසු ච පන තෙසු –

''ජයො හි බුද්ධස්ස සිරීමතො අයං, මාරස්ස ච පාපිමතො පරාජයො;
උග්ඝොසයුං බොධිමණ්ඩෙ පමොදිතා, ජයං තදා නාගගණා මහෙසිනො.

''ජයො හි බුද්ධස්ස සිරීමතො අයං, මාරස්ස ච පාපිමතො පරාජයො;
උග්ඝොසයුං බොධිමණ්ඩෙ පමොදිතා, සුපණ්ණසඞ්ඝාපි ජයං මහෙසිනො.

''ජයො හි බුද්ධස්ස සිරීමතො අයං, මාරස්ස ච පාපිමතො පරාජයො;
උග්ඝොසයුං බොධිමණ්ඩෙ පමොදිතා, ජයං තදා දෙවගණා මහෙසිනො.

''ජයො හි බුද්ධස්ස සිරීමතො අයං, මාරස්ස ච පාපිමතො පරාජයො;
උග්ඝොසයුං බොධිමණ්ඩෙ පමොදිතා, ජයං තදා බ්‍රහ්මගණාපි තාදිනො''ති.

අවසෙසා දසසු චක්කවාළසහස්සෙසු දෙවතා මාලාගන්ධවිලෙපනෙහි ච පූජයමානා නානප්පකාරා ථුතියො ච වදමානා අට්ඨංසු. එවං අනත්ථඞ්ගතෙයෙව සූරියෙ මහාපුරිසො මාරබලං විධමෙත්වා චීවරූපරි පතමානෙහි බොධිරුක්ඛඞ්කුරෙහි රත්තපවාළපල්ලවෙහි විය පූජියමානො පඨමයාමෙ පුබ්බෙනිවාසඤාණං අනුස්සරිත්වා, මජ්ඣිමයාමෙ දිබ්බචක්ඛුං විසොධෙත්වා, පච්ඡිමයාමෙ පටිච්චසමුප්පාදෙ ඤාණං ඔතාරෙසි. අථස්ස ද්වාදසපදිකං පච්චයාකාරං වට්ටවිවට්ටවසෙන අනුලොමපටිලොමතො සම්මසන්තස්ස දසසහස්සී ලොකධාතු උදකපරියන්තං කත්වා ද්වාදසක්ඛත්තුං සම්පකම්පි.

මහාපුරිසෙ පන දසසහස්සිලොකධාතුං උන්නාදෙත්වා අරුණුග්ගමනවෙලාය සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණං පටිවිජ්ඣන්තෙ සකලදසසහස්සී ලොකධාතු අලඞ්කතපටියත්තා අහොසි. පාචීනචක්කවාළමුඛවට්ටියං උස්සාපිතානං

ධජානං පටාකානං රංසියො පච්ඡිමචක්කවාළමුඛවට්ටියං පහරන්ති, තථා පච්ඡිමචක්කවාළමුඛවට්ටියං උස්සාපිතානං පාචීනචක්කවාළමුඛවට්ටියං, දක්ඛිණචක්කවාළමුඛවට්ටියං උස්සාපිතානං උත්තරචක්කවාළමුඛවට්ටියං, උත්තරචක්කවාළමුඛවට්ටියං උස්සාපිතානං දක්ඛිණචක්කවාළමුඛවට්ටියං පහරන්ති, පථවීතලෙ උස්සාපිතානං පන ධජානං පටාකානං බ්‍රහ්මලොකං ආහච්ච අට්ඨංසු, බ්‍රහ්මලොකෙ බද්ධානං පථවීතලෙ පතිට්ඨහිංසු, දසසහස්සචක්කවාළෙසු පුප්ඵූපගරුක්ඛා පුප්ඵං ගණ්හිංසු, ඵලූපගරුක්ඛා ඵලපිණ්ඩිභාරභරිතා අහෙසුං. ඛන්ධෙසු ඛන්ධපදුමානි පුප්ඵිංසු, සාඛාසු සාඛාපදුමානි, ලතාසු ලතාපදුමානි, ආකාසෙ ඔලම්බකපදුමානි, සිලාතලානි භින්දිත්වා උපරූපරි සත්ත සත්ත හුත්වා දණ්ඩකපදුමානි උට්ඨහිංසු. දසසහස්සී ලොකධාතු වට්ටෙත්වා විස්සට්ඨමාලාගුළා විය සුසන්ථතපුප්ඵසන්ථාරො විය ච අහොසි. චක්කවාළන්තරෙසු අට්ඨයොජනසහස්සලොකන්තරිකා සත්තසූරියප්පභායපි අනොභාසිතපුබ්බා එකොභාසා අහෙසුං, චතුරාසීතියොජනසහස්සගම්භීරො මහාසමුද්දො මධුරොදකො අහොසි, නදියො නප්පවත්තිංසු, ජච්චන්ධා රූපානි පස්සිංසු, ජාතිබධිරා සද්දං සුණිංසු, ජාතිපීඨසප්පිනො පදසා ගච්ඡිංසු, අන්දුබන්ධනාදීනි ඡිජ්ජිත්වා පතිංසු.

එවං අපරිමාණෙන සිරිවිභවෙන පූජියමානො මහාපුරිසො අනෙකප්පකාරෙසු අච්ඡරියධම්මෙසු පාතුභූතෙසු සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණං පටිවිජ්ඣිත්වා සබ්බබුද්ධානං අවිජහිතං උදානං උදානෙසි –

“අනෙකජාතිසංසාරං , සන්ධාවිස්සං අනිබ්බිසං;
ගහකාරං ගවෙසන්තො, දුක්ඛා ජාති පුනප්පුනං.

“ගහකාරක දිට්ඨොසි, පුන ගෙහං න කාහසි;
සබ්බා තෙ ඵාසුකා භග්ගා, ගහකූටං විසඞ්ඛතං;
විසඞ්ඛාරගතං චිත්තං, තණ්හානං ඛයමජ්ඣගා”ති. (ධ. ප. 153-154);

ඉති තුසිතපුරතො පට්ඨාය යාව අයං බොධිමණ්ඩෙ සබ්බඤ්ඤුතප්පත්ති, එත්තකං ඨානං **අවිදූරෙනිදානං** නාමාති වෙදිතබ්බං.

අවිදූරෙනිදානකථා නිට්ඨිතා.

3. සන්තිකෙනිදානකථා

“**සන්තිකෙනිදානං** පන ‘භගවා සාවත්ථියං විහරති ජෙතවනෙ අනාථපිණ්ඩිකස්ස ආරාමෙ. වෙසාලියං විහරති මහාවනෙ කූටාගාරසාලාය’න්ති එවං තෙසු තෙසු ඨානෙසු විහරතො තස්මිං තස්මිං ඨානෙයෙව ලබ්භතී”ති වුත්තං. කිඤ්චාපි එවං වුත්තං, අථ ඛො පන තම්පි ආදිතො පට්ඨාය එවං වෙදිතබ්බං – උදානං උදානෙත්වා ජයපල්ලඞ්කෙ නිසින්නස්ස හි භගවතො එතදහොසි “අහං කප්පසතසහස්සාධිකානි චත්තාරි අසඞ්ඛ්‍යෙය්‍යානි ඉමස්ස පල්ලඞ්කස්ස කාරණා සන්ධාවිං, එත්තකං මෙ කාලං ඉමස්සෙව පල්ලඞ්කස්ස කාරණා අලඞ්කතසීසං ගීවාය ඡින්දිත්වා දින්නං, සුඅඤ්ජිතානි අක්ඛීනි හදයමංසඤ්ච උබ්බට්ටෙත්වා දින්නං, ජාලීකුමාරසදිසා පුත්තා කණ්හාජිනකුමාරිසදිසා ධීතරො මද්දීදෙවිසදිසා භරියායො ච පරෙසං දාසත්ථාය දින්නා, අයං මෙ පල්ලඞ්කො ජයපල්ලඞ්කො වරපල්ලඞ්කො ච. එත්ථ මෙ නිසින්නස්ස සඞ්කප්පා පරිපුණ්ණා, න තාව ඉතො උට්ඨහිස්සාමී”ති අනෙකකොටිසතසහස්සා සමාපත්තියො සමාපජ්ජන්තො සත්තාහං තත්ථෙව නිසීදි. යං සන්ධාය වුත්තං “අථ ඛො භගවා සත්තාහං එකපල්ලඞ්කෙන නිසීදි විමුත්තිසුඛපටිසංවෙදී”ති (උදා. 1; මහාව. 1).

අථ එකච්චානං දෙවතානං “අජ්ජාපි නූන සිද්ධත්ථස්ස කත්තබ්බකිච්චං අත්ථි, පල්ලඞ්කස්මිඤ්හි ආලයං න විජහතී”ති පරිවිතක්කො උදපාදි. සත්ථා දෙවතානං පරිවිතක්කං ඤත්වා තාසං විතක්කවූපසමනත්ථං වෙහාසං අබ්භුග්ගන්ත්වා යමකපාටිහාරියං දස්සෙසි. මහාබොධිමණ්ඩස්මිඤ්හි කතපාටිහාරියඤ්ච, ඤාතිසමාගමෙ කතපාටිහාරියඤ්ච, පාථිකපුත්තසමාගමෙ කතපාටිහාරියඤ්ච, සබ්බං කණ්ඩම්බරුක්ඛමූලෙ යමකපාටිහාරියසදිසං අහොසි.

එවං සත්ථා ඉමිනා පාටිහාරියෙන දෙවතානං විතක්කං වූපසමෙත්වා පල්ලඞ්කතො ඊසකං පාචීනනිස්සිතෙ උත්තරදිසාභාගෙ ඨත්වා “ඉමස්මිං වත මෙ පල්ලඞ්කෙ සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණං පටිවිද්ධ”න්ති චත්තාරි අසඞ්ඛ්‍යෙය්‍යානි කප්පසතසහස්සඤ්ච පූරිතානං පාරමීනං ඵලාධිගමට්ඨානං පල්ලඞ්කං බොධිරුක්ඛඤ්ච අනිමිසෙහි අක්ඛීහි ඔලොකයමානො සත්තාහං වීතිනාමෙසි, තං ඨානං අනිමිසචෙතියං නාම ජාතං. අථ පල්ලඞ්කස්ස ච ඨිතට්ඨානස්ස ච අන්තරා චඞ්කමං මාපෙත්වා පුරත්ථිමපච්ඡිමතො ආයතෙ රතනචඞ්කමෙ චඞ්කමන්තො සත්තාහං වීතිනාමෙසි, තං ඨානං රතනචඞ්කමචෙතියං නාම ජාතං.

චතුත්ථෙ පන සත්තාහෙ බොධිතො පච්ඡිමුත්තරදිසාභාගෙ දෙවතා රතනඝරං මාපයිංසු, තත්ථ පල්ලඞ්කෙන නිසීදිත්වා අභිධම්මපිටකං විසෙසතො චෙත්ථ අනන්තනයං සමන්තපට්ඨානං විචිනන්තො සත්තාහං වීතිනාමෙසි. ආභිධම්මිකා පනාහු “රතනඝරං නාම න සත්තරතනමයං ගෙහං, සත්තන්නං පන පකරණානං සම්මසිතට්ඨානං ‘රතනඝර’න්ති වුච්චතී”ති. යස්මා පනෙත්ථ උභොපෙතෙ පරියායා යුජ්ජන්ති, තස්මා උභයම්පෙතං ගහෙතබ්බමෙව.

තතො පට්ඨාය පන තං ඨානං රතනඝරචෙතියං නාම ජාතං. එවං බොධිසමීපෙයෙව චත්තාරි සත්තාහානි වීතිනාමෙත්වා පඤ්චමෙ සත්තාහෙ බොධිරුක්ඛමූලා යෙන අජපාලනිග්‍රොධො තෙනුපසඞ්කමි, තත්‍රාපි ධම්මං විචිනන්තොයෙව විමුත්තිසුඛං පටිසංවෙදෙන්තො නිසීදි.

තස්මිං සමයෙ මාරො දෙවපුත්තො ''එත්තකං කාලං අනුබන්ධන්තො ඔතාරාපෙක්ඛොපි ඉමස්ස න කිඤ්චි ඛලිතං අද්දසං, අතික්කන්තොදානි එස මම වස''න්ති දොමනස්සප්පත්තො මහාමග්ගෙ නිසීදිත්වා සොළස කාරණානි චින්තෙන්තො භූමියං සොළස ලෙඛා කඩ්ඪි – ''අහං එසො විය දානපාරමිං න පූරෙසිං, තෙනම්හි ඉමිනා සදිසො න ජාතො''ති එකං ලෙඛං කඩ්ඪි. තථා ''අහං එසො විය සීලපාරමිං, නෙක්ඛම්මපාරමිං, පඤ්ඤාපාරමිං, වීරියපාරමිං, ඛන්තිපාරමිං, සච්චපාරමිං, අධිට්ඨානපාරමිං, මෙත්තාපාරමිං, උපෙක්ඛාපාරමිං න පූරෙසිං , තෙනම්හි ඉමිනා සදිසො න ජාතො''ති දසමං ලෙඛං කඩ්ඪි. තථා ''අහං එසො විය අසාධාරණස්ස ඉන්ද්‍රියපරොපරියත්තඤාණස්ස පටිවෙධාය උපනිස්සයභූතා දස පාරමියො න පූරෙසිං, තෙනම්හි ඉමිනා සදිසො න ජාතො''ති එකාදසමං ලෙඛං කඩ්ඪි. තථා ''අහං එසො විය අසාධාරණස්ස ආසයානුසයඤාණස්ස, මහාකරුණාසමාපත්තිඤාණස්ස, යමකපාටිහීරඤාණස්ස, අනාවරණඤාණස්ස, සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණස්ස පටිවෙධාය උපනිස්සයභූතා දස පාරමියො න පූරෙසිං, තෙනම්හි ඉමිනා සදිසො න ජාතො''ති සොළසමං ලෙඛං කඩ්ඪි. එවං ඉමෙහි කාරණෙහි මහාමග්ගෙ සොළස ලෙඛා කඩ්ඪමානො නිසීදි.

තස්මිං සමයෙ තණ්හා, අරති, රගාති තිස්සො මාරධීතරො ''පිතා නො න පඤ්ඤායති, කහං නු ඛො එතරහී''ති ඔලොකයමානා තං දොමනස්සප්පත්තං භූමිං විලෙඛමානං නිසින්නං දිස්වා පිතු සන්තිකං ගන්ත්වා ''කස්මා, තාත, දුක්ඛී දුම්මනො''ති පුච්ඡිංසු. අම්මා, අයං මහාසමණො මය්හං වසං අතික්කන්තො, එත්තකං කාලං ඔලොකෙන්තො ඔතාරමස්ස දට්ඨුං නාසක්ඛිං, තෙනාහං දුක්ඛී දුම්මනොති. යදි එවං මා චින්තයිත්ථ, මයමෙතං අත්තනො වසෙ කත්වා ආදාය ආගමිස්සාමාති. න සක්කා, අම්මා, එසො කෙනචි වසෙ කාතුං, අචලාය සද්ධාය පතිට්ඨිතො එසො පුරිසොති. ''තාත මයං ඉත්ථියො නාම ඉදානෙව නං රාගපාසාදීහි බන්ධිත්වා ආනෙස්සාම, තුම්හෙ මා චින්තයිත්ථා''ති භගවන්තං උපසඞ්කමිත්වා ''පාදෙ තෙ සමණ පරිචාරෙමා''ති ආහංසු. භගවා ච තාසං වචනං මනසි අකාසි, න අක්ඛීනි උම්මීලෙත්වා ඔලොකෙසි, අනුත්තරෙ උපධිසඞ්ඛයෙ විමුත්තමානසො විවෙකසුඛඤ්ඤෙව අනුභවන්තො නිසීදි.

පුන මාරධීතරො ''උච්චාවචා ඛො පුරිසානං අධිප්පායා, කෙසඤ්චි කුමාරිකාසු පෙමං හොති, කෙසඤ්චි පඨමවයෙ ඨිතාසු, කෙසඤ්චි මජ්ඣිමවයෙ ඨිතාසු, යංනූන මයං නානප්පකාරෙහි රූපෙහි පලොභෙය්‍යාමා''ති එකමෙකා කුමාරිවණ්ණාදිවසෙන සතං සතං අත්තභාවෙ අභිනිම්මිනිත්වා කුමාරියො, අවිජාතා, සකිංවිජාතා, දුවිජාතා, මජ්ඣිමිත්ථියො, මහිත්ථියො ච හුත්වා ඡක්ඛත්තුං භගවන්තං උපසඞ්කමිත්වා ''පාදෙ තෙ සමණ පරිචාරෙමා''ති ආහංසු. තම්පි භගවා න මනසාකාසි, යථා තං අනුත්තරෙ උපධිසඞ්ඛයෙව විමුත්තො. කෙචි පනාචරියා වදන්ති ''තා මහිත්ථිභාවෙන උපගතා දිස්වා භගවා 'එවමෙවං එතා ඛණ්ඩදන්තා පලිතකෙසා හොන්තූ'ති අධිට්ඨාසී''ති, තං න ගහෙතබ්බං. න හි සත්ථා එවරූපං අධිට්ඨානං කරොති. භගවා පන ''අපෙථ තුම්හෙ, කිං දිස්වා එවං වායමථ, එවරූපං නාම අවීතරාගාදීනං පුරතො කාතුං යුත්තං, තථාගතස්ස පන රාගො පහීනො, දොසො පහීනො, මොහො පහීනො''ති අත්තනො කිලෙසප්පහානං ආරබ්භ –

''යස්ස ජිතං නාවජීයති, ජිතමස්ස නොයාති කොචි ලොකෙ;
තං බුද්ධමනන්තගොචරං, අපදං කෙන පදෙන නෙස්සථ.

''යස්ස ජාලිනී විසත්තිකා, තණ්හා නත්ථි කුහිඤ්චි නෙතවෙ;
තං බුද්ධමනන්තගොචරං, අපදං කෙන පදෙන නෙස්සථා''ති. (ධ. ප. 179-180) –

ඉමා ධම්මපදෙ බුද්ධවග්ගෙ ද්වෙ ගාථා වදන්තො ධම්මං කථෙසි. තා ''සච්චං කිර නො පිතා අවොච, අරහං සුගතො ලොකෙ න රාගෙන සුවානයො''තිආදීනි වත්වා පිතු සන්තිකං අගමංසු.

භගවාපි තත්ථ සත්තාහං වීතිනාමෙත්වා මුචලින්දමූලං අගමාසි. තත්ථ සත්තාහවද්දලිකාය උප්පන්නාය සීතාදිපටිබාහනත්ථං මුචලින්දෙන නාගරාජෙන සත්තක්ඛත්තුං භොගෙහි පරික්ඛිත්තො අසම්බාධාය ගන්ධකුටියං විහරන්තො විය විමුත්තිසුඛං පටිසංවෙදියමානො සත්තාහං වීතිනාමෙත්වා රාජායතනං උපසඞ්කමි, තත්ථාපි විමුත්තිසුඛං පටිසංවෙදියමානොයෙව නිසීදි. එත්තාවතා සත්ත සත්තාහානි පරිපුණ්ණානි. එත්ථන්තරෙ නෙව මුඛධොවනං, න සරීරපටිජග්ගනං, න ආහාරකිච්චං අහොසි, ඣානසුඛඵලසුඛෙනෙව වීතිනාමෙසි.

අථස්ස තස්මිං සත්තසත්තාහමත්ථකෙ එකූනපඤ්ඤාසතිමෙ දිවසෙ තත්ථ නිසින්නස්ස ''මුඛං ධොවිස්සාමී''ති චිත්තං උදපාදි. සක්කො දෙවානමින්දො අගදහරීටකං ආහරිත්වා අදාසි, සත්ථා තං පරිභුඤ්ජි, තෙනස්ස සරීරවළඤ්ජං අහොසි. අථස්ස සක්කොයෙව නාගලතාදන්තකට්ඨඤ්චෙව මුඛධොවනඋදකඤ්ච අදාසි. සත්ථා තං දන්තකට්ඨං ඛාදිත්වා අනොතත්තදහොදකෙන මුඛං ධොවිත්වා තත්ථෙව රාජායතනමූලෙ නිසීදි.

තස්මිං සමයෙ තපුස්සභල්ලිකා නාම ද්වෙ වාණිජා පඤ්චහි සකටසතෙහි උක්කලාජනපදා මජ්ඣිමදෙසං ගච්ඡන්තා අත්තනො ඤාතිසාලොහිතාය දෙවතාය සකටානි සන්නිරුම්භිත්වා සත්ථු ආහාරසම්පාදනෙ උස්සාහිතා මන්ථඤ්ච මධුපිණ්ඩිකඤ්ච ආදාය ''පටිග්ගණ්හාතු නො, භන්තෙ, භගවා ඉමං ආහාරං අනුකම්පං උපාදායා''ති

සත්ථාරං උපසඞ්කමිත්වා අට්ඨංසු. භගවා පායාසපටිග්ගහණදිවසෙයෙව පත්තස්ස අන්තරහිතත්තා ‘‘න ඛො තථාගතා හත්ථෙසු පටිග්ගණ්හන්ති, කිම්හි නු ඛො අහං පටිග්ගණ්හෙය්‍ය’’න්ති චින්තෙසි. අථස්ස චිත්තං ඤත්වා චතූහි දිසාහි චත්තාරො මහාරාජානො ඉන්දනීලමණිමයෙ පත්තෙ උපනාමෙසුං, භගවා තෙ පටික්ඛිපි. පුන මුග්ගවණ්ණසෙලමයෙ චත්තාරො පත්තෙ උපනාමෙසුං. භගවා චතුන්නම්පි දෙවපුත්තානං අනුකම්පාය චත්තාරොපි පත්තෙ පටිග්ගහෙත්වා උපරූපරි ඨපෙත්වා ‘‘එකො හොතූ’’ති අධිට්ඨාසි, චත්තාරොපි මුඛවට්ටියං පඤ්ඤායමානලෙඛා හුත්වා මජ්ඣිමෙන පමාණෙන එකත්තං උපගමිංසු. භගවා තස්මිං පච්චග්ඝෙ සෙලමයෙ පත්තෙ ආහාරං පටිග්ගණ්හිත්වා පරිභුඤ්ජිත්වා අනුමොදනං අකාසි. ද්වෙ භාතරො වාණිජා බුද්ධඤ්ච ධම්මඤ්ච සරණං ගන්ත්වා ද්වෙවාචිකා උපාසකා අහෙසුං. අථ නෙසං ‘‘එකං නො, භන්තෙ, පරිචරිතබ්බට්ඨානං දෙථා’’ති වදන්තානං දක්ඛිණහත්ථෙන අත්තනො සීසං පරාමසිත්වා කෙසධාතුයො අදාසි. තෙ අත්තනො නගරෙ තා ධාතුයො සුවණ්ණසමුග්ගස්ස අන්තො පක්ඛිපිත්වා චෙතියං පතිට්ඨාපෙසුං.

සම්මාසම්බුද්ධොපි ඛො තතො උට්ඨාය පුන අජපාලනිග්‍රොධමෙව ගන්ත්වා නිග්‍රොධමූලෙ නිසීදි. අථස්ස තත්ථ නිසින්නමත්තස්සෙව අත්තනා අධිගතස්ස ධම්මස්ස ගම්භීරතං පච්චවෙක්ඛන්තස්ස සබ්බබුද්ධානං ආචිණ්ණො ‘‘අධිගතො ඛො මය්‍යායං ධම්මො’’ති පරෙසං ධම්මං අදෙසෙතුකම්‍යතාකාරප්පවත්තො විතක්කො උදපාදි. අථ **බ්‍රහ්මා සහම්පති** ‘‘නස්සති වත භො ලොකො, විනස්සති වත භො ලොකො’’ති දසහි චක්කවාළසහස්සෙහි සක්කසුයාමසන්තුසිතසුනිම්මිතවසවත්තිමහාබ්‍රහ්මානො ආදාය සත්ථු සන්තිකං ගන්ත්වා ‘‘දෙසෙතු, භන්තෙ, භගවා ධම්ම’’න්තිආදිනා නයෙන ධම්මදෙසනං ආයාචි.

සත්ථා තස්ස පටිඤ්ඤං දත්වා ‘‘කස්ස නු ඛො අහං පඨමං ධම්මං දෙසෙය්‍ය’’න්ති චින්තෙන්තො ‘‘ආළාරො පණ්ඩිතො, සො ඉමං ධම්මං ඛිප්පං ආජානිස්සතී’’ති චිත්තං උප්පාදෙත්වා පුන ඔලොකෙන්තො තස්ස සත්තාහකාලකතභාවං ඤත්වා උදකං ආවජ්ජෙසි. තස්සාපි අභිදොසකාලකතභාවං ඤත්වා ‘‘බහූපකාරා ඛො මෙ පඤ්චවග්ගියා භික්ඛූ’’ති පඤ්චවග්ගියෙ ආරබ්භ මනසිකාරං කත්වා ‘‘කහං නු ඛො තෙ එතරහි විහරන්තී’’ති ආවජ්ජෙන්තො ‘‘බාරාණසියං ඉසිපතනෙ මිගදායෙ’’ති ඤත්වා ‘‘තත්ථ ගන්ත්වා ධම්මචක්කං පවත්තෙස්සාමී’’ති කතිපාහං බොධිමණ්ඩසාමන්තායෙව පිණ්ඩාය චරන්තො විහරිත්වා ආසාළ්හිපුණ්ණමාසියං ‘‘බාරාණසිං ගමිස්සාමී’’ති චාතුද්දසියං පච්චූසසමයෙ විභාතාය රත්තියා කාලස්සෙව පත්තචීවරමාදාය අට්ඨාරසයොජනමග්ගං පටිපන්නො අන්තරාමග්ගෙ උපකං නාම ආජීවකං දිස්වා තස්ස අත්තනො බුද්ධභාවං ආචික්ඛිත්වා තං දිවසංයෙව සායන්හසමයෙ ඉසිපතනං අගමාසි.

පඤ්චවග්ගියා ථෙරා තථාගතං දූරතොව ආගච්ඡන්තං දිස්වා ‘‘අයං ආවුසො සමණො ගොතමො පච්චයබාහුල්ලාය ආවත්තිත්වා පරිපුණ්ණකායො පීණින්ද්‍රියො සුවණ්ණවණ්ණො හුත්වා ආගච්ඡති, ඉමස්ස අභිවාදනාදීනි න කරිස්සාම, මහාකුලපසුතො ඛො පනෙස ආසනාභිහාරං අරහති, තෙනස්ස ආසනමත්තං පඤ්ඤාපෙස්සාමා’’ති කතිකං අකංසු. භගවා සදෙවකස්ස ලොකස්ස චිත්තාචාරං ජානනසමත්ථෙන ඤාණෙන ‘‘කිං නු ඛො ඉමෙ චින්තයිංසූ’’ති ආවජ්ජෙත්වා චිත්තං අඤ්ඤාසි. අථ නෙ සබ්බදෙවමනුස්සෙසු අනොදිස්සකවසෙන ඵරණසමත්ථං මෙත්තචිත්තං සඞ්ඛිපිත්වා ඔදිස්සකවසෙන මෙත්තචිත්තෙන ඵරි. තෙ භගවතා මෙත්තචිත්තෙන ඵුට්ඨා තථාගතෙ උපසඞ්කමන්තෙ සකාය කතිකාය සණ්ඨාතුං අසක්කොන්තා අභිවාදනපච්චුට්ඨානාදීනි සබ්බකිච්චානි අකංසු, සම්මාසම්බුද්ධභාවං පනස්ස අජානමානා කෙවලං නාමෙන ච ආවුසොවාදෙන ච සමුදාචරන්ති.

අථ නෙ භගවා ‘‘මා වො, භික්ඛවෙ, තථාගතං නාමෙන ච ආවුසොවාදෙන ච සමුදාචරථ, අරහං, භික්ඛවෙ, තථාගතො සම්මාසම්බුද්ධො’’ති අත්තනො බුද්ධභාවං සඤ්ඤාපෙත්වා පඤ්ඤත්තෙ වරබුද්ධාසනෙ නිසින්නො උත්තරාසාළ්හනක්ඛත්තයොගෙ වත්තමානෙ අට්ඨාරසහි බ්‍රහ්මකොටීහි පරිවුතො පඤ්චවග්ගියෙ ථෙරෙ ආමන්තෙත්වා **ධම්මචක්කප්පවත්තනසුත්තන්තං** දෙසෙසි. තෙසු අඤ්ඤාසිකොණ්ඩඤ්ඤත්ථෙරො දෙසනානුසාරෙන ඤාණං පෙසෙන්තො සුත්තපරියොසානෙ අට්ඨාරසහි බ්‍රහ්මකොටීහි සද්ධිං සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨාසි. සත්ථා තත්ථෙව වස්සං උපගන්ත්වා පුනදිවසෙ වප්පත්ථෙරං ඔවදන්තො විහාරෙයෙව නිසීදි, සෙසා චත්තාරො පිණ්ඩාය චරිංසු. වප්පත්ථෙරො පුබ්බණ්හෙයෙව සොතාපත්තිඵලං පාපුණි. එතෙනෙව උපායෙන පුනදිවසෙ භද්දියත්ථෙරං, පුනදිවසෙ මහානාමත්ථෙරං, පුනදිවසෙ අස්සජිත්ථෙරන්ති සබ්බෙ සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨාපෙත්වා පඤ්චමියං පක්ඛස්ස පඤ්චපි ජනෙ සන්නිපාතෙත්වා **අනත්තලක්ඛණසුත්තන්තං** (සං. නි. 3.59; මහාව. 20 ආදයො) දෙසෙසි. දෙසනාපරියොසානෙ පඤ්චපි ථෙරා අරහත්තඵලෙ පතිට්ඨහිංසු. අථ සත්ථා **යසකුලපුත්තස්ස** උපනිස්සයං දිස්වා තං රත්තිභාගෙ නිබ්බිජ්ජිත්වා ගෙහං පහාය නික්ඛන්තං ‘‘එහි යසා’’ති පක්කොසිත්වා තස්මිංයෙව රත්තිභාගෙ සොතාපත්තිඵලෙ, පුනදිවසෙ අරහත්තෙ පතිට්ඨාපෙත්වා, අපරෙපි තස්ස සහායකෙ **චතුපණ්ණාස ජනෙ** එහිභික්ඛුපබ්බජ්ජාය පබ්බාජෙත්වා අරහත්තං පාපෙසි.

එවං ලොකෙ එකසට්ඨියා අරහන්තෙසු ජාතෙසු සත්ථා වුත්ථවස්සො පවාරෙත්වා ‘‘චරථ, භික්ඛවෙ, චාරික’’න්ති සට්ඨි භික්ඛූ දිසාසු පෙසෙත්වා සයං උරුවෙලං ගච්ඡන්තො අන්තරාමග්ගෙ කප්පාසිකවනසණ්ඩෙ තිංස ජනෙ **භද්දවග්ගියකුමාරෙ** විනෙසි. තෙසු සබ්බපච්ඡිමකො සොතාපන්නො, සබ්බුත්තමො අනාගාමී අහොසි. තෙපි සබ්බෙ එහිභික්ඛුභාවෙනෙව පබ්බාජෙත්වා දිසාසු පෙසෙත්වා උරුවෙලං ගන්ත්වා අඩ්ඪුඩ්ඪානි පාටිහාරියසහස්සානි දස්සෙත්වා උරුවෙලකස්සපාදයො සහස්සජටිලපරිවාරෙ **තෙභාතිකජටිලෙ** විනෙත්වා එහිභික්ඛුභාවෙනෙව පබ්බාජෙත්වා ගයාසීසෙ නිසීදාපෙත්වා **ආදිත්තපරියායදෙසනාය** (මහාව. 54) අරහත්තෙ පතිට්ඨාපෙත්වා තෙන අරහන්තසහස්සෙන

පරිවුතො ‘‘බිම්බිසාරරඤ්ඤො දින්නං පටිඤ්ඤං මොචෙස්සාමී’’ති රාජගහං ගන්ත්වා නගරූපචාරෙ ලට්ඨිවනුය්‍යානං අගමාසි. රාජා උය්‍යානපාලස්ස සන්තිකා ‘‘සත්ථා ආගතො’’ති සුත්වා ද්වාදසනහුතෙහි බ්‍රාහ්මණගහපතිකෙහි පරිවුතො සත්ථාරං උපසඞ්කමිත්වා චක්කවිචිත්තතලෙසු සුවණ්ණපට්ටවිතානං විය පභාසමුදයං විස්සජ්ජන්තෙසු තථාගතස්ස පාදෙසු සිරසා නිපතිත්වා එකමන්තං නිසීදි සද්ධිං පරිසාය.

අථ ඛො තෙසං බ්‍රාහ්මණගහපතිකානං එතදහොසි ‘‘කිං නු ඛො මහාසමණො උරුවෙලකස්සපෙ බ්‍රහ්මචරියං චරති, උදාහු උරුවෙලකස්සපො මහාසමණෙ’’ති. භගවා තෙසං චෙතසා චෙතොපරිවිතක්කමඤ්ඤාය ථෙරං ගාථාය අජ්ඣභාසි –

‘‘කිමෙව දිස්වා උරුවෙලවාසි, පහාසි අග්ගිං කිසකො වදානො;
පුච්ඡාමි තං කස්සප එතමත්ථං, කථං පහීනං තව අග්ගිහුත්ත’’න්ති. (මහාව. 55);

ථෙරොපි භගවතො අධිප්පායං විදිත්වා –

‘‘රූපෙ ච සද්දෙ ච අථො රසෙ ච, කාමිත්ථියො චාභිවදන්ති යඤ්ඤා;
එතං මලන්ති උපධීසු ඤත්වා, තස්මා න යිට්ඨෙ න හුතෙ අරඤ්ජි’’න්ති. (මහාව. 55) –

ඉමං ගාථං වත්වා අත්තනො සාවකභාවපකාසනත්ථං තථාගතස්ස පාදපිට්ඨෙ සීසං ඨපෙත්වා ‘‘සත්ථා මෙ, භන්තෙ, භගවා, සාවකොහමස්මී’’ති වත්වා එකතාලං ද්විතාලං තිතාලන්ති යාව සත්තතාලප්පමාණං සත්තක්ඛත්තුං වෙහාසං අබ්භුග්ගන්ත්වා ඔරුය්හ තථාගතං වන්දිත්වා එකමන්තං නිසීදි. තං පාටිහාරියං දිස්වා මහාජනො ‘‘අහො මහානුභාවා බුද්ධා, එවං ථාමගතදිට්ඨිකො නාම ‘අරහා’ති මඤ්ඤමානො උරුවෙලකස්සපොපි දිට්ඨිජාලං භින්දිත්වා තථාගතෙන දමිතො’’ති සත්ථු ගුණකථංයෙව කථෙසි. භගවා ‘‘නාහං ඉදානියෙව උරුවෙලකස්සපං දමෙමි, අතීතෙපි එස මයා දමිතොයෙවා’’ති වත්වා ඉමිස්සා අට්ඨුප්පත්තියා **මහානාරදකස්සපජාතකං** (ජා. 2.22.545 ආදයො) කථෙත්වා චත්තාරි සච්චානි පකාසෙසි. මගධරාජා එකාදසහි නහුතෙහි සද්ධිං සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨාසි, එකං නහුතං උපාසකත්තං පටිවෙදෙසි. රාජා සත්ථු සන්තිකෙ නිසින්නොයෙව පඤ්ච අස්සාසකෙ පවෙදෙත්වා සරණං ගන්ත්වා ස්වාතනාය නිමන්තෙත්වා ආසනා වුට්ඨාය භගවන්තං පදක්ඛිණං කත්වා පක්කාමි.

පුනදිවසෙ යෙහි ච භගවා දිට්ඨො, යෙහි ච අදිට්ඨො, සබ්බෙපි රාජගහවාසිනො අට්ඨාරසකොටිසඞ්ඛා මනුස්සා තථාගතං දට්ඨුකාමා පාතොව රාජගහතො ලට්ඨිවනුය්‍යානං අගමංසු. තිගාවුතො මග්ගො නප්පහොසි, සකලලට්ඨිවනුය්‍යානං නිරන්තරං ඵුටං අහොසි. මහාජනො දසබලස්ස රූපසොභග්ගප්පත්තං අත්තභාවං පස්සන්තො තිත්තිං කාතුං නාසක්ඛි. වණ්ණභූමි නාමෙසා. එවරූපෙසු හි ඨානෙසු තථාගතස්ස ලක්ඛණානුබ්‍යඤ්ජනාදිප්පභෙදා සබ්බාපි රූපකායසිරී වණ්ණෙතබ්බා. එවං රූපසොභග්ගප්පත්තං දසබලස්ස සරීරං පස්සමානෙන මහාජනෙන නිරන්තරං ඵුටෙ උය්‍යානෙ ච මග්ගෙ ච එකභික්ඛුස්සපි නික්ඛමනොකාසො නාහොසි. තං දිවසං කිර භගවා ඡින්නභත්තො භවෙය්‍ය, තං මා අහොසීති සක්කස්ස නිසින්නාසනං උණ්හාකාරං දස්සෙසි. සො ආවජ්ජමානො තං කාරණං ඤත්වා මාණවකවණ්ණං අභිනිම්මිනිත්වා බුද්ධධම්මසඞ්ඝපටිසංයුත්තා ථුතියො වදමානො දසබලස්ස පුරතො ඔතරිත්වා දෙවතානුභාවෙන ඔකාසං කත්වා –

‘‘දන්තො දන්තෙහි සහ පුරාණජටිලෙහි, විප්පමුත්තො විප්පමුත්තෙහි;
සිඞ්ගීනික්ඛසවණ්ණො, රාජගහං පාවිසි භගවා.

‘‘මුත්තො මුත්තෙහි සහ පුරාණජටිලෙහි, විප්පමුත්තො විප්පමුත්තෙහි;
සිඞ්ගීනික්ඛසවණ්ණො, රාජගහං පාවිසි භගවා.

‘‘තිණ්ණො තිණ්ණෙහි සහ පුරාණජටිලෙහි, විප්පමුත්තො විප්පමුත්තෙහි;
සිඞ්ගීනික්ඛසවණ්ණො, රාජගහං පාවිසි භගවා.

‘‘දසවාසො දසබලො, දසධම්මවිදූ දසභි චුපෙතො;
සො දසසතපරිවාරො, රාජගහං පාවිසි භගවා’’ති. (මහාව. 58) –

ඉමාහි ගාථාහි සත්ථු වණ්ණං වදමානො පුරතො පායාසි. තදා මහාජනො මාණවකස්ස රූපසිරිං දිස්වා ‘‘අතිවිය අභිරූපො අයං මාණවකො, න ඛො පන අම්හෙහි දිට්ඨපුබ්බො’’ති චින්තෙත්වා ‘‘කුතො අයං මාණවකො, කස්ස වාය’’න්ති ආහ. තං සුත්වා මාණවො –

‘‘යො ධීරො සබ්බධි දන්තො, සුද්ධො අප්පටිපුග්ගලො;
අරහං සුගතො ලොකෙ, තස්සාහං පරිචාරකො’’ති. (මහාව. 58) – ගාථමාහ;

සත්ථා සක්කෙන කතොකාසං මග්ගං පටිපජ්ජිත්වා භික්ඛුසහස්සපරිවුතො රාජගහං පාවිසි. රාජා බුද්ධප්පමුඛස්ස සඞ්ඝස්ස මහාදානං දත්වා ‘‘අහං, භන්තෙ, තීණි රතනානි විනා වත්තිතුං න සක්ඛිස්සාමි, වෙලාය වා අවෙලාය වා භගවතො සන්තිකං ආගමිස්සාමි, ලට්ඨිවනුය්‍යානං නාම අතිදූරෙ, ඉදං පන අම්හාකං වෙළුවනං නාම උය්‍යානං නාතිදූරෙ නාච්චාසන්නෙ ගමනාගමනසම්පන්නං බුද්ධාරහං සෙනාසනං. ඉදං මෙ භගවා පටිග්ගණ්හාතූ’’ති සුවණ්ණභිඞ්කාරෙන පුප්ඵගන්ධවාසිතං මණිවණ්ණං උදකං ආදාය වෙළුවනුය්‍යානං පරිච්චජන්තො දසබලස්ස හත්ථෙ උදකං පාතෙසි. තස්මිං ආරාමපටිග්ගහණෙ ‘‘බුද්ධසාසනස්ස මූලානි ඔතිණ්ණානී’’ති මහාපථවී කම්පි. ජම්බුදීපස්මිඤ්හි ඨපෙත්වා වෙළුවනං අඤ්ඤං මහාපථවිං කම්පෙත්වා ගහිතසෙනාසනං නාම නත්ථි. තම්බපණ්ණිදීපෙපි ඨපෙත්වා මහාවිහාරං අඤ්ඤං පථවිං කම්පෙත්වා ගහිතසෙනාසනං නාම නත්ථි. සත්ථා වෙළුවනාරාමං පටිග්ගහෙත්වා රඤ්ඤො අනුමොදනං කත්වා උට්ඨායාසනා භික්ඛුසඞ්ඝපරිවුතො වෙළුවනං අගමාසි.

තස්මිං ඛො පන සමයෙ සාරිපුත්තො ච මොග්ගල්ලානො චාති ද්වෙ පරිබ්බාජකා රාජගහං උපනිස්සාය විහරන්ති අමතං පරියෙසමානා. තෙසු සාරිපුත්තො අස්සජිත්ථෙරං පිණ්ඩාය පවිට්ඨං දිස්වා පසන්නචිත්තො පයිරුපාසිත්වා ‘‘යෙ ධම්මා හෙතුප්පභවා’’ති ගාථං සුත්වා සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨාය අත්තනො සහායකස්ස මොග්ගල්ලානපරිබ්බාජකස්සපි තමෙව ගාථං අභාසි. සොපි සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨාසි. තෙ උභොපි ජනා සඤ්චයං ඔලොකෙත්වා අත්තනො පරිසාය සද්ධිං භගවතො සන්තිකෙ පබ්බජිංසු. තෙසු මහාමොග්ගල්ලානො සත්තාහෙන අරහත්තං පාපුණි, සාරිපුත්තත්ථෙරො අඩ්ඪමාසෙන. උභොපි ච නෙ සත්ථා අග්ගසාවකට්ඨානෙ ඨපෙසි. සාරිපුත්තත්ථෙරෙන අරහත්තප්පත්තදිවසෙයෙව සාවකසන්නිපාතං අකාසි.

තථාගතෙ පන තස්මිංයෙව වෙළුවනුය්‍යානෙ විහරන්තෙ සුද්ධොදනමහාරාජා ‘‘පුත්තො කිර මෙ ඡබ්බස්සානි දුක්කරකාරිකං චරිත්වා පරමාභිසම්බොධිං පත්වා පවත්තවරධම්මචක්කො රාජගහං උපනිස්සාය වෙළුවනෙ විහරතී’’ති සුත්වා අඤ්ඤතරං අමච්චං ආමන්තෙසි ‘‘එහි, භණෙ, පුරිසසහස්සපරිවාරො රාජගහං ගන්ත්වා මම වචනෙන ‘පිතා වො සුද්ධොදනමහාරාජා දට්ඨුකාමො’ති වත්වා පුත්තං මෙ ගණ්හිත්වා එහී’’ති ආහ. සො ‘‘එවං, දෙවා’’ති රඤ්ඤො වචනං සිරසා සම්පටිච්ඡිත්වා පුරිසසහස්සපරිවාරො ඛිප්පමෙව සට්ඨියොජනමග්ගං ගන්ත්වා දසබලස්ස චතුපරිසමජ්ඣෙ නිසීදිත්වා ධම්මදෙසනාවෙලාය විහාරං පාවිසි. සො ‘‘තිට්ඨතු තාව රඤ්ඤො පහිතසාසන’’න්ති පරියන්තෙ ඨිතො සත්ථු ධම්මදෙසනං සුත්වා යථාඨිතොව සද්ධිං පුරිසසහස්සෙන අරහත්තං පත්වා පබ්බජ්ජං යාචි. භගවා ‘‘එථ භික්ඛවො’’ති හත්ථං පසාරෙසි, සබ්බෙ තඞ්ඛණංයෙව ඉද්ධිමයපත්තචීවරධරා සට්ඨිවස්සත්ථෙරා විය අහෙසුං. අරහත්තං පත්තකාලතො පට්ඨාය පන අරියා නාම මජ්ඣත්තාව හොන්තීති සො රඤ්ඤා පහිතසාසනං දසබලස්ස න කථෙසි. රාජා ‘‘නෙව ගතො ආගච්ඡති, න සාසනං සුය්‍යතී’’ති ‘‘එහි, භණෙ, ත්වං ගච්ඡාහී’’ති තෙනෙව නියාමෙන අඤ්ඤං අමච්චං පෙසෙසි. සොපි ගන්ත්වා පුරිමනයෙනෙව සද්ධිං පරිසාය අරහත්තං පත්වා තුණ්හී අහොසි. රාජා එතෙනෙව නියාමෙන පුරිසසහස්සපරිවාරෙ නව අමච්චෙ පෙසෙසි, සබ්බෙ අත්තනො කිච්චං නිට්ඨාපෙත්වා තුණ්හීභූතා තත්ථෙව විහරිංසු.

රාජා සාසනමත්තම්පි ආහරිත්වා ආචික්ඛන්තං අලභිත්වා චින්තෙසි ‘‘එත්තකා ජනා මයි සිනෙහාභාවෙන සාසනමත්තම්පි න පච්චාහරිංසු, කො නු ඛො මම වචනං කරිස්සතී’’ති සබ්බං රාජබලං ඔලොකෙන්තො කාළුදායිං අද්දස. සො කිර රඤ්ඤො සබ්බත්ථසාධකො අමච්චො අබ්භන්තරිකො අතිවිස්සාසිකො බොධිසත්තෙන සද්ධිං එකදිවසෙ ජාතො සහපංසුකීළකො සහායො. අථ නං රාජා ආමන්තෙසි ‘‘තාත, කාළුදායි අහං මම පුත්තං පස්සිතුකාමො නව පුරිසසහස්සානි පෙසෙසිං, එකපුරිසොපි ආගන්ත්වා සාසනමත්තං ආරොචෙන්තොපි නත්ථි, දුජ්ජානො ඛො පන ජීවිතන්තරායො, අහං ජීවමානොව පුත්තං දට්ඨුං ඉච්ඡාමි, සක්ඛිස්සසි නු ඛො මෙ පුත්තං දස්සෙතු’’න්ති. සක්ඛිස්සාමි, දෙව, සචෙ පබ්බජිතුං ලභිස්සාමීති. තාත, ත්වං පබ්බජිත්වා වා අපබ්බජිත්වා වා මය්හං පුත්තං දස්සෙහීති. සො ‘‘සාධු, දෙවා’’ති රඤ්ඤො සාසනං ආදාය රාජගහං ගන්ත්වා සත්ථු ධම්මදෙසනාවෙලාය පරිසපරියන්තෙ ඨිතො ධම්මං සුත්වා සපරිවාරො අරහත්තඵලං පත්වා එහිභික්ඛුභාවෙ පතිට්ඨාසි.

සත්ථා බුද්ධො හුත්වා පඨමං අන්තොවස්සං ඉසිපතනෙ වසිත්වා වුත්ථවස්සො පවාරෙත්වා උරුවෙලං ගන්ත්වා තත්ථ තයො මාසෙ වසන්තො තෙභාතිකජටිලෙ විනෙත්වා භික්ඛුසහස්සපරිවාරො ඵුස්සමාසපුණ්ණමායං රාජගහං ගන්ත්වා ද්වෙ මාසෙ වසි. එත්තාවතා බාරාණසිතො නික්ඛන්තස්ස පඤ්ච මාසා ජාතා, සකලො හෙමන්තො අතික්කන්තො. කාළුදායිත්ථෙරස්ස ආගතදිවසතො සත්තට්ඨ දිවසා වීතිවත්තා, සො ඵග්ගුණීපුණ්ණමාසියං චින්තෙසි ‘‘අතික්කන්තො හෙමන්තො, වසන්තසමයො අනුප්පත්තො, මනුස්සෙහි සස්සාදීනි උද්ධරිත්වා සම්මුඛසම්මුඛට්ඨානෙහි මග්ගා දින්නා, හරිතතිණසඤ්ඡන්නා පථවී, සුපුප්ඵිතා වනසණ්ඩා, පටිපජ්ජනක්ඛමා මග්ගා, කාලො දසබලස්ස ඤාතිසඞ්ගහං කාතු’’න්ති. අථ භගවන්තං උපසඞ්කමිත්වා –

‘‘අඞ්ගාරිනො දානි දුමා භදන්තෙ, ඵලෙසිනො ඡදනං විප්පහාය;
තෙ අච්චිමන්තොව පභාසයන්ති, සමයො මහාවීර අඞ්ගීරසානං…පෙ.….

‘‘නාතිසීතං නාතිඋණ්හං, නාතිදුබ්භික්ඛඡාතකං;
සද්දලා හරිතා භූමි, එස කාලො මහාමුනී’’ති. –

සට්ඨිමත්තාහි ගාථාහි දසබලස්ස කුලනගරං ගමනත්ථාය ගමනවණ්ණං වණ්ණෙසි. අථ නං සත්ථා ''කිං නු ඛො උදායි මධුරස්සරෙන ගමනවණ්ණං වණ්ණෙසී''ති ආහ. භන්තෙ, තුම්හාකං පිතා සුද්ධොදනමහාරාජා පස්සිතුකාමො, කරොථ ඤාතකානං සඞ්ගහන්ති. සාධු උදායි, කරිස්සාමි ඤාතකානං සඞ්ගහං, භික්ඛුසඞ්ඝස්ස ආරොචෙහි, ගමිකවත්තං පූරෙස්සන්තීති. ''සාධු, භන්තෙ''ති ථෙරො තෙසං ආරොචෙසි.

භගවා අඞ්ගමගධවාසීනං කුලපුත්තානං දසහි සහස්සෙහි, කපිලවත්ථුවාසීනං දසහි සහස්සෙහීති සබ්බෙහෙව වීසතිසහස්සෙහි ඛීණාසවභික්ඛූහි පරිවුතො රාජගහා නික්ඛමිත්වා දිවසෙ දිවසෙ යොජනං ගච්ඡති. ''රාජගහතො සට්ඨියොජනං කපිලවත්ථුං ද්වීහි මාසෙහි පාපුණිස්සාමී''ති අතුරිතචාරිකං පක්කාමි. ථෙරොපි ''භගවතො නික්ඛන්තභාවං රඤ්ඤො ආරොචෙස්සාමී''ති වෙහාසං අබ්භුග්ගන්ත්වා රඤ්ඤො නිවෙසනෙ පාතුරහොසි. රාජා ථෙරං දිස්වා තුට්ඨචිත්තො මහාරහෙ පල්ලඞ්කෙ නිසීදාපෙත්වා අත්තනො පටියාදිතස්ස නානග්ගරසභොජනස්ස පත්තං පූරෙත්වා අදාසි. ථෙරො උට්ඨාය ගමනාකාරං දස්සෙසි. නිසීදිත්වා භුඤ්ජථ, තාතාති. සත්ථු සන්තිකං ගන්ත්වා භුඤ්ජිස්සාමි, මහාරාජාති. කහං පන, තාත, සත්ථාති? වීසතිසහස්සභික්ඛුපරිවාරො තුම්හාකං දස්සනත්ථාය චාරිකං නික්ඛන්තො, මහාරාජාති. රාජා තුට්ඨමානසො ආහ ''තුම්හෙ ඉමං පරිභුඤ්ජිත්වා යාව මම පුත්තො ඉමං නගරං පාපුණාති, තාවස්ස ඉතොව පිණ්ඩපාතං හරථා''ති. ථෙරො අධිවාසෙසි. රාජා ථෙරං පරිවිසිත්වා පත්තං ගන්ධචුණ්ණෙන උබ්බට්ටෙත්වා උත්තමභොජනස්ස පූරෙත්වා ''තථාගතස්ස දෙථා''ති ථෙරස්ස හත්ථෙ පතිට්ඨාපෙසි. ථෙරො සබ්බෙසං පස්සන්තානංයෙව පත්තං ආකාසෙ ඛිපිත්වා සයම්පි වෙහාසං අබ්භුග්ගන්ත්වා පිණ්ඩපාතං ආහරිත්වා සත්ථු හත්ථෙ ඨපෙසි. සත්ථා තං පරිභුඤ්ජි. එතෙනුපායෙන ථෙරො දිවසෙ දිවසෙ ආහරි, සත්ථාපි අන්තරාමග්ගෙ රඤ්ඤොයෙව පිණ්ඩපාතං පරිභුඤ්ජි. ථෙරොපි භත්තකිච්චාවසානෙ දිවසෙ දිවසෙ ''අජ්ජ එත්තකං භගවා ආගතො, අජ්ජ එත්තක''න්ති බුද්ධගුණපටිසංයුත්තාය කථාය සකලං රාජකුලං සත්ථු දස්සනං විනායෙව සත්ථරි සඤ්ජාතප්පසාදං අකාසි. තෙනෙව නං භගවා ''එතදග්ගං, භික්ඛවෙ, මම සාවකානං භික්ඛූනං කුලප්පසාදකානං යදිදං කාළුදායී''ති (අ. නි. 1.219, 225) එතදග්ගෙ ඨපෙසි.

සාකියාපි ඛො ''අනුප්පත්තෙ භගවති අම්හාකං ඤාතිසෙට්ඨං පස්සිස්සාමා''ති සන්නිපතිත්වා භගවතො වසනට්ඨානං වීමංසමානා ''නිග්‍රොධසක්කස්ස ආරාමො රමණීයො''ති සල්ලක්ඛෙත්වා තත්ථ සබ්බං පටිජග්ගනවිධිං කාරෙත්වා ගන්ධපුප්ඵහත්ථා පච්චුග්ගමනං කරොන්තා සබ්බාලඞ්කාරපටිමණ්ඩිතෙ දහරදහරෙ නාගරදාරකෙ ච නාගරදාරිකායො ච පඨමං පහිණිංසු, තතො රාජකුමාරෙ ච රාජකුමාරිකායො ච, තෙසං අනන්තරං සාමං ගන්ධපුප්ඵචුණ්ණාදීහි පූජයමානා භගවන්තං ගහෙත්වා නිග්‍රොධාරාමමෙව අගමංසු. තත්‍ර භගවා වීසතිසහස්සඛීණාසවපරිවුතො පඤ්ඤත්තවරබුද්ධාසනෙ නිසීදි. සාකියා නාම මානජාතිකා මානත්ථද්ධා, තෙ ''සිද්ධත්ථකුමාරො අම්හෙහි දහරතරො, අම්හාකං කනිට්ඨො, භාගිනෙය්‍යො, පුත්තො, නත්තා''ති චින්තෙත්වා දහරදහරෙ රාජකුමාරෙ ආහංසු ''තුම්හෙ වන්දථ, මයං තුම්හාකං පිට්ඨිතො නිසීදිස්සාමා''ති.

තෙසු එවං අවන්දිත්වා නිසින්නෙසු භගවා තෙසං අජ්ඣාසයං ඔලොකෙත්වා ''න මං ඤාතයො වන්දන්ති, හන්ද දානි නෙ වන්දාපෙස්සාමී''ති අභිඤ්ඤාපාදකං චතුත්ථජ්ඣානං සමාපජ්ජිත්වා තතො වුට්ඨාය ආකාසං අබ්භුග්ගන්ත්වා තෙසං සීසෙ පාදපංසුං ඔකිරමානො විය කණ්ඩම්බරුක්ඛමූලෙ යමකපාටිහාරියසදිසං පාටිහාරියං අකාසි. රාජා තං අච්ඡරියං දිස්වා ආහ – ''භගවා තුම්හාකං ජාතදිවසෙ කාළදෙවලස්ස වන්දනත්ථං උපනීතානං පාදෙ වො පරිවත්තිත්වා බ්‍රාහ්මණස්ස මත්ථකෙ පතිට්ඨිතෙ දිස්වාපි අහං තුම්හෙ වන්දිං, අයං මෙ පඨමවන්දනා. වප්පමඞ්ගලදිවසෙ ජම්බුච්ඡායාය සිරිසයනෙ නිසින්නානං වො ජම්බුච්ඡායාය අපරිවත්තනං දිස්වාපි පාදෙ වන්දිං, අයං මෙ දුතියවන්දනා. ඉදානි ඉමං අදිට්ඨපුබ්බං පාටිහාරියං දිස්වාපි අහං තුම්හාකං පාදෙ වන්දාමි, අයං මෙ තතියවන්දනා''ති. රඤ්ඤා පන වන්දිතෙ භගවන්තං අවන්දිත්වා ඨාතුං සමත්ථො නාම එකසාකියොපි නාහොසි, සබ්බෙ වන්දිංසුයෙව.

ඉති භගවා ඤාතයො වන්දාපෙත්වා ආකාසතො ඔතරිත්වා පඤ්ඤත්තාසනෙ නිසීදි. නිසින්නෙ භගවති සිඛාපත්තො ඤාතිසමාගමො අහොසි , සබ්බෙ එකග්ගචිත්තා හුත්වා නිසීදිංසු. තතො මහාමෙඝො පොක්ඛරවස්සං වස්සි. තම්බවණ්ණං උදකං හෙට්ඨා විරවන්තං ගච්ඡති, තෙමිතුකාමොව තෙමෙති, අතෙමිතුකාමස්ස සරීරෙ එකබින්දුමත්තම්පි න පතති. තං දිස්වා සබ්බෙ අච්ඡරියබ්භුතචිත්තජාතා ''අහො අච්ඡරියං, අහො අබ්භුත''න්ති කථං සමුට්ඨාපෙසුං. සත්ථා ''න ඉදානෙව මය්හං ඤාතිසමාගමෙ පොක්ඛරවස්සං වස්සති, අතීතෙපි වස්සී''ති ඉමිස්සා අට්ඨුප්පත්තියා **වෙස්සන්තරජාතකං** කථෙසි. ධම්මදෙසනං සුත්වා සබ්බෙ උට්ඨාය වන්දිත්වා පක්කමිංසු. එකොපි රාජා වා රාජමහාමත්තො වා ''ස්වෙ අම්හාකං භික්ඛං ගණ්හථා''ති වත්වා ගතො නාම නත්ථි.

සත්ථා පුනදිවසෙ වීසතිසහස්සභික්ඛුපරිවුතො කපිලවත්ථුං පිණ්ඩාය පාවිසි. තං න කොචි ගන්ත්වා නිමන්තෙසි, පත්තං වා අග්ගහෙසි. භගවා ඉන්දඛීලෙ ඨිතොව ආවජ්ජෙසි ''කථං නු ඛො පුබ්බබුද්ධා කුලනගරෙ පිණ්ඩාය චරිංසු, කිං උප්පටිපාටියා ඉස්සරජනානං ඝරානි අගමංසු, උදාහු සපදානචාරිකං චරිංසූ''ති. තතො එකබුද්ධස්සපි උප්පටිපාටියා ගමනං අදිස්වා ''මයාපි ඉදානි අයමෙව වංසො, අයං පවෙණී පග්ගහෙතබ්බා, ආයතිඤ්ච මෙ සාවකාපි මමඤ්ඤෙව අනුසික්ඛන්තා පිණ්ඩචාරිකවත්තං පරිපූරෙස්සන්තී''ති කොටියං නිවිට්ඨගෙහතො පට්ඨාය සපදානං පිණ්ඩාය චරි. ''අය්‍යො කිර සිද්ධත්ථකුමාරො පිණ්ඩාය චරතී''ති ද්විභූමකතිභූමකාදීසු පාසාදෙසු සීහපඤ්ජරෙ විවරිත්වා මහාජනො දස්සනබ්‍යාවටො අහොසි.

රාහුලමාතාපි දෙවී ‘‘අය්‍යපුත්තො කිර ඉමස්මිංයෙව නගරෙ මහන්තෙන රාජානුභාවෙන සුවණ්ණසිවිකාදීහි විචරිත්වා ඉදානි කෙසමස්සුං ඔහාරෙත්වා කාසායවත්ථවසනො කපාලහත්ථො පිණ්ඩාය චරති, සොභති නු ඛො’’ති සීහපඤ්ජරං විවරිත්වා ඔලොකයමානා භගවන්තං නානාවිරාගසමුජ්ජලාය සරීරප්පභාය නගරවීථියො ඔභාසෙත්වා බ්‍යාමප්පභාපරික්ඛෙපසමඞ්ගීභූතාය අසීතිඅනුබ්‍යඤ්ජනාවභාසිතාය ද්වත්තිංසමහාපුරිසලක්ඛණපටිමණ්ඩිතාය අනොපමාය බුද්ධසිරියා විරොචමානං දිස්වා උණ්හීසතො පට්ඨාය යාව පාදතලා –

‘‘සිනිද්ධනීලමුදුකුඤ්චිතකෙසො , සූරියනිම්මලතලාභිනලාටො;
යුත්තතුඞ්ගමුදුකායතනාසො, රංසිජාලවිතතො නරසීහො.

‘‘චක්කවරඞ්කිතරත්තසුපාදො, ලක්ඛණමණ්ඩිතආයතපණ්හි;
චාමරිඡත්තවිභූසිතපණ්හො, එස හි තුය්හං පිතා නරසීහො.

‘‘සක්‍යකුමාරො වරදො සුඛුමාලො, ලක්ඛණවිචිත්තපසන්නසරීරො;
ලොකහිතාය ආගතො නරවීරො, එස හි තුය්හං පිතා නරසීහො.

‘‘ආයතයුත්තසුසණ්ඨිතසොතො, ගොපඛුමො අභිනීලනෙත්තො;
ඉන්දධනුඅභිනීලභමූකො, එස හි තුය්හං පිතා නරසීහො.

‘‘පුණ්ණචන්දනිභො මුඛවණ්ණො, දෙවනරානං පියො නරනාගො;
මත්තගජින්දවිලාසිතගාමී, එස හි තුය්හං පිතා නරසීහො.

‘‘සිනිද්ධසුගම්භීරමඤ්ජුසඝොසො, හිඞ්ගුලවණ්ණරත්තසුජිව්හො;
වීසතිවීසතිසෙතසුදන්තො, එස හි තුය්හං පිතා නරසීහො.

‘‘ඛත්තියසම්භවඅග්ගකුලින්දො, දෙවමනුස්සනමස්සිතපාදො;
සීලසමාධිපතිට්ඨිතචිත්තො, එස හි තුය්හං පිතා නරසීහො.

‘‘වට්ටසුවට්ටසුසණ්ඨිතගීවො , සීහහනුමිගරාජසරීරො;
කඤ්චනසුච්ඡවිඋත්තමවණ්ණො, එස හි තුය්හං පිතා නරසීහො.

‘‘අඤ්ජනසමවණ්ණසුනීලකෙසො, කඤ්චනපට්ටවිසුද්ධනලාටො;
ඔසධිපණ්ඩරසුද්ධසුඋණ්ණො, එස හි තුය්හං පිතා නරසීහො.

‘‘ගච්ඡන්තොනිලපථෙ විය චන්දො, තාරාගණපරිවඩ්ඪිතරූපො;
සාවකමජ්ඣගතො සමණින්දො, එස හි තුය්හං පිතා නරසීහො’’ති. –

එවමිමාහි දසහි **නරසීහගාථාහි** නාම අභිත්ථවිත්වා ‘‘තුම්හාකං පුත්තො කිර ඉදානි පිණ්ඩාය චරතී’’ති රඤ්ඤො ආරොචෙසි. රාජා සංවිග්ගහදයො හත්ථෙන සාටකං සණ්ඨපෙන්තො තුරිතතුරිතං නික්ඛමිත්වා වෙගෙන ගන්ත්වා භගවතො පුරතො ඨත්වා ආහ – ‘‘කිං, භන්තෙ, අම්හෙ ලජ්ජාපෙථ, කිමත්ථං පිණ්ඩාය චරථ, කිං ‘එත්තකානං භික්ඛූනං න සක්කා භත්තං ලද්ධු’න්ති සඤ්ඤං කරිත්ථා’’ති. වංසචාරිත්තමෙතං, මහාරාජ, අම්හාකන්ති. නනු, භන්තෙ, අම්හාකං මහාසම්මතඛත්තියවංසො නාම වංසො, තත්ථ ච එකඛත්තියොපි භික්ඛාචරො නාම නත්ථීති. ‘‘අයං, මහාරාජ, රාජවංසො නාම තව වංසො, අම්හාකං පන දීපඞ්කරො කොණ්ඩඤ්ඤො…පෙ…. කස්සපොති අයං බුද්ධවංසො නාම. එතෙ ච අඤ්ඤෙ ච අනෙකසහස්සසඞ්ඛා බුද්ධා භික්ඛාචරා, භික්ඛාචාරෙනෙව ජීවිකං කප්පෙසු’’න්ති අන්තරවීථියං ඨිතොව –

‘‘උත්තිට්ඨෙ නප්පමජ්ජෙය්‍ය, ධම්මං සුචරිතං චරෙ;
ධම්මචාරී සුඛං සෙති, අස්මිං ලොකෙ පරම්හි චා’’ති. (ධ. ප. 168) –

ඉමං ගාථමාහ. ගාථාපරියොසානෙ රාජා සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨාසි.

‘‘ධම්මං චරෙ සුචරිතං, න නං දුච්චරිතං චරෙ;
ධම්මචාරී සුඛං සෙති, අස්මිං ලොකෙ පරම්හි චා’’ති. (ධ. ප. 169) –

ඉමං පන ගාථං සුත්වා සකදාගාමිඵලෙ පතිට්ඨාසි. **මහාධම්මපාලජාතකං** (ජා. 1.10.92 ආදයො) සුත්වා අනාගාමිඵලෙ පතිට්ඨාසි, මරණසමයෙ සෙතච්ඡත්තස්ස හෙට්ඨා සිරිසයනෙ නිපන්නොයෙව අරහත්තං පාපුණි. අරඤ්ඤවාසෙන පන පධානානුයොගකිච්චං රඤ්ඤො නාහොසි. සොතාපත්තිඵලං සච්ඡිකත්වායෙව පන භගවතො පත්තං ගහෙත්වා සපරිසං භගවන්තං මහාපාසාදං ආරොපෙත්වා පණීතෙන ඛාදනීයෙන භොජනීයෙන පරිවිසි. භත්තකිච්චපරියොසානෙ සබ්බං

ඉත්ථාගාරං ආගන්ත්වා භගවන්තං වන්දි ඨපෙත්වා රාහුලමාතරං. සා පන ‘‘ගච්ඡ, අය්‍යපුත්තං වන්දාහී’’ති පරිජනෙන වුච්චමානාපි ‘‘සචෙ මය්හං ගුණො අත්ථි, සයමෙව මම සන්තිකං අය්‍යපුත්තො ආගමිස්සති, ආගතමෙව නං වන්දිස්සාමී’’ති වත්වා න අගමාසි.

භගවා රාජානං පත්තං ගාහාපෙත්වා ද්වීහි අග්ගසාවකෙහි සද්ධිං රාජධීතාය සිරිගබ්භං ගන්ත්වා ‘‘රාජධීතා යථාරුචි වන්දමානා න කිඤ්චි වත්තබ්බා’’ති වත්වා පඤ්ඤත්තාසනෙ නිසීදි. සා වෙගෙනාගන්ත්වා ගොප්ඵකෙසු ගහෙත්වා පාදපිට්ඨියං සීසං පරිවත්තෙත්වා යථාඅජ්ඣාසයං වන්දි. රාජා රාජධීතාය භගවති සිනෙහබහුමානාදිගුණසම්පත්තියො කථෙසි ‘‘භන්තෙ, මම ධීතා ‘තුම්හෙහි කාසායානි වත්ථානි නිවාසිතානී’ති සුත්වා තතො පට්ඨාය කාසායවත්ථනිවත්ථා ජාතා, තුම්හාකං එකභත්තිකභාවං සුත්වා එකභත්තිකාව ජාතා, තුම්හෙහි මහාසයනස්ස ඡඩ්ඩිතභාවං සුත්වා පට්ටිකාමඤ්චකෙයෙව නිපන්නා, තුම්හාකං මාලාගන්ධාදීහි විරතභාවං ඤත්වා විරතමාලාගන්ධාව ජාතා, අත්තනො ඤාතකෙහි ‘මයං පටිජග්ගිස්සාමා’ති සාසනෙ පෙසිතෙපි එකඤාතකම්පි න ඔලොකෙසි, එවං ගුණසම්පන්නා මෙ ධීතා භගවා’’ති. ‘‘අනච්ඡරියං, මහාරාජ, යං ඉදානි තයා රක්ඛියමානා රාජධීතා පරිපක්කෙ ඤාණෙ අත්තානං රක්ඛෙය්‍ය, එසා පුබ්බෙ අනාරක්ඛා පබ්බතපාදෙ විචරමානා අපරිපක්කෙ ඤාණෙ අත්තානං රක්ඛී’’ති වත්වා **චන්දකින්නරීජාතකං** (ජා. 1.14.18 ආදයො) කථෙත්වා උට්ඨායාසනා පක්කාමි.

දුතියදිවසෙ පන නන්දස්ස රාජකුමාරස්ස අභිසෙකගෙහප්පවෙසනවිවාහමඞ්ගලෙසු වත්තමානෙසු තස්ස ගෙහං ගන්ත්වා කුමාරං පත්තං ගාහාපෙත්වා පබ්බාජෙතුකාමො මඞ්ගලං වත්වා උට්ඨායාසනා පක්කාමි. ජනපදකල්‍යාණී කුමාරං ගච්ඡන්තං දිස්වා ‘‘තුවටං ඛො, අය්‍යපුත්ත, ආගච්ඡෙය්‍යාසී’’ති වත්වා ගීවං පසාරෙත්වා ඔලොකෙසි. සොපි භගවන්තං ‘‘පත්තං ගණ්හථා’’ති වත්තුං අවිසහමානො විහාරංයෙව අගමාසි, තං අනිච්ඡමානංයෙව භගවා පබ්බාජෙසි. ඉති භගවා කපිලවත්ථුං ගන්ත්වා තතියදිවසෙ නන්දං පබ්බාජෙසි.

සත්තමෙ දිවසෙ රාහුලමාතා කුමාරං අලඞ්කරිත්වා භගවතො සන්තිකං පෙසෙසි ‘‘පස්ස, තාත, එතං වීසතිසහස්සසමණපරිවුතං සුවණ්ණවණ්ණං බ්‍රහ්මරූපවණ්ණං සමණං, අයං තෙ පිතා, එතස්ස මහන්තා නිධයො අහෙසුං, ත්‍යාස්ස නික්ඛමනකාලතො පට්ඨාය න පස්සාම, ගච්ඡ, නං දායජ්ජං යාචාහි – ‘අහං තාත කුමාරො අභිසෙකං පත්වා චක්කවත්ති භවිස්සාමි, ධනෙන මෙ අත්ථො, ධනං මෙ දෙහි. සාමිකො හි පුත්තො පිතු සන්තකස්සා’ති’’. කුමාරො ච භගවතො සන්තිකං ගන්ත්වා පිතු සිනෙහං පටිලභිත්වා හට්ඨතුට්ඨො ‘‘සුඛා තෙ, සමණ, ඡායා’’ති වත්වා අඤ්ඤඤ්ච බහුං අත්තනො අනුරූපං වදන්තො අට්ඨාසි. භගවා කතභත්තකිච්චො අනුමොදනං කත්වා උට්ඨායාසනා පක්කාමි. කුමාරොපි ‘‘දායජ්ජං මෙ, සමණ, දෙහි, දායජ්ජං මෙ, සමණ, දෙහී’’ති භගවන්තං අනුබන්ධි. භගවා කුමාරං න නිවත්තාපෙසි, පරිජනොපි භගවතා සද්ධිං ගච්ඡන්තං නිවත්තෙතුං නාසක්ඛි. ඉති සො භගවතා සද්ධිං ආරාමමෙව අගමාසි.

තතො භගවා චින්තෙසි ‘‘යං අයං පිතු සන්තකං ධනං ඉච්ඡති, තං වට්ටානුගතං සවිඝාතං, හන්දස්ස බොධිමණ්ඩෙ පටිලද්ධං සත්තවිධං අරියධනං දෙමි, ලොකුත්තරදායජ්ජස්ස නං සාමිකං කරොමී’’ති ආයස්මන්තං සාරිපුත්තං ආමන්තෙසි ‘‘තෙන හි, ත්වං සාරිපුත්ත, රාහුලකුමාරං පබ්බාජෙහී’’ති. ථෙරො තං පබ්බාජෙසි. පබ්බජිතෙ පන කුමාරෙ රඤ්ඤො අධිමත්තං දුක්ඛං උප්පජ්ජි. තං අධිවාසෙතුං අසක්කොන්තො භගවතො නිවෙදෙත්වා ‘‘සාධු, භන්තෙ, අය්‍යා මාතාපිතූහි අනනුඤ්ඤාතං පුත්තං න පබ්බාජෙය්‍යු’’න්ති වරං යාචි. භගවා තස්ස තං වරං දත්වා පුනදිවසෙ රාජනිවෙසනෙ කතපාතරාසො එකමන්තං නිසින්නෙන රඤ්ඤා ‘‘භන්තෙ, තුම්හාකං දුක්කරකාරිකකාලෙ එකා දෙවතා මං උපසඞ්කමිත්වා ‘පුත්තො තෙ කාලකතො’ති ආහ, තස්සා වචනං අසද්දහන්තො ‘න මය්හං පුත්තො බොධිං අප්පත්වා කාලං කරොතී’ති තං පටික්ඛිපි’’න්ති වුත්තෙ ‘‘ඉදානි කිං සද්දහිස්සථ, යෙ තුම්හෙ පුබ්බෙපි අට්ඨිකානි දස්සෙත්වා ‘පුත්තො තෙ මතො’ති වුත්තෙ න සද්දහිත්ථා’’ති ඉමිස්සා අට්ඨුප්පත්තියා **මහාධම්මපාලජාතකං** කථෙසි. කථාපරියොසානෙ රාජා අනාගාමිඵලෙ පතිට්ඨාසි.

ඉති භගවා පිතරං තීසු ඵලෙසු පතිට්ඨාපෙත්වා භික්ඛුසඞ්ඝපරිවුතො පුනදෙව රාජගහං ගන්ත්වා වෙළුවනෙ විහාසි. තස්මිං සමයෙ අනාථපිණ්ඩිකො ගහපති පඤ්චහි සකටසතෙහි භණ්ඩං ආදාය රාජගහෙ අත්තනො පියසහායකස්ස සෙට්ඨිනො ගෙහං ගන්ත්වා තත්ථ බුද්ධස්ස භගවතො උප්පන්නභාවං සුත්වා බලවපච්චූසසමයෙ දෙවතානුභාවෙන විවටෙන ද්වාරෙන සත්ථාරං උපසඞ්කමිත්වා ධම්මං සුත්වා සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨාය දුතියදිවසෙ බුද්ධප්පමුඛස්ස භික්ඛුසඞ්ඝස්ස මහාදානං දත්වා සාවත්ථිං ආගමනත්ථාය සත්ථු පටිඤ්ඤං ගහෙත්වා අන්තරාමග්ගෙ පඤ්චචත්තාලීසයොජනට්ඨානෙ සතසහස්සං සතසහස්සං දත්වා යොජනිකෙ යොජනිකෙ විහාරෙ කාරෙත්වා ජෙතවනං කොටිසන්ථාරෙන අට්ඨාරසහිරඤ්ඤකොටීහි කිණිත්වා නවකම්මං පට්ඨපෙසි. සො මජ්ඣෙ දසබලස්ස ගන්ධකුටිං කාරෙසි, තං පරිවාරෙත්වා අසීතිමහාථෙරානං පාටියෙක්කසන්නිවෙසනෙ ආවාසෙ එකකූටාගාරද්විකූටාගාරහංසවට්ටකදීඝසාලාමණ්ඩපාදිවසෙන සෙසසෙනාසනානි පොක්ඛරණීචඞ්කමනරත්තිට්ඨානදිවාට්ඨානානි චාති අට්ඨාරසකොටිපරිච්චාගෙන රමණීයෙ භූමිභාගෙ මනොරමං විහාරං කාරාපෙත්වා දසබලස්ස ආගමනත්ථාය දූතං පෙසෙසි. සත්ථා දූතස්ස වචනං සුත්වා මහාභික්ඛුසඞ්ඝපරිවුතො රාජගහා නික්ඛමිත්වා අනුපුබ්බෙන සාවත්ථිනගරං පාපුණි.

මහාසෙට්ඨිපි ඛො විහාරමහං සජ්ජෙත්වා තථාගතස්ස ජෙතවනප්පවිසනදිවසෙ පුත්තං සබ්බාලඞ්කාරපටිමණ්ඩිතං කත්වා අලඞ්කතපටියත්තෙහෙව පඤ්චහි කුමාරසතෙහි සද්ධිං පෙසෙසි. සො සපරිවාරො

පඤ්චවණ්ණවත්ථසමුජ්ජලානි පඤ්ච ධජසතානි ගහෙත්වා දසබලස්ස පුරතො අහොසි. තෙසං පච්ඡතො මහාසුභද්දා චූළසුභද්දාති ද්වෙ සෙට්ඨිධීතරො පඤ්චහි කුමාරිකාසතෙහි සද්ධිං පුණ්ණඝටෙ ගහෙත්වා නික්ඛමිංසු. තාසං පච්ඡතො සෙට්ඨිභරියා සබ්බාලඞ්කාරපටිමණ්ඩිතා පඤ්චහි මාතුගාමසතෙහි සද්ධිං පුණ්ණපාතියො ගහෙත්වා නික්ඛමි. සබ්බෙසං පච්ඡතො සයං මහාසෙට්ඨි අහතවත්ථනිවත්ථො අහතවත්ථනිවත්ථෙහෙව පඤ්චහි සෙට්ඨිසතෙහි සද්ධිං භගවන්තං අබ්භුග්ගඤ්ඡි. භගවා ඉමං උපාසකපරිසං පුරතො කත්වා මහාභික්ඛුසඞ්ඝපරිවුතො අත්තනො සරීරප්පභාය සුවණ්ණරසසෙකපිඤ්ජරානි විය වනන්තරානි කුරුමානො අනන්තාය බුද්ධලීළාය අපටිසමාය බුද්ධසිරියා ජෙතවනවිහාරං පාවිසි.

අථ නං අනාථපිණ්ඩිකො පුච්ඡි – ‘‘කථාහං, භන්තෙ, ඉමස්මිං විහාරෙ පටිපජ්ජාමී’’ති. තෙන හි ගහපති ඉමං විහාරං ආගතානාගතස්ස චාතුද්දිසස්ස භික්ඛුසඞ්ඝස්ස දෙහීති. ‘‘සාධු, භන්තෙ’’ති මහාසෙට්ඨි සුවණ්ණභිඞ්කාරං ආදාය දසබලස්ස හත්ථෙ උදකං පාතෙත්වා ‘‘ඉමං ජෙතවනවිහාරං ආගතානාගතස්ස චාතුද්දිසස්ස භික්ඛුසඞ්ඝස්ස දම්මී’’ති අදාසි. සත්ථා විහාරං පටිග්ගහෙත්වා අනුමොදනං කරොන්තො –

‘‘සීතං උණ්හං පටිහන්ති, තතො වාළමිගානි ච;
සරීසපෙ ච මකසෙ, සිසිරෙ චාපි වුට්ඨියො.

‘‘තතො වාතාතපො ඝොරො, සඤ්ජාතො පටිහඤ්ඤති;
ලෙණත්ථඤ්ච සුඛත්ථඤ්ච, ඣායිතුඤ්ච විපස්සිතුං.

‘‘විහාරදානං සඞ්ඝස්ස, අග්ගං බුද්ධෙන වණ්ණිතං;
තස්මා හි පණ්ඩිතො පොසො, සම්පස්සං අත්ථමත්තනො.

‘‘විහාරෙ කාරයෙ රම්මෙ, වාසයෙත්ථ බහුස්සුතෙ;
තෙසං අන්නඤ්ච පානඤ්ච, වත්ථසෙනාසනානි ච.

‘‘දදෙය්‍ය උජුභූතෙසු, විප්පසන්නෙන චෙතසා;
තෙ තස්ස ධම්මං දෙසෙන්ති, සබ්බදුක්ඛාපනූදනං;
යං සො ධම්මං ඉධඤ්ඤාය, පරිනිබ්බාති අනාසවො’’ති. (චූළව. 295) –

විහාරානිසංසං කථෙසි. අනාථපිණ්ඩිකො දුතියදිවසතො පට්ඨාය විහාරමහං ආරභි. විසාඛාය පාසාදමහො චතූහි මාසෙහි නිට්ඨිතො, අනාථපිණ්ඩිකස්ස පන විහාරමහො නවහි මාසෙහි නිට්ඨාසි. විහාරමහෙපි අට්ඨාරසෙව කොටියො පරිච්චාගං අගමංසු. ඉති එකස්මිංයෙව විහාරෙ චතුපණ්ණාසකොටිසඞ්ඛ්‍යං ධනං පරිච්චජි.

අතීතෙ පන විපස්සිස්ස භගවතො කාලෙ පුනබ්බසුමිත්තො නාම සෙට්ඨි සුවණ්ණිට්ඨකාසන්ථාරෙන කිණිත්වා තස්මිංයෙව ඨානෙ යොජනප්පමාණං සඞ්ඝාරාමං කාරෙසි. සිඛිස්ස භගවතො කාලෙ සිරිවඩ්ඪො නාම සෙට්ඨි සුවණ්ණඵාලසන්ථාරෙන කිණිත්වා තස්මිංයෙව ඨානෙ තිගාවුතප්පමාණං සඞ්ඝාරාමං කාරෙසි. වෙස්සභුස්ස භගවතො කාලෙ සොත්ථිජො නාම සෙට්ඨි සුවණ්ණහත්ථිපදසන්ථාරෙන කිණිත්වා තස්මිංයෙව ඨානෙ අඩ්ඪයොජනප්පමාණං සඞ්ඝාරාමං කාරෙසි. කකුසන්ධස්ස භගවතො කාලෙ අච්චුතො නාම සෙට්ඨි සුවණ්ණිට්ඨකාසන්ථාරෙන කිණිත්වා තස්මිංයෙව ඨානෙ ගාවුතප්පමාණං සඞ්ඝාරාමං කාරෙසි. කොණාගමනස්ස භගවතො කාලෙ උග්ගො නාම සෙට්ඨි සුවණ්ණකච්ඡපසන්ථාරෙන කිණිත්වා තස්මිංයෙව ඨානෙ අඩ්ඪගාවුතප්පමාණං සඞ්ඝාරාමං කාරෙසි. කස්සපස්ස භගවතො කාලෙ සුමඞ්ගලො නාම සෙට්ඨි සුවණ්ණකට්ටිසන්ථාරෙන කිණිත්වා තස්මිංයෙව ඨානෙ සොළසකරීසප්පමාණං සඞ්ඝාරාමං කාරෙසි. අම්හාකං පන භගවතො කාලෙ අනාථපිණ්ඩිකො නාම සෙට්ඨි කහාපණකොටිසන්ථාරෙන කිණිත්වා තස්මිංයෙව ඨානෙ අට්ඨකරීසප්පමාණං සඞ්ඝාරාමං කාරෙසි. ඉදං කිර ඨානං සබ්බබුද්ධානං අවිජහිතට්ඨානමෙව.

ඉති මහාබොධිමණ්ඩෙ සබ්බඤ්ඤුතප්පත්තිතො යාව මහාපරිනිබ්බානමඤ්චා යස්මිං යස්මිං ඨානෙ භගවා විහාසි, ඉදං **සන්තිකෙනිදානං** නාම, තස්ස වසෙන සබ්බජාතකානි වණ්ණයිස්සාම.

නිදානකථා නිට්ඨිතා.

1. එකකනිපාතො

1. අපණ්ණකවග්ගො

1. අපණ්ණකජාතකවණ්ණනා

ඉමං තාව අපණ්ණකධම්මදෙසනං භගවා සාවත්ථිං උපනිස්සාය ජෙතවනමහාවිහාරෙ විහරන්තො කථෙසි. කං පන ආරබ්භ අයං කථා සමුට්ඨිතාති? සෙට්ඨිස්ස සහායකෙ පඤ්චසතෙ තිත්ථියසාවකෙ. එකස්මිඤ්හි දිවසෙ අනාථපිණ්ඩිකො සෙට්ඨි අත්තනො සහායකෙ පඤ්චසතෙ අඤ්ඤතිත්ථියසාවකෙ ආදාය බහුං මාලාගන්ධවිලෙපනඤ්චෙව සප්පිතෙලමධුඵාණිතවත්ථච්ඡාදනානි ච ගාහාපෙත්වා ජෙතවනං ගන්ත්වා භගවන්තං වන්දිත්වා ගන්ධමාලාදීහි පූජෙත්වා භෙසජ්ජානි චෙව වත්ථානි ච භික්ඛුසඞ්ඝස්ස විස්සජ්ජෙත්වා ඡ නිසජ්ජාදොසෙ වජ්ජෙත්වා එකමන්තං නිසීදි. තෙපි අඤ්ඤතිත්ථියසාවකා තථාගතං වන්දිත්වා සත්ථු පුණ්ණචන්දසස්සිරිකං මුඛං, ලක්ඛණානුබ්‍යඤ්ජනපටිමණ්ඩිතං බ්‍යාමප්පභාපරික්ඛිත්තං බ්‍රහ්මකායං, ආවෙළාවෙළා යමකයමකා හුත්වා නිච්ඡරන්තියො ඝනබුද්ධරස්මියො ච ඔලොකයමානා අනාථපිණ්ඩිකස්ස සමීපෙයෙව නිසීදිංසු.

අථ නෙසං සත්ථා මනොසිලාතලෙ සීහනාදං නදන්තො තරුණසීහො විය ගජ්ජන්තො පාවුස්සකමෙඝො විය ච ආකාසගඞ්ගං ඔතාරෙන්තො විය ච රතනදාමං ගන්ථෙන්තො විය ච අට්ඨඞ්ගසමන්නාගතෙන සවනීයෙන කමනීයෙන බ්‍රහ්මස්සරෙන නානානයවිචිත්තං මධුරධම්මකථං කථෙසි. තෙ සත්ථු ධම්මදෙසනං සුත්වා පසන්නචිත්තා උට්ඨාය දසබලං වන්දිත්වා අඤ්ඤතිත්ථියසරණං භින්දිත්වා බුද්ධං සරණං අගමංසු. තෙ තතො පට්ඨාය නිච්චකාලං අනාථපිණ්ඩිකෙන සද්ධිං ගන්ධමාලාදිහත්ථා විහාරං ගන්ත්වා ධම්මං සුණන්ති, දානං දෙන්ති, සීලං රක්ඛන්ති, උපොසථකම්මං කරොන්ති.

අථ භගවා සාවත්ථිතො පුනදෙව රාජගහං අගමාසි. තෙ තථාගතස්ස ගතකාලෙ තං සරණං භින්දිත්වා පුන අඤ්ඤතිත්ථියසරණං ගන්ත්වා අත්තනො මූලට්ඨානෙයෙව පතිට්ඨිතා. භගවාපි සත්තට්ඨ මාසෙ වීතිනාමෙත්වා පුන ජෙතවනමෙව අගමාසි. අනාථපිණ්ඩිකො පුනපි තෙ ආදාය සත්ථු සන්තිකං ගන්ත්වා සත්ථාරං ගන්ධමාලාදීහි පූජෙත්වා වන්දිත්වා එකමන්තං නිසීදි. තෙපි භගවන්තං වන්දිත්වා එකමන්තං නිසීදිංසු. අථ නෙසං තථාගතෙ චාරිකං පක්කන්තෙ ගහිතසරණං භින්දිත්වා පුන අඤ්ඤතිත්ථියසරණමෙව ගහෙත්වා මූලෙ පතිට්ඨිතභාවං භගවතො ආරොචෙසි.

භගවා අපරිමිතකප්පකොටියො නිරන්තරං පවත්තිතවචීසුචරිතානුභාවෙන දිබ්බගන්ධගන්ධිතං නානාගන්ධපූරිතං රතනකරණ්ඩකං විවරන්තො විය මුඛපදුමං විවරිත්වා මධුරස්සරං නිච්ඡාරෙන්තො ‘‘සච්චං කිර තුම්හෙ උපාසකා තීණි සරණානි භින්දිත්වා අඤ්ඤතිත්ථියසරණං ගතා’’ති පුච්ඡි. අථ තෙහි පටිච්ඡාදෙතුං අසක්කොන්තෙහි ‘‘සච්චං භගවා’’ති වුත්තෙ සත්ථා ‘‘උපාසකා හෙට්ඨා අවීචිං උපරි භවග්ගං පරිච්ඡෙදං කත්වා තිරියං අපරිමාණාසු ලොකධාතූසු සීලාදීහි ගුණෙහි බුද්ධෙන සදිසො නාම නත්ථි, කුතො අධිකතරො’’ති. ‘‘යාවතා, භික්ඛවෙ, සත්තා අපදා වා ද්විපදා වා චතුප්පදා වා බහුප්පදා වා, තථාගතො තෙසං අග්ගමක්ඛායති (සං. නි. 5.139; අ. නි. 4.34), යං කිඤ්චි චිත්තං ඉධ වා හුරං වා… පෙ.… (ඛු. පා. 6.3; සු. නි. 226) අග්ගතො වෙ පසන්නාන’’න්තිආදීහි (අ. නි. 4.34; ඉතිවු. 90) සුත්තෙහි පකාසිතෙ රතනත්තයගුණෙ පකාසෙත්වා ‘‘එවං උත්තමගුණෙහි සමන්නාගතං රතනත්තයං සරණං ගතා උපාසකා වා උපාසිකා වා නිරයාදීසු නිබ්බත්තකා නාම නත්ථි, අපායනිබ්බත්තිතො පන මුච්චිත්වා දෙවලොකෙ උප්පජ්ජිත්වා මහාසම්පත්තිං අනුභොන්ති, තස්මා තුම්හෙහි එවරූපං සරණං භින්දිත්වා අඤ්ඤතිත්ථියසරණං ගච්ඡන්තෙහි අයුත්තං කත’’න්ති ආහ.

එත්ථ ච තීණි රතනානි මොක්ඛවසෙන උත්තමවසෙන සරණගතානං අපායෙසු නිබ්බත්තියා අභාවදීපනත්ථං ඉමානි සුත්තානි දස්සෙතබ්බානි –

‘‘යෙ කෙචි බුද්ධං සරණං ගතාසෙ, න තෙ ගමිස්සන්ති අපායභූමිං;
පහාය මානුසං දෙහං, දෙවකායං පරිපූරෙස්සන්ති. (දී. නි. 2.332; සං. නි. 1.37);

‘‘යෙ කෙචි ධම්මං සරණං ගතාසෙ, න තෙ ගමිස්සන්ති අපායභූමිං;
පහාය මානුසං දෙහං, දෙවකායං පරිපූරෙස්සන්ති.

‘‘යෙ කෙචි සඞ්ඝං සරණං ගතාසෙ, න තෙ ගමිස්සන්ති අපායභූමිං;
පහාය මානුසං දෙහං, දෙවකායං පරිපූරෙස්සන්ති.

‘‘බහුං වෙ සරණං යන්ති, පබ්බතානි වනානි ච;
ආරාමරුක්ඛචෙත්‍යානි, මනුස්සා භයතජ්ජිතා.

‘‘නෙතං ඛො සරණං ඛෙමං, නෙතං සරණමුත්තමං;
නෙතං සරණමාගම්ම, සබ්බදුක්ඛා පමුච්චති.

‘‘යො ච බුද්ධඤ්ච ධම්මඤ්ච, සඞ්ඝඤ්ච සරණං ගතො;
චත්තාරි අරියසච්චානි, සම්මප්පඤ්ඤාය පස්සති.

‘‘දුක්ඛං දුක්ඛසමුප්පාදං, දුක්ඛස්ස ච අතික්කමං;
අරියඤ්චට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං, දුක්ඛූපසමගාමිනං.

‘‘එතං ඛො සරණං ඛෙමං, එතං සරණමුත්තමං;
එතං සරණමාගම්ම, සබ්බදුක්ඛා පමුච්චතී’’ති. (ධ. ප. 188-192);

න කෙවලඤ්ච නෙසං සත්ථා එත්තකංයෙව ධම්මං දෙසෙසි, අපිච ඛො ‘‘උපාසකා බුද්ධානුස්සතිකම්මට්ඨානං නාම, ධම්මානුස්සතිකම්මට්ඨානං නාම, සඞ්ඝානුස්සතිකම්මට්ඨානං නාම සොතාපත්තිමග්ගං දෙති, සොතාපත්තිඵලං දෙති, සකදාගාමිමග්ගං දෙති, සකදාගාමිඵලං දෙති, අනාගාමිමග්ගං දෙති, අනාගාමිඵලං දෙති, අරහත්තමග්ගං දෙති, අරහත්තඵලං දෙතී’’තිඑවමාදීහිපි නයෙහි ධම්මං දෙසෙත්වා ‘‘එවරූපං නාම සරණං භින්දන්තෙහි අයුත්තං තුම්හෙහි කත’’න්ති ආහ. එත්ථ ච බුද්ධානුස්සතිකම්මට්ඨානාදීනං සොතාපත්තිමග්ගාදිප්පදානං ‘‘එකධම්මො, භික්ඛවෙ, භාවිතො බහුලීකතො එකන්තනිබ්බිදාය විරාගාය නිරොධාය උපසමාය අභිඤ්ඤාය සම්බොධාය නිබ්බානාය සංවත්තති. කතමො එකධම්මො? බුද්ධානුස්සතී’’තිඑවමාදීහි (අ. නි. 1.296) සුත්තෙහි දීපෙතබ්බං.

එවං භගවා නානප්පකාරෙහි උපාසකෙ ඔවදිත්වා ‘‘උපාසකා පුබ්බෙපි මනුස්සා අසරණං ‘සරණ’න්ති තක්කග්ගාහෙන විරද්ධග්ගාහෙන ගහෙත්වා අමනුස්සපරිග්ගහිතෙ කන්තාරෙ යක්ඛභක්ඛා හුත්වා මහාවිනාසං පත්තා, අපණ්ණකග්ගාහං පන එකංසිකග්ගාහං අවිරද්ධග්ගාහං ගහිතමනුස්සා තස්මිංයෙව කන්තාරෙ සොත්ථිභාවං පත්තා’’ති වත්වා තුණ්හී අහොසි. අථ ඛො අනාථපිණ්ඩිකො ගහපති උට්ඨායාසනා භගවන්තං වන්දිත්වා අභිත්ථවිත්වා සිරස්මිං අඤ්ජලිං පතිට්ඨාපෙත්වා එවමාහ ‘‘භන්තෙ, ඉදානි තාව ඉමෙසං උපාසකානං උත්තමසරණං භින්දිත්වා තක්කග්ගහණං අම්හාකං පාකටං, පුබ්බෙ පන අමනුස්සපරිග්ගහිතෙ කන්තාරෙ තක්කිකානං විනාසො, අපණ්ණකග්ගාහං ගහිතමනුස්සානඤ්ච සොත්ථිභාවො අම්හාකං පටිච්ඡන්නො, තුම්හාකමෙව පාකටො, සාධු වත නො භගවා ආකාසෙ පුණ්ණචන්දං උට්ඨාපෙන්තො විය ඉමං කාරණං පාකටං කරොතූ’’ති. අථ භගවා ‘‘මයා ඛො, ගහපති, අපරිමිතකාලං දස පාරමියො පූරෙත්වා ලොකස්ස කඞ්ඛච්ඡෙදනත්ථමෙව සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණං පටිවිද්ධං, සීහවසාය සුවණ්ණනාළිං පූරෙන්තො විය සක්කච්චං සොතං ඔදහිත්වා සුණොහී’’ති සෙට්ඨිනො සතුප්පාදං ජනෙත්වා හිමගබ්භං පදාලෙත්වා පුණ්ණචන්දං නීහරන්තො විය භවන්තරෙන පටිච්ඡන්නකාරණං පාකටං අකාසි.

අතීතෙ කාසිරට්ඨෙ බාරාණසිනගරෙ බ්‍රහ්මදත්තො නාම රාජා අහොසි. තදා බොධිසත්තො සත්ථවාහකුලෙ පටිසන්ධිං ගහෙත්වා දසමාසච්චයෙන මාතුකුච්ඡිතො නික්ඛමිත්වා අනුපුබ්බෙන වයප්පත්තො පඤ්චහි සකටසතෙහි වණිජ්ජං කරොන්තො විචරති. සො කදාචි පුබ්බන්තතො අපරන්තං ගච්ඡති, කදාචි අපරන්තතො පුබ්බන්තං. බාරාණසියංයෙව අඤ්ඤොපි සත්ථවාහපුත්තො අත්ථි බාලො අබ්‍යත්තො අනුපායකුසලො. තදා බොධිසත්තො බාරාණසිතො මහග්ඝං භණ්ඩං ගහෙත්වා පඤ්ච සකටසතානි පූරෙත්වා ගමනසජ්ජානි කත්වා ඨපෙසි. සොපි බාලසත්ථවාහපුත්තො තථෙව පඤ්ච සකටසතානි පූරෙත්වා ගමනසජ්ජානි කත්වා ඨපෙසි.

තදා බොධිසත්තො චින්තෙසි ‘‘සචෙ අයං බාලසත්ථවාහපුත්තො මයා සද්ධිංයෙව ගමිස්සති, සකටසහස්සෙ එකතො මග්ගං ගච්ඡන්තෙ මග්ගොපි නප්පහොස්සති, මනුස්සානං දාරුදකාදීනිපි, බලිබද්දානං තිණානිපි දුල්ලභානි භවිස්සන්ති, එතෙන වා මයා වා පුරතො ගන්තුං වට්ටතී’’ති. සො තං පක්කොසාපෙත්වා එතමත්ථං ආරොචෙත්වා ‘‘ද්වීහිපි අම්හෙහි එකතො ගන්තුං න සක්කා, කිං ත්වං පුරතො ගමිස්සසි, උදාහු පච්ඡතො’’ති ආහ. සො චින්තෙසි ‘‘මයි පුරතො ගච්ඡන්තෙ බහූ ආනිසංසා, මග්ගෙන අභින්නෙනෙව ගමිස්සාමි, ගොණා අනාමට්ඨතිණං ඛාදිස්සන්ති, මනුස්සානං අනාමට්ඨං සූපෙය්‍යපණ්ණං භවිස්සති, පසන්නං උදකං භවිස්සති, යථාරුචිං අග්ඝං ඨපෙත්වා භණ්ඩං වික්කිණිස්සාමී’’ති. සො ‘‘අහං, සම්ම, පුරතො ගමිස්සාමී’’ති ආහ. බොධිසත්තොපි පච්ඡතො ගමනෙ බහූ ආනිසංසෙ අද්දස. එවං හිස්ස අහොසි – ‘‘පුරතො ගච්ඡන්තා මග්ගෙ විසමට්ඨානං සමං කරිස්සන්ති, අහං තෙහි ගතමග්ගෙන ගමිස්සාමි, පුරතො ගතෙහි බලිබද්දෙහි පරිණතථද්ධතිණෙ ඛාදිතෙ මම ගොණා පුන උට්ඨිතානි මධුරතිණානි ඛාදිස්සන්ති, ගහිතපණ්ණට්ඨානතො උට්ඨිතං මනුස්සානං සූපෙය්‍යපණ්ණං මධුරං භවිස්සති, අනුදකෙ ඨානෙ ආවාටං ඛනිත්වා එතෙ උදකං උප්පාදෙස්සන්ති, තෙහි කතෙසු ආවාටෙසු මයං උදකං පිවිස්සාම, අග්ඝට්ඨපනං නාම මනුස්සානං ජීවිතා වොරොපනසදිසං, අහං පච්ඡතො ගන්ත්වා එතෙහි ඨපිතග්ඝෙන භණ්ඩං වික්කිණිස්සාමී’’ති. අථ සො එත්තකෙ ආනිසංසෙ දිස්වා ‘‘සම්ම, ත්වං පුරතො ගච්ඡාහී’’ති ආහ. ‘‘සාධු, සම්මා’’ති බාලසත්ථවාහො සකටානි යොජෙත්වා නික්ඛන්තො අනුපුබ්බෙන මනුස්සාවාසං අතික්කමිත්වා කන්තාරමුඛං පාපුණි.

කන්තාරං නාම – චොරකන්තාරං, වාළකන්තාරං, නිරුදකකන්තාරං, අමනුස්සකන්තාරං, අප්පභක්ඛකන්තාරන්ති පඤ්චවිධං. තත්ථ චොරෙහි අධිට්ඨිතමග්ගො **චොරකන්තාරං** නාම. සීහාදීහි අධිට්ඨිතමග්ගො **වාළකන්තාරං** නාම. යත්ථ න්හායිතුං වා පාතුං වා උදකං නත්ථි, ඉදං **නිරුදකකන්තාරං** නාම. අමනුස්සාධිට්ඨිතං **අමනුස්සකන්තාරං** නාම. මූලඛාදනීයාදිවිරහිතං **අප්පභක්ඛකන්තාරං** නාම. ඉමස්මිං පඤ්චවිධෙ කන්තාරෙ තං කන්තාරං නිරුදකකන්තාරඤ්චෙව අමනුස්සකන්තාරඤ්ච. තස්මා සො බාලසත්ථවාහපුත්තො සකටෙසු මහන්තමහන්තා චාටියො ඨපෙත්වා උදකස්ස පූරාපෙත්වා සට්ඨියොජනිකං කන්තාරං පටිපජ්ජි.

අථස්ස කන්තාරමජ්ඣං ගතකාලෙ කන්තාරෙ අධිවත්ථයක්ඛො ''ඉමෙහි මනුස්සෙහි ගහිතං උදකං ඡඩ්ඩාපෙත්වා දුබ්බලෙ කත්වා සබ්බෙව නෙ ඛාදිස්සාමී''ති සබ්බසෙතතරුණබලිබද්දයුත්තං මනොරමං යානකං මාපෙත්වා ධනුකලාපඵලකාවුධහත්ථෙහි දසහි ද්වාදසහි අමනුස්සෙහි පරිවුතො උප්පලකුමුදානි පිළන්ධිත්වා අල්ලකෙසො අල්ලවත්ථො ඉස්සරපුරිසො විය තස්මිං යානකෙ නිසීදිත්වා කද්දමමක්ඛිතෙහි චක්කෙහි පටිපථං අගමාසි. පරිවාරඅමනුස්සාපිස්ස පුරතො ච පච්ඡතො ච ගච්ඡන්තා අල්ලකෙසා අල්ලවත්ථා උප්පලකුමුදමාලා පිළන්ධිත්වා පදුමපුණ්ඩරීකකලාපෙ ගහෙත්වා භිසමුළාලානි ඛාදන්තා උදකබින්දූහි චෙව කලලෙහි ච පග්ඝරන්තෙහි අගමංසු. සත්ථවාහා ච නාම යදා ධුරවාතො වායති, තදා යානකෙ නිසීදිත්වා උපට්ඨාකපරිවුතා රජං පරිහරන්තා පුරතො ගච්ඡන්ති. යදා පච්ඡතො වාතො වායති, තදා තෙනෙව නයෙන පච්ඡතො ගච්ඡන්ති. තදා පන ධුරවාතො අහොසි, තස්මා සො සත්ථවාහපුත්තො පුරතො අගමාසි.

යක්ඛො තං ආගච්ඡන්තං දිස්වා අත්තනො යානකං මග්ගා ඔක්කමාපෙත්වා ''කහං ගච්ඡථා''ති තෙන සද්ධිං පටිසන්ථාරං අකාසි. සත්ථවාහොපි අත්තනො යානකං මග්ගා ඔක්කමාපෙත්වා සකටානං ගමනොකාසං දත්වා එකමන්තෙ ඨිතො තං යක්ඛං අවොච ''භො, අම්හෙ තාව බාරාණසිතො ආගච්ඡාම. තුම්හෙ පන උප්පලකුමුදානි පිළන්ධිත්වා පදුමපුණ්ඩරීකහත්ථා භිසමුළාලානි ඛාදන්තා කද්දමමක්ඛිතා උදකබින්දූහි පග්ඝරන්තෙහි ආගච්ඡථ. කිං නු ඛො තුම්හෙහි ආගතමග්ගෙ දෙවො වස්සති, උප්පලාදිසඤ්ඡන්නානි වා සරානි අත්ථී''ති පුච්ඡි. යක්ඛො තස්ස කථං සුත්වා ''සම්ම, කිං නාමෙතං කථෙසි. එසා නීලවනරාජි පඤ්ඤායති. තතො පට්ඨාය සකලං අරඤ්ඤං එකොදකං, නිබද්ධං දෙවො වස්සති, කන්දරා පූරා, තස්මිං තස්මිං ඨානෙ පදුමාදිසඤ්ඡන්නානි සරානි අත්ථී''ති වත්වා පටිපාටියා ගච්ඡන්තෙසු සකටෙසු ''ඉමානි සකටානි ආදාය කහං ගච්ඡථා''ති පුච්ඡි. ''අසුකජනපදං නාමා''ති. ''ඉමස්මිං චිමස්මිඤ්ච සකටෙ කිං නාම භණ්ඩ''න්ති? ''අසුකඤ්ච අසුකඤ්චා''ති. ''පච්ඡතො ආගච්ඡන්තං සකටං අතිවිය ගරුකං හුත්වා ආගච්ඡති, එතස්මිං කිං භණ්ඩ''න්ති? ''උදකං එත්ථා''ති. ''පරතො තාව උදකං ආනෙන්තෙහි වො මනාපං කතං, ඉතො පට්ඨාය පන උදකෙන කිච්චං නත්ථී, පුරතො බහු උදකං, චාටියො භින්දිත්වා උදකං ඡඩ්ඩෙත්වා සුඛෙන ගච්ඡථා''ති ආහ. එවඤ්ච පන වත්වා ''තුම්හෙ ගච්ඡථ, අම්හාකං පපඤ්චො හොතී''ති ථොකං ගන්ත්වා තෙසං අදස්සනං පත්වා අත්තනො යක්ඛනගරමෙව අගමාසි.

සොපි බාලසත්ථවාහො අත්තනො බාලතාය යක්ඛස්ස වචනං ගහෙත්වා චාටියො භින්දාපෙත්වා පසතමත්තම්පි උදකං අනවසෙසෙත්වා සබ්බං ඡඩ්ඩාපෙත්වා සකටානි පාජාපෙසි, පුරතො අප්පමත්තකම්පි උදකං නාහොසි, මනුස්සා පානීයං අලභන්තා කිලමිංසු. තෙ යාව සූරියත්ථඞ්ගමනා ගන්ත්වා සකටානි මොචෙත්වා පරිවට්ටකෙන ඨපෙත්වා ගොණෙ චක්කෙසු බන්ධිංසු. නෙව ගොණානං උදකං අහොසි, න මනුස්සානං යාගුභත්තං වා. දුබ්බලමනුස්සා තත්ථ තත්ථ නිපජ්ජිත්වා සයිංසු. රත්තිභාගසමනන්තරෙ යක්ඛා යක්ඛනගරතො ආගන්ත්වා සබ්බෙපි ගොණෙ ච මනුස්සෙ ච ජීවිතක්ඛයං පාපෙත්වා මංසං ඛාදිත්වා අට්ඨීනි අවසෙසෙත්වා අගමංසු. එවමෙකං බාලසත්ථවාහපුත්තං නිස්සාය සබ්බෙපි තෙ විනාසං පාපුණිංසු, හත්ථට්ඨිකාදීනි දිසාවිදිසාසු විප්පකිණ්ණානි අහෙසුං. පඤ්ච සකටසතානි යථාපූරිතානෙව අට්ඨංසු.

බොධිසත්තොපි ඛො බාලසත්ථවාහපුත්තස්ස නික්ඛන්තදිවසතො මාසඩ්ඪමාසං වීතිනාමෙත්වා පඤ්චහි සකටසතෙහි නගරා නික්ඛම්ම අනුපුබ්බෙන කන්තාරමුඛං පාපුණි. සො තත්ථ උදකචාටියො පූරෙත්වා බහුං උදකං ආදාය ඛන්ධාවාරෙ භෙරිං චරාපෙත්වා මනුස්සෙ සන්නිපාතෙත්වා එවමාහ ''තුම්හෙ මං අනාපුච්ඡිත්වා පසතමත්තම්පි උදකං මා වළඤ්ජයිත්ථ, කන්තාරෙ විසරුක්ඛා නාම හොන්ති, පත්තං වා පුප්ඵං වා ඵලං වා තුම්හෙහි පුරෙ අඛාදිතපුබ්බං මං අනාපුච්ඡිත්වා මා ඛාදිත්ථා''ති. එවං මනුස්සානං ඔවාදං දත්වා පඤ්චහි සකටසතෙහි කන්තාරං පටිපජ්ජි. තස්මිං කන්තාරමජ්ඣං සම්පත්තෙ සො යක්ඛො පුරිමනයෙනෙව බොධිසත්තස්ස පටිපථෙ අත්තානං දස්සෙසි. බොධිසත්තො තං දිස්වාව අඤ්ඤාසි ''ඉමස්මිං කන්තාරෙ උදකං නත්ථී, නිරුදකකන්තාරො නාමෙස, අයඤ්ච නිබ්භයො රත්තනෙත්තො, ඡායාපිස්ස න පඤ්ඤායති, නිස්සංසයං ඉමිනා පුරතො ගතො බාලසත්ථවාහපුත්තො සබ්බං උදකං ඡඩ්ඩාපෙත්වා කිලමෙත්වා සපරිසො ඛාදිතො භවිස්සති, මය්හං පන පණ්ඩිතභාවං උපායකොසල්ලං න ජානාති මඤ්ඤෙ''ති. තතො නං ආහ ''ගච්ඡථ තුම්හෙ, මයං වාණිජා නාම අඤ්ඤං උදකං අදිස්වා ගහිතඋදකං න ඡඩ්ඩෙම, දිට්ඨට්ඨානෙ පන ඡඩ්ඩෙත්වා සකටානි සල්ලහුකානි කත්වා ගමිස්සාමා''ති යක්ඛො ථොකං ගන්ත්වා අදස්සනං උපගම්ම අත්තනො යක්ඛනගරමෙව ගතො.

යක්ඛෙ පන ගතෙ මනුස්සා බොධිසත්තං ආහංසු ''අය්‍ය, එතෙ මනුස්සා 'එසා නීලවනරාජි පඤ්ඤායති, තතො පට්ඨාය නිබද්ධං දෙවො වස්සතී'ති වත්වා උප්පලකුමුදමාලාධාරිනො පදුමපුණ්ඩරීකකලාපෙ ආදාය භිසමුළාලානි ඛාදන්තා අල්ලවත්ථා අල්ලකෙසා උදකබින්දූහි පග්ඝරන්තෙහි ආගතා, උදකං ඡඩ්ඩෙත්වා සල්ලහුකෙහි සකටෙහි ඛිප්පං ගච්ඡාමා''ති. බොධිසත්තො තෙසං කථං සුත්වා සකටානි ඨපාපෙත්වා සබ්බෙ මනුස්සෙ සන්නිපාතාපෙත්වා ''තුම්හෙහි 'ඉමස්මිං කන්තාරෙ සරො වා පොක්ඛරණී වා අත්ථී'ති කස්සචි සුතපුබ්බ''න්ති පුච්ඡි. ''න, අය්‍ය, සුතපුබ්බ''න්ති. නිරුදකකන්තාරො නාම එසො, ඉදානි එකච්චෙ මනුස්සා ''එතාය නීලවනරාජියා පුරතො දෙවො වස්සතී''ති වදන්ති, ''වුට්ඨිවාතො නාම කිත්තකං ඨානං වායතී''ති? ''යොජනමත්තං, අය්‍යා''ති. ''කච්චි පන වො එකස්සාපි සරීරං වුට්ඨිවාතො පහරතී''ති? ''නත්ථී අය්‍යා''ති. ''මෙඝසීසං නාම කිත්තකෙ ඨානෙ පඤ්ඤායතී''ති? ''තියොජනමත්තෙ අය්‍යා''ති. ''අත්ථී පන වො කෙනචි එකම්පි මෙඝසීසං දිට්ඨ''න්ති? ''නත්ථී, අය්‍යා''ති. ''විජ්ජුලතා නාම කිත්තකෙ ඨානෙ පඤ්ඤායතී''ති? ''චතුප්පඤ්චයොජනමත්තෙ, අය්‍යා''ති. ''අත්ථී පන වො කෙනචි විජ්ජුලතොභාසො දිට්ඨො''ති? ''නත්ථී, අය්‍යා''ති. ''මෙඝසද්දො නාම කිත්තකෙ ඨානෙ සුය්‍යතී''ති?

‘‘එකද්වියොජනමත්තෙ, අයයා’’ති. ‘‘අත්ථි පන වො කෙනචි මෙඝසද්දො සුතො’’ති? ‘‘නත්ථි, අයයා’’ති. ‘‘න එතෙ මනුස්සා, යක්ඛා එතෙ, අම්හෙ උදකං ඡඩ්ඩාපෙත්වා දුබ්බලෙ කත්වා ඛාදිතුකාමා ආගතා භවිස්සන්ති. පුරතො ගතො බාලසත්ථවාහපුත්තො න උපායකුසලො. අද්ධා සො එතෙහි උදකං ඡඩ්ඩාපෙත්වා කිලමෙත්වා ඛාදිතො භවිස්සති, පඤ්ච සකටසතානි යථාපූරිතානෙව ඨිතානි භවිස්සන්ති. අජ්ජ මයං තානි පස්සිස්සාම, පසතමත්තම්පි උදකං අඡඩ්ඩෙත්වා සීඝසීඝං පාජෙථා’’ති පාජාපෙසි.

සො ගච්ඡන්තො යථාපූරිතානෙව පඤ්ච සකටසතානි ගොණමනුස්සානඤ්ච හත්ථට්ඨිකාදීනි දිසාවිදිසාසු විප්පකිණ්ණානි දිස්වා සකටානි මොචාපෙත්වා සකටපරිවට්ටකෙන ඛන්ධාවාරං බන්ධාපෙත්වා කාලස්සෙව මනුස්සෙ ච ගොණෙ ච සායමාසභත්තං භොජාපෙත්වා මනුස්සානං මජ්ඣෙ ගොණෙ නිපජ්ජාපෙත්වා සයං බලනායකො හුත්වා ඛග්ගහත්ථො තියාමරත්තිං ආරක්ඛං ගහෙත්වා ඨිතකොව අරුණං උට්ඨාපෙසි. පුනදිවසෙ පන පාතොව සබ්බකිච්චානි නිට්ඨාපෙත්වා ගොණෙ භොජෙත්වා දුබ්බලසකටානි ඡඩ්ඩාපෙත්වා ථිරානි ගාහාපෙත්වා අප්පග්ඝං භණ්ඩං ඡඩ්ඩාපෙත්වා මහග්ඝං භණ්ඩං ආරොපාපෙත්වා යථාධිප්පෙතං ඨානං ගන්ත්වා දිගුණතිගුණෙන මූලෙන භණ්ඩං වික්කිණිත්වා සබ්බං පරිසං ආදාය පුන අත්තනො නගරමෙව අගමාසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මකථං කථෙත්වා ‘‘එවං, ගහපති, පුබ්බෙ තක්කග්ගාහගාහිනො මහාවිනාසං පත්තා, අපණ්ණකග්ගාහගාහිනො පන අමනුස්සානං හත්ථතො මුච්චිත්වා සොත්ථිනා ඉච්ඡිතට්ඨානං ගන්ත්වා පුන සකට්ඨානමෙව පච්චාගමිංසූ’’ති වත්වා ද්වෙපි වත්ථූනි ඝටෙත්වා ඉමිස්සා අපණ්ණකධම්මදෙසනාය අභිසම්බුද්ධො හුත්වා ඉමං ගාථමාහ –

1. ‘‘අපණ්ණකං ඨානමෙකෙ, දුතියං ආහු තක්කිකා;
එතදඤ්ඤාය මෙධාවී, තං ගණ්හෙ යදපණ්ණක’’න්ති.

තත්ථ **අපණ්ණකන්ති** එකංසිකං අවිරද්ධං නියයානිකං. **ඨානන්ති** කාරණං. කාරණඤ්හි යස්මා තදායත්තවුත්තිතාය ඵලං තිට්ඨති නාම, තස්මා ‘‘ඨාන’’න්ති වුච්චති, ‘‘ඨානඤ්ච ඨානතො අට්ඨානඤ්ච අට්ඨානතො’’තිආදීසු (විභ. 809) චස්ස පයොගො වෙදිතබ්බො. ඉති ‘‘අපණ්ණකං ඨාන’’න්ති පදද්වයෙනාපි ‘‘යං එකන්තහිතසුඛාවහත්තා පණ්ඩිතෙහි පටිපන්නං එකංසිකකාරණං අවිරද්ධකාරණං නියයානිකකාරණං, තං ඉද’’න්ති දීපෙති. අයමෙත්ථ සඞ්ඛෙපො, පභෙදතො පන තීණි සරණගමනානි, පඤ්ච සීලානි, දස සීලානි, පාතිමොක්ඛසංවරො, ඉන්ද්‍රියසංවරො, ආජීවපාරිසුද්ධි, පච්චයපටිසෙවනං, සබ්බම්පි චතුපාරිසුද්ධිසීලං; ඉන්ද්‍රියෙසු ගුත්තද්වාරතා, භොජනෙ මත්තඤ්ඤුතා, ජාගරියානුයොගො, ඣානං, විපස්සනා, අභිඤ්ඤා, සමාපත්ති, අරියමග්ගො, අරියඵලං, සබ්බම්පෙතං අපණ්ණකට්ඨානං අපණ්ණකපටිපදා, නියයානිකපටිපදාති අත්ථො.

යස්මා ච පන නියයානිකපටිපදාය එතං නාමං, තස්මායෙව භගවා අපණ්ණකපටිපදං දස්සෙන්තො ඉමං සුත්තමාහ –

‘‘තීහි, භික්ඛවෙ, ධම්මෙහි සමන්නාගතො භික්ඛු අපණ්ණකපටිපදං පටිපන්නො හොති, යොනි චස්ස ආරද්ධා හොති ආසවානං ඛයාය . කතමෙහි තීහි? ඉධ, භික්ඛවෙ , භික්ඛු ඉන්ද්‍රියෙසු ගුත්තද්වාරො හොති, භොජනෙ මත්තඤ්ඤූ හොති, ජාගරියං අනුයුත්තො හොති. කථඤ්ච, භික්ඛවෙ, භික්ඛු ඉන්ද්‍රියෙසු ගුත්තද්වාරො හොති? ඉධ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු චක්ඛුනා රූපං දිස්වා න නිමිත්තග්ගාහී හොති…පෙ.… එවං ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු ඉන්ද්‍රියෙසු ගුත්තද්වාරො හොති.

‘‘කථඤ්ච, භික්ඛවෙ, භික්ඛු භොජනෙ මත්තඤ්ඤූ හොති? ඉධ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු පටිසඞ්ඛා යොනිසො ආහාරං ආහාරෙති නෙව දවාය න මදාය…පෙ.… එවං ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු භොජනෙ මත්තඤ්ඤූ හොති.

‘‘කථඤ්ච, භික්ඛවෙ, භික්ඛු ජාගරියං අනුයුත්තො හොති. ඉධ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු දිවසං චඞ්කමෙන නිසජ්ජාය…පෙ.… එවං ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු ජාගරියං අනුයුත්තො හොතී’’ති (අ. නි. 3.16).

ඉමස්මිඤ්චාපි සුත්තෙ තයොව ධම්මා වුත්තා. අයං පන අපණ්ණකපටිපදා යාව අරහත්තඵලං ලබ්භතෙව . තත්ථ අරහත්තඵලම්පි, ඵලසමාපත්තිවිහාරස්ස චෙව, අනුපාදාපරිනිබ්බානස්ස ච, පටිපදායෙව නාම හොති.

එකෙති එකච්චෙ පණ්ඩිතමනුස්සා. තත්ථ කිඤ්චාපි ‘‘අසුකා නාමා’’ති නියමො නත්ථි, ඉදං පන සපරිසං බොධිසත්තංයෙව සන්ධාය වුත්තන්ති වෙදිතබ්බං. **දුතියං ආහු තක්කිකාති දුතියන්ති** පඨමතො අපණ්ණකට්ඨානතො නියයානිකකාරණතො දුතියං තක්කග්ගාහකාරණං අනියයානිකකාරණං. **ආහු තක්කිකාති** එත්ථ පන සද්ධිං පුරිමපදෙන අයං යොජනා – **අපණ්ණකට්ඨානං** එකංසිකකාරණං අවිරද්ධකාරණං නියයානිකකාරණං **එකෙ** බොධිසත්තප්පමුඛා පණ්ඩිතමනුස්සා ගණ්හිංසු. යෙ පන බාලසත්ථවාහපුත්තප්පමුඛා තක්කිකා ආහු, තෙ **දුතියං** සාපරාධං අනෙකංසිකට්ඨානං විරද්ධකාරණං අනියයානිකකාරණං අග්ගහෙසුං. තෙසු යෙ අපණ්ණකට්ඨානං අග්ගහෙසුං, තෙ සුක්කපටිපදං පටිපන්නා. යෙ දුතියං ‘‘පුරතො භවිතබ්බං උදකෙනා’’ති තක්කග්ගාහසඞ්ඛාතං අනියයානිකකාරණං අග්ගහෙසුං. තෙ කණ්හපටිපදං පටිපන්නා.

තත්ථ සුක්කපටිපදා අපරිහානිපටිපදා, කණ්හපටිපදා පරිහානිපටිපදා. තස්මා යෙ සුක්කපටිපදං පටිපන්නා, තෙ අපරිහීනා සොත්ථිභාවං පත්තා. යෙ පන කණ්හපටිපදං පටිපන්නා, තෙ පරිහීනා අනයබ්‍යසනං ආපන්නාති ඉමමත්ථං භගවා අනාථපිණ්ඩිකස්ස ගහපතිනො වත්වා උත්තරි ඉදමාහ **“එතදඤ්ඤාය මෙධාවී, තං ගණ්හෙ යදපණ්ණක”**න්ති.

තත්ථ **එතදඤ්ඤාය මෙධාවීති** “මෙධා”ති ලද්ධනාමාය විපුලාය විසුද්ධාය උත්තමාය පඤ්ඤාය සමන්නාගතො කුලපුත්තො එතං අපණ්ණකෙ චෙව සපණ්ණකෙ චාති ද්වීසු අතක්කග්ගාහතක්කග්ගාහසඞ්ඛාතෙසු ඨානෙසු ගුණදොසං වුද්ධිහානිං අත්ථානත්ථං ඤත්වාති අත්ථො. **තං ගණ්හෙ යදපණ්ණක**න්ති යං අපණ්ණකං එකංසිකං සුක්කපටිපදාඅපරිහානියපටිපදාසඞ්ඛාතං නිය්‍යානිකකාරණං, තදෙව ගණ්හෙය්‍ය. කස්මා? එකංසිකාදිභාවතොයෙව. ඉතරං පන න ගණ්හෙය්‍ය. කස්මා? අනෙකංසිකාදිභාවතොයෙව. අයඤ්හි අපණ්ණකපටිපදා නාම සබ්බෙසං බුද්ධපච්චෙකබුද්ධබුද්ධපුත්තානං පටිපදා. සබ්බබුද්ධා හි අපණ්ණකපටිපදායමෙව ඨත්වා දළ්හෙන වීරියෙන පාරමියො පූරෙත්වා බොධිමූලෙ බුද්ධා නාම හොන්ති, පච්චෙකබුද්ධා පච්චෙකබොධිං උප්පාදෙන්ති, බුද්ධපුත්තා සාවකපාරමිඤාණං පටිවිජ්ඣන්ති.

ඉති භගවා තෙසං උපාසකානං තිස්සො කුලසම්පත්තියො ච ඡ කාමසග්ගෙ බ්‍රහ්මලොකසම්පත්තියො ච දත්වාපි පරියොසානෙ අරහත්තමග්ගඵලදායිකා අපණ්ණකපටිපදා නාම, චතූසු අපායෙසු පඤ්චසු ච නීචකුලෙසු නිබ්බත්තිදායිකා සපණ්ණකපටිපදා නාමාති ඉමං අපණ්ණකධම්මදෙසනං දස්සෙත්වා උත්තරි චත්තාරි සච්චානි සොළසහි ආකාරෙහි පකාසෙසි. චතුසච්චපරියොසානෙ සබ්බෙපි තෙ පඤ්චසතා උපාසකා සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨහිංසු.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා දස්සෙත්වා ද්වෙ වත්ථූනි කථෙත්වා අනුසන්ධිං ඝටෙත්වා ජාතකං සමොධානෙත්වා දස්සෙසි – “තස්මිං සමයෙ බාලසත්ථවාහපුත්තො දෙවදත්තො අහොසි, තස්ස පරිසා දෙවදත්තපරිසාව, පණ්ඩිතසත්ථවාහපුත්තපරිසා බුද්ධපරිසා, පණ්ඩිතසත්ථවාහපුත්තො පන අහමෙව අහොසි”න්ති දෙසනං නිට්ඨාපෙසි.

අපණ්ණකජාතකවණ්ණනා පඨමා.

2. වණ්ණුපථජාතකවණ්ණනා

අකිලාසුනොති ඉමං ධම්මදෙසනං භගවා සාවත්ථියං විහරන්තො කථෙසි. කං පන ආරබ්භාති? එකං ඔස්සට්ඨවීරියං භික්ඛුං. තථාගතෙ කිර සාවත්ථියං විහරන්තෙ එකො සාවත්ථිවාසී කුලපුත්තො ජෙතවනං ගන්ත්වා සත්ථු සන්තිකෙ ධම්මදෙසනං සුත්වා පසන්නචිත්තො කාමෙසු ආදීනවං දිස්වා පබ්බජිත්වා උපසම්පදාය පඤ්චවස්සිකො හුත්වා ද්වෙ මාතිකා උග්ගණ්හිත්වා විපස්සනාචාරං සික්ඛිත්වා සත්ථු සන්තිකෙ අත්තනො චිත්තරුචියං කම්මට්ඨානං ගහෙත්වා එකං අරඤ්ඤං පවිසිත්වා වස්සං උපගන්ත්වා තෙමාසං වායමන්තොපි ඔභාසමත්තං වා නිමිත්තමත්තං වා උප්පාදෙතුං නාසක්ඛි.

අථස්ස එතදහොසි “සත්ථාරා චත්තාරො පුග්ගලා කථිතා, තෙසු මයා පදපරමෙන භවිතබ්බං, නත්ථි මඤ්ඤෙ මය්හං ඉමස්මිං අත්තභාවෙ මග්ගො වා ඵලං වා, කිං කරිස්සාමි අරඤ්ඤවාසෙන, සත්ථු සන්තිකං ගන්ත්වා රූපසොභග්ගප්පත්තං බුද්ධසරීරං ඔලොකෙන්තො මධුරං ධම්මදෙසනං සුණන්තො විහරිස්සාමී”ති පුන ජෙතවනමෙව පච්චාගමාසි. අථ නං සන්දිට්ඨසම්භත්තා ආහංසු – “ආවුසො, ත්වං සත්ථු සන්තිකෙ කම්මට්ඨානං ගහෙත්වා ‘සමණධම්මං කරිස්සාමී’ති ගතො, ඉදානි පන ආගන්ත්වා සඞ්ගණිකාය අභිරමමානො චරසි, කිං නු ඛො තෙ පබ්බජිතකිච්චං මත්ථකං පත්තං, අප්පටිසන්ධිකො ජාතොසී”ති? ආවුසො, අහං මග්ගං වා ඵලං වා අලභිත්වා “අභබ්බපුග්ගලෙන මයා භවිතබ්බ”න්ති වීරියං ඔස්සජිත්වා ආගතොම්හීති. “අකාරණං තෙ, ආවුසො, කතං දළ්හවීරියස්ස සත්ථු සාසනෙ පබ්බජිත්වා වීරියං ඔස්සජන්තෙන, අයුත්තං තෙ කතං, එහි තථාගතස්ස දස්සෙමා”ති තං ආදාය සත්ථු සන්තිකං අගමංසු.

සත්ථා තං දිස්වා එවමාහ “භික්ඛවෙ, තුම්හෙ එතං භික්ඛුං අනිච්ඡමානං ආදාය ආගතා, කිං කතං ඉමිනා”ති? “භන්තෙ, අයං භික්ඛු එවරූපෙ නිය්‍යානිකසාසනෙ පබ්බජිත්වා සමණධම්මං කරොන්තො වීරියං ඔස්සජිත්වා ආගතො”ති ආහංසු. අථ නං සත්ථා ආහ “සච්චං කිර තයා භික්ඛු වීරියං ඔස්සට්ඨ”න්ති? “සච්චං, භගවා”ති. “කිං පන ත්වං භික්ඛු එවරූපෙ මම සාසනෙ පබ්බජිත්වා ‘අප්පිච්ඡො’ති වා ‘සන්තුට්ඨො’ති වා ‘පවිවිත්තො’ති වා ‘ආරද්ධවීරියො’ති වා එවං අත්තානං අජානාපෙත්වා ‘ඔස්සට්ඨවීරියො භික්ඛූ’ති ජානාපෙසි. නනු ත්වං පුබ්බෙ වීරියවා අහොසි, තයා එකෙන කතං වීරියං නිස්සාය මරුකන්තාරෙ පඤ්චසු සකටසතෙසු මනුස්සා ච ගොණා ච පානීයං ලභිත්වා සුඛිතා ජාතා , ඉදානි කස්මා වීරියං ඔස්සජසී”ති. සො භික්ඛු එත්තකෙන වචනෙන උපත්ථම්භිතො අහොසි.

තං පන කථං සුත්වා භික්ඛූ භගවන්තං යාචිංසු – “භන්තෙ, ඉදානි ඉමිනා භික්ඛුනා වීරියස්ස ඔස්සට්ඨභාවො අම්හාකං පාකටො, පුබ්බෙ පනස්ස එකස්ස වීරියං නිස්සාය මරුකන්තාරෙ ගොණමනුස්සානං පානීයං ලභිත්වා සුඛිතභාවො පටිච්ඡන්නො, තුම්හාකං සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණස්සෙව පාකටො, අම්හාකම්පෙතං කාරණං කථෙථා”ති. “තෙන හි, භික්ඛවෙ, සුණාථා”ති භගවා තෙසං භික්ඛූනං සතුප්පාදං ජනෙත්වා භවන්තරෙන පටිච්ඡන්නකාරණං පාකටමකාසි.

අතීතෙ කාසිරට්ඨෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො සත්ථවාහකුලෙ පටිසන්ධිං ගහෙත්වා වයප්පත්තො පඤ්චහි සකටසතෙහි වණිජ්ජං කරොන්තො විචරති. සො එකදා සට්ඨියොජනිකං මරුකන්තාරං පටිපජ්ජි. තස්මිං කන්තාරෙ සුඛුමවාලුකා මුට්ඨිනා ගහිතා හත්ථෙ න තිට්ඨති, සූරියුග්ගමනතො පට්ඨාය අඞ්ගාරරාසි විය උණ්හා හොති, න සක්කා අක්කමිතුං. තස්මා තං පටිපජ්ජන්තා දාරුදකතිලතණ්ඩුලාදීනි සකටෙහි ආදාය රත්තිමෙව ගන්ත්වා අරුණුග්ගමනෙ සකටානි පරිවට්ටං කත්වා මත්ථකෙ මණ්ඩපං කාරෙත්වා කාලස්සෙව ආහාරකිච්චං නිට්ඨාපෙත්වා ඡායාය නිසින්නා දිවසං ඛෙපෙත්වා අත්ථඞ්ගතෙ සූරියෙ සායමාසං භුඤ්ජිත්වා භූමියා සීතලාය ජාතාය සකටානි යොජෙත්වා ගච්ඡන්ති, සමුද්දගමනසදිසමෙව ගමනං හොති. ථලනියාමකො නාම ලද්ධුං වට්ටති, සො තාරකසඤ්ඤාය සත්ථං තාරෙති.

සොපි සත්ථවාහො තස්මිං කාලෙ ඉමිනාව නියාමෙන තං කන්තාරං ගච්ඡන්තො එකූනසට්ඨි යොජනානි ගන්ත්වා ''ඉදානි එකරත්තෙනෙව මරුකන්තාරා නික්ඛමනං භවිස්සතී''ති සායමාසං භුඤ්ජිත්වා සබ්බං දාරුදකං ඛෙපෙත්වා සකටානි යොජෙත්වා පායාසි. නියාමකො පන පුරිමසකටෙ ආසනං පත්ථරාපෙත්වා ආකාසෙ තාරකං ඔලොකෙන්තො ''ඉතො පාජෙථ, ඉතො පාජෙථා''ති වදමානො නිපජ්ජි. සො දීඝමද්ධානං අනිද්දායනභාවෙන කිලන්තො නිද්දං ඔක්කමි, ගොණෙ නිවත්තිත්වා ආගතමග්ගමෙව ගණ්හන්තෙ න අඤ්ඤාසි. ගොණා සබ්බරත්තිං අගමංසු. නියාමකො අරුණුග්ගමනවෙලාය පබුද්ධො නක්ඛත්තං ඔලොකෙත්වා ''සකටානි නිවත්තෙථ නිවත්තෙථා''ති ආහ. සකටානි නිවත්තෙත්වා පටිපාටිං කරොන්තානඤ්ඤෙව අරුණො උග්ගතො. මනුස්සා ''හියොපි අම්හාකං නිවිට්ඨඛන්ධාවාරට්ඨානමෙවෙතං, දාරුදකම්පි නො ඛීණං, ඉදානි නට්ඨම්හා''ති සකටානි මොචෙත්වා පරිවට්ටකෙන ඨපෙත්වා මත්ථකෙ මණ්ඩපං කත්වා අත්තනො අත්තනො සකටස්ස හෙට්ඨා අනුසොචන්තා නිපජ්ජිංසු.

බොධිසත්තො ''මයි වීරියං ඔස්සජන්තෙ සබ්බෙ විනස්සිස්සන්තී''ති පාතො සීතලවෙලායමෙව ආහිණ්ඩන්තො එකං දබ්බතිණගච්ඡං දිස්වා ''ඉමානි තිණානි හෙට්ඨා උදකසිනෙහෙන උට්ඨිතානි භවිස්සන්තී''ති චින්තෙත්වා කුද්දාලං ගාහාපෙත්වා තං පදෙසං ඛණාපෙසි, තෙ සට්ඨිහත්ථට්ඨානං ඛණිංසු. එත්තකං ඨානං ඛණිත්වා පහරන්තානං කුද්දාලො හෙට්ඨාපාසාණෙ පටිහඤ්ඤි, පහටමත්තෙ සබ්බෙ වීරියං ඔස්සජිංසු. බොධිසත්තො පන ''ඉමස්ස පාසාණස්ස හෙට්ඨා උදකෙන භවිතබ්බ''න්ති ඔතරිත්වා පාසාණෙ ඨිතො ඔණමිත්වා සොතං ඔදහිත්වා සද්දං ආවජ්ජෙන්තො හෙට්ඨා උදකස්ස පවත්තනසද්දං සුත්වා උත්තරිත්වා චූළුපට්ඨාකං ආහ – ''තාත, තයා වීරියෙ ඔස්සට්ඨෙ සබ්බෙ විනස්සිස්සාම, ත්වං වීරියං අනොස්සජන්තො ඉමං අයකූටං ගහෙත්වා ආවාටං ඔතරිත්වා එතස්මිං පාසාණෙ පහාරං දෙහී''ති. සො තස්ස වචනං සම්පටිච්ඡිත්වා සබ්බෙසු වීරියං ඔස්සජිත්වා ඨිතෙසුපි වීරියං අනොස්සජන්තො ඔතරිත්වා පාසාණෙ පහාරං අදාසි. පාසාණො මජ්ඣෙ භිජ්ජිත්වා හෙට්ඨා පතිත්වා සොතං සන්නිරුම්භිත්වා අට්ඨාසි, තාලක්ඛන්ධප්පමාණා උදකවට්ටි උග්ගඤ්ඡි. සබ්බෙ පානීයං පිවිත්වා න්හායිංසු, අතිරෙකානි අක්ඛයුගාදීනි ඵාලෙත්වා යාගුභත්තං පචිත්වා භුඤ්ජිත්වා ගොණෙ ච භොජෙත්වා සූරියෙ අත්ථඞ්ගතෙ උදකාවාටසමීපෙ ධජං බන්ධිත්වා ඉච්ඡිතට්ඨානං අගමංසු. තෙ තත්ථ භණ්ඩං වික්කිණිත්වා දිගුණං තිගුණං චතුග්ගුණං ලාභං ලභිත්වා අත්තනො වසනට්ඨානමෙව අගමංසු. තෙ තත්ථ යාවතායුකං ඨත්වා යථාකම්මං ගතා, බොධිසත්තොපි දානාදීනි පුඤ්ඤානි කත්වා යථාකම්මමෙව ගතො.

සම්මාසම්බුද්ධො ඉමං ධම්මදෙසනං කථෙත්වා අභිසම්බුද්ධොව ඉමං ගාථං කථෙසි –

2. ''අකිලාසුනො වණ්ණුපථෙ ඛණන්තා, උදඞ්ගණෙ තත්ථ පපං අවින්දුං;
එවං මුනී වීරියබලූපපන්නො, අකිලාසු වින්දෙ හදයස්ස සන්ති''න්ති.

තත්ථ **අකිලාසුනොති** නික්කොසජ්ජා ආරද්ධවීරියා. **වණ්ණුපථෙති** වණ්ණු වුච්චති වාලුකා, වාලුකාමග්ගෙති අත්ථො. **ඛණන්තාති** භූමිං ඛණමානා. **උදඞ්ගණෙති** එත්ථ **උ**දාති නිපාතො, **අඞ්ගණෙති** මනුස්සානං සඤ්චරණට්ඨානෙ, අනාවාටෙ භූමිභාගෙති අත්ථො. **තත්ථාති** තස්මිං වණ්ණුපථෙ. **පපං අවින්දුන්ති** උදකං පටිලභිංසු. උදකඤ්හි පපීයනභාවෙන ''පපා''ති වුච්චති. පවද්ධං වා ආපං පපං, මහොදකන්ති අත්ථො.

එවන්ති ඔපම්මපටිපාදනං. **මුනීති** මොනං වුච්චති ඤාණං, කායමොනෙය්‍යාදීසු වා අඤ්ඤතරං, තෙන සමන්නාගතත්තා පුග්ගලො ''මුනී''ති වුච්චති. සො පනෙස අගාරියමුනි, අනගාරියමුනි , සෙක්ඛමුනි, අසෙක්ඛමුනි, පච්චෙකබුද්ධමුනි, මුනිමුනීති අනෙකවිධො. තත්ථ **අගාරියමුනීති** ගිහී ආගතඵලො විඤ්ඤාතසාසනො. **අනගාරියමුනීති** තථාරූපොව පබ්බජිතො. **සෙක්ඛමුනීති** සත්ත සෙක්ඛා. **අසෙක්ඛමුනීති** ඛීණාසවො. **පච්චෙකබුද්ධමුනීති** පච්චෙකසම්බුද්ධො. **මුනිමුනීති** සම්මාසම්බුද්ධො. ඉමස්මිං පනත්ථෙ සබ්බසඞ්ගාහකවසෙන මොනෙය්‍යසඞ්ඛාතාය පඤ්ඤාය සමන්නාගතො ''මුනී''ති වෙදිතබ්බො. **වීරියබලූපපන්නොති** වීරියෙන චෙව කායබලඤාණබලෙන ච සමන්නාගතො. **අකිලාසූති** නික්කොසජ්ජො –

''කාමං තචො ච න්හාරු ච, අට්ඨි ච අවසිස්සතු;
උපසුස්සතු නිස්සෙසං, සරීරෙ මංසලොහිත''න්ති. –

එවං වුත්තෙන චතුරඞ්ගසමන්නාගතෙන වීරියෙන සමන්නාගතත්තා අනලසො. **වින්දෙ හදයස්ස සන්තින්ති** චිත්තස්සපි හදයරූපස්සපි සීතලභාවකරණෙන ''සන්ති''න්ති සඞ්ඛං ගතං ඣානවිපස්සනාභිඤ්ඤාඅරහත්තමග්ගඤාණසඞ්ඛාතං අරියධම්මං වින්දති පටිලභතීති අත්ථො. භගවතා හි –

''දුක්ඛං, භික්ඛවෙ, කුසීතො විහරති වොකිණ්ණො පාපකෙහි අකුසලෙහි ධම්මෙහි, මහන්තඤ්ච සදත්ථං පරිහාපෙති. ආරද්ධවීරියො ච ඛො, භික්ඛවෙ, සුඛං විහරති පවිවිත්තො පාපකෙහි අකුසලෙහි ධම්මෙහි, මහන්තඤ්ච සදත්ථං පරිපූරෙති, න, භික්ඛවෙ, හීනෙන අග්ගස්ස පත්ති හොතී''ති (සං. නි. 2.22) –

එවං අනෙකෙහි සුත්තෙහි කුසීතස්ස දුක්ඛවිහාරො, ආරද්ධවීරියස්ස ච සුඛවිහාරො සංවණ්ණිතො. ඉධාපි ආරද්ධවීරියස්ස අකතාභිනිවෙසස්ස විපස්සකස්ස වීරියබලෙන අධිගන්තබ්බං තමෙව සුඛවිහාරං දස්සෙන්තො ''එවං මුනී වීරියබලූපපන්නො, අකිලාසු වින්දෙ හදයස්ස සන්ති''න්ති ආහ. ඉදං වුත්තං හොති – යථා තෙ වාණිජා අකිලාසුනො වණ්ණුපථෙ ඛණන්තා උදකං ලභිංසු, එවං ඉමස්මිම්පි සාසනෙ අකිලාසු හුත්වා වායමමානො පණ්ඩිතො භික්ඛු ඉමං ඣානාදිභෙදං හදයස්ස සන්තිං ලභති. සො ත්වං භික්ඛු පුබ්බෙ උදකමත්තස්ස අත්ථාය වීරියං කත්වා ඉදානි එවරූපෙ මග්ගඵලදායකෙ නියyyානිකසාසනෙ කස්මා වීරියං ඔස්සජසීති එවං ඉමං ධම්මදෙසනං දස්සෙත්වා චත්තාරි සච්චානි පකාසෙසි, සච්චපරියොසානෙ ඔස්සට්ඨවීරියො භික්ඛු අග්ගඵලෙ අරහත්තෙ පතිට්ඨාසි.

සත්ථාපි ද්වෙ වත්ථූනි කථෙත්වා අනුසන්ධිං ඝටෙත්වා ජාතකං සමොධානෙත්වා දස්සෙසි ''තස්මිං සමයෙ වීරියං අනොස්සජිත්වා පාසාණං භින්දිත්වා මහාජනස්ස උදකදායකො චූළුපට්ඨාකො අයං ඔස්සට්ඨවීරියො භික්ඛු අහොසි, අවසෙසපරිසා ඉදානි බුද්ධපරිසා ජාතා, සත්ථවාහජෙට්ඨකො පන අහමෙව අහොසි''න්ති දෙසනං නිට්ඨාපෙසි.

වණ්ණුපථජාතකවණ්ණනා දුතියා.

3. සෙරිවවාණිජජාතකවණ්ණනා

ඉධ චෙ නං විරාධෙසීති ඉමම්පි ධම්මදෙසනං භගවා සාවත්ථියං විහරන්තො එකං ඔස්සට්ඨවීරියමෙව භික්ඛුං ආරබ්භ කථෙසි. තඤ්හි පුරිමනයෙනෙව භික්ඛූහි ආනීතං දිස්වා සත්ථා ආහ – ''ත්වං භික්ඛු, එවරූපෙ මග්ගඵලදායකෙ සාසනෙ පබ්බජිත්වා වීරියං ඔස්සජන්තො සතසහස්සග්ඝනිකාය කඤ්චනපාතියා පරිහීනො සෙරිවවාණිජො විය චිරං සොචිස්සසී''ති. භික්ඛූ තස්සත්ථස්ස ආවිභාවත්ථං භගවන්තං යාචිංසු, භගවා භවන්තරෙන පටිච්ඡන්නකාරණං පාකටමකාසි.

අතීතෙ ඉතො පඤ්චමෙ කප්පෙ බොධිසත්තො සෙරිවරට්ඨෙ කච්ඡපුටවාණිජො අහොසි. සො සෙරිවනාමකෙන එකෙන ලොලකච්ඡපුටවාණිජෙන සද්ධිං වොහාරත්ථාය ගච්ඡන්තො නීලවාහං නාම නදිං උත්තරිත්වා අරිට්ඨපුරං නාම නගරං පවිසන්තො නගරවීථියො භාජෙත්වා අත්තනො පත්තවීථියා භණ්ඩං වික්කිණන්තො විචරි. ඉතරොපි අත්තනො පත්තවීථිං ගණ්හි. තස්මිඤ්ච නගරෙ එකං සෙට්ඨිකුලං පරිජිණ්ණං අහොසි, සබ්බෙ පුත්තභාතිකා ච ධනඤ්ච පරික්ඛයං අගමංසු, එකා දාරිකා අය්යිකාය සද්ධිං අවසෙසා අහොසි, තා ද්වෙපි පරෙසං භතිං කත්වා ජීවන්ති. ගෙහෙ පන තාසං මහාසෙට්ඨිනා පරිභුත්තපුබ්බා සුවණ්ණපාති භාජනන්තරෙ නික්ඛිත්තා දීඝරත්තං අවලඤ්ජියමානා මලග්ගහිතා අහොසි, තා තස්සා සුවණ්ණපාතිභාවම්පි න ජානන්ති. සො ලොලවාණිජො තස්මිං සමයෙ ''මණිකෙ ගණ්හථ, මණිකෙ ගණ්හථා''ති විචරන්තො තං ඝරද්වාරං පාපුණි. සා කුමාරිකා තං දිස්වා අය්යිකං ආහ ''අම්ම මය්හං එකං පිළන්ධනං ගණ්හා''ති. අම්ම මයං දුග්ගතා, කිං දත්වා ගණ්හිස්සාමාති. අයං නො පාති අත්ථි, නො ච අම්හාකං උපකාරා, ඉමං දත්වා ගණ්හාති. සා වාණිජං පක්කොසාපෙත්වා ආසනෙ නිසීදාපෙත්වා තං පාතිං දත්වා ''අය්ය, ඉමං ගහෙත්වා තව භගිනියා කිඤ්චිදෙව දෙහී''ති ආහ. වාණිජො පාතිං හත්ථෙන ගහෙත්වාව ''සුවණ්ණපාති භවිස්සතී''ති පරිවත්තෙත්වා පාතිපිට්ඨියං සූචියා ලෙඛං කඩ්ඪිත්වා සුවණ්ණභාවං ඤත්වා ''ඉමාසං කිඤ්චි අදත්වාව ඉමං පාතිං හරිස්සාමී''ති ''අයං කිං අග්ඝති, අඩ්ඪමාසකොපිස්සා මූලං න හොතී''ති භූමියං ඛිපිත්වා උට්ඨායාසනා පක්කාමි. එකෙන පවිසිත්වා නික්ඛන්තවීථිං ඉතරො පවිසිතුං ලභතීති බොධිසත්තො තං වීථිං පවිසිත්වා ''මණිකෙ ගණ්හථ, මණිකෙ ගණ්හථා''ති විචරන්තො තමෙව ඝරද්වාරං පාපුණි.

පුන සා කුමාරිකා තථෙව අය්යිකං ආහ. අථ නං අය්යිකා ''අම්ම, පඨමං ආගතවාණිජො පාතිං භූමියං ඛිපිත්වා ගතො, ඉදානි කිං දත්වා ගණ්හිස්සාමා''ති ආහ. අම්ම, සො වාණිජො ඵරුසවාචො, අයං පන පියදස්සනො මුදුසල්ලාපො, අප්පෙව නාම නං ගණ්හෙය්යාති. අම්ම, තෙන හි පක්කොසාහීති. සා තං පක්කොසි. අථස්ස ගෙහං පවිසිත්වා නිසින්නස්ස තං පාතිං අදංසු. සො තස්සා සුවණ්ණපාතිභාවං ඤත්වා ''අම්ම, අයං පාති සතසහස්සං අග්ඝති, සතසහස්සග්ඝනකභණ්ඩං මය්හං හත්ථෙ නත්ථී''ති ආහ. අය්ය, පඨමං ආගතවාණිජො ''අයං අඩ්ඪමාසකම්පි න අග්ඝතී''ති වත්වා භූමියං ඛිපිත්වා ගතො, අයං පන තව පුඤ්ඤෙන සුවණ්ණපාති ජාතා භවිස්සති, මයං ඉමං තුය්හං දෙම, කිඤ්චිදෙව නො දත්වා ඉමං ගහෙත්වා යාහීති. බොධිසත්තො තස්මිං ඛණෙ හත්ථගතානි පඤ්ච කහාපණසතානි පඤ්චසතග්ඝනකඤ්ච භණ්ඩං සබ්බං දත්වා ''මය්හං ඉමං තුලඤ්ච පසිබ්බකඤ්ච අට්ඨ ච කහාපණෙ දෙථා''ති එත්තකං යාචිත්වා ආදාය පක්කාමි. සො සීඝමෙව නදීතීරං ගන්ත්වා නාවිකස්ස අට්ඨ කහාපණෙ දත්වා නාවං අභිරුහි.

තතො ලොලවාණිජොපි පුන තං ගෙහං ගන්ත්වා ''ආහරථ තං පාතිං, තුම්හාකං කිඤ්චිදෙව දස්සාමී''ති ආහ. සා තං පරිභාසිත්වා ''ත්වං අම්හාකං සතසහස්සග්ඝනිකං සුවණ්ණපාතිං අඩ්ඪමාසග්ඝනිකම්පි න අකාසි, තුය්හං පන සාමිකසදිසො එකො ධම්මිකො වාණිජො අම්හාකං සහස්සං දත්වා තං ආදාය ගතො''ති ආහ. තං සුත්වාව ''සතසහස්සග්ඝනිකාය සුවණ්ණපාතියා පරිහීනොම්හි, මහාජානිකරො වත මෙ අය''න්ති සඤ්ජාතබලවසොකො සතිං පච්චුපට්ඨාපෙතුං අසක්කොන්තො විසඤ්ඤී හුත්වා අත්තනො හත්ථගතෙ කහාපණෙ චෙව භණ්ඩිකඤ්ච ඝරද්වාරෙයෙව විකිරිත්වා නිවාසනපාරුපනං පහාය තුලාදණ්ඩං මුග්ගරං කත්වා ආදාය බොධිසත්තස්ස අනුපදං පක්කන්තො නදීතීරං ගන්ත්වා බොධිසත්තං ගච්ඡන්තං දිස්වා ''අම්භො, නාවික, නාවං නිවත්තෙහී''ති ආහ.

බොධිසත්තො පන ‘‘තාත, මා නිවත්තයී’’ති පටිසෙධෙසි. ඉතරස්සපි බොධිසත්තං ගච්ඡන්තං පස්සන්තස්සෙව බලවසොකො උදපාදි, හදයං උණ්හං අහොසි, මුඛතො ලොහිතං උග්ගඤ්ඡි, වාපිකද්දමො විය හදයං ඵලි. සො බොධිසත්තෙ ආඝාතං බන්ධිත්වා තත්ථෙව ජීවිතක්ඛයං පාපුණි . ඉදං පඨමං දෙවදත්තස්ස බොධිසත්තෙ ආඝාතබන්ධනං. බොධිසත්තො දානාදීනි පුඤ්ඤානි කත්වා යථාකම්මං ගතො.

සම්මාසම්බුද්ධො ඉමං ධම්මදෙසනං කථෙත්වා අභිසම්බුද්ධොව ඉමං ගාථං කථෙසි –

3. ‘‘ඉධ චෙ නං විරාධෙසි, සද්ධම්මස්ස නියාමතං;
විරං ත්වං අනුතප්පෙසි, සෙරිවායංව වාණිජො’’ති.

තත්ථ **ඉධ චෙ නං විරාධෙසි, සද්ධම්මස්ස නියාමත**න්ති ඉමස්මිං සාසනෙ එතං සද්ධම්මස්ස නියාමතාසඞ්ඛාතං සොතාපත්තිමග්ගං විරාධෙසි. යදි විරාධෙසි, වීරියං ඔස්සජන්තො නාධිගච්ඡසි න පටිලභසීති අත්ථො. **චිරං ත්වං අනුතප්පෙසී**ති එවං සන්තෙ ත්වං දීඝමද්ධානං සොචන්තො පරිදෙවන්තො අනුතපෙස්සසි, අථ වා ඔස්සට්ඨවීරියතාය අරියමග්ගස්ස විරාධිතත්තා දීඝරත්තං නිරයාදීසු උප්පන්නො නානප්පකාරානි දුක්ඛානි අනුභවන්තො අනුතප්පිස්සසි කිලමිස්සසීති අයමෙත්ථ අත්ථො. කථං? **සෙරිවායංව වාණිජො**ති ‘‘සෙරිවා’’ති එවංනාමකො අයං වාණිජො යථා. ඉදං වුත්තං හොති – යථා පුබ්බෙ සෙරිවනාමකො වාණිජො සතසහස්සග්ඝනිකං සුවණ්ණපාතිං ලභිත්වා තස්සා ගහණත්ථාය වීරියං අකත්වා තතො පරිහීනො අනුතප්පි, එවමෙව ත්වම්පි ඉමස්මිං සාසනෙ පටියත්තසුවණ්ණපාතිසදිසං අරියමග්ගං ඔස්සට්ඨවීරියතාය අනධිගච්ඡන්තො තතො පරිහීනො දීඝරත්තං අනුතප්පිස්සසි. සචෙ පන වීරියං න ඔස්සජිස්සසි, පණ්ඩිතවාණිජො සුවණ්ණපාතිං විය මම සාසනෙ නවවිධම්පි ලොකුත්තරධම්මං පටිලභිස්සසීති.

එවමස්ස සත්ථා අරහත්තෙන කූටං ගණ්හන්තො ඉමං ධම්මදෙසනං දස්සෙත්වා චත්තාරි සච්චානි පකාසෙසි, සච්චපරියොසානෙ ඔස්සට්ඨවීරියො භික්ඛු අග්ගඵලෙ අරහත්තෙ පතිට්ඨාසි.

සත්ථාපි ද්වෙ වත්ථූනි කථෙත්වා අනුසන්ධිං ඝටෙත්වා ජාතකං සමොධානෙත්වා දස්සෙසි – ‘‘තදා බාලවාණිජො දෙවදත්තො අහොසි, පණ්ඩිතවාණිජො පන අහමෙව අහොසි’’න්ති දෙසනං නිට්ඨාපෙසි.

සෙරිවවාණිජජාතකවණ්ණනා තතියා.

4. චූළසෙට්ඨිජාතකවණ්ණනා

අප්පකෙනපි මෙධාවීති ඉමං ධම්මදෙසනං භගවා රාජගහං උපනිස්සාය ජීවකම්බවනෙ විහරන්තො චූළපන්ථකත්ථෙරං ආරබ්භ කථෙසි.

තත්ථ චූළපන්ථකස්ස තාව නිබ්බත්ති කථෙතබ්බා. රාජගහෙ කිර ධනසෙට්ඨිකුලස්ස ධීතා අත්තනො දාසෙනෙව සද්ධිං සන්ථවං කත්වා ‘‘අඤ්ඤෙපි මෙ ඉමං කම්මං ජානෙය්‍යු’’න්ති භීතා එවමාහ ‘‘අම්හෙහි ඉමස්මිං ඨානෙ වසිතුං න සක්කා, සචෙ මෙ මාතාපිතරො ඉමං දොසං ජානිස්සන්ති, ඛණ්ඩාඛණ්ඩං කරිස්සන්ති, විදෙසං ගන්ත්වා වසිස්සාමා’’ති හත්ථසාරං ගහෙත්වා අග්ගද්වාරෙන නික්ඛමිත්වා ‘‘යත්ථ වා තත්ථ වා අඤ්ඤෙහි අජානනට්ඨානං ගන්ත්වා වසිස්සාමා’’ති උභොපි අගමංසු.

තෙසං එකස්මිං ඨානෙ වසන්තානං සංවාසමන්වාය තස්සා කුච්ඡියං ගබ්භො පතිට්ඨාසි. සා ගබ්භපරිපාකං ආගම්ම සාමිකෙන සද්ධිං මන්තෙසි ‘‘ගබ්භො මෙ පරිපාකං ගතො, ඤාතිබන්ධුවිරහිතෙ ඨානෙ ගබ්භවුට්ඨානං නාම උභින්නම්පි අම්හාකං දුක්ඛමෙව, කුලගෙහමෙව ගච්ඡාමා’’ති. සො ‘‘සචාහං ගමිස්සාමි, ජීවිතං මෙ නත්ථී’’ති චින්තෙත්වා ‘‘අජ්ජ ගච්ඡාම, ස්වෙ ගච්ඡාමා’’ති දිවසෙ අතික්කාමෙසි. සා චින්තෙසි ‘‘අයං බාලො අත්තනො දොසමහන්තතාය ගන්තුං න උස්සහති, මාතාපිතරො නාම එකන්තහිතා, අයං ගච්ඡතු වා මා වා, මයා ගන්තුං වට්ටතී’’ති. සා තස්මිං ගෙහා නික්ඛන්තෙ ගෙහපරික්ඛාරං පටිසාමෙත්වා අත්තනො කුලඝරං ගතභාවං අනන්තරගෙහවාසීනං ආරොචෙත්වා මග්ගං පටිපජ්ජි.

අථ සො පුරිසො ඝරං ආගතො තං අදිස්වා පටිවිස්සකෙ පුච්ඡිත්වා ‘‘කුලඝරං ගතා’’ති සුත්වා වෙගෙන අනුබන්ධිත්වා අන්තරාමග්ගෙ සම්පාපුණි. තස්සාපි තත්ථෙව ගබ්භවුට්ඨානං අහොසි. සො ‘‘කිං ඉදං භද්දෙ’’ති පුච්ඡි. ‘‘සාමි, එකො පුත්තො ජාතො’’ති. ‘‘ඉදානි කිං කරිස්සාමා’’ති? ‘‘යස්සත්ථාය මයං කුලඝරං ගච්ඡෙය්‍යාම, තං කම්මං අන්තරාව නිප්ඵන්නං, තත්ථ ගන්ත්වා කිං කරිස්සාම, නිවත්තාමා’’ති ද්වෙපි එකචිත්තා හුත්වා නිවත්තිංසු. තස්ස ච දාරකස්ස පන්ථෙ ජාතත්තා ‘‘පන්ථකො’’ති නාමං අකංසු . තස්සා න චිරස්සෙව අපරොපි ගබ්භො පතිට්ඨහි. සබ්බං පුරිමනයෙනෙව විත්ථාරෙතබ්බං. තස්සාපි දාරකස්ස පන්ථෙ ජාතත්තා පඨමජාතස්ස ‘‘මහාපන්ථකො’’ති නාමං කත්වා ඉතරස්ස ‘‘චූළපන්ථකො’’ති නාමං අකංසු. තෙ ද්වෙපි දාරකෙ ගහෙත්වා අත්තනො වසනට්ඨානමෙව ආගතා.

තෙසං තත්ථ වසන්තානං අයං මහාපන්ථකදාරකො අඤ්ඤෙ දාරකෙ ‘‘චූළපිතා මහාපිතා’’ති, ‘‘අය්‍යකො අය්‍යිකා’’ති ච වදන්තෙ සුත්වා මාතරං පුච්ඡි ‘‘අම්ම, අඤ්ඤෙ දාරකා ‘චූළපිතා මහාපිතා’තිපි වදන්ති, ‘අය්‍යකො අය්‍යිකා’තිපි වදන්ති, අම්හාකං ඤාතකා නත්ථී’’ති. ‘‘ආම, තාත, තුම්හාකං එත්ථ ඤාතකා නත්ථි, රාජගහනගරෙ පන

වො ධනසෙට්ඨී නාම අය්‍යකො, තත්ථ තුම්හාකං බහූ ඤාතකා''ති. ''කස්මා තත්ථ න ගච්ඡථ, අම්මා''ති? සා අත්තනො අගමනකාරණං පුත්තස්ස අකථෙත්වා පුත්තෙසු පුනප්පුනං කථෙන්තෙසු සාමිකං ආහ – ''ඉමෙ දාරකා මං අතිවිය කිලමෙන්ති, කිං නො මාතාපිතරො දිස්වා මංසං ඛාදිස්සන්ති, එහි දාරකානං අය්‍යකකුලං දස්සෙස්සාමා''ති. ''අහං සම්මුඛා භවිතුං න සක්ඛිස්සාමි, තං පන තත්ථ නයිස්සාමී''ති. ''සාධු, අය්‍ය, යෙන කෙනචි උපායෙන දාරකානං අය්‍යකකුලමෙව දට්ඨුං වට්ටතී''ති ද්වෙපි ජනා දාරකෙ ආදාය අනුපුබ්බෙන රාජගහං පත්වා නගරද්වාරෙ එකිස්සා සාලාය නිවාසං කත්වා දාරකමාතා ද්වෙ දාරකෙ ගහෙත්වා ආගතභාවං මාතාපිතූනං ආරොචාපෙසි.

තෙ තං සාසනං සුත්වා ''සංසාරෙ විචරන්තානං න පුත්තො න ධීතා නාම නත්ථි, තෙ අම්හාකං මහාපරාධිකා, න සක්කා තෙහි අම්හාකං චක්ඛුපථෙ ඨාතුං, එත්තකං පන ධනං ගහෙත්වා ද්වෙපි ජනා ඵාසුකට්ඨානං ගන්ත්වා ජීවන්තු, දාරකෙ පන ඉධ පෙසෙන්තූ''ති. සෙට්ඨිධීතා මාතාපිතූහි පෙසිතං ධනං ගහෙත්වා දාරකෙ ආගතදූතානංයෙව හත්ථෙ දත්වා පෙසෙසි, දාරකා අය්‍යකකුලෙ වඩ්ඪන්ති. තෙසු චූළපන්ථකො අතිදහරො, මහාපන්ථකො පන අය්‍යකෙන සද්ධිං දසබලස්ස ධම්මකථං සොතුං ගච්ඡති. තස්ස නිච්චං සත්ථු සම්මුඛා ධම්මං සුණන්තස්ස පබ්බජ්ජාය චිත්තං නමි. සො අය්‍යකං ආහ ''සචෙ තුම්හෙ සම්පටිච්ඡථ, අහං පබ්බජෙය්‍යා''න්ති. ''කිං වදෙසි, තාත, මය්හං සකලලොකස්සපි පබ්බජ්ජාතො තවෙව පබ්බජ්ජා භද්දිකා, සචෙ සක්කොසි, පබ්බජ තාතා''ති සම්පටිච්ඡිත්වා සත්ථු සන්තිකං ගතො. සත්ථා ''කිං මහාසෙට්ඨි දාරකො තෙ ලද්ධො''ති. ''ආම, භන්තෙ අයං දාරකො මය්හං නත්තා, තුම්හාකං සන්තිකෙ පබ්බජාමීති වදතී''ති ආහ. සත්ථා අඤ්ඤතරං පිණ්ඩචාරිකං භික්ඛුං ''ඉමං දාරකං පබ්බාජෙහී''ති ආණාපෙසි. ථෙරො තස්ස තචපඤ්චකකම්මට්ඨානං ආචික්ඛිත්වා පබ්බාජෙසි. සො බහුං බුද්ධවචනං උග්ගණ්හිත්වා පරිපුණ්ණවස්සො උපසම්පදං ලභි. උපසම්පන්නො හුත්වා යොනිසො මනසිකාරෙ කම්මං කරොන්තො අරහත්තං පාපුණි.

සො ඣානසුඛෙන, මග්ගසුඛෙන, ඵලසුඛෙන වීතිනාමෙන්තො චින්තෙසි ''සක්කා නු ඛො ඉමං සුඛං චූළපන්ථකස්ස දාතු''න්ති. තතො අය්‍යකසෙට්ඨිස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා ''මහාසෙට්ඨි සචෙ තුම්හෙ සම්පටිච්ඡථ, අහං චූළපන්ථකං පබ්බාජෙය්‍යා''න්ති ආහ. ''පබ්බාජෙථ, භන්තෙ''ති. ථෙරො චූළපන්ථකදාරකං පබ්බාජෙත්වා දසසු සීලෙසු පතිට්ඨාපෙසි. චූළපන්ථකසාමණෙරො පබ්බජිත්වාව දන්ධො අහොසි.

> ''පදුමං යථා කොකනදං සුගන්ධං, පාතො සියා ඵුල්ලමවීතගන්ධං;
> අඞ්ගීරසං පස්ස විරොචමානං, තපන්තමාදිච්චමිවන්තලික්ඛෙ''ති. (සං. නි. 1.123; අ. නි. 5.195) –

ඉමං එකගාථං චතූහි මාසෙහි ගණ්හිතුං නාසක්ඛි. සො කිර කස්සපසම්මාසම්බුද්ධකාලෙ පබ්බජිත්වා පඤ්ඤවා හුත්වා අඤ්ඤතරස්ස දන්ධභික්ඛුනො උද්දෙසග්ගහණකාලෙ පරිහාසකෙළිං අකාසි. සො භික්ඛු තෙන පරිහාසෙන ලජ්ජිතො නෙව උද්දෙසං ගණ්හි, න සජ්ඣායමකාසි. තෙන කම්මෙන අයං පබ්බජිත්වාව දන්ධො ජාතො, ගහිතගහිතං පදං උපරූපරි පදං ගණ්හන්තස්ස නස්සති. තස්ස ඉමමෙව ගාථං ගහෙතුං වායමන්තස්ස චත්තාරො මාසා අතික්කන්තා.

අථ නං මහාපන්ථකො ආහ ''චූළපන්ථක, ත්වං ඉමස්මිං සාසනෙ අභබ්බො, චතූහි මාසෙහි එකම්පි ගාථං ගහෙතුං න සක්කොසි, පබ්බජිතකිච්චං පන ත්වං කථං මත්ථකං පාපෙස්සසි, නික්ඛම ඉතො''ති විහාරා නික්කඩ්ඪි. චූළපන්ථකො බුද්ධසාසනෙ සිනෙහෙන ගිහිභාවං න පත්ථෙති. තස්මිඤ්ච කාලෙ මහාපන්ථකො භත්තුද්දෙසකො හොති. ජීවකො කොමාරභච්චො බහුං ගන්ධමාලං ආදාය අත්තනො අම්බවනං ගන්ත්වා සත්ථාරං පූජෙත්වා ධම්මං සුත්වා උට්ඨායාසනා දසබලං වන්දිත්වා මහාපන්ථකං උපසඞ්කමිත්වා ''කිත්තකා , භන්තෙ, සත්ථු සන්තිකෙ භික්ඛූ''ති පුච්ඡි. ''පඤ්චමත්තානි භික්ඛුසතානී''ති. ''ස්වෙ, භන්තෙ, බුද්ධප්පමුඛානි පඤ්ච භික්ඛුසතානි ආදාය අම්හාකං නිවෙසනෙ භික්ඛං ගණ්හථා''ති. ''උපාසක, චූළපන්ථකො නාම භික්ඛු දන්ධො අවිරුළ්හිධම්මො, තං ඨපෙත්වා සෙසානං නිමන්තනං සම්පටිච්ඡාමී''ති ථෙරො ආහ. තං සුත්වා චූළපන්ථකො චින්තෙසි ''ථෙරො එත්තකානං භික්ඛූනං නිමන්තනං සම්පටිච්ඡන්තො මං බාහිරං කත්වා සම්පටිච්ඡති, නිස්සංසයං මය්හං භාතිකස්ස මයි චිත්තං භින්නං භවිස්සති, කිං ඉදානි මය්හං ඉමිනා සාසනෙන, ගිහී හුත්වා දානාදීනි පුඤ්ඤානි කරොන්තො ජීවිස්සාමී''ති.

සො පුනදිවසෙ පාතොව ''ගිහී භවිස්සාමී''ති පායාසි. සත්ථා පච්චූසකාලෙයෙව ලොකං ඔලොකෙන්තො ඉමං කාරණං දිස්වා පඨමතරං ගන්ත්වා චූළපන්ථකස්ස ගමනමග්ගෙ ද්වාරකොට්ඨකෙ චඞ්කමන්තො අට්ඨාසි. චූළපන්ථකො ඝරං ගච්ඡන්තො සත්ථාරං දිස්වා උපසඞ්කමිත්වා වන්දි. අථ නං සත්ථා ''කහං පන, ත්වං චූළපන්ථක, ඉමාය වෙලාය ගච්ඡසී''ති ආහ. භාතා මං, භන්තෙ, නික්කඩ්ඪති , තෙනාහං විබ්භමිතුං ගච්ඡාමීති. චූළපන්ථක, තව පබ්බජ්ජා නාම මම සන්තකා, භාතරා නික්කඩ්ඪිතො කස්මා මම සන්තිකං නාගඤ්ඡි? එහි කිං තෙ ගිහිභාවෙන, මම සන්තිකෙ භවිස්සසී''ති භගවා චූළපන්ථකං ආදාය ගන්ත්වා ගන්ධකුටිප්පමුඛෙ නිසීදාපෙත්වා ''චූළපන්ථක, ත්වං පුරත්ථාභිමුඛො හුත්වා ඉමං පිලොතිකං 'රජොහරණං රජොහරණ'න්ති පරිමජ්ජන්තො ඉධෙව හොහී''ති ඉද්ධියා අභිසඞ්ඛතං පරිසුද්ධං පිලොතිකාඛණ්ඩං දත්වා කාලෙ ආරොචිතෙ භික්ඛුසඞ්ඝපරිවුතො ජීවකස්ස ගෙහං ගන්ත්වා පඤ්ඤත්තාසනෙ නිසීදි.

චූළපන්ථකොපි සූරියං ඔලොකෙන්තො තං පිලොතිකාඛණ්ඩං ''රජොහරණං රජොහරණ''න්ති පරිමජ්ජන්තො නිසීදි, තස්ස තං පිලොතිකාඛණ්ඩං පරිමජ්ජන්තස්ස පරිමජ්ජන්තස්ස කිලිට්ඨං අහොසි. තතො චින්තෙසි ''ඉදං පිලොතිකාඛණ්ඩං අතිවිය පරිසුද්ධං, ඉමං පන අත්තභාවං නිස්සාය පුරිමපකතිං විජහිත්වා එවං කිලිට්ඨං ජාතං, අනිච්චා වත සඞ්ඛාරා''ති ඛයවයං පට්ඨපෙන්තො විපස්සනං වඩ්ඪෙසි. සත්ථා ''චූළපන්ථකස්ස චිත්තං විපස්සනං ආරූළ්හ''න්ති

ඤත්වා ‘‘චූළපන්ථක, ත්වං එතං පිලොතිකාඛණ්ඩමෙව සංකිලිට්ඨං රජොරඤ්ජිතං ජාතන්ති මා සඤ්ඤං කරි, අබ්භන්තරෙ පන තෙ රාගරජාදයො අත්ථි, තෙ හරාහී’’ති වත්වා ඔභාසං විස්සජ්ජෙත්වා පුරතො නිසින්නො විය පඤ්ඤායමානරූපො හුත්වා ඉමා ගාථා අභාසි –

‘‘රාගො රජො න ච පන රෙණු වුච්චති, රාගස්සෙතං අධිවචනං රජොති;
එතං රජං විප්පජහිත්ව භික්ඛවො, විහරන්ති තෙ විගතරජස්ස සාසනෙ.

‘‘දොසො රජො න ච පන රෙණු වුච්චති, දොසස්සෙතං අධිවචනං රජොති;
එතං රජං විප්පජහිත්ව භික්ඛවො, විහරන්ති තෙ විගතරජස්ස සාසනෙ.

‘‘මොහො රජො න ච පන රෙණු වුච්චති, මොහස්සෙතං අධිවචනං රජොති;
එතං රජං විප්පජහිත්ව භික්ඛවො, විහරන්ති තෙ විගතරජස්ස සාසනෙ’’ති. (මහානි. 209; චූළනි. උදයමාණවපුච්ඡානිද්දෙස 74);

ගාථාපරියොසානෙ චූළපන්ථකො සහ පටිසම්භිදාහි අරහත්තං පාපුණි, පටිසම්භිදාහියෙවස්ස තීණි පිටකානි ආගමංසු. සො කිර පුබ්බෙ රාජා හුත්වා නගරං පදක්ඛිණං කරොන්තො නලාටතො සෙදෙ මුච්චන්තෙ පරිසුද්ධෙන සාටකෙන නලාටන්තං පුඤ්ඡි, සාටකො කිලිට්ඨො අහොසි. සො ‘‘ඉමං සරීරං නිස්සාය එවරූපො පරිසුද්ධො සාටකො පකතිං ජහිත්වා කිලිට්ඨො ජාතො, අනිච්චා වත සඞ්ඛාරා’’ති අනිච්චසඤ්ඤං පටිලභි. තෙන කාරණෙනස්ස රජොහරණමෙව පච්චයො ජාතො.

ජීවකොපි ඛො කොමාරභච්චො දසබලස්ස දක්ඛිණොදකං උපනාමෙසි. සත්ථා ‘‘නනු, ජීවක, විහාරෙ භික්ඛූ අත්ථී’’ති හත්ථෙන පත්තං පිදහි. මහාපන්ථකො ‘‘භන්තෙ, විහාරෙ නත්ථි භික්ඛූ’’ති ආහ. සත්ථා ‘‘අත්ථි ජීවකා’’ති ආහ. ජීවකො ‘‘තෙන හි, භණෙ, ගච්ඡ, විහාරෙ භික්ඛූනං අත්ථිභාවං වා නත්ථිභාවං වා ජානාහී’’ති පුරිසං පෙසෙසි. තස්මිං ඛණෙ චූළපන්ථකො ‘‘මය්හං භාතිකො ‘විහාරෙ භික්ඛූ නත්ථී’ති භණති, විහාරෙ භික්ඛූනං අත්ථිභාවමස්ස පකාසෙස්සාමී’’ති සකලං අම්බවනං භික්ඛූනංයෙව පූරෙසි. එකච්චෙ භික්ඛූ චීවරකම්මං කරොන්ති, එකච්චෙ රජනකම්මං, එකච්චෙ සජ්ඣායං කරොන්තීති එවං අඤ්ඤමඤ්ඤං අසදිසං භික්ඛුසහස්සං මාපෙසි. සො පුරිසො විහාරෙ බහූ භික්ඛූ දිස්වා නිවත්තිත්වා ‘‘අය්‍ය , සකලං අම්බවනං භික්ඛූහි පරිපුණ්ණ’’න්ති ජීවකස්ස ආරොචෙසි. ථෙරොපි ඛො තත්ථෙව –

‘‘සහස්සක්ඛත්තුමත්තානං, නිම්මිනිත්වාන පන්ථකො;
නිසීදම්බවනෙ රම්මෙ, යාව කාලප්පවෙදනා’’ති. (ථෙරගා. 563);

අථ සත්ථා තං පුරිසං ආහ – ‘‘විහාරං ගන්ත්වා ‘සත්ථා චූළපන්ථකං නාම පක්කොසතී’ති වදෙහී’’ති. තෙන ගන්ත්වා තථාවුත්තෙ ‘‘අහං චූළපන්ථකො, අහං චූළපන්ථකො’’ති මුඛසහස්සං උට්ඨහි. පුරිසො ගන්ත්වා ‘‘සබ්බෙපි කිර තෙ, භන්තෙ, චූළපන්ථකායෙව නාමා’’ති ආහ. තෙන හි ත්වං ගන්ත්වා යො පඨමං ‘‘අහං චූළපන්ථකො’’ති වදති, තං හත්ථෙ ගණ්හ, අවසෙසා අන්තරධායිස්සන්තීති. සො තථා අකාසි, තාවදෙව සහස්සමත්තා භික්ඛූ අන්තරධායිංසු. ථෙරො තෙන පුරිසෙන සද්ධිං අගමාසි. සත්ථා භත්තකිච්චපරියොසානෙ ජීවකං ආමන්තෙසි ‘‘ජීවක, චූළපන්ථකස්ස පත්තං ගණ්හ, අයං තෙ අනුමොදනං කරිස්සතී’’ති. ජීවකො තථා අකාසි. ථෙරො සීහනාදං නදන්තො තරුණසීහො විය තීණි පිටකානි සංඛොභෙත්වා අනුමොදනං අකාසි.

සත්ථා උට්ඨායාසනා භික්ඛුසඞ්ඝපරිවාරො විහාරං ගන්ත්වා භික්ඛූහි වත්තෙ දස්සිතෙ උට්ඨායාසනා ගන්ධකුටිප්පමුඛෙ ඨත්වා භික්ඛුසඞ්ඝස්ස සුගතොවාදං දත්වා කම්මට්ඨානං කථෙත්වා භික්ඛුසඞ්ඝං උය්‍යොජෙත්වා සුරභිගන්ධවාසිතං ගන්ධකුටිං පවිසිත්වා දක්ඛිණෙන පස්සෙන සීහසෙය්‍යං උපගතො. අථ සායන්හසමයෙ ධම්මසභායං භික්ඛූ ඉතො චිතො ච සමොසරිත්වා රත්තකම්බලසාණිං පරික්ඛිපන්තා විය නිසීදිත්වා සත්ථු ගුණකථං ආරභිංසු ‘‘ආවුසො, මහාපන්ථකො චූළපන්ථකස්ස අජ්ඣාසයං අජානන්තො ‘චතූහි මාසෙහි එකගාථං ගණ්හිතුං න සක්කොති, දන්ධො අය’න්ති විහාරා නික්කඩ්ඪි, සම්මාසම්බුද්ධො පන අත්තනො අනුත්තරධම්මරාජතාය එකස්මිංයෙවස්ස අන්තරභත්තෙ සහ පටිසම්භිදාහි අරහත්තං අදාසි, තීණි පිටකානි පටිසම්භිදාහියෙව ආගතානි, අහො බුද්ධානං බලං නාම මහන්ත’’න්ති.

අථ භගවා ධම්මසභායං ඉමං කථාපවත්තිං ඤත්වා ‘‘අජ්ජ මයා ගන්තුං වට්ටතී’’ති බුද්ධසෙය්‍යාය උට්ඨාය සුරත්තදුපට්ටං නිවාසෙත්වා විජ්ජුලතං විය කායබන්ධනං බන්ධිත්වා රත්තකම්බලසදිසං සුගතමහාචීවරං පාරුපිත්වා සුරභිගන්ධකුටිතො නික්ඛම්ම මත්තවාරණො විය සීහවික්කන්තවිලාසෙන විජම්භමානො සීහො විය අනන්තාය බුද්ධලීලාය ධම්මසභං ගන්ත්වා අලඞ්කතමණ්ඩපමජ්ඣෙ සුපඤ්ඤත්තවරබුද්ධාසනං අභිරුය්හ ඡබ්බණ්ණබුද්ධරස්මියො විස්සජ්ජෙන්තො අණ්ණවකුච්ඡිං ඔභාසයමානො යුගන්ධරමත්ථකෙ බාලසූරියො විය ආසනමජ්ඣෙ නිසීදි. සම්මාසම්බුද්ධෙ පන ආගතමත්තෙ භික්ඛුසඞ්ඝො කථං පච්ඡින්දිත්වා තුණ්හී අහොසි.

සත්ථා මුදුකෙන මෙත්තචිත්තෙන පරිසං ඔලොකෙත්වා ''අයං පරිසා අතිවිය සොභති, එකස්සපි හත්ථකුක්කුච්චං වා පාදකුක්කුච්චං වා උක්කාසිතසද්දො වා ඛිපිතසද්දො වා නත්ථි, සබ්බෙපිමෙ බුද්ධගාරවෙන සගාරවා බුද්ධතෙජෙන තජ්ජිතා මයි ආයුකප්පම්පි අකථෙත්වා නිසින්නෙ පඨමං කථං සමුට්ඨාපෙත්වා න කථෙස්සන්ති, කථාසමුට්ඨාපනවත්තං නාම මයාව ජානිතබ්බං, අහමෙව පඨමං කථෙස්සාමී''ති මධුරෙන බ්‍රහ්මස්සරෙන භික්ඛූ ආමන්තෙත්වා ''කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ , එතරහි කථාය සන්නිසින්නා, කා ච පන වො අන්තරාකථා විප්පකතා''ති ආහ. භන්තෙ, න මයං ඉමස්මිං ඨානෙ නිසින්නා අඤ්ඤං තිරච්ඡානකථං කථෙම, තුම්හාකංයෙව පන ගුණෙ වණ්ණයමානා නිසින්නාම්හ ''ආවුසො මහාපන්ථකො චූළපන්ථකස්ස අජ්ඣාසයං අජානන්තො 'චතූහි මාසෙහි එකං ගාථං ගණ්හිතුං න සක්කොති, දන්ධො අය'න්ති විහාරා නික්කඩ්ඪි, සම්මාසම්බුද්ධො පන අනුත්තරධම්මරාජතාය එකස්මිංයෙවස්ස අන්තරභත්තෙ සහ පටිසම්භිදාහි අරහත්තං අදාසි, අහො බුද්ධානං බලං නාම මහන්ත''න්ති. සත්ථා භික්ඛූනං කථං සුත්වා ''භික්ඛවෙ, චූළපන්ථකො මං නිස්සාය ඉදානි තාව ධම්මෙසු ධම්මමහන්තතං පත්තො, පුබ්බෙ පන මං නිස්සාය භොගෙසුපි භොගමහන්තතං පාපුණී''ති ආහ. භික්ඛූ තස්සත්ථස්ස ආවිභාවත්ථං භගවන්තං යාචිංසු. භගවා භවන්තරෙන පටිච්ඡන්නං කාරණං පාකටං අකාසි.

අතීතෙ කාසිරට්ඨෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො සෙට්ඨිකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො සෙට්ඨිට්ඨානං ලභිත්වා චූළසෙට්ඨි නාම අහොසි, සො පණ්ඩිතො බ්‍යත්තො සබ්බනිමිත්තානි ජානාති. සො එකදිවසං රාජුපට්ඨානං ගච්ඡන්තො අන්තරවීථියං මතමූසිකං දිස්වා තඞ්ඛණඤ්ඤෙව නක්ඛත්තං සමානෙත්වා ඉදමාහ ''සක්කා චක්ඛුමතා කුලපුත්තෙන ඉමං උන්දූරං ගහෙත්වා පුත්තදාරභරණඤ්ච කාතුං කම්මන්තෙ ච පයොජෙතු''න්ති? අඤ්ඤතරො දුග්ගතකුලපුත්තො තං සෙට්ඨිස්ස වචනං සුත්වා ''නායං අජානිත්වා කථෙස්සතී''ති තං මූසිකං ගහෙත්වා එකස්මිං ආපණෙ බිළාලස්සත්ථාය වික්කිණිත්වා කාකණිකං ලභිත්වා තාය කාකණිකාය ඵාණිතං ගහෙත්වා එකෙන ඝටෙන පානීයං ගණ්හි. සො අරඤ්ඤතො ආගච්ඡන්තෙ මාලාකාරෙ දිස්වා ථොකං ථොකං ඵාණිතඛණ්ඩං දත්වා උළුඞ්කෙන පානීයං අදාසි, තෙ තස්ස එකෙකං පුප්ඵමුට්ඨිං අදංසු. සො තෙන පුප්ඵමූලෙන පුනදිවසෙපි ඵාණිතඤ්ච පානීයඝටඤ්ච ගහෙත්වා පුප්ඵාරාමමෙව ගතො. තස්ස තං දිවසං මාලාකාරා අඩ්ඩොචිතකෙ පුප්ඵගච්ඡෙ දත්වා අගමංසු. සො න චිරස්සෙව ඉමිනා උපායෙන අට්ඨ කහාපණෙ ලභි.

පුන එකස්මිං වාතවුට්ඨිදිවසෙ රාජුය්‍යානෙ බහූ සුක්ඛදණ්ඩකා ච සාඛා ච පලාසඤ්ච වාතෙන පාතිතං හොති, උය්‍යානපාලො ඡඩ්ඩෙතුං උපායං න පස්සති . සො තත්ථ ගන්ත්වා ''සචෙ ඉමානි දාරුපණ්ණානි මය්හං දස්සසි, අහං තෙ ඉමානි සබ්බානි නීහරිස්සාමී''ති උය්‍යානපාලං ආහ, සො ''ගණ්හ අය්‍යා''ති සම්පටිච්ඡි. චූළන්තෙවාසිකො දාරකානං කීළනමණ්ඩලං ගන්ත්වා ඵාණිතං දත්වා මුහුත්තෙන සබ්බානි දාරුපණ්ණානි නීහරාපෙත්වා උය්‍යානද්වාරෙ රාසිං කාරෙසි. තදා රාජකුම්භකාරො රාජකුලෙ භාජනානං පචනත්ථාය දාරූනි පරියෙසමානො උය්‍යානද්වාරෙ තානි දිස්වා තස්ස හත්ථතො කිණිත්වා ගණ්හි. තං දිවසං චූළන්තෙවාසිකො දාරුවික්කයෙන සොළස කහාපණෙ චාටිආදීනි ච පඤ්ච භාජනානි ලභි.

සො චතුවීසතියා කහාපණෙසු ජාතෙසු ''අත්ථි අයං උපායො මය්හ''න්ති නගරද්වාරතො අවිදූරෙ ඨානෙ එකං පානීයචාටිං ඨපෙත්වා පඤ්චසතෙ තිණහාරකෙ පානීයෙන උපට්ඨහි. තෙ ආහංසු ''සම්ම, ත්වං අම්හාකං බහූපකාරො, කිං තෙ කරොමා''ති? සො ''මය්හං කිච්චෙ උප්පන්නෙ කරිස්සථා''ති වත්වා ඉතො චිතො ච විචරන්තො ථලපථකම්මිකෙන ච ජලපථකම්මිකෙන ච සද්ධිං මිත්තසන්ථවං අකාසි. තස්ස ථලපථකම්මිකො ''ස්වෙ ඉමං නගරං අස්සවාණිජකො පඤ්ච අස්සසතානි ගහෙත්වා ආගමිස්සතී''ති ආචික්ඛි. සො තස්ස වචනං සුත්වා තිණහාරකෙ ආහ ''අජ්ජ මය්හං එකෙකං තිණකලාපං දෙථ, මයා ච තිණෙ අවික්කිණිතෙ අත්තනො තිණං මා වික්කිණථා''ති. තෙ ''සාධූ''ති සම්පටිච්ඡිත්වා පඤ්ච තිණකලාපසතානි ආහරිත්වා තස්ස ඝරෙ පාපයිංසු. අස්සවාණිජො සකලනගරෙ අස්සානං ගොචරං අලභිත්වා තස්ස සහස්සං දත්වා තං තිණං ගණ්හි.

තතො කතිපාහච්චයෙනස්ස ජලපථකම්මිකො සහායකො ආරොචෙසි ''පට්ටනම්හි මහානාවා ආගතා''ති. සො ''අත්ථි අයං උපායො''ති අට්ඨහි කහාපණෙහි සබ්බපරිවාරසම්පන්නං තාවකාලිකං රථං ගහෙත්වා මහන්තෙන යසෙන නාවාපට්ටනං ගන්ත්වා එකං අඞ්ගුලිමුද්දිකං නාවිකස්ස සච්චකාරං දත්වා අවිදූරෙ ඨානෙ සාණියා පරික්ඛිපාපෙත්වා නිසින්නො පුරිසෙ ආණාපෙසි ''බාහිරතො වාණිජෙසු ආගතෙසු තතියෙන පටිහාරෙන මං ආරොචෙථා''ති . ''නාවා ආගතා''ති සුත්වා බාරාණසිතො සතමත්තා වාණිජා ''භණ්ඩං ගණ්හාමා''ති ආගමිංසු. භණ්ඩං තුම්හෙ න ලභිස්සථ, අසුකට්ඨානෙ නාම මහාවාණිජෙන සච්චකාරො දින්නොති. තෙ තං සුත්වා තස්ස සන්තිකං ආගතා. පාදමූලිකපුරිසා පුරිමසඤ්ඤාවසෙන තතියෙන පටිහාරෙන තෙසං ආගතභාවං ආරොචෙසුං. තෙ සතමත්තා වාණිජා එකෙකං සහස්සං දත්වා තෙන සද්ධිං නාවාය පත්තිකා හුත්වා පුන එකෙකං සහස්සං දත්වා පත්තිං විස්සජ්ජාපෙත්වා භණ්ඩං අත්තනො සන්තකමකංසු.

චූළන්තෙවාසිකො ද්වෙ සතසහස්සානි ගණ්හිත්වා බාරාණසිං ආගන්ත්වා ''කතඤ්ඤුනා මෙ භවිතුං වට්ටතී''ති එකං සතසහස්සං ගාහාපෙත්වා චූළසෙට්ඨිස්ස සමීපං ගතො. අථ නං සෙට්ඨි ''කිං තෙ, තාත, කත්වා ඉදං ධනං ලද්ධ''න්ති පුච්ඡි. සො ''තුම්හෙහි කථිතඋපායෙ ඨත්වා චතුමාසබ්භන්තරෙයෙව ලද්ධ''න්ති මතමූසිකං ආදිං කත්වා සබ්බං වත්ථුං කථෙසි. චූළසෙට්ඨි තස්ස වචනං සුත්වා ''ඉදානි එවරූපං දාරකං මම සන්තකං කාතුං වට්ටතී''ති වයප්පත්තං අත්තනො ධීතරං දත්වා සකලකුටුම්බස්ස සාමිකං අකාසි. සො සෙට්ඨිනො අච්චයෙන තස්මිං නගරෙ සෙට්ඨිට්ඨානං ලභි. බොධිසත්තොපි යථාකම්මං අගමාසි.

සම්මාසම්බුද්ධොපි ඉමං ධම්මදෙසනං කථෙත්වා අභිසම්බුද්ධොව ඉමං ගාථං කථෙසි –

4. ‘‘අප්පකෙනපි මෙධාවී, පාභතෙන විචක්ඛණො;
සමුට්ඨාපෙති අත්තානං, අණුං අග්ගිංව සන්ධම’’න්ති.

තත්ථ **අප්පකෙනපීති** ථොකෙනපි පරිත්තකෙනපි. **මෙධාවීති** පඤ්ඤවා. **පාභතෙනාති** භණ්ඩමූලෙන. **විචක්ඛණොති** වොහාරකුසලො. **සමුට්ඨාපෙති අත්තානන්ති** මහන්තං ධනඤ්ච යසඤ්ච උප්පාදෙත්වා තත්ථ අත්තානං සණ්ඨාපෙති පතිට්ඨාපෙති. යථා කිං? **අණුං අග්ගිංව සන්ධමං,** යථා පණ්ඩිතපුරිසො පරිත්තං අග්ගිං අනුක්කමෙන ගොමයචුණ්ණාදීනි පක්ඛිපිත්වා මුඛවාතෙන ධමන්තො සමුට්ඨාපෙති වඩ්ඪෙති මහන්තං අග්ගික්ඛන්ධං කරොති, එවමෙව පණ්ඩිතො ථොකම්පි පාභතං ලභිත්වා නානාඋපායෙහි පයොජෙත්වා ධනඤ්ච යසඤ්ච වඩ්ඪෙති , වඩ්ඪෙත්වා ච පන තත්ථ අත්තානං පතිට්ඨාපෙති, තාය එව වා පන ධනයසමහන්තතාය අත්තානං සමුට්ඨාපෙති, අභිඤ්ඤාතං පාකටං කරොතීති අත්ථො.

ඉති භගවා ‘‘භික්ඛවෙ, චූළපන්ථකො මං නිස්සාය ඉදානි ධම්මෙසු ධම්මමහන්තතං පත්තො, පුබ්බෙ පන භොගෙසුපි භොගමහන්තතං පාපුණී’’ති එවං ඉමං ධම්මදෙසනං දස්සෙත්වා ද්වෙ වත්ථූනි කථෙත්වා අනුසන්ධිං ඝටෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි ‘‘තදා චූළන්තෙවාසිකො චූළපන්ථකො අහොසි, චූළකසෙට්ඨී පන අහමෙව අහොසි’’න්ති දෙසනං නිට්ඨාපෙසි.

චූළසෙට්ඨිජාතකවණ්ණනා චතුත්ථා.

5. තණ්ඩුලනාළිජාතකවණ්ණනා

කිමග්ඝති තණ්ඩුලනාළිකාති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො ලාළුදායිත්ථෙරං ආරබ්භ කථෙසි. තස්මිං සමයෙ ආයස්මා දබ්බො මල්ලපුත්තො සඞ්ඝස්ස භත්තුද්දෙසකො හොති. තස්මිං පාතොව සලාකභත්තානි උද්දිසමානෙ ලාළුදායිත්ථෙරස්ස කදාචි වරභත්තං පාපුණාති, කදාචි ලාමකභත්තං. සො ලාමකභත්තස්ස පත්තදිවසෙ සලාකග්ගං ආකුලං කරොති, ‘‘කිං දබ්බොව සලාකං දාතුං ජානාති, අම්හෙ න ජානාමා’’ති වදති. තස්මිං සලාකග්ගං ආකුලං කරොන්තෙ ‘‘හන්ද දානි ත්වමෙව සලාකං දෙහී’’ති සලාකපච්ඡිං අදංසු. තතො පට්ඨාය සො සඞ්ඝස්ස සලාකං අදාසි. දෙන්තො ච පන ‘‘ඉදං වරභත්ත’’න්ති වා ‘‘ලාමකභත්ත’’න්ති වා ‘‘අසුකවස්සග්ගෙ වරභත්ත’’න්ති වා ‘‘අසුකවස්සග්ගෙ ලාමකභත්ත’’න්ති වා න ජානාති, ඨිතිකං කරොන්තොපි ‘‘අසුකවස්සග්ගෙ ඨිතිකා’’ති න සල්ලක්ඛෙති. භික්ඛූනං ඨිතවෙලාය ‘‘ඉමස්මිං ඨානෙ අයං ඨිතිකා ඨිතා, ඉමස්මිං ඨානෙ අය’’න්ති භූමියං වා භිත්තියං වා ලෙඛං කඩ්ඪති. පුනදිවසෙ සලාකග්ගෙ භික්ඛූ මන්දතරා වා හොන්ති බහුතරා වා, තෙසු මන්දතරෙසු ලෙඛා හෙට්ඨා හොති, බහුතරෙසු උපරි. සො ඨිතිකං අජානන්තො ලෙඛාසඤ්ඤාය සලාකං දෙති.

අථ නං භික්ඛූ ‘‘ආවුසො, උදායි, ලෙඛා නාම හෙට්ඨා වා හොති උපරි වා, වරභත්තං පන අසුකවස්සග්ගෙ ඨිතං, ලාමකභත්තං අසුකවස්සග්ගෙ’’ති ආහංසු. සො භික්ඛූ පටිප්ඵරන්තො ‘‘යදි එවං අයං ලෙඛා කස්මා එවං ඨිතා, කිං අහං තුම්හාකං සද්දහාමි, ඉමිස්සා ලෙඛාය සද්දහාමී’’ති වදති. අථ නං දහරා ච සාමණෙරා ච ‘‘ආවුසො ලාළුදායි තයි සලාකං දෙන්තෙ භික්ඛූ ලාභෙන පරිහායන්ති, න ත්වං දාතුං අනුච්ඡවිකො, ගච්ඡ ඉතො’’ති සලාකග්ගතො නික්කඩ්ඪිංසු. තස්මිං ඛණෙ සලාකග්ගෙ මහන්තං කොලාහලං අහොසි. තං සුත්වා සත්ථා ආනන්දත්ථෙරං පුච්ඡි ‘‘ආනන්ද, සලාකග්ගෙ මහන්තං කොලාහලං, කිං සද්දො නාමෙසො’’ති. ථෙරො තථාගතස්ස තමත්ථං ආරොචෙසි. ‘‘ආනන්ද, න ඉදානෙව ලාළුදායි අත්තනො බාලතාය පරෙසං ලාභහානිං කරොති, පුබ්බෙපි අකාසියෙවා’’ති ආහ. ථෙරො තස්සත්ථස්ස ආවිභාවත්ථං භගවන්තං යාචි. භගවා භවන්තරෙන පටිච්ඡන්නං කාරණං පාකටං අකාසි.

අතීතෙ කාසිරට්ඨෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තො රාජා අහොසි. තදා අම්හාකං බොධිසත්තො තස්ස අග්ඝාපනිකො අහොසි. හත්ථිඅස්සාදීනි චෙව මණිසුවණ්ණාදීනි ච අග්ඝාපෙසි, අග්ඝාපෙත්වා භණ්ඩසාමිකානං භණ්ඩානුරූපමෙව මූලං දාපෙසි. රාජා පන ලුද්ධො හොති, සො ලොභපකතිතාය එවං චින්තෙසි ‘‘අයං අග්ඝාපනිකො එවං අග්ඝාපෙන්තො න චිරස්සෙව මම ගෙහෙ ධනං පරික්ඛයං ගමෙස්සති, අඤ්ඤං අග්ඝාපනිකං කරිස්සාමී’’ති. සො සීහපඤ්ජරං උග්ඝාටෙත්වා රාජඞ්ගණං ඔලොකෙන්තො එකං ගාමිකමනුස්සං ලොලබාලං රාජඞ්ගණෙන ගච්ඡන්තං දිස්වා ‘‘එස මය්හං අග්ඝාපනිකකම්මං කාතුං සක්ඛිස්සතී’’ති තං පක්කොසාපෙත්වා ‘‘සක්ඛිස්සසි, භණෙ, අම්හාකං අග්ඝාපනිකකම්මං කාතු’’න්ති ආහ. සක්ඛිස්සාමි, දෙවාති. රාජා අත්තනො ධනරක්ඛණත්ථාය තං බාලං අග්ඝාපනිකකම්මෙ ඨපෙසි. තතො පට්ඨාය සො බාලො හත්ථිඅස්සාදීනි අග්ඝාපෙන්තො අග්ඝං හාපෙත්වා යථාරුචියා කථෙති. තස්ස ඨානන්තරෙ ඨිතත්තා යං සො කථෙති, තමෙව මූලං හොති.

තස්මිං කාලෙ උත්තරාපථතො එකො අස්සවාණිජො පඤ්ච අස්සසතානි ආනෙසි. රාජා තං පුරිසං පක්කොසාපෙත්වා අස්සෙ අග්ඝාපෙසි. සො පඤ්චන්නං අස්සසතානං එකං තණ්ඩුලනාළිකං අග්ඝමකාසි. කත්වා ච පන ‘‘අස්සවාණිජස්ස එකං තණ්ඩුලනාළිකං දෙථා’’ති වත්වා අස්සෙ අස්සසාලායං සණ්ඨාපෙසි. අස්සවාණිජො පොරාණඅග්ඝාපනිකස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා තං පවත්තිං ආරොචෙත්වා ‘‘ඉදානි කිං කත්තබ්බ’’න්ති පුච්ඡි. සො ආහ ‘‘තස්ස පුරිසස්ස ලඤ්ජං දත්වා එවං පුච්ඡථ ‘අම්හාකං තාව අස්සා එකං තණ්ඩුලනාළිකං අග්ඝන්තීති ඤාතමෙතං, තුම්හෙ පන නිස්සාය තණ්ඩුලනාළියා අග්ඝං ජානිතුකාමම්හා, සක්ඛිස්සථ නො රඤ්ඤො සන්තිකෙ ඨත්වා සා

තණ්ඩුලනාළිකා ඉදං නාම අග්ඝතීති වත්තු’න්ති, සචෙ සක්කොමීති වදති, තං ගහෙත්වා රඤ්ඤො සන්තිකං ගච්ඡථ, අහම්පි තත්ථ ආගමිස්සාමී’’ති.

අස්සවාණිජො ‘‘සාධූ’’ති බොධිසත්තස්ස වචනං සම්පටිච්ඡිත්වා අග්ඝාපනිකස්ස ලඤ්ජං දත්වා තමත්ථං ආරොචෙසි. සො ලඤ්ජං ලභිත්වාව ‘‘සක්ඛිස්සාමි තණ්ඩුලනාළිං අග්ඝාපෙතු’’න්ති. ‘‘තෙන හි ගච්ඡාම රාජකුල’’න්ති තං ආදාය රඤ්ඤො සන්තිකං අගමාසි. බොධිසත්තොපි අඤ්ඤෙපි බහූ අමච්චා අගමිංසු. අස්සවාණිජො රාජානං වන්දිත්වා ආහ – ‘‘දෙව, පඤ්චන්නං අස්සසතානං එකං තණ්ඩුලනාළිං අග්ඝනකභාවං ජානාම, සා පන තණ්ඩුලනාළි කිං අග්ඝතීති අග්ඝාපනිකං පුච්ඡථ දෙවා’’ති. රාජා තං පවත්තිං අජානන්තො ‘‘අම්භො අග්ඝාපනික, පඤ්ච අස්සසතානි කිං අග්ඝන්තී’’ති පුච්ඡි. තණ්ඩුලනාළිං, දෙවාති. ‘‘හොතු, භණෙ, අස්සා තාව තණ්ඩුලනාළිං අග්ඝන්තු. සා පන කිං අග්ඝති තණ්ඩුලනාළිකා’’ති පුච්ඡි. සො බාලපුරිසො ‘‘බාරාණසිං සන්තරබාහිරං අග්ඝති තණ්ඩුලනාළිකා’’ති ආහ. සො කිර පුබ්බෙ රාජානං අනුවත්තන්තො එකං තණ්ඩුලනාළිං අස්සානං අග්ඝමකාසි. පුන වාණිජස්ස හත්ථතො ලඤ්ජං ලභිත්වා තස්සා තණ්ඩුලනාළිකාය බාරාණසිං සන්තරබාහිරං අග්ඝමකාසි. තදා පන බාරාණසියා පාකාරපරික්ඛෙපො ද්වාදසයොජනිකො හොති. ඉදමස්ස අන්තරං, බාහිරං පන තියොජනසතිකං රට්ඨං. ඉති සො බාලො එවං මහන්තං බාරාණසිං සන්තරබාහිරං තණ්ඩුලනාළිකාය අග්ඝමකාසි.

තං සුත්වා අමච්චා පාණිං පහරිත්වා හසමානා ‘‘මයං පුබ්බෙ පථවිඤ්ච රජ්ජඤ්ච අනග්ඝන්ති සඤ්ඤිනො අහුම්හ, එවං මහන්තං කිර සරාජකං බාරාණසිරජ්ජං තණ්ඩුලනාළිමත්තං අග්ඝති, අහො අග්ඝාපනිකස්ස ඤාණසම්පදා. කහං එත්තකං කාලං අයං අග්ඝාපනිකො විහාසි, අම්හාකං රඤ්ඤො එව අනුච්ඡවිකො’’ති පරිහාසං අකංසු –

5. ‘‘කිමග්ඝති තණ්ඩුලනාළිකායං, අස්සාන මූලාය වදෙහි රාජ;
බාරාණසිං සන්තරබාහිරං, අයමග්ඝති තණ්ඩුලනාළිකා’’ති.

තස්මිං කාලෙ රාජා ලජ්ජිතො තං බාලං නික්කඩ්ඪාපෙත්වා බොධිසත්තස්සෙව අග්ඝාපනිකට්ඨානං අදාසි. බොධිසත්තොපි යථාකම්මං ගතො.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ද්වෙ වත්ථූනි කථෙත්වා අනුසන්ධිං ඝටෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි ‘‘තදා ගාමිකබාලඅග්ඝාපනිකො ලාලුදායී අහොසි, පණ්ඩිතඅග්ඝාපනිකො පන අහමෙව අහොසි’’න්ති දෙසනං නිට්ඨාපෙසි.

තණ්ඩුලනාළිජාතකවණ්ණනා පඤ්චමා.

6. දෙවධම්මජාතකවණ්ණනා

හිරිඔත්තප්පසම්පන්නාති ඉදං භගවා ජෙතවනෙ විහරන්තො අඤ්ඤතරං බහුභණ්ඩිකං භික්ඛුං ආරබ්භ කථෙසි. සාවත්ථිවාසී කිරෙකො කුටුම්බිකො භරියාය කාලකතාය පබ්බජි. සො පබ්බජන්තො අත්තනො පරිවෙණඤ්ච අග්ගිසාලඤ්ච භණ්ඩගබ්භඤ්ච කාරෙත්වා භණ්ඩගබ්භං සප්පිතණ්ඩුලාදීහි පූරෙත්වා පබ්බජි. පබ්බජිත්වා ච පන අත්තනො දාසෙ පක්කොසාපෙත්වා යථාරුචිතං ආහාරං පචාපෙත්වා භුඤ්ජති, බහුපරික්ඛාරො ච අහොසි , රත්තිං අඤ්ඤං නිවාසනපාරුපනං හොති, දිවා අඤ්ඤං. විහාරපච්චන්තෙ වසති. තස්සෙකදිවසං චීවරපච්චත්ථරණාදීනි නීහරිත්වා පරිවෙණෙ පත්ථරිත්වා සුක්ඛාපෙන්තස්ස සම්බහුලා ජානපදා භික්ඛූ සෙනාසනචාරිකං ආහිණ්ඩන්තා පරිවෙණං ගන්ත්වා චීවරාදීනි දිස්වා ‘‘කස්සිමානී’’ති පුච්ඡිංසු. සො ‘‘මය්හං, ආවුසො’’ති ආහ. ‘‘ආවුසො, ඉදම්පි චීවරං, ඉදම්පි නිවාසනං, ඉදම්පි පච්චත්ථරණං, සබ්බං තුය්හමෙවා’’ති? ‘‘ආම මය්හමෙවා’’ති. ‘‘ආවුසො භගවතා තීණි චීවරානි අනුඤ්ඤාතානි, ත්වං එවං අප්පිච්ඡස්ස බුද්ධස්ස සාසනෙ පබ්බජිත්වා එවං බහුපරික්ඛාරො ජාතො, එහි තං දසබලස්ස සන්තිකං නෙස්සාමා’’ති තං ආදාය සත්ථු සන්තිකං අගමංසු.

සත්ථා දිස්වාව ‘‘කිං නු ඛො, භික්ඛවෙ , අනිච්ඡමානකංයෙව භික්ඛුං ගණ්හිත්වා ආගතත්ථා’’ති ආහ. ‘‘භන්තෙ, අයං භික්ඛු බහුභණ්ඩො බහුපරික්ඛාරො’’ති. ‘‘සච්චං කිර ත්වං භික්ඛු බහුභණ්ඩො’’ති? ‘‘සච්චං, භගවා’’ති. ‘‘කස්මා පන ත්වං භික්ඛු බහුභණ්ඩො ජාතො’’? ‘‘නනු අහං අප්පිච්ඡතාය සන්තුට්ඨිතාය පවිවෙකස්ස වීරියාරම්භස්ස වණ්ණං වදාමී’’ති. සො සත්ථු වචනං සුත්වා කුපිතො ‘‘ඉමිනා දානි නීහාරෙන චරිස්සාමී’’ති පාරුපනං ඡඩ්ඩෙත්වා පරිසමජ්ඣෙ එකචීවරො අට්ඨාසි.

අථ නං සත්ථා උපත්ථම්භයමානො ‘‘නනු ත්වං භික්ඛු පුබ්බෙ හිරොත්තප්පගවෙසකො දකරක්ඛසකාලෙපි හිරොත්තප්පං ගවෙසමානො ද්වාදස සංවච්ඡරානි විහාසි, අථ කස්මා ඉදානි එවං ගරුකෙ බුද්ධසාසනෙ පබ්බජිත්වා චතුපරිසමජ්ඣෙ පාරුපනං ඡඩ්ඩෙත්වා හිරොත්තප්පං පහාය ඨිතොසී’’ති? සො සත්ථු වචනං සුත්වා හිරොත්තප්පං පච්චුපට්ඨාපෙත්වා තං චීවරං පාරුපිත්වා සත්ථාරං වන්දිත්වා එකමන්තං නිසීදි. භික්ඛූ තස්සත්ථස්ස ආවිභාවත්ථං භගවන්තං යාචිංසු, භගවා භවන්තරෙන පටිච්ඡන්නං කාරණං පාකටං අකාසි.

අතීතෙ කාසිරට්ඨෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තො නාම රාජා අහොසි. තදා බොධිසත්තො තස්ස අග්ගමහෙසියා කුච්ඡිම්හි පටිසන්ධිං ගණ්හි. තස්ස නාමග්ගහණදිවසෙ ‘‘මහිසාසකුමාරො’’ති නාමං අකංසු. තස්ස ආධාවිත්වා පරිධාවිත්වා විචරණකාලෙ රඤ්ඤො අඤ්ඤොපි පුත්තො ජාතො, තස්ස ‘‘චන්දකුමාරො’’ති නාමං අකංසු. තස්ස පන ආධාවිත්වා පරිධාවිත්වා විචරණකාලෙ බොධිසත්තස්ස මාතා කාලමකාසි, රාජා අඤ්ඤං අග්ගමහෙසිට්ඨානෙ ඨපෙසි.

සා රඤ්ඤො පියා අහොසි මනාපා, සාපි සංවාසමන්වාය එකං පුත්තං විජායි, ‘‘සූරියකුමාරො’’තිස්ස නාමං අකංසු. රාජා පුත්තං දිස්වා තුට්ඨචිත්තො ‘‘භද්දෙ, පුත්තස්ස තෙ වරං දම්මී’’ති ආහ. දෙවී, වරං ඉච්ඡිතකාලෙ ගහෙතබ්බං කත්වා ඨපෙසි. සා පුත්තෙ වයප්පත්තෙ රාජානං ආහ – ‘‘දෙවෙන මය්හං පුත්තස්ස ජාතකාලෙ වරො දින්නො, පුත්තස්ස මෙ රජ්ජං දෙහී’’ති. රාජා ‘‘මය්හං ද්වෙ පුත්තා අග්ගික්ඛන්ධා විය ජලමානා විචරන්ති, න සක්කා තව පුත්තස්ස රජ්ජං දාතු’’න්ති පටික්ඛිපිත්වාපි තං පුනප්පුනං යාචමානමෙව දිස්වා ‘‘අයං මය්හං පුත්තානං පාපකම්පි චින්තෙය්‍යා’’ති පුත්තෙ පක්කොසාපෙත්වා ආහ – ‘‘තාතා, අහං සූරියකුමාරස්ස ජාතකාලෙ වරං අදාසිං. ඉදානිස්ස මාතා රජ්ජං යාචති, අහං තස්ස න දාතුකාමො, මාතුගාමො නාම පාපො, තුම්හාකං පාපකම්පි චින්තෙය්‍ය, තුම්හෙ අරඤ්ඤං පවිසිත්වා මම අච්චයෙන කුලසන්තකෙ නගරෙ රජ්ජං කරෙය්‍යාථා’’ති රොදිත්වා කන්දිත්වා සීසෙ චුම්බිත්වා උය්‍යොජෙසි. තෙ පිතරං වන්දිත්වා පාසාදා ඔතරන්තෙ රාජඞ්ගණෙ කීළමානො සූරියකුමාරො දිස්වා තං කාරණං ඤත්වා ‘‘අහම්පි භාතිකෙහි සද්ධිං ගමිස්සාමී’’ති තෙහි සද්ධිංයෙව නික්ඛමි. තෙ හිමවන්තං පවිසිංසු.

බොධිසත්තො මග්ගා ඔක්කම්ම රුක්ඛමූලෙ නිසීදිත්වා සූරියකුමාරං ආමන්තෙසි ‘‘තාත සූරියකුමාර, එතං සරං ගන්ත්වා න්හත්වා ච පිවිත්වා ච පදුමිනිපණ්ණෙහි අම්හාකම්පි පානීයං ආනෙහී’’ති. තං පන සරං වෙස්සවණස්ස සන්තිකා එකෙන දකරක්ඛසෙන ලද්ධං හොති, වෙස්සවණො ච තං ආහ – ‘‘ඨපෙත්වා දෙවධම්මජානනකෙ යෙ අඤ්ඤෙ ඉමං සරං ඔතරන්ති, තෙ ඛාදිතුං ලභසි. අනොතිණ්ණෙ න ලභසී’’ති. තතො පට්ඨාය සො රක්ඛසො යෙ තං සරං ඔතරන්ති, තෙ දෙවධම්මෙ පුච්ඡිත්වා යෙ න ජානන්ති, තෙ ඛාදති. අථ ඛො සූරියකුමාරො තං සරං ගන්ත්වා අවීමංසිත්වාව ඔතරි. අථ නං සො රක්ඛසො ගහෙත්වා ‘‘දෙවධම්මෙ ජානාසී’’ති පුච්ඡි. සො ‘‘දෙවධම්මා නාම චන්දිමසූරියා’’ති ආහ. අථ නං ‘‘ත්වං දෙවධම්මෙ න ජානාසී’’ති වත්වා උදකං පවෙසෙත්වා අත්තනො වසනට්ඨානෙ ඨපෙසි. බොධිසත්තොපි තං අතිචිරායන්තං දිස්වා චන්දකුමාරං පෙසෙසි. රක්ඛසො තම්පි ගහෙත්වා ‘‘දෙවධම්මෙ ජානාසී’’ති පුච්ඡි. ‘‘ආම ජානාමි, දෙවධම්මා නාම චතස්සො දිසා’’ති. රක්ඛසො ‘‘න ත්වං දෙවධම්මෙ ජානාසී’’ති තම්පි ගහෙත්වා තත්ථෙව ඨපෙසි.

බොධිසත්තො තස්මිම්පි චිරායන්තෙ ‘‘එකෙන අන්තරායෙන භවිතබ්බ’’න්ති සයං තත්ථ ගන්ත්වා ද්වින්නම්පි ඔතරණපදවලඤ්ජං දිස්වා ‘‘රක්ඛසපරිග්ගහිතෙන ඉමිනා සරෙන භවිතබ්බ’’න්ති ඛග්ගං සන්නය්හිත්වා ධනුං ගහෙත්වා අට්ඨාසි. දකරක්ඛසො බොධිසත්තං උදකං අනොතරන්තං දිස්වා වනකම්මිකපුරිසො විය හුත්වා බොධිසත්තං ආහ – ‘‘භො, පුරිස, ත්වං මග්ගකිලන්තො කස්මා ඉමං සරං ඔතරිත්වා න්හත්වා පිවිත්වා භිසමුළාලං ඛාදිත්වා පුප්ඵානි පිළන්ධිත්වා යථාසුඛං න ගච්ඡසී’’ති? බොධිසත්තො තං දිස්වා ‘‘එසො යක්ඛො භවිස්සතී’’ති ඤත්වා ‘‘තයා මෙ භාතිකා ගහිතා’’ති ආහ. ‘‘ආම, ගහිතා’’ති. ‘‘කිං කාරණා’’ති? ‘‘අහං ඉමං සරං ඔතිණ්ණකෙ ලභාමී’’ති. ‘‘කිං පන සබ්බෙව ලභසී’’ති? ‘‘යෙ දෙවධම්මෙ ජානන්ති, තෙ ඨපෙත්වා අවසෙසෙ ලභාමී’’ති. ‘‘අත්ථි පන තෙ දෙවධම්මෙහි අත්ථො’’ති? ‘‘ආම, අත්ථී’’ති. ‘‘යදි එවං අහං තෙ දෙවධම්මෙ කථෙස්සාමී’’ති. ‘‘තෙන හි කථෙහි, අහං දෙවධම්මෙ සුණිස්සාමී’’ති. බොධිසත්තො ආහ ‘‘අහං දෙවධම්මෙ කථෙය්‍යං, කිලිට්ඨගත්තො පනම්හී’’ති. යක්ඛො බොධිසත්තං න්හාපෙත්වා භොජනං භොජෙත්වා පානීයං පායෙත්වා පුප්ඵානි පිළන්ධාපෙත්වා ගන්ධෙහි විලිම්පාපෙත්වා අලඞ්කතමණ්ඩපමජ්ඣෙ පල්ලඞ්කං අත්ථරිත්වා අදාසි.

බොධිසත්තො ආසනෙ නිසීදිත්වා යක්ඛං පාදමූලෙ නිසීදාපෙත්වා ‘‘තෙන හි ඔහිතසොතො සක්කච්චං දෙවධම්මෙ සුණාහී’’ති ඉමං ගාථමාහ –

6. ‘‘හිරිඔත්තප්පසම්පන්නා, සුක්කධම්මසමාහිතා;
සන්තො සප්පුරිසා ලොකෙ, දෙවධම්මාති වුච්චරෙ’’ති.

තත්ථ **හිරිඔත්තප්පසම්පන්නා**ති හිරියා ච ඔත්තප්පෙන ච සමන්නාගතා. තෙසු කායදුච්චරිතාදීහි හිරියතීති හිරී, ලජ්ජායෙතං අධිවචනං. තෙහියෙව ඔත්තප්පතීති ඔත්තප්පං, පාපතො උබ්බෙගස්සෙතං අධිවචනං. තත්ථ අජ්ඣත්තසමුට්ඨානා හිරී, බහිද්ධාසමුට්ඨානං ඔත්තප්පං. අත්තාධිපතෙය්‍යා හිරී, ලොකාධිපතෙය්‍යං ඔත්තප්පං. ලජ්ජාසභාවසණ්ඨිතා හිරී, භයසභාවසණ්ඨිතං ඔත්තප්පං. සප්පතිස්සවලක්ඛණා හිරී, වජ්ජභීරුකභයදස්සාවිලක්ඛණං ඔත්තප්පං.

තත්ථ අජ්ඣත්තසමුට්ඨානං හිරිං චතූහි කාරණෙහි සමුට්ඨාපෙති – ජාතිං පච්චවෙක්ඛිත්වා වයං පච්චවෙක්ඛිත්වා සූරභාවං පච්චවෙක්ඛිත්වා බාහුසච්චං පච්චවෙක්ඛිත්වා . කථං? ‘‘පාපකරණං නාමෙතං න ජාතිසම්පන්නානං කම්මං, හීනජච්චානං කෙවට්ටාදීනං කම්මං, මාදිසස්ස ජාතිසම්පන්නස්ස ඉදං කම්මං කාතුං න යුත්ත’’න්ති එවං තාව ජාතිං පච්චවෙක්ඛිත්වා පාණාතිපාතාදිපාපං අකරොන්තො හිරිං සමුට්ඨාපෙති. තථා ‘‘පාපකරණං නාමෙතං දහරෙහි කත්තබ්බං කම්මං, මාදිසස්ස වයෙ ඨිතස්ස ඉදං කම්මං කාතුං න යුත්ත’’න්ති එවං වයං පච්චවෙක්ඛිත්වා පාණාතිපාතාදිපාපං අකරොන්තො හිරිං සමුට්ඨාපෙති. තථා ‘‘පාපකම්මං නාමෙතං දුබ්බලජාතිකානං කම්මං, මාදිසස්ස සූරභාවසම්පන්නස්ස ඉදං කම්මං කාතුං න යුත්ත’’න්ති එවං සූරභාවං පච්චවෙක්ඛිත්වා පාණාතිපාතාදිපාපං අකරොන්තො හිරිං සමුට්ඨාපෙති. තථා ‘‘පාපකම්මං නාමෙතං අන්ධබාලානං කම්මං, න පණ්ඩිතානං, මාදිසස්ස පණ්ඩිතස්ස බහුස්සුතස්ස ඉදං කම්මං කාතුං න යුත්ත’’න්ති එවං බාහුසච්චං පච්චවෙක්ඛිත්වා පාණාතිපාතාදිපාපං අකරොන්තො හිරිං සමුට්ඨාපෙති. එවං අජ්ඣත්තසමුට්ඨානං හිරිං චතූහි කාරණෙහි සමුට්ඨාපෙති. සමුට්ඨාපෙත්වා ච පන අත්තනො චිත්තෙ හිරිං පවෙසෙත්වා පාපකම්මං න කරොති. එවං හිරී අජ්ඣත්තසමුට්ඨානා නාම හොති.

කථං ඔත්තප්පං බහිද්ධාසමුට්ඨානං නාම? ''සචෙ ත්වං පාපකම්මං කරිස්සසි, චතූසු පරිසාසු ගරහප්පත්තො භවිස්සසි.

''ගරහිස්සන්ති තං විඤ්ඤූ, අසුචිං නාගරිකො යථා;
වජ්ජිතො සීලවන්තෙහි, කථං භික්ඛු කරිස්සසී''ති. (ධ. ස. අට්ඨ. 1 බලරාසිවණ්ණනා) –

එවං පච්චවෙක්ඛන්තො හි බහිද්ධාසමුට්ඨිතෙන ඔත්තප්පෙන පාපකම්මං න කරොති. එවං ඔත්තප්පං බහිද්ධාසමුට්ඨානං නාම හොති.

කථං හිරී අත්තාධිපතෙය්‍යා නාම? ඉධෙකච්චො කුලපුත්තො අත්තානං අධිපතිං ජෙට්ඨකං කත්වා ''මාදිසස්ස සද්ධාපබ්බජිතස්ස බහුස්සුතස්ස ධුතඞ්ගධරස්ස න යුත්තං පාපකම්මං කාතු''න්ති පාපං න කරොති. එවං හිරී අත්තාධිපතෙය්‍යා නාම හොති. තෙනාහ භගවා –

''සො අත්තානංයෙව අධිපතිං කත්වා අකුසලං පජහති, කුසලං භාවෙති. සාවජ්ජං පජහති, අනවජ්ජං භාවෙති. සුද්ධමත්තානං පරිහරතී''ති (අ. නි. 3.40).

කථං ඔත්තප්පං ලොකාධිපතෙය්‍යං නාම? ඉධෙකච්චො කුලපුත්තො ලොකං අධිපතිං ජෙට්ඨකං කත්වා පාපකම්මං න කරොති. යථාහ –

''මහා ඛො පනායං ලොකසන්නිවාසො. මහන්තස්මිං ඛො පන ලොකසන්නිවාසෙ සන්ති සමණබ්‍රාහ්මණා ඉද්ධිමන්තො දිබ්බචක්ඛුකා පරචිත්තවිදුනො, තෙ දූරතොපි පස්සන්ති, ආසන්නාපි න දිස්සන්ති, චෙතසාපි චිත්තං ජානන්ති, තෙපි මං එවං ජානිස්සන්ති 'පස්සථ භො, ඉමං කුලපුත්තං, සද්ධා අගාරස්මා අනගාරියං පබ්බජිතො සමානො වොකිණ්ණො විහරති පාපකෙහි අකුසලෙහි ධම්මෙහී'ති.

''සන්ති දෙවතා ඉද්ධිමන්තියො දිබ්බචක්ඛුකා පරචිත්තවිදුනියො, තා දූරතොපි පස්සන්ති, ආසන්නාපි න දිස්සන්ති, චෙතසාපි චිත්තං ජානන්ති, තාපි මං එවං ජානිස්සන්ති 'පස්සථ භො, ඉමං කුලපුත්තං, සද්ධා අගාරස්මා අනගාරියං පබ්බජිතො සමානො වොකිණ්ණො විහරති පාපකෙහි අකුසලෙහි ධම්මෙහී'ති. සො ලොකංයෙව අධිපතිං ජෙට්ඨකං කරිත්වා අකුසලං පජහති, කුසලං භාවෙති. සාවජ්ජං පජහති, අනවජ්ජං භාවෙති. සුද්ධමත්තානං පරිහරතී''ති (අ. නි. 3.40).

එවං ඔත්තප්පං ලොකාධිපතෙය්‍යං නාම හොති.

''ලජ්ජාසභාවසණ්ඨිතා හිරී, භයසභාවසණ්ඨිතං ඔත්තප්ප''න්ති එත්ථ පන **ලජ්ජා**ති ලජ්ජනාකාරො, තෙන සභාවෙන සණ්ඨිතා හිරී. **භය**න්ති අපායභයං, තෙන සභාවෙන සණ්ඨිතං ඔත්තප්පං. තදුභයම්පි පාපපරිවජ්ජනෙ පාකටං හොති. එකච්චො හි යථා නාමෙකො කුලපුත්තො උච්චාරපස්සාවාදීනි කරොන්තො ලජ්ජිතබ්බයුත්තකං එකං දිස්වා ලජ්ජනාකාරප්පත්තො භවෙය්‍ය හීළිතො, එවමෙවං අජ්ඣත්තං ලජ්ජිධම්මං ඔක්කමිත්වා පාපකම්මං න කරොති. එකච්චො අපායභයභීතො හුත්වා පාපකම්මං න කරොති. තත්‍රිදං ඔපම්මං – යථා හි ද්වීසු අයොගුළෙසු එකො සීතලො භවෙය්‍ය ගූථමක්ඛිතො, එකො උණ්හො ආදිත්තො. තත්ථ පණ්ඩිතො සීතලං ගූථමක්ඛිතත්තා ජිගුච්ඡන්තො න ගණ්හාති, ඉතරං ඩාහභයෙන. තත්ථ සීතලස්ස ගූථමක්ඛිතස්ස ජිගුච්ඡාය අගණ්හනං විය අජ්ඣත්තං ලජ්ජිධම්මං ඔක්කමිත්වා පාපස්ස අකරණං, උණ්හස්ස ඩාහභයෙන අගණ්හනං විය අපායභයෙන පාපස්ස අකරණං වෙදිතබ්බං.

''සප්පතිස්සවලක්ඛණා හිරී, වජ්ජභීරුකභයදස්සාවිලක්ඛණං ඔත්තප්ප''න්ති ඉදම්පි ද්වයං පාපපරිවජ්ජනෙයෙව පාකටං හොති. එකච්චො හි ජාතිමහත්තපච්චවෙක්ඛණා, සත්ථුමහත්තපච්චවෙක්ඛණා, දායජ්ජමහත්තපච්චවෙක්ඛණා, සබ්‍රහ්මචාරිමහත්තපච්චවෙක්ඛණාති චතූහි කාරණෙහි සප්පතිස්සවලක්ඛණං හිරිං සමුට්ඨාපෙත්වා පාපං න කරොති. එකච්චො අත්තානුවාදභයං, පරානුවාදභයං , දණ්ඩභයං, දුග්ගතිභයන්ති චතූහි කාරණෙහි වජ්ජභීරුකභයදස්සාවිලක්ඛණං ඔත්තප්පං සමුට්ඨාපෙත්වා පාපං න කරොති. තත්ථ ජාතිමහත්තපච්චවෙක්ඛණාදීනි චෙව අත්තානුවාදභයාදීනි ච විත්ථාරෙත්වා කථෙතබ්බානි. තෙසං විත්ථාරො අඞ්ගුත්තරනිකායට්ඨකථායං වුත්තො.

සුක්කධම්මසමාහිතාති ඉදමෙව හිරොත්තප්පං ආදිං කත්වා කත්තබ්බා කුසලා ධම්මා සුක්කධම්මා නාම, තෙ සබ්බසඞ්ගාහකනයෙන චතුභූමකලොකියලොකුත්තරධම්මා. තෙහි සමාහිතා සමන්නාගතාති අත්ථො. **සන්තො සප්පුරිසා ලොකෙ**ති කායකම්මාදීනං සන්තතාය සන්තො, කතඤ්ඤුකතවෙදිතාය සොභනා පුරිසාති සප්පුරිසා. **ලොකො** පන සඞ්ඛාරලොකො, සත්තලොකො, ඔකාසලොකො, ඛන්ධලොකො, ආයතනලොකො, ධාතුලොකොති අනෙකවිධො. තත්ථ ''එකො ලොකො සබ්බෙ සත්තා ආහාරට්ඨිතිකා…පෙ.… අට්ඨාරස ලොකා අට්ඨාරස ධාතුයො''ති (පටි. ම. 1.112) එත්ථ සඞ්ඛාරලොකො වුත්තො. ඛන්ධලොකාදයො තදන්තොගධායෙව. ''අයං ලොකො පරලොකො, දෙවලොකො මනුස්සලොකො''තිආදීසු (මහානි. 3; චූළනි. අජිතමාණවපුච්ඡානිද්දෙස 2) පන සත්තලොකො වුත්තො.

‘‘යාවතා චන්දිමසූරියා, පරිහරන්ති දිසා භන්ති විරොචමානා;
තාව සහස්සධා ලොකො, එත්ථ තෙ වත්තතෙ වසො’’ති. (ම. නි. 1.503) –

එත්ථ ඔකාසලොකො වුත්තො. තෙසු ඉධ සත්තලොකො අධිප්පෙතො. සත්තලොකස්මිඤ්හි යෙ එවරූපා සප්පුරිසා, තෙ **දෙවධම්මා**ති වුච්චන්ති.

තත්ථ **දෙවා**ති සම්මුතිදෙවා, උපපත්තිදෙවා, විසුද්ධිදෙවාති තිවිධා. තෙසු මහාසම්මතකාලතො පට්ඨාය ලොකෙන ‘‘දෙවා’’ති සම්මතත්තා රාජරාජකුමාරාදයො **සම්මුතිදෙවා** නාම. දෙවලොකෙ උප්පන්නා **උපපත්තිදෙවා** නාම. ඛීණාසවා පන **විසුද්ධිදෙවා** නාම. වුත්තම්පි චෙතං –

‘‘සම්මුතිදෙවා නාම රාජානො දෙවියො රාජකුමාරා. උපපත්තිදෙවා නාම භුම්මදෙවෙ උපාදාය තදුත්තරිදෙවා. විසුද්ධිදෙවා නාම බුද්ධා පච්චෙකබුද්ධා ඛීණාසවා’’ති (චූළනි. ධොතකමාණවපුච්ඡානිද්දෙස 32; පාරායනානුගීතිගාථානිද්දෙස 119).

ඉමෙසං දෙවානං ධම්මාති **දෙවධම්මා. වුච්චරෙ**ති වුච්චන්ති. හිරොත්තප්පමූලකා හි කුසලා ධම්මා කුලසම්පදාය චෙව දෙවලොකෙ නිබ්බත්තියා ච විසුද්ධිභාවස්ස ච කාරණත්තා කාරණට්ඨෙන තිවිධානම්පි තෙසං දෙවානං ධම්මාති දෙවධම්මා, තෙහි දෙවධම්මෙහි සමන්නාගතා පුග්ගලාපි දෙවධම්මා. තස්මා පුග්ගලාධිට්ඨානදෙසනාය තෙ ධම්මෙ දස්සෙන්තො ‘‘සන්තො සප්පුරිසා ලොකෙ, දෙවධම්මාති වුච්චරෙ’’ති ආහ.

යක්ඛො ඉමං ධම්මදෙසනං සුත්වා පසන්නචිත්තො බොධිසත්තං ආහ – ‘‘පණ්ඩිත, අහං තුම්හාකං පසන්නො, එකං භාතරං දෙමි, කතරං ආනෙමී’’ති? ‘‘කනිට්ඨං ආනෙහී’’ති. ‘‘පණ්ඩිත, ත්වං කෙවලං දෙවධම්මෙ ජානාසියෙව, න පන තෙසු වත්තසී’’ති. ‘‘කිං කාරණා’’ති? ‘‘යංකාරණා ජෙට්ඨකං ඨපෙත්වා කනිට්ඨං ආණාපෙන්තො ජෙට්ඨාපචායිකකම්මං න කරොසී’’ති. දෙවධම්මෙ චාහං, යක්ඛ, ජානාමි, තෙසු ච වත්තාමි. මයඤ්හි ඉමං අරඤ්ඤං එතං නිස්සාය පවිට්ඨා. එතස්ස හි අත්ථාය අම්හාකං පිතරං එතස්ස මාතා රජ්ජං යාචි, අම්හාකං පන පිතා තං වරං අදත්වා අම්හාකං අනුරක්ඛණත්ථාය අරඤ්ඤවාසං අනුජානි. සො කුමාරො අනුවත්තිත්වා අම්හෙහි සද්ධිං ආගතො. ‘‘තං අරඤ්ඤෙ එකො යක්ඛො ඛාදී’’ති වුත්තෙපි න කොචි සද්දහිස්සති, තෙනාහං ගරහභයභීතො තමෙව ආණාපෙමීති. ‘‘සාධු සාධු පණ්ඩිත, ත්වං දෙවධම්මෙ ච ජානාසි, තෙසු ච වත්තසී’’ති පසන්නො යක්ඛො බොධිසත්තස්ස සාධුකාරං දත්වා ද්වෙපි භාතරො ආනෙත්වා අදාසි.

අථ නං බොධිසත්තො ආහ – ‘‘සම්ම, ත්වං පුබ්බෙ අත්තනා කතෙන පාපකම්මෙන පරෙසං මංසලොහිතඛාදකො යක්ඛො හුත්වා නිබ්බත්තො, ඉදානිපි පාපමෙව කරොසි, ඉදං තෙ පාපකම්මං නිරයාදීහි මුච්චිතුං ඔකාසං න දස්සති , තස්මා ඉතො පට්ඨාය පාපං පහාය කුසලං කරොහී’’ති. අසක්ඛි ච පන තං දමෙතුං. සො තං යක්ඛං දමෙත්වා තෙන සංවිහිතාරක්ඛො තත්ථෙව වසන්තො එකදිවසං නක්ඛත්තං ඔලොකෙත්වා පිතු කාලකතභාවං ඤත්වා යක්ඛං ආදාය බාරාණසිං ගන්ත්වා රජ්ජං ගහෙත්වා චන්දකුමාරස්ස ඔපරජ්ජං, සූරියකුමාරස්ස සෙනාපතිට්ඨානං, දත්වා යක්ඛස්ස රමණීයෙ ඨානෙ ආයතනං කාරෙත්වා, යථා සො අග්ගමාලං අග්ගපුප්ඵං අග්ගභත්තඤ්ච ලභති, තථා අකාසි. සො ධම්මෙන රජ්ජං කාරෙත්වා යථාකම්මං ගතො.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා දස්සෙත්වා සච්චානි පකාසෙසි, සච්චපරියොසානෙ සො භික්ඛු සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨහි. සම්මාසම්බුද්ධොපි ද්වෙ වත්ථූනි කථෙත්වා අනුසන්ධිං ඝටෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා දකරක්ඛසො බහුභණ්ඩිකභික්ඛු අහොසි, සූරියකුමාරො ආනන්දො, චන්දකුමාරො සාරිපුත්තො, ජෙට්ඨකභාතා මහිසාසකුමාරො පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

දෙවධම්මජාතකවණ්ණනා ඡට්ඨා.

7. කට්ඨහාරිජාතකවණ්ණනා

පුත්තො ත්යාහං මහාරාජාති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො වාසභඛත්තියං ආරබ්භ කථෙසි. වාසභඛත්තියාය වත්ථු ද්වාදසකනිපාතෙ භද්දසාලජාතකෙ ආවිභවිස්සති. සා කිර මහානාමස්ස සක්කස්ස ධීතා නාගමුණ්ඩාය නාම දාසියා කුච්ඡිස්මිං ජාතා කොසලරාජස්ස අග්ගමහෙසී අහොසි. සා රඤ්ඤො පුත්තං විජායි. රාජා පනස්සා පච්ඡා දාසිභාවං ඤත්වා ඨානං පරිහාපෙසි, පුත්තස්ස විටටූභස්සාපි ඨානං පරිහාපෙසියෙව. තෙ උභොපි අන්තොනිවෙසනෙයෙව වසන්ති. සත්ථා තං කාරණං ඤත්වා පුබ්බණ්හසමයෙ පඤ්චසතභික්ඛුපරිවුතො රඤ්ඤො නිවෙසනං ගන්ත්වා පඤ්ඤත්තාසනෙ නිසීදිත්වා ‘‘මහාරාජ, කහං වාසභඛත්තියා’’ති ආහ. ‘‘රාජා තං කාරණං ආරොචෙසි. මහාරාජ වාසභඛත්තියා කස්ස ධීතා’’ති? ‘‘මහානාමස්ස භන්තෙ’’ති. ‘‘ආගච්ඡමානා කස්ස ආගතා’’ති? ‘‘මය්හං භන්තෙ’’ති. මහාරාජ සා රඤ්ඤො ධීතා, රඤ්ඤොව ආගතා, රාජානංයෙව පටිච්ච පුත්තං ලභි, සො පුත්තො කිංකාරණා පිතු සන්තකස්ස රජ්ජස්ස සාමිකො න හොති, පුබ්බෙ රාජානො මුහුත්තිකාය කට්ඨහාරිකාය කුච්ඡිස්මිම්පි පුත්තං ලභිත්වා පුත්තස්ස රජ්ජං අදංසූති. රාජා තස්සත්ථස්සාවිභාවත්ථාය භගවන්තං යාචි, භගවා භවන්තරෙන පටිච්ඡන්නං කාරණං පාකටං අකාසි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තො රාජා මහන්තෙන යසෙන උය්‍යානං ගන්ත්වා තත්ථ පුප්ඵඵලලොභෙන විචරන්තො උය්‍යානවනසණ්ඩෙ ගායිත්වා දාරූනි උද්ධරමානං එකං ඉත්ථිං දිස්වා පටිබද්ධචිත්තො සංවාසං කප්පෙසි. තඞ්ඛණඤ්ඤෙව බොධිසත්තො තස්සා කුච්ඡියං පටිසන්ධිං ගණ්හි, තාවදෙව තස්සා වජිරපූරිතා විය ගරුකා කුච්ඡි අහොසි. සා ගබ්භස්ස පතිට්ඨිතභාවං ඤත්වා ''ගබ්භො මෙ, දෙව, පතිට්ඨිතො''ති ආහ. රාජා අඞ්ගුලිමුද්දිකං දත්වා ''සචෙ ධීතා හොති, ඉමං විස්සජ්ජෙත්වා පොසෙය්‍යාසි, සචෙ පුත්තො හොති, අඞ්ගුලිමුද්දිකාය සද්ධිං මම සන්තිකං ආනෙය්‍යාසී''ති වත්වා පක්කාමි.

සාපි පරිපක්කගබ්භා බොධිසත්තං විජායි. තස්ස ආධාවිත්වා පරිධාවිත්වා විචරණකාලෙ කීළාමණ්ඩලෙ කීළන්තස්ස එවං වත්තාරො හොන්ති ''නිප්පිතිකෙනම්හා පහටා''ති. තං සුත්වා බොධිසත්තො මාතු සන්තිකං ගන්ත්වා ''අම්ම, කො මය්හං පිතා''ති පුච්ඡි. ''තාත, ත්වං බාරාණසිරඤ්ඤො පුත්තො''ති. ''අම්ම, අත්ථි පන කොචි සක්ඛී''ති? තාත රාජා ඉමං මුද්දිකං දත්වා ''සචෙ ධීතා හොති, ඉමං විස්සජ්ජෙත්වා පොසෙය්‍යාසි, සචෙ පුත්තො හොති, ඉමාය අඞ්ගුලිමුද්දිකාය සද්ධිං ආනෙය්‍යාසී''ති වත්වා ගතොති. ''අම්ම, එවං සන්තෙ කස්මා මං පිතු සන්තිකං න නෙසී''ති . සා පුත්තස්ස අජ්ඣාසයං ඤත්වා රාජද්වාරං ගන්ත්වා රඤ්ඤො ආරොචාපෙසි. රඤ්ඤා ච පක්කොසාපිතා පවිසිත්වා රාජානං වන්දිත්වා ''අයං තෙ, දෙව, පුත්තො''ති ආහ. රාජා ජානන්තොපි පරිසමජ්ඣෙ ලජ්ජාය ''න මය්හං පුත්තො''ති ආහ. ''අයං තෙ, දෙව, මුද්දිකා, ඉමං සඤ්ජානාසී''ති. ''අයම්පි මය්හං මුද්දිකා න හොතී''ති. ''දෙව, ඉදානි ඨපෙත්වා සච්චකිරියං අඤ්ඤො මම සක්ඛි නත්ථි, සචායං දාරකො තුම්හෙ පටිච්ච ජාතො, ආකාසෙ තිට්ඨතු, නො චෙ, භූමියං පතිත්වා මරතූ''ති බොධිසත්තස්ස පාදෙ ගහෙත්වා ආකාසෙ ඛිපි. බොධිසත්තො ආකාසෙ පල්ලඞ්කමාභුජිත්වා නිසින්නො මධුරස්සරෙන පිතු ධම්මං කථෙන්තො ඉමං ගාථමාහ –

7. ''පුත්තො ත්‍යාහං මහාරාජ, ත්වං මං පොස ජනාධිප;
අඤ්ඤෙපි දෙවො පොසෙති, කිඤ්ච දෙවො සකං පජ''න්ති.

තත්ථ **පුත්තො ත්‍යාහන්ති** පුත්තො තෙ අහං. පුත්තො ච නාමෙස අත්‍රජො, ඛෙත්තජො, අන්තෙවාසිකො, දින්නකොති චතුබ්බිධො. තත්ථ අත්තානං පටිච්ච ජාතො **අත්‍රජො** නාම. සයනපිට්ඨෙ පල්ලඞ්කෙ උරෙතිඑවමාදීසු නිබ්බත්තො **ඛෙත්තජො** නාම. සන්තිකෙ සිප්පුග්ගණ්හනකො **අන්තෙවාසිකො** නාම. පොසාවනත්ථාය දින්නො **දින්නකො** නාම. ඉධ පන අත්‍රජං සන්ධාය ''පුත්තො''ති වුත්තං. චතූහි සඞ්ගහවත්ථූහි ජනං රඤ්ජෙතීති රාජා, මහන්තො රාජා **මහාරාජා**. තමාලපන්තො ආහ **''මහාරාජා''**ති. **ත්වං මං පොස ජනාධිපා**ති ජනාධිප මහාජනජෙට්ඨක ත්වං මං පොස භරස්සු වඩ්ඪෙහි. **අඤ්ඤෙපි දෙවො පොසෙතී**ති අඤ්ඤෙපි හත්ථිබන්ධාදයො මනුස්සෙ, හත්ථිඅස්සාදයො තිරච්ඡානගතෙ ච බහුජනෙ දෙවො පොසෙති. **කිඤ්ච දෙවො සකං පජන්ති** එත්ථ පන **කිඤ්චා**ති ගරහත්ථෙ ච අනුග්ගහණත්ථෙ ච නිපාතො. ''සකං පජං අත්තනො පුත්තං මං දෙවො න පොසෙතී''ති වදන්තො ගරහති නාම, ''අඤ්ඤෙ බහුජනෙ පොසෙතී''ති වදන්තො අනුග්ගණ්හති නාම. ඉති බොධිසත්තො ගරහන්තොපි අනුග්ගණ්හන්තොපි ''කිඤ්ච දෙවො සකං පජ''න්ති ආහ.

රාජා බොධිසත්තස්ස ආකාසෙ නිසීදිත්වා එවං ධම්මං දෙසෙන්තස්ස සුත්වා ''එහි, තාතා''ති හත්ථං පසාරෙසි, ''අහමෙව පොසෙස්සාමි, අහමෙව පොසෙස්සාමී''ති හත්ථසහස්සං පසාරියිත්ථ. බොධිසත්තො අඤ්ඤස්ස හත්ථෙ අනොතරිත්වා රඤ්ඤොව හත්ථෙ ඔතරිත්වා අඞ්කෙ නිසීදි. රාජා තස්ස ඔපරජ්ජං දත්වා මාතරං අග්ගමහෙසිං අකාසි. සො පිතු අච්චයෙන කට්ඨවාහනරාජා නාම හුත්වා ධම්මෙන රජ්ජං කාරෙත්වා යථාකම්මං ගතො.

සත්ථා කොසලරඤ්ඤො ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ද්වෙ වත්ථූනි දස්සෙත්වා අනුසන්ධිං ඝටෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ''තදා මාතා මහාමායා අහොසි, පිතා සුද්ධොදනමහාරාජා, කට්ඨවාහනරාජා පන අහමෙව අහොසි''න්ති.

කට්ඨහාරිජාතකවණ්ණනා සත්තමා.

8. ගාමණිජාතකවණ්ණනා

අපි අතරමානානන්ති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො ඔස්සට්ඨවීරියං භික්ඛුං ආරබ්භ කථෙසි. ඉමස්මිං පන ජාතකෙ පච්චුප්පන්නවත්ථු ච අතීතවත්ථු ච එකාදසකනිපාතෙ සංවරජාතකෙ ආවිභවිස්සති. වත්ථු හි තස්මිඤ්ච ඉමස්මිඤ්ච එකසදිසමෙව, ගාථා පන නානා. ගාමණිකුමාරො බොධිසත්තස්ස ඔවාදෙ ඨත්වා භාතිකසතස්ස කනිට්ඨොපි හුත්වා භාතිකසතපරිවාරිතො සෙතච්ඡත්තස්සහෙට්ඨා වරපල්ලඞ්කෙ නිසින්නො අත්තනො යසසම්පත්තිං ඔලොකෙත්වා ''අයං මය්හං යසසම්පත්ති අම්හාකං ආචරියස්ස සන්තකා''ති තුට්ඨො ඉමං උදානං උදානෙසි –

8. ''අපි අතරමානානං, ඵලාසාව සමිජ්ඣති;
විපක්කබ්‍රහ්මචරියොස්මි, එවං ජානාහි ගාමණී''ති.

තත්ථ **අපීති** නිපාතමත්තං. **අතරමානානන්ති** පණ්ඩිතානං ඔවාදෙ ඨත්වා අතරිත්වා අවෙගායිත්වා උපායෙන කම්මං කරොන්තානං. **ඵලාසාව සමිජ්ඣතීති** යථාපත්ථිතෙ ඵලෙ ආසා තස්ස ඵලස්ස නිප්ඵත්තියා සමිජ්ඣතියෙව. අථ වා **ඵලාසාති** ආසාඵලං, යථාපත්ථිතං ඵලං සමිජ්ඣතියෙවාති අත්ථො. **විපක්කබ්‍රහ්මචරියොස්මීති** එත්ථ චත්තාරි සඞ්ගහවත්ථූනි සෙට්ඨචරියත්තා බ්‍රහ්මචරියං නාම, තඤ්ච තම්මූලිකාය යසසම්පත්තියා පටිලද්ධත්තා විපක්කං නාම.

යො වාස්ස යසො නිප්ඵන්නො, සොපි සෙට්ඨට්ඨෙන බ්‍රහ්මචරියං නාම. තෙනාහ ‘‘විපක්කබ්‍රහ්මචරියොස්මී’’ති. **එවං ජානාහි ගාමණීති** කත්ථචි ගාමිකපුරිසොපි ගාමජෙට්ඨකොපි ගාමණී. ඉධ පන සබ්බජනජෙට්ඨකං අත්තානං සන්ධායාහ. අම්භො ගාමණි, ත්වං එතං කාරණං එවං ජානාහි, ආචරියං නිස්සාය භාතිකසතං අතික්කමිත්වා ඉදං මහාරජ්ජං පත්තොස්මීති උදානං උදානෙසි.

තස්මිං පන රජ්ජං පත්තෙ සත්තට්ඨදිවසච්චයෙන සබ්බෙපි භාතරො අත්තනො අත්තනො වසනට්ඨානං ගතා . ගාමණිරාජා ධම්මෙන රජ්ජං කාරෙත්වා යථාකම්මං ගතො, බොධිසත්තොපි පුඤ්ඤානි කත්වා යථාකම්මං ගතො.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා දස්සෙත්වා සච්චානි පකාසෙසි, සච්චපරියොසානෙ ඔස්සට්ඨවීරියො භික්ඛු අරහත්තෙ පතිට්ඨිතො. සත්ථා ද්වෙ වත්ථූනි කථෙත්වා අනුසන්ධිං ඝටෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා ගාමණිකුමාරො ඔස්සට්ඨවීරියො භික්ඛු අහොසි, ආචරියො පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

ගාමණිජාතකවණ්ණනා අට්ඨමා.

9. මඝදෙවජාතකවණ්ණනා

උත්තමඞ්ගරුහා මය්හන්ති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො මහාභිනික්ඛමනං ආරබ්භ කථෙසි. තං හෙට්ඨා නිදානකථායං කථිතමෙව. තස්මිං පන කාලෙ භික්ඛූ දසබලස්ස නෙක්ඛම්මං වණ්ණයන්තා නිසීදිංසු. අථ සත්ථා ධම්මසභං ආගන්ත්වා බුද්ධාසනෙ නිසින්නො භික්ඛූ ආමන්තෙසි ‘‘කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්නිසින්නා’’ති. ‘‘භන්තෙ, න අඤ්ඤාය කථාය, තුම්හාකංයෙව පන නෙක්ඛම්මං වණ්ණයමානා නිසින්නම්හා’’ති වුත්තෙ ‘‘න, භික්ඛවෙ, තථාගතො එතරහියෙව නෙක්ඛම්මං නික්ඛන්තො, පුබ්බෙපි නික්ඛන්තොයෙවා’’ති ආහ. භික්ඛූ තස්සත්ථස්සාවිභාවත්ථං භගවන්තං යාචිංසු, භගවා භවන්තරෙන පටිච්ඡන්නං කාරණං පාකටං අකාසි.

අතීතෙ විදෙහරට්ඨෙ මිථිලායං මඝදෙවො නාම රාජා අහොසි ධම්මිකො ධම්මරාජා. සො චතුරාසීති වස්සසහස්සානි කුමාරකීළං කීළි, තථා ඔපරජ්ජං, තථා මහාරජ්ජං කත්වා දීඝමද්ධානං ඛෙපෙත්වා එකදිවසං කප්පකං ආමන්තෙසි ‘‘යදා මෙ, සම්ම කප්පක, සිරස්මිං පලිතානි පස්සෙය්‍යාසි, අථ මෙ ආරොචෙය්‍යාසී’’ති. කප්පකොපි දීඝමද්ධානං ඛෙපෙත්වා එකදිවසං රඤ්ඤො අඤ්ජනවණ්ණානං කෙසානං අන්තරෙ එකමෙව පලිතං දිස්වා ‘‘දෙව, එකං තෙ පලිතං දිස්සතී’’ති ආරොචෙසි. ‘‘තෙන හි මෙ, සම්ම, තං පලිතං උද්ධරිත්වා පාණිම්හි ඨපෙහී’’ති ච වුත්තෙ සුවණ්ණසණ්ඩාසෙන උද්ධරිත්වා රඤ්ඤො පාණිම්හි පතිට්ඨාපෙසි. තදා රඤ්ඤො චතුරාසීති වස්සසහස්සානි ආයු අවසිට්ඨං හොති. එවං සන්තෙපි පලිතං දිස්වාව මච්චුරාජානං ආගන්ත්වා සමීපෙ ඨිතං විය අත්තානං ආදිත්තපණ්ණසාලං පවිට්ඨං විය ච මඤ්ඤමානො සංවෙගං ආපජ්ජිත්වා ‘‘බාල මඝදෙව, යාව පලිතස්සුප්පාදාව ඉමෙ කිලෙසෙ ජහිතුං නාසක්ඛී’’ති චින්තෙසි.

තස්සෙවං පලිතපාතුභාවං ආවජ්ජෙන්තස්ස අන්තොඩාහො උප්පජ්ජි, සරීරා සෙදා මුච්චිංසු, සාටකා පීළෙත්වා අපනෙතබ්බාකාරප්පත්තා අහෙසුං. සො ‘‘අජ්ජෙව මයා නික්ඛමිත්වා පබ්බජිතුං වට්ටතී’’ති කප්පකස්ස සතසහස්සුට්ඨානකං ගාමවරං දත්වා ජෙට්ඨපුත්තං පක්කොසාපෙත්වා ‘‘තාත, මම සීසෙ පලිතං පාතුභූතං, මහල්ලකොම්හි ජාතො, භුත්තා ඛො පන මෙ මානුසකා කාමා, ඉදානි දිබ්බෙ කාමෙ පරියෙසිස්සාමි, නෙක්ඛම්මකාලො මය්හං, ත්වං ඉමං රජ්ජං පටිපජ්ජ, අහං පන පබ්බජිත්වා මඝදෙවඅම්බවනුය්‍යානෙ වසන්තො සමණධම්මං කරිස්සාමී’’ති ආහ. තං එවං පබ්බජිතුකාමං අමච්චා උපසඞ්කමිත්වා ‘‘දෙව, කිං තුම්හාකං පබ්බජ්ජාකාරණ’’න්ති පුච්ඡිංසු. රාජා පලිතං හත්ථෙන ගහෙත්වා අමච්චානං ඉමං ගාථමාහ –

9. ‘‘උත්තමඞ්ගරුහා මය්හං, ඉමෙ ජාතා වයොහරා;
පාතුභූතා දෙවදූතා, පබ්බජ්ජාසමයො මමා’’ති.

තත්ථ **උත්තමඞ්ගරුහාති** කෙසා. කෙසා හි සබ්බෙසං හත්ථපාදාදීනං අඞ්ගානං උත්තමෙ සිරස්මිං රුහත්තා ‘‘උත්තමඞ්ගරුහා’’ති වුච්චන්ති. **ඉමෙ ජාතා වයොහරාති** පස්සථ, තාතා, පලිතපාතුභාවෙන තිණ්ණං වයානං හරණතො ඉමෙ ජාතා වයොහරා. **පාතුභූතාති** නිබ්බත්තා. **දෙවදූතාති** දෙවො වුච්චති මච්චු, තස්ස දූතාති දෙවදූතා. සිරස්මිඤ්හි පලිතෙසු පාතුභූතෙසු මච්චුරාජස්ස සන්තිකෙ ඨිතො විය හොති, තස්මා පලිතානි ‘‘මච්චුදෙවස්ස දූතා’’ති වුච්චන්ති. දෙවා විය දූතාතිපි දෙවදූතා. යථා හි අලඞ්කතපටියත්තාය දෙවතාය ආකාසෙ ඨත්වා ‘‘අසුකදිවසෙ ත්වං මරිස්සසී’’ති වුත්තෙ තං තථෙව හොති, එවං සිරස්මිං පලිතෙසු පාතුභූතෙසු දෙවතාය බ්‍යාකරණසදිසමෙව හොති, තස්මා පලිතානි ‘‘දෙවසදිසා දූතා’’ති වුච්චන්ති. විසුද්ධිදෙවානං දූතාතිපි දෙවදූතා. සබ්බබොධිසත්තා හි ජිණ්ණබ්‍යාධිමතපබ්බජිතෙ දිස්වාව සංවෙගමාපජ්ජිත්වා නික්ඛම්ම පබ්බජන්ති. යථාහ –

‘‘ජිණ්ණඤ්ච දිස්වා දුඛිතඤ්ච බ්‍යාධිතං, මතඤ්ච දිස්වා ගතමායුසඞ්ඛයං;
කාසායවත්ථං පබ්බජිතඤ්ච දිස්වා, තස්මා අහං පබ්බජිතොම්හි රාජා’’ති. (ථෙරගා. 73 ථොකං විසදිසං);

ඉමිනා පරියායෙන පලිතානි විසුද්ධිදෙවානං දූතත්තා ‘‘දෙවදූතා’’ති වුච්චන්ති. **පබ්බජ්ජාසමයො මමාති** ගිහිභාවතො නික්ඛන්තට්ඨෙන ‘‘පබ්බජ්ජා’’ති ලද්ධනාමස්ස සමණලිඞ්ගගහණස්ස කාලො මය්හන්ති දස්සෙති.

සො එවං වත්වා තං දිවසමෙව රජ්ජං පහාය ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා තස්මිංයෙව මඝදෙවඅම්බවනෙ විහරන්තො චතුරාසීති වස්සසහස්සානි චත්තාරො බ්‍රහ්මවිහාරෙ භාවෙත්වා අපරිහීනජ්ඣානෙ ඨිතො කාලං කත්වා බ්‍රහ්මලොකෙ නිබ්බත්තිත්වා පුන තතො චුතො මිථිලායංයෙව නිමි නාම රාජා හුත්වා ඔසක්කමානං අත්තනො වංසං ඝටෙත්වා තත්ථෙව අම්බවනෙ පබ්බජිත්වා බ්‍රහ්මවිහාරෙ භාවෙත්වා පුන බ්‍රහ්මලොකූපගොව අහොසි.

සත්ථාපි ‘‘න, භික්ඛවෙ, තථාගතො ඉදානෙව මහාභිනික්ඛමනං නික්ඛන්තො, පුබ්බෙපි නික්ඛන්තොයෙවා’’ති ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා දස්සෙත්වා චත්තාරි සච්චානි පකාසෙසි, සච්චපරියොසානෙ කෙචි සොතාපන්නා අහෙසුං, කෙචි සකදාගාමිනො, කෙචි අනාගාමිනො. ඉති භගවා ඉමානි ද්වෙ වත්ථූනි කථෙත්වා අනුසන්ධිං ඝටෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි ‘‘තදා කප්පකො ආනන්දො අහොසි, පුත්තො රාහුලො, මඝදෙවරාජා පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

මඝදෙවජාතකවණ්ණනා නවමා.

10. සුඛවිහාරිජාතකවණ්ණනා

යඤ්ච අඤ්ඤෙ න රක්ඛන්තීති ඉදං සත්ථා අනුපියනගරං නිස්සාය අනුපියඅම්බවනෙ විහරන්තො සුඛවිහාරිං භද්දියත්ථෙරං ආරබ්භ කථෙසි. සුඛවිහාරී භද්දියත්ථෙරො ඡඛත්තියසමාගමෙ උපාලිසත්තමො පබ්බජිතො. තෙසු භද්දියත්ථෙරො ච, කිම්ලත්ථෙරො ච, භගුත්ථෙරො ච, උපාලිත්ථෙරො ච අරහත්තං පත්තා, ආනන්දත්ථෙරො සොතාපන්නො ජාතො, අනුරුද්ධත්ථෙරො දිබ්බචක්ඛුකො, දෙවදත්තො ඣානලාභී ජාතො. ඡන්නං පන ඛත්තියානං වත්ථු යාව අනුපියනගරා ඛණ්ඩහාලජාතකෙ ආවිභවිස්සති. ආයස්මා පන භද්දියො රාජකාලෙ අත්තනො රක්ඛසංවිධානඤ්චෙව තාව බහූහි රක්ඛාහි රක්ඛියමානස්ස උපරිපාසාදවරතලෙ මහාසයනෙ සම්පරිවත්තමානස්සාපි අත්තනො භයුප්පත්තිඤ්ච ඉදානි අරහත්තං පත්වා අරඤ්ඤාදීසු යත්ථ කත්ථචි විහරන්තොපි අත්තනො විගතභයතඤ්ච සමනුස්සරන්තො ‘‘අහො සුඛං, අහො සුඛ’’න්ති උදානං උදානෙසි. තං සුත්වා භික්ඛූ ‘‘ආයස්මා භද්දියො අඤ්ඤං බ්‍යාකරොතී’’ති භගවතො ආරොචෙසුං. භගවා ‘‘න, භික්ඛවෙ , භද්දියො ඉදානෙව සුඛවිහාරී, පුබ්බෙපි සුඛවිහාරීයෙවා’’ති ආහ. භික්ඛූ තස්සත්ථස්සාවිභාවත්ථාය භගවන්තං යාචිංසු. භගවා භවන්තරෙන පටිච්ඡන්නං කාරණං පාකටං අකාසි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරයමානෙ බොධිසත්තො උදිච්චබ්‍රාහ්මණමහාසාලො හුත්වා කාමෙසු ආදීනවං, නෙක්ඛම්මෙ චානිසංසං දිස්වා කාමෙ පහාය හිමවන්තං පවිසිත්වා ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා අට්ඨ සමාපත්තියො නිබ්බත්තෙසි, පරිවාරොපිස්ස මහා අහොසි පඤ්ච තාපසසතානි. සො වස්සකාලෙ හිමවන්තතො නික්ඛමිත්වා තාපසගණපරිවුතො ගාමනිගමාදීසු චාරිකං චරන්තො බාරාණසිං පත්වා රාජානං නිස්සාය රාජුය්‍යානෙ වාසං කප්පෙසි. තත්ථ වස්සිකෙ චත්තාරො මාසෙ වසිත්වා රාජානං ආපුච්ඡි. අථ නං රාජා ‘‘තුම්හෙ, භන්තෙ, මහල්ලකා, කිං වො හිමවන්තෙන, අන්තෙවාසිකෙ හිමවන්තං පෙසෙත්වා ඉධෙව වසථා’’ති යාචි. බොධිසත්තො ජෙට්ඨන්තෙවාසිකං පඤ්ච තාපසසතානි පටිච්ඡාපෙත්වා ‘‘ගච්ඡ, ත්වං ඉමෙහි සද්ධිං හිමවන්තෙ වස, අහං පන ඉධෙව වසිස්සාමී’’ති තෙ උය්‍යොජෙත්වා සයං තත්ථෙව වාසං කප්පෙසි.

සො පනස්ස ජෙට්ඨන්තෙවාසිකො රාජපබ්බජිතො මහන්තං රජ්ජං පහාය පබ්බජිත්වා කසිණපරිකම්මං කත්වා අට්ඨසමාපත්තිලාභී අහොසි. සො තාපසෙහි සද්ධිං හිමවන්තෙ වසමානො එකදිවසං ආචරියං දට්ඨුකාමො හුත්වා තෙ තාපසෙ ආමන්තෙත්වා ‘‘තුම්හෙ අනුක්කණ්ඨමානා ඉධෙව වසථ, අහං ආචරියං වන්දිත්වා ආගමිස්සාමී’’ති ආචරියස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා වන්දිත්වා පටිසන්ථාරං කත්වා එකං කට්ඨත්ථරිකං අත්ථරිත්වා ආචරියස්ස සන්තිකෙයෙව නිපජ්ජි. තස්මිඤ්ච සමයෙ රාජා ‘‘තාපසං පස්සිස්සාමී’’ති උය්‍යානං ගන්ත්වා වන්දිත්වා එකමන්තං නිසීදි. අන්තෙවාසිකතාපසො රාජානං දිස්වා නෙව වුට්ඨාසි, නිපන්නොයෙව පන ‘‘අහො සුඛං, අහො සුඛ’’න්ති උදානං උදානෙසි. රාජා ‘‘අයං තාපසො මං දිස්වාපි න උට්ඨිතො’’ති අනත්තමනො බොධිසත්තං ආහ – ‘‘භන්තෙ, අයං තාපසො යදිච්ඡකං භුත්තො භවිස්සති, උදානං උදානෙන්තො සුඛසෙය්‍යමෙව කප්පෙතී’’ති. මහාරාජ, අයං තාපසො පුබ්බෙ තුම්හාදිසො එකො රාජා අහොසි, ස්වායං ‘‘අහං පුබ්බෙ ගිහිකාලෙ රජ්ජසිරිං අනුභවන්තො ආවුධහත්ථෙහි බහූහි රක්ඛියමානොපි එවරූපං සුඛං නාම නාලත්ථ’’න්ති අත්තනො පබ්බජ්ජාසුඛං ඣානසුඛඤ්ච ආරබ්භ ඉමං උදානං උදානෙතීති. එවඤ්ච පන වත්වා බොධිසත්තො රඤ්ඤො ධම්මකථං කථෙතුං ඉමං ගාථමාහ –

10. ‘‘යඤ්ච අඤ්ඤෙ න රක්ඛන්ති, යො ච අඤ්ඤෙ න රක්ඛති;
ස වෙ රාජ සුඛං සෙති, කාමෙසු අනපෙක්ඛවා’’ති.

තත්ථ **යඤ්ච අඤ්ඤෙ න රක්ඛන්තීති** යං පුග්ගලං අඤ්ඤෙ බහූ පුග්ගලා න රක්ඛන්ති. **යො ච අඤ්ඤෙ න රක්ඛතීති** යො ච ‘‘එකකො අහං රජ්ජං කාරෙමී’’ති අඤ්ඤෙ බහූ ජනෙ න රක්ඛති. **ස වෙ රාජ සුඛං සෙතීති** මහාරාජ සො පුග්ගලො එකො අදුතියො පවිවිත්තො කායිකචෙතසිකසුඛසමඞ්ගී හුත්වා සුඛං සෙති. ඉදඤ්ච දෙසනාසීසමෙව. න කෙවලං පන සෙතියෙව, එවරූපො පන පුග්ගලො සුඛං ගච්ඡති තිට්ඨති නිසීදති සයතීති සබ්බිරියාපථෙසු සුඛප්පත්තොව හොති. **කාමෙසු අනපෙක්ඛවාති** වත්ථුකාමකිලෙසකාමෙසු අපෙක්ඛාරහිතො විගතච්ඡන්දරාගො නිත්තණ්හො එවරූපො පුග්ගලො සබ්බිරියාපථෙසු සුඛං විහරති මහාරාජාති.

රාජා ධම්මදෙසනං සුත්වා තුට්ඨමානසො වන්දිත්වා නිවෙසනමෙව ගතො, අන්තෙවාසිකොපි ආචරියං වන්දිත්වා හිමවන්තමෙව ගතො. බොධිසත්තො පන තත්ථෙව විහරන්තො අපරිහීනජ්ඣානො කාලං කත්වා බ්‍රහ්මලොකෙ

නිබ්බත්ති.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා දස්සෙත්වා ද්වෙ වත්ථූනි කථෙත්වා අනුසන්ධිං ඝටෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා අන්තෙවාසිකො භද්දියත්ථෙරො අහොසි, ගණසත්ථා පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

සුඛවිහාරිජාතකවණ්ණනා දසමා.

අපණ්ණකවග්ගො පඨමො.

තස්සුද්දානං –

අපණ්ණකං වණ්ණුපථං, සෙරිවං චූළසෙට්ඨි ච;
තණ්ඩුලං දෙවධම්මඤ්ච, කට්ඨවාහනගාමණි;
මඝදෙවං විහාරීති, පිණ්ඩිතා දස ජාතකාති.

2. සීලවග්ගො

[11] 1. ලක්ඛණමිගජාතකවණ්ණනා

හොති සීලවතං අත්ථොති ඉදං සත්ථා රාජගහං උපනිස්සාය වෙළුවනෙ විහරන්තො දෙවදත්තං ආරබ්භ කථෙසි. දෙවදත්තස්ස වත්ථු යාව අභිමාරපපයොජනා ඛණ්ඩහාලජාතකෙ ආවිභවිස්සති, යාව ධනපාලකවිස්සජ්ජනා පන චූළහංසජාතකෙ ආවිභවිස්සති, යාව පථවිප්පවෙසනා ද්වාදසනිපාතෙ සමුද්දවාණිජජාතකෙ ආවිභවිස්සති.

එකස්මිඤ්හි සමයෙ දෙවදත්තො පඤ්ච වත්ථූනි යාචිත්වා අලභන්තො සඞ්ඝං භින්දිත්වා පඤ්ච භික්ඛුසතානි ආදාය ගයාසීසෙ විහරති. අථ තෙසං භික්ඛූනං ඤාණං පරිපාකං අගමාසි. තං ඤත්වා සත්ථා ද්වෙ අග්ගසාවකෙ ආමන්තෙසි ‘‘සාරිපුත්තා, තුම්හාකං නිස්සිතකා පඤ්චසතා භික්ඛූ දෙවදත්තස්ස ලද්ධිං රොචෙත්වා තෙන සද්ධිං ගතා, ඉදානි පන තෙසං ඤාණං පරිපාකං ගතං, තුම්හෙ බහූහි භික්ඛූහි සද්ධිං තත්ථ ගන්ත්වා තෙසං ධම්මං දෙසෙත්වා තෙ භික්ඛූ මග්ගඵලෙහි පබොධෙත්වා ගහෙත්වා ආගච්ඡථා’’ති. තෙ තථෙව ගන්ත්වා තෙසං ධම්මං දෙසෙත්වා මග්ගඵලෙහි පබොධෙත්වා පුනදිවසෙ අරුණුග්ගමනවෙලාය තෙ භික්ඛූ ආදාය වෙළුවනමෙව ආගමංසු. ආගන්ත්වා ච පන සාරිපුත්තත්ථෙරස්ස භගවන්තං වන්දිත්වා ඨිතකාලෙ භික්ඛූ ථෙරං පසංසිත්වා භගවන්තං ආහංසු – ‘‘භන්තෙ, අම්හාකං ජෙට්ඨභාතිකො ධම්මසෙනාපති පඤ්චහි භික්ඛුසතෙහි පරිවුතො ආගච්ඡන්තො අතිවිය සොභති, දෙවදත්තො පන පරිහීනපරිවාරො ජාතො’’ති. න, භික්ඛවෙ, සාරිපුත්තො ඉදානෙව ඤාතිසඞ්ඝපරිවුතො ආගච්ඡන්තො සොභති, පුබ්බෙපි සොභියෙව. දෙවදත්තොපි න ඉදානෙව ගණතො පරිහීනො, පුබ්බෙපි පරිහීනොයෙවාති. භික්ඛූ තස්සත්ථස්සාවිභාවත්ථාය භගවන්තං යාචිංසු, භගවා භවන්තරෙන පටිච්ඡන්නං කාරණං පාකටං අකාසි.

අතීතෙ මගධරට්ඨෙ රාජගහනගරෙ එකො මගධරාජා රජ්ජං කාරෙසි. තදා බොධිසත්තො මිගයොනියං පටිසන්ධිං ගහෙත්වා වුද්ධිප්පත්තො මිගසහස්සපරිවාරො අරඤ්ඤෙ වසති. තස්ස ලක්ඛණො ච කාළො චාති ද්වෙ පුත්තා අහෙසුං. සො අත්තනො මහල්ලකකාලෙ ‘‘තාතා, අහං ඉදානි මහල්ලකො, තුම්හෙ ඉමං ගණං පරිහරථා’’ති පඤ්ච පඤ්ච මිගසතානි එකෙකං පුත්තං පටිච්ඡාපෙසි . තතො පට්ඨාය තෙ ද්වෙ ජනා මිගගණං පරිහරන්ති. මගධරට්ඨස්මිඤ්ච සස්සපාකසමයෙ කිට්ඨසම්බාධෙ අරඤ්ඤෙ මිගානං පරිපන්ථො හොති. මනුස්සා සස්සඛාදකානං මිගානං මාරණත්ථාය තත්ථ තත්ථ ඔපාතං ඛණන්ති, සූලානි රොපෙන්ති, පාසාණයන්තානි සජ්ජෙන්ති, කූටපාසාදයො පාසෙ ඔඩ්ඩෙන්ති, බහූ මිගා විනාසං ආපජ්ජන්ති. බොධිසත්තො කිට්ඨසම්බාධසමයං ඤත්වා ද්වෙ පුත්තෙ පක්කොසාපෙත්වා ආහ – ‘‘තාතා, අයං කිට්ඨසම්බාධසමයො, බහූ මිගා විනාසං පාපුණන්ති, මයං මහල්ලකා යෙන කෙනචි උපායෙන එකස්මිං ඨානෙ වීතිනාමෙස්සාම, තුම්හෙ තුම්හාකං මිගගණෙ ගහෙත්වා අරඤ්ඤෙ පබ්බතපාදං පවිසිත්වා සස්සානං උද්ධටකාලෙ ආගච්ඡෙය්‍යාථා’’ති. තෙ ‘‘සාධූ’’ති පිතු වචනං සුත්වා සපරිවාරා නික්ඛමිංසු. තෙසං පන ගමනමග්ගං මනුස්සා ජානන්ති ‘‘ඉමස්මිං කාලෙ මිගා පබ්බතමාරොහන්ති, ඉමස්මිං කාලෙ ඔරොහන්තී’’ති. තෙ තත්ථ තත්ථ පටිච්ඡන්නට්ඨානෙ නිලීනා බහූ මිගෙ විජ්ඣිත්වා මාරෙන්ති.

කාළමිගො අත්තනො දන්ධතාය ‘‘ඉමාය නාම වෙලාය ගන්තබ්බං, ඉමාය වෙලාය න ගන්තබ්බ’’න්ති අජානන්තො මිගගණං ආදාය පුබ්බණ්හෙපි සායන්හෙපි පදොසෙපි පච්චූසෙපි ගාමද්වාරෙන ගච්ඡති. මනුස්සා තත්ථ තත්ථ පකතියා ඨිතා ච නිලීනා ච බහූ මිගෙ විනාසං පාපෙන්ති. එවං සො අත්තනො දන්ධතාය බහූ මිගෙ විනාසං පාපෙත්වා අප්පකෙහෙව මිගෙහි අරඤ්ඤං පාවිසි. ලක්ඛණමිගො පන පණ්ඩිතො බ්‍යත්තො උපායකුසලො ‘‘ඉමාය වෙලාය ගන්තබ්බං, ඉමාය වෙලාය න ගන්තබ්බ’’න්ති ජානාති. සො ගාමද්වාරෙනපි න ගච්ඡති , දිවාපි න ගච්ඡති, පදොසෙපි න ගච්ඡති, පච්චූසෙපි න ගච්ඡති, මිගගණං ආදාය අඩ්ඪරත්තසමයෙයෙව ගච්ඡති. තස්මා එකම්පි මිගං අවිනාසෙත්වා අරඤ්ඤං පාවිසි. තෙ තත්ථ චත්තාරො මාසෙ වසිත්වා සස්සෙසු උද්ධටෙසු පබ්බතා ඔතරිංසු.

කාළො පච්චාගච්ඡන්තොපි පුරිමනයෙනෙව අවසෙසමිගෙ විනාසං පාපෙන්තො එකකොව ආගමි. ලක්ඛණො පන එකමිගම්පි අවිනාසෙත්වා පඤ්චහි මිගසතෙහි පරිවුතො මාතාපිතූනං සන්තිකං ආගමි. බොධිසත්තො ද්වෙපි

පුත්තෙ ආගච්ඡන්තෙ දිස්වා මිගගණෙන සද්ධිං මන්තෙන්තො ඉමං ගාථං සමුට්ඨාපෙසි –

11. ‘‘හොති සීලවතං අත්ථො, පටිසන්ථාරවුත්තිනං;
ලක්ඛණං පස්ස ආයන්තං, ඤාතිසඞ්ඝපුරක්ඛතං;
අථ පස්සසිමං කාළං, සුවිහීනංව ඤාතිභී’’ති.

තත්ථ **සීලවතන්ති** සුඛසීලතාය සීලවන්තානං ආචාරසම්පන්නානං. **අත්ථොති** වුඩ්ඪි. **පටිසන්ථාරවුත්තිනන්ති** ධම්මපටිසන්ථාරො ච ආමිසපටිසන්ථාරො ච එතෙසං වුත්තීති පටිසන්ථාරවුත්තිනො, තෙසං පටිසන්ථාරවුත්තිනං. එත්ථ ච පාපනිවාරණඔවාදානුසාසනිවසෙන ධම්මපටිසන්ථාරො ච, ගොචරලාභාපනගිලානුපට්ඨානධම්මිකරක්ඛාවසෙන ආමිසපටිසන්ථාරො ච වෙදිතබ්බො. ඉදං වුත්තං හොති – ඉමෙසු ද්වීසු පටිසන්ථාරෙසු ඨිතානං ආචාරසම්පන්නානං පණ්ඩිතානං වුඩ්ඪි නාම හොතීති. ඉදානි තං වුඩ්ඪිං දස්සෙතුං පුත්තමාතරං ආලපන්තො විය **‘‘ලක්ඛණං පස්සා’’**තිආදිමාහ. තත්‍රායං සඞ්ඛෙපත්ථො – ආචාරපටිසන්ථාරසම්පන්නං අත්තනො පුත්තං එකම්ගම්පි අවිනාසෙත්වා ඤාතිසඞ්ඝෙන පුරක්ඛතං පරිවාරිතං ආගච්ඡන්තං පස්ස. තාය පන ආචාරපටිසන්ථාරසම්පදාය විහීනං දන්ධපඤ්ඤං අථ පස්සසිමං කාළං එකම්පි ඤාතිං අනවසෙසෙත්වා සුවිහීනමෙව ඤාතිභි එකකං ආගච්ඡන්තන්ති. එවං පුත්තං අභිනන්දිත්වා පන බොධිසත්තො යාවතායුකං ඨත්වා යථාකම්මං ගතො.

සත්ථාපි ‘‘න, භික්ඛවෙ, සාරිපුත්තො ඉදානෙව ඤාතිසඞ්ඝපරිවාරිතො සොභති, පුබ්බෙපි සොභතියෙව. න ච දෙවදත්තො එතරහියෙව ගණම්හා පරිහීනො, පුබ්බෙපි පරිහීනොයෙවා’’ති ඉමං ධම්මදෙසනං දස්සෙත්වා ද්වෙ වත්ථූනි කථෙත්වා අනුසන්ධිං ඝටෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා කාළො දෙවදත්තො අහොසි, පරිසාපිස්ස දෙවදත්තපරිසාව, ලක්ඛණො සාරිපුත්තො, පරිසා පනස්ස බුද්ධපරිසා, මාතා රාහුලමාතා, පිතා පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

ලක්ඛණමිගජාතකවණ්ණනා පඨමා.

[12] 2. නිග්‍රොධමිගජාතකවණ්ණනා

නිග්‍රොධමෙව සෙවෙය්‍යාති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො කුමාරකස්සපත්ථෙරස්ස මාතරං ආරබ්භ කථෙසි. සා කිර රාජගහනගරෙ මහාවිභවස්ස සෙට්ඨිනො ධීතා අහොසි උස්සන්නකුසලමූලා පරිමද්දිතසඞ්ඛාරා පච්ඡිමභවිකා, අන්තොඝටෙ පදීපො විය තස්සා හදයෙ අරහත්තූපනිස්සයො ජලති. සා අත්තානං ජානනකාලතො පට්ඨාය ගෙහෙ අනභිරතා පබ්බජිතුකාමා හුත්වා මාතාපිතරො ආහ – ‘‘අම්මතාතා, මය්හං ඝරාවාසෙ චිත්තං නාභිරමති, අහං නිය්‍යානිකෙ බුද්ධසාසනෙ පබ්බජිතුකාමා, පබ්බාජෙථ ම’’න්ති. අම්ම, කිං වදෙසි, ඉදං කුලං බහුවිභවං, ත්වඤ්ච අම්හාකං එකධීතා, න ලබ්භා තයා පබ්බජිතුන්ති. සා පුනප්පුනං යාචිත්වාපි මාතාපිතූනං සන්තිකා පබ්බජ්ජං අලභමානා චින්තෙසි ‘‘හොතු, පතිකුලං ගතා සාමිකං ආරාධෙත්වා පබ්බජිස්සාමී’’ති. සා වයප්පත්තා පතිකුලං ගන්ත්වා පතිදෙවතා හුත්වා සීලවතී කල්‍යාණධම්මා අගාරං අජ්ඣාවසි.

අථස්සා සංවාසමන්වාය කුච්ඡියං ගබ්භො පතිට්ඨහි. සා ගබ්භස්ස පතිට්ඨිතභාවං න අඤ්ඤාසි. අථ තස්මිං නගරෙ නක්ඛත්තං ඝොසයිංසු, සකලනගරවාසිනො නක්ඛත්තං කීළිංසු, නගරං දෙවනගරං විය අලඞ්කතපටියත්තං අහොසි. සා පන තාව උළාරායපි නක්ඛත්තකීළාය වත්තමානාය අත්තනො සරීරං න විලිම්පති නාලඞ්කරොති, පකතිවෙසෙනෙව විචරති.

අථ නං සාමිකො ආහ – ‘‘භද්දෙ, සකලනගරං නක්ඛත්තනිස්සිතං, ත්වං පන සරීරං නප්පටිජග්ගසී’’ති. අය්‍යපුත්ත, ද්වත්තිංසාය මෙ කුණපෙහි පූරිතං සරීරං, කිං ඉමිනා අලඞ්කතෙන, අයඤ්හි කායො නෙව දෙවනිම්මිතො, න බ්‍රහ්මනිම්මිතො, න සුවණ්ණමයො, න මණිමයො, න හරිචන්දනමයො, න පුණ්ඩරීකකුමුදුප්පලගබ්භසම්භූතො , න අමතොසධපූරිතො, අථ ඛො කුණපෙ ජාතො, මාතාපෙත්තිකසම්භවො, අනිච්චුච්ඡාදනපරිමද්දනභෙදනවිද්ධංසනධම්මො, කටසිවඩ්ඪනො, තණ්හුපාදින්නො, සොකානං නිදානං, පරිදෙවානං වත්ථු, සබ්බරොගානං ආලයො, කම්මකරණානං පටිග්ගහො, අන්තොපූති, බහි නිච්චපග්ඝරණො, කිමිකුලානං ආවාසො, සිවථිකපයාතො, මරණපරියොසානො, සබ්බලොකස්ස චක්ඛුපථෙ වත්තමානොපි –

‘‘අට්ඨිනහාරුසංයුත්තො, තචමංසාවලෙපනො;
ඡවියා කායො පටිච්ඡන්නො, යථාභූතං න දිස්සති.

‘‘අන්තපූරො උදරපූරො, යකනපෙළස්ස වත්ථිනො;
හදයස්ස පප්ඵාසස්ස, වක්කස්ස පිහකස්ස ච.

‘‘සිඞ්ඝාණිකාය ඛෙළස්ස, සෙදස්ස ච මෙදස්ස ච;
ලොහිතස්ස ලසිකාය, පිත්තස්ස ච වසාය ච.

‘‘අථස්ස නවහි සොතෙහි, අසුචී සවති සබ්බදා;
අක්ඛිම්හා අක්ඛිගූථකො, කණ්ණම්හා කණ්ණගූථකො.

‘‘සිඞ්ඝාණිකා ච නාසතො, මුඛෙන වමතෙකදා;
පිත්තං සෙම්හඤ්ච වමති, කායම්හා සෙදජල්ලිකා.

‘‘අථස්ස සුසිරං සීසං, මත්ථලුඞ්ගස්ස පූරිතං;
සුභතො නං මඤ්ඤති බාලො, අවිජ්ජාය පුරක්ඛතො. (සු. නි. 196-201);

‘‘අනන්තාදීනවො කායො, විසරුක්ඛසමූපමො;
ආවාසො සබ්බරොගානං, පුඤ්ජො දුක්ඛස්ස කෙවලො. (අප. ථෙර 2.54.55);

‘‘සචෙ ඉමස්ස කායස්ස, අන්තො බාහිරකො සියා;
දණ්ඩං නූන ගහෙත්වාන, කාකෙ සොණෙ ච වාරයෙ.

‘‘දුග්ගන්ධො අසුචි කායො, කුණපො උක්කරූපමො;
නින්දිතො චක්ඛුභූතෙහි, කායො බාලාභිනන්දිතො.

‘‘අල්ලචම්මපටිච්ඡන්නො, නවද්වාරො මහාවණො;
සමන්තතො පග්ඝරති, අසුචී පූතිගන්ධියො’’ති. (විසුද්ධි. 1.122);

අය්‍යපුත්ත , ඉමං කායං අලඞ්කරිත්වා කිං කරිස්සාමි? නනු ඉමස්ස අලඞ්කතකරණං ගූථපුණ්ණඝටස්ස බහි චිත්තකම්මකරණං විය හොතීති? සෙට්ඨිපුත්තො තස්සා වචනං සුත්වා ආහ ‘‘භද්දෙ, ත්වං ඉමස්ස සරීරස්ස ඉමෙ දොසෙ පස්සමානා කස්මා න පබ්බජසී’’ති? ‘‘අය්‍යපුත්ත, අහං පබ්බජ්ජං ලභමානා අජ්ජෙව පබ්බජෙය්‍යා’’න්ති. සෙට්ඨිපුත්තො ‘‘සාධු, අහං තං පබ්බාජෙස්සාමී’’ති වත්වා මහාදානං පවත්තෙත්වා මහාසක්කාරං කත්වා මහන්තෙන පරිවාරෙන භික්ඛුනුපස්සයං නෙත්වා තං පබ්බාජෙන්තො දෙවදත්තපක්ඛියානං භික්ඛුනීනං සන්තිකෙ පබ්බාජෙසි. සා පබ්බජ්ජං ලභිත්වා පරිපුණ්ණසඞ්කප්පා අත්තමනා අහොසි.

අථස්සා ගබ්භෙ පරිපාකං ගච්ඡන්තෙ ඉන්ද්‍රියානං අඤ්ඤථත්තං හත්ථපාදපිට්ඨීනං බහලත්තං උදරපටලස්ස ච මහන්තතං දිස්වා භික්ඛුනියො තං පුච්ඡිංසු ‘‘අය්‍යෙ, ත්වං ගබ්භිනී විය පඤ්ඤායසි, කිං එත’’න්ති? අය්‍යෙ, ‘‘ඉදං නාම කාරණ’’න්ති න ජානාමි, සීලං පන මෙ පරිපුණ්ණන්ති . අථ නං තා භික්ඛුනියො දෙවදත්තස්ස සන්තිකං නෙත්වා දෙවදත්තං පුච්ඡිංසු ‘‘අය්‍ය, අයං කුලධීතා කිච්ඡෙන සාමිකං ආරාධෙත්වා පබ්බජ්ජං ලභි, ඉදානි පනස්සා ගබ්භො පඤ්ඤායති, මයං ඉමස්ස ගබ්භස්ස ගිහිකාලෙ වා පබ්බජිතකාලෙ වා ලද්ධභාවං න ජානාම, කිංදානි කරොමා’’ති? දෙවදත්තො අත්තනො අබුද්ධභාවෙන ච ඛන්තිමෙත්තානුද්දයානඤ්ච නත්ථිතාය එවං චින්තෙසි ‘‘දෙවදත්තපක්ඛිකා භික්ඛුනී කුච්ඡිනා ගබ්භං පරිහරති, දෙවදත්තො ච තං අජ්ඣුපෙක්ඛතියෙවාති මය්හං ගරහා උප්පජ්ජිස්සති, මයා ඉමං උප්පබ්බාජෙතුං වට්ටතී’’ති. සො අවීමංසිත්වාව සෙලගුළං පවට්ටයමානො විය පක්ඛන්දිත්වා ‘‘ගච්ඡථ, ඉමං උප්පබ්බාජෙථා’’ති ආහ. තා තස්ස වචනං සුත්වා උට්ඨාය වන්දිත්වා උපස්සයං ගතා.

අථ සා දහරා තා භික්ඛුනියො ආහ – ‘‘අය්‍යෙ, න දෙවදත්තත්ථෙරො බුද්ධො, නාපි මය්හං තස්ස සන්තිකෙ පබ්බජ්ජා, ලොකෙ පන අග්ගපුග්ගලස්ස සම්මාසම්බුද්ධස්ස සන්තිකෙ මය්හං පබ්බජ්ජා, සා ච පන මෙ දුක්ඛෙන ලද්ධා, මා නං අන්තරධාපෙථ, එථ මං ගහෙත්වා සත්ථු සන්තිකං ජෙතවනං ගච්ඡථා’’ති. තා තං ආදාය රාජගහා පඤ්චචත්තාලීසයොජනිකං මග්ගං අතික්කම්ම අනුපුබ්බෙන ජෙතවනං පත්වා සත්ථාරං වන්දිත්වා තමත්ථං ආරොචෙසුං. සත්ථා චින්තෙසි – ‘‘කිඤ්චාපි ගිහිකාලෙ එතිස්සා ගබ්භො පතිට්ඨිතො, එවං සන්තෙපි ‘සමණො ගොතමො දෙවදත්තෙන ජහිතං ආදාය චරතී’ති තිත්ථියානං ඔකාසො භවිස්සති. තස්මා ඉමං කථං පච්ඡින්දිතුං සරාජිකාය පරිසාය මජ්ඣෙ ඉමං අධිකරණං විනිච්ඡිතුං වට්ටතී’’ති. පුනදිවසෙ රාජානං පසෙනදිකොසලං මහාඅනාථපිණ්ඩිකං චූළඅනාථපිණ්ඩිකං විසාඛං මහාඋපාසිකං අඤ්ඤානි ච අභිඤ්ඤාතානි මහාකුලානි පක්කොසාපෙත්වා සායන්හසමයෙ චතූසු පරිසාසු සන්නිපතිතාසු උපාලිත්ථෙරං ආමන්තෙසි ‘‘ගච්ඡ, ත්වං චතුපරිසමජ්ඣෙ ඉමිස්සා දහරභික්ඛුනියා කම්මං සොධෙහී’’ති. ‘‘සාධු, භන්තෙ’’ති ථෙරො පරිසමජ්ඣං ගන්ත්වා අත්තනො පඤ්ඤත්තාසනෙ නිසීදිත්වා රඤ්ඤො පුරතො විසාඛං උපාසිකං පක්කොසාපෙත්වා ඉමං අධිකරණං පටිච්ඡාපෙසි ‘‘ගච්ඡ විසාඛෙ, ‘අයං දහරා අසුකමාසෙ අසුකදිවසෙ පබ්බජිතා’ති තථතො ඤත්වා ඉමස්ස ගබ්භස්ස පුරෙ වා පච්ඡා වා ලද්ධභාවං ජානාහී’’ති. උපාසිකා ‘‘සාධූ’’ති සම්පටිච්ඡිත්වා සාණිං පරික්ඛිපාපෙත්වා අන්තොසාණියං දහරභික්ඛුනියා හත්ථපාදනාභිඋදරපරියොසානාදීනි ඔලොකෙත්වා මාසදිවසෙ සමානෙත්වා ගිහිභාවෙ ගබ්භස්ස ලද්ධභාවං තථතො ඤත්වා ථෙරස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා තමත්ථං ආරොචෙසි. ථෙරො චතුපරිසමජ්ඣෙ තං භික්ඛුනිං සුද්ධං අකාසි. සා සුද්ධා හුත්වා භික්ඛුසඞ්ඝඤ්ච සත්ථාරඤ්ච වන්දිත්වා භික්ඛුනීහි සද්ධිං උපස්සයමෙව ගතා. සා ගබ්භපරිපාකමන්වාය පදුමුත්තරපාදමූලෙ පත්ථිතපත්ථනං මහානුභාවං පුත්තං විජායි.

අථෙකදිවසං රාජා භික්ඛුනුපස්සයසමීපෙන ගච්ඡන්තො දාරකසද්දං සුත්වා අමච්චෙ පුච්ඡි. අමච්චා තං කාරණං ඤත්වා ‘‘දෙව, දහරභික්ඛුනී පුත්තං විජාතා, තස්සෙසො සද්දො’’ති ආහංසු. ‘‘භික්ඛුනීනං, භණෙ, දාරකපටිජග්ගනං නාම පලිබොධො, මයං නං පටිජග්ගිස්සාමා’’ති රාජා තං දාරකං නාටකිත්ථීනං දාපෙත්වා කුමාරපරිහාරෙන වඩ්ඪාපෙසි. නාමග්ගහණදිවසෙ චස්ස ‘‘කස්සපො’’ති නාමං අකංසු. අථ නං කුමාරපරිහාරෙන වඩ්ඪිතත්තා ‘‘කුමාරකස්සපො’’ති

සඤ්ජානිංසු. සො සත්තවස්සිකකාලෙ සත්ථු සන්තිකෙ පබ්බජිත්වා පරිපුණ්ණවස්සො උපසම්පදං ලභිත්වා ගච්ඡන්තෙ ගච්ඡන්තෙ කාලෙ ධම්මකථිකෙසු චිත්‍රකථී අහොසි. අථ නං සත්ථා ''එතදග්ගං, භික්ඛවෙ, මම සාවකානං භික්ඛූනං චිත්තකථිකානං යදිදං කුමාරකස්සපො''ති (අ. නි. 1.209, 217) එතදග්ගෙ ඨපෙසි. සො පච්ඡා වම්මිකසුත්තෙ (ම. නි. 1.249 ආදයො) අරහත්තං පාපුණි. මාතාපිස්ස භික්ඛුනී විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා අග්ගඵලං පත්තා. කුමාරකස්සපත්ථෙරො බුද්ධසාසනෙ ගගනමජ්ඣෙ පුණ්ණචන්දො විය පාකටො ජාතො.

අථෙකදිවසං තථාගතො පච්ඡාභත්තං පිණ්ඩපාතපටික්කන්තො භික්ඛූනං ඔවාදං දත්වා ගන්ධකුටිං පාවිසි. භික්ඛූ ඔවාදං ගහෙත්වා අත්තනො අත්තනො රත්තිට්ඨානදිවාට්ඨානෙසු දිවසභාගං ඛෙපෙත්වා සායන්හසමයෙ ධම්මසභායං සන්නිපතිත්වා ''ආවුසො, දෙවදත්තෙන අත්තනො අබුද්ධභාවෙන චෙව ඛන්තිමෙත්තාදීනඤ්ච අභාවෙන කුමාරකස්සපත්ථෙරො ච ථෙරී ච උභො නාසිතා, සම්මාසම්බුද්ධො පන අත්තනො ධම්මරාජතාය චෙව ඛන්තිමෙත්තානුද්දයසම්පත්තියා ච උභින්නම්පි තෙසං පච්චයො ජාතො''ති බුද්ධගුණෙ වණ්ණයමානා නිසීදිංසු. සත්ථා බුද්ධලීලාය ධම්මසභං ආගන්ත්වා පඤ්ඤත්තාසනෙ නිසීදිත්වා ''කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්නිසින්නා''ති පුච්ඡි. ''භන්තෙ, තුම්හාකමෙව ගුණකථායා''ති සබ්බං ආරොචයිංසු. න, භික්ඛවෙ, තථාගතො ඉදානෙව ඉමෙසං උභින්නං පච්චයො ච පතිට්ඨා ච ජාතො, පුබ්බෙපි අහොසියෙවාති. භික්ඛූ තස්සත්ථස්සාවිභාවත්ථාය භගවන්තං යාචිංසු. භගවා භවන්තරෙන පටිච්ඡන්නං කාරණං පාකටං අකාසි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරයමානෙ බොධිසත්තො මිගයොනියං පටිසන්ධිං ගණ්හි. සො මාතුකුච්ඡිතො නික්ඛන්තො සුවණ්ණවණ්ණො අහොසි, අක්ඛීනි පනස්ස මණිගුළසදිසානි අහෙසුං, සිඞ්ගානි රජතවණ්ණානි, මුඛං රත්තකම්බලපුඤ්ජවණ්ණං, හත්ථපාදපරියන්තා ලාඛාරසපරිකම්මකතා විය, වාලධි චමරස්ස විය අහොසි, සරීරං පනස්ස මහන්තං අස්සපොතකප්පමාණං අහොසි. සො පඤ්චසතමිගපරිවාරො අරඤ්ඤෙ වාසං කප්පෙසි නාමෙන නිග්‍රොධමිගරාජා නාම. අවිදූරෙ පනස්ස අඤ්ඤොපි පඤ්චසතමිගපරිවාරො සාඛමිගො නාම වසති, සොපි සුවණ්ණවණ්ණොව අහොසි.

තෙන සමයෙන බාරාණසිරාජා මිගවධප්පසුතො හොති, විනා මංසෙන න භුඤ්ජති, මනුස්සානං කම්මච්ඡෙදං කත්වා සබ්බෙ නෙගමජානපදෙ සන්නිපාතෙත්වා දෙවසිකං මිගවං ගච්ඡති. මනුස්සා චින්තෙසුං – ''අයං රාජා අම්හාකං කම්මච්ඡෙදං කරොති, යංනූන මයං උය්‍යානෙ මිගානං නිවාපං වපිත්වා පානීයං සම්පාදෙත්වා බහූ මිගෙ උය්‍යානං පවෙසෙත්වා ද්වාරං බන්ධිත්වා රඤ්ඤො නිය්‍යාදෙය්‍යාමා''ති. තෙ සබ්බෙ උය්‍යානෙ මිගානං නිවාපතිණානි රොපෙත්වා උදකං සම්පාදෙත්වා ද්වාරං යොජෙත්වා වාගුරානි ආදාය මුග්ගරාදිනානාවුධහත්ථා අරඤ්ඤං පවිසිත්වා මිගෙ පරියෙසමානා ''මජ්ඣෙ ඨිතෙ මිගෙ ගණ්හිස්සාමා''ති යොජනමත්තං ඨානං පරික්ඛිපිත්වා සඞ්ඛිපමානා නිග්‍රොධමිගසාඛමිගානං වසනට්ඨානං මජ්ඣෙ කත්වා පරික්ඛිපිංසු. අථ නං මිගගණං දිස්වා රුක්ඛගුම්බාදයො ච භූමිඤ්ච මුග්ගරෙහි පහරන්තා මිගගණං ගහනට්ඨානතො නීහරිත්වා අසිසත්තිධනුආදීනි ආවුධානි උග්ගිරිත්වා මහානාදං නදන්තා තං මිගගණං උය්‍යානං පවෙසෙත්වා ද්වාරං පිධාය රාජානං උපසඞ්කමිත්වා ''දෙව, නිබද්ධං මිගවං ගච්ඡන්තා අම්හාකං කම්මං නාසෙථ, අම්හෙහි අරඤ්ඤතො මිගෙ ආනෙත්වා තුම්හාකං උය්‍යානං පූරිතං, ඉතො පට්ඨාය තෙසං මංසානි ඛාදථා''ති රාජානං ආපුච්ඡිත්වා පක්කමිංසු.

රාජා තෙසං වචනං සුත්වා උය්‍යානං ගන්ත්වා මිගෙ ඔලොකෙන්තො ද්වෙ සුවණ්ණමිගෙ දිස්වා තෙසං අභයං අදාසි. තතො පට්ඨාය පන කදාචි සයං ගන්ත්වා එකං මිගං විජ්ඣිත්වා ආනෙති, කදාචිස්ස භත්තකාරකො ගන්ත්වා විජ්ඣිත්වා ආහරති. මිගා ධනුං දිස්වාව මරණභයෙන තජ්ජිතා පලායන්ති, ද්වෙ තයො පහාරෙ ලභිත්වා කිලමන්තිපි, ගිලානාපි හොන්ති, මරණම්පි පාපුණන්ති. මිගගණො තං පවත්තිං බොධිසත්තස්ස ආරොචෙසි. සො සාඛං පක්කොසාපෙත්වා ආහ – ''සම්ම, බහූ මිගා නස්සන්ති, එකංසෙන මරිතබ්බෙ සති ඉතො පට්ඨාය මා කණ්ඩෙන මිගෙ විජ්ඣන්තු, ධම්මගණ්ඩිකට්ඨානෙ මිගානං වාරො හොතු. එකදිවසං මම පරිසාය වාරො පාපුණාතු, එකදිවසං තව පරිසාය, වාරප්පත්තො මිගො ගන්ත්වා ධම්මගණ්ඩිකාය ගීවං ඨපෙත්වා නිපජ්ජතු, එවං සන්තෙ මිගා කිලන්තා න භවිස්සන්තී''ති. සො ''සාධූ''ති සම්පටිච්ඡි. තතො පට්ඨාය වාරප්පත්තොව මිගො ගන්ත්වා ධම්මගණ්ඩිකාය ගීවං ඨපෙත්වා නිපජ්ජති, භත්තකාරකො ආගන්ත්වා තත්ථ නිපන්නකමෙව ගහෙත්වා ගච්ඡති.

අථෙකදිවසං සාඛමිගස්ස පරිසාය එකිස්සා ගබ්භිනිමිගියා වාරො පාපුණි. සා සාඛං උපසඞ්කමිත්වා ''සාමි, අහං ගබ්භිනී, පුත්තං විජායිත්වා ද්වෙ ජනා වාරං ගමිස්සාම, මය්හං වාරං අතික්කාමෙහී''ති ආහ. සො ''න සක්කා තව වාරං අඤ්ඤෙසං පාපෙතුං, ත්වමෙව තුය්හං වාරං ජානිස්සසි, ගච්ඡාහී''ති ආහ. සා තස්ස සන්තිකා අනුග්ගහං අලභමානා බොධිසත්තං උපසඞ්කමිත්වා තමත්ථං ආරොචෙසි. සො තස්සා වචනං සුත්වා ''හොතු ගච්ඡ ත්වං, අහං තෙ වාරං අතික්කාමෙස්සාමී''ති සයං ගන්ත්වා ධම්මගණ්ඩිකාය සීසං කත්වා නිපජ්ජි. භත්තකාරකො තං දිස්වා ''ලද්ධාභයො මිගරාජා ධම්මගණ්ඩිකාය නිපන්නො, කිං නු ඛො කාරණ''න්ති වෙගෙන ගන්ත්වා රඤ්ඤො ආරොචෙසි.

රාජා තාවදෙව රථං ආරුය්හ මහන්තෙන පරිවාරෙන ආගන්ත්වා බොධිසත්තං දිස්වා ආහ ''සම්ම මිගරාජ, නනු මයා තුය්හං අභයං දින්නං, කස්මා ත්වං ඉධ නිපන්නො''ති. මහාරාජ, ගබ්භිනී මිගී ආගන්ත්වා ''මම වාරං අඤ්ඤස්ස පාපෙහී''ති ආහ, න සක්කා ඛො පන මයා එකස්ස මරණදුක්ඛං අඤ්ඤස්ස උපරි නික්ඛිපිතුං, ස්වාහං අත්තනො ජීවිතං තස්සා දත්වා තස්සා සන්තකං මරණං ගහෙත්වා ඉධ නිපන්නො, මා අඤ්ඤං කිඤ්චි ආසඞ්කිත්ථ, මහාරාජාති. රාජා ආහ – ''සාමි, සුවණ්ණවණ්ණමිගරාජ, මයා න තාදිසො ඛන්තිමෙත්තානුද්දයසම්පන්නො මනුස්සෙසුපි දිට්ඨපුබ්බො, තෙන

තෙ පසන්නොස්මි, උට්ඨෙහි, තුය්හඤ්ච තස්සා ච අභයං දම්මී''ති. ''ද්වීහි අභයෙ ලද්ධෙ අවසෙසා කිං කරිස්සන්ති, නරින්දා''ති? ''අවසෙසානම්පි අභයං දම්මි, සාමී''ති. ''මහාරාජ, එවම්පි උය්‍යානෙයෙව මිගා අභයං ලභිස්සන්ති, සෙසා කිං කරිස්සන්තී''ති? ''එතෙසම්පි අභයං දම්මි, සාමී''ති. ''මහාරාජ, මිගා තාව අභයං ලභන්තු, සෙසා චතුප්පදා කිං කරිස්සන්තී''ති ? ''එතෙසම්පි අභයං දම්මි, සාමී''ති. ''මහාරාජ, චතුප්පදා තාව අභයං ලභන්තු, දිජගණා කිං කරිස්සන්තී''ති? ''එතෙසම්පි අභයං දම්මි, සාමී''ති. ''මහාරාජ, දිජගණා තාව අභයං ලභන්තු, උදකෙ වසන්තා මච්ඡා කිං කරිස්සන්තී''ති? ''එතෙසම්පි අභයං දම්මි, සාමී''ති. එවං මහාසත්තො රාජානං සබ්බසත්තානං අභයං යාචිත්වා උට්ඨාය රාජානං පඤ්චසු සීලෙසු පතිට්ඨාපෙත්වා ''ධම්මං චර, මහාරාජ, මාතාපිතූසු පුත්තධීතාසු බ්‍රාහ්මණගහපතිකෙසු නෙගමජානපදෙසු ධම්මං චරන්තො සමං චරන්තො කායස්ස භෙදා පරං මරණා සුගතිං සග්ගං ලොකං ගමිස්සසී''ති රඤ්ඤො බුද්ධලීලාය ධම්මං දෙසෙත්වා කතිපාහං උය්‍යානෙ වසිත්වා රඤ්ඤො ඔවාදං දත්වා මිගගණපරිවුතො අරඤ්ඤං පාවිසි. සාපි ඛො මිගධෙනු පුප්ඵකණ්ණිකසදිසං පුත්තං විජායි. සො කීළමානො සාඛමිගස්ස සන්තිකං ගච්ඡති. අථ නං මාතා තස්ස සන්තිකං ගච්ඡන්තං දිස්වා ''පුත්ත, ඉතො පට්ඨාය මා එතස්ස සන්තිකං ගච්ඡ, නිග්‍රොධස්සෙව සන්තිකං ගච්ඡෙය්‍යාසී''ති ඔවදන්තී ඉමං ගාථමාහ –

12. ''නිග්‍රොධමෙව සෙවෙය්‍ය, න සාඛමුපසංවසෙ;
නිග්‍රොධස්මිං මතං සෙය්‍යො, යඤ්චෙ සාඛස්මි ජීවිත''න්ති.

තත්ථ **නිග්‍රොධමෙව සෙවෙය්‍යාති** තාත ත්වං වා අඤ්ඤො වා අත්තනො හිතකාමො නිග්‍රොධමෙව සෙවෙය්‍ය භජෙය්‍ය උපසඞ්කමෙය්‍ය, **න සාඛමුපසංවසෙති** සාඛමිගං පන න උපසංවසෙ උපගම්ම න සංවසෙය්‍ය, එතං නිස්සාය ජීවිකං න කප්පෙය්‍ය. **නිග්‍රොධස්මිං මතං සෙය්‍යොති** නිග්‍රොධරඤ්ඤො පාදමූලෙ මරණම්පි සෙය්‍යො වරං උත්තමං. **යඤ්චෙ සාඛස්මි ජීවිතන්ති** යං පන සාඛස්ස සන්තිකෙ ජීවිතං, තං නෙව සෙය්‍යො න වරං න උත්තමන්ති අත්ථො.

තතො පට්ඨාය ච පන අභයලද්ධකා මිගා මනුස්සානං සස්සානි ඛාදන්ති, මනුස්සා ''ලද්ධාභයා ඉමෙ මිගා''ති මිගෙ පහරිතුං වා පලාපෙතුං වා න විසහන්ති, තෙ රාජඞ්ගණෙ සන්නිපතිත්වා රඤ්ඤො තමත්ථං ආරොචෙසුං. රාජා ''මයා පසන්නෙන නිග්‍රොධමිගරාජස්ස වරො දින්නො, අහං රජ්ජං ජහෙය්‍යං, න ච තං පටිඤ්ඤං භින්දාමි, ගච්ඡථ න කොචි මම විජිතෙ මිගෙ පහරිතුං ලභතී''ති ආහ. නිග්‍රොධමිගො තං පවත්තිං සුත්වා මිගගණං සන්නිපාතාපෙත්වා ''ඉතො පට්ඨාය පරෙසං සස්සං ඛාදිතුං න ලභිස්සථා''ති මිගෙ ඔවදිත්වා මනුස්සානං ආරොචාපෙසි ''ඉතො පට්ඨාය සස්සකාරකා මනුස්සා සස්සරක්ඛණත්ථං වතිං මා කරොන්තු, ඛෙත්තං පන ආවිජ්ඣිත්වා පණ්ණසඤ්ඤං බන්ධන්තූ''ති. තතො පට්ඨාය කිර ඛෙත්තෙසු පණ්ණබන්ධනසඤ්ඤා උදපාදි. තතො පට්ඨාය පණ්ණසඤ්ඤං අතික්කමනමිගො නාම නත්ථි. අයං කිර නෙසං බොධිසත්තතො ලද්ධඔවාදො. එවං මිගගණං ඔවදිත්වා බොධිසත්තො යාවතායුකං ඨත්වා සද්ධිං මිගෙහි යථාකම්මං ගතො, රාජාපි බොධිසත්තස්ස ඔවාදෙ ඨත්වා පුඤ්ඤානි කත්වා යථාකම්මං ගතො.

සත්ථා ''න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙවාහං ථෙරියා ච කුමාරකස්සපස්ස ච අවස්සයො, පුබ්බෙපි අවස්සයො එවා''ති ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා චතුසච්චධම්මදෙසනං විනිවට්ටෙත්වා ද්වෙ වත්ථූනි කථෙත්වා අනුසන්ධිං ඝටෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි ''තදා සාඛමිගො දෙවදත්තො අහොසි, පරිසාපිස්ස දෙවදත්තපරිසාව, මිගධෙනු ථෙරී අහොසි, පුත්තො කුමාරකස්සපො, රාජා ආනන්දො, නිග්‍රොධමිගරාජා පන අහමෙව අහොසී''න්ති.

නිග්‍රොධමිගජාතකවණ්ණනා දුතියා.

[13] 3. කණ්ඩිජාතකවණ්ණනා

ධිරත්ථු කණ්ඩිනං සල්ලන්ති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො පුරාණදුතියිකාපලොභනං ආරබ්භ කථෙසි. තං අට්ඨකනිපාතෙ ඉන්ද්‍රියජාතකෙ ආවිභවිස්සති. භගවා පන තං භික්ඛුං එතදවොච ''භික්ඛු, පුබ්බෙපි ත්වං එතං මාතුගාමං නිස්සාය ජීවිතක්ඛයං පත්වා වීතච්චිතෙසු අඞ්ගාරෙසු පක්කො''ති. භික්ඛූ තස්සත්ථස්සාවිභාවත්ථාය භගවන්තං යාචිංසු, භගවා භවන්තරෙන පටිච්ඡන්නකාරණං පාකටං අකාසි. ඉතො පරං පන භික්ඛූනං යාචනං භවන්තරපටිච්ඡන්නතඤ්ච අවත්වා ''අතීතං ආහරී''ති එත්තකමෙව වක්ඛාම, එත්තකෙ වුත්තෙපි යාචනඤ්ච වලාහකගබ්භතො චන්දනීහරණූපමාය භවන්තරපටිච්ඡන්නකාරණභාවො චාති සබ්බමෙතං හෙට්ඨා වුත්තනයෙනෙව යොජෙත්වා වෙදිතබ්බං.

අතීතෙ මගධරට්ඨෙ රාජගහෙ මගධරාජා රජ්ජං කාරෙසි. මගධවාසිකානං සස්සසමයෙ මිගානං මහාපරිපන්ථො හොති. තෙ අරඤ්ඤෙ පබ්බතපාදං පවිසන්ති. තත්ථ එකො අරඤ්ඤවාසී පබ්බතෙය්‍යමිගො එකාය ගාමන්තවාසිනියා මිගපොතිකාය සද්ධිං සන්ථවං කත්වා තෙසං මිගානං පබ්බතපාදතො ඔරුය්හ පුන ගාමන්තං ඔතරණකාලෙ මිගපොතිකාය පටිබද්ධචිත්තත්තා තෙහි සද්ධිංයෙව ඔතරි. අථ නං සා ආහ – ''ත්වං ඛොසි, අය්‍ය, පබ්බතෙය්‍යො බාලමිගො, ගාමන්තො ච නාම සාසඞ්කො සප්පටිභයො, මා අම්හෙහි සද්ධිං ඔතරී''ති. සො තස්සා පටිබද්ධචිත්තත්තා අනිවත්තිත්වා සද්ධිංයෙව අගමාසි. මගධවාසිනො ''ඉදානි මිගානං පබ්බතපාදා ඔතරණකාලො''ති ඤත්වා මග්ගෙ පටිච්ඡන්නකොට්ඨකෙසු තිට්ඨන්ති. තෙසම්පි ද්වින්නං ආගමනමග්ගෙ එකො ලුද්දකො පටිච්ඡන්නකොට්ඨකෙ ඨිතො හොති. මිගපොතිකා මනුස්සගන්ධං ඝායිත්වා ''එකො ලුද්දකො ඨිතො භවිස්සතී''ති තං බාලමිගං පුරතො කත්වා සයං පච්ඡතො අහොසි. ලුද්දකො එකෙනෙව සරප්පහාරෙන මිගං තත්ථෙව පාතෙති. මිගපොතිකා තස්ස විද්ධභාවං ඤත්වා උප්පතිත්වා වාතගතියාව පලායි. ලුද්දකො කොට්ඨකතො නික්ඛමිත්වා මිගං ඔක්කන්තිත්වා අග්ගිං කත්වා වීතච්චිතෙසු

අඞ්ගාරෙසු මධුරමංසං පචිත්වා ඛාදිත්වා පානීයං පිවිත්වා අවසෙසං ලොහිතබින්දූහි පග්ඝරන්තෙහි කාජෙනාදාය දාරකෙ තොසෙන්තො ඝරං අගමාසි.

තදා බොධිසත්තො තස්මිං වනසණ්ඩෙ රුක්ඛදෙවතා හුත්වා නිබ්බත්තො හොති. සො තං කාරණං දිස්වා ‘‘ඉමස්ස බාලමිගස්ස මරණං නෙව මාතරං නිස්සාය, න පිතරං නිස්සාය, අථ ඛො කාමං නිස්සාය. කාමනිමිත්තඤ්හි සත්තා සුගතියං හත්ථච්ඡෙදාදිකං, දුග්ගතියඤ්ච පඤ්චවිධබන්ධනාදිනානප්පකාරකං දුක්ඛං පාපුණන්ති, පරෙසං මරණදුක්ඛුප්පාදනම්පි නාම ඉමස්මිං ලොකෙ ගරහිතමෙව. යං ජනපදං මාතුගාමො විචාරෙති අනුසාසති, සො ඉත්ථිපරිණායකො ජනපදොපි ගරහිතොයෙව. යෙ සත්තා මාතුගාමස්ස වසං ගච්ඡන්ති, තෙපි ගරහිතායෙවා’’ති එකාය ගාථාය තීණි ගරහවත්ථූනි දස්සෙත්වා වනදෙවතාසු සාධුකාරං දත්වා ගන්ධපුප්ඵාදීහි පූජයමානාසු මධුරෙන සරෙන තං වනසණ්ඩං උන්නාදෙන්තො ඉමාය ගාථාය ධම්මං දෙසෙසි –

13. ‘‘ධිරත්ථු කණ්ඩිනං සල්ලං, පුරිසං ගාළ්හවෙධිනං;
ධිරත්ථු තං ජනපදං, යත්ථිත්ථී පරිණායිකා;
තෙ චාපි ධික්කිතා සත්තා, යෙ ඉත්ථීනං වසං ගතා’’ති.

තත්ථ **ධිරත්ථූ**ති ගරහණත්ථෙ නිපාතො, ස්වායමිධ උත්තාසුබ්බෙගවසෙන ගරහණෙ දට්ඨබ්බො. උත්තසිතුබ්බිග්ගො හි හොන්තො බොධිසත්තො එවමාහ. කණ්ඩමස්ස අත්ථීති කණ්ඩී, තං **කණ්ඩිනං**. තං පන කණ්ඩං අනුපවිසනට්ඨෙන ‘‘සල්ල’’න්ති වුච්චති, තස්මා **කණ්ඩිනං සල්ල**න්ති එත්ථ සල්ලකණ්ඩිනන්ති අත්ථො. සල්ලං වා අස්සත්ථීතිපි සල්ලො, තං සල්ලං. මහන්තං වණමුඛං කත්වා බලවප්පහාරං දෙන්තො ගාළ්හං විජ්ඣතීති ගාළ්හවෙධී, තං **ගාළ්හවෙධිනං**. නානප්පකාරෙන කණ්ඩෙන, කුමුදපත්තසණ්ඨානඵලෙන උජුකගමනෙනෙව සල්ලෙන ච සමන්නාගතං ගාළ්හවෙධිනං පුරිසං ධිරත්ථූති අයමෙත්ථ අත්ථො. **පරිණායිකා**ති ඉස්සරා සංවිධායිකා. **ධික්කිතා**ති ගරහිතා. සෙසමෙත්ථ උත්තානත්ථමෙව. ඉතො පරං පන එත්තකම්පි අවත්වා යං යං අනුත්තානං, තං තදෙව වණ්ණයිස්සාම. එවං එකාය ගාථාය තීණි ගරහවත්ථූනි දස්සෙත්වා බොධිසත්තො වනං උන්නාදෙත්වා බුද්ධලීලාය ධම්මං දෙසෙසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙසි, සච්චපරියොසානෙ උක්කණ්ඨිතභික්ඛු සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨහි. සත්ථා ද්වෙ වත්ථූනි කථෙත්වා අනුසන්ධිං ඝටෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි. ඉතො පරං පන ‘‘ද්වෙ වත්ථූනි කථෙත්වා’’ති ඉදං අවත්වා ‘‘අනුසන්ධිං ඝටෙත්වා’’ති එත්තකමෙව වක්ඛාම, අවුත්තම්පි පන හෙට්ඨා වුත්තනයෙනෙව යොජෙත්වා ගහෙතබ්බං.

තදා පබ්බතෙයාමිගො උක්කණ්ඨිතභික්ඛු අහොසි, මිගපොතිකා පුරාණදුතියිකා, කාමෙසු දොසං දස්සෙත්වා ධම්මදෙසකදෙවතා පන අහමෙව අහොසින්ති.

කණ්ඩිජාතකවණ්ණනා තතියා.

[14] 4. වාතමිගජාතකවණ්ණනා

න කිරත්ථි රසෙහි පාපියොති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො චූළපිණ්ඩපාතිකතිස්සත්ථෙරං ආරබ්භ කථෙසි. සත්ථරි කිර රාජගහං උපනිස්සාය වෙළුවනෙ විහරන්තෙ තිස්සකුමාරො නාම මහාවිභවස්ස සෙට්ඨිකුලස්ස පුත්තො එකදිවසං වෙළුවනං ගන්ත්වා සත්ථු ධම්මදෙසනං සුත්වා පබ්බජිතුකාමො පබ්බජ්ජං යාචිත්වා මාතාපිතූහි අනනුඤ්ඤාතත්තා පටික්ඛිත්තො සත්තාහං භත්තච්ඡෙදං කත්වා රට්ඨපාලත්ථෙරො විය මාතාපිතරො අනුජානාපෙත්වා සත්ථු සන්තිකෙ පබ්බජි. සත්ථා තං පබ්බාජෙත්වා අඩ්ඪමාසමත්තං වෙළුවනෙ විහරිත්වා ජෙතවනං අගමාසි. තත්රායං කුලපුත්තො තෙරස ධුතඞ්ගානි සමාදාය සාවත්ථියං සපදානං පිණ්ඩාය චරමානො කාලං වීතිනාමෙති, ‘‘චූළපිණ්ඩපාතිකතිස්සත්ථෙරො නාමා’’ති වුත්තෙ ගගනතලෙ පුණ්ණචන්දො විය බුද්ධසාසනෙ පාකටො පඤ්ඤාතො අහොසි.

තස්මිං කාලෙ රාජගහෙ නක්ඛත්තකීළාය වත්තමානාය ථෙරස්ස මාතාපිතරො යං තස්ස ගිහිකාලෙ අහොසි ආභරණභණ්ඩකං, තං රතනචඞ්කොටකෙ නික්ඛිපිත්වා උරෙ ඨපෙත්වා ‘‘අඤ්ඤාසු නක්ඛත්තකීළාසු අම්හාකං පුත්තො ඉමිනා අලඞ්කාරෙන අලඞ්කතො නක්ඛත්තං කීළති, තං නො එකපුත්තං ගහෙත්වා සමණො ගොතමො සාවත්ථිනගරං ගතො, කහං නු ඛො සො එතරහි නිසින්නො, කහං ඨිතො’’ති වත්වා රොදන්ති.

අථෙකා වණ්ණදාසී තං කුලං ගන්ත්වා සෙට්ඨිභරියං රොදන්තිං දිස්වා පුච්ඡි ‘‘කිං පන, අය්යෙ, රොදසී’’ති? ‘‘සා තමත්ථං ආරොචෙසි’’. ‘‘කිං පන, අය්යෙ, අය්යපුත්තො පියායතී’’ති? ‘‘අසුකඤ්ච අසුකඤ්චා’’ති. ‘‘සචෙ තුම්හෙ ඉමස්මිං ගෙහෙ සබ්බං ඉස්සරියං මය්හං දෙථ, අහං වො පුත්තං ආනෙස්සාමී’’ති. සෙට්ඨිභරියා ‘‘සාධූ’’ති සම්පටිච්ඡිත්වා පරිබ්බයං දත්වා මහන්තෙන පරිවාරෙන තං උය්යොජෙසි ‘‘ගච්ඡ, අත්තනො බලෙන මම පුත්තං ආනෙහී’’ති. සා පටිච්ඡන්නයානෙ නිසින්නා සාවත්ථිං ගන්ත්වා ථෙරස්ස භික්ඛාචාරවීථියං නිවාසං ගහෙත්වා සෙට්ඨිකුලා ආගතෙ මනුස්සෙ ථෙරස්ස අදස්සෙත්වා අත්තනො පරිවාරෙනෙව පරිවුතා ථෙරස්ස පිණ්ඩාය පවිට්ඨස්ස ආදිතොව උළුඞ්කයාගුඤ්ච රසකභික්ඛඤ්ච දත්වා රසතණ්හාය බන්ධිත්වා අනුක්කමෙන ගෙහෙ නිසීදාපෙත්වා භික්ඛං දදමානා ච අත්තනො වසං උපගතභාවං ඤත්වා ගිලානාලයං දස්සෙත්වා අන්තොගබ්භෙ නිපජ්ජි. ථෙරොපි භික්ඛාචාරවෙලාය

සපදානං චරන්තො ගෙහද්වාරං අගමාසි. පරිජනො ථෙරස්ස පත්තං ගහෙත්වා ථෙරං ඝරෙ නිසීදාපෙසි. ථෙරො නිසීදිත්වාව ‘‘කහං උපාසිකා’’ති පුච්ඡි. ‘‘ගිලානා, භන්තෙ, තුම්හාකං දස්සනං ඉච්ඡතී’’ති. සො රසතණ්හාය බද්ධො අත්තනො වතසමාදානං භින්දිත්වා තස්සා නිපන්නට්ඨානං පාවිසි. සා අත්තනො ආගතකාරණං කථෙත්වා තං පලොභෙත්වා රසතණ්හාය බන්ධිත්වා උප්පබ්බාජෙත්වා අත්තනො වසෙ ඨපෙත්වා යානෙ නිසීදාපෙත්වා මහන්තෙන පරිවාරෙන රාජගහමෙව අගමාසි. සා පවත්ති පාකටා ජාතා.

භික්ඛූ ධම්මසභායං සන්නිසින්නා ‘‘චූළපිණ්ඩපාතිකතිස්සත්ථෙරං කිර එකා වණ්ණදාසී රසතණ්හාය බන්ධිත්වා ආදාය ගතා’’ති කථං සමුට්ඨාපෙසුං. සත්ථා ධම්මසභං උපගන්ත්වා අලඞ්කතධම්මාසනෙ නිසීදිත්වා ‘‘කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්නිසින්නා’’ති ආහ. තෙ තං පවත්තිං කථයිංසු. ‘‘න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව එසො භික්ඛු රසතණ්හාය බජ්ඣිත්වා තස්සා වසං ගතො, පුබ්බෙපි තස්සා වසං ගතොයෙවා’’ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං රඤ්ඤො බ්‍රහ්මදත්තස්ස සඤ්ජයො නාම උය්‍යානපාලො අහොසි. අථෙකො වාතමිගො තං උය්‍යානං ආගන්ත්වා සඤ්ජයං දිස්වා පලායති, සඤ්ජයොපි න තං තජ්ජෙත්වා නීහරති. සො පුනප්පුනං ආගන්ත්වා උය්‍යානෙයෙව චරති. උය්‍යානපාලො උය්‍යානෙ නානප්පකාරානි පුප්ඵඵලානි ගහෙත්වා දිවසෙ දිවසෙ රඤ්ඤො අභිහරති. අථ නං එකදිවසං රාජා පුච්ඡි ‘‘සම්ම උය්‍යානපාල, උය්‍යානෙ කිඤ්චි අච්ඡරියං පස්සසී’’ති? ‘‘දෙව, අඤ්ඤං න පස්සාමි, එකො පන වාතමිගො ආගන්ත්වා උය්‍යානෙ චරති, එතං පස්සාමී’’ති. ‘‘සක්ඛිස්සති පන තං ගහෙතු’’න්ති. ‘‘ථොකං මධුං ලභන්තො අන්තො රාජනිවෙසනම්පි නං ආනෙතුං සක්ඛිස්සාමි, දෙවා’’ති. රාජා තස්ස මධුං දාපෙසි. සො තං ගහෙත්වා උය්‍යානං ගන්ත්වා වාතමිගස්ස චරණට්ඨානෙ තිණානි මධුනා මක්ඛෙත්වා නිලීයි. මිගො ආගන්ත්වා මධුමක්ඛිතානි තිණානි ඛාදිත්වා රසතණ්හාය බද්ධො අඤ්ඤත්‍ර අගන්ත්වා උය්‍යානමෙව ආගච්ඡති. උය්‍යානපාලො තස්ස මධුමක්ඛිතතිණෙසු පලුද්ධභාවං ඤත්වා අනුක්කමෙන අත්තානං දස්සෙසි. සො තං දිස්වා කතිපාහං පලායිත්වා පුනප්පුනං පස්සන්තො විස්සාසං ආපජ්ජිත්වා අනුක්කමෙන උය්‍යානපාලස්ස හත්ථෙ ඨිතතිණානි ඛාදිතුං ආරභි.

සො තස්ස විස්සාසං ආපන්නභාවං ඤත්වා යාව රාජනිවෙසනා වීථිං කිලඤ්ජෙහි පරික්ඛිපිත්වා තහිං තහිං සාඛාභඞ්ගං පාතෙත්වා මධුලාබුකං අංසෙ ලග්ගෙත්වා තිණකලාපං උපකච්ඡකෙ ඨපෙත්වා මධුමක්ඛිතානි තිණානි මිගස්ස පුරතො පුරතො විකිරන්තො අන්තොරාජනිවෙසනංයෙව අගමාසි. මිගෙ අන්තො පවිට්ඨෙ ද්වාරං පිදහිංසු. මිගො මනුස්සෙ දිස්වා කම්පමානො මරණභයතජ්ජිතො අන්තොනිවෙසනඞ්ගණෙ ආධාවති පරිධාවති. රාජා පාසාදා ඔරුය්හ තං කම්පමානං දිස්වා ‘‘වාතමිගො නාම මනුස්සානං දිට්ඨට්ඨානං සත්තාහං න ගච්ඡති, තජ්ජිතට්ඨානං යාවජීවං න ගච්ඡති, සො එවරූපො ගහනනිස්සිතො වාතමිගො රසතණ්හාය බද්ධො ඉදානි එවරූපං ඨානං ආගතො, නත්ථි වත භො ලොකෙ රසතණ්හාය පාපතරං නාමා’’ති ඉමාය ගාථාය ධම්මදෙසනං පට්ඨපෙසි –

14. ‘‘න කිරත්ථි රසෙහි පාපියො, ආවාසෙහිව සන්ථවෙහි වා;
වාතමිගං ගහනනිස්සිතං, වසමානෙසි රසෙහි සඤ්ජයො’’ති.

තත්ථ **කිරාති** අනුස්සවනත්ථෙ නිපාතො. **රසෙහීති** ජිව්හාවිඤ්ඤෙය්‍යෙහි මධුරම්බිලාදීහි. **පාපියොති** පාපතරො. **ආවාසෙහිව සන්ථවෙහි වාති** නිබද්ධවසනට්ඨානසඞ්ඛාතෙසු හි ආවාසෙසුපි මිත්තසන්ථවෙසුපි ඡන්දරාගො පාපකොව, තෙහි පන සච්ඡන්දරාගපරිභොගෙහි ආවාසෙහි වා මිත්තසන්ථවෙහි වා සතගුණෙන ච සහස්සගුණෙන ච සතසහස්සගුණෙන ච ධුවපටිසෙවනට්ඨෙන ආහාරං විනා ජීවිතින්ද්‍රියපාලනාය අභාවෙන ච සච්ඡන්දරාගපරිභොගරසාව පාපතරාති. බොධිසත්තො පන අනුස්සවාගතං විය ඉමමත්ථං කත්වා ‘‘න කිරත්ථි රසෙහි පාපියො, ආවාසෙහිව සන්ථවෙහි වා’’ති ආහ. ඉදානි තෙසං පාපියභාවං දස්සෙන්තො **‘‘වාතමිග’’**න්තිආදිමාහ. තත්ථ **ගහනනිස්සිතන්ති** ගහනට්ඨානනිස්සිතං. ඉදං වුත්තං හොති – පස්සථ රසානං පාපියභාවං, ඉදං නාම අරඤ්ඤායතනෙ ගහනනිස්සිතං වාතමිගං සඤ්ජයො උය්‍යානපාලො මධුරසෙහි අත්තනො වසං ආනෙසි, සබ්බථාපි සච්ඡන්දරාගපරිභොගෙහි රසෙහි නාම අඤ්ඤං පාපතරං ලාමකතරං නත්ථීති රසතණ්හාය ආදීනවං කථෙසි. කථෙත්වා ච පන තං මිගං අරඤ්ඤමෙව පෙසෙසි.

සත්ථාපි ‘‘න, භික්ඛවෙ, සා වණ්ණදාසී ඉදානෙව එතං රසතණ්හාය බන්ධිත්වා අත්තනො වසෙ කරොති, පුබ්බෙපි අකාසියෙවා’’ති ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා අනුසන්ධිං ඝටෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි. ‘‘තදා සඤ්ජයො අයං වණ්ණදාසී අහොසි, වාතමිගො චූළපිණ්ඩපාතිකො, බාරාණසිරාජා පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

වාතමිගජාතකවණ්ණනා චතුත්ථා.

[15] 5. ඛරාදියජාතකවණ්ණනා

අට්ඨක්ඛුරං ඛරාදියෙති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො අඤ්ඤතරං දුබ්බචභික්ඛුං ආරබ්භ කථෙසි. සො කිර භික්ඛු දුබ්බචො ඔවාදං න ගණ්හාති. අථ නං සත්ථා පුච්ඡි ‘‘සච්චං කිර ත්වං භික්ඛු දුබ්බචො ඔවාදං න ගණ්හාසී’’ති? ‘‘සච්චං භගවා’’ති. සත්ථා ‘‘පුබ්බෙපි ත්වං දුබ්බචතාය පණ්ඩිතානං ඔවාදං අග්ගහෙත්වා පාසෙන බද්ධො ජීවිතක්ඛයං පත්තො’’ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො මිගො හුත්වා මිගගණපරිවුතො අරඤ්ඤෙ වසති. අථස්ස භගිනිමිගී පුත්තකං දස්සෙත්වා ‘‘භාතික, අයං තෙ භාගිනෙය්‍යො, එතං මිගමායං උග්ගණ්හාපෙහී’’ති

පටිච්ඡාපෙසි. සො තං භාගිනෙය්‍යං ‘‘අසුකවෙලාය නාම ආගන්ත්වා උග්ගණ්හාහී’’ති ආහ. සො වුත්තවෙලාය නාගච්ඡති. යථා ච එකදිවසං, එවං සත්ත දිවසෙ සත්තොවාදෙ අතික්කන්තො සො මිගමායං අනුග්ගණ්හිත්වාව විචරන්තො පාසෙ බජ්ඣි. මාතාපිස්ස භාතරං උපසඞ්කමිත්වා ‘‘කිං තෙ, භාතික, භාගිනෙය්‍යො මිගමායං උග්ගණ්හාපිතො’’ති පුච්ඡි. බොධිසත්තො ච ‘‘තස්ස අනොවාදකස්ස මා චින්තයි, න තෙ පුත්තෙන මිගමායා උග්ගහිතා’’ති වත්වා ඉදානිපි තං අනොවදිතුකාමොව හුත්වා ඉමං ගාථමාහ –

15. ‘‘අට්ඨක්ඛුරං ඛරාදියෙ, මිගං වඞ්කාතිවඞ්කිනං;
සත්තහි කාලාතික්කන්තං, න නං ඔවදිතුස්සහෙ’’ති.

තත්ථ **අට්ඨක්ඛුරන්ති** එකෙකස්මිං පාදෙ ද්වින්නං ද්වින්නං වසෙන අට්ඨක්ඛුරං. **ඛරාදියෙති** තං නාමෙන ආලපති. **මිගන්ති** සබ්බසඞ්ගාහිකවචනං. **වඞ්කාතිවඞ්කිනන්ති** මූලෙ වඞ්කානි, අග්ගෙ අතිවඞ්කානීති වඞ්කාතිවඞ්කානි, තාදිසානි සිඞ්ගානි අස්ස අත්ථීති වඞ්කාතිවඞ්කී, තං වඞ්කාතිවඞ්කිනං. **සත්තහි කාලාතික්කන්තන්ති** සත්තහි ඔවාදකාලෙහි ඔවාදං අතික්කන්තං. **න නං ඔවදිතුස්සහෙති** එතං දුබ්බචමිගං අහං ඔවදිතුං න උස්සහාමි, එතස්ස මෙ ඔවාදත්ථාය චිත්තම්පි න උප්පජ්ජතීති දස්සෙති. අථ නං දුබ්බචමිගං පාසෙ බද්ධං ලුද්දො මාරෙත්වා මංසං ආදාය පක්කාමි.

සත්ථාපි ‘‘න ත්වං භික්ඛු ඉදානෙව දුබ්බචො, පුබ්බෙපි දුබ්බචොයෙවා’’ති ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා අනුසන්ධිං ඝටෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි. ‘‘තදා භාගිනෙය්‍යො මිගො දුබ්බචභික්ඛු අහොසි, භගිනී උප්පලවණ්ණා, ඔවාදමිගො පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

ඛරාදියජාතකවණ්ණනා පඤ්චමා.

[16] 6. තිපල්ලත්ථමිගජාතකවණ්ණනා

මිගං තිපල්ලත්ථන්ති ඉදං සත්ථා කොසම්බියං බදරිකාරාමෙ විහරන්තො සික්ඛාකාමං රාහුලත්ථෙරං ආරබ්භ කථෙසි. එකස්මිඤ්හි කාලෙ සත්ථරි ආළවිනගරං උපනිස්සාය අග්ගාළවෙ චෙතියෙ විහරන්තෙ බහූ උපාසකා උපාසිකා භික්ඛූ භික්ඛුනියො ච විහාරං ධම්මස්සවනත්ථාය ගච්ඡන්ති, දිවා ධම්මස්සවනං හොති. ගච්ඡන්තෙ පන කාලෙ උපාසිකායො භික්ඛුනියො ච න ගච්ඡිංසු, භික්ඛූ චෙව උපාසකා ච අහෙසුං. තතො පට්ඨාය රත්තිං ධම්මස්සවනං ජාතං. ධම්මස්සවනපරියොසානෙ ථෙරා භික්ඛූ අත්තනො අත්තනො වසනට්ඨානානි ගච්ඡන්ති. දහරා සාමණෙරා ච උපාසකෙහි සද්ධිං උපට්ඨානසාලායං සයන්ති. තෙසු නිද්දං උපගතෙසු එකච්චෙ සුරුසුරුපස්සාසා කාකච්ඡමානා දන්තෙ ඛාදන්තා නිපජ්ජිංසු, එකච්චෙ මුහුත්තං නිද්දායිත්වා උට්ඨහිංසු. තෙ තං විප්පකාරං දිස්වා භගවතො ආරොචෙසුං. භගවා ‘‘යො පන භික්ඛු අනුපසම්පන්නෙන සහසෙය්‍යං කප්පෙය්‍ය පාචිත්තිය’’න්ති (පාචි. 49) සික්ඛාපදං පඤ්ඤපෙත්වා කොසම්බිං අගමාසි.

තත්ථ භික්ඛූ ආයස්මන්තං රාහුලං ආහංසු – ‘‘ආවුසො රාහුල, භගවතා සික්ඛාපදං පඤ්ඤත්තං, ඉදානි ත්වං අත්තනො වසනට්ඨානං ජානාහී’’ති. පුබ්බෙ පන තෙ භික්ඛූ භගවති ච ගාරවං තස්ස චායස්මතො සික්ඛාකාමතං පටිච්ච තං අත්තනො වසනට්ඨානං ආගතං අතිවිය සඞ්ගණ්හන්ති, ඛුද්දකමඤ්චකං පඤ්ඤපෙත්වා උස්සීසකකරණත්ථාය චීවරං දෙන්ති. තං දිවසං පන සික්ඛාපදභයෙන වසනට්ඨානම්පි න අදංසු. රාහුලභද්දොපි ‘‘පිතා මෙ’’ති දසබලස්ස වා, ‘‘උපජ්ඣායො මෙ’’ති ධම්මසෙනාපතිනො වා, ‘‘ආචරියො මෙ’’ති මහාමොග්ගල්ලානස්ස වා, ‘‘චූළපිතා මෙ’’ති ආනන්දත්ථෙරස්ස වා සන්තිකං අගන්ත්වා දසබලස්ස වළඤ්ජනවච්චකුටිං බ්‍රහ්මවිමානං පවිසන්තො විය පවිසිත්වා වාසං කප්පෙසි. බුද්ධානඤ්හි වළඤ්ජනකුටියං ද්වාරං සුපිහිතං හොති, ගන්ධපරිභණ්ඩකතා භූමි, ගන්ධදාමමාලාදාමානි ඔසාරිතානෙව හොන්ති, සබ්බරත්තිං දීපො ඣායති. රාහුලභද්දො පන න තස්සා කුටියා ඉමං සම්පත්තිං පටිච්ච තත්ථ වාසං උපගතො, භික්ඛූහි පන ‘‘වසනට්ඨානං ජානාහී’’ති වුත්තත්තා ඔවාදගාරවෙන සික්ඛාකාමතාය තත්ථ වාසං උපගතො. අන්තරන්තරා හි භික්ඛූ තං ආයස්මන්තං දූරතොව ආගච්ඡන්තං දිස්වා තස්ස වීමංසනත්ථාය මුට්ඨිසම්මජ්ජනිං වා කචවරඡඩ්ඩනකං වා බහි ඛිපිත්වා තස්මිං ආගතෙ ‘‘ආවුසො, ඉමං කෙන ඡඩ්ඩිත’’න්ති වදන්ති. තත්ථ කෙහිචි ‘‘රාහුලො ඉමිනා මග්ගෙන ගතො’’ති වුත්තෙ සො ආයස්මා ‘‘නාහං, භන්තෙ, එතං ජානාමී’’ති අවත්වාව තං පටිසාමෙත්වා ‘‘ඛමථ මෙ, භන්තෙ’’ති ඛමාපෙත්වා ගච්ඡති. එවමෙස සික්ඛාකාමො.

සො තං සික්ඛාකාමතංයෙව පටිච්ච තත්ථ වාසං උපගතො. අථ සත්ථා පුරෙඅරුණංයෙව වච්චකුටිද්වාරෙ ඨත්වා උක්කාසි, සොපායස්මා උක්කාසි. ‘‘කො එසො’’ති? ‘‘අහං රාහුලො’’ති නික්ඛමිත්වා වන්දි. ‘‘කස්මා ත්වං රාහුල ඉධ නිපන්නොසී’’ති? ‘‘වසනට්ඨානස්ස අභාවතො’’. ‘‘පුබ්බෙ හි, භන්තෙ, භික්ඛූ මම සඞ්ගහං කරොන්ති, ඉදානි අත්තනො ආපත්තිභයෙන වසනට්ඨානං න දෙන්ති, ස්වාහං ‘ඉදං අඤ්ඤෙසං අසඞ්ඝට්ටනට්ඨාන’න්ති ඉමිනා කාරණෙන ඉධ නිපන්නොස්මීති. අථ භගවතො ‘‘රාහුලං තාව භික්ඛූ එවං පරිච්චජන්ති, අඤ්ඤෙ කුලදාරකෙ පබ්බාජෙත්වා කිං කරිස්සන්තී’’ති ධම්මසංවෙගො උදපාදි.

අථ භගවා පාතොව භික්ඛූ සන්නිපාතාපෙත්වා ධම්මසෙනාපතිං පුච්ඡි ‘‘ජානාසි පන ත්වං, සාරිපුත්ත, අජ්ජ කත්ථචි රාහුලස්ස වුත්ථභාව’’න්ති? ‘‘න ජානාමි, භන්තෙ’’ති. ‘‘සාරිපුත්ත, අජ්ජ රාහුලො වච්චකුටියං වසි, සාරිපුත්ත, තුම්හෙ රාහුලං එවං පරිච්චජන්තා අඤ්ඤෙ කුලදාරකෙ පබ්බාජෙත්වා කිං කරිස්සථ? එවඤ්හි සන්තෙ ඉමස්මිං සාසනෙ පබ්බජිතා න පතිට්ඨා භවිස්සන්ති, ඉතො දානි පට්ඨාය අනුපසම්පන්නෙන එකං ද්වෙ දිවසෙ අත්තනො සන්තිකෙ

වසාපෙත්වා තතියදිවසෙ තෙසං වසනට්ඨානං ඤත්වා බහි වාසෙථා’’ති ඉමං අනුපඤ්ඤත්තිං කත්වා පුන සික්ඛාපදං පඤ්ඤපෙසි.

තස්මිං සමයෙ ධම්මසභායං සන්නිසින්නා භික්ඛූ රාහුලස්ස ගුණකථං කථෙන්ති ‘‘පස්සථාවුසො, යාව සික්ඛාකාමො වතායං රාහුලො, ‘තව වසනට්ඨානං ජානාහී’ති වුත්තො නාම ‘අහං දසබලස්ස පුත්තො, තුම්හාකං සෙනාසනස්මා තුම්හෙයෙව නික්ඛමථා’ති එකං භික්ඛුම්පි අප්පටිප්ඵරිත්වා වච්චකුටියං වාසං කප්පෙසී’’ති. එවං තෙසු කථයමානෙසු සත්ථා ධම්මසභං ගන්ත්වා අලඞ්කතාසනෙ නිසීදිත්වා ‘‘කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්නිසින්නා’’ති ආහ. ‘‘භන්තෙ, රාහුලස්ස සික්ඛාකාමකථාය, න අඤ්ඤාය කථායා’’ති. සත්ථා ‘‘න, භික්ඛවෙ, රාහුලො ඉදානෙව සික්ඛාකාමො, පුබ්බෙ තිරච්ඡානයොනියං නිබ්බත්තොපි සික්ඛාකාමොයෙවා’’ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ රාජගහෙ එකො මගධරාජා රජ්ජං කාරෙසි. තදා බොධිසත්තො මිගයොනියං නිබ්බත්තිත්වා මිගගණපරිවුතො අරඤ්ඤෙ වසති. අථස්ස භගිනී අත්තනො පුත්තකං උපනෙත්වා ‘‘භාතික, ඉමං තෙ භාගිනෙය්‍යං මිගමායං සික්ඛාපෙහී’’ති ආහ. බොධිසත්තො ‘‘සාධූ’’ති පටිස්සුණිත්වා ‘‘ගච්ඡ, තාත, අසුකවෙලාය නාම ආගන්ත්වා සික්ඛෙය්‍යාසී’’ති ආහ. සො මාතුලෙන වුත්තවෙලං අනතික්කමිත්වා තං උපසඞ්කමිත්වා මිගමායං සික්ඛි. සො එකදිවසං වනෙ විචරන්තො පාසෙන බද්ධො බද්ධරවං රවි, මිගගණො පලායිත්වා ‘‘පුත්තො තෙ පාසෙන බද්ධො’’ති තස්ස මාතුයා ආරොචෙසි. සා භාතු සන්තිකං ගන්ත්වා ‘‘භාතික, භාගිනෙය්‍යො තෙ මිගමායං සික්ඛාපිතො’’ති පුච්ඡි. බොධිසත්තො ‘‘මා ත්වං පුත්තස්ස කිඤ්චි පාපකං ආසඞ්කි, සුග්ගහිතා තෙන මිගමායා, ඉදානි තං හාසයමානො ආගච්ඡිස්සතී’’ති වත්වා ඉමං ගාථමාහ –

16. ‘‘මිගං තිපල්ලත්ථමනෙකමායං, අට්ඨක්ඛුරං අඩ්ඪරත්තාපපායිං;
එකෙන සොතෙන ඡමාස්සසන්තො, ඡහි කලාහිතිභොති භාගිනෙය්‍යො’’ති.

තත්ථ **මිගන්ති** භාගිනෙය්‍යමිගං. **තිපල්ලත්ථන්ති** පල්ලත්ථං වුච්චති සයනං, උභොහි පස්සෙහි උජුකමෙව ච නිපන්නකවසෙනාති තීහාකාරෙහි පල්ලත්ථං අස්ස, තීණි වා පල්ලත්ථානි අස්සාති තිපල්ලත්ථො, තං තිපල්ලත්ථං. **අනෙකමායන්ති** බහුමායං බහුවඤ්චනං. **අට්ඨක්ඛුරන්ති** එකෙකස්මිං පාදෙ ද්වින්නං ද්වින්නං වසෙන අට්ඨහි ඛුරෙහි සමන්නාගතං. **අඩ්ඪරත්තාපපායින්ති** පුරිමයාමං අතික්කමිත්වා මජ්ඣිමයාමෙ අරඤ්ඤතො ආගම්ම පානීයස්ස පිවනතො අඩ්ඪරත්තෙ ආපං පිවතීති අඩ්ඪරත්තාපපායී. තං අඩ්ඪරත්තෙ අපායින්ති අත්ථො. මම භාගිනෙය්‍යං මිගං අහං සාධුකං මිගමායං උග්ගණ්හාපෙසිං. කථං? යථා **එකෙන සොතෙන ඡමාස්සසන්තො, ඡහි කලාහිතිභොති භාගිනෙය්‍යොති**. ඉදං වුත්තං හොති – අහඤ්හි තව පුත්තං තථා උග්ගණ්හාපෙසිං, යථා එකස්මිං උපරිමනාසිකාසොතෙ වාතං සන්නිරුම්භිත්වා පථවියා අල්ලීනෙන එකෙන හෙට්ඨිමසොතෙන තත්ථෙව ඡමායං අස්සසන්තො ඡහි කලාහි ලුද්දකං අතිභොති, ඡහි කොට්ඨාසෙහි අජ්ඣොත්ථරති වඤ්චෙතීති අත්ථො. කතමාහි ඡහි? චත්තාරො පාදෙ පසාරෙත්වා එකෙන පස්සෙන සෙය්‍යාය, ඛුරෙහි තිණපංසුඛණනෙන, ජිව්හානින්නාමනෙන උදරස්ස උද්ධුමාතභාවකරණෙන, උච්චාරපස්සාවවිස්සජ්ජනෙන, වාතසන්නිරුම්භනෙනාති.

අපරො නයො – පාදෙන පංසුං ගහෙත්වා අභිමුඛාකඩ්ඪනෙන, පටිපණාමනෙන, උභොසු පස්සෙසු සඤ්චරණෙන, උදරං උද්ධං පක්ඛිපනෙන, අධො අවක්ඛිපනෙනාති ඉමාහි ඡහි කලාහි යථා අතිභොති, ‘‘මතො අය’’න්ති සඤ්ඤං උප්පාදෙත්වා වඤ්චෙති, එවං තං මිගමායං උග්ගණ්හාපෙසින්ති දීපෙති.

අපරො නයො – තථා නං උග්ගණ්හාපෙසිං, යථා එකෙන සොතෙන ඡමාස්සසන්තො ඡහි කලාහිති ද්වීසුපි නයෙසු දස්සිතෙහි ඡහි කාරණෙහි කලාහිති කලායිස්සති, ලුද්දං වඤ්චෙස්සතීති අත්ථො. **භොතීති** භගිනිං ආලපති. **භාගිනෙය්‍යොති** එවං ඡහි කාරණෙහි වඤ්චනකං භාගිනෙය්‍යං නිද්දිසති. එවං බොධිසත්තො භාගිනෙය්‍යස්ස මිගමායාය සාධුකං උග්ගහිතභාවං දස්සෙන්තො භගිනිං සමස්සාසෙති.

සොපි මිගපොතකො පාසෙ බද්ධො අවිප්ඵන්දිත්වායෙව භූමියං මහාඵාසුකපස්සෙන පාදෙ පසාරෙත්වා නිපන්නො පාදානං ආසන්නට්ඨානෙ ඛුරෙහෙව පහරිත්වා පංසුඤ්ච තිණානි ච උප්පාටෙත්වා උච්චාරපස්සාවං විස්සජ්ජෙත්වා සීසං පාතෙත්වා ජිව්හං නින්නාමෙත්වා සරීරං ඛෙළකිලින්නං කත්වා වාතග්ගහණෙන උදරං උද්ධුමාතකං කත්වා අක්ඛීනි පරිවත්තෙත්වා හෙට්ඨා නාසිකාසොතෙන වාතං සඤ්චරාපෙන්තො උපරිමනාසිකාසොතෙන වාතං සන්නිරුම්භිත්වා සකලසරීරං ථද්ධභාවං ගාහාපෙත්වා මතාකාරං දස්සෙසි. නීලමක්ඛිකාපි නං සම්පරිවාරෙසුං, තස්මිං තස්මිං ඨානෙ කාකා නිලීයිංසු. ලුද්දො ආගන්ත්වා උදරං හත්ථෙන පහරිත්වා ‘‘අතිපාතොව බද්ධො භවිස්සති, පූතිකො ජාතො’’ති තස්ස බන්ධනරජ්ජුකං මොචෙත්වා ‘‘එත්ථෙවදානි නං උක්කන්තිත්වා මංසං ආදාය ගමිස්සාමී’’ති නිරාසඞ්කො හුත්වා සාඛාපලාසං ගහෙතුං ආරද්ධො. මිගපොතකොපි උට්ඨාය චතූහි පාදෙහි ඨත්වා කායං විධුනිත්වා ගීවං පසාරෙත්වා මහාවාතෙන ඡින්නවලාහකො විය වෙගෙන මාතු සන්තිකං අගමාසි.

සත්ථාපි ‘‘න, භික්ඛවෙ, රාහුලො ඉදානෙව සික්ඛාකාමො, පුබ්බෙපි සික්ඛාකාමොයෙවා’’ති ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා අනුසන්ධිං ඝටෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා භාගිනෙය්‍යමිගපොතකො රාහුලො අහොසි, මාතා

උප්පලවණ්ණා, මාතුලම්ගො පන අහමෙව අහොසි''න්ති.

[17] 7. මාලුතජාතකවණ්ණනා තිපල්ලත්ථමිගජාතකවණ්ණනා ඡට්ඨා.

කාළෙ වා යදි වා ජුණ්හෙති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො ද්වෙ වුඩ්ඪපබ්බජිතෙ ආරබ්භ කථෙසි. තෙ කිර කොසලජනපදෙ එකස්මිං අරඤ්ඤාවාසෙ වසන්ති. එකො කාළත්ථෙරො නාම, එකො ජුණ්හත්ථෙරො නාම. අථෙකදිවසං ජුණ්හො කාළං පුච්ඡි ''භන්තෙ කාළ, සීතං නාම කස්මිං කාලෙ හොතී''ති. සො ''කාළෙ හොතී''ති ආහ. අථෙකදිවසං කාළො ජුණ්හං පුච්ඡි – ''භන්තෙ ජුණ්හ, සීතං නාම කස්මිං කාලෙ හොතී''ති. සො ''ජුණ්හෙ හොතී''ති ආහ. තෙ උභොපි අත්තනො කඞ්ඛං ඡින්දිතුං අසක්කොන්තා සත්ථු සන්තිකං ගන්ත්වා සත්ථාරං වන්දිත්වා ''භන්තෙ, සීතං නාම කස්මිං කාලෙ හොතී''ති පුච්ඡිංසු. සත්ථා තෙසං කථං සුත්වා ''පුබ්බෙපි අහං, භික්ඛවෙ, තුම්හාකං ඉමං පඤ්හං කථෙසිං, භවසඞ්ඛෙපගතත්තා පන න සල්ලක්ඛයිත්ථා''ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ එකස්මිං පබ්බතපාදෙ සීහො ච බ්‍යග්ඝො ච ද්වෙ සහායා එකිස්සායෙව ගුහාය වසන්ති. තදා බොධිසත්තොපි ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා තස්මිංයෙව පබ්බතපාදෙ වසති. අථෙකදිවසං තෙසං සහායකානං සීතං නිස්සාය විවාදො උදපාදි. බ්‍යග්ඝො ''කාළෙයෙව සීතං හොතී''ති ආහ. සීහො ''ජුණ්හෙයෙව සීතං හොතී''ති ආහ. තෙ උභොපි අත්තනො කඞ්ඛං ඡින්දිතුං අසක්කොන්තා බොධිසත්තං පුච්ඡිංසු. බොධිසත්තො ඉමං ගාථමාහ –

17. ''කාළෙ වා යදි වා ජුණ්හෙ, යදා වායති මාලුතො;
වාතජානි හි සීතානි, උභොත්ථමපරාජිතා''ති.

තත්ථ **කාළෙ වා යදි වා ජුණ්හෙ**ති කාළපක්ඛෙ වා ජුණ්හපක්ඛෙ වා. **යදා වායති මාලුතො**ති යස්මිං සමයෙ පුරත්ථිමාදිභෙදො වාතො වායති, තස්මිං සමයෙ සීතං හොති. කිංකාරණා? **වාතජානි හි සීතානි,** යස්මා වාතෙ විජ්ජන්තෙයෙව සීතානි හොන්ති, කාළපක්ඛො වා ජුණ්හපක්ඛො වා එත්ථ අපමාණන්ති වුත්තං හොති. **උභොත්ථමපරාජිතා**ති උභොපි තුම්හෙ ඉමස්මිං පඤ්හෙ අපරාජිතාති. එවං බොධිසත්තො තෙ සහායකෙ සඤ්ඤාපෙසි.

සත්ථාපි ''භික්ඛවෙ, පුබ්බෙපි මයා තුම්හාකං අයං පඤ්හො කථිතො''ති ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙසි, සච්චපරියොසානෙ ද්වෙපි ථෙරා සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨහිංසු. සත්ථා අනුසන්ධිං ඝටෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි ''තදා බ්‍යග්ඝො කාළො අහොසි, සීහො ජුණ්හො, පඤ්හවිස්සජ්ජනකතාපසො පන අහමෙව අහොසි''න්ති.

[18] 8. මතකභත්තජාතකවණ්ණනා මාලුතජාතකවණ්ණනා සත්තමා.

එවං චෙ සත්තා ජානෙය්‍යුන්ති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො මතකභත්තං ආරබ්භ කථෙසි. තස්මිඤ්හි කාලෙ මනුස්සා බහූ අජෙළකාදයො මාරෙත්වා කාලකතෙ ඤාතකෙ උද්දිස්ස මතකභත්තං නාම දෙන්ති. භික්ඛූ තෙ මනුස්සෙ තථා කරොන්තෙ දිස්වා සත්ථාරං පුච්ඡිංසු ''එතරහි, භන්තෙ, මනුස්සා බහූ පාණෙ ජීවිතක්ඛයං පාපෙත්වා මතකභත්තං නාම දෙන්ති. අත්ථි නු ඛො, භන්තෙ, එත්ථ වුඩ්ඪී''ති? සත්ථා ''න, භික්ඛවෙ, 'මතකභත්තං දස්සාමා'ති කතෙපි පාණාතිපාතෙ කාචි වුඩ්ඪි නාම අත්ථි, පුබ්බෙ පණ්ඩිතා ආකාසෙ නිසජ්ජ ධම්මං දෙසෙත්වා එත්ථ ආදීනවං කථෙත්වා සකලජම්බුදීපවාසිකෙ එතං කම්මං ජහාපෙසුං. ඉදානි පන භවසඞ්ඛෙපගතත්තා පුන පාතුභූත''න්ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ එකො තිණ්ණං වෙදානං පාරගූ දිසාපාමොක්ඛො ආචරියබ්‍රාහ්මණො ''මතකභත්තං දස්සාමී''ති එකං එළකං ගාහාපෙත්වා අන්තෙවාසිකෙ ආහ – ''තාතා, ඉමං එළකං නදිං නෙත්වා න්හාපෙත්වා කණ්ඨෙ මාලං පරික්ඛිපිත්වා පඤ්චඞ්ගුලිකං දත්වා මණ්ඩෙත්වා ආනෙථා''ති. තෙ ''සාධූ''ති පටිස්සුණිත්වා තං ආදාය නදිං ගන්ත්වා න්හාපෙත්වා මණ්ඩෙත්වා නදීතීරෙ ඨපෙසුං. සො එළකො අත්තනො පුබ්බකම්මං දිස්වා ''එවරූපා නාම දුක්ඛා අජ්ජ මුච්චිස්සාමී''ති සොමනස්සජාතො මත්තිකාඝටං භින්දන්තො විය මහාහසිතං හසිත්වා පුන ''අයං බ්‍රාහ්මණො මං ඝාතෙත්වා මයා ලද්ධදුක්ඛං ලභිස්සතී''ති බ්‍රාහ්මණෙ කාරුඤ්ඤං උප්පාදෙත්වා මහන්තෙන සද්දෙන පරොදි.

අථ නං තෙ මාණවා පුච්ඡිංසු ''සම්ම එළක , ත්වං මහාසද්දෙන හසි චෙව රොදි ච, කෙන නු ඛො කාරණෙන හසි, කෙන කාරණෙන පරොදී''ති? ''තුම්හෙ මං ඉමං කාරණං අත්තනො ආචරියස්ස සන්තිකෙ පුච්ඡෙය්‍යාථා''ති. තෙ තං ආදාය ගන්ත්වා ඉදං කාරණං ආචරියස්ස ආරොචෙසුං. ආචරියො තෙසං වචනං සුත්වා එළකං පුච්ඡි ''කස්මා ත්වං එළක, හසි, කස්මා රොදී''ති? එළකො අත්තනා කතකම්මං ජාතිස්සරඤාණෙන අනුස්සරිත්වා බ්‍රාහ්මණස්ස කථෙසි ''අහං, බ්‍රාහ්මණ, පුබ්බෙ තාදිසොව මන්තජ්ඣායකබ්‍රාහ්මණො හුත්වා 'මතකභත්තං දස්සාමී'ති එකං එළකං මාරෙත්වා මතකභත්තං අදාසිං, ස්වාහං එකස්ස එළකස්ස ඝාතිතත්තා එකෙනූනෙසු පඤ්චසු අත්තභාවසතෙසු සීසච්ඡෙදං පාපුණිං, අයං මෙ කොටියං ඨිතො පඤ්චසතිමො අත්තභාවො, ස්වාහං 'අජ්ජ එවරූපා දුක්ඛා මුච්චිස්සාමී'ති සොමනස්සජාතො ඉමිනා කාරණෙන හසිං. රොදන්තො පන 'අහං තාව එකං එළකං මාරෙත්වා පඤ්ච ජාතිසතානි සීසච්ඡෙදදුක්ඛං පත්වා අජ්ජ තම්හා දුක්ඛා මුච්චිස්සාමි, අයං පන බ්‍රාහ්මණො මං මාරෙත්වා අහං විය පඤ්ච ජාතිසතානි සීසච්ඡෙදදුක්ඛං

ලභිස්සතී'ති තයි කාරුඤ්ඤෙන රොදි''න්ති. ''එළක, මා භායි, නාහං තං මාරෙස්සාමී''ති. ''බ්‍රාහ්මණ, කිං වදෙසි, තයි මාරෙන්තෙපි අමාරෙන්තෙපි න සක්කා අජ්ජ මයා මරණා මුච්චිතු''න්ති. ''එළක, මා භායි, අහං තෙ ආරක්ඛං ගහෙත්වා තයා සද්ධිංයෙව විචරිස්සාමී''ති. ''බ්‍රාහ්මණ, අප්පමත්තකො තව ආරක්ඛො, මයා කතපාපං පන මහන්තං බලව''න්ති.

බ්‍රාහ්මණො එළකං මුඤ්චිත්වා ''ඉමං එළකං කස්සචිපි මාරෙතුං න දස්සාමී''ති අන්තෙවාසිකෙ ආදාය එළකෙනෙව සද්ධිං විචරි. එළකො විස්සට්ඨමත්තොව එකං පාසාණපිට්ඨිං නිස්සාය ජාතගුම්බෙ ගීවං උක්ඛිපිත්වා පණ්ණානි ඛාදිතුං ආරද්ධො. තඞ්ඛණඤ්ඤෙව තස්මිං පාසාණපිට්ඨෙ අසනි පති, තතො එකා පාසාණසකලිකා ඡිජ්ජිත්වා එළකස්ස පසාරිතගීවාය පතිත්වා සීසං ඡින්දි, මහාජනො සන්නිපති. තදා බොධිසත්තො තස්මිං ඨානෙ රුක්ඛදෙවතා හුත්වා නිබ්බත්තො. සො පස්සන්තස්සෙව තස්ස මහාජනස්ස දෙවතානුභාවෙන ආකාසෙ පල්ලඞ්කෙන නිසීදිත්වා ''ඉමෙ සත්තා එවං පාපස්ස ඵලං ජානමානා අප්පෙවනාම පාණාතිපාතං න කරෙය්‍යු''න්ති මධුරස්සරෙන ධම්මං දෙසෙන්තො ඉමං ගාථමාහ –

18. ''එවං චෙ සත්තා ජානෙය්‍යුං, දුක්ඛායං ජාතිසම්භවො;
න පාණො පාණිනං හඤ්ඤෙ, පාණඝාතී හි සොචතී''ති.

තත්ථ **එවං චෙ සත්තා ජානෙය්‍යුන්ති** ඉමෙ සත්තා එවං චෙ ජානෙය්‍යුං. කථං? **දුක්ඛායං ජාතිසම්භවොති** අයං තත්ථ තත්ථ ජාති ච ජාතස්ස අනුක්කමෙන වඩ්ඪිසඞ්ඛාතො සම්භවො ච ජරාබ්‍යාධිමරණඅප්පියසම්පයොගපියවිප්පයොගහත්ථපාදච්ඡෙදාදීනං දුක්ඛානං වත්ථුභූතත්තා ''දුක්ඛො''ති යදි ජානෙය්‍යුං. **න පාණො පාණිනං හඤ්ඤෙති** ''පරං වධන්තො ජාතිසම්භවෙ වධං ලභති, පීළෙන්තො පීළං ලභතී''ති ජාතිසම්භවස්ස දුක්ඛවත්ථුතාය දුක්ඛභාවං ජානන්තො කොචි පාණො අඤ්ඤං පාණිනං න හඤ්ඤෙ, සත්තො සත්තං න හනෙය්‍යාති අත්ථො. කිංකාරණා? **පාණඝාතී හි සොචතීති**, යස්මා සාහත්ථිකාදීසු ඡසු පයොගෙසු යෙන කෙනචි පයොගෙන පරස්ස ජීවිතින්ද්‍රියුපච්ඡෙදනෙන පාණඝාතී පුග්ගලො අට්ඨසු මහානිරයෙසු සොළසසු උස්සදනිරයෙසු නානප්පකාරාය තිරච්ඡානයොනියා පෙත්තිවිසයෙ අසුරකායෙති ඉමෙසු චතූසු අපායෙසු මහාදුක්ඛං අනුභවමානො දීඝරත්තං අන්තොනිජ්ඣායනලක්ඛණෙන සොකෙන සොචති. යථා වායං එළකො මරණභයෙන සොචති, එවං දීඝරත්තං සොචතීතිපි ඤත්වා න පාණො පාණිනං හඤ්ඤෙ, කොචි පාණාතිපාතකම්මං නාම න කරෙය්‍ය. මොහෙන පන මූළ්හා අවිජ්ජාය අන්ධීකතා ඉමං ආදීනවං අපස්සන්තා පාණාතිපාතං කරොන්තීති.

එවං මහාසත්තො නිරයභයෙන තජ්ජෙත්වා ධම්මං දෙසෙසි. මනුස්සා තං ධම්මදෙසනං සුත්වා නිරයභයභීතා පාණාතිපාතා විරමිංසු. බොධිසත්තොපි ධම්මං දෙසෙත්වා මහාජනං සීලෙ පතිට්ඨාපෙත්වා යථාකම්මං ගතො, මහාජනොපි බොධිසත්තස්ස ඔවාදෙ ඨත්වා දානාදීනි පුඤ්ඤානි කත්වා දෙවනගරං පූරෙසි. සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා අනුසන්ධිං ඝටෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි ''අහං තෙන සමයෙන රුක්ඛදෙවතා අහොසි''න්ති.

මතකභත්තජාතකවණ්ණනා අට්ඨමා.

[19] 9. ආයාචිතභත්තජාතකවණ්ණනා

සචෙ මුච්චෙ පෙච්ච මුච්චෙති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො දෙවතානං ආයාචනබලිකම්මං ආරබ්භ කථෙසි. තදා කිර මනුස්සා වණිජ්ජාය ගච්ඡන්තා පාණෙ වධිත්වා දෙවතානං බලිකම්මං කත්වා ''මයං අනන්තරායෙන අත්ථසිද්ධිං පත්වා ආගන්ත්වා පුන තුම්හාකං බලිකම්මං කරිස්සාමා''ති ආයාචිත්වා ගච්ඡන්ති. තත්ථානන්තරායෙන අත්ථසිද්ධිං පත්වා ආගතා ''දෙවතානුභාවෙන ඉදං ජාත''න්ති මඤ්ඤමානා බහූ පාණෙ වධිත්වා ආයාචනතො මුච්චිතුං බලිකම්මං කරොන්ති, තං දිස්වා භික්ඛූ ''අත්ථි නු ඛො, භන්තෙ, එත්ථ අත්ථො''ති භගවන්තං පුච්ඡිංසු. භගවා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ කාසිරට්ඨෙ එකස්මිං ගාමකෙ කුටුම්බිකො ගාමද්වාරෙ ඨිතනිග්‍රොධරුක්ඛෙ දෙවතාය බලිකම්මං පටිජානිත්වා අනන්තරායෙන ආගන්ත්වා බහූ පාණෙ වධිත්වා ''ආයාචනතො මුච්චිස්සාමී''ති රුක්ඛමූලං ගතො. රුක්ඛදෙවතා ඛන්ධවිටපෙ ඨත්වා ඉමං ගාථමාහ –

19. ''සචෙ මුච්චෙ පෙච්ච මුච්චෙ, මුච්චමානො හි බජ්ඣති;
න හෙවං ධීරා මුච්චන්ති, මුත්ති බාලස්ස බන්ධන''න්ති.

තත්ථ **සචෙ මුච්චෙ පෙච්ච මුච්චෙති** භො පුරිස, ත්වං සචෙ මුච්චෙ යදි මුච්චිතුකාමොසි. **පෙච්ච මුච්චෙති** යථා පරලොකෙ න බජ්ඣසි, එවං මුච්චාහි. **මුච්චමානො හි බජ්ඣතීති** යථා පන ත්වං පාණං වධිත්වා මුච්චිතුං ඉච්ඡසි, එවං මුච්චමානො හි පාපකම්මෙන බජ්ඣති. තස්මා **න හෙවං ධීරා මුච්චන්තීති** යෙ පණ්ඩිතපුරිසා, තෙ එවං පටිස්සවතො න මුච්චන්ති. කිංකාරණා? එවරූපා හි **මුත්ති බාලස්ස බන්ධනං,** එසා පාණාතිපාතං කත්වා මුත්ති නාම බාලස්ස බන්ධනමෙව හොතීති ධම්මං දෙසෙසි. තතො පට්ඨාය මනුස්සා එවරූපා පාණාතිපාතකම්මා විරතා ධම්මං චරිත්වා දෙවනගරං පූරයිංසු.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා අනුසන්ධිං ඝටෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි ''අහං තෙන සමයෙන රුක්ඛදෙවතා අහොසි''න්ති.

ආයාචිතභත්තජාතකවණ්ණනා නවමා.

[20] 10. නළපානජාතකවණ්ණනා

දිස්වා පදමනුත්තිණ්ණන්ති ඉදං සත්ථා කොසලෙසු චාරිකං චරමානො නළකපානගාමං පත්වා නළකපානපොක්ඛරණියං කෙතකවනෙ විහරන්තො නළදණ්ඩකෙ ආරබ්භ කථෙසි. තදා කිර භික්ඛූ නළකපානපොක්ඛරණියං න්හත්වා සූචිඝරත්ථාය සාමණෙරෙහි නළදණ්ඩකෙ ගාහාපෙත්වා තෙ සබ්බත්ථකමෙව ඡිද්දෙ දිස්වා සත්ථාරං උපසඞ්කමිත්වා ‘‘භන්තෙ, මයං සූචිඝරත්ථාය නළදණ්ඩකෙ ගණ්හාපෙම, තෙ මූලතො යාව අග්ගා සබ්බත්ථකමෙව ඡිද්දා, කිං නු ඛො එත’’න්ති පුච්ඡිංසු. සත්ථා ‘‘ඉදං, භික්ඛවෙ, මය්හං පොරාණකඅධිට්ඨාන’’න්ති වත්වා අතීතං ආහරි.

පුබ්බෙ කිර සො වනසණ්ඩො අරඤ්ඤො අහොසි. තස්සාපි පොක්ඛරණියා එකො දකරක්ඛසො ඔතිණ්ණොතිණ්ණෙ ඛාදති. තදා බොධිසත්තො රොහිතමිගපොතකප්පමාණො කපිරාජා හුත්වා අසීතිසහස්සමත්තවානරපරිවුතො යූථං පරිහරන්තො තස්මිං අරඤ්ඤෙ වසති. සො වානරගණස්ස ඔවාදං අදාසි ‘‘තාතා, ඉමස්මිං අරඤ්ඤෙ විසරුක්ඛාපි අමනුස්සපරිග්ගහිතපොක්ඛරණියොපි හොන්ති, තුම්හෙ අඛාදිතපුබ්බං ඵලාඵලං ඛාදන්තා වා අපීතපුබ්බං පානීයං පිවන්තා වා මං පටිපුච්ඡෙය්‍යාථා’’ති. තෙ ‘‘සාධූ’’ති පටිස්සුණිත්වා එකදිවසං අගතපුබ්බට්ඨානං ගතා තත්ථ බහුදෙව දිවසං චරිත්වා පානීයං ගවෙසමානා එකං පොක්ඛරණිං දිස්වා පානීයං අපිවිත්වාව බොධිසත්තස්සාගමනං ඔලොකයමානා නිසීදිංසු. බොධිසත්තො ආගන්ත්වා ‘‘කිං තාතා, පානීයං න පිවථා’’ති ආහ. ‘‘තුම්හාකං ආගමනං ඔලොකෙමා’’ති. ‘‘සුට්ඨු, තාතා’’ති බොධිසත්තො පොක්ඛරණිං ආවිජ්ඣිත්වා පදං පරිච්ඡින්දන්තො ඔතිණ්ණමෙව පස්සි, න උත්තිණ්ණං. සො ‘‘නිස්සංසයං එසා අමනුස්සපරිග්ගහිතා’’ති ඤත්වා ‘‘සුට්ඨු වො කතං, තාතා, පානීයං අපිවන්තෙහි, අමනුස්සපරිග්ගහිතා අය’’න්ති ආහ.

දකරක්ඛසොපි තෙසං අනොතරණභාවං ඤත්වා නීලොදරො පණ්ඩරමුඛො සුරත්තහත්ථපාදො බීභච්ඡදස්සනො හුත්වා උදකං ද්විධා කත්වා නික්ඛමිත්වා ‘‘කස්මා නිසින්නාත්ථ, ඔතරිත්වා පානීයං පිවථා’’ති ආහ. අථ නං බොධිසත්තො පුච්ඡි ‘‘ත්වං ඉධ නිබ්බත්තදකරක්ඛසොසී’’ති? ‘‘ආම, අහ’’න්ති. ‘‘ත්වං පොක්ඛරණිං ඔතිණ්ණකෙ ලභසී’’ති? ‘‘ආම, ලභාමි, අහං ඉධොතිණ්ණං අන්තමසො සකුණිකං උපාදාය න කිඤ්චි මුඤ්චාමි, තුම්හෙපි සබ්බෙ ඛාදිස්සාමී’’ති. ‘‘න මයං අත්තානං තුය්හං ඛාදිතුං දස්සාමා’’ති. ‘‘පානීයං පන පිවිස්සථා’’ති. ‘‘ආම, පානීයං පිවිස්සාම, න ච තෙ වසං ගමිස්සාමා’’ති. ‘‘අථ කථං පානීයං පිවිස්සථා’’ති? කිං පන ත්වං මඤ්ඤසි ‘‘ඔතරිත්වා පිවිස්සන්තී’’ති. ‘‘මයඤ්හි අනොතරිත්වා අසීතිසහස්සානිපි එකමෙකං නළදණ්ඩකං ගහෙත්වා උප්පලනාළෙන උදකං පිවන්තා විය තව පොක්ඛරණියා පානීයං පිවිස්සාම, එවං නො ත්වං ඛාදිතුං න සක්ඛිස්සසී’’ති. එතමත්ථං විදිත්වා සත්ථා අභිසම්බුද්ධො හුත්වා ඉමිස්සා ගාථාය පුරිමපදද්වයං අභාසි –

‘‘දිස්වා පදමනුත්තිණ්ණං, දිස්වානොතරිතං පද’’න්ති.

20 තස්සත්ථො – භික්ඛවෙ, සො කපිරාජා තස්සා පොක්ඛරණියා එකම්පි උත්තිණ්ණපදං නාද්දස, ඔතරිතං පන ඔතිණ්ණපදමෙව අද්දස. එවං **දිස්වා පදං අනුත්තිණ්ණං දිස්වාන ඔතරිතං පදං** ‘‘අද්ධායං පොක්ඛරණී අමනුස්සපරිග්ගහිතා’’ති ඤත්වා තෙන සද්ධිං සල්ලපන්තො සපරිසො ආහ –

‘‘නළෙන වාරිං පිස්සාමා’’ති;

තස්සත්ථො – මයං තව පොක්ඛරණියං නළෙන පානීයං පිවිස්සාමාති. පුන මහාසත්තො ආහ –

‘‘නෙව මං ත්වං වධිස්සසී’’ති;

එවං නළෙන පානීයං පිවන්තං සපරිසම්පි මං ත්වං නෙව වධිස්සසීති අත්ථො.

එවඤ්ච පන වත්වා බොධිසත්තො එකං නළදණ්ඩකං ආහරාපෙත්වා පාරමියො ආවජ්ජෙත්වා සච්චකිරියං කත්වා මුඛෙන ධමි, නළො අන්තො කිඤ්චි ගණ්ඨිං අසෙසෙත්වා සබ්බත්ථකමෙව සුසිරො අහොසි . ඉමිනා නියාමෙන අපරම්පි අපරම්පි ආහරාපෙත්වා මුඛෙන ධමිත්වා අදාසි. එවං සන්තෙපි න සක්කා නිට්ඨාපෙතුං, තස්මා එවං න ගහෙතබ්බං. බොධිසත්තො පන ‘‘ඉමං පොක්ඛරණිං පරිවාරෙත්වා ජාතා සබ්බෙපි නළා එකච්ඡිද්දා හොන්තූ’’ති අධිට්ඨාසි . බොධිසත්තානඤ්හි හිතූපචාරස්ස මහන්තතාය අධිට්ඨානං සමිජ්ඣති. තතො පට්ඨාය සබ්බෙපි තං පොක්ඛරණිං පරිවාරෙත්වා උට්ඨිතනළා එකච්ඡිද්දා ජාතා. ඉමස්මිඤ්හි කප්පෙ **චත්තාරි කප්පට්ඨියපාටිහාරියානි** නාම. කතමානි චත්තාරි? චන්දෙ සසලක්ඛණං සකලම්පි ඉමං කප්පං ඨස්සති, වට්ටකජාතකෙ අග්ගිනො නිබ්බුතට්ඨානං සකලම්පි ඉමං කප්පං අග්ගි න ඣායිස්සති, ඝටීකාරනිවෙසනට්ඨානං සකලම්පි ඉමං කප්පං අනොවස්සකං ඨස්සති, ඉමං පොක්ඛරණිං පරිවාරෙත්වා උට්ඨිතනළා සකලම්පි ඉමං කප්පං එකච්ඡිද්දා භවිස්සන්තීති ඉමානි චත්තාරි කප්පට්ඨියපාටිහාරියානි නාම.

බොධිසත්තො එවං අධිට්ඨහිත්වා එකං නළං ආදාය නිසීදි. තෙපි අසීතිසහස්සවානරා එකෙකං ආදාය පොක්ඛරණිං පරිවාරෙත්වා නිසීදිංසු. තෙපි බොධිසත්තස්ස නළෙන ආකඩ්ඪිත්වා පානීයං පිවනකාලෙ සබ්බෙ තීරෙ නිසින්නාව පිවිංසු. එවං තෙහි පානීයෙ පිවිතෙ දකරක්ඛසො කිඤ්චි අලභිත්වා අනත්තමනො සකනිවෙසනමෙව ගතො. බොධිසත්තොපි සපරිවාරො අරඤ්ඤමෙව පාවිසි.

සත්ථා පන ‘‘ඉමෙසං, භික්ඛවෙ, නළානං එකච්ඡිද්දභාවො නාම මය්හමෙවෙතං පොරාණකඅධිට්ඨාන’’න්ති ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා අනුසන්ධිං ඝටෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා දකරක්ඛසො දෙවදත්තො අහොසි, අසීතිසහස්සවානරා බුද්ධපරිසා, උපායකුසලො පන කපිරාජා අහමෙව අහොසි’’න්ති.

නළපානජාතකවණ්ණනා දසමා.

සීලවග්ගො දුතියො.

තස්සුද්දානං –

නිග්‍රොධං ලක්ඛණං කණ්ඩි, වාතමිගං ඛරාදියං;
තිපල්ලත්ථං මාලුතඤ්ච, මතභත්ත අයාචිතං;
නළපානන්ති තෙ දසාති.

3. කුරුඞ්ගවග්ගො

[21] 1. කුරුඞ්ගමිගජාතකවණ්ණනා

ඤාතමෙතං කුරුඞ්ගස්සාති ඉදං සත්ථා වෙළුවනෙ විහරන්තො දෙවදත්තං ආරබ්භ කථෙසි. එකස්මිඤ්හි සමයෙ ධම්මසභායං සන්නිපතිතා භික්ඛූ ‘‘ආවුසො දෙවදත්තො තථාගතස්ස ඝාතනත්ථාය ධනුග්ගහෙ පයොජෙසි, සිලං පවිජ්ඣි, ධනපාලං විස්සජ්ජෙසි, සබ්බථාපි දසබලස්ස වධාය පරිසක්කතී’’ති දෙවදත්තස්ස අවණ්ණං කථෙන්තා නිසීදිංසු. සත්ථා ආගන්ත්වා පඤ්ඤත්තාසනෙ නිසින්නො ‘‘කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්නිසින්නා’’ති පුච්ඡි. භන්තෙ, දෙවදත්තො තුම්හාකං වධාය පරිසක්කතීති තස්ස අගුණකථාය සන්නිසින්නාම්හාති. සත්ථා ‘‘න, භික්ඛවෙ, දෙවදත්තො ඉදානෙව මම වධාය පරිසක්කති, පුබ්බෙපි මම වධාය පරිසක්කියෙව, න ච පන මං වධිතුං අසක්ඛී’’ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො කුරුඞ්ගමිගො හුත්වා එකස්මිං අරඤ්ඤායතනෙ ඵලානි ඛාදන්තො වසති. සො එකස්මිං කාලෙ ඵලසම්පන්නෙ සෙපණ්ණිරුක්ඛෙ සෙපණ්ණිඵලානි ඛාදති. අථෙකො ගාමවාසී අට්ටකලුද්දකො ඵලරුක්ඛමූලෙසු මිගානං පදානි උපධාරෙත්වා උපරිරුක්ඛෙ අට්ටකං බන්ධිත්වා තත්ථ නිසීදිත්වා ඵලානි ඛාදිතුං ආගතාගතෙ මිගෙ සත්තියා විජ්ඣිත්වා තෙසං මංසං වික්කිණන්තො ජීවිකං කප්පෙති. සො එකදිවසං තස්මිං රුක්ඛමූලෙ බොධිසත්තස්ස පදවළඤ්ජං දිස්වා තස්මිං සෙපණ්ණිරුක්ඛෙ අට්ටකං බන්ධිත්වා පාතොව භුඤ්ජිත්වා සත්තිං ආදාය වනං පවිසිත්වා තං රුක්ඛං ආරුහිත්වා අට්ටකෙ නිසීදි. බොධිසත්තොපි පාතොව වසනට්ඨානා නික්ඛමිත්වා ‘‘සෙපණ්ණිඵලානි ඛාදිස්සාමී’’ති ආගම්ම තං රුක්ඛමූලං සහසාව අපවිසිත්වා ‘‘කදාචි අට්ටකලුද්දකා රුක්ඛෙසු අට්ටකං බන්ධන්ති, අත්ථි නු ඛො එවරූපො උපද්දවො’’ති පරිග්ගණ්හන්තො බාහිරතොව අට්ඨාසි.

ලුද්දකොපි බොධිසත්තස්ස අනාගමනභාවං ඤත්වා අට්ටකෙ නිසින්නොව සෙපණ්ණිඵලානි ඛිපිත්වා ඛිපිත්වා තස්ස පුරතො පාතෙසි. බොධිසත්තො ‘‘ඉමානි ඵලානි ආගන්ත්වා මය්හං පුරතො පතන්ති, අත්ථි නු ඛො උපරි ලුද්දකො’’ති පුනප්පුනං උල්ලොකෙන්තො ලුද්දකං දිස්වා අපස්සන්තො විය හුත්වා ‘‘අම්භො, රුක්ඛ-පුබ්බෙ ත්වං ඔලම්බකං චාරෙන්තො විය උජුකමෙව ඵලානි පාතෙසි, අජ්ජ පන තෙ රුක්ඛධම්මො පරිච්චත්තො, එවං තයා රුක්ඛධම්මෙ පරිච්චත්තෙ අහම්පි අඤ්ඤං රුක්ඛමූලං උපසඞ්කමිත්වා මය්හං ආහාරං පරියෙසිස්සාමී’’ති වත්වා ඉමං ගාථමාහ –

21. ‘‘ඤාතමෙතං කුරුඞ්ගස්ස, යං ත්වං සෙපණ්ණි සෙය්‍යසි;
අඤ්ඤං සෙපණ්ණි ගච්ඡාමි, න මෙ තෙ රුච්චතෙ ඵල’’න්ති.

තත්ථ **ඤාතන්ති** පාකටං ජාතං. **එතන්ති** ඉදං. **කුරුඞ්ගස්සාති** කුරුඞ්ගමිගස්ස. **යං ත්වං සෙපණ්ණි සෙය්‍යසීති** යං ත්වං අම්භො සෙපණ්ණිරුක්ඛ පුරතො ඵලානි පාතයමානො සෙය්‍යසි විසෙය්‍යසි විසිණ්ණඵලො හොසි, තං සබ්බං කුරුඞ්ගමිගස්ස පාකටං ජාතං. **න මෙ තෙ රුච්චතෙ ඵලන්ති** එවං ඵලං දදමානාය න මෙ තව ඵලං රුච්චති, තිට්ඨ ත්වං, අහං අඤ්ඤත්ථ ගච්ඡිස්සාමීති අගමාසි.

අථස්ස ලුද්දකො අට්ටකෙ නිසින්නොව සත්තිං ඛිපිත්වා ‘‘ගච්ඡ, විරද්ධො දානිම්හි ත’’න්ති ආහ. බොධිසත්තො නිවත්තිත්වා ඨිතො ආහ ‘‘අම්භො පුරිස, ඉදානිසි කිඤ්චාපි මං විරද්ධො, අට්ඨ පන මහානිරයෙ සොළසඋස්සදනිරයෙ පඤ්චවිධබන්ධනාදීනි ච කම්මකාරණානි අවිරද්ධොයෙවාසී’’ති. එවඤ්ච පන වත්වා පලායිත්වා යථාරුචිං ගතො, ලුද්දොපි ඔතරිත්වා යථාරුචිං ගතො.

සත්ථාපි ‘‘න, භික්ඛවෙ, දෙවදත්තො ඉදානෙව මම වධාය පරිසක්කති, පුබ්බෙපි පරිසක්කියෙව, න ච පන මං වධිතුං අසක්ඛී’’ති ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා අනුසන්ධිං ඝටෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා අට්ටකලුද්දකො දෙවදත්තො අහොසි, කුරුඞ්ගමිගො පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

කුරුඞ්ගමිගජාතකවණ්ණනා පඨමා.

[22] 2. කුක්කුරජාතකවණ්ණනා

යෙ කුක්කුරාති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො ඤාතත්ථචරියං ආරබ්භ කථෙසි. සා ද්වාදසකනිපාතෙ භද්දසාලජාතකෙ ආවිභවිස්සති. ඉදං පන වත්ථුං පතිට්ඨපෙත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො තථාරූපං කම්මං පටිච්ච කුක්කුරයොනියං නිබ්බත්තිත්වා අනෙකසතකුක්කුරපරිවුතො මහාසුසානෙ වසති. අථෙකදිවසං රාජා සෙතසින්ධවයුත්තං සබ්බාලඞ්කාරපටිමණ්ඩිතං රථං ආරුය්හ උය්‍යානං ගන්ත්වා තත්ථ දිවසභාගං කීළිත්වා අත්ථඞ්ගතෙ සූරියෙ නගරං පාවිසි. තස්ස තං රථවරත්තං යථානද්ධමෙව රාජඞ්ගණෙ ඨපයිංසු, සො රත්තිභාගෙ දෙවෙ වස්සන්තෙ තින්තො. උපරිපාසාදතො කොලෙය්‍යකසුනඛා ඔතරිත්වා තස්ස චම්මඤ්ච නද්ධිඤ්ච ඛාදිංසු. පුනදිවසෙ රඤ්ඤො ආරොචෙසුං ''දෙව, නිද්ධමනමුඛෙන සුනඛා පවිසිත්වා රථස්ස චම්මඤ්ච නද්ධිඤ්ච ඛාදිංසූ''ති. රාජා සුනඛානං කුජ්ඣිත්වා ''දිට්ඨදිට්ඨට්ඨානෙ සුනඛෙ ඝාතෙථා''ති ආහ. තතො පට්ඨාය සුනඛානං මහාබ්‍යසනං උදපාදි. තෙ දිට්ඨදිට්ඨට්ඨානෙ ඝාතියමානා පලායිත්වා සුසානං ගන්ත්වා බොධිසත්තස්ස සන්තිකං අගමංසු.

බොධිසත්තො 'තුම්හෙ බහූ සන්නිපතිතා, කිං නු ඛො කාරණ''න්ති පුච්ඡි. තෙ ''අන්තෙපුරෙ කිර රථස්ස චම්මඤ්ච නද්ධි ච සුනඛෙහි ඛාදිතා'ති කුද්ධො රාජා සුනඛවධං ආණාපෙසි, බහූ සුනඛා විනස්සන්ති, මහාභයං උප්පන්න''න්ති ආහංසු. බොධිසත්තො චින්තෙසි ''ආරක්ඛට්ඨානෙ බහි සුනඛානං ඔකාසො නත්ථි, අන්තොරාජනිවෙසනෙ කොලෙය්‍යකසුනඛානමෙව තං කම්මං භවිස්සති. ඉදානි පන චොරානං කිඤ්චි භයං නත්ථි, අචොරා මරණං ලභන්ති, යංනූනාහං චොරෙ රඤ්ඤො දස්සෙත්වා ඤාතිසඞ්ඝස්ස ජීවිතදානං දදෙය්‍ය''න්ති. සො ඤාතකෙ සමස්සාසෙත්වා ''තුම්හෙ මා භායිත්ථ, අහං වො අභයං ආහරිස්සාමි, යාව රාජානං පස්සාමි, තාව ඉධෙව හොථා''ති පාරමියො ආවජ්ජෙත්වා මෙත්තාභාවනං පුරෙචාරිකං කත්වා ''මය්හං උපරි ලෙඩ්ඩුං වා මුග්ගරං වා මා කොචි ඛිපිතුං උස්සහී''ති අධිට්ඨාය එකකොව අන්තොනගරං පාවිසි. අථ නං දිස්වා එකසත්තොපි කුජ්ඣිත්වා ඔලොකෙන්තො නාම නාහොසි. රාජාපි සුනඛවධං ආණාපෙත්වා සයං විනිච්ඡයෙ නිසින්නො හොති. බොධිසත්තො තත්ථෙව ගන්ත්වා පක්ඛන්දිත්වා රඤ්ඤො ආසනස්ස හෙට්ඨා පාවිසි. අථ නං රාජපුරිසා නීහරිතුං ආරද්ධා, රාජා පන වාරෙසි.

සො ථොකං විස්සමිත්වා හෙට්ඨාසනා නික්ඛමිත්වා රාජානං වන්දිත්වා ''දෙව, තුම්හෙ කුක්කුරෙ මාරාපෙථා''ති පුච්ඡි. ''ආම, මාරාපෙමහ''න්ති . ''කො නෙසං අපරාධො නරින්දා''ති? ''රථස්ස මෙ පරිවාරචම්මඤ්ච නද්ධිඤ්ච ඛාදිංසූ''ති. ''යෙ ඛාදිංසු, තෙ ජානාථා''ති? ''න ජානාමා''ති. '''ඉමෙ නාම චම්මඛාදකචොරා'ති තථතො අජානිත්වා දිට්ඨදිට්ඨට්ඨානෙයෙව මාරාපනං න යුත්තං, දෙවා''ති. ''රථචම්මස්ස කුක්කුරෙහි ඛාදිතත්තා 'දිට්ඨදිට්ඨෙ සබ්බෙව මාරෙථා'ති සුනඛවධං ආණාපෙසි''න්ති. ''කිං පන වො මනුස්සා සබ්බෙව කුක්කුරෙ මාරෙන්ති, උදාහු මරණං අලභන්තාපි අත්ථී''ති? ''අත්ථි, අම්හාකං ඝරෙ කොලෙය්‍යකා මරණං න ලභන්තී''ති. මහාරාජ ඉදානෙව තුම්හෙ ''රථචම්මස්ස කුක්කුරෙහි ඛාදිතත්තා 'දිට්ඨදිට්ඨෙ සබ්බෙව මාරෙථා'ති සුනඛවධං ආණාපෙසි''න්ති අවොචුත්ථ, ඉදානි පන ''අම්හාකං ඝරෙ කොලෙය්‍යකා මරණං න ලභන්තී''ති වදෙථ. ''නනු එවං සන්තෙ තුම්හෙ ඡන්දාදිවසෙන අගතිගමනං ගච්ඡථ, අගතිගමනඤ්ච නාම න යුත්තං, න ච රාජධම්මො, රඤ්ඤා නාම කාරණගවෙසකෙන තුලාසදිසෙන භවිතුං වට්ටති, ඉදානි ච කොලෙය්‍යකා මරණං න ලභන්ති, දුබ්බලසුනඛාව ලභන්ති, එවං සන්තෙ නායං සබ්බසුනඛඝච්චා, දුබ්බලඝාතිකා නාමෙසා''ති. එවඤ්ච පන වත්වා මහාසත්තො මධුරස්සරං නිච්ඡාරෙත්වා ''මහාරාජ, යං තුම්හෙ කරොථ, නායං ධම්මො''ති රඤ්ඤො ධම්මං දෙසෙන්තො ඉමං ගාථමාහ –

22. ''යෙ කුක්කුරා රාජකුලම්හි වද්ධා, කොලෙය්‍යකා වණ්ණබලූපපන්නා;
තෙමෙ න වජ්ඣා මයමස්ම වජ්ඣා, නායං සඝච්චා දුබ්බලඝාතිකාය''න්ති.

තත්ථ **යෙ කුක්කුරා**ති යෙ සුනඛා. යථා හි ධාරුණ්හොපි පස්සාවො ''පූතිමුත්ත''න්ති, තදහුජාතොපි සිඞ්ගාලො ''ජරසිඞ්ගාලො''ති, කොමලාපි ගලොච්ලතා ''පූතිලතා''ති, සුවණ්ණවණ්ණොපි කායො ''පූතිකායො''ති වුච්චති, එවමෙවං වස්සසතිකොපි සුනඛො ''කුක්කුරො''ති වුච්චති. තස්මා මහල්ලකා කායබලූපපන්නාපි තෙ ''කුක්කුරා''ත්වෙව වුත්තා. **වද්ධා**ති වඩ්ඪිතා. **කොලෙය්‍යකා**ති රාජකුලෙ ජාතා සම්භූතා සංවඩ්ඪා. **වණ්ණබලූපපන්නා**ති සරීරවණ්ණෙන චෙව කායබලෙන ච සම්පන්නා. **තෙමෙ න වජ්ඣා**ති තෙ ඉමෙ සස්සාමිකා සාරක්ඛා න වජ්ඣා. **මයමස්ම වජ්ඣා**ති අස්සාමිකා අනාරක්ඛා මයං වජ්ඣා නාම ජාතා. **නායං සඝච්චා**ති එවං සන්තෙ අයං අවිසෙසෙන සඝච්චා නාම න හොති. **දුබ්බලඝාතිකාය**න්ති අයං පන දුබ්බලානංයෙව ඝාතනතො දුබ්බලඝාතිකා නාම හොති. රාජූහි නාම චොරා නිග්ගණ්හිතබ්බා, නො අචොරා. ඉධ පන චොරානං කිඤ්චි භයං නත්ථි, අචොරා මරණං ලභන්ති. අහො ඉමස්මිං ලොකෙ අයුත්තං වත්තති, අහො අධම්මො වත්තතීති.

රාජා බොධිසත්තස්ස වචනං සුත්වා ආහ – ''ජානාසි ත්වං, පණ්ඩිත, අසුකෙහි නාම රථචම්මං ඛාදිත''න්ති? ''ආම, ජානාමී''ති. ''කෙහි ඛාදිත''න්ති? ''තුම්හාකං ගෙහෙ වසනකෙහි කොලෙය්‍යකසුනඛෙහී''ති. ''කථං තෙහි ඛාදිතභාවො ජානිතබ්බො''ති? ''අහං තෙහි ඛාදිතභාවං දස්සෙසාමී''ති. ''දස්සෙහි පණ්ඩිතා''ති. ''තුම්හාකං ඝරෙ කොලෙය්‍යකසුනඛෙ ආහරාපෙත්වා ථොකං තක්කඤ්ච දබ්බතිණානි ච ආහරාපෙථා''ති. රාජා තථා අකාසි. අථ නං මහාසත්තො ''ඉමානි තිණානි තක්කෙන මද්දාපෙත්වා එතෙ සුනඛෙ පායෙථා''ති ආහ. රාජා තථා කත්වා පායාපෙසි,

පීතා පීතා සුනඛා සද්ධිං චම්මෙහි චමිංසු. රාජා ‘‘සබ්බඤ්ඤුබුද්ධස්ස බ්‍යාකරණං විය’’ති තුට්ඨො බොධිසත්තස්ස සෙතච්ඡත්තෙන පූජං අකාසි. බොධිසත්තො ‘‘ධම්මං චර, මහාරාජ, මාතාපිතූසු ඛත්තිය’’තිආදීහි (ජා. 2.17.39) තෙසකුණජාතකෙ ආගතාහි දසහි ධම්මචරියගාථාහි රඤ්ඤො ධම්මං දෙසෙත්වා ‘‘මහාරාජ, ඉතො පට්ඨාය අප්පමත්තො හොහී’’ති රාජානං පඤ්චසු සීලෙසු පතිට්ඨාපෙත්වා සෙතච්ඡත්තං රඤ්ඤොව පටිඅදාසි.

රාජා මහාසත්තස්ස ධම්මකථං සුත්වා සබ්බසත්තානං අභයං දත්වා බොධිසත්තං ආදිං කත්වා සබ්බසුනඛානං අත්තනො භොජනසදිසමෙව නිච්චභත්තං පට්ඨපෙත්වා බොධිසත්තස්ස ඔවාදෙ ඨිතො යාවතායුකං දානාදීනි පුඤ්ඤානි කත්වා කාලං කත්වා දෙවලොකෙ උප්පජ්ජි. කුක්කුරොවාදො දස වස්සසහස්සානි පවත්ති. බොධිසත්තොපි යාවතායුකං ඨත්වා යථාකම්මං ගතො.

සත්ථා ‘‘න, භික්ඛවෙ, තථාගතො ඉදානෙව ඤාතකානං අත්ථං චරති, පුබ්බෙපි චරියෙවා’’ති ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා අනුසන්ධිං ඝටෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා රාජා ආනන්දො අහොසි, අවසෙසා පරිසා බුද්ධපරිසා, කුක්කුරපණ්ඩිතො පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

කුක්කුරජාතකවණ්ණනා දුතියා.

[23] 3. භොජාජානීයජාතකවණ්ණනා

අපි පස්සෙන සෙමානොති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො එකං ඔස්සට්ඨවීරියං භික්ඛුං ආරබ්භ කථෙසි. තස්මිඤ්හි සමයෙ සත්ථා තං භික්ඛුං ආමන්තෙත්වා ‘‘භික්ඛු, පුබ්බෙ පණ්ඩිතා අනායතනෙපි වීරියං අකංසු, පහාරං ලද්ධාපි නෙව ඔස්සජිංසූ’’ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො භොජාජානීයසින්ධවකුලෙ නිබ්බත්තො සබ්බාලඞ්කාරසම්පන්නො බාරාණසිරඤ්ඤො මඞ්ගලස්සො අහොසි. සො සතසහස්සග්ඝනිකාය සුවණ්ණපාතියංයෙව නානග්ගරසසම්පන්නං තිවස්සිකගන්ධසාලිභොජනං භුඤ්ජති, චාතුජ්ජාතිකගන්ධූපලිත්තායමෙව භූමියං තිට්ඨති, තං ඨානං රත්තකම්බලසාණිපරික්ඛිත්තං උපරි සුවණ්ණතාරකඛචිතවෙලවිතානං සමොසරිතගන්ධදාමමාලාදාමං අවිජහිතගන්ධතෙලපදීපං හොති. බාරාණසිරජ්ජං පන අපත්ථෙන්තා රාජානො නාම නත්ථි. එකං සමයං සත්ත රාජානො බාරාණසිං පරික්ඛිපිත්වා ‘‘අම්හාකං රජ්ජං වා දෙතු, යුද්ධං වා’’ති බාරාණසිරඤ්ඤො පණ්ණං පෙසෙසුං. රාජා අමච්චෙ සන්නිපාතෙත්වා තං පවත්තිං ආචික්ඛිත්වා ‘‘ඉදානි කිං කරොම, තාතා’’ති පුච්ඡි. ‘‘දෙව, තුම්හෙහි තාව ආදිතොව යුද්ධාය න ගන්තබ්බං, අසුකං නාම අස්සාරොහං පෙසෙත්වා යුද්ධං කාරෙථ, තස්මිං අසක්කොන්තෙ පච්ඡා ජානිස්සාමා’’ති. රාජා තං පක්කොසාපෙත්වා ‘‘සක්ඛිස්සසි, තාත, සත්තහි රාජූහි සද්ධිං යුද්ධං කාතු’’න්ති ආහ. ‘‘දෙව, සචෙ භොජාජානීයසින්ධවං ලභාමි, තිට්ඨන්තු සත්ත රාජානො, සකලජම්බුදීපෙ රාජූහිපි සද්ධිං යුජ්ඣිතුං සක්ඛිස්සාමී’’ති. ‘‘තාත, භොජාජානීයසින්ධවො වා හොතු අඤ්ඤො වා, යං ඉච්ඡසි, තං ගහෙත්වා යුද්ධං කරොහී’’ති.

සො ‘‘සාධු, දෙවා’’ති රාජානං වන්දිත්වා පාසාදා ඔරුය්හ භොජාජානීයසින්ධවං ආහරාපෙත්වා සුවම්මිතං කත්වා අත්තනාපි සබ්බසන්නාහසන්නද්ධො ඛග්ගං බන්ධිත්වා සින්ධවපිට්ඨිවරගතො නගරා නික්ඛම්ම විජ්ජුලතා විය චරමානො පඨමං බලකොට්ඨකං භින්දිත්වා එකං රාජානං ජීවග්ගාහමෙව ගහෙත්වා ආගන්ත්වා නගරෙ බලස්ස නියාදෙත්වා පුන ගන්ත්වා දුතියං බලකොට්ඨකං භින්දිත්වා තථා තතියන්ති එවං පඤ්ච රාජානො ජීවග්ගාහං ගහෙත්වා ඡට්ඨං බලකොට්ඨකං භින්දිත්වා ඡට්ඨස්ස රඤ්ඤො ගහිතකාලෙ භොජාජානීයො පහාරං ලභති, ලොහිතං පග්ඝරති, වෙදනා බලවතියො වත්තන්ති. අස්සාරොහො තස්ස පහටභාවං ඤත්වා භොජාජානීයසින්ධවං රාජද්වාරෙ නිපජ්ජාපෙත්වා සන්නාහං සිථිලං කත්වා අඤ්ඤං අස්සං සන්නය්හිතුං ආරද්ධො. බොධිසත්තො මහාඵාසුකපස්සෙන නිපන්නොව අක්ඛීනි උම්මීලෙත්වා අස්සාරොහං දිස්වා ‘‘අයං අඤ්ඤං අස්සං සන්නය්හති, අයඤ්ච අස්සො සත්තමං බලකොට්ඨකං භින්දිත්වා සත්තමං රාජානං ගණ්හිතුං න සක්ඛිස්සති, මයා කතකම්මඤ්ච නස්සිස්සති, අප්පටිසමො අස්සාරොහොපි නස්සිස්සති, රාජාපි පරහත්ථං ගමිස්සති, ඨපෙත්වා මං අඤ්ඤො අස්සො සත්තමං බලකොට්ඨකං භින්දිත්වා සත්තමං රාජානං ගහෙතුං සමත්ථො නාම නත්ථී’’ති නිපන්නකොව අස්සාරොහං පක්කොසාපෙත්වා ‘‘සම්ම අස්සාරොහ, සත්තමං බලකොට්ඨකං භින්දිත්වා සත්තමං රාජානං ගහෙතුං සමත්ථො ඨපෙත්වා මං අඤ්ඤො අස්සො නාම නත්ථි, නාහං මයා කතකම්මං නාසෙස්සාමි, මමඤ්ඤෙව උට්ඨාපෙත්වා සන්නය්හාහී’’ති වත්වා ඉමං ගාථමාහ –

23. ‘‘අපි පස්සෙන සෙමානො, සල්ලෙභි සල්ලලීකතො;
සෙය්‍යොව වළවා භොජ්ඣො, යුඤ්ජ මඤ්ඤෙව සාරථී’’ති.

තත්ථ **අපි පස්සෙන සෙමානොති** එකෙන පස්සෙන සයමානකොපි. **සල්ලෙභි සල්ලලීකතොති** සල්ලෙහි විද්ධොපි සමානො. **සෙය්‍යොව වළවා භොජ්ඣොති** වළවාති සින්ධවකුලෙසු අජාතො ඛලුඞ්කස්සො. **භොජ්ඣොති** භොජාජානීයසින්ධවො. ඉති එතස්මා වළවා සල්ලෙහි විද්ධොපි භොජාජානීයසින්ධවොව සෙය්‍යො වරො උත්තමො. **යුඤ්ජ මඤ්ඤෙව සාරථීති** යස්මා එව ගතොපි අහමෙව සෙය්‍යො, තස්මා මමඤ්ඤෙව යොජෙහි, මං වම්මෙහීති වදති.

අස්සාරොහො බොධිසත්තං උට්ඨාපෙත්වා වණං බන්ධිත්වා සුසන්නද්ධං සන්නය්හිත්වා තස්ස පිට්ඨියං නිසීදිත්වා සත්තමං බලකොට්ඨකං භින්දිත්වා සත්තමං රාජානං ජීවග්ගාහං ගහෙත්වා රාජබලස්ස නියාදෙසි, බොධිසත්තම්පි රාජද්වාරං ආනයිංසු. රාජා තස්ස දස්සනත්ථාය නික්ඛමි. මහාසත්තො රාජානං ආහ – ‘‘මහාරාජ, සත්ත රාජානො මා

සාතයිත්ථ, සපථං කාරෙත්වා විස්සජ්ජෙථ, මය්හඤ්ච අස්සාරොහස්ස ච දාතබ්බං යසං අස්සාරොහස්සෙව දෙථ , සත්ත රාජානො ගහෙත්වා දින්නයොධං නාම නාසෙතුං න වට්ටති. තුම්හෙපි දානං දෙථ, සීලං රක්ඛථ, ධම්මෙන සමෙන රජ්ජං කාරෙථා''ති. එවං බොධිසත්තෙන රඤ්ඤො ඔවාදෙ දින්නෙ බොධිසත්තස්ස සන්නාහං මොචයිංසු, සො සන්නාහෙ මුත්තමත්තෙයෙව නිරුජ්ඣි. රාජා තස්ස සරීරකිච්චං කාරෙත්වා අස්සාරොහස්ස මහන්තං යසං දත්වා සත්ත රාජානො පුන අත්තනො අදූභාය සපථං කාරෙත්වා සකසකට්ඨානානි පෙසෙත්වා ධම්මෙන සමෙන රජ්ජං කාරෙත්වා ජීවිතපරියොසානෙ යථාකම්මං ගතො.

සත්ථා ''එවං භික්ඛු පුබ්බෙ පණ්ඩිතා අනායතනෙපි වීරියං අකංසු, එවරූපං පහාරං ලද්ධාපි න ඔස්සජිංසු, ත්වං පන එවරූපෙ නිය්‍යානිකසාසනෙ පබ්බජිත්වා කස්මා වීරියං ඔස්සජසී''ති වත්වා චත්තාරි සච්චානි පකාසෙසි, සච්චපරියොසානෙ ඔස්සට්ඨවීරියො භික්ඛු අරහත්තඵලෙ පතිට්ඨාසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා අනුසන්ධිං ඝටෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ''තදා රාජා ආනන්දො අහොසි, අස්සාරොහො සාරිපුත්තො, භොජාජානීයසින්ධවො පන අහමෙව අහොසි''න්ති.

භොජාජානීයජාතකවණ්ණනා තතියා.

[24] 4. ආජඤ්ඤජාතකවණ්ණනා

යදා යදාති ඉදම්පි සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො ඔස්සට්ඨවීරියමෙව භික්ඛුං ආරබ්භ කථෙසි. තං පන භික්ඛුං සත්ථා ආමන්තෙත්වා ''භික්ඛු පුබ්බෙ පණ්ඩිතා අනායතනෙපි ලද්ධප්පහාරාපි හුත්වා වීරියං අකංසූ''ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ පුරිමනයෙනෙව සත්ත රාජානො නගරං පරිවාරයිංසු. අථෙකො රථිකයොධො ද්වෙ භාතිකසින්ධවෙ රථෙ යොජෙත්වා නගරා නික්ඛම්ම ඡ බලකොට්ඨකෙ භින්දිත්වා ඡ රාජානො අග්ගහෙසි. තස්මිං ඛණෙ ජෙට්ඨකඅස්සො පහාරං ලභි. රථිකො රථං පෙසෙන්තො රාජද්වාරං ආගන්ත්වා ජෙට්ඨභාතිකං රථා මොචෙත්වා සන්නාහං සිථිලං කත්වා එකෙනෙව පස්සෙන නිපජ්ජාපෙත්වා අඤ්ඤං අස්සං සන්නය්හිතුං ආරද්ධො. බොධිසත්තො තං දිස්වා පුරිමනයෙනෙව චින්තෙත්වා රථිකං පක්කොසාපෙත්වා නිපන්නකොව ඉමං ගාථමාහ –

24. ''යදා යදා යත්ථ යදා, යත්ථ යත්ථ යදා යදා;
ආජඤ්ඤො කුරුතෙ වෙගං, හායන්ති තත්ථ වාළවා''ති.

තත්ථ **යදා යදාති** පුබ්බණ්හාදීසු යස්මිං යස්මිං කාලෙ. **යත්ථාති** යස්මිං ඨානෙ මග්ගෙ වා සඞ්ගාමසීසෙ වා. **යදාති** යස්මිං ඛණෙ. **යත්ථ යත්ථාති** සත්තන්නං බලකොට්ඨකානං වසෙන බහූසු යුද්ධමණ්ඩලෙසු. **යදා යදාති** යස්මිං යස්මිං කාලෙ පහාරං ලද්ධකාලෙ වා අලද්ධකාලෙ වා. **ආජඤ්ඤො කුරුතෙ වෙගන්ති** සාරථිස්ස චිත්තරුචිතං කාරණං ආජානනසභාවො ආජඤ්ඤො වරසින්ධවො වෙගං කරොති වායමති වීරියං ආරභති. **හායන්ති තත්ථ වාළවාති** තස්මිං වෙගෙ කරියමානෙ ඉතරෙ වළවසඞ්ඛාතා ඛළුඞ්කස්සා හායන්ති පරිහායන්ති, තස්මා ඉමස්මිං රථෙ මංයෙව යොජෙහීති ආහ.

සාරථී බොධිසත්තං උට්ඨාපෙත්වා රථෙ යොජෙත්වා සත්තමං බලකොට්ඨකං භින්දිත්වා සත්තමං රාජානං ආදාය රථං පෙසෙන්තො රාජද්වාරං ආගන්ත්වා සින්ධවං මොචෙසි. බොධිසත්තො එකෙන පස්සෙන නිපන්නො පුරිමනයෙනෙව රඤ්ඤො ඔවාදං දත්වා නිරුජ්ඣි. රාජා තස්ස සරීරකිච්චං කාරෙත්වා සාරථිස්ස සම්මානං කත්වා ධම්මෙන රජ්ජං කාරෙත්වා යථාකම්මං ගතො.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙසි, සච්චපරියොසානෙ සො භික්ඛු අරහත්තෙ පතිට්ඨාසි. සත්ථා ජාතකං සමොධානෙසි ''තදා රාජා ආනන්දත්ථෙරො අහොසි, අස්සො සම්මාසම්බුද්ධො''ති.

ආජඤ්ඤජාතකවණ්ණනා චතුත්ථා.

[25] 5. තිත්ථජාතකවණ්ණනා

අඤ්ඤමඤ්ඤෙහි තිත්ථෙහීති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො ධම්මසෙනාපතිස්ස සද්ධිවිහාරිකං එකං සුවණ්ණකාරපුබ්බකං භික්ඛුං ආරබ්භ කථෙසි. ආසයානුසයඤාණඤ්හි බුද්ධානංයෙව හොති, න අඤ්ඤෙසං. තස්මා ධම්මසෙනාපති අත්තනො ආසයානුසයඤාණස්ස නත්ථිතාය සද්ධිවිහාරිකස්ස ආසයානුසයං අජානන්තො අසුභකම්මට්ඨානමෙව කථෙසි, තස්ස තං න සප්පායමහොසි. කස්මා? සො කිර පටිපාටියා පඤ්ච ජාතිසතානි සුවණ්ණකාරගෙහෙයෙව පටිසන්ධිං ගණ්හි, අථස්ස දීඝරත්තං පරිසුද්ධසුවණ්ණදස්සනවසෙන පරිචිතත්තා අසුභං න සප්පායමහොසි. සො තත්ථ නිමිත්තමත්තම්පි උප්පාදෙතුං අසක්කොන්තො චත්තාරො මාසෙ ඛෙපෙසි.

ධම්මසෙනාපති අත්තනො සද්ධිවිහාරිකස්ස අරහත්තං දාතුං අසක්කොන්තො ''අද්ධා අයං බුද්ධවෙනෙය්‍යො භවිස්සති, තථාගතස්ස සන්තිකං නෙස්සාමී''ති චින්තෙත්වා පාතොව තං ආදාය සත්ථු සන්තිකං අගමාසි. සත්ථා ''කිං

නු ඛො, සාරිපුත්ත, එකං භික්ඛුං ආදාය ආගතොසී''ති පුච්ඡි. ''අහං, භන්තෙ, ඉමස්ස කම්මට්ඨානං අදාසිං, අයං පන චතූහි මාසෙහි නිමිත්තමත්තම්පි න උප්පාදෙසි, ස්වාහං 'බුද්ධවෙනෙය්‍යො එසො භවිස්සතී'ති චින්තෙත්වා තුම්හාකං සන්තිකං ආදාය ආගතො''ති. ''සාරිපුත්ත, කතරං පන තෙ කම්මට්ඨානං සද්ධිවිහාරිකස්ස දින්න''න්ති? ''අසුභකම්මට්ඨානං භගවා''ති. ''සාරිපුත්ත, නත්ථි තව සන්තානෙ ආසයානුසයඤාණං, ගච්ඡ, ත්වං සායන්හසමයෙ ආගන්ත්වා තව සද්ධිවිහාරිකං ආදාය ගච්ඡෙය්‍යාසී''ති. එවං සත්ථා ථෙරං උය්‍යොජෙත්වා තස්ස භික්ඛුස්ස මනාපං චීවරඤ්ච නිවාසනඤ්ච දාපෙත්වා තං ආදාය ගාමං පිණ්ඩාය පවිසිත්වා පණීතං ඛාදනීයභොජනීයං දාපෙත්වා මහාභික්ඛුසඞ්ඝපරිවාරො පුන විහාරං ආගන්ත්වා ගන්ධකුටියං දිවසභාගං ඛෙපෙත්වා සායන්හසමයෙ තං භික්ඛුං ගහෙත්වා විහාරචාරිකං චරමානො අම්බවනෙ එකං පොක්ඛරණිං මාපෙත්වා තත්ථ මහන්තං පදුමිනිගච්ඡං, තත්‍රාපි ච මහන්තං එකං පදුමපුප්ඵං මාපෙත්වා ''භික්ඛු ඉමං පුප්ඵං ඔලොකෙන්තො නිසීදා''ති නිසීදාපෙත්වා ගන්ධකුටිං පාවිසි.

සො භික්ඛු තං පුප්ඵං පුනප්පුනං ඔලොකෙති. භගවා තං පුප්ඵං ජරං පාපෙසි, තං තස්ස පස්සන්තස්සෙව ජරං පත්වා විවණ්ණං අහොසි. අථස්ස පරියන්තතො පට්ඨාය පත්තානි පතන්තානි මුහුත්තෙන සබ්බානි පතිංසු. තතො කිඤ්ජක්ඛං පති, කණ්ණිකාව අවසිස්සි. සො භික්ඛු තං පස්සන්තො චින්තෙසි ''ඉදං පදුමපුප්ඵං ඉදානෙව අභිරූපං අහොසි දස්සනීයං, අථස්ස වණ්ණො පරිණතො, පත්තානි ච කිඤ්ජක්ඛඤ්ච පතිතං, කණ්ණිකාමත්තමෙව අවසිට්ඨං, එවරූපස්ස නාම පදුමස්ස ජරා පත්තා, මය්හං සරීරස්ස කිං න පාපුණිස්සති, සබ්බෙ සඞ්ඛාරා අනිච්චා''ති විපස්සනං පට්ඨපෙසි. සත්ථා ''තස්ස චිත්තං විපස්සනං ආරුළ්හ''න්ති ඤත්වා ගන්ධකුටියං නිසින්නොව ඔභාසං ඵරිත්වා ඉමං ගාථමාහ –

''උච්ඡින්ද සිනෙහමත්තනො, කුමුදං සාරදිකංව පාණිනා;
සන්තිමග්ගමෙව බ්‍රූහය, නිබ්බානං සුගතෙන දෙසිත''න්ති. (ධ. ප. 285);

සො භික්ඛු ගාථාපරියොසානෙ අරහත්තං පත්වා ''මුත්තො වතම්හි සබ්බභවෙහී''ති චින්තෙත්වා –

''සො වුත්ථවාසො පරිපුණ්ණමානසො, ඛීණාසවො අන්තිමදෙහධාරී;
විසුද්ධසීලො සුසමාහිතින්ද්‍රියො, චන්දො යථා රාහුමුඛා පමුත්තො.

''සමොතතං මොහමහන්ධකාරං, විනොදයිං සබ්බමලං අසෙසං;
ආලොකපජ්ජොතකරො පභඞ්කරො, සහස්සරංසී විය භාණුමා නභෙ''ති. –

ආදීහි ගාථාහි උදානං උදානෙසි. උදානෙත්වා ච පන ගන්ත්වා භගවන්තං වන්දි. ථෙරොපි ආගන්ත්වා සත්ථාරං වන්දිත්වා අත්තනො සද්ධිවිහාරිකං ගහෙත්වා අගමාසි. අයං පවත්ති භික්ඛූනං අන්තරෙ පාකටා ජාතා. භික්ඛූ ධම්මසභායං දසබලස්ස ගුණෙ වණ්ණයමානා නිසීදිංසු – ''ආවුසො, සාරිපුත්තත්ථෙරො ආසයානුසයඤාණස්ස අභාවෙන අත්තනො සද්ධිවිහාරිකස්ස ආසයං න ජානාති, සත්ථා පන ඤත්වා එකදිවසෙනෙව තස්ස සහ පටිසම්භිදාහි අරහත්තං අදාසි, අහො බුද්ධා නාම මහානුභාවා''ති.

සත්ථා ආගන්ත්වා පඤ්ඤත්තාසනෙ නිසීදිත්වා ''කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්නිසින්නා''ති පුච්ඡි. ''න භගවා අඤ්ඤාය කථාය, තුම්හාකඤ්ඤෙව පන ධම්මසෙනාපතිනො සද්ධිවිහාරිකස්ස ආසයානුසයඤාණකථායා''ති. සත්ථා ''න, භික්ඛවෙ, එතං අච්ඡරියං, ස්වාහං එතරහි බුද්ධො හුත්වා තස්ස ආසයං ජානාමි, පුබ්බෙපාහං තස්ස ආසයං ජානාමියෙවා''ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තො රජ්ජං කාරෙසි. තදා බොධිසත්තො තං රාජානං අත්ථෙ ච ධම්මෙ ච අනුසාසති. තදා රඤ්ඤො මඞ්ගලඅස්සන්හානතිත්ථෙ අඤ්ඤතරං වළවං ඛළුඞ්කස්සං න්හාපෙසුං. මඞ්ගලස්සො වළවෙන න්හානතිත්ථං ඔතාරියමානො ජිගුච්ඡිත්වා ඔතරිතුං න ඉච්ඡි. අස්සගොපකො ගන්ත්වා රඤ්ඤො ආරොචෙසි ''දෙව, මඞ්ගලස්සො තිත්ථං ඔතරිතුං න ඉච්ඡතී''ති. රාජා බොධිසත්තං පෙසෙසි – ''ගච්ඡ, පණ්ඩිත, ජානාහි කෙන කාරණෙන අස්සො තිත්ථං ඔතාරියමානො න ඔතරතී''ති. බොධිසත්තො ''සාධු, දෙවා''ති නදීතීරං ගන්ත්වා අස්සං ඔලොකෙත්වා නිරොගභාවමස්ස ඤත්වා ''කෙන නු ඛො කාරණෙන අයං ඉමං තිත්ථං න ඔතරතී''ති උපධාරෙන්තො ''පඨමතරං එත්ථ අඤ්ඤො න්හාපිතො භවිස්සති, තෙනෙස ජිගුච්ඡමානො තිත්ථං න ඔතරති මඤ්ඤෙ''ති චින්තෙත්වා අස්සගොපකෙ පුච්ඡි ''අම්භො, ඉමස්මිං තිත්ථෙ කං පඨමං න්හාපයිත්ථා''ති? ''අඤ්ඤතරං වළවස්සං, සාමී''ති.

බොධිසත්තො ''එස අත්තනො සින්ධවතාය ජිගුච්ඡන්තො එත්ථ න්හායිතුං න ඉච්ඡති, ඉමං අඤ්ඤතිත්ථෙ න්හාපෙතුං වට්ටතී''ති තස්ස ආසයං ඤත්වා ''භො අස්සගොපක, සප්පිමධුඵාණිතාදිභිසඞ්ඛතපායාසම්පි තාව පුනප්පුනං භුඤ්ජන්තස්ස තිත්ති හොති. අයං අස්සො බහූ වාරෙ ඉධ තිත්ථෙ න්හාතො, අඤ්ඤම්පි තාව නං තිත්ථං ඔතාරෙත්වා න්හාපෙථ ච පායෙථ චා''ති වත්වා ඉමං ගාථමාහ –

25. ''අඤ්ඤමඤ්ඤෙහි තිත්ථෙහි, අස්සං පායෙහි සාරථි;
අච්චාසනස්ස පුරිසො, පායාසස්සපි තප්පතී''ති.

තත්ථ **අඤ්ඤමඤ්ඤෙහීති** අඤ්ඤෙහි අඤ්ඤෙහි. **පායෙහීති** දෙසනාසීසමෙතං, න්හාපෙහි ච පායෙහි චාති අත්ථො. **අච්චාසනස්සාති** කරණත්ථෙ සාමිවචනං , අතිඅසනෙන අතිභුත්තෙනාති අත්ථො. **පායාසස්සපි තප්පතීති** සප්පිආදීහි අභිසඞ්ඛතෙන මධුරපායාසෙන තප්පති තිත්තො හොති, ධාතො සුහිතො න පුන භුඤ්ජිතුකාමතං ආපජ්ජති. තස්මා අයම්පි අස්සො ඉමස්මිං තිත්ථෙ නිබද්ධං න්හානෙන පරියත්තිං ආපන්නො භවිස්සති, අඤ්ඤත්ථ නං න්හාපෙථාති.

තෙ තස්ස වචනං සුත්වා අස්සං අඤ්ඤතිත්ථං ඔතාරෙත්වා පායිංසු චෙව න්හාපයිංසු ච. බොධිසත්තො අස්සස්ස පානීයං පිවිත්වා න්හානකාලෙ රඤ්ඤො සන්තිකං අගමාසි. රාජා ‘‘කිං, තාත, අස්සො න්හාතො ච පීතො චා’’ති පුච්ඡි. ‘‘ආම, දෙවා’’ති. ‘‘පඨමං කිං කාරණා න ඉච්ඡතී’’ති? ‘‘ඉමිනා නාම කාරණෙනා’’ති සබ්බං ආචික්ඛි. රාජා ‘‘එවරූපස්ස තිරච්ඡානස්සාපි නාම ආසයං ජානාති, අහො පණ්ඩිතො’’ති බොධිසත්තස්ස මහන්තං යසං දත්වා ජීවිතපරියොසානෙ යථාකම්මං ගතො. බොධිසත්තොපි යථාකම්මමෙව ගතො.

සත්ථා ‘‘න, භික්ඛවෙ, අහං එතස්ස ඉදානෙව ආසයං ජානාමි, පුබ්බෙපි ජානාමියෙවා’’ති ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා අනුසන්ධිං ඝටෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා මඞ්ගලඅස්සො අයං භික්ඛු අහොසි, රාජා ආනන්දො, පණ්ඩිතාමච්චො පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

තිත්ථජාතකවණ්ණනා පඤ්චමා.

[26] 6. මහිළාමුඛජාතකවණ්ණනා

පුරාණචොරාන වචො නිසම්මාති ඉදං සත්ථා වෙළුවනෙ විහරන්තො දෙවදත්තං ආරබ්භ කථෙසි. දෙවදත්තො අජාතසත්තුකුමාරං පසාදෙත්වා ලාභසක්කාරං නිප්ඵාදෙසි. අජාතසත්තුකුමාරො දෙවදත්තස්ස ගයාසීසෙ විහාරං කාරෙත්වා නානග්ගරසෙහි තිවස්සිකගන්ධසාලිභොජනස්ස දිවසෙ දිවසෙ පඤ්ච ථාලිපාකසතානි අභිහරි. ලාභසක්කාරං නිස්සාය දෙවදත්තස්ස පරිවාරො මහන්තො ජාතො, දෙවදත්තො පරිවාරෙන සද්ධිං විහාරෙයෙව හොති. තෙන සමයෙන රාජගහවාසිකා ද්වෙ සහායා. තෙසු එකො සත්ථු සන්තිකෙ පබ්බජිතො, එකො දෙවදත්තස්ස. තෙ අඤ්ඤමඤ්ඤං තස්මිං තස්මිං ඨානෙපි පස්සන්ති, විහාරං ගන්ත්වාපි පස්සන්තියෙව.

අථෙකදිවසං දෙවදත්තස්ස නිස්සිතකො ඉතරං ආහ – ‘‘ආවුසො, කිං ත්වං දෙවසිකං සෙදෙහි මුච්චමානෙහි පිණ්ඩාය චරසි, දෙවදත්තො ගයාසීසවිහාරෙ නිසීදිත්වාව නානග්ගරසෙහි සුභොජනං භුඤ්ජති, එවරූපො උපායො නත්ථි, කිං ත්වං දුක්ඛං අනුභොසි, කිං තෙ පාතොව ගයාසීසං ආගන්ත්වා සඋත්තරිභඞ්ගං යාගුං පිවිත්වා අට්ඨාරසවිධං ඛජ්ජකං ඛාදිත්වා නානග්ගරසෙහි සුභොජනං භුඤ්ජිතුං න වට්ටතී’’ති? සො පුනප්පුනං වුච්චමානො ගන්තුකාමො හුත්වා තතො පට්ඨාය ගයාසීසං ගන්ත්වා භුඤ්ජිත්වා කාලස්සෙව වෙළුවනං ආගච්ඡති. සො සබ්බකාලං පටිච්ඡාදෙතුං නාසක්ඛි, ‘‘ගයාසීසං ගන්ත්වා දෙවදත්තස්ස පට්ඨපිතං භත්තං භුඤ්ජතී’’ති න චිරස්සෙව පාකටො ජාතො . අථ නං සහායා පුච්ඡිංසු ‘‘සච්චං කිර, ත්වං ආවුසො, දෙවදත්තස්ස පට්ඨපිතං භත්තං භුඤ්ජසී’’ති. ‘‘කො එවමාහා’’ති? ‘‘අසුකො ච අසුකො චා’’ති. ‘‘සච්චං අහං ආවුසො ගයාසීසං ගන්ත්වා භුඤ්ජාමි, න පන මෙ දෙවදත්තො භත්තං දෙති, අඤ්ඤෙ මනුස්සා දෙන්තී’’ති. ‘‘ආවුසො, දෙවදත්තො බුද්ධානං පටිකණ්ටකො දුස්සීලො අජාතසත්තුං පසාදෙත්වා අධම්මෙන අත්තනො ලාභසක්කාරං උප්පාදෙසි, ත්වං එවරූපෙ නියයානිකෙ බුද්ධසාසනෙ පබ්බජිත්වා දෙවදත්තස්ස අධම්මෙන උප්පන්නං භොජනං භුඤ්ජසි, එහි තං සත්ථු සන්තිකං නෙස්සාමා’’ති තං භික්ඛුං ආදාය ධම්මසභං ආගමිංසු.

සත්ථා දිස්වාව ‘‘කිං, භික්ඛවෙ, එතං භික්ඛුං අනිච්ඡන්තඤ්ඤෙව ආදාය ආගතත්ථා’’ති? ‘‘ආම භන්තෙ, අයං භික්ඛු තුම්හාකං සන්තිකෙ පබ්බජිත්වා දෙවදත්තස්ස අධම්මෙන උප්පන්නං භොජනං භුඤ්ජතී’’ති. ‘‘සච්චං කිර ත්වං භික්ඛු දෙවදත්තස්ස අධම්මෙන උප්පන්නං භොජනං භුඤ්ජසී’’ති? ‘‘න භන්තෙ, දෙවදත්තො මය්හං දෙති, අඤ්ඤෙ මනුස්සා දෙන්ති, තමහං භුඤ්ජාමී’’ති. සත්ථා ‘‘මා භික්ඛු එත්ථ පරිහාරං කරි, දෙවදත්තො අනාචාරො දුස්සීලො, කථඤ්හි නාම ත්වං ඉධ පබ්බජිත්වා මම සාසනං භජන්තොයෙව දෙවදත්තස්ස භත්තං භුඤ්ජසි, නිච්චකාලම්පි භජනසීලකොව ත්වං දිට්ඨදිට්ඨෙයෙව භජසී’’ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො තස්ස අමච්චො අහොසි. තදා රඤ්ඤො මහිළාමුඛො නාම මඞ්ගලහත්ථී අහොසි සීලවා ආචාරසම්පන්නො, න කඤ්චි විහෙඨෙති. අථෙකදිවසං තස්ස සාලාය සමීපෙ රත්තිභාගසමනන්තරෙ චොරා ආගන්ත්වා තස්ස අවිදූරෙ නිසින්නා චොරමන්තං මන්තයිංසු ‘‘එවං උම්මඞ්ගො භින්දිතබ්බො, එවං සන්ධිච්ඡෙදකම්මං කත්තබ්බං, උම්මඞ්ගඤ්ච සන්ධිච්ඡෙදඤ්ච මග්ගසදිසං තිත්ථසදිසං නිජ්ජටං නිග්ගුම්බං කත්වා භණ්ඩං හරිතුං වට්ටති, හරන්තෙන මාරෙත්වාව හරිතබ්බං, එවං උට්ඨාතුං සමත්ථො නාම න භවිස්සති, චොරෙන ච නාම සීලාචාරයුත්තෙන න භවිතබ්බං, කක්ඛළෙන ඵරුසෙන සාහසිකෙන භවිතබ්බ’’න්ති. එවං මන්තෙත්වා අඤ්ඤමඤ්ඤං උග්ගණ්හාපෙත්වා අගමංසු. එතෙනෙව උපායෙන පුනදිවසෙපි පුනදිවසෙපීති බහූ දිවසෙ තත්ථ ආගන්ත්වා මන්තයිංසු. සො තෙසං වචනං සුත්වා ‘‘තෙ මං සික්ඛාපෙන්තී’’ති සඤ්ඤාය ‘‘ඉදානි මයා කක්ඛළෙන ඵරුසෙන සාහසිකෙන භවිතබ්බ’’න්ති තථාරූපොව අහොසි. පාතොව ආගතං හත්ථිගොපකං සොණ්ඩාය ගහෙත්වා භූමියං පොථෙත්වා මාරෙසි. අපරම්පි තථා අපරම්පි තථාති ආගතාගතං මාරෙතියෙව.

‘‘මහිළාමුඛො උම්මත්තකො ජාතො දිට්ඨදිට්ඨෙ මාරෙතී’’ති රඤ්ඤො ආරොචයිංසු. රාජා බොධිසත්තං පහිණි ‘‘ගච්ඡ පණ්ඩිත, ජානාහි කෙන කාරණෙන සො දුට්ඨො ජාතො’’ති. බොධිසත්තො ගන්ත්වා තස්ස සරීරෙ අරොගභාවං ඤත්වා ‘‘කෙන නු ඛො කාරණෙන එස දුට්ඨො ජාතො’’ති උපධාරෙන්තො ‘‘අද්ධා අවිදූරෙ කෙසඤ්චි වචනං සුත්වා

'මං එතෙ සික්ඛාපෙන්තී'ති සඤ්ඤාය දුට්ඨයො ජාතො''ති සන්නිට්ඨානං කත්වා හත්ථිගොපකෙ පුච්ඡි ''අත්ථි නු බො හත්ථිසාලාය සමීපෙ රත්තිභාගෙ කෙහිචි කිඤ්චි කථිතපුබ්බ''න්ති? ''ආම, සාමි, චොරා ආගන්ත්වා කථයිංසූ''ති. බොධිසත්තො ගන්ත්වා රඤ්ඤො ආරොචෙසි ''දෙව, අඤ්ඤො හත්ථිස්ස සරීරෙ විකාරො නත්ථි, චොරානං කථං සුත්වා දුට්ඨයො ජාතො''ති. ''ඉදානි කිං කාතුං වට්ටතී''ති? ''සීලවන්තෙ සමණබ්‍රාහ්මණෙ හත්ථිසාලායං නිසීදාපෙත්වා සීලාචාරකථං කථාපෙතුං වට්ටතී''ති. ''එවං කාරෙහි, තාතා''ති.

බොධිසත්තො ගන්ත්වා සීලවන්තෙ සමණබ්‍රාහ්මණෙ හත්ථිසාලායං නිසීදාපෙත්වා ''සීලකථං කථෙථ, භන්තෙ''ති ආහ. තෙ හත්ථිස්ස අවිදූරෙ නිසින්නා ''න කොචි පරාමසිතබ්බො න මාරෙතබ්බො, සීලාචාරසම්පන්නෙන ඛන්තිමෙත්තානුද්දයයුත්තෙන භවිතුං වට්ටතී''ති සීලකථං කථයිංසු. සො තං සුත්වා ''මං ඉමෙ සික්ඛාපෙන්ති, ඉතො දානි පට්ඨාය සීලවන්තෙන භවිතබ්බ''න්ති සීලවා අහොසි. රාජා බොධිසත්තං පුච්ඡි ''කිං, තාත, සීලවා ජාතො''ති ? බොධිසත්තො ''ආම, දෙවා''ති. ''එවරූපො දුට්ඨහත්ථී පණ්ඩිතෙ නිස්සාය පොරාණකධම්මෙයෙව පතිට්ඨිතො''ති වත්වා ඉමං ගාථමාහ –

26. ''පුරාණචොරාන වචො නිසම්ම, මහිළාමුඛො පොථයමන්වචාරී;
සුසඤ්ඤතානඤ්හි වචො නිසම්ම, ගජුත්තමො සබ්බගුණෙසු අට්ඨා''ති.

තත්ථ **පුරාණචොරානන්ති** පොරාණචොරානං. **නිසම්මාති** සුත්වා, පඨමං චොරානං වචනං සුත්වාති අත්ථො. **මහිළාමුඛොති** හත්ථිනිමුඛෙන සදිසමුඛො. යථා මහිළා පුරතො ඔලොකියමානා සොභති, න පච්ඡතො, තථා සොපි පුරතො ඔලොකියමානො සොභති. තස්මා ''මහිළාමුඛො''තිස්ස නාමං අකංසු. **පොථයමන්වචාරීති** පොථයන්තො මාරෙන්තො අනුචාරී. අයමෙව වා පාඨො. **සුසඤ්ඤතානන්ති** සුට්ඨු සඤ්ඤතානං සීලවන්තානං. **ගජුත්තමොති** උත්තමගජො මඞ්ගලහත්ථී. **සබ්බගුණෙසු අට්ඨාති** සබ්බෙසු පොරාණගුණෙසු පතිට්ඨිතො. රාජා ''තිරච්ඡානගතස්සාපි ආසයං ජානාතී''ති බොධිසත්තස්ස මහන්තං යසං අදාසි. සො යාවතායුකං ඨත්වා සද්ධිං බොධිසත්තෙන යථාකම්මං ගතො.

සත්ථා ''පුබ්බෙපි ත්වං භික්ඛු දිට්ඨදිට්ඨෙයෙව භජි, චොරානං වචනං සුත්වා චොරෙ භජි, ධම්මිකානං වචනං සුත්වා ධම්මිකෙ භජී''ති ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා අනුසන්ධිං ඝටෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ''තදා මහිළාමුඛො විපක්ඛසෙවකභික්ඛු අහොසි, රාජා ආනන්දො, අමච්චො පන අහමෙව අහොසි''න්ති.

මහිළාමුඛජාතකවණ්ණනා ඡට්ඨා.

[27] 7. අභිණ්හජාතකවණ්ණනා

නාලං කබළං පදාතවෙති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො එකං උපාසකඤ්ච මහල්ලකත්ථෙරඤ්ච ආරබ්භ කථෙසි . සාවත්ථියං කිර ද්වෙ සහායකා. තෙසු එකො පබ්බජිත්වා දෙවසිකං ඉතරස්ස ඝරං ගච්ඡති. සො තස්ස භික්ඛං දත්වා සයම්පි භුඤ්ජිත්වා තෙනෙව සද්ධිං විහාරං ගන්ත්වා යාව සූරියත්ථඞ්ගමනා ආලාපසල්ලාපෙන නිසීදිත්වා නගරං පවිසති, ඉතරොපි නං යාව නගරද්වාරා අනුගන්ත්වා නිවත්තති. සො තෙසං විස්සාසො භික්ඛූනං අන්තරෙ පාකටො ජාතො. අථෙකදිවසං භික්ඛූ තෙසං විස්සාසකථං කථෙන්තා ධම්මසභායං නිසීදිංසු. සත්ථා ආගන්ත්වා ''කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්නිසින්නා''ති පුච්ඡි, තෙ ''ඉමාය නාම, භන්තෙ''ති කථයිංසු. සත්ථා ''න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව ඉමෙ විස්සාසිකා, පුබ්බෙපි විස්සාසිකායෙව අහෙසු''න්ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො තස්ස අමච්චො අහොසි. තදා එකො කුක්කුරො මඞ්ගලහත්ථිසාලං ගන්ත්වා මඞ්ගලහත්ථිස්ස භුඤ්ජනට්ඨානෙ පතිතානි භත්තසිත්ථානි ඛාදති. සො තෙනෙව භොජනෙන සංවඩ්ඪමානො මඞ්ගලහත්ථිස්ස විස්සාසිකො ජාතො හත්ථිස්සෙව සන්තිකෙ භුඤ්ජති, උභොපි විනා වත්තිතුං න සක්කොන්ති. සො හත්ථී නං සොණ්ඩාය ගහෙත්වා අපරාපරං කරොන්තො කීළති, උක්ඛිපිත්වා කුම්භෙ පතිට්ඨාපෙති. අථෙකදිවසං එකො ගාමිකමනුස්සො හත්ථිගොපකස්ස මූලං දත්වා තං කුක්කුරං ආදාය අත්තනො ගාමං අගමාසි. තතො පට්ඨාය සො හත්ථී කුක්කුරං අපස්සන්තො නෙව ඛාදති න පිවති න න්හායති. තමත්ථං රඤ්ඤො ආරොචෙසුං. රාජා බොධිසත්තං පහිණි ''ගච්ඡ පණ්ඩිත, ජානාහි කිංකාරණා හත්ථී එවං කරොතී''ති.

බොධිසත්තො හත්ථිසාලං ගන්ත්වා හත්ථිස්ස දුම්මනභාවං ඤත්වා ''ඉමස්ස සරීරෙ රොගො න පඤ්ඤායති, කෙනචි පනස්ස සද්ධිං මිත්තසන්ථවෙන භවිතබ්බං, තං අපස්සන්තො එස මඤ්ඤෙ සොකාභිභූතො''ති හත්ථිගොපකෙ පුච්ඡි ''අත්ථි නු බො ඉමස්ස කෙනචි සද්ධිං විස්සාසො''ති? ''ආම, අත්ථි සාමි එකෙන සුනඛෙන සද්ධිං බලවා මෙත්තී''ති. ''කහං සො එතරහී''ති? ''එකෙන මනුස්සෙන නීතො''ති. ''ජානාථ පනස්ස නිවාසනට්ඨාන''න්ති? ''න ජානාම, සාමී''ති. බොධිසත්තො රඤ්ඤො සන්තිකං ගන්ත්වා ''නත්ථි, දෙව, හත්ථිස්ස කොචි ආබාධො , එකෙන පනස්ස සුනඛෙන සද්ධිං බලවවිස්සාසො , තං අපස්සන්තො න භුඤ්ජති මඤ්ඤෙ''ති වත්වා ඉමං ගාථමාහ –

27. ''නාලං කබළං පදාතවෙ, න ච පිණ්ඩං න කුසෙ න ඝංසිතුං;
මඤ්ඤාමි අභිණ්හදස්සනා, නාගො ස්නෙහමකාසි කුක්කුරෙ''ති.

තත්ථ **නාලන්ති** න සමත්ථො. **කබළන්ති** භොජනකාලෙ පඨමමෙව දින්නං කටුකකබළං. **පදාතවෙති** පආදාතවෙ, සන්ධිවසෙන ආකාරලොපො වෙදිතබ්බො, ගහෙතුන්ති අත්ථො. **න ච පිණ්ඩන්ති** වඩ්ඪෙත්වා දීයමානං හත්තපිණ්ඩම්පි නාලං ගහෙතුං. **න කුසෙති** ඛාදනත්ථාය දින්නානි තිණානිපි නාලං ගහෙතුං. **න සංසිතුන්ති** න්හාපියමානො සරීරම්පි සංසිතුං නාලං. එවං යං යං සො හත්ථී කාතුං න සමත්ථො, තං තං සබ්බං රඤ්ඤො ආරොචෙත්වා තස්ස අසමත්ථභාවෙ අත්තනා සල්ලක්ඛිතකාරණං ආරොචෙන්තො **''මඤ්ඤාමී''**තිආදිමාහ.

රාජා තස්ස වචනං සුත්වා ''ඉදානි කිං කාතබ්බං පණ්ඩිතා''ති පුච්ඡි. '''අම්හාකං කිර මඞ්ගලහත්ථිස්ස සහායං සුනඛං එකො මනුස්සො ගහෙත්වා ගතො, යස්ස ඝරෙ තං සුනඛං පස්සන්ති, තස්ස අයං නාම දණ්ඩො'ති භෙරිං චරාපෙථ දෙවා''ති. රාජා තථා කාරෙසි. තං පවත්තිං සුත්වා සො පුරිසො සුනඛං විස්සජ්ජෙසි, සුනඛො වෙගෙනාගන්ත්වා හත්ථිස්ස සන්තිකමෙව අගමාසි. හත්ථී තං සොණ්ඩාය ගහෙත්වා කුම්භෙ ඨපෙත්වා රොදිත්වා පරිදෙවිත්වා කුම්භා ඔතාරෙත්වා තෙන භුත්තෙ පච්ඡා අත්තනාපි භුඤ්ජි. ''තිරච්ඡානගතස්ස ආසයං ජානාතී''ති රාජා බොධිසත්තස්ස මහන්තං යසං අදාසි.

සත්ථා ''න, භික්ඛවෙ, ඉමෙ ඉදානෙව විස්සාසිකා, පුබ්බෙපි විස්සාසිකායෙවා''ති ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා චතුසච්චකථාය විනිවට්ටෙත්වා අනුසන්ධිං ඝටෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි. ඉදං චතුසච්චකථාය විනිවට්ටනං නාම සබ්බජාතකෙසුපි අත්ථියෙව. මයං පන යත්ථස්ස ආනිසංසො පඤ්ඤායති , තත්ථෙව දස්සයිස්සාම.

තදා සුනඛො උපාසකො අහොසි, හත්ථී මහල්ලකත්ථෙරො, රාජා ආනන්දො, අමච්චපණ්ඩිතො පන අහමෙව අහොසින්ති.

අභිණ්හජාතකවණ්ණනා සත්තමා.

[28] 8. නන්දිවිසාලජාතකවණ්ණනා

මනුඤ්ඤමෙව භාසෙය්‍යාති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො ඡබ්බග්ගියානං භික්ඛූනං ඔමසවාදං ආරබ්භ කථෙසි. තස්මිඤ්හි සමයෙ ඡබ්බග්ගියා කලහං කරොන්තා පෙසලෙ භික්ඛූ ඛුංසෙන්ති වම්භෙන්ති ඔවිජ්ඣන්ති, දසහි අක්කොසවත්ථූහි අක්කොසන්ති. භික්ඛූ භගවතො ආරොචෙසුං. භගවා ඡබ්බග්ගියෙ පක්කොසාපෙත්වා ''සච්චං කිර භික්ඛවො''ති පුච්ඡිත්වා ''සච්ච''න්ති වුත්තෙ විගරහිත්වා ''භික්ඛවෙ, ඵරුසවාචා නාම තිරච්ඡානගතානම්පි අමනාපා, පුබ්බෙපි එකො තිරච්ඡානගතො අත්තානං ඵරුසෙන සමුදාචරන්තං සහස්සං පරාජෙසී''ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ ගන්ධාරරට්ඨෙ තක්කසිලායං ගන්ධාරරාජා රජ්ජං කාරෙසි. තදා බොධිසත්තො ගොයොනියං නිබ්බත්ති. අථ නං තරුණවච්ඡකකාලෙයෙව එකො බ්‍රාහ්මණො ගොදක්ඛිණාදායකානං සන්තිකා ලභිත්වා ''නන්දිවිසාලො''ති නාමං කත්වා පුත්තට්ඨානෙ ඨපෙත්වා සම්පියායමානො යාගුභත්තාදීනි දත්වා පොසෙසි. බොධිසත්තො වයප්පත්තො චින්තෙසි ''අහං ඉමිනා බ්‍රාහ්මණෙන කිච්ඡෙන පටිජග්ගිතො, මයා ච සද්ධිං සකලජම්බුදීපෙ අඤ්ඤො සමධුරො ගොණො නාම නත්ථි, යංනූනාහං අත්තනො බලං දස්සෙත්වා බ්‍රාහ්මණස්ස පොසාවනියං දදෙය්‍ය''න්ති සො එකදිවසං බ්‍රාහ්මණං ආහ ''ගච්ඡ, බ්‍රාහ්මණ, එකං ගොවිත්තකසෙට්ඨිං උපසඞ්කමිත්වා 'මය්හං බලිබද්දො අතිබද්ධං සකටසතං පවට්ටෙතී'ති වත්වා සහස්සෙන අබ්භුතං කරොහී''ති. සො බ්‍රාහ්මණො සෙට්ඨිස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා කථං සමුට්ඨාපෙසි ''ඉමස්මිං නගරෙ කස්ස ගොණො ථාමසම්පන්නො''ති. අථ නං සෙට්ඨි ''අසුකස්ස ච අසුකස්ස චා''ති වත්වා ''සකලනගරෙ පන අම්හාකං ගොණෙහි සදිසො නාම නත්ථී''ති ආහ. බ්‍රාහ්මණො ''මය්හං එකො ගොණො අතිබද්ධං සකටසතං පවට්ටෙතුං සමත්ථො අත්ථී''ති ආහ. සෙට්ඨි ගහපති ''කුතො එවරූපො ගොණො''ති ආහ. බ්‍රාහ්මණො ''මය්හං ගෙහෙ අත්ථී''ති. ''තෙන හි අබ්භුතං කරොහී''ති. ''සාධු කරොමී''ති සහස්සෙන අබ්භුතං අකාසි.

සො සකටසතං වාලුකාසක්ඛරපාසාණානංයෙව පූරෙත්වා පටිපාටියා ඨපෙත්වා සබ්බානි අක්ඛබන්ධනයොත්තෙන එකතො බන්ධිත්වා නන්දිවිසාලං න්හාපෙත්වා ගන්ධපඤ්චඞ්ගුලිකං කත්වා කණ්ඨෙ මාලං පිළන්ධිත්වා පුරිමසකටධුරෙ එකකමෙව යොජෙත්වා සයං ධුරෙ නිසීදිත්වා පතොදං උක්ඛිපිත්වා ''ගච්ඡ කූට, වහස්සු කූටා''ති ආහ. බොධිසත්තො ''අයං මං අකූටං කූටවාදෙන සමුදාචරතී''ති චත්තාරො පාදෙ ථම්භෙ විය නිච්චලෙ කත්වා අට්ඨාසි. සෙට්ඨි තඞ්ඛණඤ්ඤෙව බ්‍රාහ්මණං සහස්සං ආහරාපෙසි. බ්‍රාහ්මණො සහස්සපරාජිතො ගොණං මුඤ්චිත්වා ඝරං ගන්ත්වා සොකාභිභූතො නිපජ්ජි. නන්දිවිසාලො චරිත්වා ආගතො බ්‍රාහ්මණං සොකාභිභූතං දිස්වා උපසඞ්කමිත්වා ''කිං, බ්‍රාහ්මණ, නිද්දායසී''ති ආහ. ''කුතො මෙ, නිද්දා, සහස්සපරාජිතස්සාති, බ්‍රාහ්මණ, මයා එත්තකං කාලං තව ගෙහෙ වසන්තෙන අත්ථි කිඤ්චි භාජනං වා භින්දිතපුබ්බං, කොචි වා මද්දිතපුබ්බො, අට්ඨානෙ වා පන උච්චාරපස්සාවො කතපුබ්බො''ති? ''නත්ථි තාතා''ති. අථ ත්වං මං කස්මා කූටවාදෙන සමුදාචරසි, තවෙවෙසො දොසො, මය්හං දොසො නත්ථි, ගච්ඡ, තෙන සද්ධිං ද්වීහි සහස්සෙහි අබ්භුතං කරොහි, කෙවලං මං අකූටං කූටවාදෙන මා සමුදාචරසීති.

බ්‍රාහ්මණො තස්ස වචනං සුත්වා ගන්ත්වා ද්වීහි සහස්සෙහි අබ්භුතං කත්වා පුරිමනයෙනෙව සකටසතං අතිබන්ධිත්වා නන්දිවිසාලං මණ්ඩෙත්වා පුරිමසකටධුරෙ යොජෙසි. කථං යොජෙසීති? යුගං ධුරෙ නිච්චලං බන්ධිත්වා එකාය කොටියා නන්දිවිසාලං යොජෙත්වා එකං කොටිං ධුරයොත්තෙන පලිවෙඨෙත්වා යුගකොටිඤ්ච අක්ඛපාදඤ්ච නිස්සාය මුණ්ඩරුක්ඛදණ්ඩකං දත්වා තෙන යොත්තෙන නිච්චලං බන්ධිත්වා ඨපෙසි. එවඤ්හි කතෙ යුගං එත්තො වා

ඉතො වා න ගච්ඡති, සක්කා හොති එකෙනෙව ගොණෙන ආකඩ්ඪිතුං. අථස්ස බ්‍රාහ්මණො ධුරෙ නිසීදිත්වා නන්දිවිසාලස්ස පිට්ඨිං පරිමජ්ජිත්වා ''ගච්ඡ භද්‍ර, වහස්සු, භද්‍රා''ති ආහ. බොධිසත්තො අතිබද්ධං සකටසතං එකවෙගෙනෙව ආකඩ්ඪිත්වා පච්ඡා ඨිතං සකටං පුරතො ඨිතස්ස සකටස්ස ඨානෙ ඨපෙසි . ගොවිත්තකසෙට්ඨි පරාජිතො බ්‍රාහ්මණස්ස ද්වෙ සහස්සානි අදාසි. අඤ්ඤෙපි මනුස්සා බොධිසත්තස්ස බහුං ධනං අදංසු, සබ්බං බ්‍රාහ්මණස්සෙව අහොසි. එවං සො බොධිසත්තං නිස්සාය බහුං ධනං ලභි.

සත්ථා ''න, භික්ඛවෙ, ඵරුසවචනං නාම කස්සචි මනාප''න්ති ඡබ්බග්ගියෙ භික්ඛූ ගරහිත්වා සික්ඛාපදං පඤ්ඤපෙත්වා අභිසම්බුද්ධො හුත්වා ඉමං ගාථමාහ –

28. ''මනුඤ්ඤමෙව භාසෙය්‍ය, නාමනුඤ්ඤං කුදාචනං;
මනුඤ්ඤං භාසමානස්ස, ගරුං භාරං උදද්ධරි;
ධනඤ්ච නං අලාභෙසි, තෙන චත්තමනො අහූ''ති.

තත්ථ **මනුඤ්ඤමෙව භාසෙය්‍යාති** පරෙන සද්ධිං භාසමානො චතුදොසවිරහිතං මධුරං මනාපං සණ්හං මුදුකං පියවචනමෙව භාසෙය්‍ය. **ගරුං භාරං උදද්ධරීති** නන්දිවිසාලො බලිබද්දො අමනාපං භාසමානස්ස භාරං අනුද්ධරිත්වා පච්ඡා මනාපං පියවචනං භාසමානස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස ගරුං භාරං උද්ධරි, උද්ධරිත්වා කඩ්ඪිත්වා පවට්ටෙසීති අත්ථො, ද-කාරො පනෙත්ථ බ්‍යඤ්ජනසන්ධිවසෙන පදසන්ධිකරො.

ඉති සත්ථා ''මනුඤ්ඤමෙව භාසෙය්‍යා''ති ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ''තදා බ්‍රාහ්මණො ආනන්දො අහොසි, නන්දිවිසාලො පන අහමෙව අහොසි''න්ති.

නන්දිවිසාලජාතකවණ්ණනා අට්ඨමා.

[29] 9. කණ්හජාතකවණ්ණනා

යතො යතො ගරු ධුරන්ති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො යමකපාටිහාරියං ආරබ්භ කථෙසි. තං සද්ධිං දෙවොරොහණෙන තෙරසකනිපාතෙ **සරභමිගජාතකෙ** (ජා. 1.13.134 ආදයො) ආවි භවිස්සති. සම්මාසම්බුද්ධෙ පන යමකපාටිහාරියං කත්වා දෙවලොකෙ තෙමාසං වසිත්වා මහාපවාරණාය සඞ්කස්සනගරද්වාරෙ ඔරුය්හ මහන්තෙන පරිවාරෙන ජෙතවනං පවිට්ඨෙ භික්ඛූ ධම්මසභායං සන්නිපතිත්වා ''ආවුසො, තථාගතො නාම අසමධුරො, තථාගතෙන වුළ්හධුරං අඤ්ඤො වහිතුං සමත්ථො නාම නත්ථි, ඡ සත්ථාරො 'මයමෙව පාටිහාරියං කරිස්සාම, මයමෙව පාටිහාරියං කරිස්සාමා'ති වත්වා එකම්පි පාටිහාරියං න අකංසු, අහො සත්ථා අසමධුරො''ති සත්ථු ගුණකථං කථෙන්තා නිසීදිංසු. සත්ථා ආගන්ත්වා ''කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්නිසින්නා''ති පුච්ඡි. ''මයං, භන්තෙ, න අඤ්ඤාය කථාය, එවරූපාය නාම තුම්හාකමෙව ගුණකථායා''ති. සත්ථා ''භික්ඛවෙ, ඉදානි මයා වුළ්හධුරං කො වහිස්සති, පුබ්බෙ තිරච්ඡානයොනියං නිබ්බත්තොපි අහං අත්තනා සමධුරං කඤ්චි නාලත්ථ''න්ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො ගොයොනියං පටිසන්ධිං ගණ්හි. අථ නං සාමිකා තරුණවච්ඡකකාලෙයෙව එකිස්සා මහල්ලිකාය ඝරෙ වසිත්වා තස්සා නිවාසවෙතනතො පරිච්ඡින්දිත්වා අදංසු. සා තං යාගුභත්තාදීහි පටිජග්ගමානා පුත්තට්ඨානෙ ඨපෙත්වා වඩ්ඪෙසි. සො ''අය්‍යිකාකාළකො'' ත්වෙව නාමං පඤ්ඤායිත්ථ. වයප්පත්තො ච අඤ්ජනවණ්ණො හුත්වා ගාමගොණෙහි සද්ධිං චරති, සීලාචාරසම්පන්නො අහොසි. ගාමදාරකා සිඞ්ගෙසුපි කණ්ණෙසුපි ගලෙපි ගහෙත්වා ඔලම්බන්ති, නඞ්ගුට්ඨෙපි ගහෙත්වා කීළන්ති, පිට්ඨියම්පි නිසීදන්ති. සො එකදිවසං චින්තෙසි ''මය්හං මාතා දුග්ගතා, මං පුත්තට්ඨානෙ ඨපෙත්වා දුක්ඛෙන පොසෙසි, යංනූනාහං භතිං කත්වා ඉමං දුග්ගතභාවතො මොචෙය්‍ය''න්ති. සො තතො පට්ඨාය භතිං උපධාරෙන්තො චරති.

අථෙකදිවසං එකො සත්ථවාහපුත්තො පඤ්චහි සකටසතෙහි විසමතිත්ථං සම්පත්තො, තස්ස ගොණා සකටානි උත්තාරෙතුං න සක්කොන්ති, පඤ්චසු සකටසතෙසු ගොණා යුගපරම්පරාය යොජිතා එකම්පි සකටං උත්තාරෙතුං නාසක්ඛිංසු. බොධිසත්තොපි ගාමගොණෙහි සද්ධිං තත්ථ සමීපෙ චරති. සත්ථවාහපුත්තොපි ගොසුත්තවිත්තකො, සො ''අත්ථි නු ඛො එතෙසං ගුන්නං අන්තරෙ ඉමානි සකටානි උත්තාරෙතුං සමත්ථො උසභාජානීයො''ති උපධාරයමානො බොධිසත්තං දිස්වා ''අයං ආජානීයො සක්ඛිස්සති මය්හං සකටානි උත්තාරෙතුං, කො නු ඛො අස්ස සාමිකො''ති ගොපාලකෙ පුච්ඡි ''කො නු ඛො හො ඉමස්ස සාමිකො, අහං ඉමං සකටෙ යොජෙත්වා සකටෙසු උත්තාරිතෙසු වෙතනං දස්සාමී''ති. තෙ ආහංසු ''ගහෙත්වා නං යොජෙථ, නත්ථි ඉමස්ස ඉමස්මිං ඨානෙ සාමිකො''ති. සො නං නාසාය රජ්ජුකෙන බන්ධිත්වා ආකඩ්ඪෙන්තො චාලෙතුම්පි නාසක්ඛි. බොධිසත්තො කිර ''භතියා කථිතාය ගමිස්සාමී''ති න අගමාසි. සත්ථවාහපුත්තො තස්සාධිප්පායං ඤත්වා ''සාමි, තයා පඤ්චසු සකටසතෙසු උත්තාරිතෙසු එකෙකස්ස සකටස්ස ද්වෙ ද්වෙ කහාපණෙ භතිං කත්වා සහස්සං දස්සාමී''ති ආහ. තදා බොධිසත්තො සයමෙව අගමාසි. අථ නං පුරිසා පුරිමසකටෙසු යොජෙසුං. අථ නං එකවෙගෙනෙව උක්ඛිපිත්වා ථලෙ පතිට්ඨාපෙසි. එතෙනුපායෙන සබ්බසකටානි උත්තාරෙසි.

සත්ථවාහපුත්තො එකෙකස්ස සකටස්ස එකෙකං කත්වා පඤ්චසතානි භණ්ඩිකං කත්වා තස්ස ගලෙ බන්ධි. සො ''අයං මය්හං යථාපරිච්ඡින්නං භතිං න දෙති, න දානිස්ස ගන්තුං දස්සාමී''ති ගන්ත්වා සබ්බපුරිමසකටස්ස පුරතො මග්ගං නිවාරෙත්වා අට්ඨාසි. අපනෙතුං වායමන්තාපි නං අපනෙතුං නාසක්ඛිංසු. සත්ථවාහපුත්තො ''ජානාති මඤ්ඤෙ

එස අත්තනො හතියා ඌනභාව''න්ති එකෙකස්මිං සකටෙ ද්වෙ ද්වෙ කත්වා සහස්සභණ්ඩිකං බන්ධිත්වා ''අයං තෙ සකටුත්තරණභතී''ති ගීවායං ලග්ගෙසි. සො සහස්සභණ්ඩිකං ආදාය මාතු සන්තිකං අගමාසි. ගාමදාරකා ''කිං නාමෙතං අයයිකාකාළකස්ස ගලෙ''ති බොධිසත්තස්ස සන්තිකං ආගච්ඡන්ති. සො තෙ අනුබන්ධිත්වා දූරතොව පලාපෙන්තො මාතු සන්තිකං ගතො. පඤ්චන්නං පන සකටසතානං උත්තාරිතත්තා රත්තෙහි අක්ඛීහි කිලන්තරූපො පඤ්ඤායිත්ථ. අයයිකා තස්ස ගීවාය සහස්සත්ථවිකං දිස්වා ''තාත, අයං තෙ කහං ලද්ධා''ති ගොපාලකදාරකෙ පුච්ඡිත්වා තමත්ථං සුත්වා ''තාත, කිං අහං තයා ලද්ධභතියා ජීවිතුකාමා, කිංකාරණා එවරූපං දුක්ඛං අනුභොසී''ති වත්වා බොධිසත්තං උණ්හොදකෙන න්හාපෙත්වා සකලසරීරං තෙලෙන මක්ඛෙත්වා පානීයං පායෙත්වා සප්පායං භොජනං භොජෙත්වා ජීවිතපරියොසානෙ සද්ධිං බොධිසත්තෙන යථාකම්මං ගතා.

සත්ථා ''න, භික්ඛවෙ, තථාගතො ඉදානෙව අසමධුරො, පුබ්බෙපි අසමධුරොයෙවා''ති වත්වා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා අනුසන්ධිං ඝටෙත්වා අභිසම්බුද්ධො හුත්වා ඉමං ගාථමාහ –

29. ''යතො යතො ගරු ධුරං, යතො ගම්භීරවත්තනී;
තදාස්සු කණ්හං යුඤ්ජන්ති, ස්වාස්සු තං වහතෙ ධුර''න්ති.

තත්ථ **යතො යතො ගරු ධුර**න්ති යස්මිං යස්මිං ඨානෙ ධුරං ගරු භාරියං හොති, අඤ්ඤෙ බලිබද්දා උක්ඛිපිතුං න සක්කොන්ති. **යතො ගම්භීරවත්තනී**ති වත්තන්ති එත්ථාති වත්තනී, මග්ගස්සෙතං නාමං, යස්මිං ඨානෙ උදකචික්ඛල්ලමහන්තතාය වා විසමච්ඡින්නතටභාවෙන වා මග්ගො ගම්භීරො හොතීති අත්ථො. **තදාස්සු කණ්හං යුඤ්ජන්තී**ති එත්ථ **අස්සූ**ති නිපාතමත්තං, තදා කණ්හං යුඤ්ජන්තීති අත්ථො. යදා ධුරඤ්ච ගරු හොති මග්ගො ච ගම්භීරො, තදා අඤ්ඤෙ බලිබද්දෙ අපනෙත්වා කණ්හමෙව යොජෙන්තීති වුත්තං හොති. **ස්වාස්සු තං වහතෙ ධුර**න්ති එත්ථාපි **අස්සූ**ති නිපාතමත්තමෙව, සො තං ධුරං වහතීති අත්ථො.

එවං භගවා ''තදා, භික්ඛවෙ, කණ්හොව තං ධුරං වහතී''ති දස්සෙත්වා අනුසන්ධිං ඝටෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ''තදා මහල්ලිකා උප්පලවණ්ණා අහොසි, අයයිකාකාළකො පන අහමෙව අහොසි''න්ති.

කණ්හජාතකවණ්ණනා නවමා.

[30] 10. මුනිකජාතකවණ්ණනා

මා මුනිකස්ස පිහයීති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො ථුල්ලකුමාරිකාපලොභනං ආරබ්භ කථෙසි. තං තෙරසකනිපාතෙ **චූළනාරදකස්සපජාතකෙ** (ජා. 1.13.40 ආදයො) ආවි භවිස්සති. සත්ථා පන තං භික්ඛුං ''සච්චං කිර ත්වං භික්ඛු උක්කණ්ඨිතොසී''ති පුච්ඡි. ''ආම, භන්තෙ''ති. ''කිං නිස්සායා''ති? ''ථුල්ලකුමාරිකාපලොභනං භන්තෙ''ති. සත්ථා ''භික්ඛු එසා තව අනත්ථකාරිකා, පුබ්බෙපි ත්වං ඉමිස්සා විවාහදිවසෙ ජීවිතක්ඛයං පත්වා මහාජනස්ස උත්තරිභඞ්ගභාවං පත්තො''ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො එකස්මිං ගාමකෙ එකස්ස කුටුම්බිකස්ස ගෙහෙ ගොයොනියං නිබ්බත්ති ''මහාලොහිතො''ති නාමෙන, කනිට්ඨභාතාපිස්ස චූළලොහිතො නාම අහොසි. තෙයෙව ද්වෙ භාතිකෙ නිස්සාය තස්මිං කුලෙ කම්මධුරං වත්තති. තස්මිං පන කුලෙ එකා කුමාරිකා අත්ථි, තං එකො නගරවාසී කුලපුත්තො අත්තනො පුත්තස්ස වාරෙසි. තස්සා මාතාපිතරො ''කුමාරිකාය විවාහකාලෙ ආගතානං පාහුනකානං උත්තරිභඞ්ගො භවිස්සතී''ති යාගුභත්තං දත්වා මුනිකං නාම සූකරං පොසෙසුං. තං දිස්වා චූළලොහිතො භාතරං පුච්ඡි ''ඉමස්මිං කුලෙ කම්මධුරං වත්තමානං අම්හෙ ද්වෙ භාතිකෙ නිස්සාය වත්තති, ඉමෙ පන අම්හාකං තිණපලාලාදීනෙව දෙන්ති, සූකරං යාගුභත්තෙන පොසෙන්ති, කෙන නු ඛො කාරණෙන එස එතං ලභතී''ති. අථස්ස භාතා ''තාත චූළලොහිත, මා ත්වං එතස්ස භොජනං පිහයි, අයං සූකරො මරණභත්තං භුඤ්ජති. එතිස්සා හි කුමාරිකාය විවාහකාලෙ ආගතානං පාහුනකානං උත්තරිභඞ්ගො භවිස්සතීති ඉමෙ එතං සූකරං පොසෙන්ති, ඉතො කතිපාහච්චයෙන තෙ මනුස්සා ආගමිස්සන්ති, අථ නං සූකරං පාදෙසු ගහෙත්වා කඩ්ඪෙන්තා හෙට්ඨාමඤ්චතො නීහරිත්වා ජීවිතක්ඛයං පාපෙත්වා පාහුනකානං සූපබ්‍යඤ්ජනං කරියමානං පස්සිස්සසී''ති වත්වා ඉමං ගාථමාහ –

30. ''මා මුනිකස්ස පිහයි, ආතුරන්නානි භුඤ්ජති;
අප්පොස්සුක්කො භුසං ඛාද, එතං දීඝායුලක්ඛණ''න්ති.

තත්ථ **මා මුනිකස්ස පිහයී**ති මුනිකස්ස භොජනෙ පිහං මා උප්පාදයි, ''එස මුනිකො සුභොජනං භුඤ්ජතී''ති මා මුනිකස්ස පිහයි, ''කදා නු ඛො අහම්පි එවං සුඛිතො භවෙය්‍යා''න්ති මා මුනිකභාවං පත්ථයි. අයඤ්හි ආතුරන්නානි භුඤ්ජති. **ආතුරන්නානී**ති මරණභොජනානි. **අප්පොස්සුක්කො භුසං ඛාදා**ති තස්ස භොජනෙ නිරුස්සුක්කො හුත්වා අත්තනා ලද්ධං භුසං ඛාද. **එතං දීඝායුලක්ඛණ**න්ති එතං දීඝායුභාවස්ස කාරණං. තතො න චිරස්සෙව තෙ මනුස්සා ආගමිංසු, මුනිකං ඝාතෙත්වා නානප්පකාරෙහි පචිංසු. බොධිසත්තො චූළලොහිතං ආහ ''දිට්ඨො තෙ, තාත, මුනිකො''ති. දිට්ඨං මෙ, භාතික, මුනිකස්ස භොජනඵලං, එතස්ස භොජනතො සතගුණෙන සහස්සගුණෙන අම්හාකං තිණපලාලභුසමත්තමෙව උත්තමඤ්ච අනවජ්ජඤ්ච දීඝායුලක්ඛණඤ්චාති.

සත්ථා ''එවං බො ත්වං භික්ඛු පුබ්බෙපි ඉමං කුමාරිකං නිස්සාය ජීවිතක්ඛයං පත්වා මහාජනස්ස උත්තරිභඞ්ගභාවං ගතො''ති ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙසි, සච්චපරියොසානෙ උක්කණ්ඨිතො භික්ඛු සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨාසි. සත්ථා අනුසන්ධිං ඝටෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ''තදා මුනිකසූකරො උක්කණ්ඨිතභික්ඛු අහොසි, ථුල්ලකුමාරිකා එසා එව, චූළලොහිතො ආනන්දො, මහාලොහිතො පන අහමෙව අහොසි''න්ති.

මුනිකජාතකවණ්ණනා දසමා.

කුරුඞ්ගවග්ගො තතියො.

තස්සුද්දානං –

කුරුඞ්ගං කුක්කුරඤ්චෙව, භොජාජානීයඤ්ච ආජඤ්ඤං;
තිත්ථං මහිළාමුඛාභිණ්හං, නන්දිකණ්හඤ්ච මුනිකන්ති.

4. කුලාවකවග්ගො

[31] 1. කුලාවකජාතකවණ්ණනා

කුලාවකාති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො අපරිස්සාවෙත්වා පානීයං පීතං භික්ඛුං ආරබ්භ කථෙසි. සාවත්ථිතො කිර ද්වෙ සහායකා දහරභික්ඛූ ජනපදං ගන්ත්වා එකස්මිං ඵාසුකට්ඨානෙ යථාජ්ඣාසයං වසිත්වා ''සම්මාසම්බුද්ධං පස්සිස්සාමා''ති පුන තතො නික්ඛමිත්වා ජෙතවනාභිමුඛා පායිංසු. එකස්ස හත්ථෙ පරිස්සාවනං අත්ථි, එකස්ස නත්ථි. ද්වෙපි එකතො පානීයං පරිස්සාවෙත්වා පිවන්ති. තෙ එකදිවසං විවාදං අකංසු. පරිස්සාවනසාමිකො ඉතරස්ස පරිස්සාවනං අදත්වා සයමෙව පානීයං පරිස්සාවෙත්වා පිවි, ඉතරො පන පරිස්සාවනං අලභිත්වා පිපාසං සන්ධාරෙතුං අසක්කොන්තො අපරිස්සාවෙත්වා පානීයං පිවි. තෙ උභොපි අනුපුබ්බෙන ජෙතවනං පත්වා සත්ථාරං වන්දිත්වා නිසීදිංසු. සත්ථා සම්මොදනීයං කථං කථෙත්වා ''කුතො ආගතත්ථා''ති පුච්ඡි. ''භන්තෙ, මයං කොසලජනපදෙ එකස්මිං ගාමකෙ වසිත්වා තතො නික්ඛමිත්වා තුම්හාකං දස්සනත්ථාය ආගතා''ති. ''කච්චි පන වො සමග්ගා ආගතත්ථා''ති? අපරිස්සාවනකො ආහ ''අයං, භන්තෙ, අන්තරාමග්ගෙ මයා සද්ධිං විවාදං කත්වා පරිස්සාවනං නාදාසී''ති. ඉතරොපි ආහ ''අයං, භන්තෙ, අපරිස්සාවෙත්වාව ජානං සපාණකං උදකං පිවී''ති. ''සච්චං කිර ත්වං භික්ඛු ජානං සපාණකං උදකං පිවී''ති? ''ආම, භන්තෙ, අපරිස්සාවිතං උදකං පිවින්ති . සත්ථා ''භික්ඛු පුබ්බෙ පණ්ඩිතා දෙවනගරෙ රජ්ජං කාරෙන්තා යුද්ධපරාජිතා සමුද්දපිට්ඨෙන පලායන්තා 'ඉස්සරියං නිස්සාය පාණවධං න කරිස්සාමා'ති තාව මහන්තං යසං පරිච්චජිත්වා සුපණ්ණපොතකානං ජීවිතං දත්වා රථං නිවත්තයිංසූ''ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ මගධරට්ඨෙ රාජගහෙ එකො මාගධරාජා රජ්ජං කාරෙසි. තදා බොධිසත්තො යථා එතරහි සක්කො පුරිමත්තභාවෙ මගධරට්ඨෙ මචලගාමකෙ නිබ්බත්ති, එවං තස්මිංයෙව මචලගාමකෙ මහාකුලස්ස පුත්තො හුත්වා නිබ්බත්ති. නාමග්ගහණදිවසෙ චස්ස ''මඝකුමාරො''ත්වෙව නාමං අකංසු. සො වයප්පත්තො ''මඝමාණවො''ති පඤ්ඤායිත්ථ. අථස්ස මාතාපිතරො සමානජාතිකකුලතො දාරිකං ආනයිංසු. සො පුත්තධීතාහි වඩ්ඪමානො දානපති අහොසි, පඤ්ච සීලානි රක්ඛති. තස්මිඤ්ච ගාමෙ තෙත්තිංසෙව කුලානි හොන්ති, තෙපි තෙත්තිංස කුලා මනුස්සා එකදිවසං ගාමමජ්ඣෙ ඨත්වා ගාමකම්මං කරොන්ති. බොධිසත්තො ඨිතට්ඨානෙ පාදෙහි පංසුං වියූහිත්වා තං පදෙසං රමණීයං කත්වා අට්ඨාසි, අථඤ්ඤො එකො ආගන්ත්වා තස්මිං ඨානෙ ඨිතො. බොධිසත්තො අපරං ඨානං රමණීයං කත්වා අට්ඨාසි, තත්රාපි අඤ්ඤො ඨිතො. බොධිසත්තො අපරම්පි අපරම්පීති සබ්බෙසම්පි ඨිතට්ඨානං රමණීයං කත්වා අපරෙන සමයෙන තස්මිං ඨානෙ මණ්ඩපං කාරෙසි, මණ්ඩපම්පි අපනෙත්වා සාලං කාරෙසි, තත්ථ ඵලකාසනානි සන්ථරිත්වා පානීයචාටිං ඨපෙසි.

අපරෙන සමයෙන තෙපි තෙත්තිංසජනා බොධිසත්තෙන සමානච්ඡන්දා අහෙසුං. තෙ බොධිසත්තො පඤ්චසු සීලෙසු පතිට්ඨාපෙත්වා තතො පට්ඨාය තෙහි සද්ධිං පුඤ්ඤානි කරොන්තො විචරති. තෙපි තෙනෙව සද්ධිං පුඤ්ඤානි කරොන්තා කාලස්සෙව වුට්ඨාය වාසිඵරසුමුසලහත්ථා චතුමහාපථාදීසු මුසලෙන පාසාණෙ උබ්බත්තෙත්වා පවට්ටෙන්ති, යානානං අක්ඛපටිඝාතරුක්ඛෙ හරන්ති, විසමං සමං කරොන්ති, සෙතුං අත්ථරන්ති, පොක්ඛරණියො ඛණන්ති, සාලං කරොන්ති, දානානි දෙන්ති, සීලානි රක්ඛන්ති. එවං යෙභුය්යෙන සකලගාමවාසිනො බොධිසත්තස්ස ඔවාදෙ ඨත්වා සීලානි රක්ඛිංසු.

අථ නෙසං ගාමභොජකො චින්තෙසි ''අහං පුබ්බෙ එතෙසු සුරං පිවන්තෙසු පාණාතිපාතාදීනි කරොන්තෙසු චාටිකහාපණාදිවසෙන චෙව දණ්ඩබලිවසෙන ච ධනං ලභාමි, ඉදානි පන මඝො මාණවො සීලං රක්ඛාපෙති, තෙසං පාණාතිපාතාදීනි කාතුං න දෙති, ඉදානි පන තෙ පඤ්ච සීලානි න රක්ඛාපෙස්සාමී''ති කුද්ධො රාජානං උපසඞ්කමිත්වා ''දෙව, බහූ චොරා ගාමඝාතාදීනි කරොන්තා විචරන්තී''ති ආහ. රාජා තස්ස වචනං සුත්වා ''ගච්ඡ, තෙ ආනෙහී''ති ආහ. සො ගන්ත්වා සබ්බෙපි තෙ බන්ධිත්වා ආනෙත්වා ''ආනීතා, දෙව, චොරා''ති රඤ්ඤො ආරොචෙසි. රාජා තෙසං කම්මං අසොධෙත්වාව ''හත්ථිනා නෙ මද්දාපෙථා''ති ආහ. තතො සබ්බෙපි තෙ රාජඞ්ගණෙ නිපජ්ජාපෙත්වා හත්ථිං ආනයිංසු. බොධිසත්තො තෙසං ඔවාදං අදාසි ''තුම්හෙ සීලානි ආවජ්ජෙථ, පෙසුඤ්ඤකාරකෙ ච රඤ්ඤෙ ච හත්ථිම්හි ච

අත්තනො සරීරෙ ච එකසදිසමෙව මෙත්තං භාවෙථා''ති. තෙ තථා අකංසු. අථ නෙසං මද්දනත්ථාය හත්ථිං උපනෙසුං. සො උපනීයමානොපි න උපගච්ඡති, මහාවිරවං විරවිත්වා පලායති. අඤ්ඤං අඤ්ඤං හත්ථිං ආනයිංසු, තෙපි තථෙව පලායිංසු.

රාජා ''එතෙසං හත්ථෙ කිඤ්චි ඔසධං භවිස්සතී''ති චින්තෙත්වා ''විචිනථා''ති ආහ. විචිනන්තා අදිස්වා ''නත්ථි, දෙවා''ති ආහංසු. තෙන හි කිඤ්චි මන්තං පරිවත්තෙස්සන්ති, පුච්ඡථ නෙ ''අත්ථි වො පරිවත්තනමන්තො''ති? රාජපුරිසා පුච්ඡිංසු, බොධිසත්තො ''අත්ථී''ති ආහ. රාජපුරිසා ''අත්ථි කිර, දෙවා''ති ආරොචයිංසු, රාජා සබ්බෙපි තෙ පක්කොසාපෙත්වා ''තුම්හාකං ජානනමන්තං කථෙථා''ති ආහ. බොධිසත්තො අවොච ''දෙව, අඤ්ඤො අම්හාකං මන්තො නාම නත්ථි, අම්හෙ පන තෙත්තිංසමත්තා ජනා පාණං න හනාම, අදින්නං නාදියාම, මිච්ඡාචාරං න චරාම, මුසාවාදං න භණාම, මජ්ජං න පිවාම, මෙත්තං භාවෙම, දානං දෙම, මග්ගං සමං කරොම, පොක්ඛරණියො ඛණාම, සාලං කරොම, අයං අම්හාකං මන්තො ච පරිත්තඤ්ච වුඩ්ඪි චා''ති. රාජා තෙසං පසන්නො පෙසුඤ්ඤකාරකස්ස සබ්බං ගෙහවිභවං තඤ්ච තෙසංයෙව දාසං කත්වා අදාසි, තං හත්ථිඤ්ච ගාමඤ්ච තෙසංයෙව අදාසි.

තෙ තතො පට්ඨාය යථාරුචියා පුඤ්ඤානි කරොන්තා ''චතුමහාපථෙ මහන්තං සාලං කාරෙස්සාමා''ති වඩ්ඪකිං පක්කොසාපෙත්වා සාලං පට්ඨපෙසුං. මාතුගාමෙසු පන විගතච්ඡන්දතාය තස්සා සාලාය මාතුගාමානං පත්තිං නාදංසු. තෙන ච සමයෙන බොධිසත්තස්ස ගෙහෙ සුධම්මා, චිත්තා, නන්දා, සුජාති චතස්සො ඉත්ථියො හොන්ති. තාසු සුධම්මා වඩ්ඪකිනා සද්ධිං එකතො හුත්වා ''භාතික, ඉමිස්සා සාලාය මං ජෙට්ඨිකං කරොහී''ති වත්වා ලඤ්ජං අදාසි. සො ''සාධූ''ති සම්පටිච්ඡිත්වා පඨමමෙව කණ්ණිකාරුක්ඛං සුක්ඛාපෙත්වා තච්ඡෙත්වා විජ්ඣිත්වා කණ්ණිකං නිට්ඨාපෙත්වා වත්ථෙන පලිවෙඨෙත්වා ඨපෙසි. අථ සාලං නිට්ඨාපෙත්වා කණ්ණිකාරොපනකාලෙ ''අහො, අය්‍යා, එකං න සරිම්හා''ති ආහ. ''කිං නාම, භො''ති. ''කණ්ණිකා ලද්ධුං වට්ටතී''ති. ''හොතු ආහරිස්සාමා''ති? ''ඉදානි ඡින්නරුක්ඛෙන කාතුං න සක්කා, පුබ්බෙයෙව ඡින්දිත්වා තච්ඡෙත්වා විජ්ඣිත්වා ඨපිතකණ්ණිකා ලද්ධුං වට්ටතී''ති. ''ඉදානි කිං කාතබ්බ''න්ති? ''සචෙ කස්සචි ගෙහෙ නිට්ඨාපෙත්වා ඨපිතා වික්කායිකකණ්ණිකා අත්ථි, සා පරියෙසිතබ්බා''ති. තෙ පරියෙසන්තා සුධම්මාය ගෙහෙ දිස්වා මූලෙන න ලභිංසු. ''සචෙ මං සාලාය පත්තිකං කරොථ, දස්සාමී''ති වුත්තෙ ''න මයං මාතුගාමානං පත්තිං දම්හා''ති ආහංසු.

අථ නෙ වඩ්ඪකී ආහ ''අය්‍යා, තුම්හෙ කිං කථෙථ, ඨපෙත්වා බ්‍රහ්මලොකං අඤ්ඤං මාතුගාමරහිතට්ඨානං නාම නත්ථි, ගණ්හථ කණ්ණිකං, එවං සන්තෙ අම්හාකං කම්මං නිට්ඨං ගමිස්සතී''ති. තෙ ''සාධූ''ති කණ්ණිකං ගහෙත්වා සාලං නිට්ඨාපෙත්වා ආසනඵලකානි සන්ථරිත්වා පානීයචාටියො ඨපෙත්වා යාගුභත්තං නිබන්ධිංසු. සාලං පාකාරෙන පරික්ඛිපිත්වා ද්වාරං යොජෙත්වා අන්තොපාකාරෙ වාලුකං ආකිරිත්වා බහිපාකාරෙ තාලපන්තියො රොපෙසුං. චිත්තාපි තස්මිං ඨානෙ උය්‍යානං කාරෙසි, ''පුප්ඵූපගඵලූපගරුක්ඛො අසුකො නාම තස්මිං නත්ථී''ති නාහොසි. නන්දාපි තස්මිංයෙව ඨානෙ පොක්ඛරණිං කාරෙසි පඤ්චවණ්ණෙහි පදුමෙහි සඤ්ඡන්නං රමණීයං. සුජා න කිඤ්චි අකාසි.

බොධිසත්තො මාතු උපට්ඨානං පිතු උපට්ඨානං කුලෙ ජෙට්ඨාපචායිකකම්මං සච්චවාචං අඵරුසවාචං අපිසුණවාචං මච්ඡෙරවිනයන්ති ඉමානි සත්ත වතපදානි පූරෙත්වා –

> ''මාතාපෙත්තිභරං ජන්තුං, කුලෙ ජෙට්ඨාපචායිනං;
> සණ්හං සඛිලසම්භාසං, පෙසුණෙය්‍යප්පහායිනං.
>
> ''මච්ඡෙරවිනයෙ යුත්තං, සච්චං කොධාභිභුං නරං;
> තං වෙ දෙවා තාවතිංසා, ආහු සප්පුරිසො ඉතී''ති. (සං. නි. 1.257) –

එවං පසංසියභාවං ආපජ්ජිත්වා ජීවිතපරියොසානෙ තාවතිංසභවනෙ සක්කො දෙවරාජා හුත්වා නිබ්බත්ති, තෙපිස්ස සහායා තත්ථෙව නිබ්බත්තිංසු. තස්මිං කාලෙ තාවතිංසභවනෙ අසුරා පටිවසන්ති. සක්කො දෙවරාජා ''කිං නො සාධාරණෙන රජ්ජෙනා''ති අසුරෙ දිබ්බපානං පායෙත්වා මත්තෙ සමානෙ පාදෙසු ගාහාපෙත්වා සිනෙරුපබ්බතපාදෙ ඛිපාපෙසි. තෙ අසුරභවනමෙව සම්පාපුණිංසු.

අසුරභවනං නාම සිනෙරුස්ස හෙට්ඨිමතලෙ තාවතිංසදෙවලොකප්පමාණමෙව, තත්ථ දෙවානං පාරිච්ඡත්තකො විය චිත්තපාටලි නාම කප්පට්ඨියරුක්ඛො හොති. තෙ චිත්තපාටලියා පුප්ඵිතාය ජානන්ති ''නායං අම්හාකං දෙවලොකො, දෙවලොකස්මිඤ්හි පාරිච්ඡත්තකො පුප්ඵතී''ති. අථ තෙ ''ජරසක්කො අම්හෙ මත්තෙ කත්වා මහාසමුද්දපිට්ඨෙ ඛිපිත්වා අම්හාකං දෙවනගරං ගණ්හි, තෙ මයං තෙන සද්ධිං යුජ්ඣිත්වා අම්හාකං දෙවනගරමෙව ගණ්හිස්සාමා''ති කිපිල්ලිකා විය ථම්භං සිනෙරුං අනුසඤ්චරමානා උට්ඨහිංසු. සක්කො ''අසුරා කිර උට්ඨිතා''ති සුත්වා සමුද්දපිට්ඨෙයෙව අබ්භුග්ගන්ත්වා යුජ්ඣමානො තෙහි පරාජිතො දියඩ්ඪයොජනසතිකෙන වෙජයන්තරථෙන දක්ඛිණසමුද්දස්ස මත්ථකෙන පලායිතුං ආරද්ධො. අථස්ස රථො සමුද්දපිට්ඨෙන වෙගෙන ගච්ඡන්තො සිම්බලිවනං පක්ඛන්තො, තස්ස ගමනමග්ගෙ සිම්බලිවනං නළවනං විය ඡිජ්ජිත්වා ඡිජ්ජිත්වා සමුද්දපිට්ඨෙ පතති. සුපණ්ණපොතකා සමුද්දපිට්ඨෙ පරිපතන්තා මහාවිරවං රවිංසු. සක්කො මාතලිං පුච්ඡි ''සම්ම මාතලි, කිං සද්දො නාමෙස, අතිකාරුඤ්ඤරවො වත්තතී''ති? ''දෙව, තුම්හාකං රථවෙගෙන විචුණ්ණිතෙ සිම්බලිවනෙ පතන්තෙ සුපණ්ණපොතකා මරණභයතජ්ජිතා එකවිරවං විරවන්තී''ති.

මහාසත්තො ‘‘සම්ම මාතලි, මා අම්හෙ නිස්සාය එතෙ කිලමන්තු, න මයං ඉස්සරියං නිස්සාය පාණවධකම්මං කරොම, එතෙසං පන අත්ථාය මයං ජීවිතං පරිච්චජිත්වා අසුරානං දස්සාම, නිවත්තයෙතං රථ’’න්ති වත්වා ඉමං ගාථමාහ –

31. ‘‘කුලාවකා මාතලි සිම්බලිස්මිං, ඊසාමුඛෙන පරිවජ්ජයස්සු;
කාමං චජාම අසුරෙසු පාණං, මාමෙ දිජා විකුලාවා අහෙසු’’න්ති.

තත්ථ **කුලාවකාති** සුපණ්ණපොතකා. **මාතලීති** සාරථිං ආමන්තෙසි. **සිම්බලිස්මින්ති** පස්ස එතෙ සිම්බලිරුක්ඛෙ ඔලම්බන්තා ඨිතාති දස්සෙති. **ඊසාමුඛෙන පරිවජ්ජයස්සූති** එතෙ එතස්ස රථස්ස ඊසාමුඛෙන යථා න හඤ්ඤන්ති, එවං තෙ පරිවජ්ජයස්සු. **කාමං චජාම අසුරෙසු පාණන්ති** යදි අම්හෙසු අසුරානං පාණං චජන්තෙසු එතෙසං සොත්ථි හොති, කාමං චජාම එකංසෙනෙව මයං අසුරෙසු අම්හාකං පාණං චජාම. **මාමෙ දිජා විකුලාවා අහෙසුන්ති** ඉමෙ පන දිජා ඉමෙ ගරුළපොතකා විද්ධස්තවිචුණ්ණිතකුලාවකතාය විකුලාවා මා අහෙසුං, මා අම්හාකං දුක්ඛං එතෙසං උපරි ඛිප, නිවත්තය නිවත්තය රථන්ති. මාතලිසඞ්ගාහකො තස්ස වචනං සුත්වා රථං නිවත්තෙත්වා අඤ්ඤෙන මග්ගෙන දෙවලොකාභිමුඛං අකාසි. අසුරා පන තං නිවත්තයමානමෙව දිස්වා ‘‘අද්ධා අඤ්ඤෙහිපි චක්කවාළෙහි සක්කා ආගච්ඡන්ති, බලං ලභිත්වා රථො නිවත්තො භවිස්සතී’’ති මරණභයභීතා පලායිත්වා අසුරභවනමෙව පවිසිංසු.

සක්කොපි දෙවනගරං පවිසිත්වා ද්වීසු දෙවලොකෙසු දෙවගණෙන පරිවුතො නගරමජ්ඣෙ අට්ඨාසි. තස්මිං ඛණෙ පථවිං භින්දිත්වා යොජනසහස්සුබ්බෙධො වෙජයන්තපාසාදො උට්ඨහි. විජයන්තෙ උට්ඨිතත්තා ‘‘වෙජයන්තො’’ ත්වෙව නාමං අකංසු. අථ සක්කො පුන අසුරානං අනාගමනත්ථාය පඤ්චසු ඨානෙසු ආරක්ඛං ඨපෙසි. යං සන්ධාය වුත්තං –

‘‘අන්තරා ද්වින්නං අයුජ්ඣපුරානං, පඤ්චවිධා ඨපිතා අභිරක්ඛා;
උරගකරොටිපයස්ස ච හාරී, මදනයුතා චතුරො ච මහන්තා’’ති. (සං. නි. අට්ඨ. 1.1.247);

ද්වෙ නගරානිපි යුද්ධෙන ගහෙතුං අසක්කුණෙය්යතාය අයුජ්ඣපුරානි නාම ජාතානි දෙවනගරඤ්ච අසුරනගරඤ්ච. යදා හි අසුරා බලවන්තා හොන්ති, අථ දෙවෙහි පලායිත්වා දෙවනගරං පවිසිත්වා ද්වාරෙ පිහිතෙ අසුරානං සතසහස්සම්පි කිඤ්චි කාතුං න සක්කොති. යදා දෙවා බලවන්තා හොන්ති, අථ අසුරෙහි පලායිත්වා අසුරනගරං පවිසිත්වා ද්වාරෙ පිහිතෙ සක්කානං සතසහස්සම්පි කිඤ්චි කාතුං න සක්කොති. ඉති ඉමානි ද්වෙ නගරානි අයුජ්ඣපුරානි නාම. තෙසං අන්තරා එතෙසු උරගාදීසු පඤ්චසු ඨානෙසු සක්කෙන ආරක්ඛා ඨපිතා. තත්ථ **උරග-**සද්දෙන නාගා ගහිතා. තෙ උදකෙ බලවන්තා හොන්ති, තස්මා සිනෙරුස්ස පඨමාලින්දෙ තෙසං ආරක්ඛා. **කරොටි-**සද්දෙන සුපණ්ණා ගහිතා. තෙසං කිර කරොටි නාම පානභොජනං, තෙන තං නාමං ලභිංසු, දුතියාලින්දෙ තෙසං ආරක්ඛා. **පයස්සහාරි-**සද්දෙන කුම්භණ්ඩා ගහිතා. දානවරක්ඛසා කිරෙතෙ, තතියාලින්දෙ තෙසං ආරක්ඛා. **මදනයුත-**සද්දෙන යක්ඛා ගහිතා. විසමචාරිනො කිර තෙ යුද්ධසොණ්ඩා, චතුත්ථාලින්දෙ තෙසං ආරක්ඛා. **චතුරො ච මහන්තාති** චත්තාරො මහාරාජානො වුත්තා, පඤ්චමාලින්දෙ තෙසං ආරක්ඛා. තස්මා යදි අසුරා කුපිතා ආවිලචිත්තා දෙවපුරං උපයන්ති, පඤ්චවිධෙසු යං ගිරිනො පඨමං පරිභණ්ඩං, තං උරගා පරිබාහිය තිට්ඨන්ති. එවං සෙසෙසු සෙසා.

ඉමෙසු පන පඤ්චසු ඨානෙසු ආරක්ඛං ඨපෙත්වා සක්කෙ දෙවානමින්දෙ දිබ්බසම්පත්තිං අනුභවමානෙ සුධම්මා චවිත්වා තස්සෙව පාදපරිචාරිකා හුත්වා නිබ්බත්ති, කණ්ණිකාය දින්නනිස්සන්දෙන චස්සා පඤ්චයොජනසතිකා සුධම්මා නාම දෙවසභා උදපාදි, යත්ථ දිබ්බසෙතච්ඡත්තස්ස හෙට්ඨා යොජනප්පමාණෙ කඤ්චනපල්ලඞ්කෙ නිසින්නො සක්කො දෙවානමින්දො දෙවමනුස්සානං කත්තබ්බකිච්චානි කරොති. චිත්තාපි චවිත්වා තස්සෙව පාදපරිචාරිකා හුත්වා නිබ්බත්ති, උය්යානස්ස කරණනිස්සන්දෙන චස්සා චිත්තලතාවනං නාම උය්යානං උදපාදි. නන්දාපි චවිත්වා තස්සෙව පාදපරිචාරිකා හුත්වා නිබ්බත්ති, පොක්ඛරණියා නිස්සන්දෙන චස්සා නන්දා නාම පොක්ඛරණී උදපාදි.

සුජා පන කුසලකම්මස්ස අකතත්තා එකස්මිං අරඤ්ඤෙ කන්දරාය බකසකුණිකා හුත්වා නිබ්බත්තා. සක්කො ‘‘සුජා න පඤ්ඤායති, කත්ථ නු ඛො නිබ්බත්තා’’ති ආවජ්ජෙන්තො තං දිස්වා තත්ථ ගන්ත්වා තං ආදාය දෙවලොකං ආගන්ත්වා තස්සා රමණීයං දෙවනගරං සුධම්මං දෙවසභං චිත්තලතාවනං නන්දාපොක්ඛරණිඤ්ච දස්සෙත්වා ‘‘එතා කුසලං කත්වා මය්හං පාදපරිචාරිකා හුත්වා නිබ්බත්තා, ත්වං පන කුසලං අකත්වා තිරච්ඡානයොනියං නිබ්බත්තා , ඉතො පට්ඨාය සීලං රක්ඛාහී’’ති තං ඔවදිත්වා පඤ්චසු සීලෙසු පතිට්ඨාපෙත්වා තත්ථෙව නෙත්වා විස්සජ්ජෙසි. සාපි තතො පට්ඨාය සීලං රක්ඛති. සක්කො කතිපාහච්චයෙන ‘‘සක්කා නු ඛො සීලං රක්ඛිතු’’න්ති ගන්ත්වා මච්ඡරූපෙන උත්තානො හුත්වා පුරතො නිපජ්ජි, සා ‘‘මතමච්ඡකො’’ති සඤ්ඤාය සීසෙ අග්ගහෙසි, මච්ඡො නඞ්ගුට්ඨං චාලෙසි, අථ නං ‘‘ජීවති මඤ්ඤෙ’’ති විස්සජ්ජෙසි. සක්කො ‘‘සාධු සාධු, සක්ඛිස්සසි සීලං රක්ඛිතු’’න්ති අගමාසි. සා තතො චුතා බාරාණසියං කුම්භකාරගෙහෙ නිබ්බත්ති.

සක්කො ‘‘කහං නු ඛො නිබ්බත්තා’’ති තත්ථ නිබ්බත්තභාවං ඤත්වා සුවණ්ණඑළාලුකානං යානකං පූරෙත්වා මජ්ඣෙ ගාමස්ස මහල්ලකවෙසෙන නිසීදිත්වා ‘‘එළාලුකානි ගණ්හථ, එළාලුකානි ගණ්හථා’’ති උග්ඝොසෙසි. මනුස්සා ආගන්ත්වා ‘‘දෙහි, තාතා’’ති ආහංසු. ‘‘අහං සීලරක්ඛකානං දම්මි, තුම්හෙ සීලං රක්ඛථා’’ති? ‘‘මයං සීලං නාම

න ජානාම, මූලෙන දෙහී''ති. ''න මය්හං මූලෙන අත්ථො, සීලරක්ඛනකඡන්දෙනෙවාහං දම්මී''ති. මනුස්සා ''කො වායං එළාලුකො''ති පක්කමිංසු. සුජා තං පවත්තිං සුත්වා ''මය්හං ආනීතං භවිස්සතී''ති චින්තෙත්වා ගන්ත්වා තං ''දෙහි, තාතා''ති ආහ. ''සීලං රක්ඛසි, අම්මා''ති? ''ආම, රක්ඛාමී''ති. ''ඉදං මයා තුය්හමෙව අත්ථාය ආභත''න්ති සද්ධිං යානකෙන ගෙහද්වාරෙ ඨපෙත්වා පක්කාමි.

සාපි යාවජීවං සීලං රක්ඛිත්වා තතො චුතා වෙපචිත්තිස්ස අසුරින්දස්ස ධීතා හුත්වා නිබ්බත්ති, සීලානිසංසෙන අභිරූපා අහොසි. සො තස්සා වයප්පත්තකාලෙ ''මය්හං ධීතා අත්තනො චිත්තරුචිතං සාමිකං ගණ්හතූ''ති අසුරෙ සන්නිපාතෙසි . සක්කො ''කහං නු ඛො සා නිබ්බත්තා''ති ඔලොකෙන්තො තත්ථ නිබ්බත්තභාවං ඤත්වා ''සුජා චිත්තරුචිතං සාමිකං ගණ්හන්තී මං ගණ්හිස්සතී''ති අසුරවණ්ණං මාපෙත්වා තත්ථ අගමාසි. සුජං අලඞ්කරිත්වා සන්නිපාතට්ඨානං ආනෙත්වා ''චිත්තරුචිතං සාමිකං ගණ්හා''ති ආහංසු. සා ඔලොකෙන්තී සක්කං දිස්වා පුබ්බෙපි සිනෙහවසෙන උප්පන්නපෙමෙන මහොඝෙන විය අජ්ඣොත්ථටහදයා හුත්වා ''අයං මෙ සාමිකො''ති වත්වා තස්ස උපරි පුප්ඵදාමං ඛිපිත්වා අග්ගමහෙසි. අසුරා ''අම්හාකං රාජා එත්තකං කාලං ධීතු අනුච්ඡවිකං අලභිත්වා ඉදානි ලභති , අයමෙවස්සා ධීතු පිතාමහතො මහල්ලකො අනුච්ඡවිකො''ති ලජ්ජමානා පක්කමිංසු. සො තං දෙවනගරං ආනෙත්වා අඩ්ඪතෙය්‍යානං නාටිකාකොටීනං ජෙට්ඨිකං කත්වා යාවතායුකං ඨත්වා යථාකම්මං ගතො.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ''එවං භික්ඛු පුබ්බෙ පණ්ඩිතා දෙවනගරෙ රජ්ජං කාරයමානා අත්තනො ජීවිතං පරිච්චජන්තාපි පාණාතිපාතං න කරිංසු, ත්වං නාම එවරූපෙ නිය්‍යානිකෙ සාසනෙ පබ්බජිත්වා අපරිස්සාවිතං සපාණකං උදකං පිවිස්සසී''ති තං භික්ඛුං ගරහිත්වා අනුසන්ධිං ඝටෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ''තදා මාතලිසඞ්ගාහකො ආනන්දො අහොසි, සක්කො පන අහමෙව අහොසි''න්ති.

කුලාවකජාතකවණ්ණනා පඨමා.

[32] 2. නච්චජාතකවණ්ණනා

රුදං මනුඤ්ඤන්ති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො එකං බහුභණ්ඩිකං භික්ඛුං ආරබ්භ කථෙසි. වත්ථු හෙට්ඨා **දෙවධම්මජාතකෙ** (ජා. 1.1.6) වුත්තසදිසමෙව. සත්ථා තං භික්ඛුං ''සච්චං කිර ත්වං භික්ඛු බහුභණ්ඩො''ති පුච්ඡි. ''ආම, භන්තෙ''ති. ''කිංකාරණා ත්වං භික්ඛු බහුභණ්ඩො ජාතොසී''ති? සො එත්තකං සුත්වාව කුද්ධො නිවාසනපාරුපනං ඡඩ්ඩෙත්වා ''ඉමිනා දානි නීහාරෙන විචරාමී''ති සත්ථු පුරතො නග්ගො අට්ඨාසි. මනුස්සා ''ධී ධී''ති ආහංසු. සො තතො පලායිත්වා හීනායාවත්තො. භික්ඛූ ධම්මසභායං සන්නිසින්නා ''සත්ථු නාම පුරතො එවරූපං කරිස්සතී''ති තස්ස අගුණකථං කථෙසුං. සත්ථා ආගන්ත්වා ''කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්නිසින්නා''ති භික්ඛූ පුච්ඡි. භන්තෙ, ''සො හි නාම භික්ඛු තුම්හාකං පුරතො චතුපරිසමජ්ඣෙ හිරොත්තප්පං පහාය ගාමදාරකො විය නග්ගො ඨත්වා මනුස්සෙහි ජිගුච්ඡියමානො හීනායාවත්තිත්වා සාසනා පරිහීනො''ති තස්ස අගුණකථාය නිසින්නාම්හාති. සත්ථා ''න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව සො භික්ඛු හිරොත්තප්පාභාවෙන රතනසාසනා පරිහීනො, පුබ්බෙ ඉත්ථිරතනපටිලාභතොපි පරිහීනොයෙවා''ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ පඨමකප්පෙ චතුප්පදා සීහං රාජානං අකංසු, මච්ඡා ආනන්දමච්ඡං, සකුණා සුවණ්ණහංසං. තස්ස පන සුවණ්ණහංසරාජස්ස ධීතා හංසපොතිකා අභිරූපා අහොසි. සො තස්සා වරං අදාසි, සා අත්තනො චිත්තරුචිතං සාමිකං වාරෙසි. හංසරාජා තස්සා වරං දත්වා හිමවන්තෙ සබ්බෙ සකුණෙ සන්නිපාතාපෙසි, නානප්පකාරා හංසමොරාදයො සකුණගණා සමාගන්ත්වා එකස්මිං මහන්තෙ පාසාණතලෙ සන්නිපතිංසු. හංසරාජා ''අත්තනො චිත්තරුචිතං සාමිකං ආගන්ත්වා ගණ්හාතූ''ති ධීතරං පක්කොසාපෙසි. සා සකුණසඞ්ඝං ඔලොකෙන්තී මණිවණ්ණගීවං චිත්‍රපෙඛුණං මොරං දිස්වා ''අයං මෙ සාමිකො හොතූ''ති ආරොචෙසි. සකුණසඞ්ඝා මොරං උපසඞ්කමිත්වා ආහංසු ''සම්ම මොර, අයං රාජධීතා එත්තකානං සකුණානං මජ්ඣෙ සාමිකං රොචෙන්තී තයි රුචිං උප්පාදෙසී''ති. මොරො ''අජ්ජාපි තාව මෙ බලං න පස්සතී''ති අතිතුට්ඨියා හිරොත්තප්පං භින්දිත්වා තාව මහතො සකුණසඞ්ඝස්ස මජ්ඣෙ පක්ඛෙ පසාරෙත්වා නච්චිතුං ආරභි, නච්චන්තො අප්පටිච්ඡන්නො අහොසි.

සුවණ්ණහංසරාජා ලජ්ජිතො ''ඉමස්ස නෙව අජ්ඣත්තසමුට්ඨානා හිරී අත්ථි, න බහිද්ධාසමුට්ඨානං ඔත්තප්පං, නාස්ස භින්නහිරොත්තප්පස්ස මම ධීතරං දස්සාමී''ති සකුණසඞ්ඝමජ්ඣෙ ඉමං ගාථමාහ –

32. ''රුදං මනුඤ්ඤං රුචිරා ච පිට්ඨී, වෙළුරියවණ්ණූපනිභා ච ගීවා;
බ්‍යාමමත්තානි ච පෙඛුණානි, නච්චෙන තෙ ධීතරං නො දදාමී''ති.

තත්ථ **රුදං මනුඤ්ඤ**න්ති ත-කාරස්ස ද-කාරො කතො, රුතං මනාපං, වස්සිතසද්දො මධුරොති අත්ථො. **රුචිරා ච පිට්ඨීති** පිට්ඨිපි තෙ චිත්‍රා චෙව සොභනා ච. **වෙළුරියවණ්ණූපනිභාති** වෙළුරියමණිවණ්ණසදිසා. **බ්‍යාමමත්තානීති** එකබ්‍යාමප්පමාණානි. **පෙඛුණානීති** පිඤ්ඡානි. **නච්චෙන තෙ ධීතරං නො දදාමීති** හිරොත්තප්පං භින්දිත්වා නච්චිතභාවෙනෙව තෙ එවරූපස්ස නිල්ලජ්ජස්ස ධීතරං නො දදාමීති වත්වා හංසරාජා තස්මිංයෙව පරිසමජ්ඣෙ අත්තනො භාගිනෙය්‍යස්ස හංසපොතකස්ස ධීතරං අදාසි. මොරො හංසපොතිකං අලභිත්වා ලජ්ජිත්වා තතොව උප්පතිත්වා පලායි. හංසරාජාපි අත්තනො වසනට්ඨානමෙව ගතො.

සත්ථා ‘‘න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව එස හිරොත්තප්පං භින්දිත්වා රතනසාසනා පරිහීනො, පුබ්බෙපි ඉත්ථිරතනපටිලාභතො පරිහීනොයෙවා’’ති ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා අනුසන්ධිං ඝටෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා මොරො බහුභණ්ඩිකො අහොසි, හංසරාජා පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

නච්චජාතකවණ්ණනා දුතියා.

[33] 3. සම්මොදමානජාතකවණ්ණනා

සම්මොදමානාති ඉදං සත්ථා කපිලවත්ථුං උපනිස්සාය නිග්‍රොධාරාමෙ විහරන්තො චුම්බටකකලහං ආරබ්භ කථෙසි. සො **කුණාලජාතකෙ** (ජා. 2.21.කුණාලජාතක) ආවි භවිස්සති. තදා පන සත්ථා ඤාතකෙ ආමන්තෙත්වා ‘‘මහාරාජා ඤාතකානං අඤ්ඤමඤ්ඤං විග්ගහො නාම න යුත්තො, තිරච්ඡානගතාපි හි පුබ්බෙ සමග්ගකාලෙ පච්චාමිත්තෙ අභිභවිත්වා සොත්ථිං පත්තා යදා විවාදමාපන්නා, තදා මහාවිනාසං පත්තා’’ති වත්වා ඤාතිරාජකුලෙහි ආයාචිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො වට්ටකයොනියං නිබ්බත්තිත්වා අනෙකවට්ටකසහස්සපරිවාරො අරඤ්ඤෙ පටිවසති. තදා එකො වට්ටකලුද්දකො තෙසං වසනට්ඨානං ගන්ත්වා වට්ටකවස්සිතං කත්වා තෙසං සන්නිපතිතභාවං ඤත්වා තෙසං උපරි ජාලං ඛිපිත්වා පරියන්තෙසු මද්දන්තො සබ්බෙ එකතො කත්වා පච්ඡිං පූරෙත්වා ඝරං ගන්ත්වා තෙ වික්කිණිත්වා තෙන මූලෙන ජීවිකං කප්පෙති. අථෙකදිවසං බොධිසත්තො තෙ වට්ටකෙ ආහ – ‘‘අයං සාකුණිකො අම්හාකං ඤාතකෙ විනාසං පාපෙති, අහං එකං උපායං ජානාමි, එනෙස අම්හෙ ගණ්හිතුං න සක්ඛිස්සති, ඉතො දානි පට්ඨාය එතෙන තුම්හාකං උපරි ජාලෙ ඛිත්තමත්තෙ එකෙකො එකෙකස්මිං ජාලක්ඛිකෙ සීසං ඨපෙත්වා ජාලං උක්ඛිපිත්වා ඉච්ඡිතට්ඨානං හරිත්වා එකස්මිං කණ්ටකගුම්බෙ පක්ඛිපථ, එවං සන්තෙ හෙට්ඨා තෙන තෙන ඨානෙන පලායිස්සාමා’’ති. තෙ සබ්බෙ ‘‘සාධූ’’ති පටිස්සුණිංසු. දුතියදිවසෙ උපරි ජාලෙ ඛිත්තෙ තෙ බොධිසත්තෙන වුත්තනයෙනෙව ජාලං උක්ඛිපිත්වා එකස්මිං කණ්ටකගුම්බෙ ඛිපිත්වා සයං හෙට්ඨාභාගෙන තතො තතො පලායිංසු. සාකුණිකස්ස ගුම්බතො ජාලං මොචෙන්තස්සෙව විකාලො ජාතො, සො තුච්ඡහත්ථොව අගමාසි.

පුනදිවසතො පට්ඨායපි වට්ටකා තථෙව කරොන්ති. සොපි යාව සූරියත්ථඞ්ගමනා ජාලමෙව මොචෙන්තො කිඤ්චි අලභිත්වා තුච්ඡහත්ථොව ගෙහං ගච්ඡති. අථස්ස භරියා කුජ්ඣිත්වා ‘‘ත්වං දිවසෙ දිවසෙ තුච්ඡහත්ථො ආගච්ඡසි, අඤ්ඤම්පි තෙ බහි පොසිතබ්බට්ඨානං අත්ථි මඤ්ඤෙ’’ති ආහ. සාකුණිකො ‘‘භද්දෙ, මම අඤ්ඤං පොසිතබ්බට්ඨානං නත්ථි, අපිච ඛො පන තෙ වට්ටකා සමග්ගා හුත්වා චරන්ති, මයා ඛිත්තමත්තෙ ජාලං ආදාය කණ්ටකගුම්බෙ ඛිපිත්වා ගච්ඡන්ති, න ඛො පනෙතෙ සබ්බකාලමෙව සම්මොදමානා විහරිස්සන්ති, ත්වං මා චින්තයි, යදා තෙ විවාදමාපජ්ජිස්සන්ති, තදා තෙ සබ්බෙව ආදාය තව මුඛං හාසයමානො ආගච්ඡිස්සාමී’’ති වත්වා භරියාය ඉමං ගාථමාහ –

33. ‘‘සම්මොදමානා ගච්ඡන්ති, ජාලමාදාය පක්ඛිනො;
යදා තෙ විවදිස්සන්ති, තදා එහින්ති මෙ වස’’න්ති.

තත්ථ **යදා තෙ විවදිස්සන්තීති** යස්මිං කාලෙ තෙ වට්ටකා නානාලද්ධිකා නානාගාහා හුත්වා විවදිස්සන්ති, කලහං කරිස්සන්තීති අත්ථො. **තදා එහින්ති මෙ වසන්ති** තස්මිං කාලෙ සබ්බෙපි තෙ මම වසං ආගච්ඡිස්සන්ති. අථාහං තෙ ගහෙත්වා තව මුඛං හාසෙන්තො ආගච්ඡිස්සාමීති භරියං සමස්සාසෙසි.

කතිපාහස්සෙව පන අච්චයෙන එකො වට්ටකො ගොචරභූමිං ඔතරන්තො අසල්ලක්ඛෙත්වා අඤ්ඤස්ස සීසං අක්කමි, ඉතරො ‘‘කො මං සීසෙ අක්කමී’’ති කුජ්ඣි. ‘‘අහං අසල්ලක්ඛෙත්වා අක්කමිං, මා කුජ්ඣී’’ති වුත්තෙපි කුජ්ඣියෙව. තෙ පුනප්පුනං කථෙන්තා ‘‘ත්වමෙව මඤ්ඤෙ ජාලං උක්ඛිපසී’’ති අඤ්ඤමඤ්ඤං විවාදං කරිංසු. තෙසු විවදන්තෙසු බොධිසත්තො චින්තෙසි ‘‘විවාදකෙ සොත්ථිභාවො නාම නත්ථි, ඉදානෙව තෙ ජාලං න උක්ඛිපිස්සන්ති, තතො මහන්තං විනාසං පාපුණිස්සන්ති, සාකුණිකො ඔකාසං ලභිස්සති, මයා ඉමස්මිං ඨානෙ න සක්කා වසිතු’’න්ති. සො අත්තනො පරිසං ආදාය අඤ්ඤත්ථ ගතො. සාකුණිකොපි ඛො කතිපාහච්චයෙන ආගන්ත්වා වට්ටකවස්සිතං වස්සිත්වා තෙසං සන්නිපතිතානං උපරි ජාලං ඛිපි. අථෙකො වට්ටකො ‘‘තුය්හං කිර ජාලං උක්ඛිපන්තස්සෙව මත්ථකෙ ලොමානි පතිතානි, ඉදානි උක්ඛිපා’’ති ආහ. අපරො ‘‘තුය්හං කිර ජාලං උක්ඛිපන්තස්සෙව ද්වීසු පක්ඛෙසු පත්තානි පතිතානි, ඉදානි උක්ඛිපා’’ති ආහ. ඉති තෙසං ‘‘ත්වං උක්ඛිප, ත්වං උක්ඛිපා’’ති වදන්තානඤ්ඤෙව සාකුණිකො ජාලං උක්ඛිපිත්වා සබ්බෙව තෙ එකතො කත්වා පච්ඡිං පූරෙත්වා භරියං හාසයමානො ගෙහං අගමාසි.

සත්ථා ‘‘එවං මහාරාජා ඤාතකානං කලහො නාම න යුත්තො, කලහො විනාසමූලමෙව හොතී’’ති ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා අනුසන්ධිං ඝටෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා අපණ්ඩිතවට්ටකො දෙවදත්තො අහොසි, පණ්ඩිතවට්ටකො පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

සම්මොදමානජාතකවණ්ණනා තතියා.

[34] 4. මච්ඡජාතකවණ්ණනා

න මං සීතං න මං උණ්හන්ති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො පුරාණදුතියිකාපලොභනං ආරබ්භ කථෙසි. තදා හි සත්ථා තං භික්ඛුං ‘‘සච්චං කිර ත්වං භික්ඛු උක්කණ්ඨිතොසී’’ති පුච්ඡි. ‘‘සච්චං, භගවා’’ති. ‘‘කෙනාසි උක්කණ්ඨාපිතො’’ති? ‘‘පුරාණදුතියිකා මෙ, භන්තෙ මධුරහත්ථරසා, තං ජහිතුං න සක්කොමී’’ති. අථ නං සත්ථා ‘‘භික්ඛු එසා ඉත්ථී තව අනත්ථකාරිකා , පුබ්බෙපි ත්වං එතං නිස්සාය මරණං පාපුණන්තො මං ආගම්ම මරණා මුත්තො’’ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො තස්ස පුරොහිතො අහොසි. තදා කෙවට්ටා නදියං ජාලං ඛිපිංසු. අථෙකො මහාමච්ඡො රතිවසෙන අත්තනො මච්ඡියා සද්ධිං කීළමානො ආගච්ඡති. තස්ස සා මච්ඡී පුරතො ගච්ඡමානා ජාලගන්ධං ඝායිත්වා ජාලං පරිහරමානා ගතා. සො පන කාමගිද්ධො ලොලමච්ඡො ජාලකුච්ඡිමෙව පවිට්ඨො. කෙවට්ටා තස්ස ජාලං පවිට්ඨභාවං ඤත්වා ජාලං උක්ඛිපිත්වා මච්ඡං ගහෙත්වා අමාරෙත්වාව වාලිකාපිට්ඨෙ ඛිපිත්වා ‘‘ඉමං අඞ්ගාරෙසු පචිත්වා ඛාදිස්සාමා’’ති අඞ්ගාරෙ කරොන්ති, සූලං තච්ඡෙන්ති. මච්ඡො ‘‘එතං අඞ්ගාරතාපනං වා සූලවිජ්ඣනං වා අඤ්ඤං වා පන දුක්ඛං න මං කිලමෙති, යං පනෙසා මච්ඡී ‘අඤ්ඤං සො නූන රතියා ගතො’ති මයි දොමනස්සං ආපජ්ජති, තමෙව මං බාධතී’’ති පරිදෙවමානො ඉමං ගාථමාහ –

34. ‘‘න මං සීතං න මං උණ්හං, න මං ජාලස්මිං බාධනං;
යඤ්ච මං මඤ්ඤතෙ මච්ඡී, අඤ්ඤං සො රතියා ගතො’’ති.

තත්ථ **න මං සීතං න මං උණ්හන්ති** මච්ඡානං උදකා නීහටකාලෙ සීතං හොති, තස්මිං විගතෙ උණ්හං හොති, තදුභයම්පි සන්ධාය ‘‘න මං සීතං න මං උණ්හං බාධතී’’ති පරිදෙවති. යම්පි අඞ්ගාරෙසු පච්චනමූලකං දුක්ඛං භවිස්සති, තම්පි සන්ධාය ‘‘න මං උණ්හ’’න්ති පරිදෙවතෙව. **න මං ජාලස්මිං බාධනන්ති** යම්පි මෙ ජාලස්මිං බාධනං අහොසි, තම්පි මං න බාධෙතීති පරිදෙවති. **‘‘යඤ්ච ම’’**න්තිආදීසු අයං පිණ්ඩත්ථො – සා මච්ඡී මම ජාලෙ පතිතස්ස ඉමෙහි කෙවට්ටෙහි ගහිතභාවං අජානන්තී මං අපස්සමානා ‘‘සො මච්ඡො ඉදානි අඤ්ඤං මච්ඡිං කාමරතියා ගතො භවිස්සතී’’ති චින්තෙති, තං තස්සා දොමනස්සප්පත්තාය චින්තනං මං බාධතීති වාලිකාපිට්ඨෙ නිපන්නො පරිදෙවති.

තස්මිං සමයෙ පුරොහිතො දාසපරිවුතො න්හානත්ථාය නදීතීරං ආගතො. සො පන සබ්බරුතඤ්ඤූ හොති. තෙනස්ස මච්ඡපරිදෙවනං සුත්වා එතදහොසි ‘‘අයං මච්ඡො කිලෙසවසෙන පරිදෙවති, එවං ආතුරචිත්තො ඛො පනෙස මීයමානො නිරයෙයෙව නිබ්බත්තිස්සති, අහමස්ස අවස්සයො භවිස්සාමී’’ති කෙවට්ටානං සන්තිකං ගන්ත්වා ‘‘අම්භො තුම්හෙ අම්හාකං එකදිවසම්පි බ්‍යඤ්ජනත්ථාය මච්ඡං න දෙථා’’ති ආහ. කෙවට්ටා ‘‘කිං වදෙථ, සාමි, තුම්හාකං රුච්චනකමච්ඡං ගණ්හිත්වා ගච්ඡථා’’ති ආහංසු. ‘‘අම්හාකං අඤ්ඤෙන කම්මං නත්ථි, ඉමඤ්ඤෙව දෙථා’’ති. ‘‘ගණ්හථ සාමී’’ති. බොධිසත්තො තං උභොහි හත්ථෙහි ගහෙත්වා නදීතීරෙ නිසීදිත්වා ‘‘අම්භො මච්ඡ, සචෙ තාහං අජ්ජ න පස්සෙය්‍යං, ජීවිතක්ඛයං පාපුණෙය්‍යාසි, ඉදානි ඉතො පට්ඨාය මා කිලෙසවසිකො අහොසී’’ති ඔවදිත්වා උදකෙ විස්සජ්ජෙත්වා න්හත්වා නගරං පාවිසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙසි, සච්චපරියොසානෙ උක්කණ්ඨිතභික්ඛු සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨාසි. සත්ථාපි අනුසන්ධිං ඝටෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා මච්ඡී පුරාණදුතියිකා අහොසි, මච්ඡො උක්කණ්ඨිතභික්ඛු පුරොහිතො පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

මච්ඡජාතකවණ්ණනා චතුත්ථා.

[35] 5. වට්ටකජාතකවණ්ණනා

සන්ති පක්ඛා අපතනාති ඉදං සත්ථා මගධෙසු චාරිකං චරමානො දාවග්ගිනිබ්බානං ආරබ්භ කථෙසි. එකස්මිඤ්හි සමයෙ සත්ථා මගධෙසු චාරිකං චරමානො අඤ්ඤතරස්මිං මගධගාමකෙ පිණ්ඩාය චරිත්වා පච්ඡාභත්තං පිණ්ඩපාතපටික්කන්තො භික්ඛුගණපරිවුතො මග්ගං පටිපජ්ජි. තස්මිං සමයෙ මහාඩාහො උට්ඨහි, පුරතො ච පච්ඡතො ච බහූ භික්ඛූ දිස්සන්ති, සොපි ඛො අග්ගි එකධූමො එකජාලො හුත්වා අවත්ථරමානො ආගච්ඡතෙව. තත්ථෙකෙ පුථුජ්ජනභික්ඛූ මරණභයභීතා ‘‘පටග්ගිං දස්සාම, තෙන දඩ්ඪට්ඨානං ඉතරො අග්ගි න ඔත්ථරිස්සතී’’ති අරණිසහිතං නීහරිත්වා අග්ගිං කරොන්ති. අපරෙ ආහංසු ‘‘ආවුසො, තුම්හෙ කිං නාම කරොථ, ගගනමජ්ඣෙ ඨිතං චන්දමණ්ඩලං, පාචීනලොකධාතුතො උග්ගච්ඡන්තං සහස්සරංසිපටිමණ්ඩිතං සූරියමණ්ඩලං, වෙලාය තීරෙ ඨිතා සමුද්දං, සිනෙරුං නිස්සාය ඨිතා සිනෙරුං අපස්සන්තා විය සදෙවකෙ ලොකෙ අග්ගපුග්ගලං අත්තනා සද්ධිං ගච්ඡන්තමෙව සම්මාසම්බුද්ධං අනොලොකෙත්වා ‘පටග්ගිං දෙමා’ති වදථ, බුද්ධබලං නාම න ජානාථ, එථ සත්ථු සන්තිකං ගමිස්සාමා’’ති. තෙ පුරතො ච පච්ඡතො ච ගච්ඡන්තා සබ්බෙපි එකතො හුත්වා දසබලස්ස සන්තිකං අගමංසු. සත්ථා මහාභික්ඛුසඞ්ඝපරිවාරො අඤ්ඤතරස්මිං පදෙසෙ අට්ඨාසි. දාවග්ගි අභිභවන්තො විය විරවන්තො ආගච්ඡති. ආගන්ත්වා තථාගතස්ස ඨිතට්ඨානං පත්වා තස්ස පදෙසස්ස සමන්තා සොළසකරීසමත්තට්ඨානං පත්තො උදකෙ ඔපිලාපිතතිණුක්කා විය නිබ්බායි, විනිබ්බෙධතො ද්වත්තිංසකරීසමත්තට්ඨානං අවත්ථරිතුං නාසක්ඛි.

භික්ඛූ සත්ථු ගුණකථං ආරභිංසු – ‘‘අහො බුද්ධානං ගුණා නාම, අයඤ්හි නාම අචෙතනො අග්ගි බුද්ධානං ඨිතට්ඨානං අවත්ථරිතුං න සක්කොති, උදකෙ තිණුක්කා විය නිබ්බායති, අහො බුද්ධානං ආනුභාවො නාමා’’ති. සත්ථා තෙසං කථං සුත්වා ‘‘න, භික්ඛවෙ, එතං එතරහි මය්හං බලං, යං ඉමං භූමිප්පදෙසං පත්වා එස අග්ගි නිබ්බායති. ඉදං පන මය්හං පොරාණකසච්චබලං. ඉමස්මිඤ්හි පදෙසෙ සකලම්පි ඉමං කප්පං අග්ගි න ජලිස්සති, කප්පට්ඨියපාටිහාරියං

නාමෙත''න්ති ආහ. අථායස්මා ආනන්දො සත්ථු නිසීදනත්ථාය චතුග්ගුණං සඞ්ඝාටිං පඤ්ඤපෙසි, නිසීදි සත්ථා පල්ලඞ්කං ආභුජිත්වා. භික්ඛුසඞ්ඝොපි තථාගතං වන්දිත්වා පරිවාරෙත්වා නිසීදි. අථ සත්ථා ''ඉදං තාව, භන්තෙ, අම්හාකං පාකටං, අතීතං පටිච්ඡන්නං, තං නො පාකටං කරොථා''ති භික්ඛූහි ආයාචිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ මගධරට්ඨෙ තස්මිංයෙව පදෙසෙ බොධිසත්තො වට්ටකයොනියං පටිසන්ධිං ගහෙත්වා මාතුකුච්ඡිතො ජාතො අණ්ඩකොසං පදාලෙත්වා නික්ඛන්තකාලෙ මහාගෙණ්ඩුකප්පමාණො වට්ටකපොතකො අහොසි. අථ නං මාතාපිතරො කුලාවකෙ නිපජ්ජාපෙත්වා මුඛතුණ්ඩකෙන ගොචරං ආහරිත්වා පොසෙන්ති. තස්ස පක්ඛෙ පසාරෙත්වා ආකාසෙ ගමනබලං වා පාදෙ උක්ඛිපිත්වා ථලෙ ගමනබලං වා නත්ථි. තඤ්ච පදෙසං සංවච්ඡරෙ සංවච්ඡරෙ දාවග්ගි ගණ්හාති, සො තස්මිම්පි සමයෙ මහාරවං රවන්තො තං පදෙසං ගණ්හි, සකුණසඞ්ඝා අත්තනො අත්තනො කුලාවකෙහි නික්ඛමිත්වා මරණභයභීතා විරවන්තා පලායන්ති, බොධිසත්තස්සපි මාතාපිතරො මරණභයභීතා බොධිසත්තං ඡඩ්ඩෙත්වා පලායිංසු. බොධිසත්තො කුලාවකෙ නිපන්නකොව ගීවං උක්ඛිපිත්වා අවත්ථරිත්වා ආගච්ඡන්තං අග්ගිං දිස්වා චින්තෙසි ''සචෙ මය්හං පක්ඛෙ පසාරෙත්වා ආකාසෙන ගමනබලං භවෙය්‍ය, උප්පතිත්වා අඤ්ඤත්ථ ගච්ඡෙය්‍යං. සචෙ පාදෙ උක්ඛිපිත්වා ගමනබලං භවෙය්‍ය, පදවාරෙන අඤ්ඤත්ථ ගච්ඡෙය්‍යං. මාතාපිතරොපි ඛො මෙ මරණභයභීතා මං එකකං පහාය අත්තානං පරිත්තායන්තා පලාතා. ඉදානි මෙ අඤ්ඤං පටිසරණං නත්ථි, අතාණොම්හි අසරණො, කිං නු ඛො අජ්ජ මයා කාතුං වට්ටතී''ති.

අථස්ස එතදහොසි ''ඉමස්මිං ලොකෙ සීලගුණො නාම අත්ථි, සච්චගුණො නාම අත්ථි, අතීතෙ පාරමියො පූරෙත්වා බොධිමූලෙ නිසීදිත්වා අභිසම්බුද්ධා සීලසමාධිපඤ්ඤාවිමුත්තිවිමුත්තිඤාණදස්සනසම්පන්නා සච්චානුද්දයකාරුඤ්ඤඛන්තිසමන්නාගතා සබ්බසත්තෙසු සමප්පවත්තමෙත්තාභාවනා සබ්බඤ්ඤුබුද්ධා නාම අත්ථි, තෙහි ච පටිවිද්ධා ධම්මගුණා නාම අත්ථි, මයි චාපි එකං සච්චං අත්ථි, සංවිජ්ජමානො එකො සභාවධම්මො පඤ්ඤායති, තස්මා අතීතෙ බුද්ධෙ චෙව තෙහි පටිවිද්ධගුණෙ ච ආවජ්ජෙත්වා මයි විජ්ජමානං සච්චසභාවධම්මං ගහෙත්වා සච්චකිරියං කත්වා අග්ගිං පටික්කමාපෙත්වා අජ්ජ මයා අත්තනො චෙව සෙසසකුණානඤ්ච සොත්ථිභාවං කාතුං වට්ටතී''ති. තෙන වුත්තං –

''අත්ථි ලොකෙ සීලගුණො, සච්චං සොචෙය්‍යානුද්දයා;
තෙන සච්චෙන කාහාමි, සච්චකිරියමනුත්තරං.

''ආවජ්ජෙත්වා ධම්මබලං, සරිත්වා පුබ්බකෙ ජිනෙ;
සච්චබලමවස්සාය, සච්චකිරියමකාසහ''න්ති. (චරියා. 3.79-80);

අථ බොධිසත්තො අතීතෙ පරිනිබ්බුතානං බුද්ධානං ගුණෙ ආවජ්ජෙත්වා අත්තනි විජ්ජමානං සච්චසභාවං ආරබ්භ සච්චකිරියං කරොන්තො ඉමං ගාථමාහ –

35. ''සන්ති පක්ඛා අපතනා, සන්ති පාදා අවඤ්චනා;
මාතාපිතා ච නික්ඛන්තා, ජාතවෙද පටික්කමා''ති.

තත්ථ **සන්ති පක්ඛා අපතනාති** මය්හං පක්ඛා නාම අත්ථි උපලබ්භන්ති, නො ච ඛො සක්කා එතෙහි උප්පතිතුං ආකාසෙන ගන්තුන්ති අපතනා. **සන්ති පාදා අවඤ්චනාති** පාදාපි මෙ අත්ථි, තෙහි පන වඤ්චිතුං පදවාරගමනෙන ගන්තුං න සක්කාති අවඤ්චනා. **මාතාපිතා ච නික්ඛන්තාති** යෙ ච මං අඤ්ඤත්ථ නෙය්‍යුං, තෙපි මරණභයෙන මාතාපිතරො නික්ඛන්තා. **ජාතවෙදාති** අග්ගිං ආලපති. සො හි ජාතොව වෙදයති පඤ්ඤායති, තස්මා ''ජාතවෙදො''ති වුච්චති. **පටික්කමාති** පටිගච්ඡ නිවත්තාති ජාතවෙදං ආණාපෙති.

ඉති මහාසත්තො ''සචෙ මය්හං පක්ඛානං අත්ථිභාවො, තෙ ච පසාරෙත්වා ආකාසෙ අපතනභාවො, පාදානං අත්ථිභාවො, තෙ ච උක්ඛිපිත්වා අවඤ්චනභාවො, මාතාපිතූනං මං කුලාවකෙයෙව ඡඩ්ඩෙත්වා පලාතභාවො ච සච්චො සභාවභූතොයෙව, ජාතවෙද, එතෙන සච්චෙන ත්වං ඉතො පටික්කමා''ති කුලාවකෙ නිපන්නකොව සච්චකිරියං අකාසි. තස්ස සහ සච්චකිරියාය සොළසකරීසමත්තෙ ඨානෙ ජාතවෙදො පටික්කමි. පටික්කමන්තො ච න ඣායමානොව අඤ්ඤං ගතො, උදකෙ පන ඔපිලාපිතා උක්කා විය තත්ථෙව නිබ්බායි. තෙන වුත්තං –

''සහ සච්චෙ කතෙ මය්හං, මහාපජ්ජලිතො සිඛී;
වජ්ජෙසි සොළස කරීසානි, උදකං පත්වා යථා සිඛී''ති. (චරියා. 3.82);

තං පන ඨානං සකලෙපි ඉමස්මිං කප්පෙ අග්ගිනා අනභිභවනීයත්තා කප්පට්ඨියපාටිහාරියං නාම ජාතං. එවං බොධිසත්තො සච්චකිරියං කත්වා ජීවිතපරියොසානෙ යථාකම්මං ගතො.

සත්ථා ''න, භික්ඛවෙ, ඉමස්ස වනස්ස අග්ගිනා අනජ්ඣොත්ථරණං එතරහි මය්හං බලං, පොරාණං පනෙතං වට්ටපොතකකාලෙ මය්හමෙව සච්චබල''න්ති ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙසි. සච්චපරියොසානෙ කෙචි සොතාපන්නා අහෙසුං, කෙචි සකදාගාමිනො, කෙචි අනාගාමිනො, කෙචි අරහත්තං පත්තාති. සත්ථාපි

අනුසන්ධිං ඝටෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා මාතාපිතරො එතරහි මාතාපිතරොව අහෙසුං, වට්ටකරාජා පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

වට්ටකජාතකවණ්ණනා පඤ්චමා.

[36] 6. සකුණජාතකවණ්ණනා

යං නිස්සිතාති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො දඩ්ඪපණ්ණසාලං භික්ඛුං ආරබ්භ කථෙසි. එකො කිර භික්ඛු සත්ථු සන්තිකෙ කම්මට්ඨානං ගහෙත්වා ජෙතවනතො නික්ඛමිත්වා කොසලෙසු එකං පච්චන්තගාමං නිස්සාය එකස්මිං අරඤ්ඤසෙනාසනෙ වසති. අථස්ස පඨමමාසෙයෙව පණ්ණසාලා ඣායිත්ථ. සො ‘‘පණ්ණසාලා මෙ දඩ්ඪා, දුක්ඛං වසාමී’’ති මනුස්සානං ආචික්ඛි. මනුස්සා ‘‘ඉදානි නො ඛෙත්තං පරිසුක්ඛං, කෙදාරෙ පායෙත්වා කරිස්සාම’’, තස්මිං පායිතෙ ‘‘බීජං වපිත්වා’’, බීජෙ වුත්තෙ ‘‘වතිං කත්වා’’, වතියා කතාය ‘‘නිද්දායිත්වා, ලායිත්වා, මද්දිත්වා’’ති එවං තං තං කම්මං අපදිසන්තායෙව තෙමාසං වීතිනාමෙසුං. සො භික්ඛු තෙමාසං අජ්ඣොකාසෙ දුක්ඛං වසන්තො කම්මට්ඨානං වඩ්ඪෙත්වා විසෙසං නිබ්බත්තෙතුං නාසක්ඛි. පවාරෙත්වා පන සත්ථු සන්තිකං ගන්ත්වා වන්දිත්වා එකමන්තං නිසීදි. සත්ථා තෙන සද්ධිං පටිසන්ථාරං කත්වා ‘‘කිං භික්ඛු සුඛෙන වස්සංවුත්ථොසි, කම්මට්ඨානං තෙ මත්ථකං පත්ත’’න්ති පුච්ඡි. සො තං පවත්තිං ආචික්ඛිත්වා ‘‘සෙනාසනසප්පායස්ස මෙ අභාවෙන කම්මට්ඨානං මත්ථකං න පත්ත’’න්ති ආහ. සත්ථා ‘‘පුබ්බෙ භික්ඛු තිරච්ඡානගතාපි අත්තනො සප්පායාසප්පායං ජානිංසු, ත්වං කස්මා න අඤ්ඤාසී’’ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො සකුණයොනියං නිබ්බත්තිත්වා සකුණසඞ්ඝපරිවුතො අරඤ්ඤායතනෙ සාඛාවිටපසම්පන්නං මහාරුක්ඛං නිස්සාය වසති. අථෙකදිවසං තස්ස රුක්ඛස්ස සාඛාසු අඤ්ඤමඤ්ඤං සංඝට්ටෙන්තීසු චුණ්ණං පතති, ධූමො උට්ඨාති. තං දිස්වා බොධිසත්තො චින්තෙසි ‘‘ඉමා ද්වෙ සාඛා එවං සංඝමානා අග්ගිං විස්සජ්ජෙස්සන්ති, සො පතිත්වා පුරාණපණ්ණානි ගණ්හිස්සති, තතො පට්ඨාය ඉමම්පි රුක්ඛං ඣාපෙස්සති, න සක්කා ඉධ අම්හෙහි වසිතුං, ඉතො පලායිත්වා අඤ්ඤත්ථ ගන්තුං වට්ටතී’’ති. සො සකුණසඞ්ඝස්ස ඉමං ගාථමාහ –

36. ‘‘යං නිස්සිතා ජගතිරුහං විහඞ්ගමා, ස්වායං අග්ගිං පමුඤ්චති;
දිසා භජථ වක්කඞ්ගා, ජාතං සරණතො භය’’න්ති.

තත්ථ **ජගතිරුහන්ති** ජගති වුච්චති පථවී, තත්ථ ජාතත්තා රුක්ඛො ‘‘ජගතිරුහො’’ති වුච්චති. **විහඞ්ගමාති** විහං වුච්චති ආකාසං, තත්ථ ගමනතො පක්ඛී ‘‘විහඞ්ගමා’’ති වුච්චන්ති. **දිසා භජථාති** ඉමං රුක්ඛං මුඤ්චිත්වා ඉතො පලායන්තා චතස්සො දිසා භජථ. **වක්කඞ්ගාති** සකුණෙ ආලපති. තෙ හි උත්තමඞ්ගං ගලං කදාචි කදාචි වඞ්කං කරොන්ති, තස්මා ‘‘වක්කඞ්ගා’’ති වුච්චන්ති. වඞ්කා වා තෙසං උභොසු පස්සෙසු පක්ඛා ජාතාති වක්කඞ්ගා. **ජාතං සරණතො භයන්ති** අම්හාකං අවස්සයරුක්ඛතොයෙව භයං නිබ්බත්තං, එථ අඤ්ඤත්ථ ගච්ඡාමාති.

බොධිසත්තස්ස වචනකරා පණ්ඩිතසකුණා තෙන සද්ධිං එකප්පහාරෙනෙව උප්පතිත්වා අඤ්ඤත්ථ ගතා. යෙ පන අපණ්ඩිතා, තෙ ‘‘එවමෙව එස බින්දුමත්තෙ උදකෙ කුම්භීලෙ පස්සතී’’ති තස්ස වචනං අග්ගහෙත්වා තත්ථෙව වසිංසු. තතො න චිරස්සෙව බොධිසත්තෙන චින්තිතාකාරෙනෙව අග්ගි නිබ්බත්තිත්වා තං රුක්ඛං අග්ගහෙසි. ධූමෙසු ච ජාලාසු ච උට්ඨිතාසු ධූමන්ධා සකුණා අඤ්ඤත්ථ ගන්තුං නාසක්ඛිංසු, අග්ගිම්හි පතිත්වා පතිත්වා විනාසං පාපුණිංසු.

සත්ථා ‘‘එවං භික්ඛු පුබ්බෙ තිරච්ඡානගතාපි රුක්ඛග්ගෙ වසන්තා අත්තනො සප්පායාසප්පායං ජානන්ති, ත්වං කස්මා න අඤ්ඤාසී’’ති ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙසි. සච්චපරියොසානෙ සො භික්ඛු සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨිතො. සත්ථාපි අනුසන්ධිං ඝටෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා බොධිසත්තස්ස වචනකරා සකුණා බුද්ධපරිසා අහෙසුං, පණ්ඩිතසකුණො පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

සකුණජාතකවණ්ණනා ඡට්ඨා.

[37] 7. තිත්තිරජාතකවණ්ණනා

යෙ වුඩ්ඪමපචායන්තීති ඉදං සත්ථා සාවත්ථිං ගච්ඡන්තො සාරිපුත්තත්ථෙරස්ස සෙනාසනපටිබාහනං ආරබ්භ කථෙසි. අනාථපිණ්ඩිකෙන හි විහාරං කාරෙත්වා දූතෙ පෙසිතෙ සත්ථා රාජගහා නික්ඛමිත්වා වෙසාලිං පත්වා තත්ථ යථාභිරන්තං විහරිත්වා ‘‘සාවත්ථිං ගමිස්සාමී’’ති මග්ගං පටිපජ්ජි. තෙන ච සමයෙන ඡබ්බග්ගියානං අන්තෙවාසිකා පුරතො පුරතො ගන්ත්වා ථෙරානං සෙනාසනෙසු අග්ගහිතෙස්වෙව ‘‘ඉදං සෙනාසනං අම්හාකං උපජ්ඣායස්ස, ඉදං ආචරියස්ස, ඉදං අම්හාකමෙව භවිස්සතී’’ති සෙනාසනානි පලිබුන්ධෙන්ති. පච්ඡා ආගතා ථෙරා සෙනාසනානි න ලභන්ති. සාරිපුත්තත්ථෙරස්සාපි අන්තෙවාසිකා ථෙරස්ස සෙනාසනං පරියෙසන්තා න ලභිංසු. ථෙරො සෙනාසනං අලභන්තො සත්ථු සෙනාසනස්ස අවිදූරෙ එකස්මිං රුක්ඛමූලෙ නිසජ්ජාය ච චඞ්කමෙන ච රත්තිං වීතිනාමෙසි. සත්ථා පච්චූසසමයෙ නික්ඛමිත්වා උක්කාසි, ථෙරොපි උක්කාසි. ‘‘කො එසො’’ති? ‘‘අහං, භන්තෙ, සාරිපුත්තො’’ති. ‘‘සාරිපුත්ත, ඉමාය වෙලාය ඉධ කිං කරොසී’’ති? ‘‘සො තං පවත්තිං ආරොචෙසි’’. සත්ථා ථෙරස්ස වචනං සුත්වා ‘‘ඉදානි තාව මයි ජීවන්තෙයෙව භික්ඛූ අඤ්ඤමඤ්ඤං අගාරවා අප්පතිස්සා විහරන්ති, පරිනිබ්බුතෙ කිං නු ඛො කරිස්සන්තී’’ති ආවජ්ජෙන්තස්ස ධම්මසංවෙගො උදපාදි.

සො පභාතාය රත්තියා භික්ඛුසඞ්ඝං සන්නිපාතාපෙත්වා භික්ඛූ පුච්ඡි ''සච්චං කිර, භික්ඛවෙ, ඡබ්බග්ගියා භික්ඛූ පුරතො පුරතො ගන්ත්වා ථෙරානං භික්ඛූනං සෙනාසනං පටිබාහන්තී''ති. ''සච්චං, භගවා''ති? තතො ඡබ්බග්ගියෙ ගරහිත්වා ධම්මිං කථං කත්වා භික්ඛූ ආමන්තෙසි ''කො නු ඛො, භික්ඛවෙ, අග්ගාසනං අග්ගොදකං අග්ගපිණ්ඩං අරහතී''ති? එකච්චෙ ''ඛත්තියකුලා පබ්බජිතො''ති ආහංසු, එකච්චෙ ''බ්‍රාහ්මණකුලා, ගහපතිකුලා පබ්බජිතො''ති, අපරෙ ''විනයධරො, ධම්මකථිකො, පඨමස්ස ඣානස්ස ලාභී, දුතියස්ස, තතියස්ස, චතුත්ථස්ස ඣානස්ස ලාභී''ති. අපරෙ ''සොතාපන්නො, සකදාගාමී, අනාගාමී, අරහා, තෙවිජ්ජො, ඡළභිඤ්ඤො''ති ආහංසු. එවං තෙහි භික්ඛූහි අත්තනො අත්තනො රුච්චවසෙන අග්ගාසනාදිරහානං කථිතකාලෙ සත්ථා ආහ – ''න, භික්ඛවෙ, මය්හං සාසනෙ අග්ගාසනාදීනි පත්වා ඛත්තියකුලා පබ්බජිතො පමාණං, න බ්‍රාහ්මණකුලා පබ්බජිතො, න ගහපතිකුලා පබ්බජිතො, න විනයධරො, න සුත්තන්තිකො, න ආභිධම්මිකො, න පඨමජ්ඣානාදිලාභිනො, න සොතාපන්නාදයො පමාණං, අථ ඛො, භික්ඛවෙ, ඉමස්මිං සාසනෙ යථාවුඩ්ඪං අභිවාදනං පච්චුට්ඨානං අඤ්ජලිකම්මං සාමීචිකම්මං කාතබ්බං, අග්ගාසනං අග්ගොදකං අග්ගපිණ්ඩො ලද්ධබ්බො. ඉදමෙත්ථ පමාණං. තස්මා වුඩ්ඪතරො භික්ඛු එතෙසං අනුච්ඡවිකො. ඉදානි ඛො පන, භික්ඛවෙ, සාරිපුත්තො මය්හං අග්ගසාවකො අනුධම්මචක්කප්පවත්තකො මමානන්තරං සෙනාසනං ලද්ධුං අරහති, සො ඉමං රත්තිං සෙනාසනං අලභන්තො රුක්ඛමූලෙ වීතිනාමෙසි, තුම්හෙ ඉදානෙව එවං අගාරවා අප්පතිස්සා, ගච්ඡන්තෙ ගච්ඡන්තෙ කාලෙ කින්ති කත්වා විහරිස්සථා''ති. අථ නෙසං ඔවාදදානත්ථාය ''පුබ්බෙ, භික්ඛවෙ, තිරච්ඡානගතාපි 'න ඛො පනෙතං අම්හාකං පතිරූපං, යං මයං අඤ්ඤමඤ්ඤං අගාරවා අප්පතිස්සා අසභාගවුත්තිනො විහරෙය්‍යාම, අම්හෙසු මහල්ලකතරං ජානිත්වා තස්ස අභිවාදනාදීනි කරිස්සාමා'ති සාධුකං වීමංසිත්වා 'අයං නො මහල්ලකො'ති ඤත්වා තස්ස අභිවාදනාදීනි කත්වා දෙවපථං පූරයමානා ගතා''ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ හිමවන්තප්පදෙසෙ එකං මහානිග්‍රොධං උපනිස්සාය තයො සහායා විහරිංසු – තිත්තිරො, මක්කටො, හත්ථීති. තෙ අඤ්ඤමඤ්ඤං අගාරවා අප්පතිස්සා අසභාගවුත්තිනො අහෙසුං. අථ නෙසං එතදහොසි ''න යුත්තං අම්හාකං එවං විහරිතුං, යංනූන මයං යො නො මහල්ලකතරො, තස්ස අභිවාදනාදීනි කරොන්තා විහරෙය්‍යාමා''ති. ''කො පන නො මහල්ලකතරො''ති චින්තෙන්තා එකදිවසං ''අත්ථෙසො උපායො''ති තයොපි ජනා නිග්‍රොධමූලෙ නිසීදිත්වා තිත්තිරො ච මක්කටො ච හත්ථිං පුච්ඡිංසු ''සම්ම හත්ථි, ත්වං ඉමං නිග්‍රොධරුක්ඛං කීවප්පමාණකාලතො පට්ඨාය ජානාසී''ති? සො ආහ ''සම්මා, අහං තරුණපොතකකාලෙ ඉමං නිග්‍රොධගච්ඡං අන්තරසත්ථීසු කත්වා ගච්ඡාමි, අවත්ථරිත්වා ඨිතකාලෙ ච පන මෙ එතස්ස අග්ගසාඛා නාභිං සට්ටෙති, එවාහං ඉමං ගච්ඡකාලතො පට්ඨාය ජානාමී''ති පුන උභොපි ජනා පුරිමනයෙනෙව මක්කටං පුච්ඡිංසු. සො ආහ ''අහං සම්මා මක්කටච්ඡාපකො සමානො භූමියං නිසීදිත්වා ගීවං අනුක්ඛිපිත්වාව ඉමස්ස නිග්‍රොධපොතකස්ස අග්ගඞ්කුරෙ ඛාදාමි, එවාහං ඉමං ඛුද්දකකාලතො පට්ඨාය ජානාමී''ති. අථ ඉතරෙ උභොපි පුරිමනයෙනෙව තිත්තිරං පුච්ඡිංසු. සො ආහ ''සම්මා, පුබ්බෙ අසුකස්මිං නාම ඨානෙ මහානිග්‍රොධරුක්ඛො අහොසි, අහං තස්ස ඵලානි ඛාදිත්වා ඉමස්මිං ඨානෙ වච්චං පාතෙසිං, තතො එස රුක්ඛො ජාතො, එවාහං ඉමං අජාතකාලතො පට්ඨාය ජානාමි, තස්මා අහං තුම්හෙහි ජාතියා මහල්ලකතරො''ති.

එවං වුත්තෙ මක්කටො ච හත්ථී ච තිත්තිරපණ්ඩිතං ආහංසු ''සම්ම, ත්වං අම්හෙහි මහල්ලකතරො, ඉතො පට්ඨාය මයං තව සක්කාරගරුකාරමානනවන්දනපූජනානි චෙව අභිවාදනපච්චුට්ඨානඅඤ්ජලිකම්මසාමීචිකම්මානි ච කරිස්සාම, ඔවාදෙ ච තෙ ඨස්සාම, ත්වං පන ඉතො පට්ඨාය අම්හාකං ඔවාදානුසාසනිං දදෙය්‍යාසී''ති. තතො පට්ඨාය තිත්තිරො තෙසං ඔවාදං අදාසි, සීලෙසු පතිට්ඨාපෙසි, සයම්පි සීලානි සමාදියි. තෙ තයොපි ජනා පඤ්චසු සීලෙසු පතිට්ඨාය අඤ්ඤමඤ්ඤං සගාරවා සප්පතිස්සා සභාගවුත්තිනො හුත්වා ජීවිතපරියොසානෙ දෙවලොකපරායණා අහෙසුං. තෙසං තිණ්ණං සමාදානං තිත්තිරියං බ්‍රහ්මචරියං නාම අහොසි.

තෙ හි නාම, භික්ඛවෙ, තිරච්ඡානගතා අඤ්ඤමඤ්ඤං සගාරවා සප්පතිස්සා විහරිංසු, තුම්හෙ එවං ස්වාක්ඛාතෙ ධම්මවිනයෙ පබ්බජිත්වා කස්මා අඤ්ඤමඤ්ඤං අගාරවා අප්පතිස්සා විහරථ. අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, ඉතො පට්ඨාය තුම්හාකං යථාවුඩ්ඪං අභිවාදනං පච්චුට්ඨානං අඤ්ජලිකම්මං සාමීචිකම්මං, යථාවුඩ්ඪං අග්ගාසනං අග්ගොදකං අග්ගපිණ්ඩං, න ඉතො පට්ඨාය ච නවකතරෙන වුඩ්ඪතරො සෙනාසනෙන පටිබාහිතබ්බො, යො පටිබාහෙය්‍ය, ආපත්තිදුක්කටස්සාති එවං සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා අභිසම්බුද්ධො හුත්වා ඉමං ගාථමාහ –

37. ''යෙ වුඩ්ඪමපචායන්ති, නරා ධම්මස්ස කොවිදා;
දිට්ඨෙව ධම්මෙ පාසංසා, සම්පරායෙ ච සුග්ගතී''ති.

තත්ථ **යෙ වුඩ්ඪමපචායන්තීති** ජාතිවුඩ්ඪො, වයොවුඩ්ඪො, ගුණවුඩ්ඪොති තයො වුඩ්ඪා. තෙසු ජාතිසම්පන්නො ජාතිවුඩ්ඪො නාම, වයෙ ඨිතො වයොවුඩ්ඪො නාම , ගුණසම්පන්නො ගුණවුඩ්ඪො නාම. තෙසු ගුණසම්පන්නො වයොවුඩ්ඪො ඉමස්මිං ඨානෙ ''වුඩ්ඪො''ති අධිප්පෙතො. **අපචායන්තීති** ජෙට්ඨාපචායිකකම්මෙන පූජෙන්ති. **ධම්මස්ස කොවිදාති** ජෙට්ඨාපචායනධම්මස්ස කොවිදා කුසලා. **දිට්ඨෙව ධම්මෙති** ඉමස්මිංයෙව අත්තභාවෙ. **පාසංසාති** පසංසාරහා. **සම්පරායෙ ච සුග්ගතීති** සම්පරෙතබ්බෙ ඉමං ලොකං හිත්වා ගන්තබ්බෙ පරලොකෙපි තෙසං සුගතියෙව හොතීති. අයං පනෙත්ථ පිණ්ඩත්ථො – භික්ඛවෙ, ඛත්තියා වා හොන්තු බ්‍රාහ්මණා වා වෙස්සා වා සුද්දා වා ගහට්ඨා වා පබ්බජිතා වා තිරච්ඡානගතා වා, යෙ කෙචි සත්තා ජෙට්ඨාපචිතිකම්මෙ ඡෙකා කුසලා ගුණසම්පන්නානං වයොවුඩ්ඪානං අපචිතිං කරොන්ති, තෙ ඉමස්මිඤ්ච අත්තභාවෙ ජෙට්ඨාපචිතිකාරකාති පසංසං වණ්ණනං ථොමනං ලභන්ති, කායස්ස ච භෙදා සග්ගෙ නිබ්බත්තන්තීති.

එවං සත්ථා ජෙට්ඨාපචිතිකම්මස්ස ගුණං කථෙත්වා අනුසන්ධිං ඝටෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා හත්ථිනාගො මොග්ගල්ලානො අහොසි, මක්කටො සාරිපුත්තො, තිත්තිරපණ්ඩිතො පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

තිත්තිරජාතකවණ්ණනා සත්තමා.

[38] 8. බකජාතකවණ්ණනා

නාච්චන්තං නිකතිප්පඤ්ඤොති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො චීවරවඩ්ඪකං භික්ඛුං ආරබ්භ කථෙසි. එකො කිර ජෙතවනවාසිකො භික්ඛු යංකිඤ්චි චීවරෙ කත්තබ්බං ඡෙදනඝට්ටනවිචාරණසිබ්බනාදිකං කම්මං, තත්ථ සුකුසලො. සො තාය කුසලතාය චීවරං වඩ්ඪෙති, තස්මා ‘‘චීවරවඩ්ඪකො’’ ත්වෙව පඤ්ඤායිත්ථ. කිං පනෙස කරොතීති? ජිණ්ණපිලොතිකාසු හත්ථකම්මං දස්සෙත්වා සුඵස්සිකං මනාපං චීවරං කත්වා රජනපරියොසානෙ පිට්ඨොදකෙන රජිත්වා සඞ්ඛෙන සංඝිත්වා උජ්ජලං මනුඤ්ඤං කත්වා නික්ඛිපති. චීවරකම්මං කාතුං අජානන්තා භික්ඛූ අහතෙ සාටකෙ ගහෙත්වා තස්ස සන්තිකං ආගන්ත්වා ‘‘මයං චීවරං කාතුං න ජානාම, චීවරං නො කත්වා දෙථා’’ති වදන්ති. සො ‘‘චීවරං ආවුසො කරියමානං චිරෙන නිට්ඨාති, මයා කතචීවරමෙව අත්ථි, ඉමෙ සාටකෙ ඨපෙත්වා තං ගණ්හිත්වා ගච්ඡථා’’ති නීහරිත්වා දස්සෙති. තෙ තස්ස වණ්ණසම්පත්තිමෙව දිස්වා අන්තරං අජානන්තා ‘‘ථිර’’න්ති සඤ්ඤාය අහතසාටකෙ චීවරවඩ්ඪකස්ස දත්වා තං ගණ්හිත්වා ගච්ඡන්ති. තං තෙහි ථොකං කිලිට්ඨකාලෙ උණ්හොදකෙන ධොවියමානං අත්තනො පකතිං දස්සෙති, තත්ථ තත්ථ ජිණ්ණට්ඨානං පඤ්ඤායති, තෙ විප්පටිසාරිනො හොන්ති. එවං ආගතාගතෙ පිලොතිකාහි වඤ්චෙන්තො සො භික්ඛු සබ්බත්ථ පාකටො ජාතො.

යථා චෙස ජෙතවනෙ, තථා අඤ්ඤතරස්මිං ගාමකෙපි එකො චීවරවඩ්ඪකො ලොකං වඤ්චෙති. තස්ස සම්භත්තා භික්ඛූ ‘‘භන්තෙ, ජෙතවනෙ කිර එකො චීවරවඩ්ඪකො එවං ලොකං වඤ්චෙතී’’ති ආරොචෙසුං. අථස්ස එතදහොසි ‘‘හන්දාහං, තං නගරවාසිකං වඤ්චෙමී’’ති පිලොතිකචීවරං අතිමනාපං කත්වා සුරත්තං රජිත්වා තං පාරුපිත්වා ජෙතවනං අගමාසි. ඉතරො තං දිස්වාව ලොභං උප්පාදෙත්වා ‘‘භන්තෙ, ඉමං චීවරං තුම්හෙහි කත’’න්ති පුච්ඡි. ‘‘ආමාවුසො’’ති. ‘‘භන්තෙ, ඉමං චීවරං මය්හං දෙථ, තුම්හෙ අඤ්ඤං ලභිස්සථා’’ති? ‘‘ආවුසො, මයං ගාමවාසිකා දුල්ලභපච්චයා, ඉමාහං තුය්හං දත්වා අත්තනා කිං පාරුපිස්සාමී’’ති? ‘‘භන්තෙ, මම සන්තිකෙ අහතසාටකා අත්ථි, තෙ ගහෙත්වා තුම්හාකං චීවරං කරොථා’’ති. ‘‘ආවුසො, මයා එත්ථ හත්ථකම්මං දස්සිතං, ත්වං පන එවං වදන්තෙ කිං සක්කා කාතුං, ගණ්හාහි න’’න්ති තස්ස පිලොතිකචීවරං දත්වා අහතසාටකෙ ආදාය තං වඤ්චෙත්වා පක්කාමි. ජෙතවනවාසිකොපි තං චීවරං පාරුපිත්වා කතිපාහච්චයෙන උණ්හොදකෙන ධොවන්තො ජිණ්ණපිලොතිකභාවං දිස්වා ලජ්ජිතො ‘‘ගාමවාසිචීවරවඩ්ඪකෙන කිර ජෙතවනවාසිකො වඤ්චිතො’’ති තස්ස වඤ්චිතභාවො සඞ්ඝමජ්ඣෙ පාකටො ජාතො.

අථෙකදිවසං භික්ඛූ ධම්මසභායං තං කථං කථෙන්තා නිසීදිංසු. සත්ථා ආගන්ත්වා ‘‘කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්නිසින්නා’’ති පුච්ඡි. තෙ තමත්ථං ආරොචෙසුං. සත්ථා ‘‘න, භික්ඛවෙ, ජෙතවනවාසී චීවරවඩ්ඪකො ඉදානෙව අඤ්ඤෙ වඤ්චෙති, පුබ්බෙපි වඤ්චෙසියෙව. න ගාමවාසිකෙනාපි ඉදානෙව එස ජෙතවනවාසී චීවරවඩ්ඪකො වඤ්චිතො, පුබ්බෙපි වඤ්චිතොයෙවා’’ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ එකස්මිං අරඤ්ඤායතනෙ බොධිසත්තො අඤ්ඤතරං පදුමසරං නිස්සාය ඨිතෙ වරණරුක්ඛෙ රුක්ඛදෙවතා හුත්වා නිබ්බත්ති. තදා අඤ්ඤතරස්මිං නාතිමහන්තෙ සරෙ නිදාඝසමයෙ උදකං මන්දං අහොසි, බහූ චෙත්ථ මච්ඡා හොන්ති. අථෙකො බකො තෙ මච්ඡෙ දිස්වා ‘‘එකෙන උපායෙන ඉමෙ මච්ඡෙ වඤ්චෙත්වා ඛාදිස්සාමී’’ති ගන්ත්වා උදකපරියන්තෙ චින්තෙන්තො නිසීදි. අථ නං මච්ඡා දිස්වා ‘‘කිං, අය්‍ය, චින්තෙන්තො නිසින්නොසී’’ති පුච්ඡිංසු. ‘‘තුම්හාකං චින්තෙන්තො නිසින්නොම්හී’’ති. ‘‘කිං අම්හාකං චින්තෙසි, අය්‍යා’’ති? ‘‘‘ඉමස්මිං සරෙ උදකං පරිත්තං, ගොචරො මන්දො, නිදාඝො ච මහන්තො, ඉදානිමෙ මච්ඡා කිං නාම කරිස්සන්තී’ති තුම්හාකං චින්තෙන්තො නිසින්නොම්හී’’ති. ‘‘අථ කිං කරොම, අය්‍යා’’ති? ‘‘තුම්හෙ සචෙ මය්හං වචනං කරෙය්‍යාථ , අහං වො එකෙකං මුඛතුණ්ඩකෙන ගහෙත්වා එකං පඤ්චවණ්ණපදුමසඤ්ඡන්නං මහාසරං නෙත්වා විස්සජ්ජෙය්‍ය’’න්ති. ‘‘අය්‍ය, පඨමකප්පිකතො පට්ඨාය මච්ඡානං චින්තනකබකො නාම නත්ථි, ත්වං අම්හෙසු එකෙකං ඛාදිතුකාමොසී’’ති. ‘‘නාහං තුම්හෙ මය්හං සද්දහන්තෙ ඛාදිස්සාමි’’. ‘‘සචෙ පන සරස්ස අත්ථිභාවං මය්හං න සද්දහථ, එකං මච්ඡං මයා සද්ධිං සරං පස්සිතුං පෙසෙථා’’ති. මච්ඡා තස්ස සද්දහිත්වා ‘‘අයං ජලෙපි ථලෙපි සමත්ථො’’ති එකං කාළමහාමච්ඡං අදංසු ‘‘ඉමං ගහෙත්වා ගච්ඡථා’’ති. සො තං ගහෙත්වා නෙත්වා සරෙ විස්සජ්ජෙත්වා සබ්බං සරං දස්සෙත්වා පුන ආනෙත්වා තෙසං මච්ඡානං සන්තිකෙ විස්සජ්ජෙසි. සො තෙසං මච්ඡානං සරස්ස සම්පත්තිං වණ්ණෙසි. තෙ තස්ස කථං සුත්වා ගන්තුකාමා හුත්වා ‘‘සාධු, අය්‍ය, අම්හෙ ගණ්හිත්වා ගච්ඡාහී’’ති ආහංසු.

බකො පඨමං තං කාළමහාමච්ඡමෙව ගහෙත්වා සරතීරං නෙත්වා සරං දස්සෙත්වා සරතීරෙ ජාතෙ වරණරුක්ඛෙ නිලීයිත්වා තං විටපන්තරෙ පක්ඛිපිත්වා තුණ්ඩෙන විජ්ඣන්තො ජීවිතක්ඛයං පාපෙත්වා මංසං ඛාදිත්වා කණ්ටකෙ රුක්ඛමූලෙ පාතෙත්වා පුන ගන්ත්වා ‘‘විස්සට්ඨො, මෙ සො මච්ඡො, අඤ්ඤො ආගච්ඡතූ’’ති එතෙනුපායෙන එකෙකං ගහෙත්වා සබ්බෙ මච්ඡෙ ඛාදිත්වා පුන ආගතො එකං මච්ඡම්පි නාද්දස. එකො පනෙත්ථ කක්කටකො අවසිට්ඨො. බකො තම්පි ඛාදිතුකාමො හුත්වා ‘‘භො, කක්කටක, මයා සබ්බෙතෙ මච්ඡා නෙත්වා පදුමසඤ්ඡන්නෙ මහාසරෙ විස්සජ්ජිතා, එහි තම්පි නෙස්සාමී’’ති. ‘‘මං ගහෙත්වා ගච්ඡන්තො කථං ගණ්හිස්සසී’’ති? ‘‘ඩංසිත්වා ගණ්හිස්සාමී’’ති. ‘‘ත්වං එවං ගහෙත්වා ගච්ඡන්තො මං පාතෙස්සසි, නාහං තයා සද්ධිං ගමිස්සාමී’’ති. ‘‘මා භායි, අහං තං සුග්ගහිතං

ගහෙත්වා ගමිස්සාමී''ති. කක්කටකො චින්තෙසි ''ඉමස්ස මච්ඡෙ නෙත්වා සරෙ විස්සජ්ජනං නාම නත්ථි. සචෙ පන මං සරෙ විස්සජ්ජෙස්සති, ඉච්චෙතං කුසලං. නො චෙ විස්සජ්ජෙස්සති, ගීවමස්ස ඡින්දිත්වා ජීවිතං හරිස්සාමී''ති.

අථ නං එවමාහ ''සම්ම බක, න ඛො ත්වං සුග්ගහිතං ගහෙතුං සක්ඛිස්සසි, අම්හාකං පන ගහණං සුග්ගහණං , සචාහං අළෙහි තව ගීවං ගහෙතුං ලභිස්සාමි, තව ගීවං සුග්ගහිතං කත්වා තයා සද්ධිං ගමිස්සාමී''ති. සො තං ''වඤ්චෙතුකාමො එස ම''න්ති අජානන්තො ''සාධූ''ති සම්පටිච්ඡි. කක්කටකො අත්තනො අළෙහි කම්මාරසණ්ඩාසෙන විය තස්ස ගීවං සුග්ගහිතං කත්වා ''ඉදානි ගච්ඡා''ති ආහ. සො තං නෙත්වා සරං දස්සෙත්වා වරණරුක්ඛාභිමුඛො පායාසි. කක්කටකො ආහ ''මාතුල, අයං සරො එත්තො, ත්වං පන ඉතො කිං නෙසී''ති? බකො ''න තෙ මාතුලො අහං, න භගිනිපුත්තොසි චත මෙ ත්ව''න්ති වත්වා ''ත්වං 'එස මං උක්ඛිපිත්වා විචරන්තො මය්හං දාසො'ති සඤ්ඤං කරොසි මඤ්ඤෙ, පස්සෙතං වරණරුක්ඛස්ස මූලෙ කණ්ටකරාසිං, යථා මෙ තෙ සබ්බෙ මච්ඡා ඛාදිතා, තම්පි තථෙව ඛාදිස්සාමී''ති ආහ. කක්කටකො ''එතෙ මච්ඡා අත්තනො බාලතාය තයා ඛාදිතා, අහං පන තෙ මං ඛාදිතුං න දස්සාමි, තඤ්ඤෙව පන විනාසං පාපෙස්සාමි. ත්වඤ්හි බාලතාය මයා වඤ්චිතභාවං න ජානාසි, මරන්තා උභොපි මරිස්සාම, අහං තෙ සීසං ඡින්දිත්වා භූමියං ඛිපිස්සාමී''ති වත්වා කම්මාරසණ්ඩාසෙන විය අළෙහි තස්ස ගීවං නිප්පීළෙසි. සො විවටෙන මුඛෙන අක්ඛීහි අස්සුනා පග්ඝරන්තෙන මරණභයතජ්ජිතො ''සාමි, අහං තං න ඛාදිස්සාමි, ජීවිතං මෙ දෙහී''ති ආහ. ''යදි එවං ඔතරිත්වා මං සරස්මිං විස්සජ්ජෙහී''ති. සො නිවත්තිත්වා සරමෙව ඔතරිත්වා කක්කටකං සරපරියන්තෙ පඞ්කපිට්ඨෙ ඨපෙසි, කක්කටකො කත්තරිකාය කුමුදනාළං කප්පෙන්තො විය තස්ස ගීවං කප්පෙත්වා උදකං පාවිසි.

තං අච්ඡරියං දිස්වා වරණරුක්ඛෙ අධිවත්ථා දෙවතා සාධුකාරං දදමානා වනං උන්නාදයමානා මධුරස්සරෙන ඉමං ගාථමාහ –

38. ''නාච්චන්තං නිකතිප්පඤ්ඤො, නිකත්‍යා සුඛමෙධති;
ආරාධෙති නිකතිප්පඤ්ඤො, බකො කක්කටකාමිවා''ති.

තත්ථ **නාච්චන්තං නිකතිප්පඤ්ඤො, නිකත්‍යා සුඛමෙධතී**ති නිකති වුච්චති වඤ්චනා, නිකතිප්පඤ්ඤො වඤ්චනපඤ්ඤො පුග්ගලො තාය නිකත්‍යා නිකතියා වඤ්චනාය න අච්චන්තං සුඛමෙධති, නිච්චකාලෙ සුඛස්මිංයෙව පතිට්ඨාතුං න සක්කොති, එකංසෙන පන විනාසං පාපුණාතියෙවාති අත්ථො. **ආරාධෙතී**ති පටිලභති. **නිකතිප්පඤ්ඤො**ති කෙරාටිකභාවං සික්ඛිතපඤ්ඤො පාපපුග්ගලො අත්තනා කතස්ස පාපස්ස ඵලං ආරාධෙති පටිලභති වින්දතීති අත්ථො. කථං? **බකො කක්කටකාමිව,** යථා බකො කක්කටකා ගීවච්ඡෙදං පාපුණාති, එවං පාපපුග්ගලො අත්තනා කතපාපතො දිට්ඨධම්මෙ වා සම්පරායෙ වා භයං ආරාධෙති පටිලභතීති ඉමමත්ථං පකාසෙන්තො මහාසත්තො වනං උන්නාදෙන්තො ධම්මං දෙසෙසි.

සත්ථා ''න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව ගාමවාසිචීවරවඩ්ඪකෙනෙස වඤ්චිතො, අතීතෙපි වඤ්චිතොයෙවා''ති ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා අනුසන්ධිං ඝටෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ''තදා සො බකො ජෙතවනවාසී චීවරවඩ්ඪකො අහොසි, කක්කටකො ගාමවාසී චීවරවඩ්ඪකො, රුක්ඛදෙවතා පන අහමෙව අහොසි''න්ති.

බකජාතකවණ්ණනා අට්ඨමා.

[39] 9. නන්දජාතකවණ්ණනා

මඤ්ඤෙ සොවණ්ණයො රාසීති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො සාරිපුත්තත්ථෙරස්ස සද්ධිවිහාරිකං ආරබ්භ කථෙසි. සො කිර භික්ඛු සුබ්බචො අහොසි වචනක්ඛමො, ථෙරස්ස මහන්තෙනුස්සාහෙන උපකාරං කරොති. අථෙකං සමයං ථෙරො සත්ථාරං ආපුච්ඡිත්වා චාරිකං චරන්තො දක්ඛිණාගිරිජනපදං අගමාසි. සො භික්ඛු තත්ථ ගතකාලෙ මානත්ථද්ධො හුත්වා ථෙරස්ස වචනං න කරොති ''ආවුසො, ඉදං නාම කරොහී''ති වුත්තෙ පන ථෙරස්ස පටිපක්ඛො හොති. ථෙරො තස්ස ආසයං න ජානාති. සො තත්ථ චාරිකං චරිත්වා පුන ජෙතවනං ආගතො. සො භික්ඛු ථෙරස්ස ජෙතවනවිහාරං ආගතකාලතො පට්ඨාය පුන තාදිසොව ජාතො. ථෙරො තථාගතස්ස ආරොචෙසි ''භන්තෙ, මය්හං එකො සද්ධිවිහාරිකො එකස්මිං ඨානෙ සතෙන කීතදාසො විය හොති, එකස්මිං ඨානෙ මානත්ථද්ධො හුත්වා 'ඉදං නාම කරොහී'ති වුත්තෙ පටිපක්ඛො හොතී''ති. සත්ථා ''නායං, සාරිපුත්ත, භික්ඛු ඉදානෙව එවංසීලො, පුබ්බෙපෙස එකං ඨානං ගතො සතෙන කීතදාසො විය හොති. එකං ඨානං ගතො පටිපක්ඛො පටිසත්තු හොතී''ති වත්වා ථෙරෙන යාචිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො එකස්මිං කුටුම්බියකුලෙ පටිසන්ධිං ගණ්හි. තස්සෙකො සහායකො කුටුම්බිකො සයං මහල්ලකො, භරියා පනස්ස තරුණී. සා තං නිස්සාය පුත්තං පටිලභි. සො චින්තෙසි ''අයං ඉත්ථී තරුණත්තා මමච්චයෙන කඤ්චිදෙව පුරිසං ගහෙත්වා ඉමං ධනං විනාසෙය්‍ය, පුත්තස්ස මෙ න දදෙය්‍ය, යංනූනාහං ඉමං ධනං පථවිගතං කරෙය්‍ය''න්ති ඝරෙ නන්දං නාම දාසං ගහෙත්වා අරඤ්ඤං ගන්ත්වා එකස්මිං ඨානෙ තං ධනං නිදහිත්වා තස්ස ආචික්ඛිත්වා ''තාත, නන්ද, ඉමං ධනං මමච්චයෙන මය්හං පුත්තස්ස ආචික්ඛෙය්‍යාසි, මා ච නං පරිච්චජසී''ති ඔවදිත්වා කාලමකාසි.

පුත්තොපිස්ස අනුක්කමෙන වයප්පත්තො ජාතො. අථ නං මාතා ආහ – ‘‘තාත, තව පිතා නන්දං දාසං ගහෙත්වා ධනං නිධෙසි, තං ආහරාපෙත්වා කුටුම්බං සණ්ඨපෙහී’’ති. සො එකදිවසං නන්දං ආහ – ‘‘මාතුල, අත්ථි කිඤ්චි මය්හං පිතරා ධනං නිදහිත’’න්ති. ‘‘ආම, සාමී’’ති. ‘‘කුහිං තං නිදහිත’’න්ති. ‘‘අරඤ්ඤෙ, සාමී’’ති. ‘‘තෙන හි ගච්ඡාමා’’ති කුද්දාලපිටකං ආදාය නිධිට්ඨානං ගන්ත්වා ‘‘කහං මාතුල, ධන’’න්ති ආහ. නන්දො ආරුය්හ ධනමත්ථකෙ ඨත්වා ධනං නිස්සාය මානං උප්පාදෙත්වා ‘‘අරෙ දාසිපුත්ත චෙටක, කුතො තෙ ඉමස්මිං ඨානෙ ධන’’න්ති කුමාරං අක්කොසති. කුමාරො තස්ස ඵරුසවචනං සුත්වා අසුණන්තො විය ‘‘තෙන හි ගච්ඡාමා’’ති තං ගහෙත්වා පටිනිවත්තිත්වා පුන ද්වෙ තයො දිවසෙ අතික්කමිත්වා අගමාසි, නන්දො තථෙව අක්කොසති. කුමාරො තෙන සද්ධිං ඵරුසවචනං අවත්වාව නිවත්තිත්වා ‘‘අයං දාසො ඉතො පට්ඨාය ‘ධනං ආචික්ඛිස්සාමී’ති ගච්ඡති, ගන්ත්වා පන මං අක්කොසති, තත්ථ කාරණං න ජානාමි, අත්ථි ඛො පන මෙ පිතු සහායො කුටුම්බිකො, තං පටිපුච්ඡිත්වා ජානිස්සාමී’’ති බොධිසත්තස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා සබ්බං තං පවත්තිං ආරොචෙත්වා ‘‘කිං නු ඛො, තාත, කාරණ’’න්ති පුච්ඡි.

බොධිසත්තො ‘‘යස්මිං තෙ, තාත, ඨානෙ ඨිතො නන්දො අක්කොසති, තත්ථෙව තෙ පිතු සන්තකං ධනං, තස්මා යදා තෙ නන්දො අක්කොසති, තදා නං ‘එහි රෙ දාස, කිං අක්කොසසී’ති ආකඩ්ඪිත්වා තං ඨානං භින්දිත්වා කුලසන්තකං ධනං නීහරිත්වා දාසං උක්ඛිපාපෙත්වා ධනං ආහරා’’ති වත්වා ඉමං ගාථමාහ –

39. ‘‘මඤ්ඤෙ සොවණ්ණයො රාසි, සොවණ්ණමාලා ච නන්දකො;
යත්ථ දාසො ආමජාතො, ඨිතො ථුල්ලානි ගජ්ජතී’’ති.

තත්ථ **මඤ්ඤෙ**ති එවං අහං ජානාමි. **සොවණ්ණයො**ති සුන්දරො වණ්ණො එතෙසන්ති සොවණ්ණානි. කානි තානි? රජතමණිකඤ්චනපවාළාදීනි රතනානි. ඉමස්මිඤ්හි ඨානෙ සබ්බානෙතානි ‘‘සුවණ්ණානී’’ති අධිප්පෙතානි, තෙසං රාසි සොවණ්ණයො රාසි. **සොවණ්ණමාලා චා**ති තුය්හං පිතුසන්තකා සුවණ්ණමාලා ච එත්ථෙවාති මඤ්ඤාමි. **නන්දකො යත්ථ දාසො**ති යස්මිං ඨානෙ ඨිතො නන්දකො දාසො. **ආමජාතො**ති ‘‘ආම, අහං වො දාසී’’ති එවං දාසබ්‍යං උපගතාය ආමදාසිසඞ්ඛාතාය දාසියා පුත්තො. **ඨිතො ථුල්ලානි ගජ්ජතී**ති ‘‘සො යස්මිං ඨානෙ ඨිතො ථුල්ලානි ඵරුසවචනානි වදති, තත්ථෙව තෙ කුලසන්තකං ධනං, එවං අහං තං මඤ්ඤාමී’’ති බොධිසත්තො කුමාරස්ස ධනග්ගහණූපායං ආචික්ඛි.

කුමාරො බොධිසත්තං වන්දිත්වා ඝරං ගන්ත්වා නන්දං ආදාය නිධිට්ඨානං ගන්ත්වා යථානුසිට්ඨං පටිපජ්ජිත්වා තං ධනං ආහරිත්වා කුටුම්බං සණ්ඨපෙත්වා බොධිසත්තස්ස ඔවාදෙ ඨිතො දානාදීනි පුඤ්ඤානි කත්වා ජීවිතපරියොසානෙ යථාකම්මං ගතො.

සත්ථා ‘‘පුබ්බෙපෙස එවංසීලොයෙවා’’ති වත්වා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා අනුසන්ධිං ඝටෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා නන්දො සාරිපුත්තස්ස සද්ධිවිහාරිකො අහොසි, පණ්ඩිතකුටුම්බිකො පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

නන්දජාතකවණ්ණනා නවමා.

[40] 10. ඛදිරඞ්ගාරජාතකවණ්ණනා

කාමං පතාමි නිරයන්ති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො අනාථපිණ්ඩිකං ආරබ්භ කථෙසි. අනාථපිණ්ඩිකො හි විහාරමෙව ආරබ්භ චතුපඤ්ඤාසකොටිධනං බුද්ධසාසනෙ පරිච්චජිත්වා විකිරිත්වා ඨපෙත්වා තීණි රතනානි අඤ්ඤත්ථ රතනසඤ්ඤමෙව අනුප්පාදෙත්වා සත්ථරි ජෙතවනෙ විහරන්තෙ දෙවසිකං තීණි මහාඋපට්ඨානානි ගච්ඡති. පාතොව එකවාරං ගච්ඡති, කතපාතරාසො එකවාරං, සායන්හෙ එකවාරං. අඤ්ඤානිපි අන්තරන්තරුපට්ඨානානි හොන්තියෙව. ගච්ඡන්තො ච ‘‘කිං නු ඛො ආදාය ආගතොති සාමණෙරා වා දහරා වා හත්ථම්පි මෙ ඔලොකෙය්‍යු’’න්ති තුච්ඡහත්ථො නාම න ගතපුබ්බො. පාතොව ගච්ඡන්තො යාගුං ගාහාපෙත්වා ගච්ඡති, කතපාතරාසො සප්පිනවනීතමධුඵාණිතාදීනිපි, සායන්හසමයෙ ගන්ධමාලාවත්ථාදිහත්ථොති. එවං දිවසෙ දිවසෙ පරිච්චජන්තස්ස පනස්ස පරිච්චාගෙ පමාණං නත්ථි.

බහූ වොහාරූපජීවිනොපිස්ස හත්ථතො පණ්ණෙ ආරොපෙත්වා අට්ඨාරසකොටිසඞ්ඛ්‍යං ධනං ඉණං ගණ්හිංසු, තෙ මහාසෙට්ඨි න ආහරාපෙති. අඤ්ඤාපනස්ස කුලසන්තකා අට්ඨාරස කොටියො නදීතීරෙ නිදහිත්වා ඨපිතා අචිරවතොදකෙන නදීකූලෙ භින්නෙ මහාසමුද්දං පවිට්ඨා, තා යථාපිහිතලඤ්ඡා තාව ලොහචාටියො අණ්ඩවකුච්ඡියං පවට්ටන්තා විචරන්ති. ගෙහෙ පනස්ස පඤ්චන්නං භික්ඛුසතානං නිච්චභත්තං නිබද්ධමෙව හොති. සෙට්ඨිනො හි ගෙහං භික්ඛුසඞ්ඝස්ස චතුමහාපථෙ ඛතපොක්ඛරණිසදිසං, සබ්බභික්ඛූනං මාතාපිතුට්ඨානෙ ඨිතං. තෙනස්ස ඝරං සම්මාසම්බුද්ධොපි ගච්ඡති, අසීතිමහාථෙරාපි ගච්ඡන්තියෙව. සෙසභික්ඛූනං පන ගච්ඡන්තානඤ්ච ආගච්ඡන්තානඤ්ච පමාණං නත්ථි. තං පන ඝරං සත්තභූමකං සත්තද්වාරකොට්ඨකපටිමණ්ඩිතං, තස්ස චතුත්ථෙ ද්වාරකොට්ඨකෙ එකා මිච්ඡාදිට්ඨිකා දෙවතා වසති, සා සම්මාසම්බුද්ධෙ ගෙහං පවිසන්තෙ අත්තනො විමානෙ ඨාතුං න සක්කොති, දාරකෙ ගහෙත්වා ඔතරිත්වා භූමියං තිට්ඨති. අසීතිමහාථෙරෙසුපි අවසෙසත්ථෙරෙසුපි පවිසන්තෙසු ච නික්ඛමන්තෙසු ච තථෙව කරොති. සා චින්තෙසි ‘‘සමණෙ ගොතමෙ ච සාවකෙසු චස්ස ඉමං ගෙහං පවිසන්තෙසු මය්හං සුඛං නාම නත්ථි, නිච්චකාලං ඔතරිත්වා ඔතරිත්වා භූමියං ඨාතුං න සක්ඛිස්සාමි. යථා ඉමෙ එතං ඝරං න පවිසන්ති, තථා මයා කාතුං වට්ටතී’’ති. අථෙකදිවසං සයනූපගතස්සෙව මහාකම්මන්තිකස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා ඔභාසං ඵරිත්වා අට්ඨාසි. ‘‘කො එත්ථා’’ති ච වුත්තෙ ‘‘අහං චතුත්ථද්වාරකොට්ඨකෙ නිබ්බත්තදෙවතා’’ති ආහ. ‘‘කස්මා ආගතාසී’’ති? ‘‘කිං

තුම්හෙ සෙට්ඨිස්ස කිරියං න පස්සථ, අත්තනො පච්ඡිමකාලං අනොලොකෙත්වා ධනං නීහරිත්වා සමණං ගොතමංයෙව පූජෙති, නෙව වණිජ්ජං පයොජෙති, න කම්මන්තෙ පට්ඨපෙති, තුම්හෙ සෙට්ඨිං තථා ඔවදථ, යථා අත්තනො කම්මන්තං කරොති. යථා ච සමණො ගොතමො සසාවකො ඉමං ඝරං න පවිසති, තථා කරොථා''ති. අථ නං සො ආහ ''බාලදෙවතෙ, සෙට්ඨි ධනං විස්සජ්ජෙන්තො නිය්‍යානිකෙ බුද්ධසාසනෙ විස්සජ්ජෙති, සො සචෙ මං චූළායං ගහෙත්වා වික්කිණිස්සති, නෙවාහං කිඤ්චි කථෙස්සාමි, ගච්ඡ ත්වං''න්ති. සා පුනෙකදිවසං සෙට්ඨිනො ජෙට්ඨපුත්තං උපසඞ්කමිත්වා තථෙව ඔවදි, සොපි තං පුරිමනයෙනෙව තජ්ජෙසි. සෙට්ඨිනා පන සද්ධිං කථෙතුංයෙව න සක්කොති.

සෙට්ඨිනොපි නිරන්තරං දානං දෙන්තස්ස වොහාරෙ අකරොන්තස්ස ආයෙ මන්දීභූතෙ ධනං පරික්ඛයං අගමාසි. අථස්ස අනුක්කමෙන දාලිද්දියප්පත්තස්ස පරිභොගසාටකසයනභොජනානිපි පුරාණසදිසානි න හවිංසු. එවංභූතොපි භික්ඛුසඞ්ඝස්ස දානං දෙති, පණීතං පන කත්වා දාතුං න සක්කොති . අථ නං එකදිවසං වන්දිත්වා නිසින්නං සත්ථා ''දීයති පන තෙ, ගහපති, කුලෙ දාන''න්ති පුච්ඡි. සො ''දීයති, භන්තෙ, තඤ්ච ඛො කණාජකං බිලඞ්ගදුතිය''න්ති ආහ. අථ නං සත්ථා ''ගහපති, 'ලූඛං දානං දෙමී'ති මා චිත්තං සඞ්කොචයිත්ථ . චිත්තස්මිඤ්හි පණීතෙ බුද්ධපච්චෙකබුද්ධබුද්ධසාවකානං දින්නදානං ලූඛං නාම න හොති. කස්මා? විපාකමහන්තත්තා''ති ආහ. චිත්තඤ්හි පණීතං කාතුං සක්කොන්තස්ස දානං ලූඛං නාම නත්ථීති වෙතං එවං වෙදිතබ්බං –

''නත්ථි චිත්තෙ පසන්නම්හි, අප්පකා නාම දක්ඛිණා;
තථාගතෙ වා සම්බුද්ධෙ, අථ වා තස්ස සාවකෙ. (වි. ව. 804);

''න කිරත්ථි අනොමදස්සිසු, පාරිචරියා බුද්ධෙසු අප්පකා;
සුක්ඛාය අලොණිකාය ච, පස්ස ඵලං කුම්මාසපිණ්ඩියා''ති.

අපරම්පි නං ආහ ''ගහපති, ත්වං තාව ලූඛං දානං දදමානො අට්ඨන්නං අරියපුග්ගලානං දෙසි, අහං වෙලාමකාලෙ සකලජම්බුදීපං උන්නඞ්ගලං කත්වා සත්ත රතනානි දදමානො පඤ්ච මහානදියො එකොඝපුණ්ණං කත්වා විය ච මහාදානං පවත්තයමානො තිසරණගතං වා පඤ්චසීලරක්ඛනකං වා කඤ්චි නාලත්ථං, දක්ඛිණෙය්‍යපුග්ගලා නාම එවං දුල්ලභා. තස්මා 'ලූඛං මෙ දාන'න්ති මා චිත්තං සඞ්කොචයිත්ථා''ති එවඤ්ච පන වත්වා **වෙලාමසුත්තං** (අ. නි. 9.20) කථෙසි.

අථ ඛො සා දෙවතා ඉස්සරකාලෙ සෙට්ඨිනා සද්ධිං කථෙතුම්පි අසක්කොන්තී ''ඉදානායං දුග්ගතත්තා මම වචනං ගණ්හිස්සතී''ති මඤ්ඤමානා අඩ්ඪරත්තසමයෙ සිරිගබ්භං පවිසිත්වා ඔභාසං ඵරිත්වා ආකාසෙ අට්ඨාසි. සෙට්ඨි තං දිස්වා ''කො එසො''ති ආහ. ''අහං මහාසෙට්ඨි චතුත්ථද්වාරකොට්ඨකෙ අධිවත්ථා, දෙවතා''ති. ''කිමත්ථමාගතාසී''ති? ''තුය්හං ඔවාදං කථෙතුකාමා හුත්වා ආගච්ඡාමී''ති. ''තෙන හි කථෙහී''ති. මහාසෙට්ඨි ත්වං පච්ඡිමකාලං න චින්තෙසි, පුත්තධීතරො න ඔලොකෙසි, සමණස්ස තෙ ගොතමස්ස සාසනෙ බහුං ධනං විප්පකිණ්ණං, සො ත්වං අතිවෙලං ධනවිස්සජ්ජනෙන වා වණිජ්ජාදිකම්මානං අකරණෙන වා සමණං ගොතමං නිස්සාය දුග්ගතො ජාතො, එවංභූතොපි සමණං ගොතමං න මුඤ්චසි, අජ්ජපි තෙ සමණා ඝරං පවිසන්තියෙව. යං තාව තෙහි නීතං, තං න සක්කා පච්චාහරාපෙතුං, ගහිතං ගහිතමෙව හොතු, ඉතො පට්ඨාය පන සයඤ්ච සමණස්ස ගොතමස්ස සන්තිකං මා ගමිත්ථ, සාවකානඤ්චස්ස ඉමං ඝරං පවිසිතුං මා අදාසි, සමණං ගොතමං නිවත්තිත්වාපි අනොලොකෙන්තො අත්තනො වොහාරෙ ච වණිජ්ජඤ්ච කත්වා කුටුම්බං සණ්ඨපෙහී''ති. අථ නං සො එවමාහ ''අයං තයා මය්හං දාතබ්බඔවාදො''ති. ''ආම, අය්‍යා''ති. තාදිසානං දෙවතානං සතෙනපි සහස්සෙනපි සතසහස්සෙනපි අකම්පනීයො අහං දසබලෙන කතො. මම හි සද්ධා සිනෙරු විය අචලා සුප්පතිට්ඨිතා, මයා නිය්‍යානිකෙ රතනසාසනෙ ධනං විස්සජ්ජිතං, අයුත්තං තෙ කථිතං, බුද්ධසාසනෙ පහාරො දින්නො, එවරූපාය අනාචාරාය දුස්සීලාය කාළකණ්ණියා සද්ධිං තයා මම එකගෙහෙ වසනකිච්චං නත්ථි, සීඝං මම ගෙහා නික්ඛමිත්වා අඤ්ඤත්ථ ගච්ඡාහි.

සා සොතාපන්නස්ස අරියසාවකස්ස වචනං සුත්වා ඨාතුං අසක්කොන්තී අත්තනො වසනට්ඨානං ගන්ත්වා දාරකෙ හත්ථෙන ගහෙත්වා නික්ඛමි. නික්ඛමිත්වා ච පන අඤ්ඤත්ථ වසනට්ඨානං අලභමානා ''සෙට්ඨිං ඛමාපෙත්වා තත්ථෙව වසිස්සාමී''ති චින්තෙත්වා නගරපරිග්ගාහකදෙවපුත්තස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා තං වන්දිත්වා අට්ඨාසි. ''කෙනට්ඨෙන ආගතාසී''ති ච වුත්තෙ ''අහං සාමි, අත්තනො බාලතාය අනුපධාරෙත්වා අනාථපිණ්ඩිකෙන සෙට්ඨිනා සද්ධිං කථෙසිං, සො මං කුජ්ඣිත්වා වසනට්ඨානා නික්කඩ්ඪි, මං සෙට්ඨිස්ස සන්තිකං නෙත්වා ඛමාපෙත්වා වසනට්ඨානං මෙ දෙථා''ති. ''කිං පන තයා සෙට්ඨි වුත්තො''ති ''ඉතො පට්ඨාය බුද්ධුපට්ඨානං සඞ්ඝුපට්ඨානං මා කරි, සමණස්ස ගොතමස්ස ඝරප්පවෙසනං මා අදාසී''ති ''එවං මෙ වුත්තො, සාමී''ති. අයුත්තං තයා වුත්තං, සාසනෙ පහාරො දින්නො, ''අහං තං ආදාය සෙට්ඨිනො සන්තිකං ගන්තුං න උස්සහාමී''ති. සා තස්ස සන්තිකා සඞ්ගහං අලභිත්වා චතුන්නං මහාරාජානං සන්තිකං අගමාසි.

තෙහිපි තථෙව පටික්ඛිත්තා සක්කං දෙවරාජං උපසඞ්කමිත්වා තං පවත්තිං ආචික්ඛිත්වා ''අහං, දෙව, වසනට්ඨානං අලභමානා දාරකෙ හත්ථෙන ගහෙත්වා අනාථා විචරාමි, තුම්හාකං සිරියා මය්හං වසනට්ඨානං දාපෙථා''ති සුට්ඨුතරං යාචි. සොපි නං ආහ ''තයා අයුත්තං කතං, ජිනසාසනෙ පහාරො දින්නො, අහම්පි තං නිස්සාය සෙට්ඨිනා සද්ධිං කථෙතුං න සක්කොමි, එකං පන තෙ සෙට්ඨිස්ස ඛමනූපායං කථෙස්සාමී''ති. ''සාධු, දෙව, කථෙහී''ති. මහාසෙට්ඨිස්ස හත්ථතො මනුස්සෙහි පණ්ණෙ ආරොපෙත්වා අට්ඨාරසකොටිසඞ්ඛ්‍යං ධනං ගහිතං අත්ථි,

ත්වං තස්ස ආයුත්තකවෙසං ගහෙත්වා කඤ්චි අජානාපෙත්වා තානි පණ්ණානි ආදාය කතිපයෙහි යක්ඛතරුණෙහි පරිවාරිතා එකෙන හත්ථෙන පණ්ණං, එකෙන ලෙඛනිං ගහෙත්වා තෙසං ගෙහං ගන්ත්වා ගෙහමජ්ඣෙ ඨිතා අත්තනො යක්ඛානුභාවෙන තෙ උත්තාසෙත්වා ''ඉදං තුම්හාකං ඉණපණ්ණං, අම්හාකං සෙට්ඨී අත්තනො ඉස්සරකාලෙ තුම්හෙ න කිඤ්චි ආහ, ඉදානි දුග්ගතො ජාතො, තුම්හෙහි ගහිතකහාපණානි දෙථා''ති අත්තනො යක්ඛානුභාවං දස්සෙත්වා සබ්බාපි තා අට්ඨාරස හිරඤ්ඤකොටියො සාධෙත්වා සෙට්ඨිස්ස තුච්ඡකොට්ඨකෙ පූරෙත්වා අඤ්ඤං අචිරවතිනදීතීරෙ නිදහිතං ධනං නදීකූලෙ භින්නෙ සමුද්දං පවිට්ඨං අත්ථි, තම්පි අත්තනො ආනුභාවෙන ආහරිත්වා තුච්ඡකොට්ඨකෙ පූරෙත්වා, අඤ්ඤම්පි අසුකට්ඨානෙ නාම අස්සාමිකං අට්ඨාරසකොටිමත්තමෙව ධනං අත්ථි, තම්පි ආහරිත්වා තුච්ඡකොට්ඨකෙ පූරෙහි, ඉමාහි චතුපඤ්ඤාසකොටීහි ඉමං තුච්ඡකොට්ඨකපූරකං දණ්ඩකම්මං කත්වා මහාසෙට්ඨිං ඛමාපෙහීති.

සා ''සාධු, දෙවා''ති තස්ස වචනං සම්පටිච්ඡිත්වා වුත්තනයෙනෙව සබ්බං ධනං ආහරිත්වා කොට්ඨකෙ පූරෙත්වා අඩ්ඪරත්තසමයෙ සෙට්ඨිස්ස සිරිගබ්භං පවිසිත්වා ඔභාසං ඵරිත්වා ආකාසෙ අට්ඨාසි. ''කො එසො''ති වුත්තෙ ''අහං තෙ මහාසෙට්ඨි චතුත්ථද්වාරකොට්ඨකෙ අධිවත්ථා අන්ධබාලදෙවතා, මයා මහාමොහමූළ්හාය බුද්ධගුණෙ අජානිත්වා පුරිමෙසු දිවසෙසු තුම්හෙහි සද්ධිං කිඤ්චි කථිතං අත්ථි, තං මෙ දොසං ඛමථ. සක්කස්ස හි මෙ දෙවරාජස්ස වචනෙන තුම්හාකං ඉණං සොධෙත්වා අට්ඨාරස කොටියො, සමුද්දං ගතා අට්ඨාරස කොටියො, තස්මිං තස්මිං ඨානෙ අස්සාමිකධනස්ස අට්ඨාරස කොටියොති චතුපණ්ණාස කොටියො ආහරිත්වා තුච්ඡකොට්ඨකපූරණෙන දණ්ඩකම්මං කතං, ජෙතවනවිහාරං ආරබ්භ පරික්ඛයං ගතධනං සබ්බං සම්පිණ්ඩිතං, වසනට්ඨානං අලභමානා කිලමාමි, මයා අඤ්ඤාණතාය කථිතං මනසි අකත්වා ඛමථ මහාසෙට්ඨී''ති ආහ.

අනාථපිණ්ඩිකො තස්සා වචනං සුත්වා චින්තෙසි ''අයං දෙවතා 'දණ්ඩකම්මඤ්ච මෙ කත'න්ති වදති, අත්තනො ච දොසං පටිජානාති, සත්ථා ඉමං විනෙත්වා අත්තනො ගුණෙ ජානාපෙස්සති, සම්මාසම්බුද්ධස්ස නං දස්සෙස්සාමී''ති. අථ නං ආහ ''අම්ම, දෙවතෙ, සචෙසි මං ඛමාපෙතුකාමා, සත්ථු සන්තිකෙ මං ඛමාපෙහී''ති. සාධු එවං කරිස්සාමි, ''සත්ථු පන මං සන්තිකං ගහෙත්වා ගච්ඡාහී''ති. සො ''සාධූ''ති වත්වා විභාතාය රත්තියා පාතොව තං ගහෙත්වා සත්ථු සන්තිකං ගන්ත්වා තාය කතකම්මං සබ්බං තථාගතස්ස ආරොචෙසි. සත්ථා තස්ස වචනං සුත්වා ''ඉධ, ගහපති, පාපපුග්ගලොපි යාව පාපං න පච්චති , තාව භද්‍රානි පස්සති. යදා පනස්ස පාපං පච්චති, තදා පාපමෙව පස්සති. භද්‍රපුග්ගලොපි යාව භද්‍රං න පච්චති, තාව පාපානි පස්සති. යදා පනස්ස භද්‍රං පච්චති, තදා භද්‍රමෙව පස්සතී''ති වත්වා ඉමා ධම්මපදෙ ද්වෙ ගාථා අභාසි –

''පාපොපි පස්සතී භද්‍රං, යාව පාපං න පච්චති;
යදා ච පච්චතී පාපං, අථ පාපො පාපානි පස්සති.

''භද්‍රොපි පස්සතී පාපං, යාව භද්‍රං න පච්චති;
යදා ච පච්චතී භද්‍රං, අථ භද්‍රො භද්‍රානි පස්සතී''ති. (ධ. ප. 119-120);

ඉමාසඤ්ච පන ගාථානං පරියොසානෙ සා දෙවතා සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨාසි. සා චක්කඞ්කිතෙසු සත්ථු පාදෙසු නිපතිත්වා ''මයා, භන්තෙ, රාගරත්තාය දොසපදුට්ඨාය මොහමූළ්හාය අවිජ්ජන්ධාය තුම්හාකං ගුණෙ අජානන්තියා පාපකං වචනං වුත්තං, තං මෙ ඛමථා''ති සත්ථාරං ඛමාපෙත්වා මහාසෙට්ඨිම්පි ඛමාපෙසි.

තස්මිං සමයෙ අනාථපිණ්ඩිකො සත්ථු පුරතො අත්තනො ගුණං කථෙසි ''භන්තෙ, අයං දෙවතා 'බුද්ධුපට්ඨානාදීනි මා කරොහී'ති වාරයමානාපි මං වාරෙතුං නාසක්ඛි, 'දානං න දාතබ්බ'න්ති ඉමාය වාරියමානොපහං දානං අදාසිමෙව, නනු එස, භන්තෙ, මය්හං ගුණො''ති. සත්ථා ''ත්වං ඛොසි ගහපති සොතාපන්නො අරියසාවකො අචලසද්ධො විසුද්ධදස්සනො, තුය්හං ඉමාය අප්පෙසක්ඛදෙවතාය වාරෙන්තියා අවාරිතභාවො න අච්ඡරියො . යං පන පුබ්බෙ පණ්ඩිතා අනුප්පන්නෙ බුද්ධෙ අපරිපක්කඤාණෙ ඨිතා කාමාවචරිස්සරෙන මාරෙන ආකාසෙ ඨත්වා 'සචෙ දානං දස්සසි, ඉමස්මිං නිරයෙ පච්චිස්සසී'ති අසීතිහත්ථගම්භීරං අඞ්ගාරකාසුං දස්සෙත්වා 'මා දානං අදාසී'ති වාරිතාපි පදුමකණ්ණිකාමජ්ඣෙ ඨත්වා දානං අදංසු, ඉදං අච්ඡරිය''න්ති වත්වා අනාථපිණ්ඩිකෙන යාචිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො බාරාණසිසෙට්ඨිස්ස කුලෙ නිබ්බත්තිත්වා නානප්පකාරෙහි සුඛූපකරණෙහි දෙවකුමාරො විය සංවඩ්ඪියමානො අනුක්කමෙන විඤ්ඤුතං පත්වා සොළසවස්සකාලෙයෙව සබ්බසිප්පෙසු නිප්ඵත්තිං පත්තො. සො පිතු අච්චයෙන සෙට්ඨිට්ඨානෙ ඨත්වා චතූසු නගරද්වාරෙසු චතස්සො දානසාලායො, මජ්ඣෙ නගරස්ස එකං, අත්තනො නිවෙසනද්වාරෙ එකන්ති ඡ දානසාලායො කාරෙත්වා මහාදානං දෙති, සීලං රක්ඛති, උපොසථකම්මං කරොති.

අථෙකදිවසං පාතරාසවෙලාය බොධිසත්තස්ස නානග්ගරසෙ මනුඤ්ඤභොජනෙ උපනීයමානෙ එකො පච්චෙකබුද්ධො සත්තාහච්චයෙන නිරොධා වුට්ඨාය භික්ඛාචාරවෙලං සල්ලක්ඛෙත්වා ''අජ්ජ මයා බාරාණසිසෙට්ඨිස්ස ගෙහද්වාරං ගන්තුං වට්ටතී''ති නාගලතාදන්තකට්ඨං ඛාදිත්වා අනොතත්තදහෙ මුඛධොවනං කත්වා මනොසිලාතලෙ ඨිතො නිවාසෙත්වා විජ්ජුලතාසදිසං කායබන්ධනං බන්ධිත්වා චීවරං පාරුපිත්වා ඉද්ධිමයමත්තිකාපත්තං ආදාය ආකාසෙනාගන්ත්වා බොධිසත්තස්ස භත්තෙ උපනීතමත්තෙ ගෙහද්වාරෙ අට්ඨාසි. බොධිසත්තො තං දිස්වාව ආසනා

වුට්ඨාය නිපච්චකාරං දස්සෙත්වා පරිකම්මකාරකං ඔලොකෙසි. ‘‘කිං කරොමි, සාමී’’ති ච වුත්තෙ ‘‘අය්‍යස්ස පත්තං ආහරථා’’ති ආහ. තඞ්ඛණඤ්ඤෙව මාරො පාපිමා විකම්පමානො උට්ඨාය ‘‘අයං පච්චෙකබුද්ධො ඉතො සත්තමෙ දිවසෙ ආහාරං ලභි, අජ්ජ අලභමානො විනස්සිස්සති, ඉමඤ්ච විනාසෙස්සාමි, සෙට්ඨිනො ච දානන්තරායං කරිස්සාමී’’ති තඞ්ඛණඤ්ඤෙව ආගන්ත්වා අන්තරවත්ථුම්හි අසීතිහත්ථමත්තං අඞ්ගාරකාසුං නිම්මිනි. සා ඛදිරඞ්ගාරපුණ්ණා සම්පජ්ජලිතා සජොතිභූතා අවීචිමහානිරයො විය ඛායිත්ථ. තං පන මාපෙත්වා සයං ආකාසෙ අට්ඨාසි. පත්තාහරණත්ථාය ගච්ඡමානො පුරිසො තං දිස්වා මහාභයප්පත්තො නිවත්ති. බොධිසත්තො ‘‘කිං, තාත, නිවත්තොසී’’ති පුච්ඡි. අයං සාමි අන්තරවත්ථුම්හි මහතී අඞ්ගාරකාසු සම්පජ්ජලිතා සජොතිභූතාති . අථඤ්ඤො අථඤ්ඤොති එවං ආගතාගතා සබ්බෙපි භයප්පත්තා වෙගෙන පලායිංසු.

බොධිසත්තො චින්තෙසි ‘‘අජ්ජ මය්හං දානන්තරායං කාතුකාමො වසවත්තී මාරො උය්‍යුත්තො භවිස්සති, න ඛො පන ජානාති මාරසතෙන මාරසහස්සෙනපි මය්හං අකම්පියභාවං, අජ්ජ දානි මය්හං වා මාරස්ස වා බලමහන්තතං, ආනුභාවමහන්තතං ජානිස්සාමී’’ති තං යථාසජ්ජිතමෙව හත්ථපාතිං සයං ආදාය ගෙහා නික්ඛම්ම අඞ්ගාරකාසුතටෙ ඨත්වා ආකාසං උල්ලොකෙත්වා මාරං දිස්වා ‘‘කොසි ත්ව’’න්ති ආහ. ‘‘අහං, මාරො’’ති. ‘‘අයං අඞ්ගාරකාසු තයා නිම්මිතා’’ති? ‘‘ආම, මයා’’ති . ‘‘කිමත්ථායා’’ති. ‘‘තව දානස්ස අන්තරායකරණත්ථාය ච පච්චෙකබුද්ධස්ස ච ජීවිතනාසනත්ථායා’’ති. බොධිසත්තො ‘‘නෙව තෙ අහං අත්තනො දානස්ස අන්තරායං, න පච්චෙකබුද්ධස්ස ජීවිතන්තරායං කාතුං දස්සාමි, අජ්ජ දානි මය්හං වා තුය්හං වා බලමහන්තතං, ආනුභාවමහන්තතං ජානිස්සාමී’’ති අඞ්ගාරකාසුතටෙ ඨත්වා ‘‘භන්තෙ, පච්චෙකබුද්ධ අහං ඉමිස්සා අඞ්ගාරකාසුයා අධොසීසො පතමානොපි න නිවත්තිස්සාමි, කෙවලං තුම්හෙ මයා දින්නං භොජනං පටිග්ගණ්හථා’’ති වත්වා ඉමං ගාථමාහ –

40. ‘‘කාමං පතාමි නිරයං, උද්ධංපාදො අවංසිරො;
නානරියං කරිස්සාමි, හන්ද පිණ්ඩං පටිග්ගහා’’ති.

තත්ථායං පිණ්ඩත්ථො – භන්තෙ, පච්චෙකවරබුද්ධ සචෙපහං තුම්හාකං පිණ්ඩපාතං දෙන්තො එකංසෙනෙව ඉමං නිරයං උද්ධංපාදො අවංසිරො හුත්වා පතාමි, තථාපි යදිදං අදානඤ්ච අසීලඤ්ච අරියෙහි අකත්තබ්බත්තා අනරියෙහි ච කත්තබ්බත්තා **‘‘අනරිය’’**න්ති වුච්චති, ‘‘න තං අනරියං කරිස්සාමි , හන්ද ඉමං මයා දීයමානං පිණ්ඩං පටිග්ගහ පටිග්ගණ්හාහී’’ති. එත්ථ ච **හන්දාති** වොස්සග්ගත්ථෙ නිපාතො.

එවං වත්වා බොධිසත්තො දළ්හසමාදානෙන හත්ථපාතිං ගහෙත්වා අඞ්ගාරකාසුමත්ථකෙන පක්ඛන්තො, තාවදෙව අසීතිහත්ථගම්භීරාය අඞ්ගාරකාසුයා තලතො උපරූපරිජාතං සතපත්තපුප්ඵිතං එකං මහාපදුමං උග්ගන්ත්වා බොධිසත්තස්ස පාදෙ සම්පටිච්ඡි. තතො මහාතුම්බමත්තා රෙණු උග්ගන්ත්වා මහාසත්තස්ස මුද්ධනි ඨත්වා සකලසරීරං සුවණ්ණචුණ්ණසමොකිණ්ණමිව අකාසි. සො පදුමකණ්ණිකාය ඨත්වා නානග්ගරසභොජනං පච්චෙකබුද්ධස්ස පත්තෙ පතිට්ඨාපෙසි. සො තං පටිග්ගහෙත්වා අනුමොදනං කත්වා පත්තං ආකාසෙ ඛිපිත්වා පස්සන්තස්සෙව මහාජනස්ස සයම්පි වෙහාසං අබ්භුග්ගන්ත්වා නානප්පකාරං වලාහකපන්තිං මද්දමානො විය හිමවන්තමෙව ගතො. මාරොපි පරාජිතො දොමනස්සං පත්වා අත්තනො වසනට්ඨානමෙව ගතො. බොධිසත්තො පන පදුමකණ්ණිකාය ඨිතකොව මහාජනස්ස දානසීලසංවණ්ණනෙන ධම්මං දෙසෙත්වා මහාජනෙන පරිවුතො අත්තනො නිවෙසනමෙව පවිසිත්වා යාවජීවං දානාදීනි පුඤ්ඤානි කත්වා යථාකම්මං ගතො.

සත්ථා ‘‘නයිදං, ගහපති, අච්ඡරියං, යං ත්වං එවං දස්සනසම්පන්නො එතරහි දෙවතාය න කම්පිතො, පුබ්බෙ පණ්ඩිතෙහි කතමෙව අච්ඡරිය’’න්ති ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා අනුසන්ධිං ඝටෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි ‘‘තදා පච්චෙකබුද්ධො තත්ථෙව පරිනිබ්බායි, මාරං පරාජෙත්වා පදුමකණ්ණිකාය ඨත්වා පච්චෙකබුද්ධස්ස පිණ්ඩපාතදායකො බාරාණසිසෙට්ඨි පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

ඛදිරඞ්ගාරජාතකවණ්ණනා දසමා.

කුලාවකවග්ගො චතුත්ථො.

තස්සුද්දානං –

කුලාවකඤ්ච නච්චඤ්ච, සම්මොදමච්ඡවට්ටකං;
සකුණං තිත්තිරං බකං, නන්දඤ්ච ඛදිරඞ්ගාරන්ති.

5. අත්ථකාමවග්ගො

[41] 1. ලොසකජාතකවණ්ණනා

යො අත්ථකාමස්සාති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො ලොසකතිස්සත්ථෙරං නාම ආරබ්භ කථෙසි. කො පනෙස ලොසකතිස්සත්ථෙරො නාමාති? කොසලරට්ඨෙ එකො අත්තනො කුලනාසකො කෙවට්ටපුත්තකො අලාභී භික්ඛු. සො කිර නිබ්බත්තට්ඨානෙතා චවිත්වා කොසලරට්ඨෙ එකස්මිං කුලසහස්සවාසෙ කෙවට්ටගාමෙ එකිස්සා කෙවට්ටියා කුච්ඡිස්මිං පටිසන්ධිං ගණ්හි. තස්ස පටිසන්ධිග්ගහණදිවසෙ තං කුලසහස්සං ජාලහත්ථං නදියඤ්ච

තළාකාදීසු ච මච්ඡෙ පරියෙසන්තං එකං බුද්දකමච්ඡම්පි නාලත්ථ. තතො පට්ඨාය ච තෙ කෙවට්ටා පරිහායන්තියෙව. තස්මිඤ්හි කුච්ඡිගතෙයෙව නෙසං ගාමො සත්ත වාරෙ අග්ගිනා දඩ්ඪො, සත්ත වාරෙ රඤ්ඤා දණ්ඩිතො. එවං අනුක්කමෙන දුග්ගතා ජාතා. තෙ චින්තයිංසු ''පුබ්බෙ අම්හාකං එවරූපං නත්ථි, ඉදානි පන පරිහායාම, අම්හාකං අන්තරෙ එකාය කාළකණ්ණියා භවිතබ්බං, ද්වෙ භාගා හොමා''ති පඤ්ච පඤ්ච කුලසතානි එකතො අහෙසුං. තතො යත්ථ තස්ස මාතාපිතරො, සොව කොට්ඨාසො පරිහායති, ඉතරො වඩ්ඪති. තෙ තම්පි කොට්ඨාසං ද්විධා, තම්පි ද්විධාති එවං යාව තමෙව කුලං එකං අහොසි, තාව විභජිත්වා තෙසං කාළකණ්ණිභාවං ඤත්වා පොථෙත්වා නික්කඩ්ඪිංසු.

අථස්ස මාතා කිච්ඡෙන ජීවමානා පරිපක්කෙ ගබ්භෙ එකස්මිං ඨානෙ විජායි. පච්ඡිමභවිකසත්තං න සක්කා නාසෙතුං, අන්තොඝටෙ පදීපො විය තස්ස හදයෙ අරහත්තස්ස උපනිස්සයො ජලති. සා තං දාරකං පටිජග්ගිත්වා ආධාවිත්වා පරිධාවිත්වා විචරණකාලෙ එකමස්ස කපාලකං හත්ථෙ දත්වා ''පුත්ත, එතං ඝරං පවිසා''ති පෙසෙත්වා පලාතා. සො තතො පට්ඨාය එකකොව හුත්වා තත්ථ තත්ථ භික්ඛං පරියෙසිත්වා එකස්මිං ඨානෙ සයති, න න්හායති, න සරීරං පටිජග්ගති, පංසුපිසාචකො විය කිච්ඡෙන ජීවිකං කප්පෙති. සො අනුක්කමෙන සත්තවස්සිකො හුත්වා එකස්මිං ගෙහද්වාරෙ උක්ඛලිධොවනස්ස ඡඩ්ඩිතට්ඨානෙ කාකො විය එකෙකං හත්ථසිත්ථං උච්චිනිත්වා ඛාදති.

අථ නං ධම්මසෙනාපති සාවත්ථියං පිණ්ඩාය චරමානො දිස්වා ''අයං සත්තො අතිකාරුඤ්ඤප්පත්තො , කතරගාමවාසිකො නු ඛො''ති තස්මිං මෙත්තචිත්තං වඩ්ඪෙත්වා ''එහි, රෙ''ති ආහ. සො ආගන්ත්වා ථෙරං වන්දිත්වා අට්ඨාසි. අථ නං ථෙරො ''කතරගාමවාසිකොසි, කහං වා තෙ මාතාපිතරො''ති පුච්ඡි. ''අහං, භන්තෙ, නිප්පච්චයො, මය්හං මාතාපිතරො මං නිස්සාය 'කිලන්තම්හා'ති මං ඡඩ්ඩෙත්වා පලාතා''ති. ''අපි පන පබ්බජිස්සසී''ති. ''භන්තෙ, අහං තාව පබ්බජෙය්‍යං, මාදිසං පන කපණං කො පබ්බාජෙස්සසී''ති? ''අහං පබ්බාජෙස්සාමී''ති. ''සාධු, භන්තෙ, පබ්බාජෙථා''ති. ථෙරො තස්ස ඛාදනීයභොජනීයං දත්වා තං විහාරං නෙත්වා සහත්ථෙනෙව න්හාපෙත්වා පබ්බාජෙත්වා පරිපුණ්ණවස්සං උපසම්පාදෙසි. සො මහල්ලකකාලෙ ''ලොසකතිස්සත්ථෙරො''ති පඤ්ඤායිත්ථ අප්පපුඤ්ඤො අප්පලාභො. තෙන කිර අසදිසදානෙපි කුච්ඡිපූරො න ලද්ධපුබ්බො, ජීවිතඝටනමත්තමෙව ලභති. තස්ස හි පත්තෙ එකස්මිංයෙව යාගුඋළුඞ්කෙ දින්නෙ පත්තො සමතිත්තිකො විය හුත්වා පඤ්ඤායති. අථ මනුස්සා ''ඉමස්ස පත්තො පූරො''ති හෙට්ඨා යාගුං දෙන්ති. තස්ස පත්තෙ යාගුං දානකාලෙ මනුස්සානං භාජනෙ යාගු අන්තරධායතීතිපි වදන්ති. ඛජ්ජකාදීසුපි එසෙව නයො.

සො අපරෙන සමයෙන විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා අග්ගඵලෙ අරහත්තෙ පතිට්ඨිතොපි අප්පලාභොව අහොසි. අථස්ස අනුපුබ්බෙන ආයුසඞ්ඛාරෙසු පරිහීනෙසු පරිනිබ්බානදිවසො සම්පාපුණි. ධම්මසෙනාපති ආවජ්ජෙන්තො තස්ස පරිනිබ්බානභාවං ඤත්වා ''අයං ලොසකතිස්සත්ථෙරො අජ්ජ පරිනිබ්බායිස්සති, අජ්ජ මයා එතස්ස යාවදත්ථං ආහාරං දාතුං වට්ටතී''ති තං ආදාය සාවත්ථිං පිණ්ඩාය පාවිසි. ථෙරො තං නිස්සාය තාව බහුමනුස්සාය සාවත්ථියා හත්ථං පසාරෙත්වා වන්දනමත්තම්පි නාලත්ථ. අථ නං ථෙරො ''ගච්ඡාවුසො, ආසනසාලාය නිසීදා''ති උය්‍යොජෙත්වා ගතො. තං ආගතමෙව මනුස්සා ''අය්‍යො, ආගතො''ති ආසනෙ නිසීදාපෙත්වා භොජෙසි. ථෙරොපි ''ඉමං ලොසකස්ස දෙථා''ති ලද්ධාහාරං පෙසෙසි. තං ගහෙත්වා ගතා ලොසකතිස්සත්ථෙරං අසරිත්වා සයමෙව භුඤ්ජිංසු. අථ ථෙරස්ස උට්ඨාය විහාරං ගමනකාලෙ ලොසකතිස්සත්ථෙරො ආගන්ත්වා ථෙරං වන්දි, ථෙරො නිවත්තිත්වා ඨිතකොව ''ලද්ධං තෙ, ආවුසො, භත්ත''න්ති පුච්ඡි. ලභිස්සාම නො, භන්තෙති. ථෙරො සංවෙගපත්තො කාලං ඔලොකෙසි, කාලො අතික්කන්තො. ථෙරො ''හොතාවුසො, ඉධෙව නිසීදා''ති ලොසකත්ථෙරං ආසනසාලායං නිසීදාපෙත්වා කොසලරඤ්ඤො නිවෙසනං අගමාසි. රාජා ථෙරස්ස පත්තං ගාහාපෙත්වා ''භත්තස්ස අකාලො''ති පත්තපූරං චතුමධුරං දාපෙසි. ථෙරො තං ආදාය ගන්ත්වා ''එහාවුසො, තිස්ස ඉමං චතුමධුරං භුඤ්ජා''ති වත්වා පත්තං ගහෙත්වා අට්ඨාසි. සො ථෙරෙ ගාරවෙන ලජ්ජන්තො න පරිභුඤ්ජති. අථ නං ථෙරො ''එහාවුසො තිස්ස, අහං ඉමං පත්තං ගහෙත්වාව ඨස්සාමි, ත්වං නිසීදිත්වා පරිභුඤ්ජ. සචෙ අහං පත්තං හත්ථතො මුඤ්චෙය්‍යං, කිඤ්චි න භවෙය්‍යා''ති ආහ. අථායස්මා ලොසකතිස්සත්ථෙරො අග්ගසාවකෙ ධම්මසෙනාපතිම්හි පත්තං ගහෙත්වා ඨිතෙ චතුමධුරං පරිභුඤ්ජි. තං ථෙරස්ස අරියිද්ධිබලෙන පරික්ඛයං න අගමාසි. තදා ලොසකතිස්සත්ථෙරො යාවදත්ථං උදරපූරං කත්වා පරිභුඤ්ජි, තං දිවසංයෙව ච අනුපාදිසෙසාය නිබ්බානධාතුයා පරිනිබ්බායි. සම්මාසම්බුද්ධො සන්තිකෙ ඨත්වා සරීරනික්ඛෙපං කාරෙසි, ධාතුයො ගහෙත්වා චෙතියං කරිංසු.

තදා භික්ඛූ ධම්මසභායං සන්නිපතිත්වා ''ආවුසො, අහො ලොසකතිස්සත්ථෙරො අප්පපුඤ්ඤො අප්පලාභී, එවරූපෙන නාම අප්පපුඤ්ඤෙන අප්පලාභිනා කථං අරියධම්මො ලද්ධො''ති කථෙන්තා නිසීදිංසු. සත්ථා ධම්මසභං ගන්ත්වා ''කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්නිසින්නා''ති පුච්ඡි. තෙ ''ඉමාය නාම, භන්තෙ''ති ආරොචයිංසු. සත්ථා ''භික්ඛවෙ, එසො භික්ඛු අත්තනො අලාභිභාවඤ්ච අරියධම්මලාභිභාවඤ්ච අත්තනාව අකාසි. අයඤ්හි පුබ්බෙ පරෙසං ලාභන්තරායං කත්වා අප්පලාභී ජාතො, ''අනිච්චං, දුක්ඛං, අනත්තා''ති විපස්සනාය යුත්තභාවස්ස බලෙන අරියධම්මලාභී ජාතො''ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ කිර කස්සපසම්මාසම්බුද්ධකාලෙ අඤ්ඤතරො භික්ඛු එකං කුටුම්බිකං නිස්සාය ගාමකාවාසෙ වසති පකතත්තො සීලවා විපස්සනාය යුත්තප්පයුත්තො. අථෙකො ඛීණාසවත්ථෙරො සමවත්තවාසං වසමානො අනුපුබ්බෙන තස්ස භික්ඛුනො උපට්ඨාකකුටුම්බිකස්ස වසනගාමං සම්පත්තො. කුටුම්බිකො ථෙරස්ස ඉරියාපථෙයෙව පසීදිත්වා පත්තං ආදාය ඝරං පවෙසෙත්වා සක්කච්චං භොජෙත්වා ථොකං ධම්මකථං සුත්වා ථෙරං වන්දිත්වා ''භන්තෙ, අම්හාකං ධුරවිහාරමෙව ගච්ඡථ, මයං සායන්හසමයෙ ආගන්ත්වා පස්සිස්සාමා''ති ආහ. ථෙරො විහාරං

ගන්ත්වා නෙවාසිකත්ථෙරං වන්දිත්වා ආපුච්ඡිත්වා එකමන්තං නිසීදි. සොපි තෙන සද්ධිං පටිසන්ථාරං කත්වා ‘‘ලද්ධො තෙ, ආවුසො, භික්ඛාහාරො’’ති පුච්ඡි. ‘‘ආම, ලද්ධො’’ති. ‘‘කහං ලද්ධො’’ති? ‘‘තුම්හාකං ධුරගාමෙ කුටුම්බිකඝරෙ’’ති. එවඤ්ච පන වත්වා අත්තනො සෙනාසනං පුච්ඡිත්වා පටිජග්ගිත්වා පත්තචීවරං පටිසාමෙත්වා ඣානසුඛෙන ඵලසුඛෙන ච වීතිනාමෙන්තො නිසීදි.

සොපි කුටුම්බිකො සායන්හෙ ගන්ධමාලඤ්චෙව පදීපෙයාඤ්ච ගාහාපෙත්වා විහාරං ගන්ත්වා නෙවාසිකත්ථෙරං වන්දිත්වා ‘‘භන්තෙ, එකො ආගන්තුකත්ථෙරො අත්ථි, ආගතො නු ඛො’’ති පුච්ඡි. ‘‘ආම, ආගතො’’ති. ‘‘ඉදානි කහ’’න්ති. ‘‘අසුකසෙනාසනෙ නාමා’’ති. සො තස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා වන්දිත්වා එකමන්තං නිසින්නො ධම්මකථං සුත්වා සීතලවෙලාය චෙතියඤ්ච බොධිඤ්ච පූජෙත්වා දීපෙ ජාලෙත්වා උභොපි ජනෙ නිමන්තෙත්වා ගතො. නෙවාසිකත්ථෙරොපි ඛො ‘‘අයං කුටුම්බිකො පරිභින්නො, සචායං භික්ඛු ඉමස්මිං විහාරෙ වසිස්සති, න මං එස කිස්මිඤ්චි ගණයිස්සතී’’ති ථෙරෙ අනත්තමනතං ආපජ්ජිත්වා ‘‘ඉමස්මිං විහාරෙ එතස්ස අවසනාකාරො මයා කාතුං වට්ටතී’’ති තෙන උපට්ඨානවෙලාය ආගතෙන සද්ධිං කිඤ්චි න කථෙසි. ඛීණාසවත්ථෙරො තස්ස අජ්ඣාසයං ජානිත්වා ‘‘අයං ථෙරො මම කුලෙ වා ගණෙ වා අපලිබුද්ධභාවං න ජානාතී’’ති අත්තනො වසනට්ඨානං ගන්ත්වා ඣානසුඛෙන ඵලසුඛෙන වීතිනාමෙසි.

නෙවාසිකොපි පුනදිවසෙ නඛපිට්ඨෙන ඝණ්ඩිං පහරිත්වා නඛෙන ද්වාරං ආකොටෙත්වා කුටුම්බිකස්ස ගෙහං අගමාසි. සො තස්ස පත්තං ගහෙත්වා පඤ්ඤත්තාසනෙ නිසීදාපෙත්වා ‘‘ආගන්තුකත්ථෙරො කහං, භන්තෙ’’ති පුච්ඡි. ‘‘නාහං තව කුලූපකස්ස පවත්තිං ජානාමි, ඝණ්ඩිං පහරන්තොපි ද්වාරං ආකොටෙන්තොපි පබොධෙතුං නාසක්ඛිං, හියො තව ගෙහෙ පණීතභොජනං භුඤ්ජිත්වා ජීරාපෙතුං අසක්කොන්තො ඉදානි නිද්දං ඔක්කන්තොයෙව භවිස්සති, ත්වං පසීදමානො එවරූපෙසුයෙව ඨානෙසු පසීදසී’’ති ආහ – ‘‘ඛීණාසවත්ථෙරොපි අත්තනො භික්ඛාචාරවෙලං සල්ලක්ඛෙත්වා සරීරං පටිජග්ගිත්වා පත්තචීවරමාදාය ආකාසෙ උප්පතිත්වා අඤ්ඤත්ථ අගමාසි. සො කුටුම්බිකො නෙවාසිකත්ථෙරං සප්පිමධුසක්ඛරාභිසඞ්ඛතං පායාසං පායෙත්වා පත්තං ගන්ධචුණ්ණෙහි උබ්බට්ටෙත්වා පුන පූරෙත්වා ‘‘භන්තෙ, සො ථෙරො මග්ගකිලන්තො භවිස්සති, ඉදමස්ස හරථා’’ති අදාසි. ඉතරො අපටික්ඛිපිත්වාව ගහෙත්වා ගච්ඡන්තො ‘‘සචෙ සො භික්ඛු ඉමං පායාසං පිවිස්සති, ගීවායං ගහෙත්වා නික්කඩ්ඪියමානොපි න ගමිස්සති. සචෙ පනාහං ඉමං පායාසං මනුස්සානං දස්සාමි, පාකටං මෙ කම්මං භවිස්සති. සචෙ උදකෙ ඔපිලාපෙස්සාමි, උදකපිට්ඨෙ සප්පි පඤ්ඤායිස්සති . සචෙ භූමියං ඡඩ්ඩෙස්සාමි, කාකසන්නිපාතෙන පඤ්ඤායිස්සති. කත්ථ නු ඛො ඉමං ඡඩ්ඩෙය්‍යා’’න්ති උපධාරෙන්තො එකං ඣාමක්ඛෙත්තං දිස්වා අඞ්ගාරෙ වියූහිත්වා තත්ථ පක්ඛිපිත්වා උපරි අඞ්ගාරෙහි පටිච්ඡාදෙත්වා විහාරං ගතො තං භික්ඛුං අදිස්වා චින්තෙසි ‘‘අද්ධා සො භික්ඛු ඛීණාසවො මම අජ්ඣාසයං විදිත්වා අඤ්ඤත්ථ ගතො භවිස්සති, අහො මයා උදරහෙතු අයුත්තං කත’’න්ති තාවදෙවස්ස මහන්තං දොමනස්සං උදපාදි. තතො පට්ඨායෙව ච මනුස්සපෙතො හුත්වා න චිරස්සෙව කාලං කත්වා නිරයෙ නිබ්බත්ති.

සො බහූනි වස්සසතසහස්සානි නිරයෙ පච්චිත්වා පක්කාවසෙසෙන පටිපාටියා පඤ්චජාතිසතෙසු යක්ඛො හුත්වා එකදිවසම්පි උදරපූරං ආහාරං න ලභි. එකදිවසං පන ගබ්භමලං උදරපූරං ලභි. පුන පඤ්චජාතිසතෙසු සුනඛො අහොසි. තදාපි එකදිවසං භත්තවමනං උදරපූරං ලභි, සෙසකාලෙ පන තෙන උදරපූරො ආහාරො නාම න ලද්ධපුබ්බො. සුනඛයොනිතො පන චවිත්වා කාසිරට්ඨෙ එකස්මිං ගාමෙ දුග්ගතකුලෙ නිබ්බත්ති. තස්ස නිබ්බත්තිතො පට්ඨාය තං කුලං පරමදුග්ගතමෙව ජාතං, ජාතිතො උද්ධං උදකකඤ්ජිකාමත්තම්පි න ලභි. තස්ස පන ‘‘මිත්තවින්දකො’’ති නාමං අහොසි. මාතාපිතරො ඡාතකදුක්ඛං අධිවාසෙතුං අසක්කොන්තා ‘‘ගච්ඡ කාළකණ්ණී’’ති තං පොථෙත්වා නීහරිංසු. සො අපටිසරණො විචරන්තො බාරාණසිං අගමාසි. තදා බොධිසත්තො බාරාණසියං දිසාපාමොක්ඛො ආචරියො හුත්වා පඤ්ච මාණවකසතානි සිප්පං වාචෙති. තදා බාරාණසිවාසිනො දුග්ගතානං පරිබ්බයං දත්වා සිප්පං සික්ඛාපෙන්ති. අයම්පි මිත්තවින්දකො බොධිසත්තස්ස සන්තිකෙ සිප්පං සික්ඛති. සො ඵරුසො අනොවාදක්ඛමො තං තං පහරන්තො විචරති, බොධිසත්තෙන ඔවදියමානොපි ඔවාදං න ගණ්හාති. තං නිස්සාය ආයොපිස්ස මන්දො ජාතො.

අථ සො මාණවකෙහි සද්ධිං භණ්ඩිත්වා ඔවාදං අග්ගණ්හන්තො තතො පලායිත්වා ආහිණ්ඩන්තො එකං පච්චන්තගාමං පත්වා භතිං කත්වා ජීවති. සො තත්ථ එකාය දුග්ගතිත්ථියා සද්ධිං සංවාසං කප්පෙසි. සා තං නිස්සාය ද්වෙ දාරකෙ විජායි. ගාමවාසිනො ‘‘අම්හාකං සුසාසනං දුස්සාසනං ආරොචෙය්‍යාසී’’ති මිත්තවින්දකස්ස භතිං දත්වා තං ගාමද්වාරෙ කුටිකාය වසාපෙසුං. තං පන මිත්තවින්දකං නිස්සාය තෙ පච්චන්තගාමවාසිනො සත්තක්ඛත්තුං රාජදණ්ඩං අගමංසු, සත්තක්ඛත්තුං නෙසං ගෙහානි ඣායිංසු, සත්තක්ඛත්තුං තළාකං භිජ්ජි. තෙ චින්තයිංසු ‘‘අම්හාකං පුබ්බෙ ඉමස්ස මිත්තවින්දකස්ස අනාගමනකාලෙ එවරූපං නත්ථි, ඉදානි පනස්ස ආගතකාලතො පට්ඨාය පරිහායාමා’’ති තං පොථෙත්වා නීහරිංසු.

සො අත්තනො දාරකෙ ගහෙත්වා අඤ්ඤත්ථ ගච්ඡන්තො එකං අමනුස්සපරිග්ගහං අටවිං පාවිසි. තත්ථස්ස අමනුස්සා දාරකෙ ච භරියඤ්ච මාරෙත්වා මංසං ඛාදිංසු. සො තතො පලායිත්වා තතො තතො ආහිණ්ඩන්තො එකං ගම්භීරං නාම පට්ටනගාමං නාවාවිස්සජ්ජනදිවසෙයෙව පත්වා කම්මකාරකො හුත්වා නාවං අභිරුහි. නාවා සමුද්දපිට්ඨෙ සත්තාහං ගන්ත්වා සත්තමෙ දිවසෙ සමුද්දමජ්ඣෙ ආකොටෙත්වා ඨපිතා විය අට්ඨාසි. තෙ කාළකණ්ණිසලාකං චාරෙසුං, සත්තක්ඛත්තුං මිත්තවින්දකස්සෙව පාපුණි. මනුස්සා තස්සෙකං වෙළුකලාපං දත්වා හත්ථෙ ගහෙත්වා සමුද්දපිට්ඨෙ ඛිපිංසු, තස්මිං ඛිත්තමත්තෙ නාවා අගමාසි. මිත්තවින්දකො වෙළුකලාපෙ නිපජ්ජිත්වා සමුද්දපිට්ඨෙ ගච්ඡන්තො කස්සපසම්මාසම්බුද්ධකාලෙ රක්ඛිතසීලස්ස ඵලෙන සමුද්දපිට්ඨෙ එකස්මිං ඵලිකවිමානෙ

වතස්සො දෙවධීතරො පටිලභිත්වා තාසං සන්තිකෙ සුඛං අනුභවමානො සත්තාහං වසි. තා පන විමානපෙතියො සත්තාහං සුඛං අනුභවන්ති, සත්තාහං දුක්ඛං. සත්තාහං දුක්ඛං අනුභවිතුං ගච්ඡමානා ''යාව මයං ආගච්ඡාම, තාව ඉධෙව හොහී''ති වත්වා අගමංසු.

මිත්තවින්දකො තාසං ගතකාලෙ වෙළුකලාපෙ නිපජ්ජිත්වා පුරතො ගච්ඡන්තො රජතවිමානෙ අට්ඨ දෙවධීතරො ලභි. තතොපි පරං ගච්ඡන්තො මණිවිමානෙ සොළස, කනකවිමානෙ ද්වත්තිංස දෙවධීතරො ලභි. තාසම්පි වචනං අකත්වා පරතො ගච්ඡන්තො අන්තරදීපකෙ එකං යක්ඛනගරං අද්දස. තත්ථෙකා යක්ඛිනී අජරූපෙන විචරති. මිත්තවින්දකො තස්සා යක්ඛිනිභාවං අජානන්තො ''අජමංසං ඛාදිස්සාමී''ති තං පාදෙ අග්ගහෙසි, සා යක්ඛානුභාවෙන තං උක්ඛිපිත්වා ඛිපි. සො තාය ඛිත්තො සමුද්දමත්ථකෙන ගන්ත්වා බාරාණසියං පරිඛාපිට්ඨියෙ එකස්මිං කණ්ටකගුම්බමත්ථකෙ පතිත්වා පවට්ටමානො භූමියං පතිට්ඨාසි. තස්මිඤ්ච සමයෙ තස්මිං පරිඛාපිට්ඨෙ රඤ්ඤො අජිකා චරමානා චොරා හරන්ති. අජිකගොපකා ''චොරෙ ගණ්හිස්සාමා''ති එකමන්තං නිලීනා අට්ඨංසු. මිත්තවින්දකො පවට්ටිත්වා භූමියං ඨිතො තා අජිකා දිස්වා චින්තෙසි ''අහං සමුද්දෙ එකස්මිං දීපකෙ අජිකං පාදෙ ගහෙත්වා තාය ඛිත්තො ඉධ පතිතො. සචෙ ඉදානි එකං අජිකං පාදෙ ගහෙස්සාමි, සා මං පරතො සමුද්දපිට්ඨියෙ විමානදෙවතානං සන්තිකෙ ඛිපිස්සතී''ති. සො එවං අයොනිසො මනසිකරිත්වා අජිකං පාදෙ ගණ්හි, සා ගහිතමත්තා විරවි. අජිකගොපකා ඉතො චිතො ච ආගන්ත්වා තං ගහෙත්වා ''එත්තකං කාලං රාජකුලෙ අජිකඛාදකො එස චොරො''ති තං කොට්ටෙත්වා බන්ධිත්වා රඤ්ඤො සන්තිකං නෙන්ති.

තස්මිං ඛණෙ බොධිසත්තො පඤ්චසතමාණවකපරිවුතො නගරා නික්ඛම්ම න්හායිතුං ගච්ඡන්තො මිත්තවින්දකං දිස්වා සඤ්ජානිත්වා තෙ මනුස්සෙ ආහ – ''තාතා, අයං අම්හාකං අන්තෙවාසිකො, කස්මා නං ගණ්හථා''ති? ''අජිකචොරකො, අය්‍ය, එකං අජිකං පාදෙ ගණ්හි, තස්මා ගහිතො''ති. ''තෙන හෙතං අම්හාකං දාසං කත්වා දෙථ, අම්හෙ නිස්සාය ජීවිස්සතී''ති. තෙ, ''සාධු අය්‍යා''ති තං විස්සජ්ජෙත්වා අගමංසු. අථ නං බොධිසත්තො ''මිත්තවින්දක, ත්වං එත්තකං කාලං කහං වසී''ති පුච්ඡි. සො සබ්බං අත්තනා කතකම්මං ආරොචෙසි. බොධිසත්තො ''අත්ථකාමානං වචනං අකරොන්තො එවං දුක්ඛං පාපුණාතී''ති වත්වා ඉමං ගාථමාහ –

41. ''යො අත්ථකාමස්ස හිතානුකම්පිනො, ඔවජ්ජමානො න කරොති සාසනං;
අජියා පාදමොලම්බ, මිත්තකො විය සොචතී''ති.

තත්ථ **අත්ථකාමස්සාති** වුඩ්ඪිං ඉච්ඡන්තස්ස. **හිතානුකම්පිනොති** හිතෙන අනුකම්පමානස්ස. **ඔවජ්ජමානොති** මුදුකෙන හිතචිත්තෙන ඔවදියමානො. **න කරොති සාසනන්ති** අනුසිට්ඨිං න කරොති, දුබ්බචො අනොවාදකො හොති. **මිත්තකො විය සොචතීති** යථායං මිත්තවින්දකො අජිකාය පාදං ගහෙත්වා සොචති කිලමති, එවං නිච්චකාලං සොචතීති ඉමාය ගාථාය බොධිසත්තො ධම්මං දෙසෙසි.

එවං තෙන ථෙරෙන එත්තකෙ අද්ධානෙ තීසුයෙව අත්තභාවෙසු කුච්ඡිපූරො ලද්ධපුබ්බො. යක්ඛෙන හුත්වා එකදිවසං ගබ්භමලං ලද්ධං, සුනඛෙන හුත්වා එකදිවසං භත්තවමනං, පරිනිබ්බානදිවසෙ ධම්මසෙනාපතිස්සානුභාවෙන චතුමධුරං ලද්ධං. එවං පරස්ස ලාභන්තරායකරණං නාම මහාදොසන්ති වෙදිතබ්බං. තස්මිං පන කාලෙ සොපි ආචරියො මිත්තවින්දකොපි යථාකම්මං ගතො.

සත්ථා ''එවං, භික්ඛවෙ, අත්තනො අප්පලාභිභාවඤ්ච අරියධම්මලාභිභාවඤ්ච සයමෙව එස අකාසී''ති ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා අනුසන්ධිං ඝටෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ''තදා මිත්තවින්දකො ලොසකතිස්සත්ථෙරො අහොසි, දිසාපාමොක්ඛාචරියො පන අහමෙව අහොසි''න්ති.

ලොසකජාතකවණ්ණනා පඨමා.

[42] 2. කපොතජාතකවණ්ණනා

යො අත්ථකාමස්සාති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො අඤ්ඤතරං ලොලභික්ඛුං ආරබ්භ කථෙසි. තස්ස ලොලභාවො නවකනිපාතෙ **කාකජාතකෙ** ආවි භවිස්සති. තදා පන තං භික්ඛූ ''අයං, භන්තෙ, භික්ඛු ලොලො''ති සත්ථු ආරොචෙසුං. අථ නං සත්ථා ''සච්චං කිර ත්වං භික්ඛු ලොලොසී''ති පුච්ඡි. ''ආම, භන්තෙ''ති. සත්ථා ''පුබ්බෙපි ත්වං භික්ඛු ලොලො ලොලකාරණා ජීවිතක්ඛයං පත්තො, පණ්ඩිතාපි තං නිස්සාය අත්තනො වසනට්ඨානා පරිහීනා''ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො පාරාවතයොනියං නිබ්බත්ති. තදා බාරාණසිවාසිනො පුඤ්ඤකාමතාය තස්මිං තස්මිං ඨානෙ සකුණානං සුඛවසනත්ථාය ථුසපච්ඡියො ඔලම්බෙන්ති. බාරාණසිසෙට්ඨිනොපි භත්තකාරකො අත්තනො මහානසෙ එකං ථුසපච්ඡිං ඔලම්බෙත්වා ඨපෙසි, බොධිසත්තො තත්ථ වාසං කප්පෙසි. සො පාතොව නික්ඛමිත්වා ගොචරෙ චරිත්වා සායං ආගන්ත්වා තත්ථ වසන්තො කාලං ඛෙපෙසි. අථෙකදිවසං එකො කාකො මහානසමත්ථකෙන ගච්ඡන්තො අම්බිලානම්බිලමච්ඡමංසානං ධූපනවාසං ඝායිත්වා ලොභං උප්පාදෙත්වා ''කං නු ඛො නිස්සාය ඉමං මච්ඡමංසං ලභිස්සාමී''ති අවිදූරෙ නිසීදිත්වා පරිග්ගණ්හන්තො සායං බොධිසත්තං ආගන්ත්වා මහානසං පවිසන්තං දිස්වා ''ඉමං පාරාවතං නිස්සාය මච්ඡමංසං ලභිස්සාමී''ති පුනදිවසෙ පාතොව ආගන්ත්වා බොධිසත්තස්ස නික්ඛමිත්වා ගොචරත්ථාය ගමනකාලෙ පිට්ඨියතො පිට්ඨියතො අගමාසි. අථ නං

බොධිසත්තො ‘‘කස්මා ත්වං, සම්ම, අම්හෙහි සද්ධිං චරසී’’ති ආහ. ‘‘සාමි, තුම්හාහං කිරියා මය්හං රුච්චති, ඉතො පට්ඨාය තුම්හෙ උපට්ඨහිස්සාමී’’ති. ‘‘සම්ම, තුම්හෙ අඤ්ඤගොචරා, මයං අඤ්ඤගොචරා, තුම්හෙහි අම්හාකං උපට්ඨානං දුක්කර’’න්ති. ‘‘සාමි, තුම්හාකං ගොචරග්ගහණකාලෙ අහම්පි ගොචරං ගහෙත්වා තුම්හෙහි සද්ධිංයෙව ගමිස්සාමී’’ති. ‘‘සාධු, කෙවලං තෙ අප්පමත්තෙන භවිතබ්බ’’න්ති එවං බොධිසත්තො කාකං ඔවදිත්වා ගොචරං චරන්තො තිණබීජාදීනි ඛාදති. බොධිසත්තස්ස පන ගොචරග්ගහණකාලෙ කාකො ගන්ත්වා ගොමයපිණ්ඩං අපනෙත්වා පාණකෙ ඛාදිත්වා උදරං පූරෙත්වා බොධිසත්තස්ස සන්තිකං ආගන්ත්වා ‘‘සාමි, තුම්හෙ අතිවෙලං චරථ, අතිබහුභක්ඛෙන නාම භවිතුං න වට්ටතී’’ති වත්වා බොධිසත්තෙන ගොචරං ගහෙත්වා සායං ආගච්ඡන්තෙන සද්ධිංයෙව මහානසං පාවිසි. භත්තකාරකො ‘‘අම්හාකං කපොතො අඤ්ඤම්පි ගහෙත්වා ආගතො’’ති කාකස්සපි පච්ඡිං ඨපෙසි. තතො පට්ඨාය ද්වෙ ජනා වසන්ති.

අථෙකදිවසං සෙට්ඨිස්ස බහුං මච්ඡමංසං ආහරිංසු. තං ආදාය භත්තකාරකො මහානසෙ තත්ථ තත්ථ ඔලම්බෙසි. කාකො තං දිස්වා ලොභං උප්පාදෙත්වා ‘‘ස්වෙ ගොචරභූමිං අගන්ත්වා මයා ඉදමෙව ඛාදිතබ්බ’’න්ති රත්තිං නිත්ථුනන්තො නිපජ්ජි. පුනදිවසෙ බොධිසත්තො ගොචරාය ගච්ඡන්තො ‘‘එහි, සම්ම, කාකා’’ති ආහ. ‘‘සාමි, තුම්හෙ ගච්ඡථ, මය්හං කුච්ඡිරොගො අත්ථී’’ති. ‘‘සම්ම, කාකානං කුච්ඡිරොගො නාම න කදාචි භූතපුබ්බො, රත්තිං තීසු යාමෙසු එකෙකස්මිං යාමෙ මුච්ඡිතා හොන්ති, දීපවට්ටිං ගිලිතකාලෙ පන නෙසං මුහුත්තං තිත්ති හොති, ත්වං ඉමං මච්ඡමංසං ඛාදිතුකාමො භවිස්සසි, එහි මනුස්සපරිභොගො නාම තුම්හාකං දුප්පරිහරිය්ෙයො, මා එවරූපං අකාසි, මයා සද්ධිංයෙව ගොචරාය ගච්ඡාහී’’ති. ‘‘න සක්කොමි, සාමී’’ති. ‘‘තෙන හි පඤ්ඤායිස්සසි සකෙන කම්මෙන, ලොභවසං අගන්ත්වා අප්පමත්තො හොහී’’ති තං ඔවදිත්වා බොධිසත්තො ගොචරාය ගතො.

භත්තකාරකො නානප්පකාරං මච්ඡමංසවිකතිං සම්පාදෙත්වා උසුමනික්ඛමනත්ථං භාජනානි ථොකං විවරිත්වා රසපරිස්සාවනකරොටිං භාජනමත්ථකෙ ඨපෙත්වා බහි නික්ඛමිත්වා සෙදං පුඤ්ඡමානො අට්ඨාසි. තස්මිං ඛණෙ කාකො පච්ඡිතො සීසං උක්ඛිපිත්වා භත්තගෙහං ඔලොකෙන්තො තස්ස නික්ඛන්තභාවං ඤත්වා ‘‘අයංදානි මය්හං මනොරථං පූරෙත්වා මංසං ඛාදිතුං කාලො, කිං නු ඛො මහාමංසං ඛාදාමි, උදාහු චුණ්ණිකමංස’’න්ති චින්තෙත්වා ‘‘චුණ්ණිකමංසෙන නාම ඛිප්පං කුච්ඡිං පූරෙතුං න සක්කා, මහන්තං මංසඛණ්ඩං ආහරිත්වා පච්ඡියං නික්ඛිපිත්වා ඛාදමානො නිපජ්ජිස්සාමී’’ති පච්ඡිතො උප්පතිත්වා රසකරොටියං නිලීයි. සා ‘‘කිරි’’ති සද්දමකාසි. භත්තකාරකො තං සද්දං සුත්වා ‘‘කිං නු ඛො එත’’න්ති පවිට්ඨො කාකං දිස්වා ‘‘අයං දුට්ඨකාකො මහාසෙට්ඨිනො පක්කමංසං ඛාදිතුකාමො, අහං ඛො පන සෙට්ඨිං නිස්සාය ජීවාමි, න ඉමං බාලං, කිං මෙ ඉමිනා’’ති ද්වාරං පිධාය කාකං ගහෙත්වා සකලසරීරෙ පත්තානි លුඤ්චිත්වා අල්ලසිඞ්ගීවෙරලොණජීරකාදයො කොට්ටෙත්වා අම්බිලතක්කෙන ආලොළෙත්වා තෙනස්ස සකලසරීරං මක්ඛෙත්වා තං කාකං පච්ඡියං ඛිපි. සො අධිමත්තවෙදනාභිභූතො නිත්ථුනන්තො නිපජ්ජි.

බොධිසත්තො සායං ආගන්ත්වා තං බ්‍යසනප්පත්තං දිස්වා ‘‘ලොලකාක, මම වචනං අකත්වා තව ලොභං නිස්සාය මහාදුක්ඛං පත්තොසී’’ති වත්වා ඉමං ගාථමාහ –

42. ‘‘යො අත්ථකාමස්ස හිතානුකම්පිනො, ඔවජ්ජමානො න කරොති සාසනං;
කපොතකස්ස වචනං අකත්වා, අමිත්තහත්ථත්ථගතොව සෙතී’’ති.

තත්ථ **කපොතකස්ස වචනං අකත්වාති** පාරාවතස්ස හිතානුසාසනවචනං අකත්වා. **අමිත්තහත්ථත්ථගතොව සෙතීති** අමිත්තානං අනත්ථකාරකානං දුක්ඛුප්පාදකපුග්ගලානං හත්ථත්ථං හත්ථපථං ගතො අයං කාකො විය සො පුග්ගලො මහන්තං බ්‍යසනං පත්වා අනුසොචමානො සෙතීති.

බොධිසත්තො ඉමං ගාථං වත්වා ‘‘ඉදානි මයා ච ඉමස්මිං ඨානෙ න සක්කා වසිතු’’න්ති අඤ්ඤත්ථ ගතො. කාකොපි තත්ථෙව ජීවිතක්ඛයං පත්තො. අථ නං භත්තකාරකො සද්ධිං පච්ඡියා ගහෙත්වා සඞ්කාරට්ඨානෙ ඡඩ්ඩෙසි.

සත්ථාපි ‘‘න ත්වං භික්ඛු ඉදානෙව ලොලො, පුබ්බෙපි ලොලොයෙව, තඤ්ච පන තෙ ලොල්‍යං නිස්සාය පණ්ඩිතාපි සකාවාසා පරිහීනා’’ති ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙසි, සච්චපරියොසානෙ සො භික්ඛු අනාගාමිඵලං පත්තො. සත්ථා අනුසන්ධිං ඝටෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා කාකො ලොලභික්ඛු අහොසි, පාරාවතො පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

කපොතජාතකවණ්ණනා දුතියා.

[43] 3. වෙළුකජාතකවණ්ණනා

යො අත්ථකාමස්සාති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො අඤ්ඤතරං දුබ්බචභික්ඛුං ආරබ්භ කථෙසි. තඤ්හි භගවා ‘‘සච්චං කිර ත්වං භික්ඛු දුබ්බචොසී’’ති පුච්ඡිත්වා ‘‘සච්චං, භන්තෙ’’ති වුත්තෙ ‘‘න ත්වං භික්ඛු ඉදානෙව දුබ්බචො, පුබ්බෙපි දුබ්බචොයෙව, දුබ්බචත්තායෙව ච පණ්ඩිතානං වචනං අකත්වා සප්පමුඛෙ ජීවිතක්ඛයං පත්තො’’ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො කාසිරට්ඨෙ මහාභොගකුලෙ නිබ්බත්තො විඤ්ඤුතං පත්වා කාමෙසු ආදීනවං නෙක්ඛම්මෙ චානිසංසං දිස්වා කාමෙ පහාය හිමවන්තං පවිසිත්වා ඉසිපබ්බජ්ජං

පබ්බජිත්වා කසිණපරිකම්මං කත්වා පඤ්චාභිඤ්ඤා අට්ඨ සමාපත්තියො ච උප්පාදෙත්වා ඣානසුඛෙන වීතිනාමෙන්තො අපරභාගෙ මහාපරිවාරො පඤ්චහි තාපසසතෙහි පරිවුතො ගණස්ස සත්ථා හුත්වා විහාසි. අථෙකො ආසිවිසපොතකො අත්තනො ධම්මතාය චරන්තො අඤ්ඤතරස්ස තාපසස්ස අස්සමපදං පත්තො. තාපසො තස්මිං පුත්තසිනෙහං උප්පාදෙත්වා තං එකස්මිං වෙළුපබ්බෙ සයාපෙත්වා පටිජග්ගති. තස්ස වෙළුපබ්බෙ සයනතො ‘‘වෙළුකො’’ත්වෙව නාමං අකංසු. තං පුත්තසිනෙහෙන පටිජග්ගනතො තාපසස්ස ‘‘වෙළුකපිතා’’ත්වෙව නාමං අකංසු.

තදා බොධිසත්තො ‘‘එකො කිර තාපසො ආසිවිසං පටිජග්ගතී’’ති සුත්වා තං පක්කොසාපෙත්වා ‘‘සච්චං කිර ත්වං ආසිවිසං පටිජග්ගසී’’ති පුච්ඡිත්වා ‘‘සච්ච’’න්ති වුත්තෙ ‘‘ආසිවිසෙන සද්ධිං විස්සාසො නාම නත්ථි, මා එවං ජග්ගාහී’’ති ආහ. ‘‘සො මෙ ආචරිය පුත්තො, නාහං තෙන විනා වත්තිතුං සක්ඛිස්සාමී’’ති. ‘‘තෙන හි එතස්සෙව සන්තිකා ජීවිතක්ඛයං පාපුණිස්සසී’’ති. තාපසො බොධිසත්තස්ස වචනං න ගණ්හි, ආසිවිසම්පි ජහිතුං නාසක්ඛි. තතො කතිපාහච්චයෙනෙව සබ්බෙ තාපසා ඵලාඵලත්ථාය ගන්ත්වා ගතට්ඨානෙ ඵලාඵලස්ස සුලභභාවං දිස්වා ද්වෙ තයො දිවසෙ තත්ථෙව වසිංසු, වෙළුකපිතාපි තෙහි සද්ධිං ගච්ඡන්තො ආසිවිසං වෙළුපබ්බෙයෙව සයාපෙත්වා පිදහිත්වා ගතො. සො පුන තාපසෙහි සද්ධිං ද්වීහතීහච්චයෙන ආගන්ත්වා ‘‘වෙළුකස්ස ගොචරං දස්සාමී’’ති වෙළුපබ්බං උග්ඝාටෙත්වා ‘‘එහි, පුත්තක, ඡාතකොසී’’ති හත්ථං පසාරෙසි. ආසිවිසො ද්වීහතීහං නිරාහාරතාය කුජ්ඣිත්වා පසාරිතහත්ථං ඩංසිත්වා තාපසං තත්ථෙව ජීවිතක්ඛයං පාපෙත්වා අරඤ්ඤං පාවිසි. තාපසා තං දිස්වා බොධිසත්තස්ස ආරොචෙසුං. බොධිසත්තො තස්ස සරීරකිච්චං කාරෙත්වා ඉසිගණස්ස මජ්ඣෙ නිසීදිත්වා ඉසීනං ඔවාදවසෙන ඉමං ගාථමාහ –

43. ‘‘යො අත්ථකාමස්ස හිතානුකම්පිනො, ඔවජ්ජමානො න කරොති සාසනං;
එවං සො නිහතො සෙති, වෙළුකස්ස යථා පිතා’’ති.

තත්ථ **එවං සො නිහතො සෙතීති** යො හි ඉසීනං ඔවාදං න ගණ්හාති, සො යථා එස තාපසො ආසිවිසමුඛෙ පූතිභාවං පත්වා නිහතො සෙති, එවං මහාවිනාසං පත්වා නිහතො සෙතීති අත්ථො. එවං බොධිසත්තො ඉසිගණං ඔවදිත්වා චත්තාරො බ්‍රහ්මවිහාරෙ භාවෙත්වා ආයුපරියොසානෙ බ්‍රහ්මලොකෙ උප්පජ්ජි.

සත්ථා ‘‘න ත්වං භික්ඛු ඉදානෙව දුබ්බචො, පුබ්බෙපි දුබ්බචොයෙව, දුබ්බචභාවෙනෙව ච ආසිවිසමුඛෙ පූතිභාවං පත්තො’’ති ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා අනුසන්ධිං ඝටෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා වෙළුකපිතා දුබ්බචභික්ඛු අහොසි, සෙසපරිසා බුද්ධපරිසා, ගණසත්ථා පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

වෙළුකජාතකවණ්ණනා තතියා.

[44] 4. මකසජාතකවණ්ණනා

සෙය්‍යො අමිත්තොති ඉදං සත්ථා මගධෙසු චාරිකං චරමානො අඤ්ඤතරස්මිං ගාමකෙ බාලගාමිකමනුස්සෙ ආරබ්භ කථෙසි. තථාගතො කිර එකස්මිං සමයෙ සාවත්ථිතො මගධරට්ඨං ගන්ත්වා තත්ථ චාරිකං චරමානො අඤ්ඤතරං ගාමකං සම්පාපුණි. සො ච ගාමකො යෙභුය්‍යෙන අන්ධබාලමනුස්සෙහියෙව උස්සන්නො. තත්ථෙකදිවසං තෙ අන්ධබාලමනුස්සා සන්නිපතිත්වා ‘‘භො, අම්හෙ අරඤ්ඤං පවිසිත්වා කම්මං කරොන්තෙ මකසා ඛාදන්ති, තප්පච්චයා අම්හාකං කම්මච්ඡෙදො හොති, සබ්බෙව ධනූනි චෙව ආවුධානි ච ආදාය ගන්ත්වා මකසෙහි සද්ධිං යුජ්ඣිත්වා සබ්බමකසෙ විජ්ඣිත්වා ඡින්දිත්වා ච මාරෙස්සාමා’’ති මන්තයිත්වා අරඤ්ඤං ගන්ත්වා ‘‘මකසෙ විජ්ඣිස්සාමා’’ති අඤ්ඤමඤ්ඤං විජ්ඣිත්වා ච පහරිත්වා ච දුක්ඛප්පත්තා ආගන්ත්වා අන්තොගාමෙ ච ගාමමජ්ඣෙ ච ගාමද්වාරෙ ච නිපජ්ජිංසු.

සත්ථා භික්ඛුසඞ්ඝපරිවුතො තං ගාමං පිණ්ඩාය පාවිසි. අවසෙසා පණ්ඩිතමනුස්සා භගවන්තං දිස්වා ගාමද්වාරෙ මණ්ඩපං කාරෙත්වා බුද්ධප්පමුඛස්ස භික්ඛුසඞ්ඝස්ස මහාදානං දත්වා සත්ථාරං වන්දිත්වා නිසීදිංසු. සත්ථා තස්මිං තස්මිං ඨානෙ පතිතමනුස්සෙ දිස්වා තෙ උපාසකෙ පුච්ඡි ‘‘බහූ ඉමෙ ගිලානා මනුස්සා, කිං එතෙහි කත’’න්ති? ‘‘භන්තෙ, එතෙ මනුස්සා ‘මකසයුද්ධං කරිස්සාමා’ති ගන්ත්වා අඤ්ඤමඤ්ඤං විජ්ඣිත්වා සයං ගිලානා ජාතා’’ති. සත්ථා ‘‘න ඉදානෙව අන්ධබාලමනුස්සා ‘මකසෙ පහරිස්සාමා’ති අත්තානං පහරන්ති, පුබ්බෙපි ‘මකසං පහරිස්සාමා’ති පරං පහරණකමනුස්සා අහෙසුංයෙවා’’ති වත්වා තෙහි මනුස්සෙහි යාචිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො වණිජ්ජාය ජීවිකං කප්පෙති. තදා කාසිරට්ඨෙ එකස්මිං පච්චන්තගාමෙ බහූ වඩ්ඪකී වසන්ති. තත්ථෙකො ඛලිතවඩ්ඪකී රුක්ඛං තච්ඡති, අථස්ස එකො මකසො තම්බලොහථාලකපිට්ඨිසදිසෙ සීසෙ නිසීදිත්වා සත්තියා පහරන්තො විය සීසං මුඛතුණ්ඩකෙන විජ්ඣි. සො අත්තනො සන්තිකෙ නිසින්නං පුත්තං ආහ – ‘‘තාත, මය්හං සීසං මකසො සත්තියා පහරන්තො විය විජ්ඣති, වාරෙහි න’’න්ති. ‘‘තාත, අධිවාසෙහි, එකප්පහාරෙනෙව තං මාරෙස්සාමී’’ති. තස්මිං සමයෙ බොධිසත්තොපි අත්තනො භණ්ඩං පරියෙසමානො තං ගාමං පත්වා තස්සා වඩ්ඪකිසාලාය නිසින්නො හොති. අථ සො වඩ්ඪකී පුත්තං ආහ – ‘‘තාත, ඉමං මකසං වාරෙහී’’ති. සො ‘‘වාරෙස්සාමි, තාතා’’ති තිඛිණං මහාඵරසුං උක්ඛිපිත්වා පිතු පිට්ඨිපස්සෙ ඨත්වා ‘‘මකසං පහරිස්සාමී’’ති පිතු මත්ථකං ද්විධා භින්දි, වඩ්ඪකී තත්ථෙව ජීවිතක්ඛයං පත්තො.

බොධිසත්තො තස්ස තං කම්මං දිස්වා ‘‘පච්චාමිත්තොපි පණ්ඩිතොව සෙය්‍යො. සො හි දණ්ඩභයෙනපි මනුස්සෙ න මාරෙස්සතී’’ති චින්තෙත්වා ඉමං ගාථමාහ –

44. ‘‘සෙය්‍යො අමිත්තො මතියා උපෙතො, න ත්වෙව මිත්තො මතිවිප්පහීනො;
‘මකසං වධිස්ස’න්ති හි එළමූගො, පුත්තො පිතු අබ්භිදා උත්තමඞ්ග’’න්ති.

තත්ථ **සෙය්‍යොති** පවරො උත්තමො. **මතියා උපෙතොති** පඤ්ඤාය සමන්නාගතො. **එළමූගොති** ලාලාමුඛො බාලො. **පුත්තො පිතු අබ්භිදා උත්තමඞ්ගන්ති** අත්තනො බාලතාය පුත්තොපි හුත්වා පිතු උත්තමඞ්ගං මත්ථකං ‘‘මකසං පහරිස්සාමී’’ති ද්විධා භින්දි. තස්මා බාලමිත්තතො පණ්ඩිතඅමිත්තොව සෙය්‍යොති ඉමං ගාථං වත්වා බොධිසත්තො උට්ඨාය යථාකම්මං ගතො. වඩ්ඪකිස්සපි ඤාතකා සරීරකිච්චං අකංසු.

සත්ථා ‘‘එවං උපාසකා පුබ්බෙපි ‘මකසං පහරිස්සාමා’ති පරං පහරණකමනුස්සා අහෙසුංයෙවා’’ති ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා අනුසන්ධිං ඝටෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි ‘‘තදා ගාථං වත්වා පක්කන්තො පණ්ඩිතවාණිජො පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

මකසජාතකවණ්ණනා චතුත්ථා.

[45] 5. රොහිණිජාතකවණ්ණනා

සෙය්‍යො අමිත්තොතිඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො එකං අනාථපිණ්ඩිකසෙට්ඨිනො දාසිං ආරබ්භ කථෙසි. අනාථපිණ්ඩිකස්ස කිර එකා රොහිණී නාම දාසී අහොසි. තස්සා වීහිපහරණට්ඨානෙ ආගන්ත්වා මහල්ලිකා මාතා නිපජ්ජි, තං මක්ඛිකා පරිවාරෙත්වා සූචියාවිජ්ඣමානා විය ඛාදන්ති. සා ධීතරං ආහ – ‘‘අම්ම, මක්ඛිකා මං ඛාදන්ති, එතා වාරෙහී’’ති. සා ‘‘වාරෙස්සාමි, අම්මා’’ති මුසලං උක්ඛිපිත්වා ‘‘මාතු සරීරෙ මක්ඛිකා මාරෙත්වා විනාසං පාපෙස්සාමී’’ති මාතරං මුසලෙන පහරිත්වා ජීවිතක්ඛයං පාපෙසි. තං දිස්වා ‘‘මාතා මෙ මතා’’ති රොදිතුං ආරභි. තං පවත්තිං සෙට්ඨිස්ස ආරොචෙසුං. සෙට්ඨි තස්සා සරීරකිච්චං කාරෙත්වා විහාරං ගන්ත්වා සබ්බං තං පවත්තිං සත්ථු ආරොචෙසි. සත්ථා ‘‘න ඛො, ගහපති, එසා ‘මාතු සරීරෙ මක්ඛිකා මාරෙස්සාමී’ති ඉදානෙව මුසලෙන පහරිත්වා මාතරං මාරෙසි, පුබ්බෙපි මාරෙසියෙවා’’ති වත්වා තෙන යාචිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො සෙට්ඨිකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා පිතුඅච්චයෙන සෙට්ඨිට්ඨානං පාපුණි. තස්සාපි රොහිණීයෙව නාම දාසී අහොසි. සාපි අත්තනො වීහිපහරණට්ඨානං ආගන්ත්වා නිපන්නං මාතරං ‘‘මක්ඛිකා මෙ, අම්ම, වාරෙහී’’ති වුත්තා එවමෙව මුසලෙන පහරිත්වා මාතරං ජීවිතක්ඛයං පාපෙත්වා රොදිතුං ආරභි. බොධිසත්තො තං පවත්තිං සුත්වා ‘‘අමිත්තොපි හි ඉමස්මිං ලොකෙ පණ්ඩිතොව සෙය්‍යො’’ති චින්තෙත්වා ඉමං ගාථමාහ –

45. ‘‘සෙය්‍යො අමිත්තො මෙධාවී, යඤ්චෙ බාලානුකම්පකො;
පස්ස රොහිණිකං ජම්මිං, මාතරං හන්ත්වාන සොචතී’’ති.

තත්ථ **මෙධාවීති** පණ්ඩිතො ඤාණී විභාවී. **යඤ්චෙ බාලානුකම්පකොති** එත්ථ **යන්ති** ලිඞ්ගවිපල්ලාසො කතො, **චෙති** නාමත්ථෙ නිපාතො. යො නාම බාලො අනුකම්පකො, තතො සතගුණෙන සහස්සගුණෙන පණ්ඩිතො අමිත්තො හොන්තොපි සෙය්‍යොයෙවාති අත්ථො. අථ වා **යන්ති** පටිසෙධනත්ථෙ නිපාතො, නො චෙ බාලානුකම්පකොති අත්ථො. **ජම්මින්ති** ලාමිකං දන්ධං. **මාතරං හන්ත්වාන සොචතීති** ‘‘මක්ඛිකා මාරෙස්සාමී’’ති මාතරං හන්ත්වා ඉදානි අයං බාලා සයමෙව රොදති පරිදෙවති. ඉමිනා කාරණෙන ඉමස්මිං ලොකෙ අමිත්තොපි පණ්ඩිතො සෙය්‍යොති බොධිසත්තො පණ්ඩිතං පසංසන්තො ඉමාය ගාථාය ධම්මං දෙසෙසි.

සත්ථා ‘‘න ඛො, ගහපති, එසා ඉදානෙව ‘මක්ඛිකා මාරෙස්සාමී’ති මාතරං ඝාතෙසි, පුබ්බෙපි ඝාතෙසියෙවා’’ති ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා අනුසන්ධිං ඝටෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා මාතායෙව මාතා අහොසි, ධීතායෙව ධීතා, මහාසෙට්ඨි පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

රොහිණිජාතකවණ්ණනා පඤ්චමා.

[46] 6. ආරාමදූසකජාතකවණ්ණනා

න වෙ අනත්ථකුසලෙනාති ඉදං සත්ථා අඤ්ඤතරස්මිං කොසලගාමකෙ විහරන්තො උය්‍යානදූසකං ආරබ්භ කථෙසි. සත්ථා කිර කොසලෙසු චාරිකං චරමානො අඤ්ඤතරං ගාමකං සම්පාපුණි. තත්ථෙකො කුටුම්බිකො තථාගතං නිමන්තෙත්වා අත්තනො උය්‍යානෙ නිසීදාපෙත්වා බුද්ධප්පමුඛස්ස සඞ්ඝස්ස මහාදානං දත්වා ‘‘භන්තෙ, යථාරුචියා ඉමස්මිං උය්‍යානෙ විචරථා’’ති ආහ. භික්ඛූ උට්ඨාය උය්‍යානපාලං ගහෙත්වා උය්‍යානෙ විචරන්තා එකං අඞ්ගණට්ඨානං දිස්වා උය්‍යානපාලං පුච්ඡිංසු ‘‘උපාසක, ඉමං උය්‍යානං අඤ්ඤත්ථ සන්දච්ඡායං, ඉමස්මිං පන ඨානෙ න කොචි රුක්ඛො වා ගච්ඡො වා අත්ථි, කිං නු ඛො කාරණ’’න්ති? ‘‘භන්තෙ, ඉමස්ස උය්‍යානස්ස රොපනකාලෙ එකො ගාමදාරකො උදකං සිඤ්චන්තො ඉමස්මිං ඨානෙ රුක්ඛපොතකෙ උම්මූලං කත්වා මූලප්පමාණෙන උදකං සිඤ්චි . තෙ රුක්ඛපොතකා මිලායිත්වා මතා. ඉමිනා කාරණෙන ඉදං ඨානං අඞ්ගණං ජාත’’න්ති. භික්ඛූ සත්ථාරං උපසඞ්කමිත්වා

එතමත්ථං ආරොචෙසුං. සත්ථා ''න, භික්ඛවෙ, සො ගාමදාරකො ඉදානෙව ආරාමදූසකො, පුබ්බෙපි ආරාමදූසකොයෙවා''ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බාරාණසියං නක්ඛත්තං සොසයිංසු. නක්ඛත්තභෙරිසද්දසවනකාලතො පට්ඨාය සකලනගරවාසිනො නක්ඛත්තනිස්සිතකා හුත්වා විචරන්ති. තදා රඤ්ඤො උයྱානෙ බහූ මක්කටා වසන්ති. උයྱානපාලො චින්තෙසි ''නගරෙ නක්ඛත්තං සුට්ඨං, ඉමෙ වානරෙ 'උදකං සිඤ්චථා'ති වත්වා අහං නක්ඛත්තං කීළිස්සාමී''ති ජෙට්ඨකවානරං උපසඞ්කමිත්වා ''සම්ම වානරජෙට්ඨක, ඉමං උයྱානං තුම්හාකම්පි බහුපකාරං, තුම්හෙ එත්ථ පුප්ඵඵලපල්ලවානි ඛාදථ, නගරෙ නක්ඛත්තං සුට්ඨං, අහං නක්ඛත්තං කීළිස්සාමි. යාවාහං ආගච්ඡාමි, තාව ඉමස්මිං උයྱානෙ රුක්ඛපොතකෙසු උදකං සිඤ්චිතුං සක්ඛිස්සථා''ති පුච්ඡි. ''සාධු, සිඤ්චිස්සාමී''ති. ''තෙන හි අප්පමත්තා හොථා''ති උදකසිඤ්චනත්ථාය තෙසං චම්මකුටෙ ච දාරුකුටෙ ච දත්වා ගතො. වානරා චම්මකුටෙ චෙව දාරුකුටෙ ච ගහෙත්වා රුක්ඛපොතකෙසු උදකං සිඤ්චන්ති. අථ නෙ වානරජෙට්ඨකො එවමාහ ''භොන්තො වානරා, උදකං නාම රක්ඛිතබ්බං, තුම්හෙ රුක්ඛපොතකෙසු උදකං සිඤ්චන්තා උප්පාටෙත්වා උප්පාටෙත්වා මූලං ඔලොකෙත්වා ගම්භීරගතෙසු මූලෙසු බහුං උදකං සිඤ්චථ, අගම්භීරගතෙසු අප්පං, පච්ඡා අම්හාකං උදකං දුල්ලභං භවිස්සතී''ති. තෙ ''සාධූ''ති සම්පටිච්ඡිත්වා තථා අකංසු.

තස්මිං සමයෙ එකො පණ්ඩිතපුරිසො රාජුය්‍යානෙ තෙ වානරෙ තථා කරොන්තෙ දිස්වා එවමාහ ''භොන්තො වානරා, කස්මා තුම්හෙ රුක්ඛපොතකෙ උප්පාටෙත්වා උප්පාටෙත්වා මූලප්පමාණෙන උදකං සිඤ්චථා''ති? තෙ ''එවං නො වානරජෙට්ඨකො ඔවදතී''ති ආහංසු. සො තං වචනං සුත්වා ''අහො වත භො බාලා අපණ්ඩිතා, 'අත්ථං කරිස්සාමා'ති අනත්ථමෙව කරොන්තී''ති චින්තෙත්වා ඉමං ගාථමාහ –

46. ''න වෙ අනත්ථකුසලෙන, අත්ථචරියා සුඛාවහා;
හාපෙති අත්ථං දුම්මෙධො, කපි ආරාමිකො යථා''ති.

තත්ථ **වෙති** නිපාතමත්තං. **අනත්ථකුසලෙනාති** අනත්ථෙ අනායතනෙ කුසලෙන, අත්ථෙ ආයතනෙ කාරණෙ අකුසලෙන වාති අත්ථො. **අත්ථචරියාති** වුඩ්ඪිකිරියා. **සුඛාවහාති** එවරූපෙන අනත්ථකුසලෙන කායිකචෙතසිකසුඛසඞ්ඛාතස්ස අත්ථස්ස චරියා න සුඛාවහා, න සක්කා ආවහිතුන්ති අත්ථො. කිංකාරණා? එකන්තෙනෙව හි **හාපෙති අත්ථං දුම්මෙධොති**, බාලපුග්ගලො ''අත්ථං කරිස්සාමී''ති අත්ථං හාපෙත්වා අනත්ථමෙව කරොති. **කපි ආරාමිකො යථාති** යථා ආරාමෙ නියුත්තො ආරාමරක්ඛනකො මක්කටො ''අත්ථං කරිස්සාමී''ති අනත්ථමෙව කරොති, එවං යො කොචි අනත්ථකුසලො, තෙන න සක්කා අත්ථචරියං ආවහිතුං, සො එකංසෙන අත්ථං හාපෙතියෙවාති. එවං සො පණ්ඩිතො පුරිසො ඉමාය ගාථාය වානරජෙට්ඨකං ගරහිත්වා අත්තනො පරිසං ආදාය උයྱානා නික්ඛමි.

සත්ථාපි ''න, භික්ඛවෙ, එස ගාමදාරකො ඉදානෙව ආරාමදූසකො, පුබ්බෙපි ආරාමදූසකොයෙවා''ති ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා අනුසන්ධිං ඝටෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ''තදා වානරජෙට්ඨකො ආරාමදූසකගාමදාරකො අහොසි, පණ්ඩිතපුරිසො පන අහමෙව අහොසි''න්ති.

ආරාමදූසකජාතකවණ්ණනා ඡට්ඨා.

[47] 7. වාරුණිදූසකජාතකවණ්ණනා

න වෙ අනත්ථකුසලෙනාති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො වාරුණිදූසකං ආරබ්භ කථෙසි. අනාථපිණ්ඩිකස්ස කිර සහායො එකො වාරුණිවාණිජො තික්ඛිණං වාරුණිං යොජෙත්වා හිරඤ්ඤසුවණ්ණාදීනි ගහෙත්වා වික්කිණන්තො මහාජනෙ සන්නිපතිතෙ ''තාත, ත්වං මූලං ගහෙත්වා වාරුණිං දෙහී''ති අන්තෙවාසිකං ආණාපෙත්වා සයං න්හායිතුං අගමාසි. අන්තෙවාසිකො මහාජනස්ස වාරුණිං දෙන්තො මනුස්සෙ අන්තරන්තරා ලොණසක්ඛරා ආහරාපෙත්වා ඛාදන්තෙ දිස්වා ''අයං සුරා අලොණිකා භවිස්සති, ලොණමෙත්ථ පක්ඛිපිස්සාමී''ති සුරාචාටියං නාළිමත්තං ලොණං පක්ඛිපිත්වා තෙසං සුරං අදාසි. තෙ මුඛං පූරෙත්වා පූරෙත්වා ඡඩ්ඩෙත්වා ''කිං තෙ කත''න්ති පුච්ඡිංසු. ''තුම්හෙ සුරං පිවිත්වා ලොණං ආහරාපෙන්තෙ දිස්වා ලොණෙන යොජෙසි''න්ති. ''එවරූපං නාම මනාපං වාරුණිං නාසෙසි බාලා''ති තං ගරහිත්වා උට්ඨායුට්ඨාය පක්කන්තා. වාරුණිවාණිජො ආගන්ත්වා එකම්පි අදිස්වා ''වාරුණිපායකා කහං ගතා''ති පුච්ඡි, සො තමත්ථං ආරොචෙසි. අථ නං ආචරියො ''බාල, එවරූපා නාම තෙ සුරා නාසිතා''ති ගරහිත්වා ඉමං කාරණං අනාථපිණ්ඩිකස්ස ආරොචෙසි. අනාථපිණ්ඩිකො ''අත්ථිදානි මෙ ඉදං කථාපාභත''න්ති ජෙතවනං ගන්ත්වා සත්ථාරං වන්දිත්වා එතමත්ථං ආරොචෙසි. සත්ථා ''න එස, ගහපති, ඉදානෙව වාරුණිදූසකො, පුබ්බෙපි වාරුණිදූසකොයෙවා''ති වත්වා තෙන යාචිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො බාරාණසියං සෙට්ඨී අහොසි. තං උපනිස්සාය එකො වාරුණිවාණිජො ජීවති. සො තික්ඛිණං සුරං යොජෙත්වා ''ඉමං වික්කිණාහී''ති අන්තෙවාසිකං වත්වා න්හායිතුං ගතො. අන්තෙවාසිකො තස්මිං ගතමත්තෙයෙව සුරාය ලොණං පක්ඛිපිත්වා ඉමිනාව නයෙන සුරං විනාසෙසි. අථස්ස ආචරියො ආගන්ත්වා තං කාරණං ඤත්වා සෙට්ඨිස්ස ආරොචෙසි. සෙට්ඨී ''අනත්ථකුසලා නාම බාලා 'අත්ථං කරිස්සාමා'ති අනත්ථමෙව කරොන්තී''ති වත්වා ඉමං ගාථමාහ –

47. ‘‘න වෙ අනත්ථකුසලෙන, අත්ථචරියා සුඛාවහා;
හාපෙති අත්ථං දුම්මෙධො, කොණ්ඩඤ්ඤො වාරුණිං යථා’’ති.

තත්ථ **කොණ්ඩඤ්ඤො වාරුණිං යථා**ති යථා අයං කොණ්ඩඤ්ඤනාමකො අන්තෙවාසිකො ‘‘අත්ථං කරිස්සාමී’’ති ලොණං පක්ඛිපිත්වා වාරුණිං හාපෙසි පරිහාපෙසි විනාසෙසි, එවං සබ්බොපි අනත්ථකුසලො අත්ථං හාපෙතීති බොධිසත්තො ඉමාය ගාථාය ධම්මං දෙසෙසි.

සත්ථාපි ‘‘න එස ගහපති ඉදානෙව වාරුණිදූසකො, පුබ්බෙපි වාරුණිදූසකොයෙවා’’ති වත්වා අනුසන්ධිං ඝටෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා වාරුණිදූසකො ඉදානිපි වාරුණිදූසකොව අහොසි, බාරාණසිසෙට්ඨී පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

වාරුණිදූසකජාතකවණ්ණනා සත්තමා.

[48] 8. වෙදබ්බජාතකවණ්ණනා

අනුපායෙන යො අත්ථන්ති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො දුබ්බචභික්ඛුං ආරබ්භ කථෙසි. තඤ්හි භික්ඛුං සත්ථා ‘‘න ත්වං භික්ඛු ඉදානෙව දුබ්බචො, පුබ්බෙපි දුබ්බචොයෙව, තෙනෙව ච කාරණෙන පණ්ඩිතානං වචනං අකත්වා තිණ්හෙන අසිනා ද්විධා කත්වා ඡින්නො හුත්වා මග්ගෙ නිපතිත්ථ, තඤ්ච එකකං නිස්සාය පුරිසසහස්සං ජීවිතක්ඛයං පත්ත’’න්ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ එකස්මිං ගාමකෙ අඤ්ඤතරො බ්‍රාහ්මණො වෙදබ්බං නාම මන්තං ජානාති. සො කිර මන්තො අනග්ඝො මහාරහො, නක්ඛත්තයොගෙ ලද්ධෙ තං මන්තං පරිවත්තෙත්වා ආකාසෙ උල්ලොකිතෙ ආකාසතො සත්තරතනවස්සං වස්සති. තදා බොධිසත්තො තස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස සන්තිකෙ සිප්පං උග්ගණ්හාති. අථෙකදිවසං බ්‍රාහ්මණො බොධිසත්තං ආදාය කෙනචිදෙව කරණීයෙන අත්තනො ගාමා නික්ඛමිත්වා චෙතරට්ඨං අගමාසි, අන්තරාමග්ගෙ ච එකස්මිං අරඤ්ඤට්ඨානෙ පඤ්චසතා පෙසනකචොරා නාම පන්ථඝාතං කරොන්ති. තෙ බොධිසත්තඤ්ච වෙදබ්බබ්‍රාහ්මණඤ්ච ගණ්හිංසු. කස්මා පනෙතෙ ‘‘පෙසනකචොරා’’ති වුච්චන්ති? තෙ කිර ද්වෙ ජනෙ ගහෙත්වා එකං ධනාහරණත්ථාය පෙසෙන්ති, තස්මා ‘‘පෙසනකචොරා’’ත්වෙව වුච්චන්ති. තෙපි ච පිතාපුත්තෙ ගහෙත්වා පිතරං ‘‘ත්වං අම්හාකං ධනං ආහරිත්වා පුත්තං ගහෙත්වා යාහී’’ති වදන්ති. එතෙනුපායෙන මාතුධීතරො ගහෙත්වා මාතරං විස්සජ්ජෙන්ති, ජෙට්ඨකනිට්ඨෙ ගහෙත්වා ජෙට්ඨභාතිකං විස්සජ්ජෙන්ති, ආචරියන්තෙවාසිකෙ ගහෙත්වා අන්තෙවාසිකං විස්සජ්ජෙන්ති. තෙ තස්මිං කාලෙ වෙදබ්බබ්‍රාහ්මණං ගහෙත්වා බොධිසත්තං විස්සජ්ජෙසුං.

බොධිසත්තො ආචරියං වන්දිත්වා ‘‘අහං එකාහද්වීහච්චයෙන ආගමිස්සාමි, තුම්හෙ මා භායිත්ථ, අපිච ඛො පන මම වචනං කරොථ, අජ්ජ ධනවස්සාපනකනක්ඛත්තයොගො භවිස්සති, මා ඛො තුම්හෙ දුක්ඛං අසහන්තා මන්තං පරිවත්තෙත්වා ධනං වස්සාපයිත්ථ. සචෙ වස්සාපෙස්සථ, තුම්හෙ ච විනාසං පාපුණිස්සථ, ඉමෙ ච පඤ්චසතා චොරා’’ති එවං ආචරියං ඔවදිත්වා ධනත්ථාය අගමාසි. චොරාපි සූරියෙ අත්ථඞ්ගතෙ බ්‍රාහ්මණං බන්ධිත්වා නිපජ්ජාපෙසුං. තඞ්ඛණඤ්ඤෙව පාචීනලොකධාතුතො පරිපුණ්ණචන්දමණ්ඩලං උට්ඨහි. බ්‍රාහ්මණො නක්ඛත්තං ඔලොකෙන්තො ‘‘ධනවස්සාපනකනක්ඛත්තයොගො ලද්ධො, කිං මෙ දුක්ඛෙන අනුභූතෙන, මන්තං පරිවත්තෙත්වා රතනවස්සං වස්සාපෙත්වා චොරානං ධනං දත්වා යථාසුඛං ගමිස්සාමී’’ති චින්තෙත්වා චොරෙ ආමන්තෙසි ‘‘භොන්තො චොරා, තුම්හෙ මං කිමත්ථාය ගණ්හථා’’ති? ‘‘ධනත්ථාය, අය්‍යා’’ති. ‘‘සචෙ වො, ධනෙන අත්ථො, ඛිප්පං මං බන්ධනා මොචෙත්වා සීසං න්හාපෙත්වා අහතවත්ථානි අච්ඡාදෙත්වා ගන්ධෙහි විලිම්පාපෙත්වා පුප්ඵානි පිළන්ධාපෙත්වා ඨපෙථා’’ති. ‘‘චොරා තස්ස කථං සුත්වා තථා අකංසු’’.

බ්‍රාහ්මණො නක්ඛත්තයොගං ඤත්වා මන්තං පරිවත්තෙත්වා ආකාසං උල්ලොකෙසි, තාවදෙව ආකාසතො රතනානි පතිංසු. චොරා තං ධනං සඞ්කඩ්ඪිත්වා උත්තරාසඞ්ගෙසු භණ්ඩිකං කත්වා පායිංසු. බ්‍රාහ්මණොපි තෙසං පච්ඡතොව අගමාසි. අථ තෙ චොරෙ අඤ්ඤෙ පඤ්චසතා චොරා ගණ්හිංසු. ‘‘කිමත්ථං අම්හෙ ගණ්හථා’’ති ච වුත්තා ‘‘ධනත්ථායා’’ති ආහංසු. ‘‘යදි වො ධනෙන අත්ථො, එතං බ්‍රාහ්මණං ගණ්හථ, එසො ආකාසං උල්ලොකෙත්වා ධනං වස්සාපෙසි, අම්හාකම්පෙතං එතෙනෙව දින්න’’න්ති. චොරා චොරෙ විස්සජ්ජෙත්වා ‘‘අම්හාකම්පි ධනං දෙහී’’ති බ්‍රාහ්මණං ගණ්හිංසු. බ්‍රාහ්මණො ‘‘අහං තුම්හාකං ධනං දදෙය්‍යං, ධනවස්සාපනකනක්ඛත්තයොගො පන ඉතො සංවච්ඡරමත්ථකෙ භවිස්සති. යදි වො ධනෙනත්ථො, අධිවාසෙථ, තදා ධනවස්සං වස්සාපෙස්සාමී’’ති ආහ. චොරා කුජ්ඣිත්වා ‘‘අම්භො, දුට්ඨබ්‍රාහ්මණ, අඤ්ඤෙසං ඉදානෙව ධනං වස්සාපෙත්වා අම්හෙ අඤ්ඤං සංවච්ඡරං අධිවාසාපෙසී’’ති තිණ්හෙන අසිනා බ්‍රාහ්මණං ද්විධා ඡින්දිත්වා මග්ගෙ ඡඩ්ඩෙත්වා වෙගෙන අනුබන්ධිත්වා තෙහි චොරෙහි සද්ධිං යුජ්ඣිත්වා තෙ සබ්බෙපි මාරෙත්වා ධනං ආදාය පුන ද්වෙ කොට්ඨාසා හුත්වා අඤ්ඤමඤ්ඤං යුජ්ඣිත්වා අඩ්ඪතෙය්‍යානි පුරිසසතානි ඝාතෙත්වා එතෙන උපායෙන යාව ද්වෙ ජනා අවසිට්ඨා අහෙසුං, තාව අඤ්ඤමඤ්ඤං ඝාතයිංසු. එවං තං පුරිසසහස්සං විනාසං පත්තං.

තෙ පන ද්වෙ ජනා උපායෙන තං ධනං ආහරිත්වා එකස්මිං ගාමසමීපෙ ගහනට්ඨානෙ ධනං පටිච්ඡාදෙත්වා එකො ඛග්ගං ගහෙත්වා රක්ඛන්තො නිසීදි, එකො තණ්ඩුලෙ ගහෙත්වා භත්තං පචාපෙතුං ගාමං පාවිසි. ලොභො ච නාමෙස විනාසමූලමෙවාති ධනසන්තිකෙ නිසින්නො චින්තෙසි ‘‘තස්මිං ආගතෙ ඉදං ධනං ද්වෙ කොට්ඨාසා භවිස්සන්ති,

යංනූනාහං තං ආගතමත්තමෙව ඛග්ගෙන පහරිත්වා ඝාතෙය්‍යා''න්ති. සො ඛග්ගං සන්නය්හිත්වා තස්ස ආගමනං ඔලොකෙන්තො නිසීදි. ඉතරොපි චින්තෙසි ''තං ධනං ද්වෙ කොට්ඨාසා භවිස්සන්ති, යංනූනාහං භත්තෙ විසං පක්ඛිපිත්වා තං පුරිසං භොජෙත්වා ජීවිතක්ඛයං පාපෙත්වා එකකොව ධනං ගණ්හෙය්‍යා''න්ති. සො නිට්ඨිතෙ භත්තෙ සයං භුඤ්ජිත්වා සෙසකෙ විසං පක්ඛිපිත්වා තං ආදාය තත්ථ අගමාසි. තං භත්තං ඔතාරෙත්වා ඨිතමත්තමෙව ඉතරො ඛග්ගෙන ද්විධා ඡින්දිත්වා තං පටිච්ඡන්නට්ඨානෙ ඡඩ්ඩෙත්වා තඤ්ච භත්තං භුඤ්ජිත්වා සයම්පි තත්ථෙව ජීවිතක්ඛයං පාපුණි. එවඤ්ච තං ධනං නිස්සාය සබ්බෙව විනාසං පාපුණිංසු.

බොධිසත්තොපි ඛො එකාහද්වීහච්චයෙන ධනං ආදාය ආගතො තස්මිං ඨානෙ ආචරියං අදිස්වා විප්පකිණ්ණං පන ධනං දිස්වා ''ආචරියෙන මම වචනං අකත්වා ධනං වස්සාපිතං භවිස්සති, සබ්බෙහි විනාසං පත්තෙහි භවිතබ්බ''න්ති මහාමග්ගෙන පායාසි. ගච්ඡන්තො ආචරියං මහාමග්ගෙ ද්විධා ඡින්නං දිස්වා ''මම වචනං අකත්වා මතො''ති දාරූනි උද්ධරිත්වා චිතකං කත්වා ආචරියං ඣාපෙත්වා වනපුප්ඵෙහි පූජෙත්වා පුරතො ගච්ඡන්තො ජීවිතක්ඛයං පත්තෙ පඤ්චසතෙ, පුරතො අඩ්ඪතෙය්‍යසතෙති අනුක්කමෙන අවසානෙ ද්වෙ ජනෙ ජීවිතක්ඛයං පත්තෙ දිස්වා චින්තෙසි ''ඉමං ද්වීහි ඌනං පුරිසසහස්සං විනාසං පත්තං, අඤ්ඤෙහි ද්වීහි චොරෙහි භවිතබ්බං, තෙපි සන්ථම්භිතුං න සක්ඛිස්සන්ති, කහං නු ඛො තෙ ගතා''ති ගච්ඡන්තො තෙසං ධනං ආදාය ගහනට්ඨානං පවිට්ඨමග්ගං දිස්වා ගච්ඡන්තො භණ්ඩිකබද්ධස්ස ධනස්ස රාසිං දිස්වා එකං භත්තපාතිං අවත්ථරිත්වා මතං අද්දස. තතො ''ඉදං නාම තෙහි කතං භවිස්සතී''ති සබ්බං ඤත්වා ''කහං නු ඛො සො පුරිසො''ති විචිනන්තො තම්පි පටිච්ඡන්නට්ඨානෙ අපවිද්ධං දිස්වා ''අම්හාකං ආචරියො මම වචනං අකත්වා අත්තනො දුබ්බචභාවෙන අත්තනාපි විනාසං පත්තො, අපරම්පි තෙන පුරිසසහස්සං විනාසිතං, අනුපායෙන වත අකාරණෙන අත්තනො වුඩ්ඪිං පත්ථයමානා අම්හාකං ආචරියො විය මහාවිනාසමෙව පාපුණිස්සන්තී''ති චින්තෙත්වා ඉමං ගාථමාහ –

48. ''අනුපායෙන යො අත්ථං, ඉච්ඡති සො විහඤ්ඤති;
චෙතා හනිංසු වෙදබ්බං, සබ්බෙ තෙ බ්‍යසනමජ්ඣගූ''ති.

තත්ථ **සො විහඤ්ඤතී**ති සො අනුපායෙන ''අත්තනො අත්ථං වුඩ්ඪිං සුඛං ඉච්ඡාමී''ති අකාලෙ වායාමං කරොන්තො පුග්ගලො විහඤ්ඤති කිලමති මහාවිනාසං පාපුණාති. **චෙතා**ති චෙතරට්ඨවාසිනො චොරා. **හනිංසු වෙදබ්බ**න්ති වෙදබ්බමන්තවසෙන ''වෙදබ්බො''ති ලද්ධනාමං බ්‍රාහ්මණං හනිංසු. **සබ්බෙ තෙ බ්‍යසනමජ්ඣගූ**ති තෙපි ච අනවසෙසා අඤ්ඤමඤ්ඤං ඝාතයමානා බ්‍යසනං අධිගච්ඡිංසු පටිලභිංසූති.

එවං බොධිසත්තො ''යථා අම්හාකං ආචරියො අනුපායෙන අට්ඨානෙ පරක්කමං කරොන්තො ධනං වස්සාපෙත්වා අත්තනාපි ජීවිතක්ඛයං පත්තො, අඤ්ඤෙසඤ්ච විනාසපච්චයො ජාතො, එවමෙව යො අඤ්ඤොපි අනුපායෙන අත්තනො අත්ථං ඉච්ඡන්තො වායාමං කරිස්සති, සබ්බො සො අත්තනා ච විනස්සිස්සති, පරෙසඤ්ච විනාසපච්චයො භවිස්සතී''ති වනං උන්නාදෙන්තො දෙවතාසු සාධුකාරං දදමානාසු ඉමාය ගාථාය ධම්මං දෙසෙත්වා තං ධනං උපායෙන අත්තනො ගෙහං ආහරිත්වා දානාදීනි පුඤ්ඤානි කරොන්තො යාවතායුකං ඨත්වා ජීවිතපරියොසානෙ සග්ගපථං පූරයමානො අගමාසි.

සත්ථාපි ''න ත්වං භික්ඛු ඉදානෙව දුබ්බචො, පුබ්බෙපි දුබ්බචොව, දුබ්බචත්තා පන මහාවිනාසං පත්තො''ති ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා අනුසන්ධිං ඝටෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ''තදා වෙදබ්බබ්‍රාහ්මණො දුබ්බචභික්ඛු අහොසි, අන්තෙවාසිකො පන අහමෙව අහොසි''න්ති.

වෙදබ්බජාතකවණ්ණනා අට්ඨමා.

[49] 9. නක්ඛත්තජාතකවණ්ණනා

නක්ඛත්තං පතිමානෙන්තන්ති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො අඤ්ඤතරං ආජීවකං ආරබ්භ කථෙසි. සාවත්ථියං කිරෙකං කුලධීතරං ජනපදෙ එකො කුලපුත්තො අත්තනො පුත්තස්ස වාරෙත්වා ''අසුකදිවසෙ නාම ගණ්හිස්සාමී''ති දිවසං ඨපෙත්වා තස්මිං දිවසෙ සම්පත්තෙ අත්තනො කුලූපකං ආජීවකං පුච්ඡි ''භන්තෙ, අජ්ජ මයං එකං මඞ්ගලං කරිස්සාම, සොභනං නු ඛො නක්ඛත්ත''න්ති. සො ''අයං මං පඨමං අපුච්ඡිත්වාව දිවසං ඨපෙත්වා ඉදානි පටිපුච්ඡති, හොතු, සික්ඛාපෙස්සාමි න''න්ති කුජ්ඣිත්වා ''අජ්ජ අසොභනං නක්ඛත්තං, මා අජ්ජ මඞ්ගලං කරිත්ථ, සචෙ කරිස්සථ, මහාවිනාසො භවිස්සතී''ති ආහ. තස්මිං කුලෙ මනුස්සා තස්ස සද්දහිත්වා තං දිවසං න ගච්ඡිංසු. නගරවාසිනො සබ්බං මඞ්ගලකිරියං කත්වා තෙසං අනාගමනං දිස්වා ''තෙහි අජ්ජ දිවසො ඨපිතො, න ච ඛො ආගතා, අම්හාකම්පි බහු වයකම්මං කතං, කිං නො තෙහි, අම්හාකං ධීතරං අඤ්ඤස්ස දස්සාමා''ති යථාකතෙනෙව මඞ්ගලෙන ධීතරං අඤ්ඤස්ස කුලස්ස අදංසු.

ඉතරෙ පුනදිවසෙ ආගන්ත්වා ''දෙථ නො දාරික''න්ති ආහංසු. අථ නෙ සාවත්ථිවාසිනො ''ජනපදවාසිනො නාම තුම්හෙ ගහපතිකා පාපමනුස්සා දිවසං ඨපෙත්වා අවඤ්ඤාය න ආගතා, ආගතමග්ගෙනෙව පටිගච්ඡථ , අම්හෙහි අඤ්ඤෙසං දාරිකා දින්නා''ති පරිභාසිංසු. තෙ තෙහි සද්ධිං කලහං කත්වා දාරිකං අලභිත්වා යථාගතමග්ගෙනෙව ගතා. තෙනපි ආජීවකෙන තෙසං මනුස්සානං මඞ්ගලන්තරායස්ස කතභාවො භික්ඛූනං අන්තරෙ පාකටො ජාතො. තෙ භික්ඛූ ධම්මසභායං සන්නිපතිතා ''ආවුසො, ආජීවකෙන කුලස්ස මඞ්ගලන්තරායො කතො''ති කථයමානා නිසීදිංසු. සත්ථා ආගන්ත්වා ''කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්නිසින්නා''ති පුච්ඡි. තෙ ''ඉමාය නාමා''ති කථයිංසු. ''න,

භික්ඛවෙ, ඉදානෙව ආජීවකො තස්ස කුලස්ස මඞ්ගලන්තරායං කරොති, පුබ්බෙපි එස තෙසං කුජ්ඣිත්වා මඞ්ගලන්තරායං අකාසියෙවා''ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ නගරවාසිනො ජනපදවාසීනං ධීතරං වාරෙත්වා දිවසං ඨපෙත්වා අත්තනො කුලූපකං ආජීවකං පුච්ඡිංසු ''භන්තෙ, අජ්ජ අම්හාකං එකා මඞ්ගලකිරියා, සොභනං නු බො නක්ඛත්ත''න්ති. සො ''ඉමෙ අත්තනො රුචියා දිවසං ඨපෙත්වා ඉදානි මං පුච්ඡන්තී''ති කුජ්ඣිත්වා ''අජ්ජ නෙසං මඞ්ගලන්තරායං කරිස්සාමී''ති චින්තෙත්වා ''අජ්ජ අසොභනං නක්ඛත්තං, සචෙ කරොථ, මහාවිනාසං පාපුණිස්සථා''ති ආහ. තෙ තස්ස සද්දහිත්වා න ගමිංසු. ජනපදවාසිනො තෙසං අනාගමනං ඤත්වා ''තෙ අජ්ජ දිවසං ඨපෙත්වාපි න ආගතා, කිං නො තෙහි, අඤ්ඤෙසං ධීතරං දස්සාමා''ති අඤ්ඤෙසං ධීතරං අදංසු. නගරවාසිනො පුනදිවසෙ ආගන්ත්වා දාරිකං යාචිංසු. ජනපදවාසිනො ''තුම්හෙ නගරවාසිනො නාම ජින්නහිරිකා ගහපතිකා, දිවසං ඨපෙත්වා දාරිකං න ගණ්හිත්ථ, මයං තුම්හාකං අනාගමනභාවෙන අඤ්ඤෙසං අදම්හා''ති. මයං ආජීවකං පටිපුච්ඡිත්වා '''නක්ඛත්තං න සොභන'න්ති නාගතා, දෙථ නො දාරික''න්ති. ''අම්හෙහි තුම්හාකං අනාගමනභාවෙන අඤ්ඤෙසං දින්නා, ඉදානි දින්නදාරිකං කථං පුන ආනෙස්සාමා''ති.

එවං තෙසු අඤ්ඤමඤ්ඤං කලහං කරොන්තෙසු එකො නගරවාසී පණ්ඩිතපුරිසො එකෙන කම්මෙන ජනපදං ගතො තෙසං නගරවාසීනං ''මයං ආජීවකං පුච්ඡිත්වා නක්ඛත්තස්ස අසොභනභාවෙන නාගතා''ති කථෙන්තානං සුත්වා ''නක්ඛත්තෙන කො අත්ථො, නනු දාරිකාය ලද්ධභාවොව නක්ඛත්ත''න්ති වත්වා ඉමං ගාථමාහ –

49. ''නක්ඛත්තං පතිමානෙන්තං, අත්ථො බාලං උපච්චගා;
අත්ථො අත්ථස්ස නක්ඛත්තං, කිං කරිස්සන්ති තාරකා''ති.

තත්ථ **පතිමානෙන්ත**න්ති ඔලොකෙන්තං, ''ඉදානි නක්ඛත්තං භවිස්සති, ඉදානි නක්ඛත්තං භවිස්සතී''ති ආගමයමානං. **අත්ථො බාලං උපච්චගා**ති එතං නගරවාසිකං බාලං දාරිකාපටිලාභසඞ්ඛාතො අත්ථො අතික්කන්තො. **අත්ථො අත්ථස්ස නක්ඛත්ත**න්ති යං අත්ථං පරියෙසන්තො චරති, සො පටිලද්ධො අත්ථොව අත්ථස්ස නක්ඛත්තං නාම. **කිං කරිස්සන්ති තාරකා**ති ඉතරෙ පන ආකාසෙ තාරකා කිං කරිස්සන්ති, කතරං අත්ථං සාධෙස්සන්තීති අත්ථො. නගරවාසිනො කලහං කත්වා දාරිකං අලභිත්වාව අගමංසු.

සත්ථා ''න, භික්ඛවෙ, එස ආජීවකො ඉදානෙව කුලස්ස මඞ්ගලන්තරායං කරොති, පුබ්බෙපි අකාසියෙවා''ති ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා අනුසන්ධිං ඝටෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ''තදා ආජීවකො එතරහි ආජීවකොව අහොසි, තානිපි කුලානි එතරහි කුලානියෙව, ගාථං වත්වා ඨිතො පණ්ඩිතපුරිසො පන අහමෙව අහොසි''න්ති.

නක්ඛත්තජාතකවණ්ණනා නවමා.

[50] 10. දුම්මෙධජාතකවණ්ණනා

දුම්මෙධානන්ති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො ලොකත්ථචරියං ආරබ්භ කථෙසි. සා ද්වාදසකනිපාතෙ **මහාකණ්හජාතකෙ** (ජා. 1.12.61 ආදයො) ආවි භවිස්සති.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො තස්ස රඤ්ඤො අග්ගමහෙසියා කුච්ඡිම්හි පටිසන්ධිං ගණ්හි. තස්ස මාතුකුච්ඡිතො නික්ඛන්තස්ස නාමග්ගහණදිවසෙ ''බ්‍රහ්මදත්තකුමාරො''ති නාමං අකංසු. සො සොළසවස්සුද්දෙසිකො හුත්වා තක්කසිලායං සිප්පං උග්ගණ්හිත්වා තිණ්ණං වෙදානං පාරං ගන්ත්වා අට්ඨාරසන්නං විජ්ජට්ඨානානං නිප්ඵත්තිං පාපුණි, අථස්ස පිතා ඔපරජ්ජං අදාසි. තස්මිං සමයෙ බාරාණසිවාසිනො දෙවතාමඞ්ගලිකා හොන්ති, දෙවතා නමස්සන්ති, බහූ අජෙළකකුක්කුටසූකරාදයො වධිත්වා නානප්පකාරෙහි පුප්ඵගන්ධෙහි චෙව මංසලොහිතෙහි ච බලිකම්මං කරොන්ති. බොධිසත්තො චින්තෙසි ''ඉදානි සත්තා දෙවතාමඞ්ගලිකා, බහුං පාණවධං කරොන්ති, මහාජනො යෙභුය්‍යෙන අධම්මස්මිංයෙව නිවිට්ඨො, අහං පිතු අච්චයෙන රජ්ජං ලභිත්වා එකම්පි අකිලමෙත්වා උපායෙනෙව පාණවධං කාතුං න දස්සාමී''ති. සො එකදිවසං රථං අභිරුය්හ නගරා නික්ඛන්තො අද්දස එකස්මිං මහන්තෙ වටරුක්ඛෙ මහාජනං සන්නිපතිතං, තස්මිං රුක්ඛෙ නිබ්බත්තදෙවතාය සන්තිකෙ පුත්තධීතුයසධනාදීසු යං යං ඉච්ඡති, තං තං පත්ථෙන්තං. සො තං දිස්වා රථා ඔරුය්හ තං රුක්ඛං උපසඞ්කමිත්වා ගන්ධපුප්ඵෙහි පූජෙත්වා උදකෙන අභිසෙකං කත්වා රුක්ඛං පදක්ඛිණං කත්වා දෙවතාමඞ්ගලිකො විය හුත්වා දෙවතං නමස්සිත්වා රථං අභිරුය්හ නගරං පාවිසි. තතො පට්ඨාය ඉමිනාව නියාමෙන අන්තරන්තරෙ තත්ථ ගන්ත්වා දෙවතාමඞ්ගලිකො විය පූජං කරොති.

සො අපරෙන සමයෙන පිතු අච්චයෙන රජ්ජෙ පතිට්ඨාය චතස්සො අගතියො වජ්ජෙත්වා දස රාජධම්මෙ අකොපෙන්තො ධම්මෙන රජ්ජං කාරෙන්තො චින්තෙසි ''මය්හං මනොරථො මත්ථකං පත්තො, රජ්ජෙ පතිට්ඨිතොම්හි. යං පනාහං පුබ්බෙ එකං අත්ථං චින්තයිං, ඉදානි තං මත්ථකං පාපෙස්සාමී''ති අමච්චෙ ච බ්‍රාහ්මණගහපතිකාදයො ච සන්නිපාතාපෙත්වා ආමන්තෙසි ''ජානාථ භො මයා කෙන කාරණෙන රජ්ජං පත්ත''න්ති? ''න ජානාම, දෙවා''ති. ''අපි වොහං අසුකං නාම වටරුක්ඛං ගන්ධාදීහි පූජෙත්වා අඤ්ජලිං පග්ගහෙත්වා නමස්සමානො දිට්ඨපුබ්බො''ති. ''ආම, දෙවා''ති. තදාහං පත්ථනං අකාසිං ''සචෙ රජ්ජං පාපුණිස්සාමි, බලිකම්මං තෙ කරිස්සාමී''ති. ''තස්සා මෙ දෙවතාය ආනුභාවෙන ඉදං රජ්ජං ලද්ධං, ඉදානිස්සා බලිකම්මං කරිස්සාමි, තුම්හෙ පපඤ්චං අකත්වා

ඛිප්පං දෙවතාය බලිකම්මං සජ්ජෙථා''ති. ''කිං කිං ගණ්හාම, දෙවා''ති? හො අහං දෙවතාය ආයාචමානො ''යෙ මය්හං රජ්ජෙ පාණාතිපාතාදීනි පඤ්ච දුස්සීලකම්මානි දස අකුසලකම්මපථෙ සමාදාය වත්තිස්සන්ති, තෙ ඝාතෙත්වා අන්තවට්ටිමංසලොහිතාදීහි බලිකම්මං කරිස්සාමී''ති ආයාචිං. තස්මා තුම්හෙ එවං භෙරිං චරාපෙථ ''අම්හාකං රාජා උපරාජකාලෙයෙව එවං ආයාචි 'සචාහං රජ්ජං පාපුණිස්සාමි, යෙ මෙ රජ්ජෙ දුස්සීලා භවිස්සන්ති, තෙ සබ්බෙ ඝාතෙත්වා බලිකම්මං කරිස්සාමී'ති, සො ඉදානි පඤ්චවිධං දුස්සීලකම්මං දසවිධං අකුසලකම්මපථං සමාදාය වත්තමානානං දුස්සීලානං සහස්සං ඝාතෙත්වා තෙසං හදයමංසාදීනි ගාහාපෙත්වා දෙවතාය බලිකම්මං කාතුකාමො, එවං නගරවාසිනො ජානන්තූ''ති. එවඤ්ච පන වත්වා ''යෙදානි ඉතො පට්ඨාය දුස්සීලකම්මෙ වත්තිස්සන්ති, තෙසං සහස්සං ඝාතෙත්වා යඤ්ඤං යජිත්වා ආයාචනතො මුච්චිස්සාමී''ති එතමත්ථං පකාසෙන්තො ඉමං ගාථමාහ –

50. ''දුම්මෙධානං සහස්සෙන, යඤ්ඤො මෙ උපයාචිතො;
ඉදානි ඛොහං යජිස්සාමි, බහු අධම්මිකො ජනො''ති.

තත්ථ **දුම්මෙධානං සහස්සෙනාති** ''ඉදං කම්මං කාතුං වට්ටති, ඉදං න වට්ටතී''ති අජානනභාවෙන, දසසු වා පන අකුසලකම්මපථෙසු සමාදාය වත්තනභාවෙන දුට්ඨා මෙධා එතෙසන්ති දුම්මෙධා, තෙසං දුම්මෙධානං නිප්පඤ්ඤානං බාලපුග්ගලානං ගණිත්වා ගහිතෙන සහස්සෙන. **යඤ්ඤො මෙ උපයාචිතොති** මයා දෙවතං උපසඞ්කමිත්වා ''එවං යජිස්සාමී''ති යඤ්ඤො යාචිතො. **ඉදානි ඛොහං යජිස්සාමීති** සො අහං ඉමිනා ආයාචනෙන රජ්ජස්ස පටිලද්ධත්තා ඉදානි යජිස්සාමි. කිංකාරණා? ඉදානි හි **බහු අධම්මිකො ජනො,** තස්මා ඉදානෙව නං ගහෙත්වා බලිකම්මං කරිස්සාමීති.

අමච්චා බොධිසත්තස්ස වචනං සුත්වා ''සාධු, දෙවා''ති ද්වාදසයොජනිකෙ බාරාණසිනගරෙ භෙරිං චරාපෙසුං. භෙරියා ආණං සුත්වා එකම්පි දුස්සීලකම්මං සමාදාය ඨිතො එකපුරිසොපි නාහොසි. ඉති යාව බොධිසත්තො රජ්ජං කාරෙසි, තාව එකපුග්ගලොපි පඤ්චසු දසසු වා දුස්සීලකම්මෙසු එකම්පි කම්මං කරොන්තො න පඤ්ඤායිත්ථ. එවං බොධිසත්තො එකපුග්ගලම්පි අකිලමෙන්තො සකලරට්ඨවාසිනො සීලං රක්ඛාපෙත්වා සයම්පි දානාදීනි පුඤ්ඤානි කත්වා ජීවිතපරියොසානෙ අත්තනො පරිසං ආදාය දෙවනගරං පූරෙන්තො අගමාසි.

සත්ථාපි ''න, භික්ඛවෙ, තථාගතො ඉදානෙව ලොකස්ස අත්ථං චරති, පුබ්බෙපි චරියෙවා''ති ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා අනුසන්ධිං ඝටෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ''තදාපරිසා බුද්ධපරිසා අහෙසුං, බාරාණසිරාජා පන අහමෙව අහොසි''න්ති.

දුම්මෙධජාතකවණ්ණනා දසමා.

අත්ථකාමවග්ගො පඤ්චමො.

තස්සුද්දානං –

ලොසකතිස්සකපොත, වෙළුකං මකසම්පි ච;
රොහිණී ආරාමදූසං, වාරුණිදූසවෙදබ්බං;
නක්ඛත්තං දුම්මෙධං දසාති.

පඨමො පණ්ණාසකො.

6. ආසීසවග්ගො

[51] 1. මහාසීලවජාතකවණ්ණනා

ආසීසෙථෙව පුරිසොති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො ඔස්සට්ඨවීරියං භික්ඛුං ආරබ්භ කථෙසි. තඤ්හි සත්ථා ''සච්චං කිර ත්වං භික්ඛු ඔස්සට්ඨවීරියොසී''ති පුච්ඡි. ''ආම, භන්තෙ''ති ච වුත්තෙ ''කස්මා ත්වං භික්ඛු එවරූපෙ නිය්‍යානිකසාසනෙ පබ්බජිත්වා වීරියං ඔස්සජි, පුබ්බෙ පණ්ඩිතා රජ්ජා පරිහායිත්වාපි අත්තනො වීරියෙ ඨත්වාව නට්ඨම්පි යසං පුන උප්පාදයිංසූ''ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො රඤ්ඤො අග්ගමහෙසියා කුච්ඡිම්හි නිබ්බත්තො. තස්ස නාමග්ගහණදිවසෙ ''සීලවකුමාරො''ති නාමං අකංසු. සො සොළසවස්සුද්දෙසිකොව සබ්බසිප්පෙසු නිප්ඵත්තිං පත්වා අපරභාගෙ පිතු අච්චයෙන රජ්ජෙ පතිට්ඨිතො මහාසීලවරාජා නාම අහොසි ධම්මිකො ධම්මරාජා. සො නගරස්ස චතූසු ද්වාරෙසු චතස්සො, මජ්ඣෙ එකං, නිවෙසනද්වාරෙ එකන්ති නිච්චං ඡ දානසාලායො කාරාපෙත්වා කපණද්ධිකානං දානං දෙති, සීලං රක්ඛති, උපොසථකම්මං කරොති, ඛන්තිමෙත්තානුද්දයසම්පන්නො අඞ්කෙ නිසින්නං පුත්තං පරිතොසයමානො විය සබ්බසත්තෙ පරිතොසයමානො ධම්මෙන රජ්ජං කාරෙති. තස්සෙකො අමච්චො අන්තෙපුරෙ පදුබ්භිත්වා අපරභාගෙ පාකටො ජාතො. අමච්චා රඤ්ඤො ආරොචෙසුං. රාජා පරිග්ගණ්හන්තො අත්තනා පච්චක්ඛතො ඤත්වා තං අමච්චං පක්කොසාපෙත්වා ''අන්ධබාල අයුත්තං තෙ කතං, න ත්වං මම විජිතෙ වසිතුං අරහසි, අත්තනො ධනඤ්ච පුත්තදාරෙ ච ගහෙත්වා අඤ්ඤත්ථ යාහී''ති රට්ඨා පබ්බාජෙසි. සො නික්ඛමිත්වා

කාසිරට්ඨං අතික්කම්ම කොසලජනපදං ගන්ත්වා කොසලරාජානං උපට්ඨහන්තො අනුක්කමෙන රඤ්ඤො අබ්භන්තරිකො විස්සාසිකො ජාතො.

සො එකදිවසං කොසලරාජානං ආහ – ‘‘දෙව බාරාණසිරජ්ජං නාම නිම්මක්ඛිකමධුපටලසදිසං, රාජා අතිමුදුකො, අප්පෙනෙව බලවාහනෙන සක්කා බාරාණසිරජ්ජං ගණ්හිතු’’න්ති. රාජා තස්ස වචනං සුත්වා ‘‘බාරාණසිරජ්ජං නාම මහා, අයඤ්ච ‘අප්පෙනෙව බලවාහනෙන සක්කා බාරාණසිරජ්ජං ගණ්හිතු’න්ති ආහ, කිං නු ඛො පන පයුත්තකචොරො සියා’’ති චින්තෙත්වා ‘‘පයුත්තකොසි මඤ්ඤෙ’’ති ආහ. ‘‘නාහං, දෙව, පයුත්තකො, සච්චමෙව වදාමි. සචෙ මෙ න සද්දහථ, මනුස්සෙ පෙසෙත්වා පච්චන්තගාමං හනාපෙථ, තෙ මනුස්සෙ ගහෙත්වා අත්තනො සන්තිකං නීතෙ ධනං දත්වා විස්සජ්ජෙස්සතී’’ති. රාජා ‘‘අයං අතිවිය සූරො හුත්වා වදති, වීමංසිස්සාමි තාවා’’ති අත්තනො පුරිසෙ පෙසෙත්වා පච්චන්තගාමං හනාපෙසි. මනුස්සා තෙ චොරෙ ගහෙත්වා බාරාණසිරඤ්ඤො දස්සෙසුං. රාජා තෙ දිස්වා ‘‘තාතා, කස්මා ගාමං හනථා’’ති පුච්ඡි. ‘‘ජීවිතුං අසක්කොන්තා, දෙවා’’ති වුත්තෙ රාජා ‘‘අථ කස්මා මම සන්තිකං නාගමිත්ථ, ඉතොදානි පට්ඨාය එවරූපං කම්මං මා කරිත්ථා’’ති තෙසං ධනං දත්වා විස්සජ්ජෙසි. තෙ ගන්ත්වා කොසලරඤ්ඤො තං පවත්තිං ආරොචෙසුං. සො එත්තකෙනාපි ගන්තුං අවිසහන්තො පුන මජ්ඣෙජනපදං හනාපෙසි. තෙපි චොරෙ රාජා තථෙව ධනං දත්වා විස්සජ්ජෙසි. සො එත්තකෙනාපි අගන්ත්වා පුන පෙසෙත්වා අන්තරවීථියං විලුම්පාපෙසි, රාජා තෙසම්පි චොරානං ධනං දත්වා විස්සජ්ජෙසියෙව. තදා කොසලරාජා ‘‘අතිවිය ධම්මිකො රාජා’’ති ඤත්වා ‘‘බාරාණසිරජ්ජං ගහෙස්සාමී’’ති බලවාහනං ආදාය නිය්‍යාසි.

තදා පන බාරාණසිරඤ්ඤො මත්තවාරණෙපි අභිමුඛං ආගච්ඡන්තෙ අනිවත්තනධම්මා අසනියාපි සීසෙ පතන්තියා අසන්තසනසභාවා සීලවමහාරාජස්ස රුචියා සති සකලජම්බුදීපෙ රජ්ජං ගහෙතුං සමත්ථා සහස්සමත්තා අභෙජ්ජවරසූරා මහායොධා හොන්ති. තෙ ‘‘කොසලරාජා ආගච්ඡතී’’ති සුත්වා රාජානං උපසඞ්කමිත්වා ‘‘දෙව, කොසලරාජා කිර ‘බාරාණසිරජ්ජං ගණ්හිස්සාමී’ති ආගච්ඡති, ගච්ඡාම, නං අම්හාකං රජ්ජසීමං අනොක්කන්තමෙව පොථෙත්වා ගණ්හාමා’’ති වදිංසු. රාජා ‘‘තාතා, මං නිස්සාය අඤ්ඤෙසං කිලමනකිච්චං නත්ථි, රජ්ජත්ථිකො රජ්ජං ගණ්හාතු, මාගමිත්ථා’’ති නිවාරෙසි. කොසලරාජා රජ්ජසීමං අතික්කමිත්වා ජනපදමජ්ඣං පාවිසි. අමච්චා පුනපි රාජානං උපසඞ්කමිත්වා තථෙව වදිංසු, රාජා පුරිමනයෙනෙව නිවාරෙසි. කොසලරාජා බහිනගරෙ ඨත්වා ‘‘රජ්ජං වා දෙතු යුද්ධං වා’’ති සීලවමහාරාජස්ස සාසනං පෙසෙසි. රාජා තං සුත්වා ‘‘නත්ථි මයා සද්ධිං යුද්ධං, රජ්ජං ගණ්හාතූ’’ති පටිසාසනං පෙසෙසි. පුනපි අමච්චා රාජානං උපසඞ්කමිත්වා ‘‘දෙව, න මයං කොසලරඤ්ඤො නගරං පවිසිතුං දෙම, බහිනගරෙයෙව නං පොථෙත්වා ගණ්හාමා’’ති ආහංසු, රාජා පුරිමනයෙනෙව නිවාරෙත්වා නගරද්වාරානි විවරාපෙත්වා සද්ධිං අමච්චසහස්සෙන මහාතලෙ පල්ලඞ්කමජ්ඣෙ නිසීදි.

කොසලරාජා මහන්තෙන බලවාහනෙන බාරාණසිං පාවිසි. සො එකම්පි පටිසත්තුං අපස්සන්තො රඤ්ඤො නිවෙසනද්වාරං ගන්ත්වා අමච්චගණපරිවුතො අපාරුතද්වාරෙ නිවෙසනෙ අලඞ්කතපටියත්තං මහාතලං ආරුය්හ නිසින්නං නිරාපරාධං සීලවමහාරාජානං සද්ධිං අමච්චසහස්සෙන ගණ්හාපෙත්වා ‘‘ගච්ඡථ, ඉමං රාජානං සද්ධිං අමච්චෙහි පච්ඡාබාහං ගාළ්හබන්ධනං බන්ධිත්වා ආමකසුසානං නෙත්වා ගලප්පමාණෙ ආවාටෙ ඛනිත්වා යථා එකොපි හත්ථං උක්ඛිපිතුං න සක්කොති, එවං පංසුං පක්ඛිපිත්වා නිඛනථ, රත්තිං සිඞ්ගාලා ආගන්ත්වා එතෙසං කාතබ්බයුත්තකං කරිස්සන්තී’’ති ආහ. මනුස්සා චොරරඤ්ඤො ආණං සුත්වා රාජානං සද්ධිං අමච්චෙහි පච්ඡාබාහං ගාළ්හබන්ධනං බන්ධිත්වා නික්ඛමිංසු. තස්මිම්පි කාලෙ සීලවමහාරාජා චොරරඤ්ඤො ආඝාතමත්තම්පි නාකාසි. තෙසුපි අමච්චෙසු එවං බන්ධිත්වා නීයමානෙසු එකොපි රඤ්ඤො වචනං භින්දිතුං සමත්ථො නාම නාහොසි. එවං සුවිනීතා කිරස්ස පරිසා. අථ තෙ රාජපුරිසා සාමච්චං සීලවමහාරාජානං ආමකසුසානං නෙත්වා ගලප්පමාණෙ ආවාටෙ ඛනිත්වා සීලවමහාරාජානං මජ්ඣෙ , උභොසු පස්සෙසු සෙසඅමච්චෙති එවං සබ්බෙපි ආවාටෙසු ඔතාරෙත්වා පංසුං ආකිරිත්වා සනං ආකොටෙත්වා අගමංසු. තදා සීලවමහාරාජා අමච්චෙ ආමන්තෙත්වා ‘‘චොරරඤ්ඤො උපරි කොපං අකත්වා මෙත්තං එව භාවෙථ, තාතා’’ති ඔවදි.

අථ අඩ්ඪරත්තසමයෙ ‘‘මනුස්සමංසං ඛාදිස්සාමා’’ති සිඞ්ගාලා ආගමිංසු. තෙ දිස්වා රාජා ච අමච්චා ච එකප්පහාරෙනෙව සද්දමකංසු, සිඞ්ගාලා භීතා පලායිංසු. තෙ නිවත්තිත්වා ඔලොකෙන්තා පච්ඡතො කස්සචි අනාගමනභාවං ඤත්වා පුන පච්චාගමිංසු. ඉතරෙපි තථෙව සද්දමකංසු. එවං යාවතතියං පලායිත්වා පුන ඔලොකෙන්තා තෙසු එකස්සපි අනාගමනභාවං ඤත්වා ‘‘වජ්ඣප්පත්තා එතෙ භවිස්සන්තී’’ති සූරා හුත්වා නිවත්තිත්වා පුන තෙසු සද්දං කරොන්තෙසුපි න පලායිංසු. ජෙට්ඨකසිඞ්ගාලො රාජානං උපගඤ්ඡි, සෙසා සිඞ්ගාලා සෙසානං අමච්චානං සන්තිකං අගමංසු. උපායකුසලො රාජා තස්ස අත්තනො සන්තිකං ආගතභාවං ඤත්වා ඩංසිතුං ඔකාසං දෙන්තො විය ගීවං උක්ඛිපිත්වා තං ගීවාය ඩංසමානං හනුකට්ඨිකෙන ආකඩ්ඪිත්වා යන්තෙ පක්ඛිපිත්වා විය ගාළ්හං ගණ්හි, නාගබලෙන රඤ්ඤා හනුකට්ඨිකෙන ආකඩ්ඪිත්වා ගීවාය ගාළ්හං ගහිතසිඞ්ගාලො අත්තානං මොචෙතුං අසක්කොන්තො මරණභයතජ්ජිතො මහාවිරවං විරවි. අවසෙසා සිඞ්ගාලා තස්ස තං අට්ටස්සරං සුත්වා ‘‘එකෙන පුරිසෙන සුග්ගහිතො භවිස්සතී’’ති අමච්චෙ උපසඞ්කමිතුං අසක්කොන්තා මරණභයතජ්ජිතා සබ්බෙ පලායිංසු. රඤ්ඤො හනුකට්ඨිකෙන දළ්හං කත්වා ගහිතසිඞ්ගාලෙ අපරාපරං සඤ්චරන්තෙ පංසු සිථිලා අහොසි. සොපි සිඞ්ගාලො මරණභයභීතො චතූහි පාදෙහි රඤ්ඤො උපරිභාගෙ පංසුං අපබ්‍යූහි, රාජා පංසුනො සිථිලභාවං ඤත්වා සිඞ්ගාලං විස්සජ්ජෙත්වා නාගබලො ථාමසම්පන්නො අපරාපරං සඤ්චරන්තො උභො හත්ථෙ උක්ඛිපිත්වා ආවාටමුඛවට්ටියං ඔලුබ්භ වාතච්ඡින්නවලාහකො විය නික්ඛමිත්වා ඨිතො අමච්චෙ අස්සාසෙත්වා පංසුං වියූහිත්වා සබ්බෙ උද්ධරිත්වා අමච්චපරිවුතො ආමකසුසානෙ අට්ඨාසි.

තස්මිං සමයෙ මනුස්සා එකං මතමනුස්සං ආමකසුසානෙ ඡඩ්ඩෙන්තා ද්වින්නං යක්ඛානං සීමන්තරිකාය ඡඩ්ඩෙසුං. තෙ යක්ඛා තං මතමනුස්සං භාජෙතුං අසක්කොන්තා ‘‘න මයං ඉමං භාජෙතුං සක්කොම, අයං සීලවරාජා ධම්මිකො, එස නො භාජෙත්වා දස්සති, එතස්ස සන්තිකං ගච්ඡාමා’’ති තං මතමනුස්සං පාදෙ ගහෙත්වා ආකඩ්ඪන්තා රඤ්ඤො සන්තිකං ගන්ත්වා ‘‘දෙව, අම්හාකං ඉමං මතකං භාජෙත්වා දෙහී’’ති ආහංසු. ‘‘භො යක්ඛා, අහං ඉමං තුම්හාකං භාජෙත්වා දදෙය්‍යං, අපරිසුද්ධො පනම්හි, න්හායිස්සාමි තාවා’’ති. යක්ඛා චොරරඤ්ඤො ඨපිතං වාසිතඋදකං අත්තනො ආනුභාවෙන ආහරිත්වා රඤ්ඤො න්හානත්ථාය අදංසු. න්හත්වා ඨිතස්ස සංහරිත්වා ඨපිතෙ චොරරඤ්ඤො සාටකෙ ආහරිත්වා අදංසු, තෙ නිවාසෙත්වා ඨිතස්ස චතුජ්ජාතියගන්ධසමුග්ගං ආහරිත්වා අදංසු, ගන්ධෙ විලිම්පිත්වා ඨිතස්ස සුවණ්ණසමුග්ගෙ මණිතාලවණ්ටෙසු ඨපිතානි නානාපුප්ඵානි ආහරිත්වා අදංසු. පුප්ඵානි පිළන්ධිත්වා ඨිතකාලෙ ‘‘අඤ්ඤං කිං කරොමා’’ති පුච්ඡිංසු. රාජා අත්තනො ඡාතකාකාරං දස්සෙසි, තෙ ගන්ත්වා චොරරඤ්ඤො සම්පාදිතං නානග්ගරසභොජනං ආහරිත්වා අදංසු, රාජා න්හාතානුලිත්තො සුමණ්ඩිතප්පසාධිතො නානග්ගරසභොජනං භුඤ්ජි. යක්ඛා චොරරඤ්ඤො ඨපිතං වාසිතපානීයං සුවණ්ණභිඞ්කාරෙනෙව සුවණ්ණසරකෙනපි සද්ධිං ආහරිංසු. අථස්ස පානීයං පිවිත්වා මුඛං වික්ඛාලෙත්වා හත්ථෙ ධොවිත්වා ඨිතකාලෙ චොරරඤ්ඤො සම්පාදිතං පඤ්චසුගන්ධිකසුපරිභාවිතං තම්බූලං ආහරිත්වා අදංසු. තං ඛාදිත්වා ඨිතකාලෙ ‘‘අඤ්ඤං කිං කරොමා’’ති පුච්ඡිංසු. ගන්ත්වා චොරරඤ්ඤො උස්සීසකෙ නික්ඛිත්තං මඞ්ගලඛග්ගං ආහරථාති. තම්පි ගන්ත්වා ආහරිංසු. රාජා තං ඛග්ගං ගහෙත්වා තං මතමනුස්සං උජුකං ඨපාපෙත්වා මත්ථකමජ්ඣෙ අසිනා පහරිත්වා ද්වෙ කොට්ඨාසෙ කත්වා ද්වින්නං යක්ඛානං සමවිභත්තමෙව විභජිත්වා අදාසි, දත්වා ච පන ඛග්ගං ධොවිත්වා සන්නය්හිත්වා අට්ඨාසි. අථ තෙ යක්ඛා මනුස්සමංසං ඛාදිත්වා සුහිතා හුත්වා තුට්ඨචිත්තා ‘‘අඤ්ඤං තෙ, මහාරාජ, කිං කරොමා’’ති පුච්ඡිංසු. තෙන හි තුම්හෙ අත්තනො ආනුභාවෙන මං චොරරඤ්ඤො සිරිගබ්භෙ ඔතාරෙථ, ඉමෙ ච අමච්චෙ අත්තනො අත්තනො ගෙහෙසු පතිට්ඨාපෙථාති. තෙ ‘‘සාධු දෙවා’’ති සම්පටිච්ඡිත්වා තථා අකංසු.

තස්මිං සමයෙ චොරරාජා අලඞ්කතසිරිගබ්භෙ සිරිසයනපිට්ඨෙ නිපන්නො නිද්දායති. රාජා තස්ස පමත්තස්ස නිද්දායන්තස්ස ඛග්ගතලෙන උදරං පහරි. සො භීතො පබුජ්ඣිත්වා දීපාලොකෙන සීලවමහාරාජානං සඤ්ජානිත්වා සයනා උට්ඨාය සතිං උපට්ඨපෙත්වා ඨිතො රාජානං ආහ ‘‘මහාරාජ, එවරූපාය රත්තියා ගහිතාරක්ඛෙ පිහිතද්වාරෙ භවනෙ ආරක්ඛමනුස්සෙහි නිරොකාසෙ ඨානෙ ඛග්ගං සන්නය්හිත්වා අලඞ්කතපටියත්තො කථං නාම ත්වං ඉමං සයනපිට්ඨං ආගතොසී’’ති. රාජා අත්තනො ආගමනාකාරං සබ්බං විත්ථාරතො කථෙසි. තං සුත්වා චොරරාජා සංවිග්ගමානසො ‘‘මහාරාජ, අහං මනුස්සභූතොපි සමානො තුම්හාකං ගුණෙ න ජානාමි, පරෙසං ලොහිතමංසඛාදකෙහි පන කක්ඛළෙහි ඵරුසෙහි යක්ඛෙහි තව ගුණා ඤාතා, න දානාහං, නරින්ද , එවරූපෙ සීලසම්පන්නෙ තයි දුබ්භිස්සාමී’’ති ඛග්ගං ආදාය සපථං කත්වා රාජානං ඛමාපෙත්වා මහාසයනෙ නිපජ්ජාපෙත්වා අත්තනා ඛුද්දකමඤ්චකෙ නිපජ්ජිත්වා පභාතාය රත්තියා උට්ඨිතෙ සූරියෙ භෙරිං චරාපෙත්වා සබ්බසෙනියො ච අමච්චබ්‍රාහ්මණගහපතිකෙ ච සන්නිපාතාපෙත්වා තෙසං පුරතො ආකාසෙ පුණ්ණචන්දං උක්ඛිපන්තො විය සීලවරඤ්ඤො ගුණෙ කථෙත්වා පරිසමජ්ඣෙයෙව පුන රාජානං ඛමාපෙත්වා රජ්ජං පටිච්ඡාපෙත්වා ‘‘මහාරාජ, ඉතො පට්ඨාය තුම්හාකං උප්පන්නො චොරුපද්දවො මය්හං භාරො, මයා ගහිතාරක්ඛා තුම්හෙ රජ්ජං කරොථා’’ති වත්වා පෙසුඤ්ඤකාරකස්ස ආණං කාරෙත්වා අත්තනො බලවාහනං ආදාය සකරට්ඨමෙව ගතො.

සීලවරාජාපි ඛො අලඞ්කතපටියත්තො සෙතච්ඡත්තස්ස හෙට්ඨා සරභපාදකෙ කඤ්චනපල්ලඞ්කෙ නිසින්නො අත්තනො සම්පත්තිං ඔලොකෙත්වා ‘‘අයඤ්ච එවරූපා සම්පත්ති අමච්චසහස්සස්ස ච ජීවිතපටිලාභො මයි වීරියං අකරොන්තෙ න කිඤ්චි අභවිස්ස, වීරියබලෙන පනාහං නට්ඨඤ්ච ඉමං යසං පටිලභිං, අමච්චසහස්සස්ස ච ජීවිතදානං අදාසිං, ආසච්ඡෙදං වත අකත්වා වීරියමෙව කත්තබ්බං. කතවීරියස්ස හි ඵලං නාම එවං සමිජ්ඣතී’’ති චින්තෙත්වා උදානවසෙන ඉමං ගාථමාහ –

51. ‘‘ආසීසෙථෙව පුරිසො, න නිබ්බින්දෙය්‍ය පණ්ඩිතො;
පස්සාමි වොහං අත්තානං, යථා ඉච්ඡිං තථා අහූ’’ති.

තත්ථ **ආසීසෙථෙවාති** ‘‘එවාහං වීරියං ආරභන්තො ඉමම්හා දුක්ඛා මුච්චිස්සාමී’’ති අත්තනො වීරියබලෙන ආසං කරොථෙව. **න නිබ්බින්දෙය්‍ය පණ්ඩිතොති** පණ්ඩිතො උපායකුසලො යුත්තට්ඨානෙ වීරියං කරොන්තො ‘‘අහං ඉමස්ස වීරියස්ස ඵලං න ලභිස්සාමී’’ති න උක්කණ්ඨෙය්‍ය, ආසච්ඡෙදං කරෙය්‍යාති අත්ථො. **පස්සාමි වොහං අත්තානන්ති** එත්ථ **වොති** නිපාතමත්තං , අහං අජ්ජ අත්තානං පස්සාමි. **යථා ඉච්ඡිං තථා අහූති** අහඤ්හි ආවාටෙ නිඛාතො තම්හා දුක්ඛා මුච්චිත්වා පුන අත්තනො රජ්ජසම්පත්තිං ඉච්ඡිං, සො අහං ඉමං සම්පත්තිං පත්තං අත්තානං පස්සාමි. යථෙවාහං පුබ්බෙ ඉච්ඡිං, තථෙව මෙ අත්තා ජාතොති. එවං බොධිසත්තො ‘‘අහො වත භො සීලසම්පන්නානං වීරියඵලං නාම සමිජ්ඣතී’’ති ඉමාය ගාථාය උදානං උදානෙත්වා යාවජීවං පුඤ්ඤානි කත්වා යථාකම්මං ගතො.

සත්ථාපි ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙසි, සච්චපරියොසානෙ ඔස්සට්ඨවීරියො භික්ඛු අරහත්තෙ පතිට්ඨාසි. සත්ථා අනුසන්ධිං ඝටෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා පදුට්ඨාමච්චො දෙවදත්තො අහොසි, අමච්චසහස්සං බුද්ධපරිසා, සීලවමහාරාජා පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

මහාසීලවජාතකවණ්ණනා පඨමා.

[52] 2. චූළජනකජාතකවණ්ණනා

වායමෙථෙව පුරිසොති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො ඔස්සට්ඨවීරියමෙවාරබ්භ කථෙසි. තත්ථ යං වත්තබ්බං, තං සබ්බං **මහාජනකජාතකෙ** (ජා. 2.22.123 ආදයො) ආවි භවිස්සති. ජනකරාජා පන සෙතච්ඡත්තස්ස හෙට්ඨා නිසින්නො ඉමං ගාථමාහ –

52. ‘‘වායමෙථෙව පුරිසො, න නිබ්බින්දෙය්‍ය පණ්ඩිතො;
පස්සාමි වොහං අත්තානං, උදකා ථලමුබ්භත’’න්ති.

තත්ථ **වායමෙථෙවාති** වායාමං කරොථෙව. **උදකා ථලමුබ්භතන්ති** උදකතො ථලමුත්තිණ්ණං ථලෙ පතිට්ඨිතං අත්තානං පස්සාමීති. ඉධාපි ඔස්සට්ඨවීරියො භික්ඛු අරහත්තං පත්තො, ජනකරාජා සම්මාසම්බුද්ධොව අහොසීති.

චූළජනකජාතකවණ්ණනා දුතියා.

[53] 3. පුණ්ණපාතිජාතකවණ්ණනා

තථෙව පුණ්ණා පාතියොති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො විසවාරුණිං ආරබ්භ කථෙසි. එකං සමයං සාවත්ථියං සුරාධුත්තා සන්නිපතිත්වා මන්තයිංසු – ‘‘සුරාමූලං නො ඛීණං, කහං නු ඛො ලභිස්සාමා’’ති. අථෙකො කක්ඛළධුත්තො ආහ ‘‘මා චින්තයිත්ථ, අත්ථෙකො උපායො’’ති. ‘‘කතරො උපායො නාමා’’ති? ‘‘අනාථපිණ්ඩිකො අඞ්ගුලිමුද්දිකා පිළන්ධිත්වා මට්ඨසාටකනිවත්ථො රාජුපට්ඨානං ගච්ඡති, මයං සුරාපාතියං විසඤ්ඤීකරණං භෙසජ්ජං පක්ඛිපිත්වා ආපානං සජ්ජෙත්වා නිසීදිත්වා අනාථපිණ්ඩිකස්ස ආගමනකාලෙ ‘ඉතො එහි මහාසෙට්ඨී’ති පක්කොසිත්වා තං සුරං පායෙත්වා විසඤ්ඤීභූතස්ස අඞ්ගුලිමුද්දිකා ච සාටකෙ ච ගහෙත්වා සුරාමූලං කරිස්සාමා’’ති. තෙ ‘‘සාධූ’’ති සම්පටිච්ඡිත්වා තථා කත්වා සෙට්ඨිස්ස ආගමනකාලෙ පටිමග්ගං ගන්ත්වා ‘‘සාමි, ඉතො තාව ආගච්ඡථ , අයං අම්හාකං සන්තිකෙ අතිමනාපා සුරා, ථොකං පිවිත්වා ගච්ඡථා’’ති වදිංසු. සොතාපන්නො අරියසාවකො කිං සුරං පිවිස්සති, අනත්ථිකො සමානොපි පන ‘‘ඉමෙ ධුත්තෙ පරිග්ගණ්හිස්සාමී’’ති තෙසං ආපානභූමිං ගන්ත්වා තෙසං කිරියං ඔලොකෙත්වා ‘‘අයං සුරා ඉමෙහි ඉමිනා නාම කාරණෙන යොජිතා’’ති ඤත්වා ‘‘ඉතො දානි පට්ඨාය ඉමෙ ඉතො පලාපෙස්සාමී’’ති චින්තෙත්වා ආහ – ‘‘හරෙ දුට්ඨධුත්තා, තුම්හෙ ‘සුරාපාතියං භෙසජ්ජං පක්ඛිපිත්වා ආගතාගතෙ පායෙත්වා විසඤ්ඤී කත්වා විලුම්පිස්සාමා’ති ආපානමණ්ඩලං සජ්ජෙත්වා නිසින්නා කෙවලං ඉමං සුරං වණ්ණෙථ, එකොපි තං උක්ඛිපිත්වා පිවිතුං න උස්සහති. සචෙ අයං අයොජිතා අස්ස, ඉමං තුම්හෙව පිවෙය්‍යාථා’’ති තෙ ධුත්තෙ තජ්ජෙත්වා තතො පලාපෙත්වා අත්තනො ගෙහං ගන්ත්වා ‘‘ධුත්තෙහි කතකාරණං තථාගතස්ස ආරොචෙස්සාමී’’ති චින්තෙන්තො ජෙතවනං ගන්ත්වා ආරොචෙසි. සත්ථා ‘‘ඉදානි තාව ගහපති තෙ ධුත්තා තං වඤ්චෙතුකාමා ජාතා, පුබ්බෙ පන පණ්ඩිතෙපි වඤ්චෙතුකාමා අහෙසු’’න්ති වත්වා තෙන යාචිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො බාරාණසිසෙට්ඨී අහොසි. තදාපෙතෙ ධුත්තා එවමෙව සම්මන්තෙත්වා සුරං යොජෙත්වා බාරාණසිසෙට්ඨිස්ස ආගමනකාලෙ පටිමග්ගං ගන්ත්වා එවමෙව කථයිංසු. සෙට්ඨී අනත්ථිකොපි හුත්වා තෙ පරිග්ගණ්හිතුකාමො ගන්ත්වා තෙසං කිරියං ඔලොකෙත්වා ‘‘ඉදං නාමෙතෙ කාතුකාමා, පලාපෙස්සාමි නෙ ඉතො’’ති චින්තෙත්වා එවමාහ ‘‘භොන්තො, ධුත්තා සුරං පිවිත්වා රාජකුලං ගන්තුං නාම අයුත්තං, රාජානං දිස්වා පුන ආගච්ඡන්තො ජානිස්සාමි, තුම්හෙ ඉධෙව නිසීදථා’’ති රාජුපට්ඨානං ගන්ත්වා පච්චාගඤ්ඡි. ධුත්තා ‘‘ඉතො එථ, සාමී’’ති. සොපි තත්ථ ගන්ත්වා භෙසජ්ජෙන සංයොජිතා සුරාපාතියො ඔලොකෙත්වා එවමාහ ‘‘භොන්තො ධුත්තා තුම්හාකං කිරියා මය්හං න රුච්චති, තුම්හාකං සුරාපාතියො යථාපූරිතාව ඨිතා, තුම්හෙ කෙවලං සුරං වණ්ණෙථ, න පන පිවථ. සචායං මනාපා අස්ස, තුම්හෙපි පිවෙය්‍යාථ, ඉමාය පන විසසංයුත්තාය භවිතබ්බ’’න්ති තෙසං මනොරථං භින්දන්තො ඉමං ගාථමාහ –

53. ‘‘තථෙව පුණ්ණා පාතියො, අඤ්ඤායං වත්තතෙ කථා;
ආකාරණෙන ජානාමි, න චායං භද්දිකා සුරා’’ති.

තත්ථ **තථෙවාති** යථා මයා ගමනකාලෙ දිට්ඨා, ඉදානිපි ඉමා සුරාපාතියො තථෙව පුණ්ණා. **අඤ්ඤායං වත්තතෙ කථාති** යා අයං තුම්හාකං සුරාවණ්ණනකථා වත්තති, සා අඤ්ඤාව අභූතා අතච්ඡා. යදි හි එසා සුරා මනාපා අස්ස, තුම්හෙපි පිවෙය්‍යාථ, උපඩ්ඪපාතියො අවසිස්සෙය්‍යුං. තුම්හාකං පන එකෙනාපි සුරා න පීතා. **ආකාරණෙන ජානාමීති** තස්මා ඉමිනා කාරණෙන ජානාමි. **න චායං භද්දිකා සුරාති** ‘‘නෙවායං භද්දිකා සුරා, විසසංයොජිතාය එතාය භවිතබ්බ’’න්ති ධුත්තෙ නිග්ගණ්හිත්වා යථා න පුන එවරූපං කරොන්ති, තථා තෙ තජ්ජෙත්වා විස්සජ්ජෙසි. සො යාවජීවං දානාදීනි පුඤ්ඤානි කත්වා යථාකම්මං ගතො.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා ධුත්තා එතරහි ධුත්තා, බාරාණසිසෙට්ඨී පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

පුණ්ණපාතිජාතකවණ්ණනා තතියා.

[54] 4. කිංඵලජාතකවණ්ණනා

නායං රුක්ඛො දුරාරුහාති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො එකං ඵලකුසලං උපාසකං ආරබ්භ කථෙසි. එකො කිර සාවත්ථිවාසී කුටුම්බිකො බුද්ධප්පමුඛං භික්ඛුසඞ්ඝං නිමන්තෙත්වා අත්තනො ආරාමෙ නිසීදාපෙත්වා යාගුඛජ්ජකං දත්වා උය්‍යානපාලං ආණාපෙසි ‘‘භික්ඛූහි සද්ධිං උය්‍යානෙ විචරිත්වා අය්‍යානං අම්බාදීනි නානාඵලානි දෙහී’’ති. සො

‘‘සාධූ’’ති පටිස්සුණිත්වා භික්ඛූසඞ්ඝමාදාය උය්‍යානෙ විචරන්තො රුක්ඛං උල්ලොකෙත්වාව ‘‘එතං ඵලං ආමං, එතං න සුපක්කං, එතං සුපක්ක’’න්ති ජානාති. යං සො වදති, තං තථෙව හොති. භික්ඛූ ගන්ත්වා තථාගතස්ස ආරොචෙසුං ‘‘භන්තෙ, අයං උය්‍යානපාලො ඵලකුසලො භූමියං ඨිතොව රුක්ඛං උල්ලොකෙත්වා ‘එතං ඵලං ආමං, එතං න සුපක්කං, එතං සුපක්ක’න්ති ජානාති. යං සො වදති, තං තථෙව හොතී’’ති. සත්ථා ‘‘න, භික්ඛවෙ, අයමෙව උය්‍යානපාලො ඵලකුසලො, පුබ්බෙ පණ්ඩිතාපි ඵලකුසලායෙව අහෙසු’’න්ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො සත්ථවාහකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො පඤ්චහි සකටසතෙහි වණිජ්ජං කරොන්තො එකස්මිං කාලෙ මහාවත්තනිඅටවිං පත්වා අටවිමුඛෙ ඨත්වා සබ්බෙ මනුස්සෙ සන්නිපාතාපෙත්වා ‘‘ඉමිස්සා අටවියා විසරුක්ඛා නාම හොන්ති, විසපත්තානි, විසපුප්ඵානි, විසඵලානි, විසමධූනි හොන්තියෙව, පුබ්බෙ තුම්හෙහි අපරිභුත්තං, යං කිඤ්චි පත්තං වා පුප්ඵං වා ඵලං වා පල්ලවං වා මං අපරිපුච්ඡිත්වා මා ඛාදථා’’ති ආහ. තෙ ‘‘සාධූ’’ති සම්පටිච්ඡිත්වා අටවිං ඔතරිංසු. අටවිමුඛෙ ච එකස්මිං ගාමද්වාරෙ කිංඵලරුක්ඛො නාම අත්ථි, තස්ස ඛන්ධසාඛාපලාසපුප්ඵඵලානි සබ්බානි අම්බසදිසානෙව හොන්ති. න කෙවලං වණ්ණසණ්ඨානතොව, ගන්ධරසෙහිපිස්ස ආමපක්කානි ඵලානි අම්බඵලසදිසානෙව, ඛාදිතානි පන හලාහලවිසං විය තඞ්ඛණඤ්ඤෙව ජීවිතක්ඛයං පාපෙන්ති. පුරතො ගච්ඡන්තා එකච්චෙ ලොලපුරිසා ‘‘අම්බුරුක්ඛො අය’’න්ති සඤ්ඤාය ඵලානි ඛාදිංසු, එකච්චෙ ‘‘සත්ථවාහං පුච්ඡිත්වාව ඛාදිස්සාමා’’ති හත්ථෙන ගහෙත්වා අට්ඨංසු. තෙ සත්ථවාහෙ ආගතෙ ‘‘අය්‍ය, ඉමානි අම්බඵලානි ඛාදාමා’’ති පුච්ඡිංසු. බොධිසත්තො ‘‘නායං අම්බරුක්ඛො’’ති ඤත්වා ‘‘කිංඵලරුක්ඛො නාමෙස, නායං අම්බරුක්ඛො, මා ඛාදිත්ථා’’ති වාරෙත්වා යෙ ඛාදිංසු. තෙපි වමාපෙත්වා චතුමධුරං පායෙත්වා නිරොගෙ අකාසි.

පුබ්බෙ පන ඉමස්මිං රුක්ඛමූලෙ මනුස්සා නිවාසං කප්පෙත්වා ‘‘අම්බඵලානී’’ති සඤ්ඤාය ඉමානි විසඵලානි ඛාදිත්වා ජීවිතක්ඛයං පාපුණන්ති. පුනදිවසෙ ගාමවාසිනො නික්ඛමිත්වා මතමනුස්සෙ දිස්වා පාදෙ ගණ්හිත්වා පටිච්ඡන්නට්ඨානෙ ඡඩ්ඩෙත්වා සකටෙහි සද්ධිංයෙව සබ්බං තෙසං සන්තකං ගහෙත්වා ගච්ඡන්ති. තෙ තං දිවසම්පි අරුණුග්ගමනකාලෙයෙව ‘‘මය්හං බලිබද්දො භවිස්සති, මය්හං සකටං, මය්හං භණ්ඩ’’න්ති වෙගෙන තං රුක්ඛමූලං ගන්ත්වා මනුස්සෙ නිරොගෙ දිස්වා ‘‘කථං තුම්හෙ ඉමං රුක්ඛං ‘නායං අම්බරුක්ඛො’ති ජානිත්ථා’’ති පුච්ඡිංසු. තෙ ‘‘මයං න ජානාම, සත්ථවාහජෙට්ඨකො නො ජානාතී’’ති ආහංසු. මනුස්සා බොධිසත්තං පුච්ඡිංසු ‘‘පණ්ඩිත, කින්ති කත්වා ත්වං ඉමස්ස රුක්ඛස්ස අනම්බරුක්ඛභාවං අඤ්ඤාසී’’ති? සො ‘‘ද්වීහි කාරණෙහි අඤ්ඤාසි’’න්ති වත්වා ඉමං ගාථමාහ –

54. ‘‘නායං රුක්ඛො දුරාරුහො, නපි ගාමතො ආරකා;
ආකාරණෙන ජානාමි, නායං සාදුඵලො දුමො’’ති.

තත්ථ **නායං රුක්ඛො දුරාරුහොති** අයං විසරුක්ඛො න දුක්ඛාරුහො, උක්ඛිපිත්වා ඨපිතනිස්සෙණී විය සුඛෙනාරොහිතුං සක්කාති වදති. **නපි ගාමතො ආරකාති** ගාමතො දූරෙ ඨිතොපි න හොති, ගාමද්වාරෙ ඨිතොයෙවාති දීපෙති. **ආකාරණෙන ජානාමීති** ඉමිනා දුවිධෙන කාරණෙනාහං ඉමං රුක්ඛං ජානාමි. කින්ති? **නායං සාදුඵලො දුමොති**. සචෙ හි අයං මධුරඵලො අම්බරුක්ඛො අභවිස්ස, එවං සුඛාරුළ්හෙ අවිදූරෙ ඨිතෙ එතස්මිං එකම්පි ඵලං න තිට්ඨෙය්‍ය, ඵලඛාදකමනුස්සෙහි නිච්චං පරිවුතොව අස්ස. එවං අහං අත්තනො ඤාණෙන පරිච්ඡින්දිත්වා ඉමස්ස විසරුක්ඛභාවං අඤ්ඤාසින්ති මහාජනස්ස ධම්මං දෙසෙත්වා සොත්ථිගමනං ගතො.

සත්ථාපි ‘‘එවං, භික්ඛවෙ, පුබ්බෙ පණ්ඩිතාපි ඵලකුසලා අහෙසු’’න්ති ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා අනුසන්ධිං ඝටෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා පරිසා බුද්ධපරිසා අහෙසුං, සත්ථවාහො පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

කිංඵලජාතකවණ්ණනා චතුත්ථා.

[55] 5. පඤ්චාවුධජාතකවණ්ණනා

යො අලීනෙන චිත්තෙනාති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො එකං ඔස්සට්ඨවීරියං භික්ඛුං ආරබ්භ කථෙසි. තඤ්හි භික්ඛුං සත්ථා ආමන්තෙත්වා ‘‘සච්චං කිර ත්වං භික්ඛු ඔස්සට්ඨවීරියොසී’’ති පුච්ඡිත්වා ‘‘සච්චං, භගවා’’ති වුත්තෙ ‘‘භික්ඛු පුබ්බෙ පණ්ඩිතා වීරියං කාතුං යුත්තට්ඨානෙ වීරියං කත්වා රජ්ජසම්පත්තිං පාපුණිංසූ’’ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො තස්ස රඤ්ඤො අග්ගමහෙසියා කුච්ඡිස්මිං නිබ්බත්ති. තස්ස නාමග්ගහණදිවසෙ අට්ඨසතෙ බ්‍රාහ්මණෙ සබ්බකාමෙහි සන්තප්පෙත්වා ලක්ඛණානි පුච්ඡිංසු. ලක්ඛණකුසලා බ්‍රාහ්මණා ලක්ඛණසම්පත්තිං දිස්වා ‘‘පුඤ්ඤසම්පන්නො, මහාරාජ, කුමාරො තුම්හාකං අච්චයෙන රජ්ජං පාපුණිස්සති, පඤ්චාවුධකම්මෙ පඤ්ඤාතො පාකටො ජම්බුදීපෙ අග්ගපුරිසො භවිස්සතී’’ති බ්‍යාකරිංසු. රාජා බ්‍රාහ්මණානං වචනං සුත්වා කුමාරස්ස නාමං ගණ්හන්තො ‘‘පඤ්චාවුධකුමාරො’’ති නාමං අකාසි. අථ නං විඤ්ඤුතං පත්වා සොළසවස්සුද්දෙසෙ ඨිතං රාජා ආමන්තෙත්වා ‘‘තාත, සිප්පං උග්ගණ්හාහී’’ති ආහ. ‘‘කස්ස සන්තිකෙ උග්ගණ්හාමි, දෙවා’’ති? ‘‘ගච්ඡ, තාත, ගන්ධාරරට්ඨෙ තක්කසිලනගරෙ දිසාපාමොක්ඛස්ස ආචරියස්ස සන්තිකෙ උග්ගණ්හ, ඉදඤ්චස්ස ආචරියභාගං දජ්ජෙය්‍යාසී’’ති සහස්සං දත්වා උය්‍යොජෙසි. සො තත්ථ ගන්ත්වා සිප්පං

සික්ඛිත්වා ආචරියෙන දින්නං පඤ්චාවුධං ගහෙත්වා ආචරියං වන්දිත්වා තක්කසිලනගරතො නික්ඛමිත්වා සන්නද්ධපඤ්චාවුධො බාරාණසිමග්ගං පටිපජ්ජි.

සො අන්තරාමග්ගෙ සිලෙසලොමයක්ඛෙන නාම අධිට්ඨිතං එකං අටවිං පාපුණි. අථ නං අටවිමුඛෙ මනුස්සා දිස්වා ''භො මාණව, මා ඉමං අටවිං පවිස, සිලෙසලොමයක්ඛො නාමෙත්ථ අත්ථි, සො දිට්ඨදිට්ඨෙ මනුස්සෙ ජීවිතක්ඛයං පාපෙතී''ති වාරයිංසු. බොධිසත්තො අත්තානං තක්කෙන්තො අසම්භීතකෙසරසීහො විය අටවිං පාවිසියෙව. තස්මිං අටවිමජ්ඣං සම්පත්තෙ සො යක්ඛො තාලමත්තො හුත්වා කූටාගාරමත්තං සීසං පත්තපප්පමාණානි අක්ඛීනි, දකලිමකුළමත්තා ද්වෙ දාඨා ච මාපෙත්වා සෙතමුඛො කබරකුච්ඡි නීලහත්ථපාදො හුත්වා බොධිසත්තස්ස අත්තානං දස්සෙත්වා ''කහං යාසි, තිට්ඨ භක්ඛොසි මෙ''ති ආහ. අථ නං බොධිසත්තො ''යක්ඛ, අහං අත්තානං තක්කෙත්වා ඉධ පවිට්ඨො, ත්වං අප්පමත්තො හුත්වා මං උපගච්ඡෙය්‍යාසි. විසපීතෙන හි සරෙන තං විජ්ඣිත්වා එත්ථෙව පාතෙස්සාමී''ති සන්තජ්ජෙත්වා හලාහලවිසපීතං සරං සන්නය්හිත්වා මුඤ්චි, සො යක්ඛස්ස ලොමෙසුයෙව අල්ලීයි. තතො අඤ්ඤං, තතො අඤ්ඤන්ති එවං පඤ්ඤාස සරෙ මුඤ්චි, සබ්බෙ තස්ස ලොමෙසුයෙව අල්ලීයිංසු. යක්ඛො සබ්බෙපි තෙ සරෙ ඵොටෙත්වා අත්තනො පාදමූලෙයෙව පාතෙත්වා බොධිසත්තං උපසඞ්කමි.

බොධිසත්තො පුනපි තං තජ්ජෙත්වා ඛග්ගං කඩ්ඪිත්වා පහරි, තෙත්තිංසඞ්ගුලායතො ඛග්ගො ලොමෙසුයෙව අල්ලීයි. අථ නං කණයෙන පහරි, සොපි ලොමෙසුයෙව අල්ලීයි. තස්ස අල්ලීනභාවං ඤත්වා මුග්ගරෙන පහරි, සොපි ලොමෙසුයෙව අල්ලීයි. තස්ස අල්ලීනභාවං ඤත්වා කුන්තෙන පහරි, සොපි ලොමෙසුයෙව අල්ලීයි. තස්ස අල්ලීනභාවං ඤත්වා ''භො යක්ඛ, න තෙ අහං 'පඤ්චාවුධකුමාරො නාමා'ති සුතපුබ්බො, අහං තයා අධිට්ඨිතං අටවිං පවිසන්තො න ධනුආදීනි තක්කෙත්වා පවිට්ඨො, අත්තානංයෙව පන තක්කෙත්වා පවිට්ඨො, අජ්ජ තං පොථෙත්වා චුණ්ණවිචුණ්ණං කරිස්සාමී''ති උන්නාදෙන්තො අත්තානං තක්කෙත්වා දක්ඛිණහත්ථෙන යක්ඛං පහරි, හත්ථො ලොමෙසුයෙව අල්ලීයි. වාමහත්ථෙන පහරි, සොපි අල්ලීයි. දක්ඛිණපාදෙන පහරි, සොපි අල්ලීයි. වාමපාදෙන පහරි, සොපි අල්ලීයි. ''සීසෙන තං පොථෙත්වා චුණ්ණවිචුණ්ණං කරිස්සාමී''ති සීසෙන පහරි, තම්පි ලොමෙසුයෙව අල්ලීයි. සො පඤ්චොඩ්ඩිතො පඤ්චසු ඨානෙසු බද්ධො ඔලම්බන්තොපි නිබ්භයො නිස්සාරජ්ජොව අහොසි.

යක්ඛො චින්තෙසි ''අයං එකො පුරිසසීහො පුරිසාජානීයො, න පුරිසමත්තොව, මාදිසෙන නාමස්ස යක්ඛෙන ගහිතස්ස සන්තාසමත්තම්පි න භවිස්සති, මයා ඉමං මග්ගං හනන්තෙන එකොපි එවරූපො පුරිසො න දිට්ඨපුබ්බො, කස්මා නු ඛො එස න භායතී''ති. සො තං ඛාදිතුං අවිසහන්තො ''කස්මා නු ඛො, ත්වං මාණව, මරණභයං න භායසී''ති පුච්ඡි. ''කිංකාරණා, යක්ඛ, භායිස්සාමි. එකස්මිඤ්හි අත්තභාවෙ එකං මරණං නියතමෙව, අපිච මය්හං කුච්ඡිම්හි වජිරාවුධං අත්ථි. සචෙ මං ඛාදිස්සසි, තං ආවුධං ජීරාපෙතුං න සක්ඛිස්සසි, තං තෙ අන්තානි ඛණ්ඩාඛණ්ඩිකං ඡින්දිත්වා ජීවිතක්ඛයං පාපෙස්සති. ඉති උභොපි නස්සිස්සාම, ඉමිනා කාරණෙනාහං න භායාමී''ති. ඉදං කිර බොධිසත්තො අත්තනො අබ්භන්තරෙ ඤාණාවුධං සන්ධාය කථෙසි. තං සුත්වා යක්ඛො චින්තෙසි ''අයං මාණවො සච්චමෙව භණති, ඉමස්ස පුරිසසීහස්ස සරීරතො මුග්ගබීජමත්තම්පි මංසඛණ්ඩං මය්හං කුච්ඡි ජීරෙතුං න සක්ඛිස්සති, විස්සජ්ජෙස්සාමි න''න්ති මරණභයතජ්ජිතො බොධිසත්තං විස්සජ්ජෙත්වා ''මාණව, පුරිසසීහො ත්වං, න තෙ අහං මංසං ඛාදිස්සාමි, ත්වං අජ්ජ රාහුමුඛා මුත්තචන්දො විය මම හත්ථතො මුච්චිත්වා ඤාතිසුහජ්ජමණ්ඩලං තොසෙන්තො යාහී''ති ආහ.

අථ නං බොධිසත්තො ආහ – ''යක්ඛ, අහං තාව ගච්ඡිස්සාමි, ත්වං පන පුබ්බෙපි අකුසලං කත්වා ලුද්දො ලොහිතපාණි පරරුහිරමංසභක්ඛො යක්ඛො හුත්වා නිබ්බත්තො. සචෙ ඉධාපි ඨත්වා අකුසලමෙව කරිස්සසි, අන්ධකාරා අන්ධකාරමෙව ගමිස්සසි, මං දිට්ඨකාලතො පට්ඨාය පන න සක්කා තයා අකුසලං කාතුං, පාණාතිපාතකම්මං නාම නිරයෙ තිරච්ඡානයොනියං පෙත්තිවිසයෙ අසුරකායෙ ච නිබ්බත්තෙති, මනුස්සෙසු නිබ්බත්තනිබ්බත්තට්ඨානෙ අප්පායුකසංවත්තනිකං හොතී''ති එවමාදිනා නයෙන පඤ්චන්නං දුස්සීල්‍යකම්මානං ආදීනවං, පඤ්චන්නං සීලානං ආනිසංසඤ්ච කථෙත්වා නානාකාරණෙහි යක්ඛං තජ්ජෙත්වා ධම්මං දෙසෙත්වා දමෙත්වා නිබ්බිසෙවනං කත්වා පඤ්චසු සීලෙසු පතිට්ඨාපෙත්වා තස්සායෙව නං අටවියා බලිපටිග්ගාහකං දෙවතං කත්වා අප්පමාදෙන ඔවදිත්වා අටවිතො නික්ඛමිත්වා අටවිමුඛෙ මනුස්සානං ආචික්ඛිත්වා සන්නද්ධපඤ්චාවුධො බාරාණසිං ගන්ත්වා මාතාපිතරො දිස්වා අපරභාගෙ රජ්ජෙ පතිට්ඨාය ධම්මෙන රජ්ජං කාරෙන්තො දානාදීනි පුඤ්ඤානි කත්වා යථාකම්මං ගතො.

සත්ථාපි ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා අභිසම්බුද්ධො හුත්වා ඉමං ගාථමාහ –

55. ''යො අලීනෙන චිත්තෙන, අලීනමනසො නරො;
භාවෙති කුසලං ධම්මං, යොගක්ඛෙමස්ස පත්තියා;
පාපුණෙ අනුපුබ්බෙන, සබ්බසංයොජනක්ඛය''න්ති.

තත්‍රායං පිණ්ඩත්ථො – යො පුරිසො අලීනෙන අසංකුටිතෙන චිත්තෙන පකතියාපි අලීනමනො අලීනජ්ඣාසයොව හුත්වා අනවජ්ජට්ඨෙන කුසලං සත්තතිං සබොධිපක්ඛියභෙදං ධම්මං භාවෙති වඩ්ඪෙති, විසාලෙන චිත්තෙන විපස්සනං අනුයුඤ්ජති චතූහි යොගෙහි ඛෙමස්ස නිබ්බානස්ස පත්තියා, සො එවං සබ්බසඞ්ඛාරෙසු ''අනිච්චං දුක්ඛං අනත්තා''ති තිලක්ඛණං ආරොපෙත්වා තරුණවිපස්සනතො පට්ඨාය උප්පන්නෙ බොධිපක්ඛියධම්මෙ භාවෙන්තො අනුපුබ්බෙන එකසංයොජනම්පි අනවසෙසෙත්වා සබ්බසංයොජනක්ඛයකරස්ස චතුත්ථමග්ගස්ස පරියොසානෙ උප්පන්නත්තා ''සබ්බසංයොජනක්ඛයො''ති සඞ්ඛ්‍යං ගතං අරහත්තං පාපුණෙය්‍යාති.

එවං සත්ථා අරහත්තෙන ධම්මදෙසනාය කූටං ගහෙත්වා මත්ථකෙ චත්තාරි සච්චානි පකාසෙසි, සච්චපරියොසානෙ සො භික්ඛු අරහත්තං පාපුණි. සත්ථා අනුසන්ධිං ඝටෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ''තදා යක්ඛො අඞ්ගුලිමාලො අහොසි, පඤ්චාවුධකුමාරො පන අහමෙව අහොසි''න්ති.

පඤ්චාවුධජාතකවණ්ණනා පඤ්චමා.

[56] 6. කඤ්චනක්ඛන්ධජාතකවණ්ණනා

යො පහට්ඨෙන චිත්තෙනාති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො අඤ්ඤතරං භික්ඛුං ආරබ්භ කථෙසි. එකො කිර සාවත්ථිවාසී කුලපුත්තො සත්ථු ධම්මදෙසනං සුත්වා රතනසාසනෙ උරං දත්වා පබ්බජි. අථස්ස ආචරියුපජ්ඣායා ''ආවුසො, එකවිධෙන සීලං නාම, දුවිධෙන, තිවිධෙන, චතුබ්බිධෙන, පඤ්චවිධෙන, ඡබ්බිධෙන, සත්තවිධෙන, අට්ඨවිධෙන, නවවිධෙන, දසවිධෙන, බහුවිධෙන සීලං නාම. ඉදං චූළසීලං නාම, ඉදං මජ්ඣිමසීලං නාම, ඉදං මහාසීලං නාම. ඉදං පාතිමොක්ඛසංවරසීලං නාම, ඉදං ඉන්ද්‍රියසංවරසීලං නාම, ඉදං ආජීවපාරිසුද්ධිසීලං නාම, ඉදං පච්චයපටිසෙවනසීලං නාමා''ති සීලං ආචික්ඛන්ති. සො චින්තෙසි ''ඉදං සීලං නාම අතිබහු, අහං එත්තකං සමාදාය වත්තිතුං න සක්ඛිස්සාමි, සීලං පූරෙතුං අසක්කොන්තස්ස ච නාම පබ්බජ්ජාය කො අත්ථො, අහං ගිහී හුත්වා දානාදීනි පුඤ්ඤානි ච කරිස්සාමි, පුත්තදාරඤ්ච පොසෙස්සාමී''ති. එවඤ්ච පන චින්තෙත්වා ''භන්තෙ, අහං සීලං රක්ඛිතුං න සක්ඛිස්සාමි, අසක්කොන්තස්ස ච නාම පබ්බජ්ජාය කො අත්ථො, අහං හීනායාවත්තිස්සාමි, තුම්හාකං පත්තචීවරං ගණ්හථා''ති ආහ.

අථ නං ආහංසු ''ආවුසො එවං සන්තෙ දසබලං වන්දිත්වාව යාහී''ති තෙ තං ආදාය සත්ථු සන්තිකං ධම්මසභං අගමංසු. සත්ථා දිස්වාව ''කිං, භික්ඛවෙ, අනත්ථිකං භික්ඛුං ආදාය ආගතත්ථා''ති ආහ. භන්තෙ, අයං භික්ඛු ''අහං සීලං රක්ඛිතුං න සක්ඛිස්සාමී''ති පත්තචීවරං නිය්‍යාදෙති, අථ නං මයං ගහෙත්වා ආගතම්හාති. ''කස්මා පන තුම්හෙ, භික්ඛවෙ, ඉමස්ස භික්ඛුනො බහුං සීලං ආචික්ඛථ. යත්තකං එස රක්ඛිතුං සක්කොති, තත්තකමෙව රක්ඛිස්සති. ඉතො පට්ඨාය තුම්හෙ එතං මා කිඤ්චි අවචුත්ථ, අහමෙත්ථ කත්තබ්බං ජානිස්සාමි, එහි ත්වං භික්ඛු, කිං තෙ බහුනා සීලෙන, තීණියෙව සීලානි රක්ඛිතුං සක්ඛිස්සසී''ති? ''රක්ඛිස්සාමි, භන්තෙ''ති. තෙන හි ත්වං ඉතො පට්ඨාය කායද්වාරං වචීද්වාරං මනොද්වාරන්ති තීණි ද්වාරානි රක්ඛ, මා කායෙන පාපකම්මං කරි, මා වාචාය, මා මනසා. ''ගච්ඡ මා හීනායාවත්ති, ඉමානි තීණියෙව සීලානි රක්ඛා''ති. එත්තාවතා සො භික්ඛු තුට්ඨමානසො ''සාධු, භන්තෙ, රක්ඛිස්සාමි ඉමානි තීණි සීලානී''ති සත්ථාරං වන්දිත්වා ආචරියුපජ්ඣායෙහි සද්ධිංයෙව අගමාසි. සො තානි තීණි සීලානි පූරෙන්තොව අඤ්ඤාසි ''ආචරියුපජ්ඣායෙහි මය්හං ආචික්ඛිතං සීලම්පි එත්තකමෙව, තෙ පන අත්තනො අබුද්ධභාවෙන මං බුජ්ඣාපෙතුං නාසක්ඛිංසු, සම්මාසම්බුද්ධො අත්තනො බුද්ධසුබුද්ධතාය අනුත්තරධම්මරාජතාය එත්තකං සීලං තීසුයෙව ද්වාරෙසු පක්ඛිපිත්වා මං ගණ්හාපෙසි, අවස්සයො වත මෙ සත්ථා ජාතො''ති විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා කතිපාහෙනෙව අරහත්තෙ පතිට්ඨාසි.

තං පවත්තිං ඤත්වා ධම්මසභායං සන්නිපතිතා භික්ඛූ ''ආවුසො, තං කිර භික්ඛුං 'බහුසීලානි රක්ඛිතුං න සක්කොමී'ති හීනායාවත්තන්තං සබ්බානි සීලානි තීහි කොට්ඨාසෙහි සඞ්ඛිපිත්වා ගාහාපෙත්වා සත්ථා අරහත්තං පාපෙසි, අහො බුද්ධානං බලං නාම අච්ඡරිය''න්ති බුද්ධගුණෙ කථෙන්තා නිසීදිංසු. අථ සත්ථා ආගන්ත්වා ''කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්නිසින්නා''ති පුච්ඡිත්වා ''ඉමාය නාමා''ති වුත්තෙ ''භික්ඛවෙ, අතිගරුකොපි භාරො කොට්ඨාසවසෙන භාජෙත්වා දින්නො ලහුකො විය හොති, පුබ්බෙපි පණ්ඩිතා මහන්තං කඤ්චනක්ඛන්ධං ලභිත්වා උක්ඛිපිතුං අසක්කොන්තා විභාගං කත්වා උක්ඛිපිත්වා අගමංසූ''ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො එකස්මිං ගාමකෙ කස්සකො අහොසි. සො එකදිවසං අඤ්ඤතරස්මිං ඡඩ්ඩිතගාමකෙ ඛෙත්තෙ කසිං කසති. පුබ්බෙ ච තස්මිං ගාමෙ එකො විභවසම්පන්නො සෙට්ඨි ඌරුමත්තපරිණාහං චතුහත්ථායාමං කඤ්චනක්ඛන්ධං නිදහිත්වා කාලමකාසි. තස්මිං බොධිසත්තස්ස නඞ්ගලං ලගිත්වා අට්ඨාසි. සො ''මූලසන්තානකං භවිස්සතී''ති පංසුං වියූහන්තො තං දිස්වා පංසුනා පටිච්ඡාදෙත්වා දිවසං කසිත්වා අත්ථඞ්ගතෙ සූරියෙ යුගනඞ්ගලාදීනි එකමන්තෙ නික්ඛිපිත්වා ''කඤ්චනක්ඛන්ධං ගණ්හිත්වා ගච්ඡිස්සාමී''ති තං උක්ඛිපිතුං නාසක්ඛි. අසක්කොන්තො නිසීදිත්වා ''එත්තකං කුච්ඡිභරණාය භවිස්සති, එත්තකං නිදහිත්වා ඨපෙස්සාමි, එත්තකෙන කම්මන්තෙ පයොජෙස්සාමි, එත්තකං දානාදිපුඤ්ඤකිරියාය භවිස්සතී''ති චත්තාරො කොට්ඨාසෙ අකාසි. තස්සෙවං විභත්තකාලෙ සො කඤ්චනක්ඛන්ධො සල්ලහුකො විය අහොසි. සො තං උක්ඛිපිත්වා ඝරං නෙත්වා චතුධා විභජිත්වා දානාදීනි පුඤ්ඤානි කත්වා යථාකම්මං ගතො.

ඉති භගවා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා අභිසම්බුද්ධො හුත්වා ඉමං ගාථමාහ –

56. ''යො පහට්ඨෙන චිත්තෙන, පහට්ඨමනසො නරො;
භාවෙති කුසලං ධම්මං, යොගක්ඛෙමස්ස පත්තියා;
පාපුණෙ අනුපුබ්බෙන, සබ්බසංයොජනක්ඛය''න්ති.

තත්ථ **පහට්ඨෙනාති** විනීවරණෙන. **පහට්ඨමනසොති** තාය එව විනීවරණතාය පහට්ඨමානසො, සුවණ්ණං විය පහංසිත්වා සමුජ්ජොතිතසප්පභාසචිත්තො හුත්වාති අත්ථො.

එවං සත්ථා අරහත්තකූටෙන දෙසනං නිට්ඨාපෙත්වා අනුසන්ධිං ඝටෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා කඤ්චනක්ඛන්ධලද්ධපුරිසො අහමෙව අහොසි’’න්ති.

කඤ්චනක්ඛන්ධජාතකවණ්ණනා ඡට්ඨා.

[57] 7. වානරින්දජාතකවණ්ණනා

යස්සෙතෙ චතුරො ධම්මාති ඉදං සත්ථා වෙළුවනෙ විහරන්තො දෙවදත්තස්ස වධාය පරිසක්කනං ආරබ්භ කථෙසි. තස්මිඤ්හි සමයෙ සත්ථා ‘‘දෙවදත්තො වධාය පරිසක්කතී’’ති සුත්වා ‘‘න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව දෙවදත්තො මය්හං වධාය පරිසක්කති, පුබ්බෙපි පරිසක්කියෙව, තාසමත්තම්පි පන කාතුං නාසක්ඛී’’ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො කපියොනියං නිබ්බත්තිත්වා වුඩ්ඪිමන්වාය අස්සපොතකප්පමාණො ථාමසම්පන්නො එකචරො හුත්වා නදීතීරෙ විහරති. තස්සා පන නදියා වෙමජ්ඣෙ එකො දීපකො නානප්පකාරෙහි අම්බපනසාදීහි ඵලරුක්ඛෙහි සම්පන්නො. බොධිසත්තො නාගබලො ථාමසම්පන්නො නදියා ඔරිමතීරතො උප්පතිත්වා දීපකස්ස ඔරතො නදීමජ්ඣෙ එකො පිට්ඨිපාසාණො අත්ථි, තස්මිං නිපතති, තතො උප්පතිත්වා තස්මිං දීපකෙ පතති. තත්ථ නානප්පකාරානි ඵලානි ඛාදිත්වා සායං තෙනෙව උපායෙන පච්චාගන්ත්වා අත්තනො වසනට්ඨානෙ වසිත්වා පුනදිවසෙපි තථෙව කරොති. ඉමිනා නියාමෙන තත්ථ වාසං කප්පෙති.

තස්මිං පන කාලෙ එකො කුම්භීලො සපජාපතිකො තස්සා නදියා වසති. තස්ස භරියා බොධිසත්තං අපරාපරං ගච්ඡන්තං දිස්වා බොධිසත්තස්ස හදයමංසෙ දොහළං උප්පාදෙත්වා කුම්භීලං ආහ – ‘‘මය්හං ඛො, අය්‍ය, ඉමස්ස වානරින්දස්ස හදයමංසෙ දොහළො උප්පන්නො’’ති. කුම්භීලො ‘‘සාධු, භද්දෙ, ලච්ඡසී’’ති වත්වා ‘‘අජ්ජ තං සායං දීපකතො ආගච්ඡන්තමෙව ගණ්හිස්සාමී’’ති ගන්ත්වා පිට්ඨිපාසාණෙ නිපජ්ජි.

බොධිසත්තො දිවසං චරිත්වා සායන්හසමයෙ දීපකෙ ඨිතොව පාසාණං ඔලොකෙත්වා – ‘‘අයං පාසාණො ඉදානි උච්චතරො ඛායති, කිං නු ඛො කාරණ’’න්ති චින්තෙසි. තස්ස කිර උදකප්පමාණඤ්ච පාසාණප්පමාණඤ්ච සුවවත්ථාපිතමෙව හොති. තෙනස්ස එතදහොසි ‘‘අජ්ජ ඉමිස්සා නදියා උදකං නෙව හායති, න ච වඩ්ඪති, අථ ච පනායං පාසාණො මහා හුත්වා පඤ්ඤායති, කච්චි නු ඛො එත්ථ මය්හං ගහණත්ථාය කුම්භීලො නිපන්නො’’ති. සො ‘‘වීමංසාමි තාව න’’න්ති තත්ථෙව ඨත්වා පාසාණෙන සද්ධිං කථෙන්තො විය ‘‘භො පාසාණා’’ති වත්වා පටිවචනං අලභන්තො යාවතතියං ‘‘භො පාසාණා’’ති ආහ. පාසාණො කිං පටිවචනං දස්සති. පුනපි වානරො ‘‘කිං භො පාසාණ, අජ්ජ මය්හං පටිවචනං න දෙසී’’ති ආහ. කුම්භීලො ‘‘අද්ධා අඤ්ඤෙසු දිවසෙසු අයං පාසාණො වානරින්දස්ස පටිවචනං අදාසි, දස්සාමි දානිස්ස පටිවචන’’න්ති චින්තෙත්වා ‘‘කිං, භො වානරින්දා’’ති ආහ. ‘‘කොසි ත්ව’’න්ති? ‘‘අහං කුම්භීලො’’ති. ‘‘කිමත්ථං එත්ථ නිපන්නොසී’’ති? ‘‘තව හදයමංසං පත්ථයමානො’’ති. බොධිසත්තො චින්තෙසි ‘‘අඤ්ඤො මෙ ගමනමග්ගො නත්ථි, අජ්ජ මයා එස කුම්භීලො වඤ්චෙතබ්බො’’ති. අථ නං එවමාහ ‘‘සම්ම කුම්භීල, අහං අත්තානං තුය්හං පරිච්චජිස්සාමි, ත්වං මුඛං විවරිත්වා මං තව සන්තිකං ආගතකාලෙ ගණ්හාහී’’ති. කුම්භීලානඤ්හි මුඛෙ විවටෙ අක්ඛීනි නිම්මීලන්ති. සො තං කාරණං අසල්ලක්ඛෙත්වා මුඛං විවරි, අථස්ස අක්ඛීනි පිථීයිංසු. සො මුඛං විවරිත්වා අක්ඛීනි නිම්මීලෙත්වා නිපජ්ජි. බොධිසත්තො තථාභාවං ඤත්වා දීපකා උප්පතිතො ගන්ත්වා කුම්භීලස්ස මත්ථකෙ අක්කමිත්වා තතො උප්පතිතො විජ්ජුලතා විය විජ්ජොතමානො පරතීරෙ අට්ඨාසි.

කුම්භීලො තං අච්ඡරියං දිස්වා ‘‘ඉමිනා වානරින්දෙන අතිඅච්ඡෙරකං කත’’න්ති චින්තෙත්වා ‘‘භො වානරින්ද, ඉමස්මිං ලොකෙ චතූහි ධම්මෙහි සමන්නාගතො පුග්ගලො පච්චාමිත්තෙ අධිභවති. තෙ සබ්බෙපි තුය්හං අබ්භන්තරෙ අත්ථි මඤ්ඤෙ’’ති වත්වා ඉමං ගාථමාහ –

‘‘යස්සෙතෙ චතුරො ධම්මා, වානරින්ද යථා තව;
57. සච්චං ධම්මො ධිති චාගො, දිට්ඨං සො අතිවත්තතී’’ති.

තත්ථ **යස්සාති** යස්ස කස්සචි පුග්ගලස්ස. **එතෙති** ඉදානි වත්තබ්බෙ පච්චක්ඛතො නිද්දිසති. **චතුරො ධම්මාති** චත්තාරො ගුණා. **සච්චන්ති** වචීසච්චං, ‘‘මම සන්තිකං ආගමිස්සාමී’’ති වත්වා මුසාවාදං අකත්වා ආගතොයෙවාති එතං තෙ වචීසච්චං. **ධම්මොති** විචාරණපඤ්ඤා, ‘‘එවං කතෙ ඉදං නාම භවිස්සතී’’ති එසා තෙ විචාරණපඤ්ඤා අත්ථි. **ධිතීති** අබ්බොච්ඡින්නං වීරියං වුච්චති, එතම්පි තෙ අත්ථි. **චාගොති** අත්තපරිච්චාගො, ත්වං අත්තානං පරිච්චජිත්වා මම සන්තිකං ආගතො. යං පනාහං ගණ්හිතුං නාසක්ඛිං, මය්හමෙවෙස දොසො. **දිට්ඨන්ති** පච්චාමිත්තං. **සො අතිවත්තතීති** යස්ස පුග්ගලස්ස යථා තව, එවං එතෙ චත්තාරො ධම්මා අත්ථි, සො යථා මං අජ්ජ ත්වං අතික්කන්තො, තථෙව අත්තනො පච්චාමිත්තං අතික්කමති අභිභවතීති. එවං කුම්භීලො බොධිසත්තං පසංසිත්වා අත්තනො වසට්ඨානං ගතො.

සත්ථාපි ‘‘න, භික්ඛවෙ, දෙවදත්තො ඉදානෙව මය්හං වධාය පරිසක්කති, පුබ්බෙපි පරිසක්කියෙවා’’ති ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා අනුසන්ධිං ඝටෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා කුම්භීලො දෙවදත්තො අහොසි, භරියාස්ස චිඤ්චමාණවිකා, වානරින්දො පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

වානරින්දජාතකවණ්ණනා සත්තමා.

[58] 8. තයොධම්මජාතකවණ්ණනා

යස්ස එතෙ තයො ධම්මාති ඉදං සත්ථා වෙළුවනෙ විහරන්තො දෙවදත්තස්ස වධාය පරිසක්කනමෙවාරබ්භ කථෙසි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ දෙවදත්තො වානරයොනියං නිබ්බත්තිත්වා හිමවන්තප්පදෙසෙ යූථං පරිහරන්තො අත්තානං පටිච්ච ජාතානං වානරපොතකානං ''වුඩ්ඪිප්පත්තා ඉමෙ යූථං පරිහරෙය්‍යු''න්ති භයෙන දන්තෙහි ඩංසිත්වා තෙසං බීජානි උප්පාටෙති. තදා බොධිසත්තොපි තඤ්ඤෙව පටිච්ච එකිස්සා වානරියා කුච්ඡිස්මිං පටිසන්ධිං ගණ්හි. අථ සා වානරී ගබ්භස්ස පතිට්ඨිතභාවං ඤත්වා අත්තනො ගබ්භං අනුරක්ඛමානා අඤ්ඤං පබ්බතපාදං අගමාසි. සා පරිපක්කගබ්භා බොධිසත්තං විජායි. සො වුඩ්ඪිමන්වාය විඤ්ඤුතං පත්තො ථාමසම්පන්නො අහොසි. සො එකදිවසං මාතරං පුච්ඡි ''අම්ම, මය්හං පිතා කහ''න්ති? ''තාත, අසුකස්මිං නාම පබ්බතපාදෙ යූථං පරිහරන්තො වසතී''ති. ''අම්ම, තස්ස මං සන්තිකං නෙහී''ති. ''තාත, න සක්කා තයා පිතු සන්තිකං ගන්තුං. පිතා හි තෙ අත්තානං පටිච්ච ජාතානං වානරපොතකානං යූථපරිහරණභයෙන දන්තෙහි ඩංසිත්වා බීජානි උප්පාටෙතී''ති. ''අම්ම, නෙහි මං තත්ථ, අහං ජානිස්සාමී''ති. සා පුත්තං ආදාය තස්ස සන්තිකං අගමාසි.

සො වානරො අත්තනො පුත්තං දිස්වාව ''අයං වඩ්ඪන්තො මය්හං යූථං පරිහරිතුං න දස්සති, ඉදානෙව මාරෙතබ්බො''ති ''එතං ආලිඞ්ගන්තො විය ගාළ්හං පීළෙත්වා ජීවිතක්ඛයං පාපෙස්සාමී''ති චින්තෙත්වා ''එහි, තාත, එත්තකං කාලං කහං ගතොසී''ති බොධිසත්තං ආලිඞ්ගන්තො විය නිප්පීළෙසි. බොධිසත්තො පන නාගබලො ථාමසම්පන්නො, සොපි නං නිප්පීළෙසි, අථස්ස අට්ඨීනි භිජ්ජනාකාරප්පත්තානි අහෙසුං. අථස්ස එතදහොසි ''අයං වඩ්ඪන්තො මං මාරෙස්සති, කෙන නු ඛො උපායෙන පුරෙතරඤ්ඤෙව මාරෙය්‍ය''න්ති. තතො චින්තෙසි ''අයං අවිදූරෙ රක්ඛසපරිග්ගහිතො සරො අත්ථි, තත්ථ නං රක්ඛසෙන ඛාදාපෙස්සාමී''ති. අථ නං එවමාහ ''තාත, අහං මහල්ලකො, ඉමං යූථං තුය්හං නිය්‍යාදෙමි, අජ්ජෙව තං රාජානං කරොමි, අසුකස්මිං නාම ඨානෙ සරො අත්ථි, තත්ථ ද්වෙ කුමුදිනියො, තිස්සො උප්පලිනියො, පඤ්ච පදුමිනියො ච පුප්ඵන්ති, ගච්ඡ, තතො පුප්ඵානි ආහරා''ති. සො ''සාධු, තාත, ආහරිස්සාමී''ති ගන්ත්වා සහසා අනොතරිත්වා සමන්තා පදං පරිච්ඡින්දන්තො ඔතිණ්ණපදඤ්ඤෙව අද්දස, න උත්තිණ්ණපදං. සො ''ඉමිනා සරෙන රක්ඛසපරිග්ගහිතෙන භවිතබ්බං, මය්හං පිතා අත්තනා මාරෙතුං අසක්කොන්තො රක්ඛසෙන මං ඛාදාපෙතුකාමො භවිස්සති , අහං ඉමඤ්ච සරං න ඔතරිස්සාමි, පුප්ඵානි ච ගහෙස්සාමී''ති නිරුදකට්ඨානං ගන්ත්වා වෙගං ගහෙත්වා උප්පතිත්වා පරතො ගච්ඡන්තො නිරුදකෙ ඔකාසෙ ඨිතානෙව ද්වෙ පුප්ඵානි ගහෙත්වා පරතීරෙ පති. පරතීරතොපි ඔරිමතීරං ආගච්ඡන්තො තෙනෙවුපායෙන ද්වෙ ගණ්හි. එවං උභොසු පස්සෙසු රාසිං කරොන්තො පුප්ඵානි ච ගණ්හි, රක්ඛසස්ස ච ආණට්ඨානං න ඔතරි.

අථස්ස ''ඉතො උත්තරි උක්ඛිපිතුං න සක්ඛිස්සාමී''ති තානි පුප්ඵානි ගහෙත්වා එකස්මිං ඨානෙ රාසිං කරොන්තස්ස සො රක්ඛසො ''මයා එත්තකං කාලං එවරූපො පඤ්ඤවා අච්ඡරියපුරිසො න දිට්ඨපුබ්බො, පුප්ඵානි ච නාම යාවදිච්ඡකං ගහිතානි, මය්හඤ්ච ආණට්ඨානං න ඔතරී''ති උදකං ද්විධා භින්දන්තො උදකතො උට්ඨාය බොධිසත්තං උපසඞ්කමිත්වා ''වානරින්ද, ඉමස්මිං ලොකෙ යස්ස තයො ධම්මා අත්ථි, සො පච්චාමිත්තං අභිභවති, තෙ සබ්බෙපි තව අබ්භන්තරෙ අත්ථි මඤ්ඤෙ''ති වත්වා බොධිසත්තස්ස ථුතිං කරොන්තො ඉමං ගාථමාහ –

58. ''යස්ස එතෙ තයො ධම්මා, වානරින්ද යථා තව;
දක්ඛියං සූරියං පඤ්ඤා, දිට්ඨං සො අතිවත්තතී''ති.

තත්ථ **දක්ඛියන්ති** දක්ඛභාවො, සම්පත්තභයං විධමිතුං ජානනපඤ්ඤාය සම්පයුත්තඋත්තමවීරියස්සෙතං නාමං. **සූරියන්ති** සූරභාවො, නිබ්භයභාවස්සෙතං නාමං. **පඤ්ඤාති** පඤ්ඤාපදට්ඨානාය උපායපඤ්ඤායෙතං නාමං.

එවං සො දකරක්ඛසො ඉමාය ගාථාය බොධිසත්තස්ස ථුතිං කත්වා ''ඉමානි පුප්ඵානි කිමත්ථං හරසී''ති පුච්ඡි. ''පිතා මං රාජානං කාතුකාමො, තෙන කාරණෙන හරාමී''ති. ''න සක්කා තාදිසෙන උත්තමපුරිසෙන පුප්ඵානි වහිතුං අහං වහිස්සාමී''ති උක්ඛිපිත්වා තස්ස පච්ඡතො පච්ඡතො අගමාසි. අථස්ස පිතා දූරතොව තං දිස්වා ''අහං ඉමං 'රක්ඛසභත්තං භවිස්සතී'ති පහිණිං, සො දානෙස රක්ඛසං පුප්ඵානි ගාහාපෙන්තො ආගච්ඡති, ඉදානිම්හි නට්ඨො''ති චින්තෙන්තො සත්තධා හදයඵාලනං පත්වා තත්ථෙව ජීවිතක්ඛයං පත්තො. සෙසවානරා සන්නිපතිත්වා බොධිසත්තං රාජානං අකංසු.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා අනුසන්ධිං ඝටෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ''තදා යූථපති දෙවදත්තො අහොසි, යූථපතිපුත්තො පන අහමෙව අහොසි''න්ති.

තයොධම්මජාතකවණ්ණනා අට්ඨමා.

[59] 9. භෙරිවාදකජාතකවණ්ණනා

ධමෙ ධමෙති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො අඤ්ඤතරං දුබ්බචභික්ඛුං ආරබ්භ කථෙසි. තඤ්හි භික්ඛුං සත්ථා ''සච්චං කිර ත්වං භික්ඛු දුබ්බචොසී''ති පුච්ඡිත්වා ''සච්චං, භගවා''ති වුත්තෙ ''න ත්වං භික්ඛු ඉදානෙව දුබ්බචො, පුබ්බෙපි දුබ්බචොයෙවා''ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො භෙරිවාදකකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා ගාමකෙ වසති. සො ‘‘බාරාණසියං නක්ඛත්තං සුඨය’’න්ති සුත්වා ‘‘සමජ්ජමණ්ඩලෙ භෙරිං වාදෙත්වා ධනං ආහරිස්සාමී’’ති පුත්තං ආදාය තත්ථ ගන්ත්වා භෙරිං වාදෙත්වා බහුධනං ලභි. සො තං ආදාය අත්තනො ගාමං ගච්ඡන්තො චොරාටවිං පත්වා පුත්තං නිරන්තරං භෙරිං වාදෙන්තං වාරෙසි ‘‘තාත, නිරන්තරං අවාදෙත්වා මග්ගපටිපන්නස්ස ඉස්සරස්ස භෙරිං විය අන්තරන්තරා වාදෙහී’’ති සො පිතරා වාරියමානොපි ‘‘භෙරිසද්දෙනෙව චොරෙ පලාපෙස්සාමී’’ති වත්වා නිරන්තරමෙව වාදෙසි. චොරා පඨමඤ්ඤෙව භෙරිසද්දං සුත්වා ‘‘ඉස්සරභෙරී භවිස්සතී’’ති පලායිත්වා අති විය එකාබද්ධං සද්දං සුත්වා ‘‘නායං ඉස්සරභෙරී භවිස්සතී’’ති ආගන්ත්වා උපධාරෙන්තා ද්වෙයෙව ජනෙ දිස්වා පොථෙත්වා විලුම්පිංසු. බොධිසත්තො ‘‘කිච්ඡෙන වත නො ලද්ධං ධනං එකාබද්ධං කත්වා වාදෙන්තො නාසෙසී’’ති වත්වා ඉමං ගාථමාහ –

59. ‘‘ධමෙ ධමෙ නාතිධමෙ, අතිධන්තඤ්හි පාපකං;
ධන්තෙන හි සතං ලද්ධං, අතිධන්තෙන නාසිත’’න්ති.

තත්ථ **ධමෙ ධමෙති** ධමෙය්‍ය නො න ධමෙය්‍ය, භෙරිං වාදෙය්‍ය නො න වාදෙය්‍යාති අත්ථො. **නාතිධමෙති** අතික්කමිත්වා පන නිරන්තරමෙව කත්වා න වාදෙය්‍ය. කිංකාරණා? **අතිධන්තඤ්හි පාපකං,** නිරන්තරං භෙරිවාදනං ඉදානි අම්හාකං පාපකං ලාමකං ජාතං. **ධන්තෙන හි සතං ලද්ධ**න්ති නගරෙ ධමන්තෙන භෙරිවාදනෙන කහාපණසතං ලද්ධං. **අතිධන්තෙන නාසිත**න්ති ඉදානි පන මෙ පුත්තෙන වචනං අකත්වා යදිදං අටවියං අතිධන්තං, තෙන අතිධන්තෙන සබ්බං නාසිතන්ති.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා අනුසන්ධිං ඝටෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා පුත්තො දුබ්බචභික්ඛු අහොසි, පිතා පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

භෙරිවාදකජාතකවණ්ණනා නවමා.

[60] 10. සඞ්ඛධමජාතකවණ්ණනා

ධමෙ ධමෙති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො දුබ්බචමෙවාරබ්භ කථෙසි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො සඞ්ඛධමකකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා බාරාණසියං නක්ඛත්තෙ සුඨයෙ පිතරං ආදාය සඞ්ඛධමනකම්මෙන ධනං ලභිත්වා ආගමනකාලෙ චොරාටවියං පිතරං නිරන්තරං සඞ්ඛං ධමන්තං වාරෙසි. සො ‘‘සඞ්ඛසද්දෙන චොරෙ පලාපෙස්සාමී’’ති නිරන්තරමෙව ධමි, චොරා පුරිමනයෙනෙව ආගන්ත්වා විලුම්පිංසු. බොධිසත්තො පුරිමනයෙනෙව ගාථං අභාසි –

60. ‘‘ධමෙ ධමෙ නාතිධමෙ, අතිධන්තඤ්හි පාපකං;
ධන්තෙනාධිගතා භොගා, තෙ තාතො විධමී ධම’’න්ති.

තත්ථ **තෙ තාතො විධමී ධම**න්ති තෙ සඞ්ඛං ධමිත්වා ලද්ධභොගෙ මම පිතා පුනප්පුනං ධමන්තො විධමි විද්ධංසෙසි විනාසෙසීති.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා අනුසන්ධිං ඝටෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා පිතා දුබ්බචභික්ඛු අහොසි, පුත්තො පනස්ස අහමෙව අහොසි’’න්ති.

සඞ්ඛධමජාතකවණ්ණනා දසමා.

ආසීසවග්ගො ඡට්ඨො.

තස්සුද්දානං –

මහාසීලවජනකං, පුණ්ණපාති ච කිංඵලං;
පඤ්චාවුධකඤ්චනක්ඛන්ධං, වානරින්දං තයොධම්මං;
භෙරිවාදසඞ්ඛධමන්ති.

7. ඉත්ථිවග්ගො

[61] 1. අසාතමන්තජාතකවණ්ණනා

අසා ලොකිත්ථියො නාමාති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො උක්කණ්ඨිතං භික්ඛුං ආරබ්භ කථෙසි. තස්ස වත්ථු උම්මාදන්තිජාතකෙ ආවි භවිස්සති. තං පන භික්ඛුං සත්ථා ‘‘භික්ඛු ඉත්ථියො නාම අසාතා අසතියො ලාමිකා පච්ඡිමිකා, ත්වං එවරූපං ලාමිකං ඉත්ථිං නිස්සාය කස්මා උක්කණ්ඨිතොසී’’ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො ගන්ධාරරට්ඨෙ තක්කසිලායං බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤුතං පත්තො තීසු වෙදෙසු සබ්බසිප්පෙසු ච නිප්ඵත්තිං පත්තො දිසාපාමොක්ඛො ආචරියො අහොසි. තදා බාරාණසියං එකස්මිං බ්‍රාහ්මණකුලෙ පුත්තස්ස ජාතදිවසෙ අග්ගිං ගහෙත්වා අනිබ්බායන්තං ඨපයිංසු. අථ නං බ්‍රාහ්මණකුමාරං සොළසවස්සකාලෙ මාතාපිතරො ආහංසු ''පුත්ත, මයං තව ජාතදිවසෙ අග්ගිං ගහෙත්වා ඨපයිම්හ. සචෙ බ්‍රහ්මලොකපරායණො භවිතුකාමො, ත්වං අග්ගිං ආදාය අරඤ්ඤං පවිසිත්වා අග්ගිං භගවන්තං නමස්සමානො බ්‍රහ්මලොකපරායණො හොහි. සචෙ අගාරං අජ්ඣාවසිතුකාමො, තක්කසිලං ගන්ත්වා දිසාපාමොක්ඛස්ස ආචරියස්ස සන්තිකෙ සිප්පං උග්ගණ්හිත්වා කුටුම්බං සණ්ඨපෙහී''ති. මාණවො ''නාහං සක්ඛිස්සාමි අරඤ්ඤෙ අග්ගිං පරිචරිතුං, කුටුම්බමෙව සණ්ඨපෙස්සාමී''ති මාතාපිතරො වන්දිත්වා ආචරියභාගං සහස්සං ගහෙත්වා තක්කසිලං ගන්ත්වා සිප්පං උග්ගණ්හිත්වා පච්චාගමාසි.

මාතාපිතරො පනස්ස අනත්ථිකා ඝරාවාසෙන, අරඤ්ඤෙ අග්ගිං පරිචරාපෙතුකාමා හොන්ති. අථ නං මාතා ඉත්ථීනං දොසං දස්සෙත්වා අරඤ්ඤං පෙසෙතුකාමා ''සො ආචරියො පණ්ඩිතො බ්‍යත්තො සක්ඛිස්සති මෙ පුත්තස්ස ඉත්ථීනං දොසං කථෙතු''න්ති චින්තෙත්වා ආහ – ''උග්ගහිතං තෙ, තාත, සිප්ප''න්ති. ''ආම, අම්මා''ති. ''අසාතමන්තොපි තෙ උග්ගහිතො''ති. ''න උග්ගහිතො, අම්මා''ති. ''තාත, යදි තෙ අසාතමන්තො න උග්ගහිතො, කිං නාම තෙ සිප්පං උග්ගහිතං, ගච්ඡ, උග්ගණ්හිත්වා එහී''ති. සො ''සාධූ''ති පුන තක්කසිලාභිමුඛො පායාසි. තස්සපි ආචරියස්ස මාතා මහල්ලිකා වීසතිවස්සසතිකා . සො තං සහත්ථා න්හාපෙන්තො භොජෙන්තො පායෙන්තො පටිජග්ගති. අඤ්ඤෙ මනුස්සා නං තථා කරොන්තං ජිගුච්ඡන්ති. සො චින්තෙසි ''යංනූනාහං අරඤ්ඤං පවිසිත්වා තත්ථ මාතරං පටිජග්ගන්තො විහරෙය්‍ය''න්ති. අථෙකස්මිං විවිත්තෙ අරඤ්ඤෙ උදකඵාසුකට්ඨානෙ පණ්ණසාලං කාරෙත්වා සප්පිතණ්ඩුලාදීනි ආහරාපෙත්වා මාතරං උක්ඛිපිත්වා තත්ථ ගන්ත්වා මාතරං පටිජග්ගන්තො වාසං කප්පෙසි.

සොපි ඛො මාණවො තක්කසිලං ගන්ත්වා ආචරියං අපස්සන්තො ''කහං ආචරියො''ති පුච්ඡිත්වා තං පවත්තිං සුත්වා තත්ථ ගන්ත්වා වන්දිත්වා අට්ඨාසි. අථ නං ආචරියො ''කිං නු ඛො, තාත, අතිසීඝං ආගතොසී''ති? ''නනු අහං තුම්හෙහි අසාතමන්තො නාම න උග්ගණ්හාපිතො''ති? ''කො පන තෙ අසාතමන්තෙ උග්ගණ්හිතබ්බෙ කථෙසී''ති? ''මය්හං මාතා ආචරියා''ති. බොධිසත්තො චින්තෙසි ''අසාතමන්තො නාම කොචි නත්ථි, ඉමස්ස පන මාතා ඉමං ඉත්ථිදොසෙ ජානාපෙතුකාමා භවිස්සතී''ති. අථ නං ''සාධු, තාත, දස්සාමි තෙ අසාතමන්තෙ, ත්වං අජ්ජ ආදිං කත්වා මම ඨානෙ ඨත්වා මම මාතරං සහත්ථා න්හාපෙන්තො භොජෙන්තො පායෙන්තො පටිජග්ගාහි, හත්ථපාදසීසපිට්ඨිසම්බාහනාදීනි චස්සා කරොන්තො 'අය්‍යෙ ජරං පත්තකාලෙපි තාව තෙ එවරූපං සරීරං, දහරකාලෙ කීදිසං අහොසී'ති හත්ථපාදපරිකම්මාදිකරණකාලෙ හත්ථපාදාදීනං වණ්ණං කථෙය්‍යාසි. යඤ්ච තෙ මම මාතා කථෙති, තං අලජ්ජන්තො අනිගුහන්තො මය්හං ආරොචෙය්‍යාසි, එවං කරොන්තො අසාතමන්තෙ ලච්ඡසි, අකරොන්තො න ලච්ඡසී''ති ආහ. සො ''සාධු ආචරියා''ති තස්ස වචනං සම්පටිච්ඡිත්වා තතො පට්ඨාය සබ්බං යථාවුත්තවිධානං අකාසි.

අථස්සා තස්මිං මාණවෙ පුනප්පුනං වණ්ණයමානෙ ''අයං මයා සද්ධිං අභිරමිතුකාමො භවිස්සතී''ති අන්ධාය ජරාජිණ්ණාය අබ්භන්තරෙ කිලෙසො උප්පජ්ජි . සා එකදිවසං අත්තනො සරීරවණ්ණං කථයමානං මාණවං ආහ ''මයා සද්ධිං අභිරමිතුං ඉච්ඡසී''ති? ''අය්‍යෙ, අහං තාව ඉච්ඡෙය්‍යං, ආචරියො පන ගරුකො''ති. ''සචෙ මං ඉච්ඡසි, පුත්තං මෙ මාරෙහී''ති. ''අහං ආචරියස්ස සන්තිකෙ එත්තකං සිප්පං උග්ගණ්හිත්වා කිලෙසමත්තං නිස්සාය කින්ති කත්වා ආචරියං මාරෙස්සාමී''ති. ''තෙන හි සචෙ ත්වං මං න පරිච්චජසි, අහමෙව නං මාරෙස්සාමී''ති. එවං ඉත්ථියො නාම අසාතා ලාමිකා පච්ඡිමිකා, තථාරූපෙ නාම වයෙ ඨිතා රාගචිත්තං උප්පාදෙත්වා කිලෙසං අනුවත්තමානා එවං උපකාරකං පුත්තං මාරෙතුකාමා ජාතා. මාණවො සබ්බං තං කථං බොධිසත්තස්ස ආරොචෙසි.

බොධිසත්තො ''සුට්ඨු තෙ, මාණව, කතං මය්හං ආරොචෙන්තෙනා''ති වත්වා මාතු ආයුසඞ්ඛාරං ඔලොකෙන්තො ''අජ්ජෙව මරිස්සතී''ති ඤත්වා ''එහි, මාණව, වීමංසිස්සාම න''න්ති එකං උදුම්බරරුක්ඛං ඡින්දිත්වා අත්තනො පමාණෙන කට්ඨරූපකං කත්වා සසීසං පාරුපිත්වා අත්තනො සයනට්ඨානෙ උත්තානං නිපජ්ජාපෙත්වා රජ්ජුකං බන්ධිත්වා අන්තෙවාසිකං ආහ – ''තාත, ඵරසුං ආදාය ගන්ත්වා මම මාතු සඤ්ඤං දෙහී''ති. මාණවො ගන්ත්වා ''අය්‍යෙ, ආචරියො පණ්ණසාලායං අත්තනො සයනට්ඨානෙ නිපන්නො, රජ්ජුසඤ්ඤා මෙ බද්ධා, ඉමං ඵරසුං ආදාය ගන්ත්වා සචෙ සක්කොසි, මාරෙහි න''න්ති ආහ. ''ත්වං පන මං න පරිච්චජිස්සසී''ති? ''කිංකාරණා පරිච්චජිස්සාමී''ති? සා ඵරසුං ආදාය පවෙධමානා උට්ඨාය රජ්ජුසඤ්ඤාය ගන්ත්වා හත්ථෙන පරාමසිත්වා ''අයං මෙ පුත්තො''ති සඤ්ඤාය කට්ඨරූපකස්ස මුඛතො සාටකං අපනෙත්වා ඵරසුං ආදාය ''එකප්පහාරෙනෙව මාරෙස්සාමී''ති ගීවායමෙව පහරිත්වා ''ධ''න්ති සද්දෙ උප්පන්නෙ රුක්ඛභාවං අඤ්ඤාසි. අථ බොධිසත්තෙන ''කිං කරොසි, අම්මා''ති වුත්තෙ සා ''වඤ්චිතාම්හී''ති තත්ථෙව මරිත්වා පතිතා. අත්තනො කිර පණ්ණසාලාය නිපන්නායපි තඞ්ඛණඤ්ඤෙව තාය මරිතබ්බමෙව.

සො තස්සා මතභාවං ඤත්වා සරීරකිච්චං කත්වා ආළාහනං නිබ්බාපෙත්වා වනපුප්ඵෙහි පූජෙත්වා මාණවං ආදාය පණ්ණසාලද්වාරෙ නිසීදිත්වා ''තාත, පාටියෙක්කො අසාතමන්තො නාම නත්ථි, ඉත්ථියො අසාතා නාම, තව මාතා 'අසාතමන්තං උග්ගණ්හා'ති මම සන්තිකං පෙසයමානා ඉත්ථීනං දොසං ජානනත්ථං පෙසෙසි. ඉදානි පන තෙ පච්චක්ඛමෙව මම මාතු දොසො දිට්ඨො, ඉමිනා කාරණෙන 'ඉත්ථියො නාම අසාතා ලාමිකා පච්ඡිමිකා'ති ජානෙය්‍යාසී''ති තං ඔවදිත්වා උය්‍යොජෙසි. සොපි ආචරියං වන්දිත්වා මාතාපිතූනං සන්තිකං අගමාසි. අථ නං මාතා පුච්ඡි ''තාත, උග්ගහිතො තෙ අසාතමන්තො''ති? ''ආම, අම්මා''ති. ''ඉදානි කිං කරිස්සසි, පබ්බජිත්වා අග්ගිං වා

පරිචරිස්සසි, අගාරමජ්ඣෙ වා වසිස්සසී''ති? මාණවො ''මයා, අම්ම, පච්චක්ඛතො ඉත්ථීනං දොසා දිට්ඨා , අගාරෙන මෙ කිච්චං නත්ථි, පබ්බජිස්සාමහ''න්ති අත්තනො අධිප්පායං පකාසෙන්තො ඉමං ගාථමාහ –

61. ''අසා ලොකිත්ථියො නාම, වෙලා තාසං න විජ්ජති;
සාරත්තා ච පගබ්භා ච, සිඛී සබ්බඝසො යථා;
තා හිත්වා පබ්බජිස්සාමි, විවෙකමනුබ්‍රූහය''න්ති.

තත්ථ **අසාති** අසතියො ලාමිකා. අථ වා සාතං වුච්චති සුඛං, තං තාසු නත්ථි. අත්තනි පටිබද්ධචිත්තානං අසාතමෙව දෙන්තීතිපි අසා, දුක්ඛා දුක්ඛවත්ථුභූතාති අත්ථො. ඉමස්ස පනත්ථස්ස සාධනත්ථාය ඉදං සුත්තං ආහරිතබ්බං –

''මායා චෙතා මරීචී ච, සොකො රොගො චුපද්දවො;
ඛරා ච බන්ධනා චෙතා, මච්චුපාසා ගුහාසයා;
තාසු යො විස්සසෙ පොසො, සො නරෙසු නරාධමො''ති. (ජා. 2.21.118);

ලොකිත්ථියොති ලොකෙ ඉත්ථියො. **වෙලා තාසං න විජ්ජතීති** අම්ම, තාසං ඉත්ථීනං කිලෙසුප්පත්තිං පත්වා වෙලා සංවරො මරියාදා පමාණං නාම නත්ථි. **සාරත්තා ච පගබ්භා චාති** වෙලා ච එතාසං නත්ථි, පඤ්චසු කාමගුණෙසු සාරත්තා අල්ලීනා, තථා කායපාගබ්භියෙන, වාචාපාගබ්භියෙන, මනොපාගබ්භියෙනාති තිවිධෙන පාගබ්භියෙන සමන්නාගතත්තා පගබ්භා චෙතා. එතාසඤ්හි අබ්භන්තරෙ කායද්වාරාදීනි පත්වා සංවරො නාම නත්ථි, ලොලා කාකපටිභාගාති දස්සෙති. **සිඛී සබ්බඝසො යථාති** අම්ම, යථා ජාලසිඛාය ''සිඛී''ති සඞ්ඛං ගතො අග්ගි නාම ගූථගතාදිභෙදං අසුචිම්පි, සප්පිමධුඵාණිතාදිභෙදං සුචිම්පි, ඉට්ඨම්පි අනිට්ඨම්පි යං යදෙව ලභති, සබ්බං ඝසති ඛාදති, තස්මා ''සබ්බඝසො''ති වුච්චති. තථෙව තා ඉත්ථියොපි හත්ථිමෙණ්ඩගොමෙණ්ඩාදයො වා හොන්තු හීනජච්චා හීනකම්මන්තා, ඛත්තියාදයො වා හොන්තු උත්තමකම්මන්තා, හීනුක්කට්ඨභාවං අචින්තෙත්වා ලොකස්සාදවසෙන කිලෙසසන්ථවෙ උප්පන්නෙ යං යං ලභන්ති, සබ්බමෙව සෙවන්තීති සබ්බඝසසිඛිසදිසා හොන්ති. තස්මා සිඛී සබ්බඝසො යථා, තථෙවෙතාති වෙදිතබ්බා.

තා හිත්වා පබ්බජිස්සාමීති අහං තා ලාමිකා දුක්ඛවත්ථුභූතා ඉත්ථියො හිත්වා අරඤ්ඤං පවිසිත්වා ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිස්සාමි. **විවෙකමනුබ්‍රූහයන්ති** කායවිවෙකො චිත්තවිවෙකො උපධිවිවෙකොති තයො විවෙකා, තෙසු ඉධ කායවිවෙකොපි වට්ටති චිත්තවිවෙකොපි. ඉදං වුත්තං හොති – අහං, අම්ම, පබ්බජිත්වා කසිණපරිකම්මං කත්වා අට්ඨ සමාපත්තියො ච පඤ්චාභිඤ්ඤා ච උප්පාදෙත්වා ගණතො කායං, කිලෙසෙහි ච චිත්තං විවෙචෙත්වා ඉමං විවෙකං බ්‍රූහෙන්තො වඩ්ඪෙන්තො බ්‍රහ්මලොකපරායණො භවිස්සාමි, අලං මෙ අගාරෙනාති. එවං ඉත්ථියො ගරහිත්වා මාතාපිතරො වන්දිත්වා හිමවන්තං පවිසිත්වා පබ්බජිත්වා වුත්තප්පකාරං විවෙකං බ්‍රූහෙන්තො බ්‍රහ්මලොකපරායණො අහොසි.

සත්ථාපි ''එවං භික්ඛු ඉත්ථියො නාම අසාතා ලාමිකා පච්ඡිමිකා දුක්ඛදායිකා''ති ඉත්ථීනං අගුණං කථෙත්වා සච්චානි පකාසෙසි, සච්චපරියොසානෙ සො භික්ඛු සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨාසි. සත්ථා අනුසන්ධිං ඝටෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ''තදා මාතා භද්දකාපිලානී, පිතා මහාකස්සපො අහොසි, අන්තෙවාසිකො ආනන්දො, ආචරියො පන අහමෙව අහොසි''න්ති.

අසාතමන්තජාතකවණ්ණනා පඨමා.

[62] 2. අණ්ඩභූතජාතකවණ්ණනා

යං බ්‍රාහ්මණො අවාදෙසීති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො උක්කණ්ඨිතමෙවාරබ්භ කථෙසි. තඤ්හි සත්ථා ''සච්චං කිර ත්වං භික්ඛු උක්කණ්ඨිතොසී''ති පුච්ඡිත්වා ''සච්ච''න්ති වුත්තෙ ''භික්ඛු ඉත්ථියො නාම අරක්ඛියා, පුබ්බෙ පණ්ඩිතා ඉත්ථිං ගබ්භතො පට්ඨාය රක්ඛන්තාපි රක්ඛිතුං නාසක්ඛිංසූ''ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො තස්ස අග්ගමහෙසියා කුච්ඡිස්මිං නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො සබ්බසිප්පෙසු නිප්ඵත්තිං පත්වා පිතු අච්චයෙන රජ්ජෙ පතිට්ඨාය ධම්මෙන රජ්ජං කාරෙසි. සො පුරොහිතෙන සද්ධිං ජූතං කීළති. කීළන්තො පන –

''සබ්බා නදී වඞ්කගතී, සබ්බෙ කට්ඨමයා වනා;
සබ්බිත්ථියො කරෙ පාපං, ලභමානෙ නිවාතකෙ''ති. (ජා. 2.21.308) –

ඉමං ජූතගීතං ගායන්තො රජතඵලකෙ සුවණ්ණපාසකෙ ඛිපති. එවං කීළන්තො පන රාජා නිච්චං ජිනාති, පුරොහිතො පරාජීයති.

සො අනුක්කමෙන ඝරෙ විභවෙ පරික්ඛයං ගච්ඡන්තෙ චින්තෙසි ''එවං සන්තෙ සබ්බං ඉමස්මිං ඝරෙ ධනං ඛීයිස්සති, පරියෙසිත්වා පුරිසන්තරං අගතං එකං මාතුගාමං ඝරෙ කරිස්සාමී''ති. අථස්ස එතදහොසි ''අඤ්ඤං පුරිසං දිට්ඨපුබ්බං ඉත්ථිං රක්ඛිතුං න සක්ඛිස්සාමි, ගබ්භතො පට්ඨායෙකං මාතුගාමං රක්ඛිත්වා තං වයප්පත්තං වසෙ

ඨපෙත්වා එකපුරිසිකං කත්වා ගාළ්හං ආරක්ඛං සංවිදහිත්වා රාජකුලතො ධනං ආහරිස්සාමී''ති. සො ච අඞ්ගවිජ්ජාය ඡෙකො හොති, අථෙකං දුග්ගතිත්ථිං ගබ්භිනිං දිස්වා ''ධීතරං විජායිස්සතී''ති ඤත්වා තං පක්කොසාපෙත්වා පරිබ්බයං දත්වා ඝරෙයෙව වසාපෙත්වා විජාතකාලෙ ධනං දත්වා උය්යොජෙත්වා තං කුමාරිකං අඤ්ඤෙසං පුරිසානං දට්ඨුං අදත්වා ඉත්ථීනංයෙව හත්ථෙ දත්වා පොසාපෙත්වා වයප්පත්තකාලෙ තං අත්තනො වසෙ ඨපෙසි. යාව චෙසා වඩ්ඪති, තාව රඤ්ඤා සද්ධිං ජූතං න කීළි. තං පන වසෙ ඨපෙත්වා බ්‍රාහ්මණො ''මහාරාජ, ජූතං කීළාමා''ති ආහ. රාජා ''සාධූ''ති පුරිමනියාමෙනෙව කීළි. පුරොහිතො රඤ්ඤො ගායිත්වා පාසකං ඛිපනකාලෙ ''ඨපෙත්වා මම මාණවික''න්ති ආහ. තතො පට්ඨාය පුරොහිතො ජිනාති, රාජා පරාජීයති.

බොධිසත්තො ''ඉමස්ස ඝරෙ එකපුරිසිකාය එකාය ඉත්ථියා භවිතබ්බ''න්ති පරිග්ගණ්හාපෙන්තො අත්ථිභාවං ඤත්වා ''සීලමස්සා භින්දාපෙස්සාමී''ති එකං ධුත්තං පක්කොසාපෙත්වා ''සක්ඛිස්සසි පුරොහිතස්ස ඉත්ථියා සීලං භින්දිතු''න්ති ආහ. ''සක්කොමි, දෙවා''ති. අථස්ස රාජා ධනං දත්වා ''තෙන හි ඛිප්පං නිට්ඨාපෙහී''ති තං පහිණි. සො රඤ්ඤො සන්තිකා ධනං ආදාය ගන්ධධූමචුණ්ණකප්පූරාදීනි ගහෙත්වා තස්ස ඝරතො අවිදූරෙ සබ්බගන්ධාපණං පසාරෙසි. පුරොහිතස්සපි ගෙහං සත්තභූමකං සත්තද්වාරකොට්ඨකං හොති, සබ්බෙසු ද්වාරකොට්ඨකෙසු ඉත්ථීනංයෙව ආරක්ඛා. ඨපෙත්වා පන බ්‍රාහ්මණං අඤ්ඤො පුරිසො ගෙහං පවිසිතුං ලභන්තො නාම නත්ථි, කචවරඡඩ්ඩනපච්ඡිම්පි සොධෙත්වායෙව පවෙසෙන්ති. තං මාණවිකං පුරොහිතොයෙව දට්ඨුං ලභති. තස්සා ච එකා පරිචාරිකා ඉත්ථී අත්ථි. අථස්සා සා පරිචාරිකා ගන්ධපුප්ඵමූලං ගහෙත්වා ගච්ඡන්තී තස්ස ධුත්තස්ස ආපණසමීපෙන ගච්ඡති. සො ''අයං තස්සා පරිචාරිකා''ති සුට්ඨු ඤත්වා එකදිවසං තං ආගච්ඡන්තිං දිස්වා ආපණා උට්ඨාය ගන්ත්වා තස්සා පාදමූලෙ පතිත්වා උභොහි හත්ථෙහි පාදෙ ගාළ්හං ගහෙත්වා ''අම්ම, එත්තකං කාලං කහං ගතාසී''ති පරිදෙවි, අවසෙසාපි පයුත්තකධුත්තා එකමන්තං ඨත්වා ''හත්ථපාදමුඛසණ්ඨානෙහි ච ආකප්පෙන ච මාතාපුත්තා එකසදිසායෙවා''ති ආහංසු. සා ඉත්ථී තෙසු තෙසු කථෙන්තෙසු අත්තනො අසද්දහිත්වා ''අයං මෙ පුත්තො භවිස්සතී''ති සයම්පි රොදිතුං ආරභි. තෙ උභොපි කන්දිත්වා රොදිත්වා අඤ්ඤමඤ්ඤං ආලිඞ්ගෙත්වා අට්ඨංසු.

අථ සො ධුත්තො ආහ ''අම්ම, කහං වසසී''ති? ''කින්නරිලීලාය වසමානාය රූපසොභග්ගප්පත්තාය පුරොහිතස්ස දහරිත්ථියා උපට්ඨානං කුරුමානා වසාමි, තාතා''ති. ''ඉදානි කහං යාසි, අම්මා''ති? ''තස්සා ගන්ධමාලාදීනං අත්ථායා''ති. ''අම්ම, කිං තෙ අඤ්ඤත්ථ ගතාය, ඉතො පට්ඨාය මමෙව සන්තිකා හරා''ති මූලං අග්ගහෙත්වාව බහූනි තම්බූලතක්කොලකාදීනි චෙව නානාපුප්ඵානි ච අදාසි. මාණවිකා බහූනි ගන්ධපුප්ඵාදීනි දිස්වා ''කිං, අම්ම, අජ්ජ අම්හාකං බ්‍රාහ්මණො පසන්නො''ති ආහ. ''කස්මා එවං වදසී''ති? ''ඉමෙසං බහුභාවං දිස්වා''ති. න බ්‍රාහ්මණො බහුමූලං අදාසි, මයා පනෙතං මය්හං පුත්තස්ස සන්තිකා ආභතන්ති. තතො පට්ඨාය සා බ්‍රාහ්මණෙන දින්නමූලං අත්තනා ගහෙත්වා තස්සෙව සන්තිකා ගන්ධපුප්ඵාදීනි ආහරති. ධුත්තො කතිපාහච්චයෙන ගිලානාලයං කත්වා නිපජ්ජි. සා තස්ස ආපණද්වාරං ගන්ත්වා තං අදිස්වා ''කහං මෙ පුත්තො''ති පුච්ඡි. ''පුත්තස්ස තෙ අඵාසුකං ජාත''න්ති? සා තස්ස නිපන්නට්ඨානං ගන්ත්වා නිසීදිත්වා පිට්ඨිං පරිමජ්ජන්තී ''කිං තෙ, තාත, අඵාසුක''න්ති පුච්ඡි. සො තුණ්හී අහොසි. ''කිං න කථෙසි පුත්තා''ති? ''අම්ම, මරන්තෙනාපි තුය්හං කථෙතුං න සක්කා''ති. ''තාත, මය්හං අකථෙත්වා කස්ස කථෙය්‍යාසි, කථෙහි, තාතා''ති. ''අම්ම, මය්හං අඤ්ඤං අඵාසුකං නත්ථි, තස්සා පන මාණවිකාය වණ්ණං සුත්වා පටිබද්ධචිත්තොස්මි , තං ලභන්තො ජීවිස්සාමි, අලභන්තො ඉධෙව මරිස්සාමී''ති. ''තාත, මය්හං එස භාරො, මා ත්වං එතං නිස්සාය චින්තයී''ති තං අස්සාසෙත්වා බහූනි ගන්ධපුප්ඵාදීනි ආදාය මාණවිකාය සන්තිකං ගන්ත්වා ''පුත්තො මෙ, අම්ම, මම සන්තිකා තව වණ්ණං සුත්වා පටිබද්ධචිත්තො ජාතො, කිං කාතබ්බ''න්ති? ''සචෙ ආනෙතුං සක්කොථ, මයා කතොකාසොයෙවා''ති.

සා තස්සා වචනං සුත්වා තතො පට්ඨාය තස්ස ගෙහස්ස කණ්ණකණ්ණෙහි බහුං කචවරං සඞ්කඩ්ඪිත්වා ආරක්ඛිත්ථියා උපරි ඡඩ්ඩෙසි. සා තෙන අට්ටීයමානා අපෙති. ඉතරා තෙනෙව නියාමෙන යා යා කිඤ්චි කථෙති, තස්සා තස්සා උපරි කචවරං ඡඩ්ඩෙසි. තතො පට්ඨාය පන සා යං යං ආහරති වා හරති වා, තං තං න කාචි සොධෙතුං උස්සහති. තස්මිං කාලෙ සා තං ධුත්තං පුප්ඵපච්ඡියං නිපජ්ජාපෙත්වා මාණවිකාය සන්තිකං අභිහරි. ධුත්තො මාණවිකාය සීලං භින්දිත්වා එකාහද්වීහං පාසාදෙයෙව අහොසි. පුරොහිතෙ බහි නික්ඛන්තෙ උභො අභිරමන්ති. තස්මිං ආගතෙ ධුත්තො නිලීයති.

අථ නං සා එකාහද්වීහච්චයෙන ''සාමි, ඉදානි තයා ගන්තුං වට්ටතී''ති ආහ. ''අහං බ්‍රාහ්මණං පහරිත්වා ගන්තුකාමො''ති. සා ''එවං හොතූ''ති ධුත්තං නිලීයාපෙත්වා බ්‍රාහ්මණෙ ආගතෙ එවමාහ ''අහං, අය්‍ය, තුම්හෙසු වීණං වාදෙන්තෙසු නච්චිතුං ඉච්ඡාමී''ති. ''සාධු, භද්දෙ, නච්චස්සූ''ති වීණං වාදෙසි. ''තුම්හෙසු ඔලොකෙන්තෙසු ලජ්ජාමි, මුඛං පන වො සාටකෙන බන්ධිත්වා නච්චිස්සාමී''ති. ''සචෙ ලජ්ජසි, එවං කරොහී''ති. මාණවිකා ඝනසාටකං ගහෙත්වා තස්ස අක්ඛීනි පිදහමානා මුඛං බන්ධි. බ්‍රාහ්මණො මුඛං බන්ධාපෙත්වා වීණං වාදෙසි. සා මුහුත්තං නච්චිත්වා ''අය්‍ය, අහං තෙ එකවාරං සීසෙ පහරිතුකාමා''ති ආහ. ඉත්ථිලොලො බ්‍රාහ්මණො කිඤ්චි කාරණං අජානන්තො ''පහරාහී''ති ආහ, මාණවිකා ධුත්තස්ස සඤ්ඤං අදාසි. සො සණිකං ආගන්ත්වා බ්‍රාහ්මණස්ස පිට්ඨිපස්සෙ ඨත්වා සීසෙ කප්පරෙන පහරි, අක්ඛීනි පතනාකාරප්පත්තානි අහෙසුං, සීසෙ ගණ්ඩො උට්ඨහි. සො වෙදනාට්ටො හුත්වා ''ආහර තෙ හත්ථ''න්ති ආහ. මාණවිකා අත්තනො හත්ථං උක්ඛිපිත්වා තස්ස හත්ථෙ ඨපෙසි. බ්‍රාහ්මණො ''හත්ථො මුදුකො, පහාරො පන ථද්ධො''ති ආහ . ධුත්තො බ්‍රාහ්මණං පහරිත්වා නිලීයි. මාණවිකා තස්මිං නිලීනෙ බ්‍රාහ්මණස්ස මුඛතො සාටකං මොචෙත්වා තෙලං ආදාය සීසං පරිසම්බාහි. බ්‍රාහ්මණෙ බහි නික්ඛන්තෙ පුන සා ඉත්ථී ධුත්තං පච්ඡියං නිපජ්ජාපෙත්වා නීහරි.

සො රඤ්ඤො සන්තිකං ගන්ත්වා සබ්බං තං පවත්තිං ආරොචෙසි. රාජා අත්තනො උපට්ඨානං ආගතං බ්‍රාහ්මණං ආහ ‘‘ජූතං කීළාම බ්‍රාහ්මණා’’ති? ‘‘සාධු, මහාරාජා’’ති. රාජා ජූතමණ්ඩලං සජ්ජාපෙත්වා පුරිමනයෙනෙව ජූතගීතං ගායිත්වා පාසකෙ ඛිපති. බ්‍රාහ්මණො මාණවිකාය තපස්ස භින්නභාවං අජානන්තො ‘‘ඨපෙත්වා මම මාණවික’’න්ති ආහ. එවං වදන්තොපි පරාජිතොයෙව. රාජා ජිනිත්වා ‘‘බ්‍රාහ්මණ, කිං වදෙසි, මාණවිකාය තෙ තපො භින්නො, ත්වං ‘මාතුගාමං ගබ්භතො පට්ඨාය රක්ඛන්තො සත්තසු ඨානෙසු ආරක්ඛං කරොන්තො රක්ඛිතුං සක්ඛිස්සාමී’ති මඤ්ඤසි, මාතුගාමො නාම කුච්ඡියං පක්ඛිපිත්වා චරන්තෙනාපි රක්ඛිතුං න සක්කා, එකපුරිසිකා ඉත්ථී නාම නත්ථි, තව මාණවිකා ‘නච්චිතුකාමාම්හී’ති වත්වා වීණං වාදෙන්තස්ස තව සාටකෙන මුඛං බන්ධිත්වා අත්තනො ජාරං තව සීසෙ කප්පරෙන පහරාපෙත්වා උය්‍යොජෙසි, ඉදානි කිං කථෙසී’’ති වත්වා ඉමං ගාථමාහ –

62. ‘‘යං බ්‍රාහ්මණො අවාදෙසි, වීණං සමුඛවෙඨිතො;
අණ්ඩභූතාභතා භරියා, තාසු කො ජාතු විස්සසෙ’’ති.

තත්ථ **යං බ්‍රාහ්මණො අවාදෙසි, වීණං සමුඛවෙඨිතොති** යෙන කාරණෙන බ්‍රාහ්මණො සනසාටකෙන සහ මුඛෙන වෙඨිතො හුත්වා වීණං වාදෙසි, තං කාරණං න ජානාතීති අත්ථො. තඤ්හි සා වඤ්චෙතුකාමා එවමකාසි. බ්‍රාහ්මණො පන තං ඉත්ථිං බහුමායාභාවං අජානන්තො මාතුගාමස්ස සද්දහිත්වා ‘‘මං එසා ලජ්ජතී’’ති එවංසඤ්ඤී අහොසි, තෙනස්ස අඤ්ඤාණභාවං පකාසෙන්තො රාජා එවමාහ, අයමෙත්ථාධිප්පායො . **අණ්ඩභූතාභතා භරියාති** අණ්ඩං වුච්චති බීජං, බීජභූතා මාතුකුච්ඡිතො අනික්ඛන්තකාලෙයෙව ආභතා ආනීතා, **භතාති** වා පුට්ඨාති අත්ථො. කා සා? **භරියා** පජාපති පාදපරිචාරිකා. සා හි භත්තවත්ථාදීහි භරිතබ්බතාය, භින්නසංවරතාය, ලොකධම්මෙහි භරිතතාය වා ‘‘භරියා’’ති වුච්චති. **තාසු කො ජාතු විස්සසෙති ජාතූති** එකංසාධිවචනං, තාසු මාතුකුච්ඡිතො පට්ඨාය රක්ඛියමානාසුපි එවං විප්පකාරං ආපජ්ජන්තීසු භරියාසු කො නාම පණ්ඩිතො පුරිසො එකංසෙන විස්සසෙ, ‘‘නිබ්බිකාරා එසා මයී’’ති කො සද්දහෙය්‍යාති අත්ථො. අසද්ධම්මවසෙන හි ආමන්තකෙසු නිමන්තකෙසු විජ්ජමානෙසු මාතුගාමො නාම න සක්කා රක්ඛිතුන්ති.

එවං බොධිසත්තො බ්‍රාහ්මණස්ස ධම්මං දෙසෙසි. බ්‍රාහ්මණො බොධිසත්තස්ස ධම්මදෙසනං සුත්වා නිවෙසනං ගන්ත්වා තං මාණවිකං ආහ – ‘‘තයා කිර එවරූපං පාපකම්මං කත’’න්ති? ‘‘අය්‍ය, කො එවමාහ, න කරොමි, ‘අහමෙව පහරිං, න අඤ්ඤො කොචි’. සචෙ න සද්දහථ, අහං ‘තුම්හෙ ඨපෙත්වා අඤ්ඤස්ස පුරිසස්ස හත්ථසම්ඵස්සං න ජානාමී’ති සච්චකිරියං කත්වා අග්ගිං පවිසිත්වා තුම්හෙ සද්දහාපෙස්සාමී’’ති. බ්‍රාහ්මණො ‘‘එවං හොතූ’’ති මහන්තං දාරුරාසිං කාරෙත්වා අග්ගිං කත්වා තං පක්කොසාපෙත්වා ‘‘සචෙ අත්තනො සද්දහසි, අග්ගිං පවිසාහී’’ති ආහ.

මාණවිකා අත්තනො පරිචාරිකං පඨමමෙව සික්ඛාපෙසි ‘‘අම්ම, තව පුත්තං තත්ථ ගන්ත්වා මම අග්ගිං පවිසනකාලෙ හත්ථග්ගහණං කාතුං වදෙහී’’ති. සා ගන්ත්වා තථා අවච. ධුත්තො ආගන්ත්වා පරිසමජ්ඣෙ අට්ඨාසි. සා මාණවිකා බ්‍රාහ්මණං වඤ්චෙතුකාමා මහාජනමජ්ඣෙ ඨත්වා ‘‘බ්‍රාහ්මණ, තං ඨපෙත්වා අඤ්ඤස්ස පුරිසස්ස හත්ථසම්ඵස්සං නාම න ජානාමි, ඉමිනා සච්චෙන අයං අග්ගි මා මං ඣාපෙසී’’ති අග්ගිං පවිසිතුං ආරද්ධා. තස්මිං ඛණෙ ධුත්තො ‘‘පස්සථ භො පුරොහිතබ්‍රාහ්මණස්ස කම්මං, එවරූපං මාතුගාමං අග්ගිං පවෙසාපෙතී’’ති ගන්ත්වා තං මාණවිකං හත්ථෙ ගණ්හි. සා හත්ථං විස්සජ්ජාපෙත්වා පුරොහිතං ආහ – ‘‘අය්‍ය, මම සච්චකිරියා භින්නා, න සක්කා අග්ගිං පවිසිතු’’න්ති. ‘‘කිංකාරණා’’ති? ‘‘අජ්ජ මයා එවරූපා සච්චකිරියා කතා ‘ඨපෙත්වා මම සාමිකං අඤ්ඤස්ස පුරිසස්ස හත්ථසම්ඵස්සං න ජානාමී’ති , ඉදානි චම්හි ඉමිනා පුරිසෙන හත්ථෙ ගහිතා’’ති. බ්‍රාහ්මණො ‘‘වඤ්චිතො අහං ඉමායා’’ති ඤත්වා තං පොථෙත්වා නීහරාපෙසි. එවං අසද්ධම්මසමන්නාගතා කිරෙතා ඉත්ථියො තාව මහන්තම්පි පාපකම්මං කත්වා අත්තනො සාමිකං වඤ්චෙතුං ‘‘නාහං එවරූපං කම්මං කරොමී’’ති දිවසම්පි සපථං කුරුමානා නානාචිත්තාව හොන්ති. තෙන වුත්තං –

‘‘චොරීනං බහුබුද්ධීනං, යාසු සච්චං සුදුල්ලභං;
ථීනං භාවො දුරාජානො, මච්ඡස්සෙවොදකෙ ගතං. (ජා. 2.21.347);

‘‘මුසා තාසං යථා සච්චං, සච්චං තාසං යථා මුසා;
ගාවො බහි තිණස්සෙව, ඔමසන්ති වරං වරං.

‘‘චොරියො කථිනා හෙතා, වාළා ච ලපසක්ඛරා;
න තා කිඤ්චි න ජානන්ති, යං මනුස්සෙසු වඤ්චන’’න්ති. (ජා. 2.21.332, 334);

සත්ථා ‘‘එවං අරක්ඛියො මාතුගාමො’’ති ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙසි, සච්චපරියොසානෙ උක්කණ්ඨිතභික්ඛු සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨහි. සත්ථාපි අනුසන්ධිං ඝටෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි ‘‘තදා බාරාණසිරාජා අහමෙව අහොසි’’න්ති.

අණ්ඩභූතජාතකවණ්ණනා දුතියා.

[63] 3. තක්කපණ්ඩිතජාතකවණ්ණනා

කොධනා අකතඤ්ඤූ චාති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො උක්කණ්ඨිතභික්ඛුඤ්ඤෙවාරබ්භ කථෙසි. තඤ්හි සත්ථා ''සච්චං කිර ත්වං භික්ඛු උක්කණ්ඨිතොසී''ති පුච්ඡිත්වා ''සච්ච''න්ති වුත්තෙ ''ඉත්ථියො නාම භික්ඛු අකතඤ්ඤූ මිත්තදුබ්භා, කස්මා තා නිස්සාය උක්කණ්ඨිතොසී''ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා ගඞ්ගාතීරෙ අස්සමං මාපෙත්වා සමාපත්තියො චෙව අභිඤ්ඤායො ච නිබ්බත්තෙත්වා ඣානසුඛෙන විහරති. තස්මිං සමයෙ බාරාණසිසෙට්ඨිනො ධීතා දුට්ඨකුමාරී නාම චණ්ඩා අහොසි ඵරුසා, දාසකම්මකරෙ අක්කොසති පරිභාසති පහරති. අථ නං එකදිවසං පරිවාරමනුස්සා ගහෙත්වා ''ගඞ්ගාය කීළිස්සාමා''ති අගමංසු. තෙසං කීළන්තානඤ්ඤෙව සූරියත්ථඞ්ගමනවෙලා ජාතා, මෙඝො උට්ඨහි, මනුස්සා මෙඝං දිස්වා ඉතො චිතො ච වෙගෙන පලායිංසු. සෙට්ඨිධීතායපි දාසකම්මකරා ''අජ්ජ අම්හෙහි එතිස්සා පිට්ඨිං පස්සිතුං වට්ටතී''ති තං අන්තොඋදකස්මිංයෙව ඡඩ්ඩෙත්වා උත්තරිංසු. දෙවො පාවස්සි, සූරියොපි අත්ථඞ්ගතො, අන්ධකාරො ජාතො. තෙ තාය විනාව ගෙහං ගන්ත්වා ''කහං සා''ති වුත්තෙ ''ගඞ්ගාතො තාව උත්තිණ්ණා, අථ නං න ජානාම කහං ගතා''ති. ඤාතකා විචිනිත්වාපි න පස්සිංසු.

සා මහාවිරවං විරවන්තී උදකෙන වුය්හමානා අඩ්ඪරත්තසමයෙ බොධිසත්තස්ස පණ්ණසාලාසමීපං පාපුණි. සො තස්සා සද්දං සුත්වා ''මාතුගාමස්ස සද්දො එසො, පරිත්තාණමස්සා කරිස්සාමී''ති තිණුක්කං ආදාය නදීතීරං ගන්ත්වා තං දිස්වා ''මා භායි, මා භායී''ති අස්සාසෙත්වා නාගබලො ථාමසම්පන්නො බොධිසත්තො නදිං තරමානො ගන්ත්වා තං උක්ඛිපිත්වා අස්සමපදං ආනෙත්වා අග්ගිං කත්වා අදාසි. සීතෙ විගතෙ මධුරානි ඵලාඵලානි උපනාමෙසි. තානි ඛාදිත්වා ඨිතං ''කත්ථ වාසිකාසි, කථඤ්ච ගඞ්ගාය පතිතාසී''ති පුච්ඡි. සා තං පවත්තිං ආරොචෙසි. අථ නං ''ත්වං ඉධෙව වසා''ති පණ්ණසාලාය වසාපෙන්තො ද්වීහතීහං සයං අබ්භොකාසෙ වසිත්වා ''ඉදානි ගච්ඡා''ති ආහ. සා ''ඉමං තාපසං සීලභෙදං පාපෙත්වා ගහෙත්වා ගමිස්සාමී''ති න ගච්ඡති. අථ ගච්ඡන්තෙ කාලෙ ඉත්ථිකුත්තං ඉත්ථිලීලං දස්සෙත්වා තස්ස සීලභෙදං කත්වා ඣානං අන්තරධාපෙසි. සො තං ගහෙත්වා අරඤ්ඤෙයෙව වසති. අථ නං සා ආහ ''අය්‍ය, කිං නො අරඤ්ඤවාසෙන, මනුස්සපථං ගමිස්සාමා''ති? සො තං ආදාය එකං පච්චන්තගාමකං ගන්ත්වා තක්කභතියා ජීවිකං කප්පෙත්වා තං පොසෙති. තස්ස තක්කං වික්කිණිත්වා ජීවතීති ''තක්කපණ්ඩිතො''ති නාමං අකංසු. අථස්ස ගාමවාසිනො පරිබ්බයං දත්වා ''අම්හාකං සුයුත්තදුයුත්තකං ආචික්ඛන්තො එත්ථ වසා''ති ගාමද්වාරෙ කුටියං වාසෙසුං.

තෙන ච සමයෙන චොරා පබ්බතා ඔරුය්හ පච්චන්තං පහරන්ති. තෙ එකදිවසං තං ගාමං පහරිත්වා ගාමවාසිකෙහියෙව භණ්ඩිකා උක්ඛිපාපෙත්වා ගච්ඡන්තා තම්පි සෙට්ඨිධීතරං ගහෙත්වා අත්තනො වසනට්ඨානං ගන්ත්වා සෙසජනෙ විස්සජ්ජෙසුං. චොරජෙට්ඨකො පන තස්සා රූපෙ බජ්ඣිත්වා තං අත්තනො භරියං අකාසි. බොධිසත්තො ''ඉත්ථන්නාමා කහ''න්ති පුච්ඡි. ''චොරජෙට්ඨකෙන ගහෙත්වා අත්තනො භරියා කතා''ති ච සුත්වාපි ''න සා තත්ථ මයා විනා වසිස්සති, පලායිත්වා ආගච්ඡිස්සතී''ති තස්සා ආගමනං ඔලොකෙන්තො තත්ථෙව වසි.

සෙට්ඨිධීතාපි චින්තෙසි ''අහං ඉධ සුඛං වසාමි, කදාචි මං තක්කපණ්ඩිතො කිඤ්චිදෙව නිස්සාය ආගන්ත්වා ඉතො ආදාය ගච්ඡෙය්‍ය, අථ එතස්මා සුඛා පරිහායිස්සාමි, යන්නූනාහං සම්පියායමානා විය තං පක්කොසාපෙත්වා ඝාතාපෙය්‍ය''න්ති. සා එකං මනුස්සං පක්කොසිත්වා ''අහං ඉධ දුක්ඛං ජීවාමි, තක්කපණ්ඩිතො ආගන්ත්වා මං ආදාය ගච්ඡතූ''ති සාසනං පෙසෙසි. සො තං සාසනං සුත්වා සද්දහිත්වා තත්ථ ගන්ත්වා ගාමද්වාරෙ ඨත්වා සාසනං පෙසෙසි. සා නික්ඛමිත්වා තං දිස්වා ''අය්‍ය, සචෙ මයං ඉදානි ගච්ඡිස්සාම, චොරජෙට්ඨකො අනුබන්ධිත්වා උභොපි අම්හෙ ඝාතෙස්සති, රත්තිභාගෙ ගච්ඡිස්සාමා''ති තං ආනෙත්වා භොජෙත්වා කොට්ඨකෙ නිසීදාපෙත්වා සායං චොරජෙට්ඨකස්ස ආගන්ත්වා සුරං පිවිත්වා මත්තකාලෙ ''සාමි, සචෙ ඉමාය වෙලාය තව සත්තුං පස්සෙය්‍යාසි, කින්ති නං කරෙය්‍යාසී''ති ආහ. ''ඉදඤ්චිදඤ්ච කරිස්සාමීති''. ''කිං පන සො දූරෙ, නනු කොට්ඨකෙ නිසින්නො''ති? චොරජෙට්ඨකො උක්කං ආදාය තත්ථ ගන්ත්වා තං දිස්වා ගහෙත්වා ගෙහමජ්ඣෙ පාතෙත්වා කප්පරාදීහි යථාරුචිං පොථෙසි. සො පොථියමානොපි අඤ්ඤං කිඤ්චි අවත්වා ''කොධනා අකතඤ්ඤූ ච, පිසුණා මිත්තභෙදිකා''ති එත්තකමෙව වදති. චොරො තං පොථෙත්වා බන්ධිත්වා නිපජ්ජාපෙත්වා සායමාසං භුඤ්ජිත්වා සයි. පබුද්ධො ජිණ්ණාය සුරාය පුන තං පොථෙතුං ආරභි, සොපි තානෙව චත්තාරි පදානි වදති.

චොරො චින්තෙසි ''අයං එවං පොථියමානොපි අඤ්ඤං කිඤ්චි අවත්වා ඉමානෙව චත්තාරි පදානි වදති, පුච්ඡිස්සාමි න''න්ති තස්සා සුත්තභාවං ඤත්වා තං පුච්ඡි ''අම්භො ත්වං එවං පොථියමානොපි කස්මා එතානෙව පදානි වදසී''ති? තක්කපණ්ඩිතො ''තෙන හි සුණාහී''ති තං කාරණං ආදිතො පට්ඨාය කථෙසි. ''අහං පුබ්බෙ අරඤ්ඤවාසිකො එකො තාපසො ඣානලාභී, ස්වාහං එතං ගඞ්ගාය වුය්හමානං උත්තාරෙත්වා පටිජග්ගිං. අථ මං එසා පලොභෙත්වා ඣානා පරිහාපෙසි, ස්වාහං අරඤ්ඤං පහාය එතං පොසෙන්තො පච්චන්තගාමකෙ වසාමි, අථෙසා චොරෙහි ඉධානීතා 'අහං දුක්ඛං වසාමි, ආගන්ත්වා මං නෙතූ'ති මය්හං සාසනං පෙසෙත්වා ඉදානි තව හත්ථෙ පාතෙසි, ඉමිනා කාරණෙනාහං එවං කථෙමී''ති. චොරො චින්තෙසි ''යා එසා එවරූපෙ ගුණසම්පන්නෙ උපකාරකෙ එවං විප්පටිපජ්ජි, සා මය්හං කතරං නාම උපද්දවං න කරෙය්‍ය, මාරෙතබ්බා එසා''ති සො තක්කපණ්ඩිතං අස්සාසෙත්වා තං පබොධෙත්වා ඛග්ගං ආදාය නික්ඛම්ම ''එතං පුරිසං ගාමද්වාරෙ ඝාතෙස්සාමී''ති වත්වා තාය සද්ධිං බහිගාමං ගන්ත්වා ''එතං හත්ථෙ ගණ්හා''ති තං තාය හත්ථෙ ගාහාපෙත්වා ඛග්ගං ආදාය තක්කපණ්ඩිතං පහරන්තො විය තං ද්විධා ඡින්දිත්වා සසීසං න්හාපෙත්වා තක්කපණ්ඩිතං කතිපාහං පණීතෙන භොජනෙන සන්තප්පෙත්වා ඉදානි කහං

ගමිස්සසී''ති ආහ. තක්කපණ්ඩිතො ''සරාවාසෙන මෙ කිච්චං නත්ථි, ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා තත්ථෙව අරඤ්ඤෙ වසිස්සාමී''ති ආහ. ''තෙන හි අහම්පි පබ්බජිස්සාමී''ති උභොපි පබ්බජිත්වා තං අරඤ්ඤායතනං ගන්ත්වා පඤ්ච අභිඤ්ඤා අට්ඨ ච සමාපත්තියො නිබ්බත්තෙත්වා ජීවිතපරියොසානෙ බ්‍රහ්මලොකූපගා අහෙසුං.

සත්ථා ඉමානි ද්වෙ වත්ථූනි කථෙත්වා අනුසන්ධිං ඝටෙත්වා අභිසම්බුද්ධො හුත්වා ඉමං ගාථමාහ –

63. ''කොධනා අකතඤ්ඤූ ච, පිසුණා මිත්තභෙදිකා;
බ්‍රහ්මචරියං චර භික්ඛු, සො සුඛං න විහාහිසී''ති.

තත්‍රායං පිණ්ඩත්ථො – **භික්ඛු** ඉත්ථියො නාමෙතා **කොධනා,** උප්පන්නං කොධං නිවාරෙතුං න සක්කොන්ති. **අකතඤ්ඤූ ච,** අතිමහන්තම්පි උපකාරං න ජානන්ති. **පිසුණා** ච, පියසුඤ්ඤභාවකරණමෙව කථං කථෙන්ති. **මිත්තභෙදිකා,** මිත්තෙ භින්දන්ති, මිත්තභෙදනකථං කථනසීලායෙව , එවරූපෙහි පාපධම්මෙහි සමන්නාගතා එතා. කිං තෙ එතාහි, **බ්‍රහ්මචරියං චර භික්ඛු,** අයඤ්හි මෙථුනවිරති පරිසුද්ධට්ඨෙන බ්‍රහ්මචරියං නාම, තං චර. **සො සුඛං න විහාහිසීති** සො ත්වං එතං බ්‍රහ්මචරියවාසං වසන්තො ඣානසුඛං මග්ගසුඛං ඵලසුඛඤ්ච න විහාහිසි, එතං සුඛං න විජහිස්සති, එතස්මා සුඛා න පරිහායිස්සසීති අත්ථො. ''න පරිහාහිසී''තිපි පාඨො, අයමෙවත්ථො.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙසි, සච්චපරියොසානෙ උක්කණ්ඨිතභික්ඛු සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨහි. සත්ථා ජාතකං සමොධානෙසි – ''තදා චොරජෙට්ඨකො ආනන්දො අහොසි, තක්කපණ්ඩිතො පන අහමෙව අහොසි''න්ති.

තක්කපණ්ඩිතජාතකවණ්ණනා තතියා.

[64] 4. දුරාජානජාතකවණ්ණනා

මාසු නන්දි ඉච්ඡති මන්ති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො එකං උපාසකං ආරබ්භ කථෙසි. එකො කිර සාවත්ථිවාසී උපාසකො තීසු සරණෙසු පඤ්චසු ච සීලෙසු පතිට්ඨිතො බුද්ධමාමකො, ධම්මමාමකො, සඞ්ඝමාමකො, භරියා පනස්ස දුස්සීලා පාපධම්මා. යං දිවසං මිච්ඡාචාරං චරති, තං දිවසං සතකීතදාසී විය හොති, මිච්ඡාචාරස්ස පන අකතදිවසෙ සාමිනී විය හොති චණ්ඩා ඵරුසා. සො තස්සා භාවං ජානිතුං න සක්කොති, අථ තාය උබ්බාළ්හො බුද්ධූපට්ඨානං න ගච්ඡති. අථ නං එකදිවසං ගන්ධපුප්ඵාදීනි ආදාය ආගන්ත්වා වන්දිත්වා නිසින්නං සත්ථා ආහ – ''කිං නු ඛො ත්වං, උපාසක, සත්තට්ඨ දිවසෙ බුද්ධූපට්ඨානං නාගච්ඡසී''ති. සරණීි මෙ, භන්තෙ, එකස්මිං දිවසෙ සතකීතදාසී විය හොති, එකස්මිං දිවසෙ සාමිනී විය චණ්ඩා ඵරුසා. අහං තස්සා භාවං ජානිතුං න සක්කොමි, ස්වාහං තාය උබ්බාළ්හො බුද්ධූපට්ඨානං නාගච්ඡාමීති. අථස්ස වචනං සුත්වා සත්ථා ''උපාසක, 'මාතුගාමස්ස භාවො නාම දුජ්ජානො'ති පුබ්බෙපි තෙ පණ්ඩිතා කථයිංසු, ත්වං පන තං භවසඞ්ඛෙපගතත්තා සල්ලක්ඛෙතුං න සක්කොසී''ති වත්වා තෙන යාචිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො දිසාපාමොක්ඛො ආචරියො හුත්වා පඤ්ච මාණවකසතානි සිප්පං සික්ඛාපෙති. අථෙකො තිරොරට්ඨවාසිකො බ්‍රාහ්මණමාණවකො ආගන්ත්වා තස්ස සන්තිකෙ සිප්පං උග්ගණ්හන්තො එකාය ඉත්ථියා පටිබද්ධචිත්තො හුත්වා තං භරියං කත්වා තස්මිංයෙව බාරාණසිනගරෙ වසන්තො ද්වෙ තිස්සො වෙලායො ආචරියස්ස උපට්ඨානං න ගච්ඡති. සා පනස්ස භරියා දුස්සීලා පාපධම්මා. මිච්ඡාචාරං චිණ්ණදිවසෙ දාසී විය හොති, අචිණ්ණදිවසෙ සාමිනී විය හොති චණ්ඩා ඵරුසා. සො තස්සා භාවං ජානිතුං අසක්කොන්තො තාය උබ්බාළ්හො ආකුලචිත්තො ආචරියස්ස උපට්ඨානං න ගච්ඡති. අථ නං සත්තට්ඨ දිවසෙ අතික්කමිත්වා ආගතං ''කිං, මාණව , න පඤ්ඤායසී''ති ආචරියො පුච්ඡි. සො ''භරියා මං, ආචරිය, එකදිවසං ඉච්ඡති පත්ථෙති, දාසී විය නිහතමානා හොති. එකදිවසං සාමිනී විය ථද්ධා චණ්ඩා ඵරුසා, අහං තස්සා භාවං ජානිතුං න සක්කොමි, තාය උබ්බාළ්හො ආකුලචිත්තො තුම්හාකං උපට්ඨානං නාගතොම්හී''ති. ආචරියො ''එවමෙතං, මාණව, ඉත්ථියො නාම අනාචාරං චිණ්ණදිවසෙ සාමිකං අනුවත්තන්ති, දාසී විය නිහතමානා හොන්ති. අනාචිණ්ණදිවසෙ පන මානත්ථද්ධා හුත්වා සාමිකං න ගණෙන්ති. එවං ඉත්ථියො නාමෙතා අනාචාරා දුස්සීලා, තාසං භාවො නාම දුජ්ජානො, තාසු ඉච්ඡන්තීසුපි අනිච්ඡන්තීසුපි මජ්ඣත්තෙනෙව භවිතබ්බ''න්ති වත්වා තස්සොවාදවසෙන ඉමං ගාථමාහ –

64. ''මා සු නන්දි ඉච්ඡති මං, මා සු සොචි න මිච්ඡති;
ථීනං භාවො දුරාජානො, මච්ඡස්සෙවොදකෙ ගත''න්ති.

තත්ථ **මා සු නන්දි ඉච්ඡති ම**න්ති **සු**-කාරො නිපාතමත්තං, ''අයං ඉත්ථී මං ඉච්ඡති පත්ථෙති, මයි සිනෙහං කරොතී''ති මා තුස්සි. **මා සු සොචි න මිච්ඡතීති** ''අයං මං න ඉච්ඡතී''තිපි මා සොචි, තස්සා ඉච්ඡමානාය නන්දිං, න ඉච්ඡමානාය ච සොකං අකත්වා මජ්ඣත්තොව හොහීති දීපෙති. **ථීනං භාවො දුරාජානොති** ඉත්ථීනං භාවො නාම ඉත්ථිමායාය පටිච්ඡන්නත්තා දුරාජානො. යථා කිං? **මච්ඡස්සෙවොදකෙ ගතන්ති** යථා මච්ඡස්ස ගමනං උදකෙන පටිච්ඡන්නත්තා දුජ්ජානං, තෙනෙව සො කෙවට්ටෙ ආගතෙ උදකෙන ගමනං පටිච්ඡාදෙත්වා පලායති, අත්තානං ගණ්හිතුං න දෙති, එවමෙව ඉත්ථියො මහන්තම්පි දුස්සීලකම්මං කත්වා ''මයං එවරූපං න කරොමා''ති අත්තනා කතකම්මං ඉත්ථිමායාය පටිච්ඡාදෙත්වා සාමිකෙ වඤ්චෙන්ති . එවං ඉත්ථියො නාමෙතා පාපධම්මා දුරාජානා, තාසු මජ්ඣත්තොයෙව සුඛිතො හොතීති.

එවං බොධිසත්තො අන්තෙවාසිකස්ස ඔවාදං අදාසි. තතො පට්ඨාය සො තස්සා උපරි මජ්ඣත්තොව අහොසි. සාපිස්ස භරියා ‘‘ආචරියෙන කිර මෙ දුස්සීලභාවො ඤාතො’’ති තතො පට්ඨාය න අනාචාරං චරි. සාපි තස්ස උපාසකස්ස ඉත්ථී ‘‘සම්මාසම්බුද්ධෙන කිර මය්හං දුරාචාරභාවො ඤාතො’’ති තතො පට්ඨාය පාපකම්මං නාම න අකාසි.

සත්ථාපි ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙසි, සච්චපරියොසානෙ සො උපාසකො සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨහි, සත්ථා අනුසන්ධිං ඝටෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා ජයම්පතිකායෙව ඉදානි ජයම්පතිකා, ආචරියො පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

දුරාජානජාතකවණ්ණනා චතුත්ථා.

[65] 5. අනභිරතිජාතකවණ්ණනා

යථා නදී ච පන්ථො චාති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො තථාරූපංයෙව උපාසකං ආරබ්භ කථෙසි. සො පන පරිග්ගණ්හන්තො තස්සා දුස්සීලභාවං ඤත්වා භණ්ඩිතො චිත්තබ්‍යාකුලතාය සත්තට්ඨ දිවසෙ උපට්ඨානං නාගමාසි. සො එකදිවසං විහාරං ගන්ත්වා තථාගතං වන්දිත්වා නිසින්නො ‘‘කස්මා සත්තට්ඨ දිවසානි නාගතොසී’’ති වුත්තෙ ‘‘භරියා මෙ, භන්තෙ, දුස්සීලා, තස්සා උපරි බ්‍යාකුලචිත්තතාය නාගතොම්හී’’ති ආහ. සත්ථා ‘‘උපාසක, ඉත්ථීසු ‘අනාචාරා එතා’ති කොපං අකත්වා මජ්ඣත්තෙනෙව භවිතුං වට්ටතීති පුබ්බෙපි තෙ පණ්ඩිතා කථයිංසු, ත්වං පන භවන්තරෙන පටිච්ඡන්නත්තා තං කාරණං න සල්ලක්ඛෙසී’’ති වත්වා තෙන යාචිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො පුරිමනයෙනෙව දිසාපාමොක්ඛො ආචරියො අහොසි. අථස්ස අන්තෙවාසිකො භරියාය දොසං දිස්වා බ්‍යාකුලචිත්තතාය කතිපාහං අනාගන්ත්වා එකදිවසං ආචරියෙන පුච්ඡිතො තං කාරණං නිවෙදෙසි. අථස්ස ආචරියො ‘‘තාත, ඉත්ථියො නාම සබ්බසාධාරණා , තාසු ‘දුස්සීලා එතා’ති පණ්ඩිතා කොපං න කරොන්තී’’ති වත්වා ඔවාදවසෙන ඉමං ගාථමාහ –

65. ‘‘යථා නදී ච පන්ථො ච, පානාගාරං සභා පපා;
එවං ලොකිත්ථියො නාම, නාසං කුජ්ඣන්ති පණ්ඩිතා’’ති.

තත්ථ **යථා නදීති** යථා අනෙකතිත්ථා නදී න්හානත්ථාය සම්පත්තසම්පත්තානං චණ්ඩාලාදීනම්පි ඛත්තියාදීනම්පි සාධාරණා, න තත්ථ කොචි න්හායිතුං න ලභති නාම. **‘‘පන්ථො’’**තිආදීසුපි යථා මහාමග්ගොපි සබ්බෙසං සාධාරණො , න කොචි තෙන ගන්තුං න ලභති. **පානාගාරම්පි** සුරාගෙහං සබ්බෙසං සාධාරණං, යො යො පාතුකාමො, සබ්බො තත්ථ පවිසතෙව. පුඤ්ඤත්ථිකෙහි තත්ථ තත්ථ මනුස්සානං නිවාසත්ථාය කතා **සභාපි** සාධාරණා, න තත්ථ කොචි පවිසිතුං න ලභති. මහාමග්ගෙ පානීයචාටියො ඨපෙත්වා කතා **පපාපි** සබ්බෙසං සාධාරණා, න තත්ථ කොචි පානීයං පිවිතුං න ලභති. **එවං ලොකිත්ථියො නාමාති** එවමෙව තාත මාණව ඉමස්මිං ලොකෙ ඉත්ථියොපි සබ්බසාධාරණාව, තෙනෙව ච සාධාරණට්ඨෙන නදීපන්ථපානාගාරසභාපපාසදිසා. තස්මා **නාසං කුජ්ඣන්ති පණ්ඩිතා,** එතාසං ඉත්ථීනං ‘‘ලාමිකා එතා අනාචාරා දුස්සීලා සබ්බසාධාරණා’’ති චින්තෙත්වා පණ්ඩිතා ඡෙකා බුද්ධිසම්පන්නා න කුජ්ඣන්තීති.

එවං බොධිසත්තො අන්තෙවාසිකස්ස ඔවාදං අදාසි, සො තං ඔවාදං සුත්වා මජ්ඣත්තො අහොසි. භරියාපිස්ස ‘‘ආචරියෙන කිරම්හි ඤාතා’’ති තතො පට්ඨාය පාපකම්මං න අකාසි. තස්සපි උපාසකස්ස භරියා ‘‘සත්ථාරා කිරම්හි ඤාතා’’ති තතො පට්ඨාය පාපකම්මං න අකාසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙසි, සච්චපරියොසානෙ උපාසකො සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨහි. සත්ථාපි අනුසන්ධිං ඝටෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා ජයම්පතිකාව එතරහි ජයම්පතිකා, ආචරියබ්‍රාහ්මණො පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

අනභිරතිජාතකවණ්ණනා පඤ්චමා.

[66] 6. මුදුලක්ඛණජාතකවණ්ණනා

එකා ඉච්ඡා පුරෙ ආසීති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො සංකිලෙසං ආරබ්භ කථෙසි. එකො කිර සාවත්ථිවාසී කුලපුත්තො සත්ථු ධම්මදෙසනං සුත්වා රතනසාසනෙ උරං දත්වා පබ්බජිත්වා පටිපන්නකො යොගාවචරො අවිස්සට්ඨකම්මට්ඨානො හුත්වා එකදිවසං සාවත්ථියං පිණ්ඩාය චරන්තො එකං අලඞ්කතපටියත්තං ඉත්ථිං දිස්වා සුභවසෙන ඉන්ද්‍රියානි භින්දිත්වා ඔලොකෙසි. තස්ස අබ්භන්තරෙ කිලෙසො චලි, වාසියා ආකොටිතඛීරරුක්ඛො විය අහොසි. සො තතො පට්ඨාය කිලෙසවසිකො හුත්වා නෙව කායස්සාදං න චිත්තස්සාදං ලභති, භන්තමිගසප්පටිභාගො සාසනෙ අනභිරතො පරූළ්හකෙසලොමනඛො කිලිට්ඨචීවරො අහොසි. අථස්ස ඉන්ද්‍රියවිකාරං දිස්වා සහායකා භික්ඛූ ‘‘කිං නු ඛො තෙ, ආවුසො, න යථා පොරාණානි ඉන්ද්‍රියානී’’ති පුච්ඡිංසු. අනභිරතොස්මි, ආවුසොති.

අථ නං තෙ සත්ථු සන්තිකං නයිංසු. සත්ථා ‘‘කිං, භික්ඛවෙ, අනිච්ඡමානං භික්ඛුං ආදාය ආගතත්ථා’’ති පුච්ඡි. ‘‘අයං, භන්තෙ, භික්ඛු අනභිරතො’’ති? ‘‘සච්චං භික්ඛූ’’ති. ‘‘සච්චං භගවා’’ති. ‘‘කො තං උක්කණ්ඨාපෙසී’’ති? ‘‘අහං, භන්තෙ, පිණ්ඩාය චරන්තො එකං ඉත්ථිං දිස්වා ඉන්ද්‍රියානි භින්දිත්වා ඔලොකෙසිං, අථ මෙ කිලෙසො චලි, තෙනම්හි උක්කණ්ඨිතො’’ති. අථ නං සත්ථා ‘‘අනච්ඡරියමෙතං භික්ඛු, යං ත්වං ඉන්ද්‍රියානි භින්දිත්වා විසභාගාරම්මණං

සුභවසෙන ඔලොකෙන්තො කිලෙසෙහි කම්පිතො, පුබ්බෙ පඤ්චාභිඤ්ඤා අට්ඨසමාපත්තිලාභිනො ඣානබලෙන කිලෙසෙ වික්ඛම්භෙත්වා විසුද්ධචිත්තා ගගනතලචරා බොධිසත්තාපි ඉන්ද්‍රියානි භින්දිත්වා විසභාගාරම්මණං ඔලොකයමානා ඣානා පරිහායිත්වා කිලෙසෙහි කම්පිතා මහාදුක්ඛං අනුභවිංසු. න හි සිනෙරුඋප්පාටනකවාතො හත්ථිමත්තං මුණ්ඩපබ්බතං, මහාජම්බුඋම්මූලකවාතො ඡින්නතටෙ විරූළ්හගච්ඡකං, මහාසමුද්දං වා පන සොසනකවාතො බුද්දකතළාකං කිස්මිඤ්චිදෙව ගණෙති, එවං උත්තමබුද්ධීනං නාම විසුද්ධචිත්තානං බොධිසත්තානං අඤ්ඤාණභාවකරා කිලෙසා තයි කිං ලජ්ජිස්සන්ති, විසුද්ධාපි සත්තා සංකිලිස්සන්ති, උත්තමයසසමඞ්ගිනොපි ආයසක්‍යං පාපුණන්තී''ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො කාසිරට්ඨෙ එකස්ස මහාවිභවස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස කුලෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤුතං පත්තො සබ්බසිප්පානං පාරං ගන්ත්වා කාමෙ පහාය ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා කසිණපරිකම්මං කත්වා පඤ්ච අභිඤ්ඤා ච අට්ඨ සමාපත්තියො ච උප්පාදෙත්වා ඣානසුඛෙන වීතිනාමෙන්තො හිමවන්තප්පදෙසෙ වාසං කප්පෙසි. සො එකස්මිං කාලෙ ලොණම්බිලසෙවනත්ථාය හිමවන්තා ඔතරිත්වා බාරාණසිං පත්වා රාජුය්‍යානෙ වසිත්වා පුනදිවසෙ කතසරීරපටිජග්ගනො රත්තවාකමයං නිවාසනපාරුපනං සණ්ඨාපෙත්වා අජිනචම්මං එකස්මිං අංසෙ කත්වා ජටාමණ්ඩලං බන්ධිත්වා භික්ඛාභාජනමාදාය බාරාණසියං භික්ඛාය චරමානො රඤ්ඤො ඝරද්වාරං සම්පාපුණි. රාජා තස්ස ඉරියාපථෙයෙව පසීදිත්වා පක්කොසාපෙත්වා මහාරහෙ ආසනෙ නිසීදාපෙත්වා පණීතෙන ඛාදනීයභොජනීයෙන සන්තප්පෙත්වා කතානුමොදනං උය්‍යානෙ වසනත්ථාය යාචි. සො සම්පටිච්ඡිත්වා රාජගෙහෙ භුඤ්ජිත්වා රාජකුලං ඔවදමානො තස්මිං උය්‍යානෙ සොළස වස්සානි වසි.

අථෙකදිවසං රාජා කුපිතං පච්චන්තං වූපසමෙතුං ගච්ඡන්තො මුදුලක්ඛණං නාම අග්ගමහෙසිං ''අප්පමත්තා අය්‍යස්ස උපට්ඨානං කරොහී''ති වත්වා අගමාසි. බොධිසත්තො රඤ්ඤො ගතකාලතො පට්ඨාය අත්තනො රුච්චනවෙලාය රාජගෙහං ගච්ඡති. අථෙකදිවසං මුදුලක්ඛණා බොධිසත්තස්ස ආහාරං සම්පාදෙත්වා – ''අජ්ජ අය්‍යො චිරායතී''ති ගන්ධොදකෙන න්හායිත්වා සබ්බාලඞ්කාරපටිමණ්ඩිතා මහාතලෙ චූළසයනං පඤ්ඤාපෙත්වා බොධිසත්තස්ස ආගමනං ඔලොකයමානා නිපජ්ජි. බොධිසත්තොපි අත්තනො වෙලං සල්ලක්ඛෙත්වා ඣානා වුට්ඨාය ආකාසෙනෙව රාජනිවෙසනං අගමාසි. මුදුලක්ඛණා වාකචීරසද්දං සුත්වාව ''අය්‍යො, ආගතො''ති වෙගෙන උට්ඨහි, තස්සා වෙගෙන උට්ඨහන්තියා මට්ඨසාටකො භස්සි. තාපසොපි සීහපඤ්ජරෙන පවිසන්තො දෙවියා විසභාගරූපාරම්මණං ඉන්ද්‍රියානි භින්දිත්වා සුභවසෙන ඔලොකෙසි. අථස්ස අබ්භන්තරෙ කිලෙසො චලි, වාසියා පහටඛීරරුක්ඛො විය අහොසි. තාවදෙවස්ස ඣානං අන්තරධායි, ඡින්නපක්ඛො කාකො විය අහොසි. සො ඨිතකොව ආහාරං ගහෙත්වා අභුඤ්ජිත්වාව කිලෙසකම්පිතො පාසාදා ඔරුය්හ උය්‍යානං ගන්ත්වා පණ්ණසාලං පවිසිත්වා එලකත්ථරණසයනස්ස හෙට්ඨා ආහාරං ඨපෙත්වා විසභාගාරම්මණෙන බද්ධො කිලෙසග්ගිනා ඩය්හමානො නිරාහාරතාය සුස්සමානො සත්ත දිවසානි එලකත්ථරණෙ නිපජ්ජි.

සත්තමෙ දිවසෙ රාජා පච්චන්තං වූපසමෙත්වා ආගතො නගරං පදක්ඛිණං කත්වා නිවෙසනං අගන්ත්වාව ''අය්‍යං පස්සිස්සාමී''ති උය්‍යානං ගන්ත්වා පණ්ණසාලං පවිසිත්වා තං නිපන්නකං දිස්වා ''එකං අඵාසුකං ජාතං මඤ්ඤෙ''ති පණ්ණසාලං සොධාපෙත්වා පාදෙ පරිමජ්ජන්තො ''කිං, අය්‍ය, අඵාසුක''න්ති පුච්ඡි. ''මහාරාජ අඤ්ඤං මෙ අඵාසුකං නත්ථි, කිලෙසවසෙන පනම්හි පටිබද්ධචිත්තො ජාතො''ති. ''කහං පටිබද්ධං තෙ, අය්‍ය, චිත්ත''න්ති? ''මුදුලක්ඛණාය, මහාරාජා''ති. ''සාධු අය්‍ය, අහං මුදුලක්ඛණං තුම්හාකං දම්මී''ති තාපසං ආදාය නිවෙසනං පවිසිත්වා දෙවිං සබ්බාලඞ්කාරපටිමණ්ඩිතං කත්වා තාපසස්ස අදාසි. දදමානොයෙව ච මුදුලක්ඛණාය සඤ්ඤමදාසි ''තයා අත්තනො බලෙන අය්‍යං රක්ඛිතුං වායමිතබ්බ''න්ති. ''සාධු, දෙව, රක්ඛිස්සාමී''ති. තාපසො දෙවිං ගහෙත්වා රාජනිවෙසනා ඔතරි.

අථ නං මහාද්වාරතො නික්ඛන්තකාලෙ ''අය්‍ය, අම්හාකං එකං ගෙහං ලද්ධුං වට්ටති, ගච්ඡ, රාජානං ගෙහං යාචාහී''ති ආහ. තාපසො ගන්ත්වා ගෙහං යාචි. රාජා මනුස්සානං වච්චකුටිකිච්චං සාධයමානං එකං ඡඩ්ඩිතගෙහං දාපෙසි. සො දෙවිං ගහෙත්වා තත්ථ අගමාසි, සා පවිසිතුං න ඉච්ඡති. ''කිංකාරණා න පවිසසී''ති? ''අසුචිභාවෙනා''ති. ඉදානි ''කිං කරොමී''ති. ''පටිජග්ගාහි න''න්ති වත්වා රඤ්ඤො සන්තිකං පෙසෙත්වා ''ගච්ඡ, කුද්දාලං ආහර, පච්ඡිං ආහරා''ති ආහරාපෙත්වා අසුචිඤ්ච සඞ්කාරඤ්ච ඡඩ්ඩාපෙත්වා ගොමයං ආහරාපෙත්වා ලිම්පාපෙත්වා පුනපි ''ගච්ඡ, මඤ්චං ආහර, පීඨං ආහර, අත්ථරණං ආහර, චාටිං ආහර, ඝටං ආහරා''ති එකමෙකං ආහරාපෙත්වා පුන උදකාහරණාදීනං අත්ථාය ආණාපෙසි. සො ඝටං ආදාය උදකං ආහරිත්වා චාටිං පූරෙත්වා න්හානොදකං සජ්ජෙත්වා සයනං අත්ථරි. අථ නං සයනෙ එකතො නිසින්නං දාඨිකාසු ගහෙත්වා ''තව සමණභාවං වා බ්‍රාහ්මණභාවං වා න ජානාසී''ති ඔණමෙත්වා අත්තනො අභිමුඛං ආකඩ්ඪි. සො තස්මිං කාලෙ සතිං පටිලභි, එත්තකං පන කාලං අඤ්ඤාණී අහොසි. එවං අඤ්ඤාණකරණා කිලෙසා නාම. ''කාමච්ඡන්දනීවරණං, භික්ඛවෙ, අන්ධකරණං අඤ්ඤාණකරණ''න්තිආදි (සං. නි. 5.221) වෙත්ථ වත්තබ්බං.

සො සතිං පටිලභිත්වා චින්තෙසි ''අයං තණ්හා වඩ්ඪමානා මම චතූහි අපායෙහි සීසං උක්ඛිපිතුං න දස්සති, අජ්ජෙව මයා ඉමං රඤ්ඤො නිය්‍යාදෙත්වා හිමවන්තං පවිසිතුං වට්ටතී''ති. සො තං ආදාය රාජානං උපසඞ්කමිත්වා ''මහාරාජ, තව දෙවියා මය්හං අත්ථො නත්ථි, කෙවලං මෙ ඉමං නිස්සාය තණ්හා වඩ්ඪිතා''ති වත්වා ඉමං ගාථමාහ –

66. ''එකා ඉච්ඡා පුරෙ ආසි, අලද්ධා මුදුලක්ඛණං;
යතො ලද්ධා අළාරක්ඛී, ඉච්ඡා ඉච්ඡං විජායථා''ති.

තත්‍රායං පිණ්ඩත්ථො – මහාරාජ, මය්හං ඉමං තව දෙවිං මුදුලක්ඛණං අලභිත්වා පුරෙ ‘‘අහො වතාහං එතං ලභෙය්‍ය’’න්ති **එකා ඉච්ඡා ආසි,** එකාව තණ්හා උප්පජ්ජි. යතො පන මෙ අයං **අළාරක්ඛී** විසාලනෙත්තා සොභනලොචනා ලද්ධා, අථ මෙ සා පුරිමිකා **ඉච්ඡා** ගෙහතණ්හං උපකරණතණ්හං උපභොගතණ්හන්ති උපරූපරි අඤ්ඤං නානප්පකාරං **ඉච්ඡං විජායථ** ජනෙසි උප්පාදෙසි. සා ඛො පන මෙ එවං වඩ්ඪමානා ඉච්ඡා අපායතො සීසං උක්ඛිපිතුං න දස්සති, අලං මෙ ඉමාය, ත්වඤ්ඤෙව තව හරියං ගණ්හ, අහං පන හිමවන්තං ගමිස්සාමීති තාවදෙව නට්ඨං ඣානං උප්පාදෙත්වා ආකාසෙ නිසින්නො ධම්මං දෙසෙත්වා රඤ්ඤො ඔවාදං දත්වා ආකාසෙනෙව හිමවන්තං ගන්ත්වා පුන මනුස්සපථං නාම නාගමාසි, බ්‍රහ්මවිහාරෙ පන භාවෙත්වා අපරිහීනජ්ඣානො බ්‍රහ්මලොකෙ නිබ්බත්ති.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙසි, සච්චපරියොසානෙ සො භික්ඛු අරහත්තඵලෙ පතිට්ඨහි. සත්ථාපි අනුසන්ධිං ඝටෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා රාජා ආනන්දො අහොසි, මුදුලක්ඛණා උප්පලවණ්ණා, ඉසි පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

මුදුලක්ඛණජාතකවණ්ණනා ඡට්ඨා.

[67] 7. උච්ඡඞ්ගජාතකවණ්ණනා

උච්ඡඞ්ගෙ දෙව මෙ පුත්තොති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො අඤ්ඤතරං ජානපදිත්ථිං ආරබ්භ කථෙසි. එකස්මිඤ්හි සමයෙ කොසලරට්ඨෙ තයො ජනා අඤ්ඤතරස්මිං අටවිමුඛෙ කසන්ති. තස්මිං සමයෙ අන්තොඅටවියං චොරා මනුස්සෙ විලුම්පිත්වා පලායිංසු. මනුස්සා තෙ චොරෙ පරියෙසිත්වා අපස්සන්තා තං ඨානං ආගම්ම ‘‘තුම්හෙ අටවියං විලුම්පිත්වා ඉදානි කස්සකා විය හොථා’’ති ‘‘තෙ චොරා ඉමෙ’’ති බන්ධිත්වා ආනෙත්වා කොසලරඤ්ඤො අදංසු. අථෙකා ඉත්ථී ආගන්ත්වා ‘‘අච්ඡාදනං මෙ දෙථ, අච්ඡාදනං මෙ දෙථා’’ති පරිදෙවන්තී පුනප්පුනං රාජනිවෙසනං පරියාති. රාජා තස්සා සද්දං සුත්වා ‘‘ගච්ඡථ, දෙථ ඉමිස්සා අච්ඡාදන’’න්ති ආහ. මනුස්සා සාටකං ගහෙත්වා අදංසු. සා තං දිස්වා ‘‘නාහං එතං අච්ඡාදනං යාචාමි , සාමිකච්ඡාදනං යාචාමී’’ති ආහ. මනුස්සා ගන්ත්වා රඤ්ඤො ආරොචයිංසු ‘‘න කිරෙසා ඉදං අච්ඡාදනං කථෙති, සාමිකච්ඡාදනං කථෙතී’’ති. අථ නං රාජා පක්කොසාපෙත්වා ‘‘ත්වං කිර සාමිකච්ඡාදනං යාචසී’’ති පුච්ඡි. ආම, දෙව, ඉත්ථියා හි සාමිකො අච්ඡාදනං නාම, සාමිකෙ හි අසති සහස්සමූලම්පි සාටකං නිවත්ථා ඉත්ථී නග්ගායෙව නාම. ඉමස්ස පනත්ථස්ස සාධනත්ථං –

‘‘නග්ගා නදී අනූදකා, නග්ගං රට්ඨං අරාජකං;
ඉත්ථීපි විධවා නග්ගා, යස්සාපි දස භාතරො’’ති. (ජා. 2.22.1840) –

ඉදං සුත්තං ආහරිතබ්බං.

රාජා තස්සා පසන්නො ‘‘ඉමෙ තෙ තයො ජනා කෙ හොන්තී’’ති පුච්ඡි. ‘‘එකො මෙ, දෙව, සාමිකො, එකො භාතා, එකො පුත්තො’’ති. රාජා ‘‘අහං තෙ තුට්ඨො, ඉමෙසු තීසු එකං දෙමි, කතරං ඉච්ඡසී’’ති පුච්ඡි. සා ආහ ‘‘අහං, දෙව, ජීවමානා එකං සාමිකං ලභිස්සාමි, පුත්තම්පි ලභිස්සාමියෙව, මාතාපිතූනං පන මෙ මතත්තා භාතාව දුල්ලභො, භාතරං මෙ දෙහි, දෙවා’’ති. රාජා තුස්සිත්වා තයොපි විස්සජ්ජෙසි. එවං තං එකිකං නිස්සාය තෙ තයො ජනා දුක්ඛතො මුත්තා. තං කාරණං භික්ඛුසඞ්ඝෙ පාකටං ජාතං. අථෙකදිවසං භික්ඛූ ධම්මසභායං සන්නිපතිතා ‘‘ආවුසො, එකං ඉත්ථිං නිස්සාය තයො ජනා දුක්ඛතො මුත්තා’’ති තස්සා ගුණකථාය නිසීදිංසු. සත්ථා ආගන්ත්වා ‘‘කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්නිසින්නා’’ති පුච්ඡිත්වා ‘‘ඉමාය නාමා’’ති වුත්තෙ ‘‘න, භික්ඛවෙ, එසා ඉත්ථී ඉදානෙව තෙ තයො ජනෙ දුක්ඛා මොචෙති, පුබ්බෙපි මොචෙසියෙවා’’ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ තයො ජනා අටවිමුඛෙ කසන්තීති සබ්බං පුරිමසදිසමෙව. තදා පන රඤ්ඤා ‘‘තීසු ජනෙසු කං ඉච්ඡසී’’ති වුත්තෙ සා ආහ – ‘‘තයොපි දාතුං න සක්කොථ, දෙවා’’ති? ‘‘ආම, න සක්කොමී’’ති. ‘‘සචෙ තයො දාතුං න සක්කොථ, භාතරං මෙ දෙථා’’ති. ‘‘පුත්තං වා සාමිකං වා ගණ්හ, කිං තෙ භාතරා’’ති ච වුත්තා ‘‘එතෙ නාම දෙව සුලභා, භාතා පන දුල්ලභො’’ති වත්වා ඉමං ගාථමාහ –

67. ‘‘උච්ඡඞ්ගෙ දෙව මෙ පුත්තො, පථෙ ධාවන්තියා පති;
තඤ්ච දෙසං න පස්සාමි, යතො සොදරියමානයෙ’’ති.

තත්ථ **උච්ඡඞ්ගෙ, දෙව, මෙ පුත්තොති** දෙව, මය්හං පුත්තො උච්ඡඞ්ගෙයෙව. යථා හි අරඤ්ඤං පවිසිත්වා උච්ඡඞ්ගෙ කත්වා ඩාකං උච්චිනිත්වා තත්ථ පක්ඛිපන්තියා උච්ඡඞ්ගෙ ඩාකං නාම සුලභං හොති, එවං ඉත්ථියා පුත්තොපි සුලභො උච්ඡඞ්ගෙ ඩාකසදිසොව. තෙන වුත්තං ‘‘උච්ඡඞ්ගෙ, දෙව, මෙ පුත්තො’’ති. **පථෙ ධාවන්තියා පතීති** මග්ගං ආරුය්හ එකිකාය ගච්ඡමානායපි හි ඉත්ථියා පති නාම සුලභො, දිට්ඨදිට්ඨොයෙව හොති. තෙන වුත්තං ‘‘පථෙ ධාවන්තියා පතී’’ති. **තඤ්ච දෙසං න පස්සාමි, යතො සොදරියමානයෙති** යස්මා පන මෙ මාතාපිතරො නත්ථි, තස්මා ඉදානි තං මාතුකුච්ඡිසඞ්ඛාතං අඤ්ඤං දෙසං න පස්සාමි. යතො අහං සමානෙ උදරෙ ජාතත්තා සඋදරියසඞ්ඛාතං භාතරං ආනෙය්‍යං, තස්මා භාතරංයෙව මෙ දෙථාති.

රාජා ‘‘සච්චං එසා වදතී’’ති තුට්ඨචිත්තො තයොපි ජනෙ බන්ධනාගාරතො ආනෙත්වා අදාසි, සා තයොපි තෙ ගහෙත්වා ගතා.

සත්ථාපි ''න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව, පුබ්බෙපෙසා ඉමෙ තයො ජනෙ දුක්ඛතො මොචෙසියෙවා''ති ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා අනුසන්ධිං ඝටෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ''අතීතෙ චත්තාරොව එතරහි චත්තාරො, රාජා පන අහමෙව අහොසි''න්ති.

උච්ඡඞ්ගජාතකවණ්ණනා සත්තමා.

[68] 8. සාකෙතජාතකවණ්ණනා

යස්මිං මනො නිවිසතීති ඉදං සත්ථා සාකෙතං නිස්සාය අඤ්ජනවනෙ විහරන්තො එකං බ්‍රාහ්මණං ආරබ්භ කථෙසි. භගවතො කිර භික්ඛුසඞ්ඝපරිවුතස්ස සාකෙතං පිණ්ඩාය පවිසනකාලෙ එකො සාකෙතනගරවාසී මහල්ලකබ්‍රාහ්මණො නගරතො බහි ගච්ඡන්තො අන්තරද්වාරෙ දසබලං දිස්වා පාදෙසු පතිත්වා ගොප්ඵකෙසු ගාළ්හං ගහෙත්වා ''තාත, නනු නාම පුත්තෙහි ජිණ්ණකාලෙ මාතාපිතරො පටිජග්ගිතබ්බා, කස්මා එත්තකං කාලං අම්හාකං අත්තානං න දස්සෙසි? මයා තාව දිට්ඨොසි, මාතරං පන පස්සිතුං එහී''ති සත්ථාරං ගහෙත්වා අත්තනො ගෙහං අගමාසි. සත්ථා තත්ථ ගන්ත්වා නිසීදි පඤ්ඤත්තෙ ආසනෙ සද්ධිං භික්ඛුසඞ්ඝෙන. බ්‍රාහ්මණීපි ආගන්ත්වා සත්ථු පාදෙසු පතිත්වා ''තාත, එත්තකං කාලං කහං ගතොසි, නනු නාම මාතාපිතරො මහල්ලකකාලෙ උපට්ඨාතබ්බා''ති පරිදෙවි. පුත්තධීතරොපි ''එථ, භාතරං වන්දථා''ති වන්දාපෙසි. උභො තුට්ඨමානසා මහාදානං අදංසු. සත්ථා භත්තකිච්චං නිට්ඨාපෙත්වා තෙසං ද්වින්නම්පි ජනානං **ජරාසුත්තං** (සු. නි. 810 ආදයො) කථෙසි. සුත්තපරියොසානෙ උභොපි අනාගාමිඵලෙ පතිට්ඨහිංසු. සත්ථා උට්ඨායාසනා අඤ්ජනවනමෙව අගමාසි.

භික්ඛූ ධම්මසභායං සන්නිසින්නා කථං සමුට්ඨාපෙසුං ''ආවුසො, බ්‍රාහ්මණො 'තථාගතස්ස පිතා සුද්ධොදනො, මාතා මහාමායා'ති ජානාති, ජානන්තොව සද්ධිං බ්‍රාහ්මණියා තථාගතං 'අම්හාකං පුත්තො'ති වදති, සත්ථාපි අධිවාසෙති. කිං නු ඛො කාරණ''න්ති? සත්ථා තෙසං කථං සුත්වා ''භික්ඛවෙ, උභොපි තෙ අත්තනො පුත්තමෙව 'පුත්තො'ති වදන්තී''ති වත්වා අතීතං ආහරි.

භික්ඛවෙ, අයං බ්‍රාහ්මණො අතීතෙ නිරන්තරං පඤ්ච ජාතිසතානි මය්හං පිතා අහොසි, පඤ්ච ජාතිසතානි චූළපිතා, පඤ්ච ජාතිසතානි මහාපිතා. එසාපි බ්‍රාහ්මණී නිරන්තරමෙව පඤ්ච ජාතිසතානි මාතා අහොසි, පඤ්ච ජාතිසතානි චූළමාතා, පඤ්ච ජාතිසතානි මහාමාතා. එවාහං දියඩ්ඪජාතිසහස්සං බ්‍රාහ්මණස්ස හත්ථෙ සංවඩ්ඪො, දියඩ්ඪජාතිසහස්සං බ්‍රාහ්මණියා හත්ථෙ සංවඩ්ඪොති තීණි ජාතිසහස්සානි කථෙත්වා අභිසම්බුද්ධො හුත්වා ඉමං ගාථමාහ –

68. ''යස්මිං මනො නිවිසති, චිත්තඤ්චාපි පසීදති;
අදිට්ඨපුබ්බකෙ පොසෙ, කාමං තස්මිම්පි විස්සසෙ''ති.

තත්ථ **යස්මිං මනො නිවිසතීති** යස්මිං පුග්ගලෙ දිට්ඨමත්තෙයෙව චිත්තං පතිට්ඨාති. **චිත්තඤ්චාපි පසීදතීති** යස්මිං දිට්ඨමත්තෙ චිත්තං පසීදති, මුදුකං හොති. **අදිට්ඨපුබ්බකෙ පොසෙති** පකතියා තස්මිං අත්තභාවෙ අදිට්ඨපුබ්බෙපි පුග්ගලෙ. **කාමං තස්මිම්පි විස්සසෙති** අනුභූතපුබ්බසිනෙහෙනෙව තස්මිම්පි පුග්ගලෙ එකංසෙන විස්සසෙ, විස්සාසං ආපජ්ජතියෙවාති අත්ථො.

එවං සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා අනුසන්ධිං ඝටෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ''තදා බ්‍රාහ්මණො ච බ්‍රාහ්මණී ච එතෙ එව අහෙසුං, පුත්තො පන අහමෙව අහොසි''න්ති.

සාකෙතජාතකවණ්ණනා අට්ඨමා.

[69] 9. විසවන්තජාතකවණ්ණනා

ධිරත්ථු තං විසං වන්තන්ති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො ධම්මසෙනාපතිං ආරබ්භ කථෙසි. ථෙරස්ස කිර පිට්ඨඛජ්ජකඛාදනකාලෙ මනුස්සා සඞ්ඝස්ස බහුං පිට්ඨඛාදනීයං ගහෙත්වා විහාරං අගමංසු, භික්ඛුසඞ්ඝස්ස ගහිතාවසෙසං බහු අතිරිත්තං අහොසි. මනුස්සා ''භන්තෙ, අන්තොගාමගතානම්පි ගණ්හථා''ති ආහංසු. තස්මිං ඛණෙ ථෙරස්ස සද්ධිවිහාරිකො දහරො අන්තොගාමෙ හොති, තස්ස කොට්ඨාසං ගහෙත්වා තස්මිං අනාගච්ඡන්තෙ ''අතිදිවා හොතී''ති ථෙරස්ස අදංසු. ථෙරෙන තස්මිං පරිභුත්තෙ දහරො අගමාසි. අථ නං ථෙරො ''මයං, ආවුසො, තුය්හං ඨපිතඛාදනීයං පරිභුඤ්ජිම්හා''ති ආහ. සො ''මධුරං නාම, භන්තෙ, කස්ස අප්පිය''න්ති ආහ. මහාථෙරස්ස සංවෙගො උප්පජ්ජි. සො ඉතො පට්ඨාය ''පිට්ඨඛාදනීයං න ඛාදිස්සාමී''ති අධිට්ඨාසි. තතො පට්ඨාය කිර සාරිපුත්තත්ථෙරෙන පිට්ඨඛාදනීයං නාම න ඛාදිතපුබ්බං. තස්ස පිට්ඨඛාදනීයං අඛාදනභාවො භික්ඛුසඞ්ඝෙ පාකටො ජාතො. භික්ඛූ තං කථං කථෙන්තා ධම්මසභායං නිසීදිංසු. අථ සත්ථා ආගන්ත්වා ''කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්නිසින්නා''ති පුච්ඡිත්වා ''ඉමාය නාමා''ති වුත්තෙ ''භික්ඛවෙ, සාරිපුත්තො එකවාරං ජහිතකං ජීවිතං පරිච්චජන්තොපි පුන න ගණ්හාතියෙවා''ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො විසවෙජ්ජකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා වෙජ්ජකම්මෙන ජීවිකං කප්පෙසි. අථෙකං ජනපදමනුස්සං සප්පො ඩංසි, තස්ස ඤාතකා පමාදං අකත්වා ඛිප්පං වෙජ්ජං ආනයිංසු . වෙජ්ජො ආහ ''කිං තාව ඔසධෙන, පරිභාවෙත්වා විසං හරාමි, දට්ඨසප්පං ආවාහෙත්වා දට්ඨට්ඨානතො තෙනෙව විසං ආකඩ්ඪාපෙමී''ති. ''සප්පං ආවාහෙත්වා විසං ආකඩ්ඪාපෙහී''ති. සො සප්පං ආවාහෙත්වා ''තයා අයං

දට්ඨොති ආහ. ‘‘ආම, මයා’’ති . ‘‘තයා දට්ඨට්ඨානතො ත්වඤ්ඤෙව මුඛෙන විසං ආකඩ්ඪාහී’’ති. ‘‘මයා එකවාරං ජහිතකං පුන න ගහිතපුබ්බං, නාහං මයා ජහිතවිසං ආකඩ්ඪිස්සාමී’’ති. සො දාරූනි ආහරාපෙත්වා අග්ගිං කත්වා ආහ ‘‘සචෙ අත්තනො විසං නාකඩ්ඪසි, ඉමං අග්ගිං පවිසා’’ති. සප්පො ‘‘අපි අග්ගිං පවිසිස්සාමි, නෙවත්තනා එකවාරං ජහිතවිසං පච්චාහරිස්සාමී’’ති වත්වා ඉමං ගාථමාහ –

69. ‘‘ධිරත්ථු තං විසං වන්තං, යමහං ජීවිතකාරණා;
වන්තං පච්චාහරිස්සාමි, මතං මෙ ජීවිතා වර’’න්ති.

තත්ථ **ධිරත්ථූ**ති ගරහත්ථෙ නිපාතො. **තං විසන්**ති යමහං ජීවිතකාරණා වන්තං විසං පච්චාහරිස්සාමි, තං වන්තං විසං ධිරත්ථු. **මතං මෙ ජීවිතා වරන්**ති තස්ස විසස්ස අපච්චාහරණකාරණා යං අග්ගිං පවිසිත්වා මරණං, තං මම ජීවිතතො වරන්ති අත්ථො.

එවඤ්ච පන වත්වා අග්ගිං පවිසිතුං පායාසි. අථ නං වෙජ්ජො නිවාරෙත්වා තං පුරිසං ඔසධෙහි ච මන්තෙහි ච නිබ්බිසං අරොගං කත්වා සප්පස්ස සීලානි දත්වා ‘‘ඉතො පට්ඨාය මා කඤ්චි විහෙඨෙසී’’ති වත්වා විස්සජ්ජෙසි.

සත්ථාපි ‘‘න, භික්ඛවෙ, සාරිපුත්තො එකවාරං ජහිතකං ජීවිතම්පි පරිච්චජන්තො පුන ගණ්හාතී’’ති ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා අනුසන්ධිං ඝටෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි ‘‘තදා සප්පො සාරිපුත්තො අහොසි, වෙජ්ජො පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

විසවන්තජාතකවණ්ණනා නවමා.

[70] 10. කුද්දාලජාතකවණ්ණනා

න තං ජිතං සාධු ජිතන්ති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො චිත්තහත්ථසාරිපුත්තං ආරබ්භ කථෙසි. සො කිර සාවත්ථියං එකො කුලදාරකො. අථෙකදිවසං කසිත්වා ආගච්ඡන්තො විහාරං පවිසිත්වා එකස්ස ථෙරස්ස පත්තතො සිනිද්ධං මධුරං පණීතභොජනං ලභිත්වා චින්තෙසි ‘‘මයං රත්තින්දිවං සහත්ථෙන නානාකම්මානි කුරුමානාපි එවරූපං මධුරාහාරං න ලභාම, මයාපි සමණෙන භවිතබ්බ’’න්ති . සො පබ්බජිත්වා මාසඩ්ඪමාසච්චයෙන අයොනිසො මනසිකරොන්තො කිලෙසවසිකො හුත්වා විබ්භමිත්වා පුන භත්තෙන කිලමන්තො ආගන්ත්වා පබ්බජිත්වා අභිධම්මං උග්ගණ්හි. ඉමිනාව උපායෙන ඡ වාරෙ විබ්භමිත්වා පබ්බජිතො. තතො සත්තමෙ භික්ඛුභාවෙ සත්තප්පකරණිකො හුත්වා බහූ භික්ඛූ ධම්මං වාචෙන්තො විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා අරහත්තං පාපුණි. අථස්ස සහායකා භික්ඛූ ‘‘කිං නු ඛො, ආවුසො චිත්තහත්ථ, පුබ්බෙ විය තෙ එතරහි කිලෙසා න වඩ්ඪන්තී’’ති පරිහාසං කරිංසු. ‘‘ආවුසො, අභබ්බො දානි අහං ඉතො පට්ඨාය ගිහිභාවායා’’ති.

එවං තස්මිං අරහත්තං පත්තෙ ධම්මසභායං කථා උදපාදි ‘‘ආවුසො, එවරූපස්ස නාම අරහත්තස්ස උපනිස්සයෙ සති ආයස්මා චිත්තහත්ථසාරිපුත්තො ඡක්ඛත්තුං උප්පබ්බජිතො, අහො මහාදොසො පුථුජ්ජනභාවො’’ති. සත්ථා ආගන්ත්වා ‘‘කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්නිසින්නා’’ති පුච්ඡිත්වා ‘‘ඉමාය නාමා’’ති වුත්තෙ ‘‘භික්ඛවෙ, පුථුජ්ජනචිත්තං නාම ලහුකං දුන්නිග්ගහං, ආරම්මණවසෙන ගන්ත්වා අල්ලීයති, එකවාරං අල්ලීනං න සක්කා හොති ඛිප්පං මොචෙතුං, එවරූපස්ස චිත්තස්ස දමථො සාධු. දන්තමෙව හි තං සුඛං ආවහති.

‘‘දුන්නිග්ගහස්ස ලහුනො, යත්ථකාමනිපාතිනො;
චිත්තස්ස දමථො සාධු, චිත්තං දන්තං සුඛාවහං’’. (ධ. ප. 35);

තස්ස පන දුන්නිග්ගහතාය පුබ්බෙ පණ්ඩිතා එකං කුද්දාලකං නිස්සාය තං ජහිතුං අසක්කොන්තා ලොභවසෙන ඡක්ඛත්තුං උප්පබ්බජිත්වා සත්තමෙ පබ්බජිතභාවෙ ඣානං උප්පාදෙත්වා තං ලොභං නිග්ගණ්හිංසූ’’ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො පණ්ණිකකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤුතං පාපුණි, ‘‘කුද්දාලපණ්ඩිතො’’තිස්ස නාමං අහොසි. සො කුද්දාලකෙන භූමිපරිකම්මං කත්වා ඩාකඤ්චෙව අලාබුකුම්භණ්ඩඑළාලුකාදීනි ච වපිත්වා තානි වික්කිණන්තො කපණජීවිකං කප්පෙසි. තඤ්හිස්ස එකං කුද්දාලකං ඨපෙත්වා අඤ්ඤං ධනං නාම නත්ථි. සො එකදිවසං චින්තෙසි ‘‘කිං මෙ ඝරාවාසෙන, නික්ඛමිත්වා පබ්බජිස්සාමී’’ති. අථෙකදිවසං කුද්දාලකං පටිච්ඡන්නට්ඨානෙ ඨපෙත්වා ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා තං කුද්දාලකං අනුස්සරිත්වා ලොභං ඡින්දිතුං අසක්කොන්තො කුණ්ඨකුද්දාලකං නිස්සාය උප්පබ්බජි. එවං දුතියම්පි, තතියම්පීති ඡ වාරෙ තං කුද්දාලකං පටිච්ඡන්නට්ඨානෙ නික්ඛිපිත්වා පබ්බජිතො චෙව උප්පබ්බජිතො ච.

සත්තමෙ පන වාරෙ චින්තෙසි ‘‘අහං ඉමං කුණ්ඨකුද්දාලකං නිස්සාය පුනප්පුනං උප්පබ්බජිතො, ඉදානි නං මහානදියං පක්ඛිපිත්වා පබ්බජිස්සාමී’’ති නදීතීරං ගන්ත්වා ‘‘සචස්ස පතිතට්ඨානං පස්සිස්සාමි, පුනාගන්ත්වා උද්ධරිතුකාමතා භවෙය්‍යා’’ති තං කුද්දාලකං දණ්ඩෙ ගහෙත්වා නාගබලො ථාමසම්පන්නො සීසස්ස උපරිභාගෙ තික්ඛත්තුං ආවිජ්ඣිත්වා අක්ඛීනි නිම්මීලෙත්වා නදීමජ්ඣෙ ඛිපිත්වා ‘‘ජිතං මෙ ජිතං මෙ’’ති තික්ඛත්තුං සීහනාදං නදි. තස්මිං ඛණෙ බාරාණසිරාජා පච්චන්තං වූපසමෙත්වා ආගතො නදියා සීසං න්හායිත්වා සබ්බාලඞ්කාරපටිමණ්ඩිතො

හත්ථික්ඛන්ධෙන ගච්ඡමානො තං බොධිසත්තස්ස සද්දං සුත්වා ‘‘අයං පුරිසො ‘ජිතං මෙ ජිතං මෙ’ති වදති, කො නු ඛො එතෙන ජිතො, පක්කොසථ න’’න්ති පක්කොසාපෙත්වා ‘‘හො පුරිස, අහං තාව විජිතසඞ්ගාමො ඉදානි ජයං ගහෙත්වා ආගච්ඡාමි, තයා පන කො ජිතො’’ති පුච්ඡි. බොධිසත්තො ‘‘මහාරාජ, තයා සඞ්ගාමසතම්පි සඞ්ගාමසහස්සම්පි සඞ්ගාමසතසහස්සම්පි ජිනන්තෙන දුජ්ජිතමෙව කිලෙසානං අජිතත්තා. අහං පන මම අබ්භන්තරෙ ලොභං නිග්ගණ්හන්තො කිලෙසෙ ජිනි’’න්ති කථෙන්තොයෙව මහානදිං ඔලොකෙත්වා ආපොකසිණාරම්මණං ඣානං නිබ්බත්තෙත්වා සම්පත්තානුභාවො ආකාසෙ නිසීදිත්වා රඤ්ඤො ධම්මං දෙසෙන්තො ඉමං ගාථමාහ –

70. ‘‘න තං ජිතං සාධු ජිතං, යං ජිතං අවජීයති;
තං ඛො ජිතං සාධු ජිතං, යං ජිතං නාවජීයතී’’ති.

තත්ථ **න තං ජිතං සාධු ජිතං, යං ජිතං අවජීයතී**ති යං පච්චාමිත්තෙ පරාජිනිත්වා රට්ඨං ජිතං පටිලද්ධං පුනපි තෙහි පච්චාමිත්තෙහි අවජීයති, තං ජිතං සාධුජිතං නාම න හොති. කස්මා? පුන අවජීයනතො. අපරො නයො – ජිතං වුච්චති ජයො. යො පච්චාමිත්තෙහි සද්ධිං යුජ්ඣිත්වා අධිගතො ජයො පුන තෙසු ජිනන්තෙසු , පරාජයො හොති, සො න සාධු න සොභනො. කස්මා? යස්මා පුන පරාජයොව හොති. **තං ඛො ජිතං සාධු ජිතං, යං ජිතං නාවජීයතී**ති යං ඛො පන පච්චාමිත්තෙ නිම්මථෙත්වා ජිතං පුන තෙහි නාවජීයති, යො වා එකවාරං ලද්ධො ජයො න පුන පරාජයො හොති, තං ජිතං සාධු ජිතං සොභනං, සො ජයො සාධු සොභනො නාම හොති. කස්මා? පුන නාවජීයනතො. තස්මා, ත්වං මහාරාජ, සතක්ඛත්තුම්පි සහස්සක්ඛත්තුම්පි සතසහස්සක්ඛත්තුම්පි සඞ්ගාමසීසං ජිනිත්වාපි සඞ්ගාමයොධො නාම න හොසි. කිංකාරණා? අත්තනො කිලෙසානං අජිතත්තා. යො පන එකවාරම්පි අත්තනො අබ්භන්තරෙ කිලෙසෙ ජිනාති, අයං උත්තමො සඞ්ගාමසීසයොධොති ආකාසෙ නිසින්නකොව බුද්ධලීලාය රඤ්ඤො ධම්මං දෙසෙසි.
උත්තමසඞ්ගාමයොධභාවො පනෙත්ථ –

‘‘යො සහස්සං සහස්සෙන, සඞ්ගාමෙ මානුසෙ ජිනෙ;
එකඤ්ච ජෙය්‍යමත්තානං, ස වෙ සඞ්ගාමජුත්තමො’’ති. (ධ. ප. 103) –

ඉදං සුත්තං සාධකං.

රඤ්ඤො පන ධම්මං සුණන්තස්සෙව තදඞ්ගප්පහානවසෙන කිලෙසා පහීනා, පබ්බජ්ජාය චිත්තං නමි. රාජබලස්සපි තථෙව කිලෙසා පහීයිංසු. රාජා ‘‘ඉදානි තුම්හෙ කහං ගමිස්සථා’’ති බොධිසත්තං පුච්ඡි. ‘‘හිමවන්තං පවිසිත්වා ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිස්සාමි, මහාරාජා’’ති. ‘‘තෙන හි අහම්පි පබ්බජිස්සාමී’’ති බොධිසත්තෙනෙව සද්ධිං නික්ඛමි, බලකායො බ්‍රාහ්මණගහපතිකා සබ්බා සෙනියොති සබ්බොපි තස්මිං ඨානෙ සන්නිපතිතො මහාජනකායො රඤ්ඤා සද්ධිංයෙව නික්ඛමි. බාරාණසිවාසිනොපි ‘‘අම්හාකං කිර රාජා කුද්දාලපණ්ඩිතස්ස ධම්මදෙසනං සුත්වා පබ්බජ්ජාභිමුඛො හුත්වා සද්ධිං බලකායෙන නික්ඛන්තො, මයං ඉධ කිං කරිස්සාමා’’ති ද්වාදසයොජනිකාය බාරාණසියා සකලනගරවාසිනො නික්ඛමිංසු. ද්වාදසයොජනිකා පරිසා අහොසි. තං ආදාය බොධිසත්තො හිමවන්තං පාවිසි.

තස්මිං ඛණෙ සක්කස්ස දෙවරඤ්ඤො නිසින්නාසනං උණ්හාකාරං දස්සෙසි. සො ආවජ්ජමානො ‘‘කුද්දාලපණ්ඩිතො මහාභිනික්ඛමනං නික්ඛන්තො’’ති දිස්වා ‘‘මහාසමාගමො භවිස්සති, වසනට්ඨානං ලද්ධුං වට්ටතී’’ති විස්සකම්මං ආමන්තෙත්වා ‘‘තාත, කුද්දාලපණ්ඩිතො මහාභිනික්ඛමනං නික්ඛන්තො , වසනට්ඨානං ලද්ධුං වට්ටති, ත්වං හිමවන්තප්පදෙසං ගන්ත්වා සමෙ භූමිභාගෙ දීඝතො තිංසයොජනං විත්ථාරතො පන්නරසයොජනං අස්සමපදං මාපෙහී’’ති ආහ. සො ‘‘සාධු, දෙවා’’ති පටිස්සුණිත්වා ගන්ත්වා තථා අකාසි. අයමෙත්ථ සඞ්ඛෙපො, විත්ථාරො පන හත්ථිපාලජාතකෙ ආවි භවිස්සති. ඉදඤ්ච හි තඤ්ච එකපරිච්ඡෙදමෙව. විස්සකම්මොපි අස්සමපදෙ පණ්ණසාලං මාපෙත්වා දුස්සද්දෙ මිගෙ ච සකුණෙ ච අමනුස්සෙ ච පටික්කමාපෙත්වා තෙන තෙන දිසාභාගෙන එකපදිකමග්ගං මාපෙත්වා අත්තනො වසනට්ඨානමෙව අගමාසි. කුද්දාලපණ්ඩිතොපි තං පරිසං ආදාය හිමවන්තං පවිසිත්වා සක්කදත්තියං අස්සමපදං ගන්ත්වා විස්සකම්මෙන මාපිතං පබ්බජිතපරික්ඛාරං ගහෙත්වා පඨමං අත්තනා පබ්බජිත්වා පච්ඡා පරිසං පබ්බාජෙත්වා අස්සමපදං භාජෙත්වා අදාසි. සත්ත රාජානො සත්ත රජ්ජානි ඡඩ්ඩයිංසු. තිංසයොජනං අස්සමපදං පූරි. කුද්දාලපණ්ඩිතො සෙසකසිණෙසුපි පරිකම්මං කත්වා බ්‍රහ්මවිහාරෙ භාවෙත්වා පරිසාය කම්මට්ඨානං ආචික්ඛි. සබ්බෙ සමාපත්තිලාභිනො හුත්වා බ්‍රහ්මවිහාරෙ භාවෙත්වා බ්‍රහ්මලොකපරායණා අහෙසුං. යෙ පන තෙසං පාරිචරියං අකංසු, තෙ දෙවලොකපරායණා අහෙසුං.

සත්ථා ‘‘එවං, භික්ඛවෙ, චිත්තං නාමෙතං කිලෙසවසෙන අල්ලීනං දුම්මොචයං හොති, උප්පන්නා ලොභධම්මා දුප්පජහා, එවරූපෙපි පණ්ඩිතෙ අඤ්ඤාණෙ කරොන්තී’’ති ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙසි, සච්චපරියොසානෙ කෙචි සොතාපන්නා අහෙසුං, කෙචි සකදාගාමිනො, කෙචි අනාගාමිනො, කෙචි අරහත්තං පාපුණිංසු. සත්ථාපි අනුසන්ධිං ඝටෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා රාජා ආනන්දො අහොසි, පරිසා බුද්ධපරිසා, කුද්දාලපණ්ඩිතො පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

කුද්දාලජාතකවණ්ණනා දසමා.

ඉත්ථිවග්ගො සත්තමො.

තස්සුද්දානං –

අසාතමන්තණ්ඩභූතං , තක්කපණ්ඩි දුරාජානං;
අනභිරති මුදුලක්ඛණං, උච්ඡඞ්ගම්පි ච සාකෙතං;
විසවන්තං කුද්දාලකන්ති.

8. වරුණවග්ගො

[71] 1. වරුණජාතකවණ්ණනා

යො පුබ්බෙ කරණීයානීති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො කුටුම්බිකපුත්තතිස්සත්ථෙරං ආරබ්භ කථෙසි. එකස්මිං කිර දිවසෙ සාවත්ථිවාසිනො අඤ්ඤමඤ්ඤසහායකා තිංසමත්තා කුලපුත්තා ගන්ධපුප්ඵවත්ථාදීනි ගහෙත්වා ‘‘සත්ථු ධම්මදෙසනං සුණිස්සාමා’’ති මහාජනපරිවුතා ජෙතවනං ගන්ත්වා නාගමාළකසාලමාළකාදීසු ථොකං නිසීදිත්වා සායන්හසමයෙ සත්ථරි සුරභිගන්ධවාසිතාය ගන්ධකුටිතො නික්ඛමිත්වා ධම්මසභං ගන්ත්වා අලඞ්කතබුද්ධාසනෙ නිසින්නෙ සපරිවාරා ධම්මසභං ගන්ත්වා සත්ථාරං ගන්ධපුප්ඵෙහි පූජෙත්වා චක්කඞ්කිතතලෙසු ඵුල්ලපදුමසස්සිරිකෙසු පාදෙසු වන්දිත්වා එකමන්තං නිසින්නා ධම්මං සුණිංසු.

අථ නෙසං එතදහොසි ‘‘යථා යථා ඛො මයං භගවතා ධම්මං දෙසිතං ආජානාම, පබ්බජෙය්‍යාමා’’ති. තෙ තථාගතස්ස ධම්මසභාතො නික්ඛන්තකාලෙ තථාගතං උපසඞ්කමිත්වා වන්දිත්වා පබ්බජ්ජං යාචිංසු, සත්ථා තෙසං පබ්බජ්ජං අදාසි. තෙ ආචරියුපජ්ඣායෙ ආරාධෙත්වා උපසම්පදං ලභිත්වා පඤ්ච වස්සානි ආචරියුපජ්ඣායානං සන්තිකෙ වසිත්වා ද්වෙ මාතිකා පගුණං කත්වා කප්පියාකප්පියං ඤත්වා තිස්සො අනුමොදනා උග්ගණ්හිත්වා චීවරානි සිබ්බෙත්වා රජිත්වා ‘‘සමණධම්මං කරිස්සාමා’’ති ආචරියුපජ්ඣායෙ ආපුච්ඡිත්වා සත්ථාරං උපසඞ්කමිත්වා වන්දිත්වා එකමන්තං නිසීදිත්වා ‘‘මයං, භන්තෙ, භවෙසු උක්කණ්ඨිතා ජාතිජරාබ්‍යාධිමරණභයභීතා, තෙසං නො සංසාරපරිමොචනත්ථාය කම්මට්ඨානං කථෙථා’’ති යාචිංසු. සත්ථා තෙසං අට්ඨතිංසාය කම්මට්ඨානෙසු සප්පායං විචිනිත්වා කම්මට්ඨානං කථෙසි. තෙ සත්ථු සන්තිකෙ කම්මට්ඨානං ගහෙත්වා සත්ථාරං වන්දිත්වා පදක්ඛිණං කත්වා පරිවෙණං ගන්ත්වා ආචරියුපජ්ඣායෙ ඔලොකෙත්වා පත්තචීවරමාදාය ‘‘සමණධම්මං කරිස්සාමා’’ති නික්ඛමිංසු.

අථ නෙසං අබ්භන්තරෙ එකො භික්ඛු නාමෙන කුටුම්බිකපුත්තතිස්සත්ථෙරො නාම කුසීතො හීනවීරියො රසගිද්ධො. සො එවං චින්තෙසි ‘‘අහං නෙව අරඤ්ඤෙ වසිතුං, න පධානං පදහිතුං, න භික්ඛාචරියාය යාපෙතුං සක්ඛිස්සාමි, කො මෙ ගමනෙන අත්ථො, නිවත්තිස්සාමී’’ති සො වීරියං ඔස්සජිත්වා තෙ භික්ඛූ අනුගන්ත්වා නිවත්ති. තෙපි ඛො භික්ඛූ කොසලෙසු චාරිකං චරමානා අඤ්ඤතරං පච්චන්තගාමං ගන්ත්වා තං උපනිස්සාය එකස්මිං අරඤ්ඤායතනෙ වස්සං උපගන්ත්වා අන්තොතෙමාසං අප්පමත්තා ඝටෙන්තා වායමන්තා විපස්සනාගබ්භං ගාහාපෙත්වා පථවිං උන්නාදයමානා අරහත්තං පත්වා වුත්ථවස්සා පවාරෙත්වා ‘‘පටිලද්ධගුණං සත්ථු ආරොචෙස්සාමා’’ති තතො නික්ඛමිත්වා අනුපුබ්බෙන ජෙතවනං පත්වා පත්තචීවරං පටිසාමෙත්වා ආචරියුපජ්ඣායෙ දිස්වා තථාගතං දට්ඨුකාමා සත්ථු සන්තිකං ගන්ත්වා වන්දිත්වා නිසීදිංසු. සත්ථා තෙහි සද්ධිං මධුරපටිසන්ථාරං අකාසි. තෙ කතපටිසන්ථාරා අත්තනා පටිලද්ධගුණං තථාගතස්ස ආරොචෙසුං, සත්ථා තෙ භික්ඛූ පසංසි. කුටුම්බිකපුත්තතිස්සත්ථෙරො සත්ථාරං තෙසං ගුණකථං කථෙන්තං දිස්වා සයම්පි සමණධම්මං කාතුකාමො ජාතො. තෙපි ඛො භික්ඛූ ‘‘මයං, භන්තෙ, තමෙව අරඤ්ඤවාසං ගන්ත්වා වසිස්සාමා’’ති සත්ථාරං ආපුච්ඡිංසු. සත්ථා ‘‘සාධූ’’ති අනුජානි. තෙ සත්ථාරං වන්දිත්වා පරිවෙණං අගමංසු.

අථ සො කුටුම්බිකපුත්තතිස්සත්ථෙරො රත්තිභාගසමනන්තරෙ අච්චාරද්ධවීරියො හුත්වා අතිවෙගෙන සමණධම්මං කරොන්තො මජ්ඣිමයාමසමනන්තරෙ ආලම්බනඵලකං නිස්සාය ඨිතකොව නිද්දායන්තො පරිවත්තිත්වා පති, ඌරුට්ඨිකං භිජ්ජි, වෙදනා මහන්තා ජාතා. තෙසං භික්ඛූනං තං පටිජග්ගන්තානං ගමනං න සම්පජ්ජි. අථ නෙ උපට්ඨානවෙලායං ආගතෙ සත්ථා පුච්ඡි ‘‘නනු තුම්හෙ, භික්ඛවෙ, ‘ස්වෙ ගමිස්සාමා’ති හිය්‍යො ආපුච්ඡිත්ථා’’ති? ‘‘ආම, භන්තෙ, අපිච ඛො පන අම්හාකං සහායකො කුටුම්බිකපුත්තතිස්සත්ථෙරො අකාලෙ අතිවෙගෙන සමණධම්මං කරොන්තො නිද්දාභිභූතො පරිවත්තිත්වා පතිතො, ඌරුට්ඨිස්ස භින්නං, තං නිස්සාය අම්හාකං ගමනං න සම්පජ්ජී’’ති. සත්ථා ‘‘න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙවෙස අත්තනො හීනවීරියභාවෙන අකාලෙ අතිවෙගෙන වීරියං කරොන්තො තුම්හාකං ගමනන්තරායං කරොති, පුබ්බෙපෙස තුම්හාකං ගමනන්තරායං අකාසියෙවා’’ති වත්වා තෙහි යාචිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ ගන්ධාරරට්ඨෙ තක්කසිලායං බොධිසත්තො දිසාපාමොක්ඛො ආචරියො හුත්වා පඤ්ච මාණවකසතානි සිප්පං උග්ගණ්හාපෙසි. අථස්ස තෙ මාණවා එකදිවසං දාරුං ආහරණත්ථාය අරඤ්ඤං ගන්ත්වා දාරූනි උද්ධරිංසු. තෙසං අන්තරෙ එකො කුසීතමාණවො මහන්තං වරුණරුක්ඛං දිස්වා ‘‘සුක්ඛරුක්ඛො එසො’’ති සඤ්ඤාය ‘‘මුහුත්තං තාව නිපජ්ජිත්වා පච්ඡා රුක්ඛං අභිරුහිත්වා දාරූනි පාතෙත්වා ආදාය ගමිස්සාමී’’ති උත්තරිසාටකං පත්ථරිත්වා නිපජ්ජිත්වා කාකච්ඡමානො නිද්දං ඔක්කමි. ඉතරෙ මාණවකා දාරුකලාපෙ බන්ධිත්වා ආදාය ගච්ඡන්තා තං පාදෙන පිට්ඨියං පහරිත්වා පබොධෙත්වා අගමංසු. කුසීතමාණවො උට්ඨාය අක්ඛීනි පුඤ්ඡිත්වා පුඤ්ඡිත්වා අවිගතනිද්දොව වරුණරුක්ඛං අභිරුහිත්වා සාඛං ගහෙත්වා අත්තනො අභිමුඛං ආකඩ්ඪිත්වා භඤ්ජන්තො භිජ්ජිත්වා උට්ඨිතකොටියා අත්තනො අක්ඛිං භින්දාපෙත්වා එකෙන හත්ථෙන තං පිධාය එකෙන හත්ථෙන අල්ලදාරූනි භඤ්ජිත්වා රුක්ඛතො ඔරුය්හ දාරුකලාපං බන්ධිත්වා උක්ඛිපිත්වා වෙගෙන ගන්ත්වා තෙහි පාතිතානං දාරූනං උපරි පාතෙසි.

තං දිවසඤ්ච ජනපදගාමකෙ එකං කුලං ‘‘ස්වෙ බ්‍රාහ්මණවාචනකං කරිස්සාමා’’ති ආචරියං නිමන්තෙසි. ආචරියො මාණවකෙ ආහ ‘‘තාතා, ස්වෙ එකං ගාමකං ගන්තබ්බං, තුම්හෙ පන නිරාහාරා න සක්ඛිස්සථ ගන්තුං, පාතොව යාගුං පචාපෙත්වා තත්ථ ගන්ත්වා අත්තනා ලද්ධකොට්ඨාසඤ්ච අම්හාකං පත්තකොට්ඨාසඤ්ච සබ්බමාදාය ආගච්ඡථා’’ති. තෙ පාතොව යාගුපචනත්ථාය දාසිං උට්ඨාපෙත්වා ‘‘ඛිප්පං නො යාගුං පචාහී’’ති ආහංසු. සා දාරූනි ගණ්හන්තී උපරි ඨිතානි අල්ලවරුණදාරූනි ගහෙත්වා පුනප්පුනං මුඛවාතං දදමානාපි අග්ගිං උජ්ජාලෙතුං අසක්කොන්තී සූරියං උට්ඨාපෙසි. මාණවකා ‘‘අතිදිවා ජාතො, ඉදානි න සක්කා ගන්තු’’න්ති ආචරියස්ස සන්තිකං අගමිංසු. ආචරියො ‘‘කිං, තාතා, න ගතත්ථා’’ති? ‘‘ආම, ආචරිය න ගතම්හා’’ති. ‘‘කිංකාරණා’’ති? ‘‘අසුකො නාම කුසීතමාණවො අම්හෙහි සද්ධිං දාරුනමත්ථාය අරඤ්ඤං ගන්ත්වා වරුණරුක්ඛමූලෙ නිද්දායිත්වා පච්ඡා වෙගෙන රුක්ඛං ආරුය්හ අක්ඛිං භින්දාපෙත්වා අල්ලවරුණදාරූනි ආහරිත්වා අම්හෙහි ආනීතදාරූනං උපරි පක්ඛිපි. යාගුපාචිකා තානි සුක්ඛදාරූසඤ්ඤාය ගහෙත්වා යාව සූරියුග්ගමනා උජ්ජාලෙතුං නාසක්ඛි. ඉමිනා නො කාරණෙන ගමනන්තරායො ජාතො’’ති. ආචරියො මාණවෙන කතකම්මං සුත්වා ‘‘අන්ධබාලානං කම්මං නිස්සාය එවරූපා පරිහානි හොතී’’ති වත්වා ඉමං ගාථං සමුට්ඨාපෙසි –

71. ‘‘යො පුබ්බෙ කරණීයානි, පච්ඡා සො කාතුමිච්ඡති;
වරුණකට්ඨභඤ්ජොව, ස පච්ඡා මනුතප්පතී’’ති.

තත්ථ **ස පච්ඡා මනුතප්පතීති** යො කොචි පුග්ගලො ‘‘ඉදං පුබ්බෙ කත්තබ්බං, ඉදං පච්ඡා’’ති අවීමංසිත්වා පුබ්බෙ කරණීයානි පඨමමෙව කත්තබ්බකම්මානි පච්ඡා කරොති, අයං වරුණකට්ඨභඤ්ජො අම්හාකං මාණවකො විය සො බාලපුග්ගලො පච්ඡා අනුතප්පති සොචති පරිදෙවතීති අත්ථො.

එවං බොධිසත්තො අන්තෙවාසිකානං ඉමං කාරණං කථෙත්වා දානාදීනි පුඤ්ඤානි කරිත්වා ජීවිතපරියොසානෙ යථාකම්මං ගතො.

සත්ථා ‘‘න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙවෙස තුම්හාකං අන්තරායං කරොති, පුබ්බෙපි අකාසියෙවා’’ති ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා අනුසන්ධිං ඝටෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි ‘‘තදා අක්ඛිභෙදං පත්තො මාණවො ඌරුභෙදං පත්තභික්ඛු අහොසි, සෙසමාණවා බුද්ධපරිසා, ආචරියබ්‍රාහ්මණො පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

වරුණජාතකවණ්ණනා පඨමා.

[72] 2. සීලවනාගරාජජාතකවණ්ණනා

අකතඤ්ඤුස්ස පොසස්සාති ඉදං සත්ථා වෙළුවනෙ විහරන්තො දෙවදත්තං ආරබ්භ කථෙසි. ධම්මසභායඤ්හි භික්ඛූ ‘‘ආවුසො, දෙවදත්තො අකතඤ්ඤූ තථාගතස්ස ගුණෙ න ජානාතී’’ති කථෙන්තා නිසීදිංසු. සත්ථා ආගන්ත්වා ‘‘කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්නිසින්නා’’ති පුච්ඡිත්වා ‘‘ඉමාය නාමා’’ති වුත්තෙ ‘‘න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව දෙවදත්තො අකතඤ්ඤූ, පුබ්බෙපි අකතඤ්ඤූයෙව, න කදාචි මය්හං ගුණං ජානාතී’’ති වත්වා තෙහි යාචිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො හිමවන්තප්පදෙසෙ හත්ථියොනියං නිබ්බත්ති. සො මාතුකුච්ඡිතො නික්ඛන්තො සබ්බසෙතො අහොසි රජතපුඤ්ජසන්නිභො, අක්ඛීනි පනස්ස මණිගුළසදිසානි, පඤ්ඤායමානානි පඤ්ච පසාදානි අහෙසුං, මුඛං රත්තකම්බලසදිසං, සොණ්ඩා රත්තසුවණ්ණබින්දුපටිමණ්ඩිතං රජතදාමං විය, චත්තාරො පාදා කතලාඛාරසපරිකම්මා විය. එවමස්ස දසහි පාරමීහි අලඞ්කතො රූපසොභග්ගප්පත්තො අත්තභාවො අහොසි. අථ නං විඤ්ඤුතං පත්තං සකලහිමවන්තෙ වාරණා සන්නිපතිත්වා උපට්ඨහන්තා විචරිංසු. එවං සො අසීතිසහස්සවාරණපරිවාරො හිමවන්තප්පදෙසෙ වසමානො අපරභාගෙ ගණෙ දොසං දිස්වා ගණම්හා කායවිවෙකාය එකකොව අරඤ්ඤෙ වාසං කප්පෙසි. සීලවන්තතාය ච පනස්ස ‘‘සීලවනාගරාජා’’ ත්වෙව නාමං අහොසි.

අථෙකො බාරාණසිවාසිකො වනචරකො හිමවන්තං පවිසිත්වා අත්තනො ආජීවභණ්ඩකං ගවෙසමානො දිසා වවත්ථාපෙතුං අසක්කොන්තො මග්ගමූළ්හො හුත්වා මරණභයභීතො බාහා පග්ගය්හ පරිදෙවමානො විචරති. බොධිසත්තො තස්ස තං බලවපරිදෙවිතං සුත්වා ‘‘ඉමං පුරිසං දුක්ඛා මොචෙස්සාමී’’ති කාරුඤ්ඤෙන චොදිතො තස්ස සන්තිකං අගමාසි. සො තං දිස්වාව භීතො පලායි. බොධිසත්තො තං පලායන්තං දිස්වා තත්ථෙව අට්ඨාසි. සො පුරිසො බොධිසත්තං ඨිතං දිස්වා අට්ඨාසි . බොධිසත්තො පුන අගමාසි, සො පුන පලායිත්වා තස්ස ඨිතකාලෙ ඨත්වා චින්තෙසි ‘‘අයං වාරණො මම පලායනකාලෙ තිට්ඨති, ඨිතකාලෙ ආගච්ඡති, නායං මය්හං අනත්ථකාමො, ඉමම්හා පන මං දුක්ඛා මොචෙතුකාමො භවිස්සතී’’ති සූරො හුත්වා අට්ඨාසි. බොධිසත්තො තං උපසඞ්කමිත්වා ‘‘කස්මා හො ත්වං පුරිස, පරිදෙවමානො විචරසී’’ති පුච්ඡි. ‘‘සාමි, දිසා වවත්ථාපෙතුං අසක්කොන්තො මග්ගමූළ්හො හුත්වා මරණභයෙනා’’ති. අථ නං බොධිසත්තො අත්තනො වසනට්ඨානං නෙත්වා කතිපාහං ඵලාඵලෙහි සන්තප්පෙත්වා ‘‘හො, පුරිස, මා භායි, අහං තං මනුස්සපථං නෙස්සාමී’’ති අත්තනො පිට්ඨියෙ නිසීදාපෙත්වා මනුස්සපථං පායාසි.

අථ ඛො සො මිත්තදුබ්භී පුරිසො ‘‘සචෙ කොචි පුච්ඡිස්සති, ආචික්ඛිතබ්බං භවිස්සතී’’ති බොධිසත්තස්ස පිට්ඨියෙ නිසින්නොයෙව රුක්ඛනිමිත්තං පබ්බතනිමිත්තං උපධාරෙන්තොව ගච්ඡති. අථ නං බොධිසත්තො අරඤ්ඤා නීහරිත්වා

බාරාණසිගාමිමහාමග්ගෙ ඨපෙත්වා ‘‘භො පුරිස, ඉමිනා මග්ගෙන ගච්ඡ, මය්හං පන වසනට්ඨානං පුච්ඡිතොපි අපුච්ඡිතොපි මා කස්සචි ආචික්ඛී’’ති තං උය්යොජෙත්වා අත්තනො වසනට්ඨානංයෙව අගමාසි. අථ සො පුරිසො බාරාණසිං ගන්ත්වා අනුවිචරන්තො දන්තකාරවීථිං පත්වා දන්තකාරෙ දන්තවිකතියො කුරුමානෙ දිස්වා ‘‘කිං පන භො, ජීවදන්තම්පි ලභිත්වා ගණ්හෙය්‍යාථා’’ති? ‘‘භො, කිං වදෙසි, ජීවදන්තො නාම මතහත්ථිදන්තතො මහග්ඝතරො’’ති. ‘‘තෙන හි අහං වො ජීවදන්තං ආහරිස්සාමී’’ති පාථෙය්‍යං ගහෙත්වා ඛරකකචං ආදාය බොධිසත්තස්ස වසනට්ඨානං අගමාසි.

බොධිසත්තො තං දිස්වා ‘‘කිමත්ථං ආගතොසී’’ති පුච්ඡි. ‘‘අහං, සාමි, දුග්ගතො කපණො ජීවිතුං අසක්කොන්තො තුම්හෙ දන්තඛණ්ඩං යාචිත්වා සචෙ දස්සථ, තං ආදාය ගන්ත්වා වික්කිණිත්වා තෙන මූලෙන ජීවිස්සාමී’’ති ආගතොති. ‘‘හොතු භො, දන්තං තෙ දස්සාමි, සචෙ දන්තකප්පනත්ථාය කකචං අත්ථී’’ති. ‘‘කකචං ගහෙත්වා ආගතොම්හි සාමී’’ති. ‘‘තෙන හි දන්තෙ කකචෙන කන්තිත්වා ආදාය ගච්ඡා’’ති බොධිසත්තො පාදෙ සමිඤ්ජිත්වා ගොනිසින්නකං නිසීදි. සො ද්වෙපි අග්ගදන්තෙ ඡින්දි. බොධිසත්තො තෙ දන්තෙ සොණ්ඩාය ගහෙත්වා ‘‘භො පුරිස, නාහං ‘එතෙ දන්තා මය්හං අප්පියා අමනාපා’ති දම්මි, ඉමෙහි පන මෙ දන්තෙහි සතගුණෙන සහස්සගුණෙන සතසහස්සගුණෙන සබ්බධම්මපටිවෙධනසමත්ථා සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණදන්තාව පියතරා, තස්ස මෙ ඉදං දන්තදානං සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණපටිවිජ්ඣනත්ථාය හොතූ’’ති සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණස්ස ආරාධනං කත්වා දන්තයුගලං අදාසි.

සො තං ආදාය ගන්ත්වා වික්කිණිත්වා තස්මිං මූලෙ ඛීණෙ පුන බොධිසත්තස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා ‘‘සාමි, තුම්හාකං දන්තෙ වික්කිණිත්වා ලද්ධමූලං මය්හං ඉණසොධනමත්තමෙව ජාතං, අවසෙසදන්තෙ දෙථා’’ති ආහ. බොධිසත්තො ‘‘සාධූ’’ති පටිස්සුණිත්වා පුරිමනයෙනෙව කප්පාපෙත්වා අවසෙසදන්තෙ අදාසි. සො තෙපි වික්කිණිත්වා පුන ආගන්ත්වා ‘‘සාමි, ජීවිතුං න සක්කොමි, මූලදාඨා මෙ දෙථා’’ති ආහ. බොධිසත්තො ‘‘සාධූ’’ති පටිස්සුණිත්වා පුරිමනයෙනෙව නිසීදි. සො පාපපුරිසො මහාසත්තස්ස රජතදාමසදිසං සොණ්ඩං මද්දමානො කෙලාසකූටසදිසං කුම්භං අභිරුහිත්වා උභො දන්තකොටියො පණ්හියා පහරන්තො මංසං වියූහිත්වා කුම්භං ආරුය්හ ඛරකකචෙන මූලදාඨා කප්පෙත්වා පක්කාමි. බොධිසත්තස්ස දස්සනූපචාරං විජහන්තෙයෙව පන තස්මිං පාපපුරිසෙ චතුනහුතාධිකද්වියොජනසතසහස්සබහලා ඝනපථවී සිනෙරුයුගන්ධරාදයො මහාභාරෙ දුග්ගන්ධජෙගුච්ඡානි ගූථමුත්තාදීනි ච ධාරෙතුං සමත්ථාපි තස්ස අගුණරාසිං ධාරෙතුං අසක්කොන්තී විය භිජ්ජිත්වා විවරං අදාසි. තාවදෙව අවීචිමහානිරයතො අග්ගිජාලා නික්ඛමිත්වා තං මිත්තදුබ්භිපුරිසං කුලසන්තකෙන කම්බලෙන පාරුපන්තී විය පරික්ඛිපිත්වා ගණ්හි.

එවං තස්ස පාපපුග්ගලස්ස පථවිං පවිට්ඨකාලෙ තස්මිං වනසණ්ඩෙ අධිවත්ථා රුක්ඛදෙවතා ‘‘අකතඤ්ඤූ මිත්තදුබ්භී පුග්ගලො චක්කවත්තිරජ්ජං දත්වාපි තොසෙතුං න සක්කා’’ති වනං උන්නාදෙත්වා ධම්මං දෙසයමානා ඉමං ගාථමාහ –

72. ‘‘අකතඤ්ඤුස්ස පොසස්ස, නිච්චං විවරදස්සිනො;
සබ්බං චෙ පථවිං දජ්ජා, නෙව නං අභිරාධයෙ’’ති.

තත්ථ **අකතඤ්ඤුස්සාති** අත්තනො කතගුණං අජානන්තස්ස. **පොසස්සාති** පුරිසස්ස. **විවරදස්සිනොති** ඡිද්දමෙව ඔකාසමෙව ඔලොකෙන්තස්ස. **සබ්බං චෙ පථවිං දජ්ජාති** සචෙපි තාදිසස්ස පුග්ගලස්ස සකලං චක්කවත්තිරජ්ජං, ඉමං වා පන මහාපථවිං පරිවත්තෙත්වා පථවොජං දදෙය්‍ය. **නෙව නං අභිරාධයෙති** එවං කරොන්තොපි එවරූපං කතගුණවිද්ධංසකං කොචි පරිතොසෙතුං වා පසාදෙතුං වා න සක්කුණෙය්‍යාති අත්ථො.

එවං සා දෙවතා වනං උන්නාදෙත්වා ධම්මං දෙසෙසි. බොධිසත්තො යාවතායුකං ඨත්වා යථාකම්මං අගමාසි.

සත්ථා ‘‘න, භික්ඛවෙ, දෙවදත්තො ඉදානෙව අකතඤ්ඤූ, පුබ්බෙපි අකතඤ්ඤූයෙවා’’ති වත්වා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා අනුසන්ධිං ඝටෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි ‘‘තදා මිත්තදුබ්භී පුග්ගලො දෙවදත්තො අහොසි, රුක්ඛදෙවතා සාරිපුත්තො, සීලවනාගරාජා පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

සීලවනාගරාජජාතකවණ්ණනා දුතියා.

[73] 3. සච්චංකිරජාතකවණ්ණනා

සච්චං කිරෙවමාහංසූති ඉදං සත්ථා වෙළුවනෙ විහරන්තො දෙවදත්තස්ස වධාය පරිසක්කනං ආරබ්භ කථෙසි. භික්ඛූසඞ්ඝස්මිඤ්හි ධම්මසභායං නිසීදිත්වා ‘‘ආවුසො, දෙවදත්තො සත්ථු ගුණං න ජානාති, වධායයෙව පරිසක්කතී’’ති දෙවදත්තස්ස අගුණං කථෙන්තෙ සත්ථා ආගන්ත්වා ‘‘කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්නිසින්නා’’ති පුච්ඡිත්වා ‘‘ඉමාය නාමා’’ති වුත්තෙ ‘‘න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව දෙවදත්තො මය්හං වධාය පරිසක්කති, පුබ්බෙපි පරිසක්කියෙවා’’ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ තස්ස දුට්ඨකුමාරො නාම පුත්තො අහොසි කක්ඛළො ඵරුසො පහටාසීවිසූපමො, අනක්කොසිත්වා වා අපහරිත්වා වා කෙනචි සද්ධිං න කථෙති. සො අන්තොජනස්ස ච බහිජනස්ස ච අක්ඛිම්හි පතිතරජං විය, ඛාදිතුං ආගතපිසාචො විය ච අමනාපො අහොසි උබ්බෙජනීයො. සො එකදිවසං

නදීකීළං කීළිතුකාමො මහන්තෙන පරිවාරෙන නදීතීරං අගමාසි. තස්මිං ඛණෙ මහාමෙඝො උට්ඨහි, දිසා අන්ධකාරා ජාතා. සො දාසපෙස්සජනං ආහ ''එථ භණෙ, මං ගහෙත්වා නදීමජ්ඣං නෙත්වා න්හාපෙත්වා ආනෙථා''ති. තෙ තං තත්ථ නෙත්වා ''කිං නො රාජා කරිස්සති, ඉමං පාපපුරිසං එත්ථෙව මාරෙමා''ති මන්තයිත්වා ''එත්ථ ගච්ඡ කාළකණ්ණී''ති උදකෙ නං ඔපිලාපෙත්වා පච්චුත්තරිත්වා තීරෙ අට්ඨංසු. ''කහං කුමාරො''ති ච වුත්තෙ ''න මයං කුමාරං පස්සාම, මෙඝං උට්ඨිතං දිස්වා උදකෙ නිමුජ්ජිත්වා පුරතො ආගතො භවිස්සතී''ති. අමච්චා රඤ්ඤො සන්තිකං අගමංසු. රාජා ''කහං මෙ පුත්තො''ති පුච්ඡි. න ජානාම දෙව, මෙඝෙ උට්ඨිතෙ ''පුරතො ආගතො භවිස්සතී''ති සඤ්ඤාය ආගතම්හාති. රාජා ද්වාරං විවරාපෙත්වා ''නදීතීරං ගන්ත්වා විචිනථා''ති තත්ථ තත්ථ විචිනාපෙසි, කොචි කුමාරං නාද්දස.

සොපි ඛො මෙඝන්ධකාරෙ දෙවෙ වස්සන්තෙ නදියා වුය්හමානො එකං දාරුක්ඛන්ධං දිස්වා තත්ථ නිසීදිත්වා මරණභයතජ්ජිතො පරිදෙවමානො ගච්ඡති. තස්මිං පන කාලෙ බාරාණසිවාසී එකො සෙට්ඨී නදීතීරෙ චත්තාලීසකොටිධනං නිදහිත්වාව මරන්තො ධනතණ්හාය ධනපිට්ඨියෙ සප්පො හුත්වා නිබ්බත්ති. අපරො තස්මිංයෙව පදෙසෙ තිංස කොටියො නිදහිත්වා ධනතණ්හාය තත්ථෙව උන්දූරො හුත්වා නිබ්බත්ති. තෙසං වසනට්ඨානං උදකං පාවිසි. තෙ උදකස්ස පවිට්ඨමග්ගෙනෙව නික්ඛමිත්වා සොතං ඡින්දන්තා ගන්ත්වා තං රාජකුමාරෙන අභිනිසින්නං දාරුක්ඛන්ධං පත්වා එකො එකං කොටිං, ඉතරො ඉතරං ආරුය්හ ඛන්ධපිට්ඨියෙයෙව නිපජ්ජිංසු. තස්සායෙව ඛො පන නදියා තීරෙ එකො සිම්බලිරුක්ඛො අත්ථි, තත්ථෙකො සුවපොතකො වසති. සොපි රුක්ඛො උදකෙන ධොතමූලො නදීපිට්ඨියෙ පති, සුවපොතකො දෙවෙ වස්සන්තෙ උප්පතිත්වා ගන්තුං අසක්කොන්තො ගන්ත්වා තස්සෙව ඛන්ධස්ස එකපස්සෙ නිලීයි. එවං තෙ චත්තාරො ජනා එකතො වුය්හමානා ගච්ඡන්ති.

බොධිසත්තොපි ඛො තස්මිං කාලෙ කාසිරට්ඨෙ උදිච්චබ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා වුඩ්ඪිප්පත්තො ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා එකස්මිං නදීනිවත්තනෙ පණ්ණසාලං මාපෙත්වා වසති. සො අඩ්ඪරත්තසමයෙ චඞ්කමමානො තස්ස රාජකුමාරස්ස බලවපරිදෙවනසද්දං සුත්වා චින්තෙසි ''මාදිසෙ නාම මෙත්තානුද්දයසම්පන්නෙ තාපසෙ පස්සන්තෙ එතස්ස පුරිසස්ස මරණං අයුත්තං, උදකතො උද්ධරිත්වා තස්ස ජීවිතදානං දස්සාමී''ති. සො තං ''මා භායි, මා භායී''ති අස්සාසෙත්වා උදකසොතං ඡින්දන්තො ගන්ත්වා තං දාරුක්ඛන්ධං එකාය කොටියා ගහෙත්වා ආකඩ්ඪන්තො නාගබලො ථාමසම්පන්නො එකවෙගෙන තීරං පත්වා කුමාරං උක්ඛිපිත්වා තීරෙ පතිට්ඨාපෙසි. තෙපි සප්පාදයො දිස්වා උක්ඛිපිත්වා අස්සමපදං නෙත්වා අග්ගිං ජාලෙත්වා ''ඉමෙ දුබ්බලතරා''ති පඨමං සප්පාදීනං සරීරං සෙදෙත්වා පච්ඡා රාජකුමාරස්ස සරීරං සෙදෙත්වා තම්පි අරොගං කත්වා ආහාරං දෙන්තොපි පඨමං සප්පාදීනංයෙව දත්වා පච්ඡා තස්ස ඵලාඵලානි උපනාමෙසි. රාජකුමාරො ''අයං කූටතාපසො මං රාජකුමාරං අගණෙත්වා තිරච්ඡානගතානං සම්මානං කරොතී''ති බොධිසත්තෙ ආඝාතං බන්ධි.

තතො කතිපාහච්චයෙන සබ්බෙසුපි තෙසු ථාමබලප්පත්තෙසු නදියා ඔඝෙ පච්ඡින්නෙ සප්පො තාපසං වන්දිත්වා ආහ ''භන්තෙ, තුම්හෙහි මය්හං මහාඋපකාරො කතො, න ඛො පනාහං දලිද්දො, අසුකට්ඨානෙ මෙ චත්තාලීස හිරඤ්ඤකොටියො නිදහිත්වා ඨපිතා, තුම්හාකං ධනෙන කිච්චෙ සති සබ්බම්පෙතං ධනං තුම්හාකං දාතුං සක්කොමි, තං ඨානං ආගන්ත්වා 'දීඝා'ති පක්කොසෙය්‍යාථා''ති වත්වා පක්කාමි. උන්දූරොපි තථෙව තාපසං නිමන්තෙත්වා ''අසුකට්ඨානෙ ඨත්වා 'උන්දූරා'ති පක්කොසෙය්‍යාථා''ති වත්වා පක්කාමි. සුවපොතකො පන තාපසං වන්දිත්වා ''භන්තෙ, මය්හං ධනං නත්ථි, රත්තසාලීහි පන වො අත්ථෙ සති අසුකං නාම මය්හං වසනට්ඨානං, තත්ථ ගන්ත්වා 'සුවා'ති පක්කොසෙය්‍යාථ, අහං ඤාතකානං ආරොචෙත්වා අනෙකසකටපූරමත්තා රත්තසාලියො ආහරාපෙත්වා දාතුං සක්කොමී''ති වත්වා පක්කාමි. ඉතරො පන මිත්තදූබ්භී ''ධම්මසුධම්මතාය කිඤ්චි අවත්වා ගන්තුං අයුත්තං, එවං තං අත්තනො සන්තිකං ආගතං මාරෙස්සාමී''ති චින්තෙත්වා ''භන්තෙ, මයි රජ්ජෙ පතිට්ඨිතෙ ආගච්ඡෙය්‍යාථ, අහං වො චතූහි පච්චයෙහි උපට්ඨහිස්සාමී''ති වත්වා පක්කාමි. සො ගන්ත්වා න චිරස්සෙව රජ්ජෙ පතිට්ඨාසි.

බොධිසත්තො ''වීමංසිස්සාමි තාව නෙ''ති පඨමං සප්පස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා අවිදූරෙ ඨත්වා ''දීඝා''ති පක්කොසි. සො එකවචනෙනෙව නික්ඛමිත්වා බොධිසත්තං වන්දිත්වා ''භන්තෙ, ඉමස්මිං ඨානෙ චත්තාලීස හිරඤ්ඤකොටියො, තා සබ්බාපි නීහරිත්වා ගණ්හථා''ති ආහ. බොධිසත්තො ''එවමත්ථු, උප්පන්නෙ කිච්චෙ ජානිස්සාමී''ති තං නිවත්තෙත්වා උන්දූරස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා සද්දමකාසි. සොපි තථෙව පටිපජ්ජි. බොධිසත්තො තම්පි නිවත්තෙත්වා සුවස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා ''සුවා''ති පක්කොසි. සොපි එකවචනෙනෙව රුක්ඛග්ගතො ඔතරිත්වා බොධිසත්තං වන්දිත්වා ''කිං, භන්තෙ, මය්හං ඤාතකානං සන්තිකං ගන්ත්වා හිමවන්තප්පදෙසතො තුම්හාකං සයංජාතසාලී ආහරාපෙමී''ති පුච්ඡි. බොධිසත්තො ''අත්ථෙ සති ජානිස්සාමී''ති තම්පි නිවත්තෙත්වා ''ඉදානි රාජානං පරිග්ගණ්හිස්සාමී''ති ගන්ත්වා රාජුය්‍යානෙ වසිත්වා පුනදිවසෙ ආකප්පසම්පත්තිං කත්වා භික්ඛාචාරවත්තෙන නගරං පාවිසි. තස්මිං ඛණෙ සො මිත්තදූබ්භී රාජා අලඞ්කතහත්ථික්ඛන්ධවරගතො මහන්තෙන පරිවාරෙන නගරං පදක්ඛිණං කරොති. සො බොධිසත්තං දූරතොව දිස්වා ''අයං සො කූටතාපසො මම සන්තිකෙ භුඤ්ජිත්වා වසිතුකාමො ආගතො, යාව පරිසමජ්ඣෙ අත්තනො මය්හං කතගුණං නප්පකාසෙති, තාවදෙවස්ස සීසං ඡින්දාපෙස්සාමී''ති පුරිසෙ ඔලොකෙසි. ''කිං කරොම, දෙවා''ති ච වුත්තෙ ''එස කූටතාපසො මං කිඤ්චි යාචිතුකාමො ආගච්ඡති මඤ්ඤෙ, එතස්ස කාළකණ්ණිතාපසස්ස මං පස්සිතුං අදත්වාව එතං ගහෙත්වා පච්ඡාබාහං බන්ධිත්වා චතුක්කෙ චතුක්කෙ පහරන්තා නගරා නික්ඛාමෙත්වා ආඝාතනෙ සීසමස්ස ඡින්දිත්වා සරීරං සූලෙ උත්තාසෙථා''ති ආහ. තෙ ''සාධූ''ති සම්පටිච්ඡිත්වා ගන්ත්වා නිරපරාධං මහාසත්තං බන්ධිත්වා චතුක්කෙ චතුක්කෙ පහරන්තා ආඝාතනං නෙතුං ආරභිංසු. බොධිසත්තො පහටපහටට්ඨානෙ ''අම්ම, තාතා''ති අකන්දිත්වා නිබ්බිකාරො ඉමං ගාථමාහ –

73. ‘‘සච්චං කිරෙවමාහංසු, නරා එකච්චියා ඉධ;
කට්ඨං නිප්ලවිතං සෙය්‍යො, න ත්වෙවෙකච්චියො නරො’’ති.

තත්ථ **සච්චං කිරෙවමාහංසූ**ති අවිතථමෙව කිර එවං වදන්ති. **නරා එකච්චියා ඉධා**ති ඉධෙකච්චෙ පණ්ඩිතපුරිසා. **කට්ඨං නිප්ලවිතං සෙය්‍යො**ති නදියා වුය්හමානං සුක්ඛදාරුං නිප්ලවිතං උත්තාරෙත්වා ථලෙ ඨපිතං සෙය්‍යො සුන්දරතරො. එවඤ්හි වදමානා තෙ පුරිසා සච්චං කිර වදන්ති. කිංකාරණා? තඤ්හි යාගුභත්තාදීනං පචනත්ථාය, සීතාතුරානං විසිබ්බනත්ථාය, අඤ්ඤෙසම්පි ච පරිස්සයානං හරණත්ථාය උපකාරං හොති. **න ත්වෙවෙකච්චියො නරො**ති එකච්චො පන මිත්තදූබ්භී අකතඤ්ඤූ පාපපුරිසො ඔඝෙන වුය්හමානො හත්ථෙන ගහෙත්වා උත්තාරිතො න ත්වෙව සෙය්‍යො. තථා හි අහං ඉමං පාපපුරිසං උත්තාරෙත්වා ඉමං අත්තනො දුක්ඛං ආහරින්ති. එවං පහටපහටට්ඨානෙ ඉමං ගාථමාහ.

තං සුත්වා යෙ තත්ථ පණ්ඩිතපුරිසා, තෙ ආහංසු ‘‘කිං පන, භො පබ්බජිත, තයා අම්හාකං රඤ්ඤො අත්ථි කොචි ගුණො කතො’’ති? බොධිසත්තො තං පවත්තිං ආරොචෙත්වා ‘‘එවමිමං මහොඝතො උත්තාරෙන්තො අහමෙව අත්තනො දුක්ඛං අකාසිං, ‘න වත මෙ පොරාණකපණ්ඩිතානං වචනං කත’න්ති අනුස්සරිත්වා එවං වදාමී’’ති ආහ. තං සුත්වා ඛත්තියබ්‍රාහ්මණාදයො නගරවාසිනො ‘‘ස්වායං මිත්තදූබ්භී රාජා එවං ගුණසම්පන්නස්ස අත්තනො ජීවිතදායකස්ස ගුණමත්තම්පි න ජානාති, තං නිස්සාය කුතො අම්හාකං වුඩ්ඪි, ගණ්හථ න’’න්ති කුපිතා සමන්තතො උට්ඨහිත්වා උසුසත්තිපාසාණමුග්ගරාදිප්පහාරෙහි හත්ථික්ඛන්ධගතමෙව නං ඝාතෙත්වා පාදෙ ගහෙත්වා කඩ්ඪිත්වා පරිඛාපිට්ඨෙ ඡඩ්ඩෙත්වා බොධිසත්තං අභිසිඤ්චිත්වා රජ්ජෙ පතිට්ඨාපෙසුං.

සො ධම්මෙන රජ්ජං කාරෙන්තො පුන එකදිවසං සප්පාදයො පරිග්ගණ්හිතුකාමො මහන්තෙන පරිවාරෙන සප්පස්ස වසනට්ඨානං ගන්ත්වා ‘‘දීඝා’’ති පක්කොසි. සප්පො ආගන්ත්වා වන්දිත්වා ‘‘ඉදං තෙ සාමි ධනං ගණ්හා’’ති ආහ. රාජා චත්තාලීසහිරඤ්ඤකොටිධනං අමච්චෙ පටිච්ඡාපෙත්වා උන්දූරස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා ‘‘උන්දූරා’’ති පක්කොසි. සොපි ආගන්ත්වා වන්දිත්වා තිංසකොටිධනං නිය්‍යාදෙසි. රාජා තම්පි අමච්චෙ පටිච්ඡාපෙත්වා සුවස්ස වසනට්ඨානං ගන්ත්වා ‘‘සුවා’’ති පක්කොසි. සොපි ආගන්ත්වා පාදෙ වන්දිත්වා ‘‘කිං, සාමි, සාලිං ආහරාමී’’ති ආහ. රාජා ‘‘සාලීහි අත්ථෙ සති ආහරිස්සසි, එහි ගච්ඡාමා’’ති සත්තතියා හිරඤ්ඤකොටීහි සද්ධිං තෙ තයොපි ජනෙ ගාහාපෙත්වා නගරං ගන්ත්වා පාසාදවරෙ මහාතලං ආරුය්හ ධනං සඞ්ගොපෙත්වා සප්පස්ස වසනත්ථාය සුවණ්ණනාළිං, උන්දූරස්ස ඵලිකගුහං, සුවස්ස සුවණ්ණපඤ්ජරං කාරාපෙත්වා සප්පස්ස ච සුවස්ස ච භොජනත්ථාය දෙවසිකං කඤ්චනතට්ටකෙ මධුලාජෙ, උන්දූරස්ස ගන්ධසාලිතණ්ඩුලෙ දාපෙසි, දානාදීනි ච පුඤ්ඤානි කරොති. එවං තෙ චත්තාරොපි ජනා යාවජීවං සමග්ගා සම්මොදමානා විහරිත්වා ජීවිතක්ඛයෙ යථාකම්මං අගමංසු.

සත්ථා ‘‘න, භික්ඛවෙ, දෙවදත්තො ඉදානෙව මය්හං වධාය පරිසක්කති, පුබ්බෙපි පරිසක්කියෙවා’’ති වත්වා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා අනුසන්ධිං ඝටෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා දුට්ඨරාජා දෙවදත්තො අහොසි, සප්පො සාරිපුත්තො, උන්දූරො මොග්ගල්ලානො, සුවො ආනන්දො, පච්ඡා රජ්ජප්පත්තො ධම්මරාජා පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

සච්චංකිරජාතකවණ්ණනා තතියා.

[74] 4. රුක්ඛධම්මජාතකවණ්ණනා

සාධූ සම්බහුලා ඤාතීති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො උදකකලහෙ අත්තනො ඤාතකානං මහාවිනාසං පච්චුපට්ඨිතං ඤත්වා ආකාසෙන ගන්ත්වා රොහිණීනදියා උපරි පල්ලඞ්කෙන නිසීදිත්වා නීලරංසිං විස්සජ්ජෙත්වා ඤාතකෙ සංවෙජෙත්වා ආකාසා ඔරුය්හ නදීතීරෙ නිසින්නො තං කලහං ආරබ්භ කථෙසි. අයමෙත්ථ සඞ්ඛෙපො, විත්ථාරො පන කුණාලජාතකෙ (ජා. 2.21.කුණාලජාතක) ආවි භවිස්සති. තදා පන සත්ථා ඤාතකෙ ආමන්තෙත්වා ‘‘මහාරාජා , තුම්හෙ ඤාතකා, ඤාතකෙහි නාම සමග්ගෙහි සම්මොදමානෙහි භවිතුං වට්ටති. ඤාතකානඤ්හි සාමග්ගියා සති පච්චාමිත්තා ඔකාසං න ලභන්ති, තිට්ඨන්තු තාව මනුස්සභූතා, අචෙතනානං රුක්ඛානම්පි සාමග්ගිං ලද්ධුං වට්ටති. අතීතස්මිඤ්හි හිමවන්තප්පදෙසෙ මහාවාතො සාලවනං පහරි, තස්ස පන සාලවනස්ස අඤ්ඤමඤ්ඤං රුක්ඛගච්ඡගුම්බලතාහි සම්බන්ධත්තා එකරුක්ඛම්පි පාතෙතුං අසක්කොන්තො මත්ථකමත්ථකෙනෙව අගමාසි. එකං පන අඞ්ගණෙ ඨිතං සාඛාවිටපසම්පන්නම්පි මහාරුක්ඛං අඤ්ඤෙහි රුක්ඛෙහි අසම්බන්ධත්තා උම්මූලෙත්වා භූමියං පාතෙසි, ඉමිනා කාරණෙන තුම්හෙහිපි සමග්ගෙහි සම්මොදමානෙහි භවිතුං වට්ටතී’’ති වත්වා තෙහි යාචිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ පඨමං උප්පන්නො වෙස්සවණො මහාරාජා චවි, සක්කො අඤ්ඤං වෙස්සවණං ඨපෙසි. එතස්මිං වෙස්සවණෙ පරිවත්තෙ පච්ඡා නිබ්බත්තවෙස්සවණො ‘‘රුක්ඛගච්ඡගුම්බලතානං අත්තනො අත්තනො රුච්චනට්ඨානෙ විමානං ගණ්හන්තූ’’ති සාසනං පෙසෙසි. තදා බොධිසත්තො හිමවන්තප්පදෙසෙ එකස්මිං සාලවනෙ රුක්ඛදෙවතා හුත්වා නිබ්බත්ති. සො ඤාතකෙ ආහ ‘‘තුම්හෙ විමානානි ගණ්හන්තා අඞ්ගණෙ ඨිතරුක්ඛෙසු මා ගණ්හථ, ඉමස්මිං පන සාලවනෙ මයා ගහිතවිමානං පරිවාරෙත්වා ඨිතවිමානානි ගණ්හථා’’ති. තත්ථ බොධිසත්තස්ස වචනකරා පණ්ඩිතදෙවතා බොධිසත්තස්ස විමානං පරිවාරෙත්වා ඨිතවිමානානි ගණ්හිංසු. අපණ්ඩිතා පන දෙවතා ‘‘කිං අම්හාකං අත්ථො අරඤ්ඤවිමානෙහි, මයං මනුස්සපථෙ

ගාමනිගමරාජධානිද්වාරෙසු විමානානි ගණ්හිස්සාම. ගාමාදයො හි උපනිස්සාය වසමානා දෙවතා ලාභග්ගයසග්ගප්පත්තා හොන්තී''ති මනුස්සපථෙ අඞ්ගණට්ඨානෙ නිබ්බත්තමහාරුක්ඛෙසු විමානානි ගණ්හිංසු.

අථෙකස්මිං දිවසෙ මහතී වාතවුට්ඨි උප්පජ්ජි. වාතස්ස අතිබලවතාය දළ්හමූලා වනජෙට්ඨකරුක්ඛාපි සංභග්ගසාඛාවිටපා සමූලා නිපතිංසු. තං පන අඤ්ඤමඤ්ඤං සම්බන්ධෙනෙන ඨිතං සාලවනං පත්වා ඉතො චිතො ච පහරන්තො එකරුක්ඛම්පි පාතෙතුං නාසක්ඛි. භග්ගවිමානා දෙවතා නිප්පටිසරණා දාරකෙ හත්ථෙසු ගහෙත්වා හිමවන්තං ගන්ත්වා අත්තනො පවත්තිං සාලවනදෙවතානං කථයිංසු. තා තාසං එවං ආගතභාවං බොධිසත්තස්ස ආරොචෙසුං. බොධිසත්තො ''පණ්ඩිතානං වචනං අග්ගහෙත්වා නිප්පච්චයට්ඨානං ගතා නාම එවරූපාව හොන්තී''ති වත්වා ධම්මං දෙසෙන්තො ඉමං ගාථමාහ –

74. ''සාධූ සම්බහුලා ඤාතී, අපි රුක්ඛා අරඤ්ඤජා;
වාතො වහති එකට්ඨං, බ්‍රහන්තම්පි වනප්පති''න්ති.

තත්ථ **සම්බහුලා ඤාතී**ති චත්තාරො උපාදාය තතුත්තරි සතසහස්සම්පි සම්බහුලා නාම, එවං සම්බහුලා අඤ්ඤමඤ්ඤං නිස්සාය වසන්තා ඤාතකා. **සාධූ**ති සොභනා පසත්ථා, පරෙහි අප්පධංසියාති අත්ථො. **අපි රුක්ඛා අරඤ්ඤජා**ති තිට්ඨන්තු මනුස්සභූතා, අරඤ්ඤෙ ජාතරුක්ඛාපි සම්බහුලා අඤ්ඤමඤ්ඤූපත්ථම්භෙන ඨිතා සාධුයෙව. රුක්ඛානම්පි හි සපච්චයභාවො ලද්ධුං වට්ටති. **වාතො වහති එකට්ඨ**න්ති පුරත්ථිමාදිභෙදො වාතො වායන්තො අඞ්ගණට්ඨානෙ ඨිතං එකට්ඨං එකකමෙව ඨිතං **බ්‍රහන්තම්පි වනප්පතිං** සාඛාවිටපසම්පන්නං මහාරුක්ඛම්පි වහති, උම්මූලෙත්වා පාතෙතීති අත්ථො. බොධිසත්තො ඉමං කාරණං කථෙත්වා ආයුක්ඛයෙ යථාකම්මං ගතො.

සත්ථාපි ''එවං, මහාරාජා, ඤාතකානං තාව සාමග්ගියෙව ලද්ධුං වට්ටති, සමග්ගා සම්මොදමානා පියසංවාසමෙව වසථා''ති ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා අනුසන්ධිං ඝටෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ''තදා දෙවතා බුද්ධපරිසා අහෙසුං, පණ්ඩිතදෙවතා පන අහමෙව අහොසි''න්ති.

රුක්ඛධම්මජාතකවණ්ණනා චතුත්ථා.

[75] 5. මච්ඡජාතකවණ්ණනා

අභිත්ථනය පජ්ජුන්නාති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො අත්තනා වස්සාපිතවස්සං ආරබ්භ කථෙසි. එකස්මිං කිර සමයෙ කොසලරට්ඨෙ දෙවො න වස්සි, සස්සානි මිලායන්ති, තෙසු තෙසු ඨානෙසු තළාකපොක්ඛරණිසරානි සුස්සන්ති. ජෙතවනද්වාරකොට්ඨකසමීපෙ ජෙතවනපොක්ඛරණියාපි උදකං ඡිජ්ජි. කලලගහනං පවිසිත්වා නිපන්නෙ මච්ඡකච්ඡපෙ කාකකුලලාදයො කණයග්ගසදිසෙහි තුණ්ඩෙහි කොට්ටෙත්වා නීහරිත්වා නීහරිත්වා විප්ඵන්දමානෙ ඛාදන්ති.

සත්ථා මච්ඡකච්ඡපානං තං බ්‍යසනං දිස්වා මහාකරුණාය උස්සාහිතහදයො ''අජ්ජ මයා දෙවං වස්සාපෙතුං වට්ටතී''ති පභාතාය රත්තියා සරීරපටිජග්ගනං කත්වා භික්ඛාචාරවෙලං සල්ලක්ඛෙත්වා මහාභික්ඛුසඞ්ඝපරිවුතො බුද්ධලීලාය සාවත්ථියං පිණ්ඩාය පවිසිත්වා පච්ඡාභත්තං පිණ්ඩපාතපටික්කන්තො සාවත්ථිතො විහාරං ගච්ඡන්තො ජෙතවනපොක්ඛරණියා සොපානෙ ඨත්වා ආනන්දත්ථෙරං ආමන්තෙසි ''ආනන්ද, උදකසාටිකං ආහර, ජෙතවනපොක්ඛරණියං න්හායිස්සාමී''ති. ''නනු, භන්තෙ, ජෙතවනපොක්ඛරණියං උදකං ඡින්නං, කලලමත්තමෙව අවසිට්ඨ''න්ති? ''ආනන්ද, බුද්ධබලං නාම මහන්තං, ආහර ත්වං උදකසාටික''න්ති. ථෙරො ආහරිත්වා අදාසි. සත්ථා එකෙනන්තෙන උදකසාටිකං නිවාසෙත්වා එකෙනන්තෙන සරීරං පාරුපිත්වා ''ජෙතවනපොක්ඛරණියං න්හායිස්සාමී''ති සොපානෙ අට්ඨාසි. තඞ්ඛණඤ්ඤෙව සක්කස්ස පණ්ඩුකම්බලසිලාසනං උණ්හාකාරං දස්සෙසි. සො ''කිං නු ඛො''ති ආවජ්ජෙන්තො තං කාරණං ඤත්වා වස්සවලාහකදෙවරාජානං පක්කොසාපෙත්වා ''තාත, සත්ථා 'ජෙතවනපොක්ඛරණියං න්හායිස්සාමී'ති ධුරසොපානෙ ඨිතො, ඛිප්පං සකලකොසලරට්ඨං එකමෙඝං කත්වා වස්සාපෙහී''ති. සො ''සාධූ''ති සම්පටිච්ඡිත්වා එකං වලාහකං නිවාසෙත්වා එකං පාරුපිත්වා මෙඝගීතං ගායන්තො පාචීනලොකධාතුඅභිමුඛො පක්ඛන්දි. පාචීනදිසාභාගෙ ඛලමණ්ඩලමත්තං එකං මෙඝපටලං උට්ඨාය සතපටලං සහස්සපටලං හුත්වා අභිත්ථනන්තං විජ්ජුලතා නිච්ඡාරෙන්තං අධොමුඛං ඨපිතඋදකකුම්භාකාරෙන වස්සමානං සකලකොසලරට්ඨං මහොඝෙන විය අජ්ඣොත්ථරි. දෙවො අච්ඡින්නධාරං වස්සන්තො මුහුත්තෙනෙව ජෙතවනපොක්ඛරණිං පූරෙසි, ධුරසොපානං ආහච්ච උදකං අට්ඨාසි.

සත්ථා පොක්ඛරණියං න්හායිත්වා සුරත්තදුපට්ටං නිවාසෙත්වා කායබන්ධනං බන්ධිත්වා සුගතමහාචීවරං එකංසං කත්වා භික්ඛුසඞ්ඝපරිවුතො ගන්ත්වා ගන්ධකුටිපරිවෙණෙ පඤ්ඤත්තවරබුද්ධාසනෙ නිසීදිත්වා භික්ඛුසඞ්ඝෙන වත්තෙ දස්සිතෙ උට්ඨාය මණිසොපානඵලකෙ ඨත්වා භික්ඛුසඞ්ඝස්ස ඔවාදං දත්වා උයොජෙත්වා සුරභිගන්ධකුටිං පවිසිත්වා දක්ඛිණෙන පස්සෙන සීහසෙය්‍යං කප්පෙත්වා සායන්හසමයෙ ධම්මසභායං සන්නිපතිතානං භික්ඛූනං ''පස්සථාවුසො, දසබලස්ස ඛන්තිමෙත්තානුද්දයසම්පත්තිං, විවිධසස්සෙසු මිලායන්තෙසු නානාජලාසයෙසු සුස්සන්තෙසු මච්ඡකච්ඡපෙසු මහාදුක්ඛං පාපුණන්තෙසු කාරුඤ්ඤං පටිච්ච 'මහාජනං දුක්ඛා මොචෙස්සාමී'ති උදකසාටිකං නිවාසෙත්වා ජෙතවනපොක්ඛරණියා ධුරසොපානෙ ඨත්වා මුහුත්තෙන සකලකොසලරට්ඨං මහොඝෙන ඔපිලාපෙන්තො විය දෙවං වස්සාපෙත්වා මහාජනං කායිකචෙතසිකදුක්ඛතො මොචෙත්වා විහාරං පවිට්ඨො''ති කථාය වත්තමානාය ගන්ධකුටිතො නික්ඛමිත්වා ධම්මසභං ආගන්ත්වා ''කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය

සන්නිසින්නා''ති පුච්ඡිත්වා ''ඉමාය නාමා''ති වුත්තෙ ''න, භික්ඛවෙ, තථාගතො ඉදානෙව මහාජනෙ කිලමන්තෙ දෙවං වස්සාපෙති, පුබ්බෙ තිරච්ඡානයොනියං නිබ්බත්තිත්වා මච්ඡරාජකාලෙපි වස්සාපෙසියෙවා''ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ ඉමස්මිංයෙව කොසලරට්ඨෙ ඉමිස්සා සාවත්ථියා ඉමස්මිංයෙව ජෙතවනපොක්ඛරණිට්ඨානෙ එකා වල්ලිගහනපරික්ඛිත්තා කන්දරා අහොසි. තදා බොධිසත්තො මච්ඡයොනියං නිබ්බත්තිත්වා මච්ඡගණපරිවුතො තත්ථ පටිවසති. යථා පන ඉදානි, එවමෙව තදාපි තස්මිං රට්ඨෙ දෙවො න වස්සි, මනුස්සානං සස්සානි මිලායිංසු, වාපිතළාකකන්දරාදීසු උදකං ඛීයි, මච්ඡකච්ඡපා කලලගහනං පවිසිංසු. ඉමිස්සාපි කන්දරාය මච්ඡකච්ඡපා කලලගහනං පවිසිත්වා තස්මිං තස්මිං ඨානෙ නිලීයිංසු. කාකාදයො තුණ්ඩෙන කොට්ටෙත්වා නීහරිත්වා ඛාදිංසු.

බොධිසත්තො ඤාතිසඞ්ඝස්ස තං බ්‍යසනං දිස්වා ''ඉමං තෙසං දුක්ඛං ඨපෙත්වා මං අඤ්ඤො මොචෙතුං සමත්ථො නාම නත්ථි, සච්චකිරියං කත්වා දෙවං වස්සාපෙත්වා ඤාතකෙ මරණදුක්ඛා මොචෙස්සාමී''ති කාළවණ්ණං කද්දමං ද්විධා වියූහිත්වා නික්ඛමිත්වා අඤ්ජනරුක්ඛසාරඝටිකවණ්ණො මහාමච්ඡො සුධොතලොහිතඞ්ගමණිගුළසදිසානි අක්ඛීනි උම්මීලෙත්වා ආකාසං උල්ලොකෙත්වා පජ්ජුන්නදෙවරාජස්ස සද්දං දත්වා ''භො පජ්ජුන්න, අහං ඤාතකෙ නිස්සාය දුක්ඛිතො, ත්වං මයි සීලවන්තෙ කිලමන්තෙ කස්මා දෙවං න වස්සාපෙසි? මයා සමානජාතිකානං ඛාදනට්ඨානෙ නිබ්බත්තිත්වා තණ්ඩුලප්පමාණම්පි මච්ඡං ආදිං කත්වා ඛාදිතපුබ්බො නාම නත්ථි, අඤ්ඤොපි මෙ පාණො ජීවිතා න වොරොපිතපුබ්බො, ඉමිනා සච්චෙන දෙවං වස්සාපෙත්වා ඤාතිසඞ්ඝං මෙ දුක්ඛා මොචෙහී''ති වත්වා පරිචාරකචෙටකං ආණාපෙන්තො විය පජ්ජුන්නදෙවරාජානං ආලපන්තො ඉමං ගාථමාහ –

75. ''අභිත්ථනය පජ්ජුන්න, නිධිං කාකස්ස නාසය;
කාකං සොකාය රන්ධෙහි, මඤ්ච සොකා පමොචයා''ති.

තත්ථ **අභිත්ථනය පජ්ජුන්නාති** පජ්ජුන්නො වුච්චති මෙඝො, අයං පන මෙඝවසෙන ලද්ධනාමං වස්සවලාහකදෙවරාජානං ආලපති. අයං කිරස්ස අධිප්පායො – දෙවො නාම අනභිත්ථනන්තො විජ්ජුලතා අනිච්ඡාරෙන්තො වස්සන්තොපි න සොභති, තස්මා ත්වං අභිත්ථනන්තො විජ්ජුලතා නිච්ඡාරෙන්තො වස්සාපෙහීති. **නිධිං කාකස්ස නාසයාති** කාකා කලලං පවිසිත්වා ඨිතෙ මච්ඡෙ තුණ්ඩෙන කොට්ටෙත්වා නීහරිත්වා ඛාදන්ති, තස්මා තෙසං අන්තොකලලෙ මච්ඡා ''නිධී''ති වුච්චන්ති, තං කාකසඞ්ඝස්ස නිධිං දෙවං වස්සාපෙන්තො උදකෙන පටිච්ඡාදෙත්වා නාසෙහීති. **කාකං සොකාය රන්ධෙහීති** කාකසඞ්ඝො ඉමිස්සා කන්දරාය උදකෙන පුණ්ණාය මච්ඡෙ අලභමානො සොචිස්සති, තං කාකගණං ත්වං ඉමං කන්දරං පූරෙන්තො සොකාය රන්ධෙහි, සොකස්සත්ථාය මච්ඡස්ස අස්සාසත්ථාය දෙවං වස්සාපෙහි. යථා අන්තොනිජ්ඣානලක්ඛණං සොකං පාපුණාති, එවං කරොහීති අත්ථො, **මඤ්ච සොකා පමොචයාති** එත්ථ ච-කාරො සම්පිණ්ඩනත්ථො, මඤ්ච මම ඤාතකෙ ච සබ්බෙව ඉමම්හා මරණසොකා මොචෙහීති.

එවං බොධිසත්තො පරිචාරකචෙටකං ආණාපෙන්තො විය පජ්ජුන්නං ආලපිත්වා සකලකොසලරට්ඨෙ මහාවස්සං වස්සාපෙත්වා මහාජනං මරණදුක්ඛා මොචෙත්වා ජීවිතපරියොසානෙ යථාකම්මං ගතො.

සත්ථා ''න, භික්ඛවෙ, තථාගතො ඉදානෙව දෙවං වස්සාපෙති, පුබ්බෙ මච්ඡයොනියං නිබ්බත්තොපි වස්සාපෙසියෙවා''ති වත්වා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා අනුසන්ධිං ඝටෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ''තදා මච්ඡගණා බුද්ධපරිසා අහෙසුං, පජ්ජුන්නදෙවරාජා ආනන්දො, මච්ඡරාජා පන අහමෙව අහොසි''න්ති.

මච්ඡජාතකවණ්ණනා පඤ්චමා.

[76] 6. අසඞ්කියජාතකවණ්ණනා

අසඞ්කියොම්හි ගාමම්හීති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො එකං සාවත්ථිවාසිං උපාසකං ආරබ්භ කථෙසි. සො කිර සොතාපන්නො අරියසාවකො කෙනචිදෙව කරණීයෙන එකෙන සකටසත්ථවාහෙන සද්ධිං මග්ගං පටිපජ්ජිත්වා එකස්මිං අරඤ්ඤට්ඨානෙ සකටානි මොචෙත්වා ඛන්ධාවාරබන්ධෙ කතෙ සත්ථවාහස්ස අවිදූරෙ අඤ්ඤතරස්මිං රුක්ඛමූලෙ චඞ්කමති. අථත්තනො කාලං සල්ලක්ඛෙත්වා පඤ්චසතා චොරා ''ඛන්ධාවාරං විලුම්පිස්සාමා''ති ධනුමුග්ගරාදිහත්ථා තං ඨානං පරිවාරයිංසු. උපාසකොපි චඞ්කමතියෙව. චොරා නං දිස්වා ''අද්ධා එස ඛන්ධාවාරරක්ඛකො භවිස්සති, ඉමස්ස නිද්දං ඔක්කන්තකාලෙ විලුම්පිස්සාමා''ති අජ්ඣොත්ථරිතුං අසක්කොන්තා තත්ථ තත්ථෙව අට්ඨංසු. සොපි උපාසකො පඨමයාමෙපි මජ්ඣිමයාමෙපි පච්ඡිමයාමෙපි චඞ්කමන්තොයෙව අට්ඨාසි. පච්චූසකාලෙ ජාතෙ චොරා ඔකාසං අලභන්තා ගහිතෙ පාසාණමුග්ගරාදයො ඡඩ්ඩෙත්වා පලායිංසු.

උපාසකොපි අත්තනො කම්මං නිට්ඨාපෙත්වා පුන සාවත්ථිං ආගන්ත්වා සත්ථාරං උපසඞ්කමිත්වා ''භන්තෙ, අත්තානං රක්ඛමානා පරරක්ඛකා හොන්තී''ති පුච්ඡි. ''ආම, උපාසක, අත්තානං රක්ඛන්තො පරම්පි රක්ඛති, පරං රක්ඛන්තො අත්තානම්පි රක්ඛතී''ති. සො ''යාව සුභාසිතඤ්චිදං, භන්තෙ, භගවතා, අහං එකෙන සත්ථවාහෙන සද්ධිං මග්ගං පටිපන්නො රුක්ඛමූලෙ චඞ්කමන්තො 'මං රක්ඛිස්සාමී'ති සකලසත්ථං රක්ඛි''න්ති ආහ. සත්ථා ''උපාසක, පුබ්බෙපි පණ්ඩිතා අත්තානං රක්ඛන්තා පරං රක්ඛිංසූ''ති වත්වා තෙන යාචිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො කාමෙසු ආදීනවං දිස්වා ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා හිමවන්තෙ වසන්තො ලොණම්බිලසෙවනත්ථාය ජනපදං ආගන්ත්වා ජනපදචාරිකං චරන්තො එකෙන සත්ථවාහෙන සද්ධිං මග්ගං පටිපජ්ජිත්වා එකස්මිං අරඤ්ඤට්ඨානෙ සත්ථෙ නිවිට්ඨෙ සත්ථතො අවිදූරෙ ඣානසුඛෙන වීතිනාමෙන්තො අඤ්ඤතරස්මිං රුක්ඛමූලෙ චඞ්කමන්තො අට්ඨාසි. අථ ඛො පඤ්චසතා චොරා ''සායමාසභත්තස්ස භුත්තකාලෙ තං සකටසත්ථං විලුම්පිස්සාමා''ති ආගන්ත්වා පරිවාරයිංසු. තෙ තං තාපසං දිස්වා ''සචෙ අයං අම්හෙ පස්සිස්සති, සත්ථවාසිකානං ආරොචෙස්සති, එතස්ස නිද්දූපගතවෙලාය විලුම්පිස්සාමා''ති තත්ථෙව අට්ඨංසු. තාපසො සකලම්පි රත්තිං චඞ්කමියෙව. චොරා ඔකාසං අලභිත්වා ගහිතගහිතෙ මුග්ගරපාසාණෙ ඡඩ්ඩෙත්වා සකටසත්ථවාසීනං සද්දං දත්වා ''භොන්තො, සත්ථවාසිනො සචෙ එස රුක්ඛමූලෙ චඞ්කමනකතාපසො අජ්ජ නාභවිස්ස, සබ්බෙ මහාවිලොපං පත්තා අභවිස්සථ, ස්වෙ තාපසස්ස මහාසක්කාරං කරෙය්‍යාථා''ති වත්වා පක්කමිංසු.

තෙ පභාතාය රත්තියා චොරෙහි ඡඩ්ඩිතෙ මුග්ගරපාසාණාදයො දිස්වා භීතා බොධිසත්තස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා වන්දිත්වා ''භන්තෙ, දිට්ඨා වො චොරා''ති පුච්ඡිංසු. ''ආමාවුසො, දිට්ඨා''ති. ''භන්තෙ, එත්තකෙ චොරෙ දිස්වා භයං වා සාරජ්ජං වා න උප්පජ්ජී''ති? බොධිසත්තො ''ආවුසො චොරෙ දිස්වා භයං නාම සධනස්ස හොති, අහං පන නිද්ධනො, ස්වාහං කිං භායිස්සාමි. මය්හඤ්හි ගාමෙපි අරඤ්ඤෙපි වසන්තස්ස භයං වා සාරජ්ජං වා නත්ථී''ති වත්වා තෙසං ධම්මං දෙසෙන්තො ඉමං ගාථමාහ –

76. ''අසඞ්කියොම්හි ගාමම්හි, අරඤ්ඤෙ නත්ථි මෙ භයං;
උජුමග්ගං සමාරුළ්හො, මෙත්තාය කරුණාය චා''ති.

තත්ථ **අසඞ්කියොම්හි ගාමම්හීති** සඞ්කාය නියුත්තො පතිට්ඨිතොති සඞ්කියො, න සඞ්කියො අසඞ්කියො. අහං ගාමෙ වසන්තොපි සඞ්කාය අප්පතිට්ඨිතත්තා අසඞ්කියො නිබ්භයො නිරාසඞ්කොති දීපෙති. **අරඤ්ඤෙති** ගාමගාමූපචාරවිනිමුත්තෙ ඨානෙ. **උජුමග්ගං සමාරුළ්හො, මෙත්තාය කරුණාය චාති** අහං තිකචතුක්කජ්ඣානිකාහි මෙත්තාකරුණාහි කායවඞ්කාදිවිරහිතං උජුං බ්‍රහ්මලොකගාමිමග්ගං ආරුළ්හොති වදති. අථ වා පරිසුද්ධසීලතාය කායවචීමනොවඞ්කවිරහිතං උජුං දෙවලොකමග්ගං ආරුළ්හොම්හීති දස්සෙත්වා තතො උත්තරි මෙත්තාය කරුණාය ච පතිට්ඨිතත්තා උජුං බ්‍රහ්මලොකමග්ගම්පි ආරුළ්හොම්හීතිපි දස්සෙති. අපරිහීනජ්ඣානස්ස හි එකන්තෙන බ්‍රහ්මලොකපරායණත්තා මෙත්තාකරුණාදයො උජුමග්ගා නාම.

එවං බොධිසත්තො ඉමාය ගාථාය ධම්මං දෙසෙත්වා තුට්ඨචිත්තෙහි තෙහි මනුස්සෙහි සක්කතො පූජිතො යාවජීවං චත්තාරො බ්‍රහ්මවිහාරෙ භාවෙත්වා බ්‍රහ්මලොකෙ නිබ්බත්ති.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා අනුසන්ධිං ඝටෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ''තදා සත්ථවාසිනො බුද්ධපරිසා අහෙසුං, තාපසො පන අහමෙව අහොසි''න්ති.

අසඞ්කියජාතකවණ්ණනා ඡට්ඨා.

[77] 7. මහාසුපිනජාතකවණ්ණනා

ලාබූනි සීදන්තීති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො සොළස මහාසුපිනෙ ආරබ්භ කථෙසි. එකදිවසං කිර කොසලමහාරාජා රත්තිං නිද්දූපගතො පච්ඡිමයාමෙ සොළස මහාසුපිනෙ දිස්වා භීතතසිතො පබුජ්ඣිත්වා ''ඉමෙසං සුපිනානං දිට්ඨත්තා කිං නු ඛො මෙ භවිස්සතී''ති මරණභයතජ්ජිතො සයනපිට්ඨෙ නිසින්නකොව රත්තිං වීතිනාමෙසි.

අථ නං පභාතාය රත්තියා බ්‍රාහ්මණපුරොහිතා උපසඞ්කමිත්වා ''සුඛං සයිත්ථ, මහාරාජා''ති පුච්ඡිංසු. ''කුතො මෙ ආචරියා සුඛං, අජ්ජාහං පච්චූසසමයෙ සොළස මහාසුපිනෙ පස්සිං, සොම්හි තෙසං දිට්ඨකාලතො පට්ඨාය භයප්පත්තො''ති. ''වදෙථ, මහාරාජ, සුත්වා ජානිස්සාමා''ති වුත්තෙ බ්‍රාහ්මණානං දිට්ඨසුපිනෙ කථෙත්වා ''කිං නු ඛො මෙ ඉමෙසං දිට්ඨකාරණා භවිස්සතී''ති පුච්ඡි. බ්‍රාහ්මණා හත්ථෙ විධුනිංසු. ''කස්මා හත්ථෙ විධුනථා''ති ච වුත්තෙ ''කක්ඛළා, මහාරාජ, සුපිනා''ති. ''කා තෙසං නිප්ඵත්ති භවිස්සතී''ති? ''රජ්ජන්තරායො ජීවිතන්තරායො භොගන්තරායොති ඉමෙසං තිණ්ණං අන්තරායානං අඤ්ඤතරො''ති. ''සප්පටිකම්මා, අප්පටිකම්මා''ති? ''කාමං එතෙ සුපිනා අතිඵරුසත්තා අප්පටිකම්මා, මයං පන තෙ සප්පටිකම්මෙ කරිස්සාම, එතෙ පටික්කමාපෙතුං අසක්කොන්තානං අම්හාකං සික්ඛිතභාවො නාම කිං කරිස්සතී''ති. ''කිං පන කත්වා පටික්කමාපෙස්සථා''ති? ''සබ්බචතුක්කෙන යඤ්ඤං යජිස්සාම, මහාරාජා''ති. රාජා භීතතසිතො ''තෙන හි ආචරියා මම ජීවිතං තුම්හාකං හත්ථෙ හොතු, ඛිප්පං මෙ සොත්ථිං කරොථා''ති ආහ. බ්‍රාහ්මණා ''බහුං ධනං ලභිස්සාම, බහුං ඛජ්ජභොජ්ජං ආහරාපෙස්සාමා''ති හට්ඨතුට්ඨා ''මා චින්තයිත්ථ, මහාරාජා''ති රාජානං සමස්සාසෙත්වා රාජනිවෙසනා නික්ඛමිත්වා බහිනගරෙ යඤ්ඤාවාටං කත්වා බහූ චතුප්පදගණෙ ථූණූපනීතෙ කත්වා පක්ඛිගණෙ සමාහරිත්වා ''ඉදඤ්චිදඤ්ච ලද්ධුං වට්ටතී''ති පුනප්පුනං සඤ්චරන්ති.

අථ ඛො මල්ලිකා දෙවී තං කාරණං ඤත්වා රාජානං උපසඞ්කමිත්වා පුච්ඡි ''කිං නු ඛො, මහාරාජ, බ්‍රාහ්මණා පුනප්පුනං සඤ්චරන්තී''ති? ''සුඛිතා, ත්වං භද්දෙ, අම්හාකං කණ්ණමූලෙ ආසීවිසං චරන්තං න ජානාසී''ති. ''කිං එතං, මහාරාජා''ති? මයා එවරූපා දුස්සුපිනා දිට්ඨා, බ්‍රාහ්මණා ''තිණ්ණං අන්තරායානං අඤ්ඤතරො පඤ්ඤායතී''ති වත්වා '''තෙසං පටිඝාතාය යඤ්ඤං යජිස්සාමා'ති වත්වා පුනප්පුනං සඤ්චරන්තී''ති. ''කිං පන තෙ, මහාරාජ, සදෙවකෙ

ලොකෙ අග්ගබ්‍රාහ්මණො සුපිනපටිකම්මං පුච්ඡිතො''ති? ''කතරො පනෙස, භද්දෙ, සදෙවකෙ ලොකෙ අග්ගබ්‍රාහ්මණො''ති. ''සදෙවකෙ ලොකෙ අග්ගපුග්ගලං සබ්බඤ්ඤුං විසුද්ධං නික්කිලෙසං මහාබ්‍රාහ්මණං න ජානාසි. සො හි භගවා සුපිනන්තරං ජානෙය්‍යා, ගච්ඡ ත්වං පුච්ඡ තං, මහාරාජා''ති. ''සාධු, දෙවී''ති රාජා විහාරං ගන්ත්වා සත්ථාරං වන්දිත්වා නිසීදි.

සත්ථා මධුරස්සරං නිච්ඡාරෙත්වා ''කිං නු ඛො, මහාරාජ, අතිප්පගොව ආගතොසී''ති ආහ. අහං, භන්තෙ, පච්චූසසමයෙ සොළස මහාසුපිනෙ දිස්වා භීතො බ්‍රාහ්මණානං ආරොචෙසිං. බ්‍රාහ්මණා ''කක්ඛළා, මහාරාජ , සුපිනා, එතෙසං පටිඝාතත්ථාය සබ්බචතුක්කෙන යඤ්ඤං යජිස්සාමා''ති යඤ්ඤං සජ්ජෙන්ති, බහූ පාණා මරණභයතජ්ජිතා, තුම්හෙ ච සදෙවකෙ ලොකෙ අග්ගපුග්ගලා, අතීතානාගතපච්චුප්පන්නං උපාදාය නත්ථි සො ඤෙය්‍යධම්මො, යො වො ඤාණමුඛෙ ආපාථං නාගච්ඡති. ''එතෙසං මෙ සුපිනානං නිප්ඵත්තිං කථෙථ භගවා''ති. ''එවමෙතං, මහාරාජ, සදෙවකෙ ලොකෙ මං ඨපෙත්වා අඤ්ඤො එතෙසං සුපිනානං අන්තරං වා නිප්ඵත්තිං වා ජානිතුං සමත්ථො නාම නත්ථි, අහං තෙ කථෙස්සාමි, අපිච ඛො ත්වං දිට්ඨදිට්ඨනියාමෙනෙව සුපිනෙ කථෙහී''ති. ''සාධු, භන්තෙ''ති රාජා දිට්ඨනියාමෙනෙව කථෙන්තො –

> ''උසභා රුක්ඛා ගාවියො ගවා ච,
> අස්සො කංසො සිඞ්ගාලී ච කුම්භො;
> පොක්ඛරණී ච අපාකචන්දනං.
>
> ''ලාබූනි සීදන්ති සිලා ප්ලවන්ති, මණ්ඩූකියො කණ්හසප්පෙ ගිලන්ති;
> කාකං සුවණ්ණා පරිවාරයන්ති, තසා වකා එළකානං භයා හී''ති. –

ඉමං මාතිකං නික්ඛිපිත්වා කථෙසි.

(1) අහං, භන්තෙ, එකං තාව සුපිනං එවං අද්දසං – චත්තාරො අඤ්ජනවණ්ණා කාළඋසභා ''යුජ්ඣිස්සාමා''ති චතූහි දිසාහි රාජඞ්ගණං ආගන්ත්වා ''උසභයුද්ධං පස්සිස්සාමා''ති මහාජනෙ සන්නිපතිතෙ යුජ්ඣනාකාරං දස්සෙත්වා නදිත්වා ගජ්ජිත්වා අයුජ්ඣිත්වාව පටික්කන්තා. ඉමං පඨමං සුපිනං අද්දසං, ඉමස්ස කො විපාකොති? ''මහාරාජ, ඉමස්ස විපාකො නෙව තව, න මම කාලෙ භවිස්සති, අනාගතෙ පන අධම්මිකානං කපණරාජූනං අධම්මිකානඤ්ච මනුස්සානං කාලෙ ලොකෙ විපරිවත්තමානෙ කුසලෙ ඔස්සන්නෙ, අකුසලෙ උස්සන්නෙ, ලොකස්ස පරිහායනකාලෙ දෙවො න සම්මා වස්සිස්සති, මෙඝපාදා පච්ඡිජ්ජිස්සන්ති, සස්සානි මිලායිස්සන්ති, දුබ්භික්ඛං භවිස්සති, වස්සිතුකාමා විය චතූහි දිසාහි මෙඝා උට්ඨහිත්වා ඉත්ථිකාහි ආතපෙ පත්ථටානං වීහිආදීනං තෙමනභයෙන අන්තොපවෙසිතකාලෙ පුරිසෙසු කුද්දාලපිටකහත්ථෙසු ආළිබන්ධනත්ථාය නික්ඛන්තෙසු වස්සනාකාරං දස්සෙත්වා ගජ්ජිත්වා විජ්ජුලතා නිච්ඡාරෙත්වා තෙ උසභා විය අයුජ්ඣිත්වා අවස්සිත්වාව පලායිස්සන්ති. අයමෙතස්ස විපාකො. තුය්හං පන තප්පච්චයා කොචි අන්තරායො නත්ථි, අනාගතං ආරබ්භ දිට්ඨො සුපිනො එස, බ්‍රාහ්මණා පන අත්තනො ජීවිතවුත්තිං නිස්සාය කථයිංසූ''ති එවං සත්ථා සුපිනස්ස නිප්ඵත්තිං කථෙත්වා ආහ ''දුතියං කථෙහි, මහාරාජා''ති.

(2) දුතියාහං, භන්තෙ, එවං අද්දසං – ඛුද්දකා රුක්ඛා චෙව ගච්ඡා ච පථවිං භින්දිත්වා විදත්ථිමත්තම්පි රතනමත්තම්පි අනුග්ගන්ත්වාව පුප්ඵන්ති චෙව ඵලන්ති ච. ඉමං දුතියං අද්දසං, ඉමස්ස කො විපාකොති? මහාරාජ, ඉමස්සාපි විපාකො ලොකස්ස පරිහායනකාලෙ මනුස්සානං පරිත්තායුකකාලෙ භවිස්සති. අනාගතස්මිඤ්හි සත්තා තිබ්බරාගා භවිස්සන්ති, අසම්පත්තවයාව කුමාරියො පුරිසන්තරං ගන්ත්වා උතුනියො චෙව ගබ්භිනියො ච හුත්වා පුත්තධීතාහි වඩ්ඪිස්සන්ති. ඛුද්දකරුක්ඛානං පුප්ඵං විය හි තාසං උතුනිභාවො, ඵලං විය ච පුත්තධීතරො භවිස්සන්ති. ඉතොනිදානම්පි තෙ භයං නත්ථි, තතියං කථෙහි, මහාරාජාති.

(3) ගාවියො, භන්තෙ, තදහුජාතානං වච්ඡකානං ඛීරං පිවන්තියො අද්දසං. අයං මෙ තතියො සුපිනො, ඉමස්ස කො විපාකොති? ඉමස්සාපි විපාකො අනාගතෙ එව මනුස්සානං ජෙට්ඨාපචායිකකම්මස්ස නට්ඨකාලෙ භවිස්සති. අනාගතස්මිඤ්හි සත්තා මාතාපිතූසු වා සස්සුසසුරෙසු වා ලජ්ජං අනුපට්ඨාපෙත්වා සයමෙව කුටුම්බං සංවිදහන්තාව ඝාසච්ඡාදනමත්තම්පි මහල්ලකානං දාතුකාමා දස්සන්ති, අදාතුකාමා න දස්සන්ති. මහල්ලකා අනාථා අසයංවසී දාරකෙ ආරාධෙත්වා ජීවිස්සන්ති තදහුජාතානං වච්ඡකානං ඛීරං පිවන්තියො මහාගාවියො විය. ඉතොනිදානම්පි තෙ භයං නත්ථි, චතුත්ථං කථෙහි, මහාරාජාති.

(4) ධුරවාහෙ, භන්තෙ, ආරොහපරිණාහසම්පන්නෙ මහාගොණෙයුගපරම්පරාය අයොජෙත්වා තරුණෙ ගොදම්මෙ ධුරෙ යොජෙන්තෙ අද්දසං. තෙ ධුරං වහිතුං අසක්කොන්තා ඡඩ්ඩෙත්වා අට්ඨංසු, සකටානි නප්පවට්ටිංසු. අයං මෙ චතුත්ථො සුපිනො, ඉමස්ස කො විපාකොති? ඉමස්සාපි විපාකො අනාගතෙ එව අධම්මිකරාජූනං කාලෙ භවිස්සති. අනාගතස්මිඤ්හි අධම්මිකකපණරාජානො පණ්ඩිතානං පවෙණිකුසලානං කම්මං නිත්ථරණසමත්ථානං මහාමත්තානං යසං න දස්සන්ති. ධම්මසභායං විනිච්ඡයට්ඨානෙපි පණ්ඩිතෙ වොහාරකුසලෙ මහල්ලකෙ අමච්චෙ න ඨපෙස්සන්ති, තබ්බිපරීතානං පන තරුණතරුණානං යසං දස්සන්ති, තථාරූපෙ එව විනිච්ඡයට්ඨානෙ ඨපෙස්සන්ති, තෙ රාජකම්මානි චෙව යුත්තායුත්තඤ්ච අජානන්තා නෙව තං යසං උක්ඛිපිතුං සක්ඛිස්සන්ති, න රාජකම්මානි නිත්ථරිතුං. තෙ අසක්කොන්තා කම්මධුරං ඡඩ්ඩෙස්සන්ති, මහල්ලකාපි පණ්ඩිතාමච්චා යසං අලභන්තා කිච්චානි නිත්ථරිතුං

සමත්ථාපි ‘‘කිං අම්හාකං එතෙහි, මයං බාහිරකා ජාතා, අබ්භන්තරිකා තරුණදාරකා ජානිස්සන්තී’’ති උප්පන්නානි කම්මානි න කරිස්සන්ති, එවං සබ්බථාපි තෙසං රාජූනං හානියෙව භවිස්සති, ධුරං වහිතුං අසමත්ථානං වච්ඡදම්මානං ධුරෙ යොජිතකාලො විය, ධුරවාහානඤ්ච මහාගොණානං යුගපරම්පරාය අයොජිතකාලො විය භවිස්සති. ඉතොනිදානම්පි තෙ භයං නත්ථි, පඤ්චමං කථෙහි, මහාරාජාති.

(5) භන්තෙ, එකං උභතොමුඛං අස්සං අද්දසං, තස්ස ද්වීසු පස්සෙසු යවසං දෙන්ති, සො ද්වීහි මුඛෙහි ඛාදති. අයං මෙ පඤ්චමො සුපිනො, ඉමස්ස කො විපාකොති? ඉමස්සාපි අනාගතෙ අධම්මිකරාජකාලෙයෙව විපාකො භවිස්සති. අනාගතස්මිඤ්හි අධම්මිකා බාලරාජානො අධම්මිකෙ ලොලමනුස්සෙ විනිච්ඡයෙ ඨපෙස්සන්ති, තෙ පාපපුඤ්ඤෙසු අනාදරා බාලා සභායං නිසීදිත්වා විනිච්ඡයං දෙන්තා උභින්නම්පි අත්ථපච්චත්ථිකානං හත්ථතො ලඤ්ජං ගහෙත්වා ඛාදිස්සන්ති අස්සො විය ද්වීහි මුඛෙහි යවසං. ඉතොනිදානම්පි තෙ භයං නත්ථි, ඡට්ඨං කථෙහි, මහාරාජාති.

(6) භන්තෙ, මහාජනො සතසහස්සග්ඝනිකං සුවණ්ණපාතිං සම්මජ්ජිත්වා ‘‘ඉධ පස්සාවං කරොහී’’ති එකස්ස ජරසිඞ්ගාලස්ස උපනාමෙසි, තං තත්ථ පස්සාවං කරොන්තං අද්දසං. අයං මෙ ඡට්ඨො සුපිනො, ඉමස්ස කො විපාකොති? ඉමස්සාපි විපාකො අනාගතෙයෙව භවිස්සති. අනාගතස්මිඤ්හි අධම්මිකා විජාතිරාජානො ජාතිසම්පන්නානං කුලපුත්තානං ආසඞ්කාය යසං න දස්සන්ති, අකුලීනානංයෙව දස්සන්ති. එවං මහාකුලානි දුග්ගතානි භවිස්සන්ති, ලාමකකුලානි ඉස්සරානි. තෙ ච කුලීනපුරිසා ජීවිතුං අසක්කොන්තා ‘‘ඉමෙ නිස්සාය ජීවිස්සාමා’’ති අකුලීනානං ධීතරො දස්සන්ති, ඉති තාසං කුලධීතානං අකුලීනෙහි සද්ධිං සංවාසො ජරසිඞ්ගාලස්ස සුවණ්ණපාතියං පස්සාවකරණසදිසො භවිස්සති. ඉතොනිදානම්පි තෙ භයං නත්ථි, සත්තමං කථෙහීති.

(7) භන්තෙ, එකො පුරිසො රජ්ජුං වට්ටෙත්වා වට්ටෙත්වා පාදමූලෙ නික්ඛිපති, තෙන නිසින්නපීඨස්ස හෙට්ඨා සයිතා එකා ඡාතසිඞ්ගාලී තස්ස අජානන්තස්සෙව තං ඛාදති, එවාහං අද්දසං. අයං මෙ සත්තමො සුපිනො, ඉමස්ස කො විපාකොති? ඉමස්සාපි අනාගතෙයෙව විපාකො භවිස්සති. අනාගතස්මිඤ්හි ඉත්ථියො පුරිසලොලා සුරාලොලා අලඞ්කාරලොලා විසිඛාලොලා ආමිසලොලා භවිස්සන්ති දුස්සීලා දුරාචාරා, තා සාමිකෙහි කසිගොරක්ඛාදීනි කම්මානි කත්වා කිච්ඡෙන කසිරෙන සම්භතං ධනං ජාරෙහි සද්ධිං සුරං පිවන්තියො මාලාගන්ධවිලෙපනං ධාරයමානා අන්තොගෙහෙ අච්චායිකම්පි කිච්චං අනොලොකෙත්වා ගෙහෙ පරික්ඛෙපස්ස උපරිභාගෙනපි ඡිද්දට්ඨානෙහිපි ජාරෙ උපධාරයමානා ස්වෙ වපිතබ්බයුත්තකං බීජම්පි කොට්ටෙත්වා යාගුභත්තඛජ්ජකාදීනි සම්පාදෙත්වා ඛාදමානා විලුම්පිස්සන්ති හෙට්ඨාපීඨකෙ නිපන්නඡාතසිඞ්ගාලී විය වට්ටෙත්වා වට්ටෙත්වා පාදමූලෙ නික්ඛිත්තරජ්ජුං. ඉතොනිදානම්පි තෙ භයං නත්ථි, අට්ඨමං කථෙහීති.

(8) භන්තෙ, රාජද්වාරෙ බහූහි තුච්ඡකුම්භෙහි පරිවාරෙත්වා ඨපිතං එකං මහන්තං පූරිතකුම්භං අද්දසං. චත්තාරොපි පන වණ්ණා චතූහි දිසාහි චතූහි අනුදිසාහි ච ඝටෙහි උදකං ආහරිත්වා ආහරිත්වා පූරිතකුම්භමෙව පූරෙන්ති, පූරිතපූරිතං උදකං උත්තරිත්වා පලායති, තෙපි පුනප්පුනං තත්ථෙව උදකං ආසිඤ්චන්ති, තුච්ඡකුම්භෙ පන ඔලොකෙන්තාපි නත්ථි. අයං මෙ අට්ඨමො සුපිනො, ඉමස්ස කො විපාකොති? ඉමස්සාපි අනාගතෙයෙව විපාකො භවිස්සති. අනාගතස්මිඤ්හි ලොකො පරිහායිස්සති, රට්ඨං නිරොජං භවිස්සති, රාජානො දුග්ගතා කපණා භවිස්සන්ති. යො ඉස්සරො භවිස්සති, තස්ස භණ්ඩාගාරෙ සතසහස්සමත්තා කහාපණා භවිස්සන්ති, තෙ එවං දුග්ගතා සබ්බෙ ජානපදෙ අත්තනොව කම්මෙ කාරෙස්සන්ති, උපද්දුතා මනුස්සා සකෙ කම්මන්තෙ ඡඩ්ඩෙත්වා රාජූනඤ්ඤෙව අත්ථාය පුබ්බණ්ණාපරණ්ණානි වපන්තා රක්ඛන්තා ලායන්තා මද්දන්තා පවෙසෙන්තා උච්ඡුඛෙත්තානි කරොන්තා යන්තානි කරොන්තා යන්තානි වාහෙන්තා ඵාණිතාදීනි පචන්තා පුප්ඵාරාමෙ ච ඵලාරාමෙ ච කරොන්තා තත්ථ තත්ථ නිප්ඵන්නානි පුබ්බණ්ණාදීනි ආහරිත්වා රඤ්ඤො කොට්ඨාගාරමෙව පූරෙස්සන්ති, අත්තනො ගෙහෙසු තුච්ඡකොට්ඨෙ ඔලොකෙන්තාපි න භවිස්සන්ති, තුච්ඡකුම්භෙ අනොලොකෙත්වා පූරිතකුම්භෙ පූරණසදිසමෙව භවිස්සති. ඉතොනිදානම්පි තෙ භයං නත්ථි, නවමං කථෙහීති.

(9) භන්තෙ, එකං පඤ්චවණ්ණපදුමසඤ්ඡන්නං ගම්භීරං සබ්බතො තිත්ථං පොක්ඛරණිං අද්දසං. සමන්තතො ද්විපදචතුප්පදා ඔතරිත්වා තත්ථ පානීයං පිවන්ති. තස්සා මජ්ඣෙ ගම්භීරට්ඨානෙ උදකං ආවිලං, තීරප්පදෙසෙසු ද්විපදචතුප්පදානං අක්කමට්ඨානෙ අච්ඡං විප්පසන්නං අනාවිලං. එවාහං අද්දසං. අයං මෙ නවමො සුපිනො, ඉමස්ස කො විපාකොති? ඉමස්සාපි අනාගතෙයෙව විපාකො භවිස්සති. අනාගතස්මිඤ්හි රාජානො අධම්මිකා භවිස්සන්ති, ඡන්දාදිවසෙන අගතිං ගච්ඡන්තා රජ්ජං කාරෙස්සන්ති, ධම්මෙන විනිච්ඡයං නාම න දස්සන්ති, ලඤ්ජවිත්තකා භවිස්සන්ති ධනලොලා, රට්ඨවාසිකෙසු නෙසං ඛන්තිමෙත්තානුද්දයා නාම න භවිස්සන්ති, කක්ඛළා ඵරුසා උච්ඡුයන්තෙ උච්ඡුගණ්ඨිකා විය මනුස්සෙ පීළෙන්තා නානප්පකාරෙන බලිං උප්පාදෙන්තා ධනං ගණ්හිස්සන්ති. මනුස්සා බලිපීළිතා කිඤ්චි දාතුං අසක්කොන්තා ගාමනිගමාදයො ඡඩ්ඩෙත්වා පච්චන්තං ගන්ත්වා වාසං කප්පෙස්සන්ති, මජ්ඣිමජනපදො සුඤ්ඤො භවිස්සති, පච්චන්තො ඝනවාසො සෙය්‍යථාපි පොක්ඛරණියා මජ්ඣෙ උදකං ආවිලං පරියන්තෙ විප්පසන්නං. ඉතොනිදානම්පි තෙ භයං නත්ථි, දසමං කථෙහීති.

(10) භන්තෙ, එකිස්සායෙව කුම්භියා පච්චමානං ඔදනං අපාකං අද්දසං ‘‘අපාක’’න්ති විචාරෙත්වා විභජිත්වා ඨපිතං විය තිභාකාරෙහි පච්චමානං, එකස්මිං පස්සෙ අතිකිලින්නො හොති, එකස්මිං උත්තණ්ඩුලො, එකස්මිං සුපක්කොති. අයං මෙ දසමො සුපිනො, ඉමස්ස කො විපාකොති? ඉමස්සාපි අනාගතෙයෙව විපාකො භවිස්සති. අනාගතස්මිඤ්හි රාජානො අධම්මිකා භවිස්සන්ති, තෙසු අධම්මිකෙසු රාජයුත්තාපි බ්‍රාහ්මණගහපතිකාපි

නෙගමජානපදාපීති සමණබ්‍රාහ්මණෙ උපාදාය සබ්බෙ මනුස්සා අධම්මිකා භවිස්සන්ති, තතො තෙසං ආරක්ඛදෙවතා, බලිපටිග්ගාහිකා දෙවතා, රුක්ඛදෙවතා, ආකාසට්ඨදෙවතාති එවං දෙවතාපි අධම්මිකා භවිස්සන්ති. අධම්මිකරාජූනඤ්ච රජ්ජෙ වාතා විසමා ඛරා වායිස්සන්ති, තෙ ආකාසට්ඨවිමානානි කම්පෙස්සන්ති, තෙසු කම්පිතෙසු දෙවතා කුපිතා දෙවං වස්සිතුං න දස්සන්ති, වස්සමානොපි සකලරට්ඨෙ එකප්පහාරෙන න වස්සිස්සති, වස්සමානොපි සබ්බත්ථ කසිකම්මස්ස වා වප්පකම්මස්ස වා උපකාරකො හුත්වා න වස්සිස්සති. යථා ච රට්ඨෙ, එවං ජනපදෙපි ගාමෙපි එකතළාකෙපි එකසරෙපි එකප්පහාරෙනෙව න වස්සිස්සති, තළාකස්ස උපරිභාගෙ වස්සන්තො හෙට්ඨාභාගෙ න වස්සිස්සති, හෙට්ඨා වස්සන්තො උපරි න වස්සිස්සති. එකස්මිං භාගෙ සස්සං අතිවස්සෙන නස්සිස්සති, එකස්මිං අවස්සනෙන මිලායිස්සති, එකස්මිං සම්මා වස්සමානො සම්පාදෙස්සති. එවං එකස්ස රඤ්ඤො රජ්ජෙ වුත්තසස්සා තිප්පකාරා භවිස්සන්ති එකකුම්භියා ඔදනො විය. ඉතොනිදානම්පි තෙ භයං නත්ථි, එකාදසමං කථෙහීති.

(11) භන්තෙ, සතසහස්සග්ඝනිකං චන්දනසාරං පූතිතක්කෙන වික්කිණන්තෙ අද්දසං. අයං මෙ එකාදසමො සුපිනො, ඉමස්ස කො විපාකොති? ඉමස්සාපි අනාගතෙයෙව මය්හං සාසනෙ පරිහායන්තෙ විපාකො භවිස්සති. අනාගතස්මිඤ්හි පච්චයලොලා අලජ්ජී භික්ඛූ බහූ භවිස්සන්ති, තෙ මයා පච්චයලොලුප්පං නිම්මථෙත්වා කථිතධම්මදෙසනං චීවරාදිචතුපච්චයහෙතු පරෙසං දෙසෙස්සන්ති, පච්චයෙහි මුච්ඡිතා නිස්සරණපක්ඛෙ ඨිතා නිබ්බානාභිමුඛං කත්වා දෙසෙතුං න සක්ඛිස්සන්ති, කෙවලං “පදබ්‍යඤ්ජනසම්පත්තිඤ්චෙව මධුරසද්දඤ්ච සුත්වා මහග්ඝානි චීවරාදීනි දස්සන්ති” ඉච්චෙවං දෙසෙස්සන්ති. අපරෙ අන්තරවීථිචතුක්කරාජද්වාරාදීසු නිසීදිත්වා කහාපණඅඩ්ඪකහාපණපාදමාසකරූපාදීනිපි නිස්සාය දෙසෙස්සන්ති. ඉති මයා නිබ්බානග්ඝනකං කත්වා දෙසිතං ධම්මං චතුපච්චයත්ථාය චෙව කහාපණඩ්ඪකහාපණාදීනං අත්ථාය ච වික්කිණිත්වා දෙසෙන්තා සතසහස්සග්ඝනකං චන්දනසාරං පූතිතක්කෙන වික්කිණන්තා විය භවිස්සන්ති. ඉතොනිදානම්පි තෙ භයං නත්ථි, ද්වාදසමං කථෙහීති.

(12) භන්තෙ, තුච්ඡලාබූනි උදකෙ සීදන්තානි අද්දසං, ඉමස්ස කො විපාකොති? ඉමස්සපි අනාගතෙ අධම්මිකරාජකාලෙ ලොකෙ විපරිවත්තන්තෙයෙව විපාකො භවිස්සති. තදා හි රාජානො ජාතිසම්පන්නානං කුලපුත්තානං යසං න දස්සන්ති, අකුලීනානංයෙව දස්සන්ති, තෙ ඉස්සරා භවිස්සන්ති, ඉතරෙ දලිද්දා. රාජසම්මුඛෙපි රාජද්වාරෙපි අමච්චසම්මුඛෙපි විනිච්ඡයට්ඨානෙපි තුච්ඡලාබුසදිසානං අකුලීනානංයෙව කථා ඔසීදිත්වා ඨිතා විය නිච්චලා සුප්පතිට්ඨිතා භවිස්සති. සඞ්ඝසන්නිපාතෙසුපි සඞ්ඝකම්මගණකම්මට්ඨානෙසු චෙව පත්තචීවරපරිවෙණාදිවිනිච්ඡයට්ඨානෙසු ච දුස්සීලානං පාපපුග්ගලානංයෙව කථා නිය්‍යානිකා භවිස්සති, න ලජ්ජිභික්ඛූනන්ති එවං සබ්බථාපි තුච්ඡලාබුසීදනකාලො විය භවිස්සති. ඉතොනිදානම්පි තෙ භයං නත්ථි, තෙරසමං කථෙහීති.

(13) භන්තෙ, මහන්තමහන්තා කූටාගාරප්පමාණා ඝනසිලා නාවා විය උදකෙ ප්ලවමානා අද්දසං, ඉමස්ස කො විපාකොති? ඉමස්සපි තාදිසෙයෙව කාලෙ විපාකො භවිස්සති. තදා හි අධම්මිකරාජානො අකුලීනානං යසං දස්සන්ති, තෙ ඉස්සරා භවිස්සන්ති, කුලීනා දුග්ගතා. තෙසු න කෙචි ගාරවං කරිස්සන්ති, ඉතරෙසුයෙව කරිස්සන්ති. රාජසම්මුඛෙ වා අමච්චසම්මුඛෙ වා විනිච්ඡයට්ඨානෙ වා විනිච්ඡයකුසලානං ඝනසිලාසදිසානං කුලපුත්තානං කථා න ඔගාහිත්වා පතිට්ඨහිස්සති. තෙසු කථෙන්තෙසු “කිං ඉමෙ කථෙන්තී”ති ඉතරෙ පරිහාසමෙව කරිස්සන්ති. භික්ඛුසන්නිපාතෙසුපි වුත්තප්පකාරෙසු ඨානෙසු නෙව පෙසලෙ භික්ඛූ ගරුකාතබ්බෙ මඤ්ඤිස්සන්ති, නාපි තෙසං කථා පරියොගාහිත්වා පතිට්ඨහිස්සති, සිලානං ප්ලවනකාලො විය භවිස්සති. ඉතොනිදානම්පි තෙ භයං නත්ථි, චුද්දසමං කථෙහීති.

(14) භන්තෙ , ඛුද්දකමධුකපුප්ඵප්පමාණා මණ්ඩූකියො මහන්තමහන්තෙ කණ්හසප්පෙ වෙගෙන අනුබන්ධිත්වා උප්පලනාළෙ විය ඡින්දිත්වා ඡින්දිත්වා මංසං ඛාදිත්වා ගිලන්තියො අද්දසං, ඉමස්ස කො විපාකොති? ඉමස්සපි ලොකෙ පරිහායන්තෙ අනාගතෙ එව විපාකො භවිස්සති. තදා හි මනුස්සා තිබ්බරාගජාතිකා කිලෙසානුවත්තකා හුත්වා තරුණතරුණානං අත්තනො භරියානං වසෙ වත්තිස්සන්ති, ගෙහෙ දාසකම්මකරාදයොපි ගොමහිංසාදයොපි හිරඤ්ඤසුවණ්ණම්පි සබ්බං තාසඤ්ඤෙව ආයත්තං භවිස්සති. “අසුකං හිරඤ්ඤසුවණ්ණං වා පරිච්ඡදාදිජාතං වා කහ”න්ති වුත්තෙ “යත්ථ වා තත්ථ වා හොතු, කිං තුය්හිමිනා බ්‍යාපාරෙන, ත්වං මය්හං ඝරෙ සන්තං වා අසන්තං වා ජානිතුකාමො ජාතො”ති වත්වා නානප්පකාරෙහි අක්කොසිත්වා මුඛසත්තීහි කොට්ටෙත්වා දාසචෙටකෙ විය අත්තනො වසෙ කත්වා අත්තනො ඉස්සරියං පවත්තෙස්සන්ති. එවං මධුකපුප්ඵප්පමාණානං මණ්ඩූකපොතිකානං ආසීවිසෙ කණ්හසප්පෙ ගිලනකාලො විය භවිස්සති. ඉතොනිදානම්පි තෙ භයං නත්ථි, පන්නරසමං කථෙහීති.

(15) භන්තෙ, දසහි අසද්ධම්මෙහි සමන්නාගතං ගාමගොචරං කාකං කඤ්චනවණ්ණතාය “සුවණ්ණා”ති ලද්ධනාමෙ සුවණ්ණරාජහංසෙ පරිවාරෙන්තෙ අද්දසං, ඉමස්ස කො විපාකොති? ඉමස්සාපි අනාගතෙ දුබ්බලරාජකාලෙයෙව විපාකො භවිස්සති. අනාගතස්මිඤ්හි රාජානො හත්ථිසිප්පාදීසු අකුසලා යුද්ධෙසු අවිසාරදා භවිස්සන්ති, තෙ අත්තනො රජ්ජවිපත්තිං ආසඞ්කමානා සමානජාතිකානං කුලපුත්තානං ඉස්සරියං අදත්වා අත්තනො පාදමූලිකන්හාපකකප්පකාදීනං දස්සන්ති, ජාතිගොත්තසම්පන්නා කුලපුත්තා රාජකුලෙ පතිට්ඨං අලභමානා ජීවිකං කප්පෙතුං අසමත්ථා හුත්වා ඉස්සරියෙ ඨිතෙ ජාතිගොත්තහීනෙ අකුලීනෙ උපට්ඨහන්තා විචරිස්සන්ති, සුවණ්ණරාජහංසෙහි කාකස්ස පරිවාරිතකාලො විය භවිස්සති. ඉතොනිදානම්පි තෙ භයං නත්ථි, සොළසමං කථෙහීති.

(16) භන්තෙ, පුබ්බෙ දීපිනො එළකෙ ඛාදන්ති, අහං පන එළකෙ දීපිනො අනුබන්ධිත්වා මුරුමුරූති ඛාදන්තෙ අද්දසං. අඤ්ඤෙ තසා වකා එළකෙ දූරතොව දිස්වා තසිතා තාසප්පත්තා හුත්වා එළකානං භයාපලායිත්වා

ගුම්බගහනාදීනි පවිසිත්වා නිලීයිංසු, එවාහං අද්දසං, ඉමස්ස කො විපාකොති? ඉමස්සපි අනාගතෙ අධම්මිකරාජකාලෙයෙව විපාකො භවිස්සති. තදා හි අකුලීනා රාජවල්ලභා ඉස්සරා භවිස්සන්ති, කුලීනා අපඤ්ඤාතා දුග්ගතා. තෙ රාජවල්ලභා රාජානං අත්තනො කථං ගාහාපෙත්වා විනිච්ඡයට්ඨානාදීසු බලවන්තො හුත්වා කුලීනානං පවෙණිආගතානි ඛෙත්තවත්ථාදීනි ''අම්හාකං සන්තකානි එතානී''ති අභියුඤ්ජිත්වා තෙසු ''න තුම්හාකං, අම්හාක''න්ති ආගන්ත්වා විනිච්ඡයට්ඨානාදීසු විවදන්තෙසු වෙත්තලතාදීහි පහරාපෙත්වා ගීවායං ගහෙත්වා අපකඩ්ඪාපෙත්වා ''අත්තනො පමාණං න ජානාථ, අම්හෙහි සද්ධිං විවදථ, ඉදානි වො රඤ්ඤො කථෙත්වා හත්ථපාදච්ඡෙදනාදීනි කාරෙස්සාමා''ති සන්තජ්ජෙස්සන්ති. තෙ තෙසං භයෙන අත්තනො සන්තකානි වත්ථූනි ''තුම්හාකංයෙවෙතානි ගණ්හථා''ති නියྻාදෙත්වා අත්තනො ගෙහානි පවිසිත්වා භීතා නිපජ්ජිස්සන්ති. පාපභික්ඛූපි පෙසලෙ භික්ඛූ යථාරුචි විහෙඨෙස්සන්ති, තෙ පෙසලා භික්ඛූ පටිසරණං අලභමානා අරඤ්ඤං පවිසිත්වා ගහනට්ඨානෙසු නිලීයිස්සන්ති. එවං හීනජච්චෙහි චෙව පාපභික්ඛූහි ච උපද්දුතානං ජාතිමන්තකුලපුත්තානඤ්චෙව පෙසලභික්ඛූනඤ්ච එළකානං භයෙන තසවකානං පලායනකාලො විය භවිස්සති. ඉතොනිදානම්පි තෙ භයං නත්ථි. අයම්පි හි සුපිනො අනාගතංයෙව ආරබ්භ දිට්ඨො. බ්‍රාහ්මණා පන න ධම්මසුධම්මතාය තයි සිනෙහෙන කථයිංසු, ''බහුධනං ලභිස්සාමා''ති ආමිසාපෙක්ඛතාය ජීවිතවුත්තිං නිස්සාය කථයිංසූති.

එවං සත්ථා සොළසන්නං මහාසුපිනානං නිප්ඵත්තිං කථෙත්වා ''න ඛො, මහාරාජ, එතරහි ත්වඤ්ඤෙව ඉමෙ සුපිනෙ අද්දස, පොරාණකරාජානොපි අද්දසංසු. බ්‍රාහ්මණාපි නෙසං එවමෙව ඉමෙ සුපිනෙ ගහෙත්වා යඤ්ඤමත්ථකෙ ඛිපිංසු, තතො පණ්ඩිතෙහි දින්නනයෙන ගන්ත්වා බොධිසත්තං පුච්ඡිංසු. පොරාණකා පණ්ඩිතාපි නෙසං ඉමෙ සුපිනෙ කථෙන්තා ඉමිනාව නියාමෙන කථෙසු''න්ති වත්වා තෙන යාචිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො උදිච්චබ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා අභිඤ්ඤා චෙව සමාපත්තියො ච නිබ්බත්තෙත්වා හිමවන්තපදෙසෙ ඣානකීළං කීළන්තො විහරති. තදා බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තො ඉමිනාව නියාමෙන ඉමෙ සුපිනෙ දිස්වා බ්‍රාහ්මණෙ පුච්ඡි. බ්‍රාහ්මණා එවමෙව යඤ්ඤං යජිතුං ආරභිංසු. තෙසු පුරොහිතස්ස අන්තෙවාසිකමාණවො පණ්ඩිතො බ්‍යත්තො ආචරියං ආහ – ''ආචරිය, තුම්හෙහි මයං තයො වෙදෙ උග්ගණ්හාපිතා, නනු තෙසු එකං මාරෙත්වා එකස්ස සොත්ථිකම්මස්ස කාරණං නාම නත්ථී''ති. තාත, ඉමිනා උපායෙන අම්හාකං බහුධනං උප්පජ්ජිස්සති, ත්වං පන රඤ්ඤො ධනං රක්ඛිතුකාමො මඤ්ඤෙති. මාණවො ''තෙන හි, ආචරිය, තුම්හෙ තුම්හාකං කම්මං කරොථ, අහං තුම්හාකං සන්තිකෙ කිං කරිස්සාමී''ති විචරන්තො රඤ්ඤො උය්‍යානං අගමාසි.

තං දිවසමෙව බොධිසත්තොපි තං කාරණං ඤත්වා ''අජ්ජ මයි මනුස්සපථං ගතෙ මහාජනස්ස බන්ධනා මොක්ඛො භවිස්සතී''ති ආකාසෙන ගන්ත්වා උය්‍යානෙ ඔතරිත්වා සුවණ්ණපටිමා විය මඞ්ගලසිලාතලෙ නිසීදි. මාණවො බොධිසත්තං උපසඞ්කමිත්වා වන්දිත්වා එකමන්තං නිසීදිත්වා පටිසන්ථාරමකාසි. බොධිසත්තොපි තෙන සද්ධිං මධුරපටිසන්ථාරං කත්වා ''කිං නු ඛො, මාණව, රාජා ධම්මෙන රජ්ජං කාරෙතී''ති පුච්ඡි. ''භන්තෙ, රාජා නාම ධම්මිකො, අපිච ඛො තං බ්‍රාහ්මණා අතිත්ථෙ පක්ඛන්දාපෙ''න්ති. රාජා සොළස සුපිනෙ දිස්වා බ්‍රාහ්මණානං ආරොචෙසි. බ්‍රාහ්මණා ''යඤ්ඤං යජිස්සාමා''ති ආරද්ධා. කිං නු ඛො, භන්තෙ, ''අයං නාම ඉමෙසං සුපිනානං නිප්ඵත්තී''ති රාජානං සඤ්ඤාපෙත්වා තුම්හාකං මහාජනං භයා මොචෙතුං න වට්ටතීති. මයං ඛො, මාණව, රාජානං න ජානාම, රාජාපි අම්හෙ න ජානාති. සචෙ පන ඉධාගන්ත්වා පුච්ඡෙය්‍ය, කථෙය්‍යාමස්ස මයන්ති. මාණවො ''අහං, භන්තෙ, තං ආනෙස්සාමි, තුම්හෙ මමාගමනං උදික්ඛන්තා මුහුත්තං නිසීදථා''ති බොධිසත්තං පටිජානාපෙත්වා රඤ්ඤො සන්තිකං ගන්ත්වා ''මහාරාජ, එකො ආකාසචාරිකො තාපසො තුම්හාකං උය්‍යානෙ ඔතරිත්වා 'තුම්හෙහි දිට්ඨසුපිනානං නිප්ඵත්තිං කථෙස්සාමී'ති තුම්හෙ පක්කොසතී''ති ආහ.

රාජා තස්ස කථං සුත්වා තාවදෙව මහන්තෙන පරිවාරෙන උය්‍යානං ගන්ත්වා තාපසං වන්දිත්වා එකමන්තං නිසින්නො පුච්ඡි ''තුම්හෙ කිර, භන්තෙ, මයා දිට්ඨසුපිනානං නිප්ඵත්තිං ජානාථා''ති? ''ආම, මහාරාජා''ති. ''තෙන හි කථෙථා''ති. ''කථෙමි, මහාරාජ, යථාදිට්ඨෙ තාව සුපිනෙ මං සාවෙහී''ති. ''සාධු, භන්තෙ''ති රාජා –

77. ''උසභා රුක්ඛා ගාවියො ගවා ච,
අස්සො කංසො සිඞ්ගාලී ච කුම්භො;
පොක්ඛරණී ච අපාකචන්දනං.

''ලාබූනි සීදන්ති සිලා ප්ලවන්ති, මණ්ඩූකියො කණ්හසප්පෙ ගිලන්ති;
කාකං සුවණ්ණා පරිවාරයන්ති, තසා වකා එළකානං භයා හී''ති. –

වත්වා පසෙනදිරඤ්ඤා කථිතනියාමෙනෙව සුපිනෙ කථෙසි.

බොධිසත්තොපි තෙසං ඉදානි සත්ථාරා කථිතනියාමෙනෙව විත්ථාරතො නිප්ඵත්තිං කථෙත්වා පරියොසානෙ සයං ඉදං කථෙසි –

''විපරියාසො වත්තති නයිධ මත්ථී''ති;

තත්‍රායමත්ථො – අයං, මහාරාජ, ඉමෙසං සුපිනානං නිප්ඵත්ති. යං පනෙතං තෙසං පටිඝාතත්ථාය යඤ්ඤකම්මං වත්තති, තං **විපරියාසො වත්තති** විපරීතතො වත්තති, විපල්ලාසෙන වත්තතීති වුත්තං හොති. කිංකාරණා? ඉමෙසඤ්හි නිප්ඵත්ති නාම ලොකස්ස විපරිවත්තනකාලෙ, අකාරණස්ස කාරණන්ති ගහණකාලෙ, කාරණස්ස අකාරණන්ති ඡඩ්ඩනකාලෙ, අභූතස්ස භූතන්ති ගහණකාලෙ, භූතස්ස අභූතන්ති ජහනකාලෙ, අලජ්ජීනං උස්සන්නකාලෙ, ලජ්ජීනඤ්ච පරිහීනකාලෙ භවිස්සති. **නයිධ මත්ථීති** ඉදානි පන තව වා මම වා කාලෙ ඉධ ඉමස්මිං පුරිසයුගෙ වත්තමානෙ එතෙසං නිප්ඵත්ති නත්ථි. තස්මා එතෙසං පටිඝාතාය වත්තමානං යඤ්ඤකම්මං විපල්ලාසෙන වත්තති, අලං තෙන. නත්ථි තෙ ඉතොනිදානං භයං වා ඡම්භිතත්තං වාති මහාපුරිසො රාජානං සමස්සාසෙත්වා මහාජනං බන්ධනා මොචෙත්වා පුන ආකාසෙ ඨත්වා රඤ්ඤො ඔවාදං දත්වා පඤ්චසු සීලෙසු පතිට්ඨාපෙත්වා ''ඉතො පට්ඨාය, මහාරාජ, බ්‍රාහ්මණෙහි සද්ධිං එකතො හුත්වා පසුඝාතයඤ්ඤං මා යජී''ති ධම්මං දෙසෙත්වා ආකාසෙනෙව අත්තනො වසනට්ඨානං අගමාසි. රාජාපි තස්ස ඔවාදෙ ඨිතො දානාදීනි පුඤ්ඤානි කත්වා යථාකම්මං ගතො.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ''සුපිනපච්චයා තෙ භයං නත්ථි, හරෙතං යඤ්ඤ''න්ති යඤ්ඤං හාරෙත්වා මහාජනස්ස ජීවිතදානං දත්වා අනුසන්ධිං ඝටෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ''තදා රාජා ආනන්දො අහොසි, මාණවො සාරිපුත්තො, තාපසො පන අහමෙව අහොසි''න්ති.

පරිනිබ්බුතෙ පන භගවති සඞ්ගීතිකාරකා ''උසභා''තිආදීනි තීණි පදානි අට්ඨකථං ආරොපෙත්වා ''ලාබූනී''තිආදීනි චත්තාරි පදානි එකං ගාථං කත්වා එකකනිපාතපාළිං ආරොපෙසුන්ති.

මහාසුපිනජාතකවණ්ණනා සත්තමා.

[78] 8. ඉල්ලීසජාතකවණ්ණනා

උභො ඛඤ්ජාති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො මච්ඡරියකොසියසෙට්ඨිං ආරබ්භ කථෙසි. රාජගහනගරස්ස කිර අවිදූරෙ සක්කාරං නාම නිගමො අහොසි, තත්ථෙකො මච්ඡරියකොසියො නාම සෙට්ඨි අසීතිකොටිවිභවො පටිවසති. සො තිණග්ගෙන තෙලබින්දුමත්තම්පි නෙව පරෙසං දෙති, න අත්තනා පරිභුඤ්ජති. ඉති තස්ස තං විභවජාතං නෙව පුත්තදාරාදීනං, න සමණබ්‍රාහ්මණානං අත්ථං අනුභොති, රක්ඛසපරිග්ගහිතපොක්ඛරණී විය අපරිභොගං තිට්ඨති.

සත්ථා එකදිවසං පච්චූසසමයෙ මහාකරුණාසමාපත්තිතො වුට්ඨාය සකලලොකධාතුයං බොධනෙය්‍යබන්ධවෙ ඔලොකෙන්තො පඤ්චචත්තාලීසයොජනමත්ථකෙ වසන්තස්ස තස්ස සෙට්ඨිනො සපජාපතිකස්ස සොතාපත්තිඵලස්ස උපනිස්සයං අද්දස. තතො පුරිමදිවසෙ පන රාජානං උපට්ඨාතුං රාජගෙහං ගන්ත්වා රාජුපට්ඨානං කත්වා ආගච්ඡන්තො එකං ඡාතජ්ඣත්තං ජනපදමනුස්සං කුම්මාසපූරං කපල්ලපූවං ඛාදන්තං දිස්වා තත්ථ පිපාසං උප්පාදෙත්වා අත්තනො ඝරං ගන්ත්වා චින්තෙසි ''සචාහං 'කපල්ලපූවං ඛාදිතුකාමොම්හී'ති වක්ඛාමි, බහූ මයා සද්ධිං ඛාදිතුකාමා භවිස්සන්ති, එවං මෙ බහූනි තණ්ඩුලසප්පිමධුඵාණිතාදීනි පරික්ඛයං ගමිස්සන්ති, න කස්සචි කථෙස්සාමී''ති තණ්හං අධිවාසෙන්තො විචරති. සො ගච්ඡන්තෙ ගච්ඡන්තෙ කාලෙ උප්පණ්ඩුපණ්ඩුකජාතො ධමනිසන්ථතගත්තො ජාතො . තතො තණ්හං අධිවාසෙතුං අසක්කොන්තො ගබ්භං පවිසිත්වා මඤ්චකං උපගූහිත්වා නිපජ්ජි. එවංගතොපි ධනහානිභයෙන කස්සචි කිඤ්චි න කථෙසි.

අථ නං භරියා උපසඞ්කමිත්වා පිට්ඨිං පරිමජ්ජිත්වා ''කිං තෙ සාමි, අඵාසුක''න්ති පුච්ඡි. ''න මෙ කිඤ්චි අඵාසුකං අත්ථී''ති. ''කිං නු ඛො තෙ රාජා කුපිතො''ති? ''රාජාපි මෙ න කුප්පතී''ති. ''අථ කිං තෙ පුත්තධීතාහි වා දාසකම්මකරාදීහි වා කිඤ්චි අමනාපං කතං අත්ථී''ති? ''එවරූපම්පි නත්ථී''ති. ''කිස්මිඤ්චි පන තෙ තණ්හා අත්ථී''ති? එවං වුත්තෙපි ධනහානිභයෙන කිඤ්චි අවත්වා නිස්සද්දොව නිපජ්ජි. අථ නං භරියා ''කථෙහි, සාමි, කිස්මිං තෙ තණ්හා''ති ආහ. සො වචනං පරිගිලන්තො විය ''අත්ථි මෙ එකා තණ්හා''ති ආහ. ''කිං තණ්හා, සාමී''ති? ''කපල්ලපූවං ඛාදිතුකාමොම්හී''ති. ''අථ කිමත්ථං න කථෙසි, කිං ත්වං දලිද්දො, ඉදානි සකලසක්කාරනිගමවාසීනං පහොනකෙ කපල්ලපූවෙ පචිස්සාමී''ති? ''කිං තෙ එතෙහි, තෙ අත්තනො කම්මං කත්වා ඛාදිස්සන්තී''ති? ''තෙන හි එකරච්ඡවාසීනං පහොනකෙ පචාමී''ති. ජානාමහං තව මහද්ධනභාවන්ති. ''තෙන හි ඉමස්මිං ගෙහමත්තෙ සබ්බෙසං පහොනකං කත්වා පචාමී''ති. ''ජානාමහං තව මහජ්ඣාසයභාව''න්ති. ''තෙන හි තෙ පුත්තදාරමත්තස්සෙව පහොනකං කත්වා පචාමී''ති. ''කිං පන තෙ එතෙහී''ති? ''තෙන හි තුය්හඤ්ච මය්හඤ්ච පහොනකං කත්වා පචාමී''ති. ''ත්වං කිං කරිස්සසී''ති? ''තෙන හි එකස්සෙව තෙ පහොනකං කත්වා පචාමී''ති. ''ඉමස්මිං ඨානෙ පච්චමානං බහූ පච්චාසීසන්ති, සකලතණ්ඩුලෙ ඨපෙත්වා භින්නතණ්ඩුලෙ ච උද්ධනකපල්ලාදීනි ච ආදාය ථොකං ඛීරසප්පිමධුඵාණිතඤ්ච ගහෙත්වා සත්තභූමිකස්ස පාසාදස්ස උපරිමතලං ආරුය්හ පච, තත්ථාහං එකකොව නිසීදිත්වා ඛාදිස්සාමී''ති. සා ''සාධූ''ති පටිස්සුණිත්වා ගහෙතබ්බං ගාහාපෙත්වා පාසාදං ආරුය්හ දාසියො විස්සජ්ජෙත්වා සෙට්ඨිං පක්කොසාපෙසි. සො ආදිතො පට්ඨාය ද්වාරානි පිදහන්තො සබ්බද්වාරෙසු සූචිඝටිකානි දත්වා සත්තමතලං අභිරුහිත්වා තත්ථපි ද්වාරං පිදහිත්වා නිසීදි. භරියාපිස්ස උද්ධනෙ අග්ගිං ජාලෙත්වා කපල්ලකං ආරොපෙත්වා පූවෙ පචිතුං ආරභි.

අථ සත්ථා පාතොව මහාමොග්ගල්ලානත්ථෙරං ආමන්තෙසි, ''එසො, මොග්ගල්ලාන, රාජගහනගරස්ස අවිදූරෙ සක්කාරනිගමෙ මච්ඡරියකොසියසෙට්ඨි 'කපල්ලපූවෙ ඛාදිස්සාමී'ති අඤ්ඤෙසං දස්සනභයෙන සත්තභූමිකෙ පාසාදෙ කපල්ලපූවෙ පචාපෙති. ත්වං තත්ථ ගන්ත්වා තං සෙට්ඨිං දමෙත්වා නිබ්බිසෙවනං කත්වා උභොපි ජයම්පතිකෙ පූවෙ ච ඛීරසප්පිමධුඵාණිතාදීනි ච ගාහාපෙත්වා අත්තනො බලෙන ජෙතවනං ආනෙහි. අජ්ජාහං පඤ්චහි භික්ඛුසතෙහි සද්ධිං

විහාරෙයෙව නිසීදිස්සාමි, පූවෙහෙව හත්තකිච්චං කරිස්සාමී’’ති. ථෙරො ‘‘සාධු, භන්තෙ’’ති සත්ථු වචනං සම්පටිච්ඡිත්වා තාවදෙව ඉද්ධිබලෙන තං නිගමං ගන්ත්වා තස්ස පාසාදස්ස සීහපඤ්ජරද්වාරෙ සුනිවත්ථො සුපාරුතො ආකාසෙයෙව මණිරූපකං විය අට්ඨාසි.

මහාසෙට්ඨිනො ථෙරං දිස්වාව හදයමංසං කම්පි. සො ‘‘අහං එවරූපානඤ්ඤෙව භයෙන ඉමං ඨානං ආගතො, අයඤ්ච ආගන්ත්වා වාතපානද්වාරෙ ඨිතො’’ති ගහෙතබ්බගහණං අපස්සන්තො අග්ගිම්හි පක්ඛිත්තලොණසක්ඛරා විය දොසෙන තටතටායන්තො එවමාහ ‘‘සමණ, ආකාසෙ ඨත්වා ත්වං කිං ලභිස්සසි, ආකාසෙ අපදෙ පදං දස්සෙත්වා චඞ්කමන්තොපි නෙව ලභිස්සසී’’ති. ථෙරො තස්මිංයෙව ඨානෙ අපරාපරං චඞ්කමි. සෙට්ඨි ‘‘චඞ්කමන්තො කිං ලභිස්සසි, ආකාසෙ පල්ලඞ්කෙන නිසීදමානොපි න ලභිස්සසියෙවා’’ති ආහ. ථෙරො පල්ලඞ්කං ආභුජිත්වා නිසීදි. අථ නං ‘‘නිසින්නො කිං ලභිස්සසි, ආගන්ත්වා වාතපානඋම්මාරෙ ඨිතොපි න ලභිස්සසී’’ති ආහ. අථ ථෙරො උම්මාරෙ අට්ඨාසි. අථ නං ‘‘උම්මාරෙ ඨිතො කිං ලභිස්සසි, ධූමායන්තොපි න ලභිස්සසියෙවා’’ති ආහ. ථෙරො ධූමායි, සකලපාසාදො එකධූමො අහොසි, සෙට්ඨිනො අක්ඛීනං සූචියා විජ්ඣනකාලො විය ජාතො. ගෙහජ්ඣායනභයෙන පන නං ‘‘පජ්ජලන්තොපි න ලභිස්සසී’’ති අවත්වා චින්තෙසි ‘‘අයං සමණො සුට්ඨු ලග්ගො, අලද්ධා න ගමිස්සති, එකමස්ස පූවං දාපෙස්සාමී’’ති භරියං ආහ – ‘‘භද්දෙ, එකං ඛුද්දකපූවං පචිත්වා සමණස්ස දත්වා උයොජෙහි න’’න්ති. සා ථොකඤ්ඤෙව පිට්ඨං කපල්ලපාතියං පක්ඛිපි, මහාපූවො හුත්වා සකලපාතිං පූරෙත්වා උද්ධුමාතො අට්ඨාසි.

සෙට්ඨි තං දිස්වා ‘‘බහු තයා පිට්ඨං ගහිතං භවිස්සතී’’ති සයමෙව දබ්බිකණ්ණෙන ථොකතරං පිට්ඨං ගහෙත්වා පක්ඛිපි, පූවො පුරිමපූවතො මහන්තතරො ජාතො. එවං යං යං පචති, සො සො මහන්තමහන්තොව හොති. සො නිබ්බින්නො භරියං ආහ ‘‘භද්දෙ, ඉමස්ස එකං පූවං දෙහී’’ති. තස්සා පච්ඡිතො එකං පූවං ගණ්හන්තියා සබ්බෙ එකාබද්ධා අල්ලීයිංසු. සා සෙට්ඨිං ආහ ‘‘සාමි, සබ්බෙ පූවා එකතො ලග්ගා, විසුං කාතුං න සක්කොමී’’ති. ‘‘අහං කරිස්සාමී’’ති සොපි කාතුං නාසක්ඛි. උභො ජනා කොටියං ගහෙත්වා කඩ්ඪන්තාපි වියොජෙතුං නාසක්ඛිංසුයෙව. අථස්ස පූවෙහි සද්ධිං වායමන්තස්සෙව සරීරතො සෙදා මුච්චිංසු, පිපාසා ච පච්ඡිජ්ජි. තතො භරියං ආහ ‘‘භද්දෙ, න මෙ පූවෙහි අත්ථො , පච්ඡියා සද්ධිංයෙව ඉමස්ස භික්ඛුස්ස දෙහී’’ති. සා පච්ඡිං ආදාය ථෙරං උපසඞ්කමිත්වා සබ්බෙ පූවෙ ථෙරස්ස අදාසි. ථෙරො උභින්නම්පි ධම්මං දෙසෙසි, තිණ්ණං රතනානං ගුණෙ කථෙසි, ‘‘අත්ථි දින්නං, අත්ථි යිට්ඨ’’න්ති දානාදීනං ඵලං ගගනතලෙ පුණ්ණචන්දං විය දස්සෙසි.

තං සුත්වා පසන්නචිත්තො සෙට්ඨි ‘‘භන්තෙ, ආගන්ත්වා ඉමස්මිං පල්ලඞ්කෙ නිසීදිත්වා පූවෙ පරිභුඤ්ජථා’’ති ආහ. ථෙරො ‘‘මහාසෙට්ඨි, සම්මාසම්බුද්ධො ‘පූවෙ ඛාදිස්සාමී’ති පඤ්චහි භික්ඛුසතෙහි සද්ධිං විහාරෙ නිසින්නො, තුම්හාකං රුචියා සති සෙට්ඨිභරියං පූවෙ ච ඛීරාදීනි ච ගණ්හාපෙථ, සත්ථු සන්තිකං ගමිස්සාමා’’ති ආහ. ‘‘කහං පන, භන්තෙ, එතරහි සත්ථා’’ති? ‘‘ඉතො පඤ්චචත්තාලීසයොජනමත්ථකෙ ජෙතවනමහාවිහාරෙ’’ති. ‘‘භන්තෙ, කාලං අනතික්කමිත්වා එත්තකං අද්ධානං කථං ගමිස්සාමා’’ති? ‘‘මහාසෙට්ඨි තුම්හාකං රුචියා සති අහං වො අත්තනො ඉද්ධිබලෙන නෙස්සාමි, තුම්හාකං පාසාදෙ සොපානසීසං අත්තනො ඨානෙයෙව භවිස්සති, සොපානපරියොසානං පන ජෙතවනද්වාරකොට්ඨකෙ භවිස්සති, උපරිපාසාදා හෙට්ඨාපාසාදං ඔතරණකාලමත්තෙන වො ජෙතවනං නෙස්සාමී’’ති. සො ‘‘සාධු, භන්තෙ’’ති සම්පටිච්ඡි. ථෙරො සොපානසීසං තත්ථෙව කත්වා ‘‘සොපානපාදමූලං ජෙතවනද්වාරකොට්ඨකෙ හොතූ’’ති අධිට්ඨාසි, තථෙවාහොසි.

ඉති ථෙරො සෙට්ඨිඤ්ච සෙට්ඨිභරියඤ්ච උපරිපාසාදා හෙට්ඨාඔතරණකාලතො ඛිප්පතරං ජෙතවනං සම්පාපෙසි. තෙ උභොපි සත්ථාරං උපසඞ්කමිත්වා වන්දිත්වා කාලං ආරොචෙසුං. සත්ථා භත්තග්ගං පවිසිත්වා පඤ්ඤත්තවරබුද්ධාසනෙ නිසීදි සද්ධිං භික්ඛුසඞ්ඝෙන. මහාසෙට්ඨි බුද්ධප්පමුඛස්ස භික්ඛුසඞ්ඝස්ස දක්ඛිණොදකං අදාසි, සෙට්ඨිභරියා තථාගතස්ස පත්තෙ පූවෙ පතිට්ඨාපෙසි. සත්ථා අත්තනො යාපනමත්තං ගණ්හි, පඤ්චසතා භික්ඛූපි තථෙව ගණ්හිංසු. සෙට්ඨි ඛීරසප්පිමධුඵාණිතසක්ඛරාදීනි දදමානො අගමාසි. සත්ථා පඤ්චහි භික්ඛුසතෙහි සද්ධිං භත්තකිච්චං නිට්ඨාපෙසි. මහාසෙට්ඨිපි සද්ධිං භරියාය යාවදත්ථං ඛාදි, පූවානං පරියොසානමෙව න පඤ්ඤායති, සකලවිහාරෙ භික්ඛූනඤ්ච විඝාසාදානඤ්ච දින්නෙපි න පරියන්තො පඤ්ඤායති. ‘‘භන්තෙ, පූවා පරික්ඛයං න ගච්ඡන්තී’’ති භගවතො ආරොචෙසුං. තෙන හි ජෙතවනද්වාරකොට්ඨකෙ ඡඩ්ඩෙථාති. අථ නෙ ද්වාරකොට්ඨකස්ස අවිදූරෙ පබ්භාරට්ඨානෙ ඡඩ්ඩයිංසු. අජ්ජතනාපි තං ඨානං ‘‘කපල්ලපූවපබ්භාරො’’ත්වෙව පඤ්ඤායති. මහාසෙට්ඨි සද්ධිං භරියාය භගවන්තං උපසඞ්කමිත්වා එකමන්තං අට්ඨාසි. භගවා අනුමොදනං අකාසි. අනුමොදනාපරියොසානෙ උභොපි සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨාය සත්ථාරං වන්දිත්වා ද්වාරකොට්ඨකෙ සොපානං ආරුය්හ අත්තනො පාසාදෙයෙව පතිට්ඨහිංසු . තතො පට්ඨාය මහාසෙට්ඨි අසීතිකොටිධනං බුද්ධසාසනෙයෙව විකිරි.

පුනදිවසෙ සම්මාසම්බුද්ධෙ සාවත්ථියං පිණ්ඩාය චරිත්වා ජෙතවනං ආගම්ම භික්ඛූනං සුගතොවාදං දත්වා ගන්ධකුටිං පවිසිත්වා පටිසල්ලීනෙ සායන්හසමයෙ ධම්මසභායං සන්නිපතිතා භික්ඛූ ‘‘පස්සථාවුසො, මහාමොග්ගල්ලානත්ථෙරස්සානුභාවං, අනුපහච්ච සද්ධං අනුපහච්ච භොගෙ මච්ඡරියසෙට්ඨිං මුහුත්තෙනෙව දමෙත්වා නිබ්බිසෙවනං කත්වා පූවෙ ගාහාපෙත්වා ජෙතවනං ආනෙත්වා සත්ථු සම්මුඛං කත්වා සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨාපෙසි, අහො මහානුභාවො ථෙරො’’ති ථෙරස්ස ගුණකථං කථෙන්තා නිසීදිංසු. සත්ථා ආගන්ත්වා ‘‘කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්නිසින්නා’’ති පුච්ඡිත්වා ‘‘ඉමාය නාමා’’ති වුත්තෙ ‘‘භික්ඛවෙ, කුලදමකෙන නාම භික්ඛුනා කුලෙ අවිහෙඨෙත්වා අකිලමෙත්වා පුප්ඵතො රෙණුං ගණ්හන්තෙන භමරෙන විය උපසඞ්කමිත්වා බුද්ධගුණෙ ජානාපෙතබ්බ’’න්ති වත්වා ථෙරං පසංසන්තො –

‘‘යථාපි භමරො පුප්ඵං, වණ්ණගන්ධමහෙඨයං;
පලෙති රසමාදාය, එවං ගාමෙ මුනී චරෙ’’ති. (ධ. ප. 49) –

ඉමං ධම්මපදෙ ගාථං වත්වා උත්තරිපි ථෙරස්ස ගුණං පකාසෙතුං ‘‘න භික්ඛවෙ, ඉදානෙව මොග්ගල්ලානෙන මච්ඡරියසෙට්ඨී දමිතො, පුබ්බෙපි තං දමෙත්වා කම්මඵලසම්බන්ධං ජානාපෙසියෙවා’’ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බාරාණසියං ඉල්ලිසො නාම සෙට්ඨී අහොසි අසීතිකොටිවිභවො පුරිසදොසසමන්නාගතො ඛඤ්ජො කුණී විසමක්ඛිමණ්ඩලො අස්සද්ධො අප්පසන්නො මච්ඡරී, නෙව අඤ්ඤෙසං දෙති, න සයං පරිභුඤ්ජති. රක්ඛසපරිග්ගහිතපොක්ඛරණී වියස්ස ගෙහං අහොසි. මාතාපිතරො පනස්ස යාව සත්තමා කුලපරිවට්ටා දායකා දානපතිනො. සො සෙට්ඨිට්ඨානං ලභිත්වායෙව කුලවංසං නාසෙත්වා දානසාලං ඣාපෙත්වා යාචකෙ පොථෙත්වා නික්කඩ්ඪිත්වා ධනමෙව සණ්ඨාපෙසි.

සො එකදිවසං රාජුපට්ඨානං ගන්ත්වා අත්තනො ඝරං ආගච්ඡන්තො එකං මග්ගකිලන්තං ජානපදමනුස්සං, එකං සුරාවාරකං, ආදාය පීඨකෙ නිසීදිත්වා අම්බිලසුරාය කොසකං පූරෙත්වා පූරෙත්වා පූතිමච්ඡකෙන උත්තරිභඞ්ගෙන පිවන්තං දිස්වා සුරං පාතුකාමො හුත්වා චින්තෙසි ‘‘සචාහං සුරං පිවිස්සාමි, මයි පිවන්තෙ බහූ පිවිතුකාමා භවිස්සන්ති, එවං මෙ ධනපරික්ඛයො භවිස්සතී’’ති. සො තණ්හං අධිවාසෙන්තො විචරිත්වා ගච්ඡන්තෙ ගච්ඡන්තෙ කාලෙ අධිවාසෙතුං අසක්කොන්තො විහතකප්පාසො විය පණ්ඩුසරීරො අහොසි ධමනිසන්ථතගත්තො ජාතො. අථෙකදිවසං ගබ්භං පවිසිත්වා මඤ්චකං උපගුහිත්වා නිපජ්ජි. තමෙනං භරියා උපසඞ්කමිත්වා පිට්ඨිං පරිමජ්ජිත්වා ‘‘කිං තෙ, සාමි, අඵාසුක’’න්ති පුච්ඡි. සබ්බං හෙට්ඨා කථිතනියාමෙනෙව වෙදිතබ්බං. ‘‘තෙන හි එකස්සෙව තෙ පහොනකං සුරං කරොමී’’ති පන වුත්තෙ ‘‘ගෙහෙ සුරාය කාරියමානාය බහූ පච්චාසීසන්ති, අන්තරාපණතො ආහරාපෙත්වාපි න සක්කා ඉධ නිසින්නෙන පිවිතු’’න්ති මාසකමත්තං දත්වා අන්තරාපණතො සුරාවාරකං ආහරාපෙත්වා චෙටකෙන ගාහාපෙත්වා නගරා නික්ඛම්ම නදීතීරං ගන්ත්වා මහාමග්ගසමීපෙ එකං ගුම්බං පවිසිත්වා සුරාවාරකං ඨපාපෙත්වා ‘‘ගච්ඡ ත්ව’’න්ති චෙටකං දූරෙ නිසීදාපෙත්වා කොසකං පූරෙත්වා සුරං පාතුං ආරභි.

පිතා පනස්ස දානාදීනං පුඤ්ඤානං කතත්තා දෙවලොකෙ සක්කො හුත්වා නිබ්බත්ති. සො තස්මිං ඛණෙ ‘‘පවත්තති නු ඛො මෙ දානග්ගං, උදාහු නො’’ති ආවජ්ජෙන්තො තස්ස අප්පවත්තිං ඤත්වා, පුත්තස්ස කුලවංසං නාසෙත්වා දානසාලං ඣාපෙත්වා යාචකෙ නික්කඩ්ඪිත්වා මච්ඡරියභාවෙ පතිට්ඨාය ‘‘අඤ්ඤෙසං දාතබ්බං භවිස්සතී’’ති භයෙන ගුම්බං පවිසිත්වා එකකස්සෙව සුරං පිවනභාවඤ්ච දිස්වා ‘‘ගච්ඡාමි, නං සඞ්ඛොභෙත්වා දමෙත්වා කම්මඵලසම්බන්ධං ජානාපෙත්වා දානං දාපෙත්වා දෙවලොකෙ නිබ්බත්තනාරහං කරොමී’’ති මනුස්සපථං ඔතරිත්වා ඉල්ලිසසෙට්ඨිනා සදිසං ඛඤ්ජං කුණිං විසමචක්ඛුමණ්ඩලං අත්තභාවං නිම්මිනිත්වා බාරාණසිනගරං පවිසිත්වා රඤ්ඤො නිවෙසනද්වාරෙ ඨත්වා අත්තනො ආගතභාවං ආරොචාපෙත්වා ‘‘පවිසතූ’’ති වුත්තෙ පවිසිත්වා රාජානං වන්දිත්වා අට්ඨාසි. රාජා ‘‘කිං, මහාසෙට්ඨි, අවෙලාය ආගතොසී’’ති ආහ. ‘‘ආම, ආගතොම්හි, දෙව ඝරෙ මෙ අසීතිකොටිමත්තං ධනං අත්ථි, තං දෙවො ආහරාපෙත්වා අත්තනො භණ්ඩාගාරං පූරාපෙතූ’’ති. ‘‘අලං මහාසෙට්ඨි, තව ධනතො අම්හාකං ගෙහෙ බහුතරං ධන’’න්ති. ‘‘සචෙ, දෙව, තුම්හාකං කම්මං නත්ථි, යථාරුචියා ධනං ගහෙත්වා දානං දම්මී’’ති. ‘‘දෙහි, මහාසෙට්ඨී’’ති. සො ‘‘සාධු, දෙවා’’ති රාජානං වන්දිත්වා නික්ඛමිත්වා ඉල්ලිසසෙට්ඨිනො ගෙහං අගමාසි, සබ්බෙ උපට්ඨාකමනුස්සා පරිවාරෙසුං, එකොපි ‘‘නායං, ඉල්ලිසො’’ති ජානිතුං සමත්ථො නාම නත්ථි.

සො ගෙහං පවිසිත්වා අන්තොඋම්මාරෙ ඨත්වා දොවාරිකං පක්කොසාපෙත්වා ‘‘යො අඤ්ඤො මයා සමානරූපො ආගන්ත්වා ‘මමෙතං ගෙහ’න්ති පවිසිතුං ආගච්ඡති, තං පිට්ඨියං පහරිත්වා නීහරෙය්‍යාථා’’ති වත්වා පාසාදං ආරුය්හ මහාරහෙ ආසනෙ නිසීදිත්වා සෙට්ඨිභරියං පක්කොසාපෙත්වා සිතාකාරං දස්සෙත්වා ‘‘භද්දෙ, දානං දෙමා’’ති ආහ. තස්ස තං වචනං සුත්වාව සෙට්ඨිභරියා ච පුත්තධීතරො ච දාසකම්මකරා ච ‘‘එත්තකං කාලං දානං දාතුං චිත්තමෙව නත්ථි, අජ්ජ පන සුරං පිවිත්වා මුදුචිත්තො හුත්වා දාතුකාමො ජාතො භවිස්සතී’’ති වදිංසු. අථ නං සෙට්ඨිභරියා ‘‘යථාරුචියා දෙථ, සාමී’’ති ආහ. තෙන හි භෙරිවාදකං පක්කොසාපෙත්වා ‘‘‘සුවණ්ණරජතමණිමුත්තාදීහි අත්ථිකා ඉල්ලිසසෙට්ඨිස්ස ඝරං ගච්ඡන්තූ’න්ති සකලනගරෙ භෙරිං චරාපෙහී’’ති. සා ච තථා කාරෙසි. මහාජනො පච්ඡිපසිබ්බකාදීනි ගහෙත්වා ගෙහද්වාරෙ සන්නිපති. සක්කො සත්තරතනපූරෙ ගබ්භෙ විවරාපෙත්වා ‘‘තුම්හාකං දම්මි, යාවදිච්ඡකං ගහෙත්වා ගච්ඡථා’’ති ආහ. මහාජනො ධනං නීහරිත්වා මහාතලෙ රාසිං කත්වා ආභතභාජනානි පූරෙත්වා ගච්ඡති.

අඤ්ඤතරො ජනපදමනුස්සො ඉල්ලිසසෙට්ඨිනො ගොණෙ තස්සෙව රථෙ යොජෙත්වා සත්තහි රතනෙහි පූරෙත්වා නගරා නික්ඛම්ම මහාමග්ගං පටිපජ්ජිත්වා තස්ස ගුම්බස්ස අවිදූරෙන රථං පෙසෙන්තො ‘‘වස්සසතං ජීව, සාමි, ඉල්ලිසසෙට්ඨි, තං නිස්සාය ඉදානි මෙ යාවජීවං කම්මං අකත්වා ජීවිතබ්බං ජාතං, තවෙව රථො, තවෙව ගොණා, තවෙව ගෙහෙ සත්ත රතනානි, නෙව මාතරා දින්නානි, න පිතරා, තං නිස්සාය ලද්ධානි, සාමී’’ති සෙට්ඨිනො ගුණකථං කථෙන්තො ගච්ඡති. සො තං සද්දං සුත්වා භීතතසිතො චින්තෙසි ‘‘අයං මම නාමං ගහෙත්වා ඉදඤ්චිදඤ්ච වදති, කච්චි නු ඛො මම ධනං රඤ්ඤා ලොකස්ස දින්න’’න්ති ගුම්බා නික්ඛමිත්වා ගොණෙ ච රථඤ්ච සඤ්ජානිත්වා ‘‘අරෙ, චෙටක, මය්හං ගොණා, මය්හං රථො’’ති වත්වා ගන්ත්වා ගොණෙ නාසාරජ්ජුයං ගණ්හි, ගහපතිකො රථා ඔරුය්හ ‘‘අරෙ, දුට්ඨචෙටක, ඉල්ලිසමහාසෙට්ඨි සකලනගරස්ස දානං දෙති, ත්වං කිං අහොසී’’ති පක්ඛන්දිත්වා අසනිං පාතෙන්තො විය ඛන්ධෙ පහරිත්වා රථං ආදාය අගමාසි. සො පුන කම්පමානො උට්ඨාය පංසුං පුඤ්ඡිත්වා පුඤ්ඡිත්වා වෙගෙන

ගන්ත්වා රථං ගණ්හි, ගහපතිකො රථා ඔතරිත්වා කෙසෙසු ගහෙත්වා ඔණාමෙත්වා කප්පරපහාරෙහි කොට්ටෙත්වා ගලෙ ගහෙත්වා ආගතමග්ගාභිමුඛං ඛිපිත්වා පක්කාමි. එත්තාවතාස්ස සුරාමදො ඡිජ්ජි. සො කම්පමානො වෙගෙන නිවෙසනද්වාරං ගන්ත්වා ධනං ආදාය ගච්ඡන්තෙ මහාජනෙ දිස්වා ''අම්භො කිං නාමෙතං, කිං රාජා මම ධනං විලුම්පාපෙතී''ති තං තං ගන්ත්වා ගණ්හාති, ගහිතගහිතා පහරිත්වා පාදමූලෙයෙව පාතෙන්ති. සො වෙදනාප්පත්තො ගෙහං පවිසිතුං ආරභි. ද්වාරපාලා ''අරෙ, දුට්ඨගහපති, කහං පවිසසී''ති වංසපෙසිකාහි පොථෙත්වා ගීවායං ගහෙත්වා නීහරිංසු.

සො ''ඨපෙත්වා ඉදානි රාජානං නත්ථි මෙ අඤ්ඤො කොචි පටිසරණො''ති රඤ්ඤො සන්තිකං ගන්ත්වා ''දෙව, මම ගෙහං තුම්හෙ විලුම්පාපෙථා''ති ආහ. නාහං සෙට්ඨි විලුම්පාපෙමි, නනු ත්වමෙව ආගන්ත්වා ''සචෙ තුම්හෙ න ගණ්හථ, අහං මම ධනං දානං දස්සාමී''ති නගරෙ භෙරිං චරාපෙත්වා දානං අදාසීති. නාහං , දෙව, තුම්හාකං සන්තිකං ආගච්ඡාමි, කිං තුම්හෙ මය්හං මච්ඡරියභාවං න ජානාථ, අහං තිණග්ගෙන තෙලබින්දුම්පි න කස්සචි දෙමි. යො දානං දෙති, තං පක්කොසාපෙත්වා වීමංසථ, දෙවාති. රාජා සක්කං පක්කොසාපෙසි, ද්වින්නං ජනානං විසෙසං නෙව රාජා ජානාති, න අමච්චා. මච්ඡරියසෙට්ඨි ''කිං, දෙව, අයං සෙට්ඨි, අහං සෙට්ඨී''ති ආහ. ''මයං න සඤ්ජානාම, අත්ථි තෙ කොචි සඤ්ජානනකො''ති? ''භරියා මෙ, දෙවා''ති. භරියං පක්කොසාපෙත්වා ''කතරො තෙ සාමිකො''ති පුච්ඡිංසු. සා ''අය''න්ති සක්කස්සෙව සන්තිකෙ අට්ඨාසි. පුත්තධීතරො දාසකම්මකරෙ ච පක්කොසාපෙත්වා පුච්ඡිංසු, සබ්බෙපි සක්කස්සෙව සන්තිකෙ තිට්ඨන්ති.

පුන සෙට්ඨි චින්තෙසි ''මය්හං සීසෙ පිළකා අත්ථි, කෙසෙහි පටිච්ඡන්නා, තං ඛො පන කප්පකො එව ජානාති, තං පක්කොසාපෙස්සාමී''ති. සො ''කප්පකො මං, දෙව, සඤ්ජානාති, තං පක්කොසාපෙථා''ති ආහ. තස්මිං පන කාලෙ බොධිසත්තො තස්ස කප්පකො අහොසි. රාජා තං පක්කොසාපෙත්වා ''ඉල්ලිසසෙට්ඨිං ජානාසී''ති පුච්ඡි. ''සීසං ඔලොකෙත්වා ජානිස්සාමි, දෙවා''ති. ''තෙන හි ද්වින්නම්පි සීසං ඔලොකෙහී''ති. තස්මිං ඛණෙ සක්කො සීසෙ පිළකං මාපෙසි. බොධිසත්තො ද්වින්නම්පි සීසං ඔලොකෙන්තො පිළකා දිස්වා ''මහාරාජ, ද්වින්නම්පි සීසෙ පිළකා අත්ථෙව, නාහං එතෙසු එකස්සාපි ඉල්ලිසභාවං සඤ්ජානිතුං සක්කොමී''ති වත්වා ඉමං ගාථමාහ –

78. ''උභො ඛඤ්ජා උභො කුණී, උභො විසමචක්ඛුකා;
උභින්නං පිළකා ජාතා, නාහං පස්සාමි ඉල්ලිස''න්ති.

තත්ථ **උභොති** ද්වෙපි ජනා. **ඛඤ්ජාති** කුණ්ඨපාදා. **කුණීති** කුණ්ඨහත්ථා. **විසමචක්ඛුකාති** විසමක්ඛිමණ්ඩලා කෙකරා. **පිළකාති** ද්වින්නම්පි එකස්මිංයෙව සීසපදෙසෙ එකසණ්ඨානාව පිළකා ජාතා. **නාහං පස්සාමීති** අහං ''ඉමෙසු අයං නාම ඉල්ලිසො''ති න පස්සාමි, එකස්සාපි ඉල්ලිසභාවං න ජානාමීති අවොච.

බොධිසත්තස්ස වචනං සුත්වා සෙට්ඨි කම්පමානො ධනසොකෙන සතිං පච්චුපට්ඨාපෙතුං අසක්කොන්තො තත්ථෙව පති. තස්මිං ඛණෙ සක්කො ''නාහං, මහාරාජ , ඉල්ලිසො, සක්කොහමස්මී''ති මහතියා සක්කලීලාය ආකාසෙ අට්ඨාසි. ඉල්ලිසස්ස මුඛං පුඤ්ඡිත්වා උදකෙන සිඤ්චිංසු, සො උට්ඨාය සක්කං දෙවරාජානං වන්දිත්වා අට්ඨාසි. අථ නං සක්කො ආහ ''ඉල්ලිස, ඉදං ධනං මම සන්තකං, න තව. අහඤ්හි තෙ පිතා, ත්වං මම පුත්තො. අහං දානාදීනි පුඤ්ඤානි කත්වා සක්කත්තං පත්තො, ත්වං පන මෙ වංසං උපච්ඡින්දිත්වා අදානසීලො හුත්වා මච්ඡරියෙ පතිට්ඨාය දානසාලායො ඣාපෙත්වා යාචකෙ නික්කඩ්ඪිත්වා ධනමෙව සණ්ඨාපෙසි. තං නෙව ත්වං පරිභුඤ්ජසි, න අඤ්ඤෙසං දෙසි, රක්ඛසපරිග්ගහිතං විය තිට්ඨති. සචෙ මෙ දානසාලා පාකතිකා කත්වා දානං දස්සසි, ඉච්චෙතං කුසලං. නො චෙ දස්සසි, සබ්බං තෙ ධනං අන්තරධාපෙත්වා ඉමිනා ඉන්දවජිරෙන තෙ සීසං භින්දිත්වා ජීවිතක්ඛයං පාපෙස්සාමී''ති. ඉල්ලිසසෙට්ඨි මරණභයෙන සන්තජ්ජිතො ''ඉතො පට්ඨාය දානං දස්සාමී''ති පටිඤ්ඤං අදාසි. සක්කො තස්ස පටිඤ්ඤං ගහෙත්වා ආකාසෙ නිසින්නොව ධම්මං දෙසෙත්වා තං සීලෙසු පතිට්ඨාපෙත්වා සකට්ඨානමෙව අගමාසි. ඉල්ලිසොපි දානාදීනි පුඤ්ඤානි කත්වා සග්ගපරායණො අහොසි.

සත්ථා ''න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව මොග්ගල්ලානො මච්ඡරියසෙට්ඨිං දමෙති, පුබ්බෙපෙස ඉමිනා දමිතොයෙවා''ති වත්වා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා අනුසන්ධිං ඝටෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ''තදා ඉල්ලිසො මච්ඡරියසෙට්ඨි අහොසි, සක්කො දෙවරාජා මහාමොග්ගල්ලානො, රාජා ආනන්දො, කප්පකො පන අහමෙව අහොසි''න්ති.

ඉල්ලිසජාතකවණ්ණනා අට්ඨමා.

[79] 9. ඛරස්සරජාතකවණ්ණනා

යතො විලුත්තා ච හතා ච ගාවොති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො අඤ්ඤතරං අමච්චං ආරබ්භ කථෙසි. කොසලරඤ්ඤො කිර එකො අමච්චො රාජානං ආරාධෙත්වා පච්චන්තගාමෙ රාජබලිං ලභිත්වා චොරෙහි සද්ධිං එකතො හුත්වා ''අහං මනුස්සෙ ආදාය අරඤ්ඤං පවිසිස්සාමි, තුම්හෙ ගාමං විලුම්පිත්වා උපඩ්ඪං මය්හං දදෙය්යාථා''ති වත්වා පගෙව මනුස්සෙ සන්නිපාතෙත්වා අරඤ්ඤං ගන්ත්වා චොරෙසු ආගන්ත්වා ගාවියො ඝාතෙත්වා මංසං ඛාදිත්වා ගාමං විලුම්පිත්වා ගතෙසු සායන්හසමයෙ මහාජනපරිවුතො ආගච්ඡති. තස්ස න චිරස්සෙව තං කම්මං පාකටං ජාතං. මනුස්සා රඤ්ඤො ආරොචෙසුං. රාජා තං පක්කොසාපෙත්වා දොසං පතිට්ඨාපෙත්වා සුනිග්ගහිතං නිග්ගහෙත්වා අඤ්ඤං ගාමභොජකං පෙසෙත්වා ජෙතවනං ගන්ත්වා භගවතො එතමත්ථං ආරොචෙසි. භගවා ''න, මහාරාජ, ඉදානෙව එස එවංසීලො, පුබ්බෙපි එවංසීලොයෙවා''ති වත්වා තෙන යාචිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ එකස්ස අමච්චස්ස පච්චන්තගාමං අදාසි. සබ්බං පුරිමසදිසමෙව. තදා පන බොධිසත්තො වණිජ්ජාය පච්චන්තෙ විචරන්තො තස්මිං ගාමකෙ නිවාසං කප්පෙසි. සො තස්මිං ගාමභොජකෙ සායන්හසමයෙ මහාජනපරිවාරෙන භෙරියා වජ්ජමානාය ආගච්ඡන්තෙ ''අයං දුට්ඨගාමභොජකො චොරෙහි සද්ධිං එකතො හුත්වා ගාමං විලුම්පාපෙත්වා චොරෙසු පලායිත්වා අටවිං පවිට්ඨෙසු ඉදානි උපසන්තූපසන්තො විය භෙරියා වජ්ජමානාය ආගච්ඡතී''ති වත්වා ඉමං ගාථමාහ –

79. ''යතො විලුත්තා ච හතා ච ගාවො, දඩ්ඪානි ගෙහානි ජනො ච නීතො;
අථාගමා පුත්තහතාය පුත්තො, ඛරස්සරං ඩිණ්ඩිමං වාදයන්තො''ති.

තත්ථ **යතොති** යදා. **විලුත්තා ච හතා චාති** විලුම්පිත්වා බන්ධිත්වා ච නීතා, මංසං ඛාදනත්ථාය ච හතා. **ගාවොති** ගොරූපානි. **දඩ්ඪානීති** අග්ගිං දත්වා ඣාපිතානි. **ජනො ච නීතොති** කරමරග්ගාහං ගහෙත්වා නීතො. **පුත්තහතාය පුත්තොති** හතපුත්තාය පුත්තො, නිල්ලජ්ජොති අත්ථො. ඡින්නහිරොත්තප්පස්ස හි මාතා නාම නත්ථි, ඉති සො තස්සා ජීවන්තොපි හතපුත්තට්ඨානෙ තිට්ඨතීති හතපුත්තාය පුත්තො නාම හොති. **ඛරස්සරන්ති** ථද්ධසද්දං. **ඩිණ්ඩිමන්ති** පටහභෙරිං.

එවං බොධිසත්තො ඉමාය ගාථාය තං පරිභාසි. න චිරෙනෙව ච තස්ස තං කම්මං පාකටං ජාතං, අථස්ස රාජා දොසානුරූපං නිග්ගහං අකාසි.

සත්ථා ''න, මහාරාජ, ඉදානෙවෙස එවංසීලො, පුබ්බෙපි එවංසීලොයෙවා''ති වත්වා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා අනුසන්ධිං ඝටෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ''තදා අමච්චො ඉදානි අමච්චොයෙව, ගාථාය උදාහාරකපණ්ඩිතමනුස්සො පන අහමෙව අහොසි''න්ති.

ඛරස්සරජාතකවණ්ණනා නවමා.

[80] 10. භීමසෙනජාතකවණ්ණනා

යං තෙ පවිකත්ථිතං පුරෙති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො අඤ්ඤතරං විකත්ථිතං භික්ඛුං ආරබ්භ කථෙසි. එකො කිර භික්ඛු ''ආවුසො, අම්හාකං ජාතිසමා ජාති, ගොත්තසමං ගොත්තං නාම නත්ථි, මයං එවරූපෙ නාම මහාඛත්තියකුලෙ ජාතා, ගොත්තෙන වා ධනෙන වා කුලප්පදෙසෙන වා අම්හෙහි සදිසො නාම නත්ථි, අම්හාකං සුවණ්ණරජතාදීනං අන්තො නත්ථි, දාසකම්මකරාපි නො සාලිමංසොදනං භුඤ්ජන්ති, කාසිකවත්ථං නිවාසෙන්ති, කාසිකවිලෙපනං විලිම්පන්ති. මයං පබ්බජිතභාවෙන එතරහි එවරූපානි ලූඛානි භොජනානි භුඤ්ජාම, ලූඛානි චීවරානි ධාරෙමා''ති ථෙරනවමජ්ඣිමානං භික්ඛූනං අන්තරෙ විකත්ථෙන්තො ජාතිආදිවසෙන වම්භෙන්තො ඛුංසෙන්තො විචරති. අථස්ස එකො භික්ඛු කුලප්පදෙසං පරිග්ගණ්හිත්වා තං විකත්ථනභාවං භික්ඛූනං ආරොචෙසි. භික්ඛූ ධම්මසභායං සන්නිපතිතා ''ආවුසො, අසුකො නාම භික්ඛු එවරූපෙ නිය්‍යානිකසාසනෙ පබ්බජිත්වා විකත්ථෙන්තො වම්භෙන්තො ඛුංසෙන්තො විචරතී''ති එතස්ස අගුණං කථයිංසු. සත්ථා ආගන්ත්වා ''කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්නිසින්නා''ති පුච්ඡිත්වා ''ඉමාය නාමා''ති වුත්තෙ ''න, භික්ඛවෙ, සො භික්ඛු ඉදානෙව විකත්ථෙන්තො වම්භෙන්තො ඛුංසෙන්තො විචරති, පුබ්බෙපි විකත්ථෙන්තො වම්භෙන්තො ඛුංසෙන්තො විචරී''ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො එකස්මිං නිගමගාමෙ උදිච්චබ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො තක්කසිලායං දිසාපාමොක්ඛස්ස ආචරියස්ස සන්තිකෙ තයො වෙදෙ අට්ඨාරස විජ්ජට්ඨානානි උග්ගහෙත්වා සබ්බසිප්පෙසු නිප්ඵත්තිං පත්වා චූළධනුග්ගහපණ්ඩිතො නාම අහොසි. සො තක්කසිලාතො නික්ඛමිත්වා සබ්බසමයසිප්පානි පරියෙසමානො මහිංසකරට්ඨං අගමාසි. ඉමස්මිං පන ජාතකෙ බොධිසත්තො ථොකං රස්සො ඔණතාකාරො අහොසි. සො චින්තෙසි ''සචාහං කඤ්චි රාජානං උපසඞ්කමිස්සාමි, සො 'එවං රස්සසරීරො ත්වං කිං අම්හාකං කම්මං කරිස්සසී'ති වක්ඛති, යංනූනාහං ආරොහපරිණාහසම්පන්නං අභිරූපං එකං පුරිසං ඵලකං කත්වා තස්ස පිට්ඨිච්ඡායාය ජීවිකං කප්පෙය්‍යා''න්ති. සො තථාරූපං පුරිසං පරියෙසමානො භීමසෙනස්ස නාමෙකස්ස තන්තවායස්ස තන්තවිතට්ඨානං ගන්ත්වා තෙන සද්ධිං පටිසන්ථාරං කත්වා ''සම්ම, ත්වං කින්නාමොසී''ති පුච්ඡි. ''අහං භීමසෙනො නාමා''ති? ''කිං පන ත්වං එවං අභිරූපො උපධිසම්පන්නො හුත්වා ඉමං ලාමකකම්මං කරොසී''ති? ''ජීවිතුං අසක්කොන්තො''ති. ''සම්ම, මා එතං කම්මං කරි, සකලජම්බුදීපෙ මයා සදිසො ධනුග්ගහො නාම නත්ථි. සචෙ පනාහං කඤ්චි රාජානං පස්සෙය්‍යං, සො මං 'එවංරස්සො අයං කිං අම්හාකං කම්මං කරිස්සතී'ති කොපෙය්‍ය, ත්වං රාජානං දිස්වා 'අහං ධනුග්ගහො'ති වක්ඛසි. රාජා තෙ පරිබ්බයං දත්වා වුත්තිං නිබද්ධං දස්සති. අහං තෙ උප්පන්නකම්මං කරොන්තො තව පිට්ඨිච්ඡායාය ජීවිස්සාමි. එවං උභොපි සුඛිතා භවිස්සාම. කරොහි මම වචන''න්ති ආහ. සො ''සාධූ''ති සම්පටිච්ඡි.

අථ නං ආදාය බාරාණසිං ගන්ත්වා සයං චූළූපට්ඨාකො හුත්වා තං පුරතො කත්වා රාජද්වාරෙ ඨත්වා රඤ්ඤො ආරොචාපෙසි. ''ආගච්ඡන්තූ''ති වුත්තෙ උභොපි පවිසිත්වා රාජානං වන්දිත්වා අට්ඨංසු. ''කිංකාරණා ආගතත්ථා''ති ච වුත්තෙ භීමසෙනො ආහ – ''අහං ධනුග්ගහො, මයා සදිසො සකලජම්බුදීපෙ ධනුග්ගහො නත්ථී''ති. ''කිං පන ලභන්තො මං උපට්ඨහිස්සසී''ති? ''අඩ්ඪමාසෙ සහස්සං ලභන්තො උපට්ඨහිස්සාමි, දෙවා''ති. ''අයං තෙ පුරිසො කිං හොතී''ති? ''චූළූපට්ඨාකො, දෙවා''ති. ''සාධු උපට්ඨහා''ති. තතො පට්ඨාය භීමසෙනො රාජානං උපට්ඨහති. උප්පන්නකිච්චං පනස්ස බොධිසත්තොව නිත්ථරති.

තෙන ඛො පන සමයෙන කාසිරට්ඨෙ එකස්මිං අරඤ්ඤෙ බහූනං මනුස්සානං සඤ්චරණමග්ගං බ්‍යග්ඝො ඡඩ්ඩාපෙති, බහූ මනුස්සෙ ගහෙත්වා ගහෙත්වා ඛාදති. තං පවත්තිං රඤ්ඤො ආරොචෙසුං. රාජා භීමසෙනං පක්කොසාපෙත්වා ''සක්ඛිස්සසි, තාත, නං බ්‍යග්ඝං ගණ්හිතු''න්ති ආහ. ''දෙව, කිං ධනුග්ගහො නාමාහං , යදි බ්‍යග්ඝං ගහෙතුං න සක්කොමී''ති. රාජා තස්ස පරිබ්බයං දත්වා උය්‍යොජෙසි. සො ඝරං ගන්ත්වා බොධිසත්තස්ස කථෙසි. බොධිසත්තො ''සාධු, සම්ම, ගච්ඡා''ති ආහ. ''ත්වං පන න ගමිස්සසී''ති? ''ආම න ගමිස්සාමි, උපායං පන තෙ ආචික්ඛිස්සාමී''ති. ''ආචික්ඛ, සම්මා''ති. ත්වං බ්‍යග්ඝස්ස වසනට්ඨානං සහසා එකකොව මා අගමාසි, ජනපදමනුස්සෙ පන සන්නිපාතෙත්වා එකං වා ද්වෙ වා ධනුසහස්සානි ගාහාපෙත්වා තත්ථ ගන්ත්වා බ්‍යග්ඝස්ස උට්ඨිතභාවං ඤත්වා පලායිත්වා එකං ගුම්බං පවිසිත්වා උරෙන නිපජ්ජෙය්‍යාසි, ජානපදාව බ්‍යග්ඝං පොථෙත්වා ගණ්හිස්සන්ති, තෙහි බ්‍යග්ඝෙ ගහිතෙ ත්වං දන්තෙහි එකං වල්ලිං ඡින්දිත්වා කොටියං ගහෙත්වා මතබ්‍යග්ඝස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා ''භො, කෙනෙස, බ්‍යග්ඝො මාරිතො, අහං ඉමං බ්‍යග්ඝං ගොණං විය වල්ලියා බන්ධිත්වා රඤ්ඤො සන්තිකං නෙස්සාමී'ති වල්ලිඅත්ථාය ගුම්බං පවිට්ඨො, මයා වල්ලියා අනාහතාය එව කෙනෙස මාරිතො''ති කථෙය්‍යාසි. අථ තෙ ජානපදා භීතතසිතා ''සාමි, මා රඤ්ඤො ආචික්ඛී''ති බහුං ධනං දස්සන්ති, බ්‍යග්ඝො තයා ගහිතො භවිස්සති, රඤ්ඤොපි සන්තිකා බහුං ධනං ලභිස්සසීති. සො ''සාධූ''ති සම්පටිච්ඡිත්වා බොධිසත්තෙන කථිතනියාමෙනෙව බ්‍යග්ඝං ගහෙත්වා අරඤ්ඤං ඛෙමං කත්වා මහාජනපරිවුතො බාරාණසිං ආගන්ත්වා රාජානං දිස්වා ''ගහිතො මෙ, දෙව, බ්‍යග්ඝො, අරඤ්ඤං ඛෙමං කත''න්ති ආහ. රාජා තුට්ඨො බහුං ධනං අදාසි. පුනෙකදිවසං ''එකමග්ගං මහිංසො ඡඩ්ඩාපෙතී''ති ආරොචෙසුං, රාජා තථෙව භීමසෙනං පෙසෙසි. සොපි බොධිසත්තෙන දින්නනයෙන බ්‍යග්ඝං විය තම්පි ගහෙත්වා ආගඤ්ඡි, රාජා පුන බහුං ධනං අදාසි, මහන්තං ඉස්සරියං ජාතං. සො ඉස්සරියමදමත්තො බොධිසත්තං අවමඤ්ඤං කත්වා තස්ස වචනං න ගණ්හාති, ''නාහං තං නිස්සාය ජීවාමි, කිං ත්වඤ්ඤෙව පුරිසො''තිආදීනි ඵරුසවචනානි වදති.

අථ කතිපාහච්චයෙන එකො සාමන්තරාජා ආගන්ත්වා බාරාණසිං උපරුන්ධිත්වා ''රජ්ජං වා දෙතු, යුද්ධං වා''ති රඤ්ඤො සාසනං පෙසෙසි. රාජා ''යුජ්ඣාහී''ති භීමසෙනං පෙසෙසි. සො සබ්බසන්නාහසන්නද්ධො රාජවෙසං ගහෙත්වා සුසන්නද්ධස්ස වාරණස්ස පිට්ඨෙ නිසීදි. බොධිසත්තොපි තස්ස මරණභයෙන සබ්බසන්නාහසන්නද්ධො භීමසෙනස්සෙව පච්ඡිමාසනෙ නිසීදි. වාරණො මහාජනපරිවුතො නගරද්වාරෙන නික්ඛමිත්වා සඞ්ගාමසීසං පාපුණි. භීමසෙනො යුද්ධභෙරිසද්දං සුත්වාව කම්පිතුං ආරද්ධො. බොධිසත්තො ''ඉදානෙස හත්ථිපිට්ඨිතො පතිත්වා මරිස්සතී''ති හත්ථික්ඛන්ධතො අපතනත්ථං භීමසෙනං යොත්තෙන පරික්ඛිපිත්වා ගණ්හි, භීමසෙනො සම්පහාරට්ඨානං දිස්වා මරණභයතජ්ජිතො සරීරවළඤ්ජෙන හත්ථිපිට්ඨිං දූසෙසි. බොධිසත්තො ''න ඛො තෙ භීමසෙන පුරිමෙන පච්ඡිමං සමෙති, ත්වං පුබ්බෙ සඞ්ගාමයොධො විය අහොසි, ඉදානි හත්ථිපිට්ඨිං දූසෙසී''ති වත්වා ඉමං ගාථමාහ –

80. ''යං තෙ පවිකත්ථිතං පුරෙ, අථ තෙ පූතිසරා සජන්ති පච්ඡා;
උභයං න සමෙති භීමසෙන, යුද්ධකථා ච ඉදඤ්ච තෙ විහඤ්ඤ''න්ති.

තත්ථ **යං තෙ පවිකත්ථිතං පුරෙ**ති යං තයා පුබ්බෙ ''කිං ත්වංයෙව පුරිසො, නාහං පුරිසො, අහම්පි සඞ්ගාමයොධො''ති විකත්ථිතං වම්භනවචනං වුත්තං, ඉදං තාව එකං. **අථ තෙ පූතිසරා සජන්ති පච්ඡා**ති අථ තෙ ඉමෙ පූතිභාවෙන සරණභාවෙන ච ''පූතිසරා''ති ලද්ධනාමා සරීරවළඤ්ජධාරා සජන්ති වළඤ්ජන්ති පග්ඝරන්ති. **පච්ඡා**ති තතො පුරෙ විකත්ථිතතො අපරභාගෙ, ඉදානි ඉමස්මිං සඞ්ගාමසීසෙති අත්ථො. **උභයං න සමෙති භීමසෙනා**ති ඉදං භීමසෙන උභයං න සමෙති. කතරං? **යුද්ධකථා ච ඉදඤ්ච තෙ විහඤ්ඤ**න්ති, යා ච පුරෙ කථිතා යුද්ධකථා, යඤ්ච තෙ ඉදානි විහඤ්ඤං කිලමථො හත්ථිපිට්ඨිදූසනාකාරප්පත්තො විඝාතොති අත්ථො.

එවං බොධිසත්තො තං ගරහිත්වා ''මා භායි, සම්ම, කස්මා මයි ඨිතෙ විහඤ්ඤසී''ති භීමසෙනං හත්ථිපිට්ඨිතො ඔතාරෙත්වා ''න්හායිත්වා ගෙහමෙව ගච්ඡා''ති උය්‍යොජෙත්වා ''අජ්ජ මයා පාකටෙන භවිතුං වට්ටතී''ති සඞ්ගාමං පවිසිත්වා උන්නදිත්වා බලකොට්ඨකං භින්දිත්වා සපත්තරාජානං ජීවග්ගාහං ගාහාපෙත්වා බාරාණසිරඤ්ඤො සන්තිකං අගමාසි. රාජා තුට්ඨො බොධිසත්තස්ස මහන්තං යසං අදාසි. තතො පට්ඨාය ''චූළධනුග්ගහපණ්ඩිතො''ති සකලජම්බුදීපෙ පාකටො අහොසි. සො භීමසෙනස්ස පරිබ්බයං දත්වා සකට්ඨානමෙව පෙසෙත්වා දානාදීනි පුඤ්ඤානි කත්වා යථාකම්මං ගතො.

සත්ථා ''න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙවෙස භික්ඛු විකත්ථෙති, පුබ්බෙපි විකත්ථීයෙවා''ති වත්වා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා අනුසන්ධිං ඝටෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ''තදා භීමසෙනො විකත්ථිතභික්ඛු අහොසි, චූළධනුග්ගහපණ්ඩිතො පන අහමෙව අහොසි''න්ති.

භීමසෙනජාතකවණ්ණනා දසමා.

වරුණවග්ගො අට්ඨමො.

තස්සුද්දානං –

වරුණං සීලවනාගං, සච්චංකිර රුක්ඛධම්මං;
මච්ඡරාජා අසඞ්කියං, මහාසුපිනඉල්ලිසං;

ඛරස්සරං භීමසෙනන්ති.

9. අපායිම්හවග්ගො

[81] 1. සුරාපානජාතකවණ්ණනා

අපායිම්හ අනච්චිම්හාති ඉදං සත්ථා කොසම්බිං උපනිස්සාය ඝොසිතාරාමෙ විහරන්තො සාගතත්ථෙරං ආරබ්භ කථෙසි. භගවති හි සාවත්ථියං වස්සං වසිත්වා චාරිකාගමනෙන භද්දවතිකං නාම නිගමං සම්පත්තෙ ගොපාලකා පසුපාලකා කස්සකා පථාවිනො ච සත්ථාරං දිස්වා වන්දිත්වා ''මා, භන්තෙ, භගවා අම්බතිත්ථං අගමාසි, අම්බතිත්ථෙ ජටිලස්ස අස්සමෙ අම්බතිත්ථකො නාම නාගො ආසීවිසො ඝොරවිසො, සො භගවන්තං විහෙඨෙය්‍යා''ති වාරයිංසු. භගවාපි තෙසං කථං අසුණන්තො විය තෙසු යාවතතියං වාරයමානෙසුපි අගමාසියෙව.

තත්‍ර සුදං භගවා භද්දවතිකාය අවිදූරෙ අඤ්ඤතරස්මිං වනසණ්ඩෙ විහරති. තෙන ඛො පන සමයෙන බුද්ධූපට්ඨාකො සාගතො නාම ථෙරො පොථුජ්ජනිකාය ඉද්ධියා සමන්නාගතො තං අස්සමං උපසඞ්කමිත්වා තස්ස නාගරාජස්ස වසනට්ඨානෙ තිණසන්ථාරකං පඤ්ඤාපෙත්වා පල්ලඞ්කෙන නිසීදි. නාගො මක්ඛං අසහමානො ධූමායි, ථෙරොපි ධූමායි. නාගො පජ්ජලි, ථෙරොපි පජ්ජලි. නාගස්ස තෙජො ථෙරං න බාධති, ථෙරස්ස තෙජො නාගං බාධති. එවං සො ඛණෙන තං නාගරාජානං දමෙත්වා සරණෙසු ච සීලෙසු ච පතිට්ඨාපෙත්වා සත්ථු සන්තිකං අගමාසි.

සත්ථා භද්දවතිකායං යථාභිරන්තං විහරිත්වා කොසම්බිං අගමාසි. සාගතත්ථෙරෙන නාගස්ස දමිතභාවො සකලජනපදං පත්ථරි. කොසම්බිනගරවාසිනො සත්ථු පච්චුග්ගමනං කත්වා සත්ථාරං වන්දිත්වා සාගතත්ථෙරස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා වන්දිත්වා එකමන්තං ඨිතා එවමාහංසු ''භන්තෙ, යං තුම්හාකං දුල්ලභං, තං වදෙය්‍යාථ, තදෙව මයං පටියාදෙස්සාමා''ති. ථෙරො තුණ්හී අහොසි. ඡබ්බග්ගියා පනාහංසු ''ආවුසො, පබ්බජිතානං නාම කාපොතිකා සුරා දුල්ලභා චෙව මනාපා ච. සචෙ තුම්හෙ ථෙරස්ස පසන්නා, කාපොතිකං සුරං පටියාදෙථා''ති. තෙ ''සාධූ''ති සම්පටිච්ඡිත්වා සත්ථාරං ස්වාතනාය නිමන්තෙත්වා නගරං පවිසිත්වා අත්තනො අත්තනො ගෙහෙ ''ථෙරස්ස දස්සාමා''ති කාපොතිකං සුරං පසන්නං පටියාදෙත්වා ථෙරං නිමන්තෙත්වා ඝරෙ ඝරෙ පසන්නං සුරං අදංසු. ථෙරො පිවිත්වා සුරාමදමත්තො නගරතො නික්ඛමන්තො ද්වාරන්තරෙ පතිත්වා විලපමානො නිපජ්ජි.

සත්ථා කතභත්තකිච්චො නගරා නික්ඛමන්තො ථෙරං තෙනාකාරෙන නිපන්නං දිස්වා ''ගණ්හථ, භික්ඛවෙ, සාගත''න්ති ගාහාපෙත්වා ආරාමං අගමාසි . භික්ඛූ ථෙරස්ස සීසං තථාගතස්ස පාදමූලෙ කත්වා තං නිපජ්ජාපෙසුං, සො පරිවත්තිත්වා පාදෙ තථාගතාභිමුඛෙ කත්වා නිපජ්ජි. සත්ථා භික්ඛූ පටිපුච්ඡි ''කිං නු ඛො, භික්ඛවෙ, යං පුබ්බෙ සාගතස්ස මයි ගාරවං, තං ඉදානි අත්ථී''ති? ''නත්ථි, භන්තෙ''ති. ''භික්ඛවෙ, අම්බතිත්ථකං නාගරාජානං කො දමෙසී''ති. ''සාගතො, භන්තෙ''ති. ''කිං පනෙතරහි, භික්ඛවෙ, සාගතො උදකදෙඩ්ඩුභකම්පි දමෙතුං සක්කුණෙය්‍යා''ති. ''නො හෙතං, භන්තෙ''. ''අපි නු ඛො, භික්ඛවෙ, එවරූපං පාතුං යුත්තං, යං පිවිත්වා එවංවිසඤ්ඤී හොතී''ති. ''අයුත්තං, භන්තෙ''ති. අථ ඛො භගවා ථෙරං ගරහිත්වා භික්ඛූ ආමන්තෙත්වා ''සුරාමෙරයපානෙ පාචිත්තිය''න්ති (පාචි. 327) සික්ඛාපදං පඤ්ඤාපෙත්වා උට්ඨායාසනා ගන්ධකුටිං පාවිසි.

ධම්මසභායං සන්නිපතිතා භික්ඛූ සුරාපානස්ස අවණ්ණං කථයිංසු ''යාව මහාදොසඤ්චෙතං, ආවුසො, සුරාපානං නාම, තාව පඤ්ඤාසම්පන්නං නාම ඉද්ධිමන්තං සාගතං යථා සත්ථු ගුණමත්තම්පි න ජානාති, තථා අකාසී''ති. සත්ථා ආගන්ත්වා ''කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්නිසින්නා''ති පුච්ඡිත්වා ''ඉමාය නාමා''ති වුත්තෙ ''න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව සුරං පිවිත්වා පබ්බජිතා විසඤ්ඤිනො හොන්ති, පුබ්බෙපි අහෙසුංයෙවා''ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො කාසිරට්ඨෙ උදිච්චබ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා අභිඤ්ඤා ච සමාපත්තියො ච උප්පාදෙත්වා ඣානකීළං කීළන්තො හිමවන්තප්පදෙසෙ වසති පඤ්චහි අන්තෙවාසිකසතෙහි පරිවුතො. අථ නං වස්සානසමයෙ සම්පත්තෙ අන්තෙවාසිකා ආහංසු ''ආචරිය, මනුස්සපථං ගන්ත්වා ලොණම්බිලං සෙවිත්වා ආගච්ඡාමා''ති. ''ආවුසො, අහං ඉධෙව වසිස්සාමි, තුම්හෙ පන ගන්ත්වා සරීරං සන්තප්පෙත්වා වස්සං වීතිනාමෙත්වා ආගච්ඡථා''ති. තෙ ''සාධූ''ති ආචරියං වන්දිත්වා බාරාණසිං ගන්ත්වා රාජුය්‍යානෙ වසිත්වා පුනදිවසෙ බහිද්වාරගාමෙයෙව භික්ඛාය චරිත්වා සුහිතා භුත්වා පුනදිවසෙ නගරං පවිසිංසු. මනුස්සා සම්පියායමානා භික්ඛං අදංසු. කතිපාහච්චයෙන ච රඤ්ඤොපි ආරොචෙසුං ''දෙව, හිමවන්තතො පඤ්චසතා ඉසයො ආගන්ත්වා උය්‍යානෙ වසන්ති ඝොරතපා පරමධිතින්ද්‍රියා සීලවන්තො''ති. රාජා තෙසං ගුණෙ සුත්වා උය්‍යානං ගන්ත්වා වන්දිත්වා කතපටිසන්ථාරො වස්සානං චතුමාසං තත්ථෙව වසනත්ථාය පටිඤ්ඤං ගහෙත්වා නිමන්තෙසි, තෙ තතො පට්ඨාය රාජගෙහෙයෙව භුඤ්ජිත්වා උය්‍යානෙ වසන්ති.

අථෙකදිවසං නගරෙ සුරානක්ඛත්තං නාම අහොසි. රාජා ''පබ්බජිතානං සුරා දුල්ලභා''ති බහුං උත්තමසුරං දාපෙසි. තාපසා සුරං පිවිත්වා උය්‍යානං ගන්ත්වා සුරාමදමත්තා හුත්වා එකච්චෙ උට්ඨාය නච්චිංසු, එකච්චෙ ගායිංසු, නච්චිත්වා ගායිත්වා ඛාරිකාදීනි අවත්ථරිත්වා නිද්දායිත්වා සුරාමදෙ ඡින්නෙ පබුජ්ඣිත්වා තං අත්තනො විප්පකාරං දිස්වා ''න අම්හෙහි පබ්බජිතසාරුප්පං කත''න්ති රොදිත්වා පරිදෙවිත්වා ''මයං ආචරියෙන විනාභූතත්තා එවරූපං පාපකම්මං කරිම්හා''ති තඞ්ඛණඤ්ඤෙව උය්‍යානං පහාය හිමවන්තං ගන්ත්වා පටිසාමිතපරික්ඛාරා ආචරියං වන්දිත්වා නිසීදිත්වා ''කිං නු ඛො, තාතා, මනුස්සපථෙ භික්ඛාය අකිලමමානා සුඛං වසිත්ථ, සමග්ගවාසඤ්ච පන වසිත්ථා''ති

පුච්ඡිතා ''ආචරිය, සුඛං වසිම්හ, අපිච ඛො පන මයං අපාතබ්බයුත්තකං පිවිත්වා විසඤ්ඤීභූතා සතිං පච්චුපට්ඨාපෙතුං අසක්කොන්තා නච්චිම්හ චෙව ගායිම්හ චා''ති එතමත්ථං ආරොචෙන්තා ඉමං ගාථං සමුට්ඨාපෙත්වා ආහංසු –

81. ''අපායිම්හ අනච්චිම්හ, අගායිම්හ රුදිම්හ ච;
විසඤ්ඤීකරණිං පිත්වා, දිට්ඨා නාහුම්හ වානරා''ති.

තත්ථ **අපායිම්හාති** සුරං පිවිම්හ. **අනච්චිම්හාති** තං පිවිත්වා හත්ථපාදෙ ලාළෙන්තා නච්චිම්හ. **අගායිම්හාති** මුඛං විවරිත්වා ආයතකෙන සරෙන ගායිම්හ. **රුදිම්හ චාති** පුන විප්පටිසාරිනො ''එවරූපං නාම අම්හෙහි කත''න්ති රොදිම්හ ච. **විසඤ්ඤීකරණිං පිත්වා, දිට්ඨා නාහුම්හ වානරාති** එවරූපං සඤ්ඤාවිනාසනතො විසඤ්ඤීකරණිං සුරං පිවිත්වා ''එතදෙව සාධු, යං වානරා නාහුම්හා''ති. එවං තෙ අත්තනො අගුණං කථෙසුං.

බොධිසත්තො ''ගරුසංවාසරහිතානං නාම එවරූපං හොතියෙවා''ති තෙ තාපසෙ ගරහිත්වා ''පුන එවරූපං මාකරිත්ථා''ති තෙසං ඔවාදං දත්වා අපරිහීනජ්ඣානො බ්‍රහ්මලොකපරායණො අහොසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි. ඉතො පට්ඨාය හි ''අනුසන්ධිං ඝටෙත්වා''ති ඉදම්පි න වක්ඛාම. තදා ඉසිගණො බුද්ධපරිසා අහොසි, ගණසත්ථා පන අහමෙව අහොසින්ති.

සුරාපානජාතකවණ්ණනා පඨමා.

[82] 2. මිත්තවින්දකජාතකවණ්ණනා

අතික්කම්ම රමණකන්ති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො එකං දුබ්බචභික්ඛුං ආරබ්භ කථෙසි. ඉමස්ස පන ජාතකස්ස කස්සපසම්මාසම්බුද්ධකාලිකං වත්ථු, තං දසකනිපාතෙ **මහාමිත්තවින්දකජාතකෙ** (ජා. 1.1.82; 1.5.100 ආදයො) ආවි භවිස්සති. තදා පන බොධිසත්තො ඉමං ගාථමාහ –

82. ''අතික්කම්ම රමණකං, සදාමත්තඤ්ච දූභකං;
ස්වාසි පාසාණමාසීනො, යස්මා ජීවං න මොක්ඛසී''ති.

තත්ථ **රමණකන්ති** තස්මිං කාලෙ ඵලිකස්ස නාමං, ඵලිකපාසාදඤ්ච අතික්කන්තොසීති දීපෙති. **සදාමත්තඤ්චාති** රජතස්ස නාමං, රජතපාසාදඤ්ච අතික්කන්තොසීති දීපෙති. **දූභකන්ති** මණිනො නාමං, මණිපාසාදඤ්ච අතික්කන්තොසීති දීපෙති. **ස්වාසීති** සො අසි ත්වං. **පාසාණමාසීනොති** ඛුරචක්කං නාම පාසාණමයං වා හොති රජතමයං වා මණිමයං වා, තං පන පාසාණමයමෙව. සො ච තෙන ආසීනො අතිනිවිට්ඨො අජ්ඣොත්ථටො. තස්මා පාසාණෙන ආසීනත්තා ''පාසාණාසීනො''ති වත්තබ්බෙ බ්‍යඤ්ජනසන්ධිවසෙන මකාරං ආදාය ''පාසාණමාසීනො''ති වුත්තං. පාසාණං වා ආසීනො, තං ඛුරචක්කං ආසජ්ජ පාපුණිත්වා ඨිතොති අත්ථො. **යස්මා ජීවං න මොක්ඛසීති** යස්මා ඛුරචක්කා යාව තෙ පාපං න ඛීයති, තාව ජීවන්තොයෙව න මුච්චිස්සසි, තං ආසීනොසීති.

ඉමං ගාථං වත්වා බොධිසත්තො අත්තනො වසනට්ඨානංයෙව ගතො. මිත්තවින්දකොපි ඛුරචක්කං උක්ඛිපිත්වා මහාදුක්ඛං අනුභවමානො පාපකම්මෙ පරික්ඛීණෙ යථාකම්මං ගතො.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ''තදා මිත්තවින්දකො දුබ්බචභික්ඛු අහොසි, දෙවරාජා පන අහමෙව අහොසි''න්ති.

මිත්තවින්දකජාතකවණ්ණනා දුතියා.

[83] 3. කාළකණ්ණිජාතකවණ්ණනා

මිත්තො හවෙ සත්තපදෙන හොතීති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො එකං අනාථපිණ්ඩිකස්ස මිත්තං ආරබ්භ කථෙසි. සො කිර අනාථපිණ්ඩිකෙන සද්ධිං සහපංසුකීළිකො එකාචරියස්සෙව සන්තිකෙ උග්ගහිතසිප්පො නාමෙන කාළකණ්ණී නාම. සො ගච්ඡන්තෙ කාලෙ දුග්ගතො හුත්වා ජීවිතුං අසක්කොන්තො සෙට්ඨිස්ස සන්තිකං අගමාසි. සො තං සමස්සාසෙත්වා පරිබ්බයං දත්වා අත්තනො කුටුම්බං පටිච්ඡාපෙසි. සො සෙට්ඨිනො උපකාරකො හුත්වා සබ්බකිච්චානි කරොති. තං සෙට්ඨිස්ස සන්තිකං ආගතකාලෙ ''තිට්ඨ, කාළකණ්ණි, නිසීද, කාළකණ්ණි, භුඤ්ජ කාළකණ්ණී''ති වදන්ති. අථෙකදිවසං සෙට්ඨිනො මිත්තාමච්චා සෙට්ඨිං උපසඞ්කමිත්වා එවමාහංසු ''මහාසෙට්ඨි, මා එතං තව සන්තිකෙ කරි, 'තිට්ඨ, කාළකණ්ණි, නිසීද කාළකණ්ණි, භුඤ්ජ කාළකණ්ණී'ති හි ඉමිනා සද්දෙන යක්ඛොපි පලායෙය්‍ය, න චෙස තයා සමානො, දුග්ගතො දුරූපෙතො, කිං තෙ ඉමිනා''ති. අනාථපිණ්ඩිකො ''නාමං නාම වොහාරමත්තං, න තං පණ්ඩිතා පමාණං කරොන්ති, සුතමඞ්ගලිකෙන නාම භවිතුං න වට්ටති, න සක්කා මයා නාමමත්තං නිස්සාය සහපංසුකීළිකං සහායං පරිච්චජිතු''න්ති තෙසං වචනං අනාදාය එකදිවසං අත්තනො භොගගාමං ගච්ඡන්තො තං ගෙහරක්ඛකං කත්වා අගමාසි.

චොරා ''සෙට්ඨි කිර භොගගාමං ගතො, ගෙහමස්ස විලුම්පිස්සාමා''ති නානාවුධහත්ථා රත්තිභාගෙ ආගන්ත්වා ගෙහං පරිවාරෙසුං. ඉතරොපි චොරානඤ්ඤෙව ආගමනං ආසඞ්කමානො අනිද්දායන්තොව නිසීදි. සො චොරානං ආගතභාවං ඤත්වා මනුස්සෙ පබොධෙතුං ''ත්වං සඞ්ඛං ධම, ත්වං මුදිඞ්ගං වාදෙහී''ති මහාසමජ්ජං කරොන්තො විය

සකලනිවෙසනං එකසද්දං කාරෙසි. චොරා ‘‘සුඤ්ඤං ගෙහන්ති දුස්සුතං අම්හෙහි, අත්ථෙව ඉධ මහාසෙට්ඨී’’ති පාසාණමුග්ගරාදීනි තත්ථෙව ඡඩ්ඩෙත්වා පලායිංසු.

පුනදිවසෙ මනුස්සා තත්ථ තත්ථ ඡඩ්ඩිතෙ පාසාණමුග්ගරාදයො දිස්වා සංවෙගප්පත්තා හුත්වා ‘‘සචෙ අජ්ජ එවරූපො බුද්ධිසම්පන්නො ඝරවිචාරකො නාභවිස්ස, චොරෙහි යථාරුචියා පවිසිත්වා සබ්බං ගෙහං විලුත්තං අස්ස, ඉමං දළ්හමිත්තං නිස්සාය සෙට්ඨිනො වුඩ්ඪි ජාතා’’ති තං පසංසිත්වා සෙට්ඨිස්ස භොගගාමතො ආගතකාලෙ සබ්බං තං පවත්තිං ආරොචයිංසු. අථ නෙ සෙට්ඨි අවොච ‘‘තුම්හෙ එවරූපං මම ගෙහරක්ඛකං මිත්තං නික්කඩ්ඪාපෙථ, සචායං තුම්හාකං වචනෙන මයා නික්කඩ්ඪිතො අස්ස, අජ්ජ මෙ කුටුම්බං කිඤ්චි නාභවිස්ස, නාමං නාම අප්පමාණං, හිතචිත්තමෙව පමාණ’’න්ති තස්ස උත්තරිතරං පරිබ්බයං දත්වා ‘‘අත්ථි දානි මෙ ඉදං කථාපාභත’’න්ති සත්ථු සන්තිකං ගන්ත්වා ආදිතො පට්ඨාය සබ්බං තං පවත්තිං ආරොචෙසි. සත්ථා ‘‘න ඛො, ගහපති, ඉදානෙව කාළකණ්ණිමිත්තො අත්තනො මිත්තස්ස ඝරෙ කුටුම්බං රක්ඛති, පුබ්බෙපි රක්ඛියෙවා’’ති වත්වා තෙන යාචිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො මහායසො සෙට්ඨි අහොසි. තස්ස කාළකණ්ණි නාම මිත්තොති සබ්බං පච්චුප්පන්නවත්ථුසදිසමෙව. බොධිසත්තො භොගගාමතො ආගතො තං පවත්තිං සුත්වා ‘‘සචෙ මයා තුම්හාකං වචනෙන එවරූපො මිත්තො නික්කඩ්ඪිතො අස්ස, අජ්ජ මෙ කුටුම්බං කිඤ්චි නාභවිස්සා’’ති වත්වා ඉමං ගාථමාහ –

83. ‘‘මිත්තො හවෙ සත්තපදෙන හොති, සහායො පන ද්වාදසකෙන හොති;
මාසඩ්ඪමාසෙන ච ඤාති හොති, තතුත්තරිං අත්තසමොපි හොති;
සොහං කථං අත්තසුඛස්ස හෙතු, චිරසන්ථුතං කාළකණ්ණිං ජහෙය්‍යා’’න්ති.

තත්ථ **හවෙ**ති නිපාතමත්තං. මෙත්තායතීති **මිත්තො,** මෙත්තං පච්චුපට්ඨාපෙති, සිනෙහං කරොතීති අත්ථො. සො පනෙස **සත්තපදෙන හොති,** එකතො සත්තපදවීතිහාරගමනමත්තෙන හොතීති අත්ථො. **සහායො පන ද්වාදසකෙන හොතී**ති සබ්බකිච්චානි එකතො කරණවසෙන සබ්බිරියාපථෙසු සහ ගච්ඡතීති සහායො. සො පනෙස ද්වාදසකෙන හොති, ද්වාදසාහං එකතො නිවාසෙන හොතීති අත්ථො. **මාසඩ්ඪමාසෙන වා**ති මාසෙන වා අඩ්ඪමාසෙන වා. **ඤාති හොතී**ති ඤාතිසමො හොති. **තතුත්තරි**න්ති තතො උත්තරිං එකතො වාසෙන **අත්තසමොපි හොති**යෙව. **ජහෙය්‍යා**න්ති ‘‘එවරූපං සහායං කථං ජහෙය්‍යා’’න්ති මිත්තස්ස ගුණං කථෙසි. තතො පට්ඨාය පුන කොචි තස්ස අන්තරෙ වත්තා නාම නාහොසීති.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා කාළකණ්ණි ආනන්දො අහොසි, බාරාණසිසෙට්ඨි පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

කාළකණ්ණිජාතකවණ්ණනා තතියා.

[84] 4. අත්ථස්සද්වාරජාතකවණ්ණනා

ආරොග්‍යමිච්ඡෙ පරමඤ්ච ලාභන්ති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො එකං අත්ථකුසලං කුලපුත්තං ආරබ්භ කථෙසි. සාවත්ථියඤ්හි එකස්ස මහාවිභවස්ස සෙට්ඨිනො පුත්තො ජාතියා සත්තවස්සො පඤ්ඤවා අත්ථකුසලො. සො එකදිවසං පිතරං උපසඞ්කමිත්වා අත්ථස්ස ද්වාරපඤ්හං නාම පුච්ඡි, සො තං න ජානාති. අථස්ස එතදහොසි ‘‘අයං පඤ්හො අතිසුඛුමො, ඨපෙත්වා සබ්බඤ්ඤුබුද්ධං අඤ්ඤො උපරි භවග්ගෙන, හෙට්ඨා ච අවීචිනා පරිච්ඡින්නෙ ලොකසන්නිවාසෙ එතං පඤ්හං කථෙතුං සමත්ථො නාම නත්ථී’’ති. සො පුත්තමාදාය බහුං මාලාගන්ධවිලෙපනං ගාහාපෙත්වා ජෙතවනං ගන්ත්වා සත්ථාරං පූජෙත්වා වන්දිත්වා එකමන්තං නිසින්නො භගවන්තං එතදවොච ‘‘අයං, භන්තෙ, දාරකො පඤ්ඤවා අත්ථකුසලො මං අත්ථස්ස ද්වාරපඤ්හං නාම පුච්ඡි, අහං තං පඤ්හං අජානන්තො තුම්හාකං සන්තිකං ආගතො, සාධු මෙ, භන්තෙ, භගවා තං පඤ්හං කථෙතූ’’ති. සත්ථා ‘‘පුබ්බෙපාහං, උපාසක, ඉමිනා කුමාරකෙනෙතං පඤ්හං පුට්ඨො, මයා චස්ස කථිතො, තදා නං එස ජානාති, ඉදානි පන භවසඞ්ඛෙපගතත්තා න සල්ලක්ඛෙතී’’ති වත්වා තෙන යාචිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො මහාවිභවො සෙට්ඨි අහොසි. අථස්ස පුත්තො සත්තවස්සිකො ජාතියා පඤ්ඤවා අත්ථකුසලො. සො එකදිවසං පිතරං උපසඞ්කමිත්වා ‘‘තාත, අත්ථස්ස ද්වාරං නාම කි’’න්ති අත්ථස්ස ද්වාරපඤ්හං පුච්ඡි. අථස්ස පිතා තං පඤ්හං කථෙන්තො ඉමං ගාථමාහ –

84. ‘‘ආරොග්‍යමිච්ඡෙ පරමඤ්ච ලාභං, සීලඤ්ච වුද්ධානුමතං සුතඤ්ච;
ධම්මානුවත්තී ච අලීනතා ච, අත්ථස්ස ද්වාරා පමුඛා ඡළෙතෙ’’ති.

තත්ථ **ආරොග්‍යමිච්ඡෙ පරමඤ්ච ලාභ**න්ති ච-කාරො නිපාතමත්තං. තාත, පඨමමෙව ආරොග්‍යසඞ්ඛාතං පරමං ලාභං ඉච්ඡෙය්‍යාති ඉමමත්ථං දීපෙන්තො එවමාහ. තත්ථ ආරොග්‍යං නාම සරීරස්ස චෙව චිත්තස්ස ච අරොගභාවො අනාතුරතා. සරීරෙ හි රොගාතුරෙ නෙව අලද්ධං භොගලාභං උප්පාදෙතුං සක්කොති, න ලද්ධං පරිභුඤ්ජිතුං, අනාතුරෙ පන උභයම්පෙතං සක්කොති. චිත්තෙ ච කිලෙසාතුරෙ නෙව අලද්ධං ඣානාදිභෙදං ලාභං උප්පාදෙතුං සක්කොති, න ලද්ධං පුන සමාපත්තිවසෙන පරිභුඤ්ජිතුං. එතස්මිං අනාරොග්‍යෙ සති අලද්ධොපි ලාභො න ලබ්භති, ලද්ධොපි

නිරත්ථකො හොති, අසති පනෙතස්මිං අලද්ධොපි ලාභො ලබ්භති, ලද්ධොපි සාත්ථකො හොතීති ආරොග්‍යං පරමො ලාභො නාම. තං සබ්බපඨමං ඉච්ඡිතබ්බං. ඉදමෙකං අත්ථස්ස ද්වාරන්ති අයමෙත්ථ අත්ථො. **සීලඤ්චාති** ආචාරසීලං. ඉමිනා ලොකචාරිත්තං දස්සෙති. **වුද්ධානුමතන්ති** ගුණවුද්ධානං පණ්ඩිතානං අනුමතං. ඉමිනා ඤාණසම්පන්නානං ගරූනං ඔවාදං දස්සෙති. **සුතඤ්චාති** කාරණනිස්සිතං සුතං. ඉමිනා ඉමස්මිං ලොකෙ අත්ථනිස්සිතං බාහුසච්චං දස්සෙති. **ධම්මානුවත්තී චාති** තිවිධස්ස සුචරිතධම්මස්ස අනුවත්තනං. ඉමිනා දුච්චරිතධම්මං වජ්ජෙත්වා සුචරිතධම්මස්ස අනුවත්තනභාවං දස්සෙති. **අලීනතා චාති** චිත්තස්ස අලීනතා අනීචතා. ඉමිනා චිත්තස්ස අසඞ්කොචතං පණීතභාවං උත්තමභාවං දස්සෙති. **අත්ථස්ස ද්වාරා පමුඛා ඡළෙතෙති** අත්ථො නාම වුඩ්ඪි, තස්ස වුඩ්ඪිසඞ්ඛාතස්ස ලොකියලොකුත්තරස්ස අත්ථස්ස එතෙ පමුඛා උත්තමා ඡ ද්වාරා උපායා අධිගමමුඛානීති.

එවං බොධිසත්තො පුත්තස්ස අත්ථස්ස ද්වාරපඤ්හං කථෙසි. සො තතො පට්ඨාය තෙසු ඡසු ධම්මෙසු වත්ති. බොධිසත්තොපි දානාදීනි පුඤ්ඤානි කත්වා යථාකම්මං ගතො.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා පුත්තොව පච්චුප්පන්නපුත්තො, මහාසෙට්ඨි පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

අත්ථස්සද්වාරජාතකවණ්ණනා චතුත්ථා.

[85] 5. කිංපක්කජාතකවණ්ණනා

ආයතිං දොසං නාඤ්ඤායාති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො එකං උක්කණ්ඨිතභික්ඛුං ආරබ්භ කථෙසි. අඤ්ඤතරො කිර කුලපුත්තො බුද්ධසාසනෙ උරං දත්වා පබ්බජිතො එකදිවසං සාවත්ථියං පිණ්ඩාය චරන්තො එකං අලඞ්කතඉත්ථිං දිස්වා උක්කණ්ඨි. අථ නං ආචරියුපජ්ඣායා සත්ථු සන්තිකං ආනයිංසු. සත්ථා ‘‘සච්චං කිර ත්වං භික්ඛු උක්කණ්ඨිතොසී’’ති පුච්ඡිත්වා ‘‘සච්ච’’න්ති වුත්තෙ ‘‘පඤ්ච කාමගුණා නාමෙතෙ භික්ඛු පරිභොගකාලෙ රමණීයා. සො පන තෙසං පරිභොගො නිරයාදීසු පටිසන්ධිදායකත්තා කිංපක්කඵලපරිභොගසදිසො හොති. කිංපක්කඵලං නාම වණ්ණගන්ධරසසම්පන්නං, ඛාදිතං පන අන්තානි ඛණ්ඩිත්වා ජීවිතක්ඛයං පාපෙති. පුබ්බෙ බහූ බාලජනා තස්ස දොසං අදිස්වා වණ්ණගන්ධරසෙසු බජ්ඣිත්වා තං ඵලං පරිභුඤ්ජිත්වා ජීවිතක්ඛයං පාපුණිංසූ’’ති වත්වා තෙහි යාචිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො සත්ථවාහො හුත්වා පඤ්චහි සකටසතෙහි පුබ්බන්තාපරන්තං ගච්ඡන්තො අටවිමුඛං පත්වා මනුස්සෙ සන්නිපාතෙත්වා ‘‘ඉමිස්සා අටවියා විසරුක්ඛා නාම අත්ථි, මා ඛො මං අනාපුච්ඡා පුබ්බෙ අඛාදිතපුබ්බානි ඵලාඵලානි ඛාදිත්ථා’’ති ඔවදි. මනුස්සා අටවිං අතික්කමිත්වා අටවිමුඛෙ එකං කිංපක්කරුක්ඛං ඵලභාරඔණමිතසාඛං අද්දසංසු. තස්ස ඛන්ධසාඛාපත්තඵලානි සණ්ඨානවණ්ණරසගන්ධෙහි අම්බසදිසානෙව. තෙසු එකච්චෙ වණ්ණගන්ධරසෙසු බජ්ඣිත්වා අම්බඵලසඤ්ඤාය ඵලානි ඛාදිංසු, එකච්චෙ ‘‘සත්ථවාහං පුච්ඡිත්වා ඛාදිස්සාමා’’ති ගහෙත්වා අට්ඨංසු. බොධිසත්තො තං ඨානං පත්වා යෙ ගහෙත්වා ඨිතා, තෙ ඵලානි ඡඩ්ඩාපෙත්වා, යෙ ඛාදමානා අට්ඨංසු, තෙ වමනං කාරෙත්වා තෙසං භෙසජ්ජං අදාසි. තෙසු එකච්චෙ අරොගා ජාතා, පඨමමෙව ඛාදිත්වා ඨිතා පන ජීවිතක්ඛයං පත්තා. බොධිසත්තොපි ඉච්ඡිතට්ඨානං සොත්ථිනා ගන්ත්වා ලාභං ලභිත්වා පුන සකට්ඨානමෙව ආගන්ත්වා දානාදීනි පුඤ්ඤානි කත්වා යථාකම්මං ගතො.

සත්ථා තං වත්ථුං කථෙත්වා අභිසම්බුද්ධො හුත්වා ඉමං ගාථමාහ –

85. ‘‘ආයතිං දොසං නාඤ්ඤාය, යො කාමෙ පටිසෙවති;
විපාකන්තෙ හනන්ති නං, කිංපක්කමිව භක්ඛිත’’න්ති.

තත්ථ **ආයතිං දොසං නාඤ්ඤායාති** අනාගතෙ දොසං න අඤ්ඤාය, අජානිත්වාති අත්ථො. **යො කාමෙ පටිසෙවතීති** යො වත්ථුකාමෙ ච කිලෙසකාමෙ ච පටිසෙවති. **විපාකන්තෙ හනන්ති නන්ති** තෙ කාමා තං පුරිසං අත්තනො විපාකසඞ්ඛාතෙ අන්තෙ නිරයාදීසු උප්පන්නං නානප්පකාරෙන දුක්ඛෙන සංයොජයමානා හනන්ති. කථං? **කිංපක්කමිව භක්ඛිතන්ති**, යථා පරිභොගකාලෙ වණ්ණගන්ධරසසම්පත්තියා මනාපං කිංපක්කඵලං අනාගතදොසං අදිස්වා භක්ඛිතං අන්තෙ හනති, ජීවිතක්ඛයං පාපෙති, එවං පරිභොගකාලෙ මනාපාපි කාමා විපාකකාලෙ හනන්තීති දෙසනං යථානුසන්ධිං පාපෙත්වා සච්චානි පකාසෙසි, සච්චපරියොසානෙ උක්කණ්ඨිතභික්ඛු සොතාපත්තිඵලං පාපුණි. සෙසපරිසායපි කෙචි සොතාපන්නා, කෙචි සකදාගාමිනො, කෙචි අනාගාමිනො, කෙචි අරහන්තො අහෙසුං.

සත්ථාපි ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා පරිසා බුද්ධපරිසා අහොසි, සත්ථවාහො පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

කිංපක්කජාතකවණ්ණනා පඤ්චමා.

[86] 6. සීලවීමංසකජාතකවණ්ණනා

සීලං කිරෙව කල්‍යාණන්ති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො එකං සීලවීමංසකං බ්‍රාහ්මණං ආරබ්භ කථෙසි. සො කිර කොසලරාජානං නිස්සාය ජීවති තිසරණං ගතො අඛණ්ඩපඤ්චසීලො තිණ්ණං වෙදානං පාරගූ. රාජා ‘‘අයං

සීලවා''ති තස්ස අතිරෙකසම්මානං කරොති. සො චින්තෙසි ''අයං රාජා මය්හං අඤ්ඤෙහි බ්‍රාහ්මණෙහි අතිරෙකසම්මානං කරොති, අතිවිය මං ගරුං කත්වා පස්සති, කිං නු ඛො එස මම ජාතිගොත්තකුලප්පදෙසසිප්පසම්පත්තිං නිස්සාය ඉමං සම්මානං කරොති, උදාහු සීලසම්පත්තිං, වීමංසිස්සාමි තාවා''ති. සො එකදිවසං රාජුපට්ඨානං ගන්ත්වා ඝරං ආගච්ඡන්තො එකස්ස හෙරඤ්ඤිකස්ස ඵලකතො අනාපුච්ඡිත්වා එකං කහාපණං ගහෙත්වා අගමාසි, හෙරඤ්ඤිකො බ්‍රාහ්මණෙ ගරුභාවෙන කිඤ්චි අවත්වා නිසීදි. පුනදිවසෙ ද්වෙ කහාපණෙ ගණ්හි, හෙරඤ්ඤිකො තථෙව අධිවාසෙසි. තතියදිවසෙ කහාපණමුට්ඨිං අග්ගහෙසි, අථ නං හෙරඤ්ඤිකො ''අජ්ජ තෙ තතියො දිවසො රාජකුටුම්බං විලුම්පන්තස්සා''ති ''රාජකුටුම්බවිලුම්පකචොරො මෙ ගහිතො''ති තික්ඛත්තුං විරවි. අථ නං මනුස්සා ඉතො චිතො ච ආගන්ත්වා ''චිරංදානි ත්වං සීලවා විය විචරී''ති ද්වෙ තයො පහාරෙ දත්වා බන්ධිත්වා රඤ්ඤො දස්සෙසුං.

රාජා විප්පටිසාරී හුත්වා ''කස්මා, බ්‍රාහ්මණ, එවරූපං දුස්සීලකම්මං කරොසී''ති වත්වා ''ගච්ඡථ, තස්ස රාජාණං කරොථා''ති ආහ. බ්‍රාහ්මණො ''නාහං, මහාරාජ, චොරො''ති ආහ. අථ ''කස්මා රාජකුටුම්බිකස්ස ඵලකතො කහාපණෙ ගණ්හී''ති? ''එතං මයා තයි මම අතිසම්මානං කරොන්තෙ 'කිං නු ඛො රාජා මම ජාතිආදීනි නිස්සාය අතිසම්මානං කරොති, උදාහු සීලං නිස්සායා'ති වීමංසනත්ථාය කතං, ඉදානි පන මයා එකංසෙන ඤාතං. යථා සීලමෙව නිස්සාය තයා මම සම්මානො කතො, න ජාතිආදීනි. තථා හි මෙ ඉදානි රාජාණං කාරෙසි, ස්වාහං ඉමිනා කාරණෙන 'ඉමස්මිං ලොකෙ සීලමෙව උත්තමං සීලං පමුඛ'න්ති සන්නිට්ඨානං ගතො. ඉමස්ස පනාහං සීලස්ස අනුච්ඡවිකං කරොන්තො ගෙහෙ ඨිතො කිලෙසෙ පරිභුඤ්ජන්තො න සක්ඛිස්සාමි කාතුං, අජ්ජෙව ජෙතවනං ගන්ත්වා සත්ථු සන්තිකෙ පබ්බජිස්සාමි, පබ්බජ්ජං මෙ දෙථ, දෙවා''ති වත්වා රාජානං අනුජානාපෙත්වා ජෙතවනාභිමුඛො පායාසි.

අථ නං ඤාතිසුහජ්ජබන්ධවා සන්නිපතිත්වා නිවාරෙතුං අසක්කොන්තා නිවත්තිංසු. සො සත්ථු සන්තිකං ගන්ත්වා පබ්බජ්ජං යාචිත්වා පබ්බජ්ජඤ්ච උපසම්පදඤ්ච ලභිත්වා අවිස්සට්ඨකම්මට්ඨානො විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා අරහත්තං පත්වා සත්ථාරං උපසඞ්කමිත්වා ''භන්තෙ, මය්හං පබ්බජ්ජා මත්ථකං පත්තා''ති අඤ්ඤං බ්‍යාකාසි. තස්ස තං අඤ්ඤබ්‍යාකරණං භික්ඛුසඞ්ඝෙ පාකටං ජාතං. අථෙකදිවසං ධම්මසභායං සන්නිපතිතා භික්ඛූ ''ආවුසො, අසුකො නාම රඤ්ඤො උපට්ඨාකබ්‍රාහ්මණො අත්තනො සීලං වීමංසිත්වා රාජානං ආපුච්ඡිත්වා පබ්බජිත්වා අරහත්තෙ පතිට්ඨිතො''ති තස්ස ගුණං කථයමානා නිසීදිංසු. සත්ථා ආගන්ත්වා ''කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්නිසින්නා''ති පුච්ඡිත්වා ''ඉමාය නාමා''ති වුත්තෙ ''න, භික්ඛවෙ, ඉදානි අයමෙව බ්‍රාහ්මණො අත්තනො සීලං වීමංසිත්වා පබ්බජිත්වා අත්තනො පතිට්ඨං අකාසි, පුබ්බෙපි පණ්ඩිතා අත්තනො සීලං වීමංසිත්වා පබ්බජිත්වා අත්තනො පතිට්ඨං කරිංසූ''ති වත්වා තෙහි යාචිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො තස්ස පුරොහිතො අහොසි දානාධිමුත්තො සීලජ්ඣාසයො අඛණ්ඩපඤ්චසීලො. රාජා සෙසබ්‍රාහ්මණෙහි අතිරෙකං තස්ස සම්මානං කරොතීති සබ්බං පුරිමසදිසමෙව. බොධිසත්තෙ පන බන්ධිත්වා රඤ්ඤො සන්තිකං නීයමානෙ අහිතුණ්ඩිකා අන්තරවීථියං සප්පං කීළාපෙන්තා නඞ්ගුට්ඨෙ ගණ්හන්ති, ගීවාය ගණ්හන්ති, ගලෙ වෙඨෙන්ති. බොධිසත්තො තෙ දිස්වා ''මා, තාතා, එවං සප්පං නඞ්ගුට්ඨෙ ගණ්හථ, මා ගීවාය ගණ්හථ, මා ගලෙ වෙඨෙථ. අයඤ්හි වො ඩංසිත්වා ජීවිතක්ඛයං පාපෙය්‍යා''ති ආහ. අහිතුණ්ඩිකා ''අයං, බ්‍රාහ්මණ, සප්පො සීලවා ආචාරසම්පන්නො තාදිසො දුස්සීලො න හොති, ත්වං පන අත්තනො දුස්සීලතාය අනාචාරෙන රාජකුටුම්බවිලුම්පකචොරොති බන්ධිත්වා නීයසී''ති ආහංසු.

සො චින්තෙසි ''සප්පාපි තාව අඩංසන්තා අවිහෙඨෙන්තා 'සීලවන්තො'ති නාමං ලභන්ති, කිමඞ්ගං පන මනුස්සභූතා. සීලමෙව ඉමස්මිං ලොකෙ උත්තමං, නත්ථි තතො උත්තරිතර''න්ති. අථ නං නෙත්වා රඤ්ඤො දස්සෙසුං. රාජා ''කිං ඉදං, තාතා''ති පුච්ඡි. ''රාජකුටුම්බවිලුම්පකො චොරො, දෙවා''ති. ''තෙන හිස්ස රාජාණං කරොථා''ති. බ්‍රාහ්මණො ''නාහං, මහාරාජ, චොරො''ති ආහ. ''අථ කස්මා කහාපණෙ අග්ගහෙසී''ති ච වුත්තෙ පුරිමනයෙනෙව සබ්බං ආරොචෙන්තො ''ස්වාහං ඉමිනා කාරණෙන 'ඉමස්මිං ලොකෙ සීලමෙව උත්තමං, සීලං පාමොක්ඛ'න්ති සන්නිට්ඨානං ගතො''ති වත්වා ''තිට්ඨතු තාව ඉදං, ආසීවිසොපි තාව අඩංසන්තො අවිහෙඨෙන්තො 'සීලවා'ති වත්තබ්බතං ලභති. ඉමිනාපි කාරණෙන සීලමෙව උත්තමං, සීලං පවර''න්ති සීලං වණ්ණෙන්තො ඉමං ගාථමාහ –

86. ''සීලං කිරෙව කල්‍යාණං, සීලං ලොකෙ අනුත්තරං;
පස්ස ඝොරවිසො නාගො, සීලවාති න හඤ්ඤතී''ති.

තත්ථ **සීලං කිරෙවාති** කායවාචාචිත්තෙහි අවීතික්කමසඞ්ඛාතං ආචාරසීලමෙව. **කිරාති** අනුස්සවවසෙන වදති. **කල්‍යාණන්ති** සුන්දරතරං. **අනුත්තරන්ති** ජෙට්ඨකං සබ්බගුණදායකං. **පස්සාති** අත්තනා දිට්ඨකාරණං අභිමුඛං කරොන්තො කථෙති. **සීලවාති න හඤ්ඤතීති** ඝොරවිසොපි සමානො අඩංසනඅවිහෙඨනමත්තකෙන සීලවාති පසංසං ලභති, න හඤ්ඤති න විහඤ්ඤතීති. ඉමිනාපි කාරණෙන සීලමෙව උත්තමන්ති.

එවං බොධිසත්තො ඉමාය ගාථාය රඤ්ඤො ධම්මං දෙසෙත්වා කාමෙ පහාය ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා හිමවන්තං පවිසිත්වා පඤ්චාභිඤ්ඤා අට්ඨ සමාපත්තියො නිබ්බත්තෙත්වා බ්‍රහ්මලොකපරායණො අහොසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ''තදා රාජා ආනන්දො අහොසි, රාජපරිසා බුද්ධපරිසා, පුරොහිතො පන අහමෙව අහොසි''න්ති.

සීලවීමංසකජාතකවණ්ණනා ඡට්ඨා.

[87] 7. මඞ්ගලජාතකවණ්ණනා

යස්ස මඞ්ගලා සමූහතාති ඉදං සත්ථා වෙළුවනෙ විහරන්තො එකං සාටකලක්ඛණබ්‍රාහ්මණං ආරබ්භ කථෙසි. රාජගහවාසිකො කිරෙකො බ්‍රාහ්මණො කොතූහලමඞ්ගලිකො තීසු රතනෙසු අප්පසන්නො මිච්ඡාදිට්ඨිකො අඩ්ඪො මහද්ධනො මහාභොගො, තස්ස සමුග්ගෙ ඨපිතං සාටකයුගං මූසිකා ඛාදිංසු. අථස්ස සීසං න්හායිත්වා ‘‘සාටකෙ ආහරථා’’ති වුත්තකාලෙ මූසිකාය ඛාදිතභාවං ආරොචයිංසු. සො චින්තෙසි ‘‘සචෙ ඉදං මූසිකාදට්ඨං සාටකයුගං ඉමස්මිං ගෙහෙ භවිස්සති, මහාවිනාසො භවිස්සති. ඉදඤ්හි අවමඞ්ගලං කාළකණ්ණිසදිසං පුත්තධීතාදීනං වා දාසකම්මකරාදීනං වා න සක්කා දාතුං. යො හි ඉදං ගණ්හිස්සති, සබ්බස්ස මහාවිනාසො භවිස්සති, ආමකසුසානෙ තං ඡඩ්ඩාපෙස්සාමි, න ඛො පන සක්කා දාසකම්මකරාදීනං හත්ථෙ දාතුං. තෙ හි එත්ථ ලොභං උප්පාදෙත්වා ඉමං ගහෙත්වා විනාසං පාපුණෙය්‍යුං, පුත්තස්ස තං හත්ථෙ දස්සාමී’’ති. සො පුත්තං පක්කොසාපෙත්වා තමත්ථං ආරොචෙත්වා ‘‘ත්වම්පි නං, තාත, හත්ථෙන අඵුසිත්වා දණ්ඩකෙන ගහෙත්වා ආමකසුසානෙ ඡඩ්ඩෙත්වා සීසං න්හායිත්වා එහී’’ති පෙසෙසි.

සත්ථාපි ඛො තං දිවසං පච්චූසසමයෙ බොධනෙය්‍යබන්ධවෙ ඔලොකෙන්තො ඉමෙසං පිතාපුත්තානං සොතාපත්තිඵලස්ස උපනිස්සයං දිස්වා මිගවීථිං ගහෙත්වා මිගලුද්දකො විය ගන්ත්වා ආමකසුසානද්වාරෙ නිසීදි ඡබ්බණ්ණබුද්ධරස්මියො විස්සජ්ජෙන්තො. මාණවොපි පිතු වචනං සම්පටිච්ඡිත්වා අජගරසප්පං විය තං යුගසාටකං යට්ඨිකොටියා ගහෙත්වා ආමකසුසානද්වාරං පාපුණි. අථ නං සත්ථා ‘‘කිං කරොසි මාණවා’’ති ආහ. ‘‘භො ගොතම, ඉදං සාටකයුගං මූසිකාදට්ඨං කාළකණ්ණිසදිසං හලාහලවිසූපමං, මම පිතා ‘අඤ්ඤො එතං ඡඩ්ඩෙන්තො ලොභං උප්පාදෙත්වා ගණ්හෙය්‍යා’ති භයෙන මං පහිණි, අහමෙතං ඡඩ්ඩෙත්වා සීසං න්හායිස්සාමීති ආගතොම්හි, භො ගොතමා’’ති. ‘‘තෙන හි ඡඩ්ඩෙහී’’ති. මාණවො ඡඩ්ඩෙසි, සත්ථා ‘‘අම්හාකං දානි වට්ටතී’’ති තස්ස සම්මුඛාව ගණ්හි. ‘‘අවමඞ්ගලං, භො ගොතම, එතං කාළකණ්ණිසදිසං, මා ගණ්හි මා ගණ්හී’’ති තස්මිං වාරයමානෙයෙව තං ගහෙත්වා වෙළුවනාභිමුඛො පායාසි.

මාණවො වෙගෙන ගන්ත්වා පිතු ආරොචෙසි ‘‘තාත, මයා ආමකසුසානෙ ඡඩ්ඩිතං සාටකයුගං සමණො ගොතමො ‘අම්හාකං වට්ටතී’ති මයා වාරියමානොපි ගහෙත්වා වෙළුවනං ගතො’’ති. බ්‍රාහ්මණො චින්තෙසි ‘‘තං සාටකයුගං අවමඞ්ගලං කාළකණ්ණිසදිසං, තං වළඤ්ජෙන්තො සමණොපි ගොතමො නස්සිස්සති, විහාරොපි නස්සිස්සති, තතො අම්හාකං ගරහා භවිස්සති, සමණස්ස ගොතමස්ස අඤ්ඤෙ බහූ සාටකෙ දත්වා තං ඡඩ්ඩාපෙස්සාමී’’ති. සො බහූ සාටකෙ ගාහාපෙත්වා පුත්තෙන සද්ධිං වෙළුවනං ගන්ත්වා සත්ථාරං දිස්වා එකමන්තං ඨිතො එවමාහ ‘‘සච්චං කිර වො, භො ගොතම, ආමකසුසානෙ සාටකයුගං ගහිත’’න්ති? ‘‘සච්චං, බ්‍රාහ්මණා’’ති. ‘‘භො ගොතම, තං සාටකයුගං අවමඞ්ගලං, තුම්හෙ තං පරිභුඤ්ජමානා නස්සිස්සථ, සකලවිහාරොපි නස්සිස්සති. සචෙ වො නිවාසනං වා පාරුපනං වා නප්පහොති, ඉමෙ සාටකෙ ගහෙත්වා තං ඡඩ්ඩාපෙථා’’ති. අථ නං සත්ථා ‘‘මයං බ්‍රාහ්මණ පබ්බජිතා නාම, අම්හාකං ආමකසුසානෙ අන්තරවීථියං සඞ්කාරට්ඨානෙ න්හානතිත්ථෙ මහාමග්ගෙති එවරූපෙසු ඨානෙසු ඡඩ්ඩිතා වා පතිතා වා පිලොතිකා වට්ටන්ති, ත්වං පන න ඉදානෙව එවංලද්ධිකො, පුබ්බෙපි එවංලද්ධිකොයෙවා’’ති වත්වා තෙන යාචිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ මගධරට්ඨෙ රාජගහනගරෙ ධම්මිකො මගධරාජා රජ්ජං කාරෙසි. තදා බොධිසත්තො එකස්මිං උදිච්චබ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤුතං පත්තො ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා අභිඤ්ඤා ච සමාපත්තියො ච නිබ්බත්තෙත්වා හිමවන්තෙ වසමානො එකස්මිං කාලෙ හිමවන්තතො නික්ඛමිත්වා රාජගහනගරෙ රාජුය්‍යානං පත්වා තත්ථ වසිත්වා දුතියදිවසෙ භික්ඛාචාරත්ථාය නගරං පාවිසි. රාජා තං දිස්වා පක්කොසාපෙත්වා පාසාදෙ නිසීදාපෙත්වා භොජෙත්වා උය්‍යානෙයෙව වසනත්ථාය පටිඤ්ඤං ගණ්හි. බොධිසත්තො රඤ්ඤො නිවෙසනෙ භුඤ්ජිත්වා උය්‍යානෙ වසති. තස්මිං කාලෙ රාජගහනගරෙ දුස්සලක්ඛණබ්‍රාහ්මණො නාම අහොසි. තස්ස සමුග්ගෙ ඨපිතං සාටකයුගන්ති සබ්බං පුරිමසදිසමෙව.

මාණවෙ පන සුසානං ගච්ඡන්තෙ බොධිසත්තො පඨමතරං ගන්ත්වා සුසානද්වාරෙ නිසීදිත්වා තෙන ඡඩ්ඩිතං සාටකයුගං ගහෙත්වා උය්‍යානං අගමාසි. මාණවො ගන්ත්වා පිතු ආරොචෙසි. පිතා ‘‘රාජකුලූපකො තාපසො නස්සෙය්‍යා’’ති බොධිසත්තස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා ‘‘තාපස, තයා ගහිතසාටකෙ ඡඩ්ඩෙහි, මා නස්සී’’ති ආහ. තාපසො ‘‘අම්හාකං සුසානෙ ඡඩ්ඩිතපිලොතිකා වට්ටන්ති, න මයං කොතූහලමඞ්ගලිකා, කොතූහලමඞ්ගලං නාමෙතං න බුද්ධපච්චෙකබුද්ධබොධිසත්තෙහි වණ්ණිතං, තස්මා පණ්ඩිතෙන නාම කොතූහලමඞ්ගලිකෙන න භවිතබ්බ’’න්ති බ්‍රාහ්මණස්ස ධම්මං දෙසෙසි. බ්‍රාහ්මණො ධම්මං සුත්වා දිට්ඨිං භින්දිත්වා බොධිසත්තං සරණං ගතො. බොධිසත්තොපි අපරිහීනජ්ඣානො බ්‍රහ්මලොකපරායණො අහොසි.

සත්ථාපි ඉමං අතීතං ආහරිත්වා අභිසම්බුද්ධො හුත්වා බ්‍රාහ්මණස්ස ධම්මං දෙසෙන්තො ඉමං ගාථමාහ –

87. ‘‘යස්ස මඞ්ගලා සමූහතා, උප්පාතා සුපිනා ච ලක්ඛණා ච;
සො මඞ්ගලදොසවීතිවත්තො, යුගයොගාධිගතො න ජාතුමෙතී’’ති.

තත්ථ **යස්ස මඞ්ගලා සමූහතාති** යස්ස අරහතො ඛීණාසවස්ස දිට්ඨමඞ්ගලං, සුතමඞ්ගලං, මුතමඞ්ගලන්ති එතෙ මඞ්ගලා සමුච්ඡින්නා. **උප්පාතා සුපිනා ච ලක්ඛණා චාති** ‘‘එවරූපො චන්දග්ගාහො භවිස්සති, එවරූපො සූරියග්ගාහො

හවිස්සති, එවරූපො නක්ඛත්තගාහො හවිස්සති, එවරූපො උක්කාපාතො හවිස්සති, එවරූපො දිසාඩාහො හවිස්සතී''ති ඉමෙ පඤ්ච මහාඋප්පාතා, නානප්පකාරා සුපිනා, සුභගලක්ඛණං, දුබ්භගලක්ඛණං, ඉත්ථිලක්ඛණං, පුරිසලක්ඛණං, දාසිලක්ඛණං, දාසලක්ඛණං, අසිලක්ඛණං, හත්ථිලක්ඛණං, අස්සලක්ඛණං, උසභලක්ඛණං, ආවුධලක්ඛණං, වත්ථලක්ඛණන්ති එවමාදිකානි ලක්ඛණානි ඉමෙ ච දිට්ඨිට්ඨානා යස්ස සමූහතා, න එතෙහි උප්පාතාදීහි අත්තනො මඞ්ගලං වා අවමඞ්ගලං වා පච්චෙති. **සො මඞ්ගලදොසවීතිවත්තොති** සො ඛීණාසවො සබ්බමඞ්ගලදොසෙ වීතිවත්තො අතික්කන්තො පජහිත්වා ඨිතො. **යුගයොගාධිගතොති** ''කොධො ච උපනාහො ච, මක්ඛො ච පළාසො චා''තිආදිනා (විභ. 833) නයෙන ද්වෙ ද්වෙ එකතො ආගතකිලෙසා යුගා නාම. කාමයොගො, භවයොගො, දිට්ඨියොගො, අවිජ්ජායොගොති ඉමෙ සංසාරෙ යොජනභාවතො චත්තාරො යොගා නාම. තෙ යුගෙ ච යොගෙ චාති යුගයොගෙ අධිගතො අභිභවිත්වා ගතො වීතිවත්තො සමතික්කන්තො ඛීණාසවො භික්ඛු. **න ජාතුමෙතීති** පුන පටිසන්ධිවසෙන එකංසෙනෙව ඉමං ලොකං න එති නාගච්ඡතීති.

එවං සත්ථා ඉමාය ගාථාය බ්‍රාහ්මණස්ස ධම්මං දෙසෙත්වා සච්චානි පකාසෙසි, සච්චපරියොසානෙ බ්‍රාහ්මණො සද්ධිං පුත්තෙන සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨහි. සත්ථා ජාතකං සමොධානෙසි – ''තදා එතෙව පිතාපුත්තා ඉදානි පිතාපුත්තා අහෙසුං, තාපසො පන අහමෙව අහොසි''න්ති.

මඞ්ගලජාතකවණ්ණනා සත්තමා.

[88] 8. සාරම්භජාතකවණ්ණනා

කල්‍යාණිමෙව මුඤ්චෙය්‍යාති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො ඔමසවාදසික්ඛාපදං (පාචි. 15) ආරබ්භ කථෙසි. ද්වෙපි වත්ථූනි හෙට්ඨා නන්දිවිසාලජාතකෙ වුත්තසදිසානෙව. ඉමස්මිං පන ජාතකෙ බොධිසත්තො ගන්ධාරරට්ඨෙ තක්කසිලායං අඤ්ඤතරස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස සාරම්භො නාම බලිබද්දො අහොසි. සත්ථා ඉදං අතීතවත්ථුං කථෙත්වා අභිසම්බුද්ධො හුත්වා ඉමං ගාථමාහ –

88. ''කල්‍යාණිමෙව මුඤ්චෙය්‍ය, න හි මුඤ්චෙය්‍ය පාපිකං;
මොක්ඛො කල්‍යාණියා සාධු, මුත්වා තප්පති පාපික''න්ති.

තත්ථ **කල්‍යාණිමෙව මුඤ්චෙය්‍යාති** චතුදොසවිනිමුත්තං කල්‍යාණිං සුන්දරං අනවජ්ජං වාචමෙව මුඤ්චෙය්‍ය විස්සජ්ජෙය්‍ය කථෙය්‍ය. **න හි මුඤ්චෙය්‍ය පාපිකන්ති** පාපිකං ලාමිකං පරෙසං අප්පියං අමනාපං න මුඤ්චෙය්‍ය න කථෙය්‍ය. **මොක්ඛො කල්‍යාණියා සාධූති** කල්‍යාණවාචාය විස්සජ්ජනමෙව ඉමස්මිං ලොකෙ සාධු සුන්දරං භද්දකං. **මුත්වා තප්පති පාපිකන්ති** පාපිකං ඵරුසවාචං මුඤ්චිත්වා විස්සජ්ජෙත්වා කථෙත්වා සො පුග්ගලො තප්පති සොචති කිලමතීති.

එවං සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ''තදා බ්‍රාහ්මණො ආනන්දො අහොසි, බ්‍රාහ්මණී උප්පලවණ්ණා, සාරම්භො පන අහමෙව අහොසි''න්ති.

සාරම්භජාතකවණ්ණනා අට්ඨමා.

[89] 9. කුහකජාතකවණ්ණනා

වාචාව කිර තෙ ආසීති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො එකං කුහකභික්ඛුං ආරබ්භ කථෙසි. කුහකවත්ථු උද්දාලකජාතකෙ ආවි භවිස්සති.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ එකං ගාමකං උපනිස්සාය එකො කූටජටිලො කුහකතාපසො වසති. එකො කුටුම්බිකො තස්ස අරඤ්ඤෙ පණ්ණසාලං කාරෙත්වා තත්ථ නං වාසෙන්තො අත්තනො ගෙහෙ පණීතාහාරෙන පටිජග්ගති. සො තං කූටජටිලං ''සීලවා එසො''ති සද්දහිත්වා චොරභයෙන සුවණ්ණනික්ඛසතං තස්ස පණ්ණසාලං නෙත්වා භූමිගතං කත්වා ''ඉදං ඔලොකෙය්‍යාසි, භන්තෙ''ති ආහ. අථ නං තාපසො ''පබ්බජිතානං නාම, ආවුසො, එවරූපං කථෙතුං, න වට්ටති, අම්හාකං පන පරසන්තකෙ ලොභො නාම නත්ථී''ති ආහ. සො ''සාධු, භන්තෙ''ති තස්ස වචනං සද්දහිත්වා පක්කාමි. දුට්ඨතාපසො ''සක්කා එත්තකෙන ජීවිතු''න්ති කතිපාහං අතික්කමිත්වා තං සුවණ්ණං ගහෙත්වා අන්තරාමග්ගෙ එකස්මිං ඨානෙ ඨපෙත්වා ආගන්ත්වා පණ්ණසාලායමෙව වසිත්වා පුනදිවසෙ තස්ස ගෙහෙ භත්තකිච්චං කත්වා එවමාහ ''ආවුසො, මයං තුම්හෙ නිස්සාය චිරං වසිම්හ, අතිචිරං එකස්මිං ඨානෙ වසන්තානං මනුස්සෙහි සද්ධිං සංසග්ගො හොති, සංසග්ගො ච නාම පබ්බජිතානං මලං, තස්මා ගච්ඡාමහ''න්ති වත්වා තෙන පුනප්පුනං යාචියමානොපි නිවත්තිතුං න ඉච්ඡි. අථ නං සො ''එවං සන්තෙ ගච්ඡථ, භන්තෙ''ති යාව ගාමද්වාරං අනුගන්ත්වා නිවත්ති. තාපසොපි ථොකං ගන්ත්වාව ''ඉමං කුටුම්බිකං මයා වඤ්චෙතුං වට්ටතී''ති චින්තෙත්වා ජටානං අන්තරෙ තිණං ඨපෙත්වා පටිනිවත්ති. කුටුම්බිකො ''කිං, භන්තෙ, නිවත්තිත්ථා''ති පුච්ඡි. ආවුසො තුම්හාකං ගෙහච්ඡදනතො මෙ ජටාසු එකතිණං ලග්ගං, අදින්නාදානඤ්ච නාම පබ්බජිතානං න වට්ටති, තං ආදාය ආගතොම්හීති. කුටුම්බිකො ''ඡඩ්ඩෙත්වා ගච්ඡථ, භන්තෙ''ති වත්වා ''තිණසලාකම්පි නාම පරසන්තකං න ගණ්හාති, අහො කුක්කුච්චකො මෙ අය්‍යො''ති පසීදිත්වා වන්දිත්වා උය්‍යොජෙසි.

තදා පන බොධිසත්තෙන භණ්ඩත්ථාය පච්චන්තං ගච්ඡන්තෙන තස්මිං නිවෙසනෙ නිවාසො ගහිතො හොති. සො තාපසස්ස වචනං සුත්වාව ‘‘අද්ධා ඉමිනා දුට්ඨතාපසෙන ඉමස්ස කිඤ්චි ගහිතං භවිස්සතී’’ති කුටුම්බිකං පුච්ඡි ‘‘අත්ථි පන තෙ, සම්ම, කිඤ්චි එතස්ස තාපසස්ස සන්තිකෙ නික්ඛිත්ත’’න්ති? ‘‘අත්ථි, සම්ම, සුවණ්ණනික්ඛසත’’න්ති. ‘‘තෙන හි ගච්ඡ, තං උපධාරෙහී’’ති . සො පණ්ණසාලං ගන්ත්වා තං අදිස්වා වෙගෙනාගන්ත්වා ‘‘නත්ථි, සම්මා’’ති ආහ. ‘‘න තෙ සුවණ්ණං අඤ්ඤෙන ගහිතං, තෙනෙව කුහකතාපසෙන ගහිතං, එහි, තං අනුබන්ධිත්වා ගණ්හාමා’’ති වෙගෙන ගන්ත්වා කූටතාපසං ගණ්හිත්වා හත්ථෙහි ච පාදෙහි ච පොථෙත්වා සුවණ්ණං ආහරාපෙත්වා ගණ්හිංසු. බොධිසත්තො සුවණ්ණං දිස්වා ‘‘නික්ඛසතං හරමානො අසජ්ජිත්වා තිණමත්තෙ සත්තොසී’’ති වත්වා තං ගරහන්තො ඉමං ගාථමාහ –

89. ‘‘වාචාව කිර තෙ ආසි, සණ්හා සඛිලභාණිනො;
තිණමත්තෙ අසජ්ජිත්ථො, නො ච නික්ඛසතං හර’’න්ති.

තත්ථ **වාචාව කිර තෙ ආසි, සණ්හා සඛිලභාණිනොති** ‘‘පබ්බජිතානං තිණමත්තම්පි අදින්නං ආදාතුං න වට්ටතී’’ති එවං සඛිලං මුදුවචනං වදන්තස්ස වාචා එව කිර තෙ සණ්හා ආසි, වචනමත්තමෙව මට්ඨං අහොසීති අත්ථො. **තිණමත්තෙ අසජ්ජිත්ථොති** කූටජටිල එකිස්සා තිණසලාකාය කුක්කුච්චං කුරුමානො ත්වං සත්තො ආසත්තො ලග්ගො අහොසි. **නො ච නික්ඛසතං හරන්ති** ඉමං පන නික්ඛසතං හරන්තො අසත්තො නිල්ලග්ගොව ජාතොසීති.

එවං බොධිසත්තො තං ගරහිත්වා ‘‘මා පුන, කූටජටිල, එවරූපමකාසී’’ති ඔවාදං දත්වා යථාකම්මං ගතො.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ‘‘න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙවෙස භික්ඛු කුහකො, පුබ්බෙපි කුහකොයෙවා’’ති වත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා කූටතාපසො කුහකභික්ඛු අහොසි, පණ්ඩිතපුරිසො පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

කුහකජාතකවණ්ණනා නවමා.

[90] 10. අකතඤ්ඤුජාතකවණ්ණනා

යො පුබ්බෙ කතකල්යාණොති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො අනාථපිණ්ඩිකං ආරබ්භ කථෙසි. තස්ස කිරෙකො පච්චන්තවාසිකො සෙට්ඨි අදිට්ඨසහායො අහොසි. සො එකදා පච්චන්තෙ උට්ඨානකභණ්ඩස්ස පඤ්ච සකටසතානි පූරෙත්වා කම්මන්තිකමනුස්සෙ ආහ – ‘‘ගච්ඡථ, භො, ඉමං භණ්ඩං සාවත්ථිං නෙත්වා අම්හාකං සහායකස්ස අනාථපිණ්ඩිකමහාසෙට්ඨිස්ස පච්චග්ඝෙන වික්කිණිත්වා පටිභණ්ඩං ආහරථා’’ති. තෙ ‘‘සාධූ’’ති තස්ස වචනං සම්පටිච්ඡිත්වා සාවත්ථිං ගන්ත්වා මහාසෙට්ඨිං දිස්වා පණ්ණාකාරං දත්වා තං පවත්තිං ආරොචෙසුං. මහාසෙට්ඨි ‘‘ස්වාගතං වො’’ති තෙසං ආවාසඤ්ච පරිබ්බයඤ්ච දාපෙත්වා සහායකස්ස සුඛං පුච්ඡිත්වා භණ්ඩං වික්කිණිත්වා පටිභණ්ඩං දාපෙසි. තෙ පච්චන්තං ගන්ත්වා තමත්ථං අත්තනො සෙට්ඨිස්ස ආරොචෙසුං.

අපරභාගෙ අනාථපිණ්ඩිකොපි තථෙව පඤ්ච සකටසතානි තත්ථ පෙසෙසි. මනුස්සා තත්ථ ගන්ත්වා පණ්ණාකාරං ආදාය පච්චන්තවාසිකසෙට්ඨිං පස්සිංසු. සො ‘‘කුතො ආගච්ඡථා’’ති පුච්ඡිත්වා ‘‘සාවත්ථිතො තුම්හාකං සහායකස්ස අනාථපිණ්ඩිකස්ස සන්තිකා’’ති වුත්තෙ ‘‘අනාථපිණ්ඩිකොති කස්සචි පුරිසස්ස නාමං භවිස්සතී’’ති පරිහාසං කත්වා පණ්ණාකාරං ගහෙත්වා ‘‘ගච්ඡථ තුම්හෙ’’ති උය්යොජෙසි, නෙව නිවාසං, න පරිබ්බයං දාපෙසි. තෙ සයමෙව භණ්ඩං වික්කිණිත්වා පටිභණ්ඩං ආදාය සාවත්ථිං ආගන්ත්වා සෙට්ඨිස්ස තං පවත්තිං ආරොචෙසුං.

අථ සො පච්චන්තවාසී පුනපි එකවාරං තථෙව පඤ්ච සකටසතානි සාවත්ථිං පෙසෙසි, මනුස්සා පණ්ණාකාරං ආදාය මහාසෙට්ඨිං පස්සිංසු. තෙ පන දිස්වා අනාථපිණ්ඩිකස්ස මනුස්සා ‘‘මයං, සාමි, එතෙසං නිවාසඤ්ච භත්තඤ්ච පරිබ්බයඤ්ච ජානිස්සාමා’’ති වත්වා තෙසං සකටානි බහිනගරෙ තථාරූපෙ ඨානෙ මොචාපෙත්වා ‘‘තුම්හෙ ඉධෙව වසථ, අම්හාකං වො ඝරෙ යාගුභත්තඤ්ච පරිබ්බයො ච භවිස්සතී’’ති ගන්ත්වා දාසකම්මකරෙ සන්නිපාතෙත්වා මජ්ඣිමයාමසමනන්තරෙ පඤ්ච සකටසතානි විලුම්පිත්වා නිවාසනපාරුපනානිපි නෙසං අච්ඡින්දිත්වා ගොණෙ පලාපෙත්වා සකටානි විචක්කානි කත්වා භූමියං ඨපෙත්වා චක්කානිපි ගණ්හිත්වාව අගමංසු. පච්චන්තවාසිනො නිවාසනමත්තස්සපි සාමිකා අහුත්වා භීතා වෙගෙන පලායිත්වා පච්චන්තමෙව ගතා. සෙට්ඨිමනුස්සාපි තමත්ථං මහාසෙට්ඨිනො ආරොචෙසුං. සො ‘‘අත්ථි දානිදං කථාපාභත’’න්ති සත්ථු සන්තිකං ගන්ත්වා ආදිතො පට්ඨාය සබ්බං තං පවත්තිං ආරොචෙසි. සත්ථා ‘‘න ඛො, ගහපති, සො පච්චන්තවාසී ඉදානෙව එවංසීලො, පුබ්බෙපි එවංසීලොයෙව අහොසී’’ති වත්වා තෙන යාචිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො බාරාණසියං මහාවිභවො සෙට්ඨි අහොසි. තස්සෙකො පච්චන්තවාසිකො සෙට්ඨි අදිට්ඨසහායො අහොසි. සබ්බං අතීතවත්ථු පච්චුප්පන්නවත්ථුසදිසමෙව බොධිසත්තො පන අත්තනො මනුස්සෙහි ‘‘අජ්ජ අම්හෙහි ඉදං නාම කත’’න්ති ආරොචිතෙ ‘‘පඨමං අත්තනො කතං උපකාරං අජානන්තා පච්ඡා එවරූපං ලභන්තියෙවා’’ති වත්වා සම්පත්තපරිසාය ධම්මං දෙසෙන්තො ඉමං ගාථමාහ –

90. ‘‘යො පුබ්බෙ කතකල්යාණො, කතත්ථො නාවබුජ්ඣති;
පච්ඡා කිච්චෙ සමුප්පන්නෙ, කත්තාරං නාධිගච්ඡතී’’ති.

තත්‍රායං පිණ්ඩත්ථො – ඛත්තියාදීසු **යො** කොචි පුරිසො **පුබ්බෙ** පඨමතරං අඤ්ඤෙන **කතකල්‍යාණො** කතූපකාරො **කතත්ථො** නිප්ඵාදිතකිච්චො හුත්වා තං පරෙන අත්තනි කතං කල්‍යාණඤ්චෙව අත්ථඤ්ච න ජානාති, සො **පච්ඡා** අත්තනො **කිච්චෙ සමුප්පන්නෙ** තස්ස කිච්චස්ස **කත්තාරං නාධිගච්ඡති** න ලභතීති.

එවං බොධිසත්තො ඉමාය ගාථාය ධම්මං දෙසෙත්වා දානාදීනි පුඤ්ඤානි කත්වා යථාකම්මං ගතො.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා පච්චන්තවාසී ඉදානිපි පච්චන්තවාසීයෙව, බාරාණසිසෙට්ඨී පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

අකතඤ්ඤුජාතකවණ්ණනා දසමා.

අපායිම්හවග්ගො නවමො.

තස්සුද්දානං –

සුරාපානං මිත්තවින්දං, කාළකණ්ණී අත්ථද්වාරං;
කිංපක්කසීලවීමංසං, මඞ්ගලඤ්චාපි සාරම්භං;
කුහකං අකතඤ්ඤූ චාති.

10. ලිත්තවග්ගො

[91] 1. ලිත්තජාතකවණ්ණනා

ලිත්තං පරමෙන තෙජසාති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො අපච්චවෙක්ඛිතපරිභොගං ආරබ්භ කථෙසි. තස්මිං කිර කාලෙ භික්ඛූ චීවරාදීනි ලභිත්වා යෙභුය්‍යෙන අපච්චවෙක්ඛිත්වා පරිභුඤ්ජන්ති. තෙ චත්තාරො පච්චයෙ අපච්චවෙක්ඛිත්වා පරිභුඤ්ජමානා යෙභුය්‍යෙන නිරයතිරච්ඡානයොනිතො න මුච්චන්ති. සත්ථා තං කාරණං ඤත්වා භික්ඛූනං අනෙකපරියායෙන ධම්මිං කථං කථෙත්වා අපච්චවෙක්ඛිතපරිභොගෙ ආදීනවං දස්සෙත්වා ‘‘භික්ඛවෙ, භික්ඛුනා නාම චත්තාරො පච්චයෙ ලභිත්වා අපච්චවෙක්ඛිත්වා පරිභුඤ්ජිතුං න වට්ටති, තස්මා ඉතො පට්ඨාය චත්තාරො පච්චයෙ පච්චවෙක්ඛිත්වා පරිභුඤ්ජෙය්‍යාථා’’ති පච්චවෙක්ඛනවිධිං දස්සෙන්තො ‘‘ඉධ පන, භික්ඛවෙ, භික්ඛු පටිසඞ්ඛා යොනිසො චීවරං පටිසෙවති සීතස්ස පටිඝාතාය’’තිආදිනා (ම. නි. 1.23; අ. නි. 6.58) නයෙන තන්තිං ඨපෙත්වා ‘‘භික්ඛවෙ, චත්තාරො පච්චයෙ එවං පච්චවෙක්ඛිත්වා පරිභුඤ්ජිතුං වට්ටති, අපච්චවෙක්ඛිත්වා පරිභොගො නාම හලාහලවිසපරිභොගසදිසො. පොරාණකා හි අපච්චවෙක්ඛිත්වා දොසං අජානිත්වා විසං පරිභුඤ්ජිත්වා විපාකන්තෙ මහාදුක්ඛං අනුභවිංසූ’’ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො අඤ්ඤතරස්මිං මහාභොගකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො අක්ඛධුත්තො අහොසි. අථාපරො කූටක්ඛධුත්තො බොධිසත්තෙන සද්ධිං කීළන්තො අත්තනො ජයෙ වත්තමානෙ කෙළිමණ්ඩලං න භින්දති, පරාජයකාලෙ පන අක්ඛං මුඛෙ පක්ඛිපිත්වා ‘‘අක්ඛො නට්ඨො’’ති කෙළිමණ්ඩලං භින්දිත්වා පක්කමති. බොධිසත්තො තස්ස තං කාරණං ඤත්වා ‘‘හොතු, ජානිස්සාමෙත්ථ පතිරූපකාරණ’’න්ති අක්ඛෙ ආදාය අත්තනො ඝරෙ හලාහලවිසෙන රඤ්ජිත්වා පුනප්පුනං සුක්ඛාපෙත්වා තෙ ආදාය තස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා ‘‘එහි, සම්ම, අක්ඛෙහි කීළාමා’’ති ආහ. සො ‘‘සාධු, සම්මා’’ති කෙළිමණ්ඩලං සජ්ජෙත්වා තෙන සද්ධිං කීළන්තො අත්තනො පරාජයකාලෙ එකං අක්ඛං මුඛෙ පක්ඛිපි. අථ නං බොධිසත්තො තථා කරොන්තං දිස්වා ‘‘ගිලාහි තාව, පච්ඡා ඉදං නාමෙතන්ති ජානිස්සසී’’ති චොදෙතුං ඉමං ගාථමාහ –

91. ‘‘ලිත්තං පරමෙන තෙජසා, ගිලමක්ඛං පුරිසො න බුජ්ඣති;
ගිල රෙ ගිල පාපධුත්තක, පච්ඡා තෙ කටුකං භවිස්සතී’’ති.

තත්ථ **ලිත්තන්ති** මක්ඛිතං රඤ්ජිතං. **පරමෙන තෙජසාති** උත්තමතෙජසම්පන්නෙන හලාහලවිසෙන. **ගිලන්ති** ගිලන්තො. **අක්ඛන්ති** ගුළකං. **න බුජ්ඣතීති** ‘‘අයං මෙ ගිලතො ඉදං නාම කරිස්සතී’’ති න ජානාති. **ගිල රෙති** ගිලාහි අරෙ. **ගිලාති** පුනපි චොදෙන්තො වදති. **පච්ඡා තෙ කටුකං භවිස්සතීති** ඉමස්මිං තෙ අක්ඛෙ ගිලිතෙ පච්ඡා එතං විසං තිඛිණං භවිස්සතීති අත්ථො.

සො බොධිසත්තස්ස කථෙන්තස්සෙව විසවෙගෙන මුච්ඡිතො අක්ඛීනි පරිවත්තෙත්වා ඛන්ධං නාමෙත්වා පති. බොධිසත්තො ‘‘ඉදානිස්ස ජීවිතදානං දාතුං වට්ටතී’’ති ඔසධපරිභාවිතං වමනයොගං දත්වා වමෙත්වා සප්පිඵාණිතමධුසක්කරාදයො ඛාදාපෙත්වා අරොගං කත්වා ‘‘පුන එවරූපං මා අකාසී’’ති ඔවදිත්වා දානාදීනි පුඤ්ඤානි කත්වා යථාකම්මං ගතො.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ‘‘භික්ඛවෙ, අපච්චවෙක්ඛිතපරිභොගො නාම අපච්චවෙක්ඛිත්වා කතවිසපරිභොගසදිසො හොතී’’ති වත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා පණ්ඩිතධුත්තො අහමෙව අහොසිං, කූටධුත්තො පනෙත්ථ න කථීයති, යථා ච එත්ථ, එවං සබ්බත්ථ. යො පන ඉමස්මිං කාලෙ න පඤ්ඤායති, සො න කථීයතෙවා’’ති.

ලිත්තජාතකවණ්ණනා පඨමා.

[92] 2. මහාසාරජාතකවණ්ණනා

උක්කට්ඨෙ සූරමිච්ඡන්තීති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො ආයස්මන්තං ආනන්දත්ථෙරං ආරබ්භ කථෙසි. එකස්මිඤ්හි සමයෙ කොසලරඤ්ඤො ඉත්ථියො චින්තයිංසු ''බුද්ධුප්පාදො නාම දුල්ලභො, තථා මනුස්සපටිලාභො, පරිපුණ්ණායතනතා ච. මයඤ්ච ඉමං දුල්ලභං ඛණසමවායං ලභිත්වාපි අත්තනො රුචියා විහාරං ගන්ත්වා ධම්මං වා සොතුං බුද්ධපූජං වා කාතුං දානං වා දාතුං න ලභාම, මඤ්ජූසාය පක්ඛිත්තා විය වසාම, රඤ්ඤො කථෙත්වා අම්හාකං ධම්මං දෙසෙතුං අනුච්ඡවිකං එකං භික්ඛුං පක්කොසාපෙත්වා තස්ස සන්තිකෙ ධම්මං සොස්සාම, තතො යං සක්ඛිස්සාම, තං උග්ගණ්හිස්සාම, දානාදීනි ච පුඤ්ඤානි කරිස්සාම. එවං නො අයං ඛණපටිලාභො සඵලො භවිස්සතී''ති. තා සබ්බාපි රාජානං උපසඞ්කමිත්වා අත්තනා චින්තිතකාරණං කථයිංසු. රාජා ''සාධූ''ති සම්පටිච්ඡි.

අථෙකදිවසං රාජා උය්‍යානකීළං කීළිතුකාමො උය්‍යානපාලං පක්කොසාපෙත්වා ''උය්‍යානං සොධෙහී''ති ආහ. උය්‍යානපාලො උය්‍යානං සොධෙන්තො සත්ථාරං අඤ්ඤතරස්මිං රුක්ඛමූලෙ නිසින්නං දිස්වා රඤ්ඤො සන්තිකං ගන්ත්වා ''සුද්ධං, දෙව, උය්‍යානං, අපිචෙත්ථ අඤ්ඤතරස්මිං රුක්ඛමූලෙ භගවා නිසින්නො''ති ආහ. රාජා ''සාධු, සම්ම, සත්ථු සන්තිකෙ ධම්මම්පි සොස්සාමා''ති අලඞ්කතරථං අභිරුහිත්වා උය්‍යානං ගන්ත්වා සත්ථු සන්තිකං අගමාසි.

තස්මිඤ්ච සමයෙ ඡත්තපාණි නාමෙකො අනාගාමී උපාසකො සත්ථු සන්තිකෙ ධම්මං සුණමානො නිසින්නො හොති. රාජා තං දිස්වා ආසඞ්කමානො මුහුත්තං ඨත්වා පුන ''සචායං පාපකො භවෙය්‍ය, න සත්ථු සන්තිකෙ නිසීදිත්වා ධම්මං සුණෙය්‍ය, අපාපකෙන ඉමිනා භවිතබ්බ''න්ති චින්තෙත්වා සත්ථාරං උපසඞ්කමිත්වා වන්දිත්වා එකමන්තං නිසීදි. උපාසකො බුද්ධගාරවෙන රඤ්ඤො පච්චුට්ඨානං වා වන්දනං වා න අකාසි, තෙනස්ස රාජා අනත්තමනො අහොසි. සත්ථා තස්ස අනත්තමනභාවං ඤත්වා උපාසකස්ස ගුණං කථෙසි ''අයං, මහාරාජ, උපාසකො බහුස්සුතො ආගතාගමො කාමෙසු වීතරාගො''ති රාජා ''න ඉමිනා ඔරකෙන භවිතබ්බං, යස්ස සත්ථා ගුණං වණ්ණෙතී''ති චින්තෙත්වා ''උපාසක, වදෙය්‍යාසි යෙන තෙ අත්ථො''ති ආහ. උපාසකො ''සාධූ''ති සම්පටිච්ඡි. රාජා සත්ථු සන්තිකෙ ධම්මං සුත්වා සත්ථාරං පදක්ඛිණං කත්වා පක්කාමි.

සො එකදිවසං උපරිපාසාදෙ මහාවාතපානං විවරිත්වා ඨිතො තං උපාසකං භුත්තපාතරාසං ඡත්තමාදාය ජෙතවනං ගච්ඡන්තං දිස්වා පක්කොසාපෙත්වා එවමාහ ''ත්වං කිර, උපාසක, බහුස්සුතො, අම්හාකඤ්ච ඉත්ථියො ධම්මං සොතුකාමා චෙව උග්ගහෙතුකාමා ච, සාධු වතස්ස සචෙ තාසං ධම්මං වාචෙය්‍යාසී''ති. ''දෙව, ගිහීනං නාම රාජන්තෙපුරෙ ධම්මං දෙසෙතුං වා වාචෙතුං වා නප්පතිරූපං, අය්‍යානං එව පතිරූප''න්ති. රාජා ''සච්චං එස වදතී''ති උය්‍යොජෙත්වා ඉත්ථියො පක්කොසාපෙත්වා ''භද්දෙ, අහං තුම්හාකං ධම්මදෙසනත්ථාය ච ධම්මවාචනත්ථාය ච සත්ථු සන්තිකං ගන්ත්වා එකං භික්ඛුං යාචාමි, අසීතියා මහාසාවකෙසු කතරං යාචාමී''ති ආහ. තා සබ්බාපි මන්තෙත්වා ධම්මභණ්ඩාගාරිකං ආනන්දත්ථෙරමෙව ආරොචෙසුං. රාජා සත්ථු සන්තිකං ගන්ත්වා වන්දිත්වා එකමන්තං නිසින්නො එවමාහ ''භන්තෙ, අම්හාකං ගෙහෙ ඉත්ථියො ආනන්දත්ථෙරස්ස සන්තිකෙ ධම්මං සොතුඤ්ච උග්ගණ්හිතුඤ්ච ඉච්ඡන්ති, සාධු වත සචෙ ථෙරො අම්හාකං ගෙහෙ ධම්මං දෙසෙය්‍ය චෙව වාචෙය්‍ය චා''ති. සත්ථා ''සාධූ''ති සම්පටිච්ඡිත්වා ථෙරං ආණාපෙසි. තතො පට්ඨාය රඤ්ඤො ඉත්ථියො ථෙරස්ස සන්තිකෙ ධම්මං සුණන්ති චෙව උග්ගණ්හන්ති ච.

අථෙකදිවසං රඤ්ඤො චූළාමණි නට්ඨො. රාජා තස්ස නට්ඨභාවං සුත්වා අමච්චෙ ආණාපෙසි ''සබ්බෙ අන්තොවළඤ්ජනකෙ මනුස්සෙ ගහෙත්වා චූළාමණිං ආහරාපෙථා''ති. අමච්චා මාතුගාමෙ ආදිං කත්වා චූළාමණිං පරිපුච්ඡන්තා අදිස්වා මහාජනං කිලමෙන්ති. තං දිවසං ආනන්දත්ථෙරො රාජනිවෙසනං පවිට්ඨො. යථා තා ඉත්ථියො පුබ්බෙ ථෙරං දිස්වාව හට්ඨතුට්ඨා ධම්මං සුණන්ති චෙව උග්ගණ්හන්ති ච, තථා අකත්වා සබ්බා දොමනස්සප්පත්තාව අහෙසුං. තතො ථෙරෙන ''කස්මා තුම්හෙ අජ්ජ එවරූපා ජාතා''ති පුච්ඡිතා එවමාහංසු ''භන්තෙ, රඤ්ඤො චූළාමණිං පරියෙසාමාති අමච්චා මාතුගාමෙ උපාදාය අන්තොවළඤ්ජනකෙ කිලමෙන්ති, න ජානාම කස්ස 'කිං භවිස්සතී'ති, තෙනම්හ දොමනස්සප්පත්තා''ති. ථෙරො ''මා චින්තයිත්ථා''ති තා සමස්සාසෙත්වා රඤ්ඤො සන්තිකං ගන්ත්වා පඤ්ඤත්තාසනෙ නිසීදිත්වා ''මණි කිර තෙ, මහාරාජ, නට්ඨො''ති පුච්ඡි. ''ආම, භන්තෙ''ති. ''අසක්ඛි පන තං ආහරාපෙතු''න්ති. ''භන්තෙ, සබ්බං අන්තොජනං ගහෙත්වා කිලමෙන්තොපි න සක්කොමි ආහරාපෙතු''න්ති. ''මහාරාජ, මහාජනං අකිලමෙත්වාව ආහරණූපායො අත්ථී''ති. ''කතරො, භන්තෙ''ති? ''පිණ්ඩදානං, මහාරාජා''ති. ''කතරං පිණ්ඩදානං, භන්තෙ''ති? ''මහාරාජ, යත්තකෙසු ආසඞ්කා අත්ථි, තෙ ගහෙත්වා එකෙකස්ස එකෙකං පලාලපිණ්ඩං වා මත්තිකාපිණ්ඩං වා දත්වා 'ඉමං පච්චූසකාලෙ ආහරිත්වා අසුකට්ඨානෙ නාම පාතෙථා'ති වත්තබ්බං. යෙන ගහිතො භවිස්සති, සො තස්මිං පක්ඛිපිත්වා ආහරිස්සති. සචෙ පඨමදිවසෙයෙව පාතෙන්ති, ඉච්චෙතං කුසලං. නො චෙ පාතෙන්ති, දුතියදිවසෙපි තතියදිවසෙපි තථෙව කාතබ්බං. එවං මහාජනො ච න කිලමිස්සති, මණිඤ්ච ලභිස්සසී''ති එවං වත්වා ථෙරො අගමාසි.

රාජා වුත්තනයෙනෙව තයො දිවසෙ දාපෙසි, නෙව මණිං ආහරිංසු. ථෙරො තතියදිවසෙ ආගන්ත්වා ''කිං, මහාරාජ, පාතිතො මණී''ති පුච්ඡි. ''න පාතෙන්ති, භන්තෙ''ති. ''තෙන හි, මහාරාජ, මහාතලස්මිංයෙව පටිච්ඡන්නට්ඨානෙ මහාචාටිං ඨපාපෙත්වා උදකස්ස පූරාපෙත්වා සාණිං පරික්ඛිපාපෙත්වා 'සබ්බෙ අන්තොවළඤ්ජනකමනුස්සා ච ඉත්ථියො ච උත්තරාසඞ්ගං කත්වා එකෙකොව අන්තොසාණිං පවිසිත්වා හත්ථං ධොවිත්වා ආගච්ඡන්තූ'ති වදෙහී''ති ථෙරො ඉමං උපායං ආචික්ඛිත්වා පක්කාමි. රාජා තථා කාරෙසි. මණිචොරො

චින්තෙසි ‘‘ධම්මභණ්ඩාගාරිකො ඉමං අධිකරණං ආදාය මණිං අදස්සෙත්වා ඔසක්කිස්සතීති අට්ඨානමෙතං, පාතෙතුං දානි වට්ටතී’’ති මණිං පටිච්ඡන්නං කත්වා ආදාය අන්තොසාණිං පවිසිත්වා චාටියං පාතෙත්වා නික්ඛමි. සබ්බෙසං නික්ඛන්තකාලෙ උදකං ඡඩ්ඩෙත්වා මණිං අද්දසංසු. රාජා ‘‘ථෙරං නිස්සාය මහාජනං අකිලමෙත්වාව මෙ මණි ලද්ධො’’ති තුස්සි, අන්තොවළඤ්ජනකමනුස්සාපි ‘‘ථෙරං නිස්සාය මහාදුක්ඛතො මුත්තම්හා’’ති තුස්සිංසු. ‘‘ථෙරස්සානුභාවෙන රඤ්ඤො චූළාමණි ලද්ධො’’ති ථෙරස්සානුභාවො සකලනගරෙ චෙව භික්ඛුසඞ්ඝෙ ච පාකටො ජාතො.

ධම්මසභායං සන්නිසින්නා භික්ඛූ ථෙරස්ස ගුණං වණ්ණයිංසු ‘‘ආවුසො, ආනන්දත්ථෙරො අත්තනො බහුස්සුතතාය පණ්ඩිච්චෙන උපායකුසලතාය මහාජනං අකිලමෙත්වා උපායෙනෙව රඤ්ඤො මණිං දස්සෙසී’’ති. සත්ථා ආගන්ත්වා ‘‘කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්නිසින්නා’’ති පුච්ඡිත්වා ‘‘ඉමාය නාමා’’ති වුත්තෙ ‘‘න, භික්ඛවෙ, ඉදානි ආනන්දෙනෙව පරහත්ථගතං භණ්ඩං දස්සිතං, පුබ්බෙපි පණ්ඩිතා මහාජනං අකිලමෙත්වා උපායෙනෙව තිරච්ඡානහත්ථගතං භණ්ඩං දස්සයිංසූ’’ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො සබ්බසිප්පෙසු නිප්ඵත්තිං පත්තො තස්සෙව අමච්චො අහොසි. අථෙකදිවසං රාජා මහන්තෙන පරිවාරෙන උය්‍යානං ගන්ත්වා වනන්තරානි විචරිත්වා උදකකීළං කීළිතුකාමො මඞ්ගලපොක්ඛරණිං ඔතරිත්වා ඉත්ථාගාරම්පි පක්කොසි. ඉත්ථියො අත්තනො අත්තනො සීසූපගගීවූපගාදීනි ආභරණානි ඔමුඤ්චිත්වා උත්තරාසඞ්ගෙසු පක්ඛිපිත්වා සමුග්ගපිට්ඨෙසු ඨපෙත්වා දාසියො පටිච්ඡාපෙත්වා පොක්ඛරණිං ඔතරිංසු. අථෙකා උය්‍යානමක්කටී සාඛන්තරෙ නිසින්නා දෙවිං පිළන්ධනානි ඔමුඤ්චිත්වා උත්තරාසඞ්ගෙ පක්ඛිපිත්වා සමුග්ගපිට්ඨෙ ඨපයමානං දිස්වා තස්සා මුත්තාහාරං පිළන්ධිතුකාමා හුත්වා දාසියා පමාදං ඔලොකයමානා නිසීදි, දාසීපි තං රක්ඛමානා තහං තහං ඔලොකෙත්වා නිසින්නායෙව නිද්දායිතුං ආරභි. මක්කටී තස්සා පමාදභාවං ඤත්වා වාතවෙගෙන ඔතරිත්වා මහාමුත්තාහාරං ගීවාය පටිමුඤ්චිත්වා වාතවෙගෙන උප්පතිත්වා සාඛන්තරෙ නිසීදිත්වා අඤ්ඤාසං මක්කටීනං දස්සනභයෙන එකස්මිං රුක්ඛසුසිරට්ඨානෙ ඨපෙත්වා උපසන්තූපසන්තා විය තං රක්ඛමානා නිසීදි.

සාපි ඛො දාසී පටිබුජ්ඣිත්වා මුත්තාහාරං අපස්සන්තී කම්පමානා අඤ්ඤං උපායං අදිස්වා ‘‘පුරිසො දෙවියා මුත්තාහාරං ගහෙත්වා පලාතො’’ති මහාවිරවං විරවි. ආරක්ඛමනුස්සා තතො තතො සන්නිපතිත්වා තස්සා වචනං සුත්වා රඤ්ඤො ආරොචයිංසු. රාජා ‘‘චොරං ගණ්හථා’’ති ආහ. පුරිසා උය්‍යානා නික්ඛමිත්වා ‘‘චොරං ගණ්හථ, චොරං ගණ්හථා’’ති ඉතො චිතො ච ඔලොකෙන්ති. අථෙකො ජානපදො බලිකාරකපුරිසො තං සද්දං සුත්වා කම්පමානො පලායි. තං දිස්වා රාජපුරිසා ‘‘අයං චොරො භවිස්සතී’’ති අනුබන්ධිත්වා තං ගහෙත්වා පොථෙත්වා ‘‘අරෙ, දුට්ඨචොර, එවං මහාසාරං නාම පිළන්ධනං අවහරිස්සසී’’ති පරිභාසිංසු. සො චින්තෙසි ‘‘සචාහං ‘න ගණ්හාමී’ති වක්ඛාමි, අජ්ජ මෙ ජීවිතං නත්ථි, පොථෙන්තායෙව මං මාරෙස්සන්ති, සම්පටිච්ඡාමි න’’න්ති. සො ‘‘ආම, සාමි, ගහිතං මෙ’’ති ආහ. අථ නං බන්ධිත්වා රඤ්ඤො සන්තිකං ආනයිංසු. රාජාපි නං පුච්ඡි ‘‘ගහිතං තෙ මහාසාරපිළන්ධන’’න්ති? ‘‘ආම, දෙවා’’ති . ‘‘ඉදානි තං කහ’’න්ති. ‘‘දෙව, මයා මහාසාරං නාම මඤ්චපීඨම්පි න දිට්ඨපුබ්බං, සෙට්ඨී පන මං මහාසාරපිළන්ධනං ගණ්හාපෙසි, සොහං තං ගහෙත්වාව තස්ස අදාසිං, සො නං ජානාතී’’ති.

රාජා සෙට්ඨිං පක්කොසාපෙත්වා ‘‘ගහිතං තෙ ඉමස්ස හත්ථතො මහාසාරපිළන්ධන’’න්ති පුච්ඡි. ‘‘ආම, දෙවා’’ති. ‘‘කහං ත’’න්ති. ‘‘පුරොහිතස්ස මෙ දින්න’’න්ති. පුරොහිතම්පි පක්කොසාපෙත්වා තථෙව පුච්ඡි, සොපි සම්පටිච්ඡිත්වා ‘‘ගන්ධබ්බස්ස මෙ දින්න’’න්ති ආහ. තම්පි පක්කොසාපෙත්වා ‘‘පුරොහිතස්ස හත්ථතො තෙ මහාසාරපිළන්ධනං ගහිත’’න්ති පුච්ඡි. ‘‘ආම, දෙවා’’ති. ‘‘කහං ත’’න්ති. ‘‘කිලෙසවසෙන මෙ වණ්ණදාසියා දින්න’’න්ති. තම්පි පක්කොසාපෙත්වා පුච්ඡි, සා ‘‘න ගණ්හාමී’’ති ආහ. තෙ පඤ්ච ජනෙ පුච්ඡන්තානඤ්ඤෙව සූරියො අත්ථං ගතො. රාජා ‘‘ඉදානි විකාලො ජාතො, ස්වෙ ජානිස්සාමා’’ති තෙ පඤ්ච ජනෙ අමච්චානං දත්වා නගරං පාවිසි.

බොධිසත්තො චින්තෙසි – ‘‘ඉදං පිළන්ධනං අන්තොවළඤ්ජෙ නට්ඨං, අයඤ්ච ගහපතිකො බහිවළඤ්ජො, ද්වාරෙපි බලවාරක්ඛො, තස්මා අන්තොවළඤ්ජනකානම්පි තං ගහෙත්වා පලායිතුං න සක්කා. එවං නෙව බහිවළඤ්ජනකානං, න අන්තො, උය්‍යානෙ වළඤ්ජනකානං ගහණූපායො දිස්සති. ඉමිනා දුග්ගතමනුස්සෙන ‘සෙට්ඨිස්ස මෙ දින්න’න්ති කථෙන්තෙන අත්තනො මොක්ඛත්ථාය කථිතං භවිස්සති, සෙට්ඨිනාපි ‘පුරොහිතස්ස මෙ දින්න’න්ති කථෙන්තෙන ‘එකතො හුත්වා නිත්ථරිස්සාමී’ති චින්තෙත්වා කථිතං භවිස්සති, පුරොහිතෙනාපි ‘ගන්ධබ්බස්ස මෙ දින්න’න්ති කථෙන්තෙන ‘බන්ධනාගාරෙ ගන්ධබ්බං නිස්සාය සුඛෙන වසිස්සාමා’ති චින්තෙත්වා කථිතං භවිස්සති, ගන්ධබ්බෙනාපි ‘වණ්ණදාසියා මෙ දින්න’න්ති කථෙන්තෙන ‘එකන්තෙන අනුක්කණ්ඨිතා භවිස්සාමා’ති චින්තෙත්වා කථිතං භවිස්සති, ඉමෙහි පඤ්චහිපි චොරෙහි න භවිතබ්බං, උය්‍යානෙ මක්කටා බහූ, පිළන්ධනෙන එකිස්සා මක්කටියා හත්ථෙ ආරුළ්හෙන භවිතබ්බ’’න්ති. සො රාජානං උපසඞ්කමිත්වා ‘‘මහාරාජ, චොරෙ අම්හාකං නිය්‍යාදෙථ, මයං තං කිච්චං සොධෙස්සාමා’’ති ආහ. රාජා ‘‘සාධු, පණ්ඩිත, සොධෙහී’’ති තස්ස නිය්‍යාදෙසි.

බොධිසත්තො අත්තනො දාසපුරිසෙ පක්කොසාපෙත්වා තෙ පඤ්ච ජනෙ එකස්මිංයෙව ඨානෙ වසාපෙත්වා සමන්තා ආරක්ඛං කත්වා කණ්ණං දත්වා ‘‘යං තෙ අඤ්ඤමඤ්ඤං කථෙන්ති, තං මය්හං ආරොචෙථා’’ති වත්වා පක්කාමි. තෙ තථා අකංසු. තතො මනුස්සානං සන්නිසින්නවෙලාය සෙට්ඨී තං ගහපතිකං ආහ – ‘‘අරෙ, දුට්ඨගහපති,

තයා අහං, මයා වා ත්වං කහං දිට්ඨපුබ්බො, කදා තෙ මය්හං පිළන්ධනං දින්න''න්ති ආහ. සො ''සාමි මහාසෙට්ඨි, අහං මහාසාරං නාම රුක්ඛසාරපාදකං මඤ්චපීඨම්පි න ජානාමි, 'තං නිස්සාය පන මොක්ඛං ලභිස්සාමී'ති එවං අවචං, මා මෙ කුජ්ඣ, සාමී''ති ආහ. පුරොහිතොපි සෙට්ඨිං ආහ ''මහාසෙට්ඨි, ත්වං ඉමිනා අත්තනො අදින්නකමෙව මය්හං කථං අදාසී''ති? ''මයම්පි ද්වෙ ඉස්සරා, අම්හාකං එකතො හුත්වා ඨිතකාලෙ කම්මං ඛිප්පං නිප්ඵජ්ජිස්සතී''ති කථෙසින්ති. ගන්ධබ්බොපි පුරොහිතං ආහ ''බ්‍රාහ්මණ, කදා තයා මය්හං පිළන්ධනං දින්න''න්ති? ''අහං තං නිස්සාය වසනට්ඨානෙ සුඛං වසිස්සාමී''ති කථෙසින්ති. වණ්ණදාසීපි ගන්ධබ්බං ආහ ''අරෙ දුට්ඨගන්ධබ්බ, අහං කදා තව සන්තිකං ගතපුබ්බා, ත්වං වා මම සන්තිකං ආගතපුබ්බො, කදා තෙ මය්හං පිළන්ධනං දින්න''න්ති? භගිනි කිංකාරණා කුජ්ඣසි, ''අම්හෙසු පඤ්චසු එකතො වසන්තෙසු සරාවාසො භවිස්සති, අනුක්කණ්ඨමානා සුඛං වසිස්සාමා''ති කථෙසින්ති. බොධිසත්තො පයොජිතමනුස්සානං සන්තිකා තං කථං සුත්වා තෙසං තථතො අචොරභාවං ඤත්වා ''මක්කටියා ගහිතපිළන්ධනං උපායෙනෙව පාතෙස්සාමී''ති ගෙණ්ඩුමයානි බහූනි පිළන්ධනානි කාරෙත්වා උය්‍යානෙ මක්කටියො ගාහාපෙත්වා හත්ථපාදගීවාසු ගෙණ්ඩුපිළන්ධනානි පිළන්ධාපෙත්වා විස්සජ්ජෙසි. ඉතරා මක්කටී පිළන්ධනං රක්ඛමානා උය්‍යානෙ එව නිසීදි.

බොධිසත්තො මනුස්සෙ ආණාපෙසි ''ගච්ඡථ තුම්හෙ, උය්‍යානෙ සබ්බා මක්කටියො උපධාරෙථ, යස්සා තං පිළන්ධනං පස්සථ, තං උත්තාසෙත්වා පිළන්ධනං ගණ්හථා''ති. තාපි බො මක්කටියො ''පිළන්ධනං නො ලද්ධ''න්ති තුට්ඨපහට්ඨා උය්‍යානෙ විචරන්තියො තස්සා සන්තිකං ගන්ත්වා ''පස්ස අම්හාකං පිළන්ධන''න්ති ආහංසු. සා මක්කටී අසහමානා ''කිං ඉමිනා ගෙණ්ඩුපිළන්ධනෙනා''ති මුත්තාහාරං පිළන්ධිත්වා නික්ඛමි. අථ නං තෙ පුරිසා දිස්වා පිළන්ධනං ඡඩ්ඩාපෙත්වා ආහරිත්වා බොධිසත්තස්ස අදංසු. සො තං ආදාය රඤ්ඤො දස්සෙත්වා ''ඉදං තෙ දෙව පිළන්ධනං, තෙ පඤ්චපි අචොරා, ඉදං පන උය්‍යානෙ මක්කටියා ආහත''න්ති ආහ. ''කථං පන තෙ, පණ්ඩිත, මක්කටියා හත්ථං ආරුළ්හභාවො ඤාතො, කථං තෙ ගහිත''න්ති? සො සබ්බං ආචික්ඛි. රාජා තුට්ඨමානසො ''සඞ්ගාමසීසාදීසු නාම සූරාදයො ඉච්ඡිතබ්බා හොන්තී''ති බොධිසත්තස්ස ථුතිං කරොන්තො ඉමං ගාථමාහ –

92. ''උක්කට්ඨෙ සූරමිච්ඡන්ති, මන්තීසු අකුතූහලං;
පියඤ්ච අන්නපානම්හි, අත්ථෙ ජාතෙ ච පණ්ඩිත''න්ති.

තත්ථ **උක්කට්ඨෙති** උපකට්ඨෙ, උභතොබ්‍යූළ්හෙ සඞ්ගාමෙ සම්පහාරෙ වත්තමානෙති අත්ථො. **සූරමිච්ඡන්තීති** අසනියාපි මත්ථකෙ පතමානාය අපලායිනං සූරං ඉච්ඡන්ති, තස්මිං ඛණෙ එවරූපො සඞ්ගාමයොධො පත්ථෙතබ්බො හොති. **මන්තීසු අකුතූහලන්ති** කත්තබ්බාකත්තබ්බකිච්චං සම්මන්තනකාලෙ උප්පන්නෙ මන්තීසු යො අකුතූහලො අවිකිණ්ණවාචො මන්තං න භින්දති, තං ඉච්ඡන්ති, තාදිසො තෙසු ඨානෙසු පත්ථෙතබ්බො හොති. **පියඤ්ච අන්නපානම්හීති** මධුරෙ අන්නපානෙ පච්චුපට්ඨිතෙ සහපරිභුඤ්ජනත්ථාය පියපුග්ගලං පත්ථෙන්ති, තාදිසො තස්මිං කාලෙ පත්ථෙතබ්බො හොති. **අත්ථෙ ජාතෙ ච පණ්ඩිතන්ති** අත්ථගම්භීරෙ ධම්මගම්භීරෙ කිස්මිඤ්චිදෙව කාරණෙ වා පඤ්හෙ වා උප්පන්නෙ පණ්ඩිතං විචක්ඛණං ඉච්ඡන්ති. තථාරූපො හි තස්මිං සමයෙ පත්ථෙතබ්බො හොතීති.

එවං රාජා බොධිසත්තං වණ්ණෙත්වා ථොමෙත්වා ඝනවස්සං වස්සෙන්තො මහාමෙඝො විය සත්තහි රතනෙහි පූජෙත්වා තස්සොවාදෙ ඨත්වා දානාදීනි පුඤ්ඤානි කත්වා යථාකම්මං ගතො, බොධිසත්තොපි යථාකම්මං ගතො.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ථෙරස්ස ගුණං කථෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ''තදා රාජා ආනන්දො අහොසි, පණ්ඩිතාමච්චො පන අහමෙව අහොසි''න්ති.

මහාසාරජාතකවණ්ණනා දුතියා.

[93] 3. විස්සාසභොජනජාතකවණ්ණනා

න විස්සසෙ අවිස්සත්ථෙති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො විස්සාසභොජනං ආරබ්භ කථෙසි. තස්මිං කිර සමයෙ යෙභුය්‍යෙන භික්ඛූ ''මාතරා නො දින්නං, පිතරා නො දින්නං, භාතරා, භගිනියා, චූළමාතරා, චූළපිතරා, මාතුලෙන, මාතුලානියා දින්නං. අම්හාකං ගිහිකාලෙපි භික්ඛුකාලෙපි එතෙ දාතුං යුත්තරූපාවා''ති ඤාතීහි දින්නෙ චත්තාරො පච්චයෙ විස්සත්ථා හුත්වා අපච්චවෙක්ඛිත්වා පරිභුඤ්ජන්ති. සත්ථා තං කාරණං ඤත්වා ''භික්ඛූනං මයා ධම්මදෙසනං කාතුං වට්ටතී''ති භික්ඛූ සන්නිපාතාපෙත්වා ''භික්ඛවෙ, භික්ඛුනා නාම ඤාතීහිපි අඤ්ඤාතීහිපි දින්නකෙ චත්තාරො පච්චයෙ පච්චවෙක්ඛිත්වාව පරිභොගො කාතබ්බො. අපච්චවෙක්ඛිත්වා පරිභොගං කත්වා හි කාලං කුරුමානො භික්ඛු යක්ඛපෙතඅත්තභාවතො න මුච්චති, අපච්චවෙක්ඛිතපරිභොගො නාමෙස විසපරිභොගසදිසො. විසඤ්හි විස්සාසිකෙන දින්නකම්පි අවිස්සාසිකෙන දින්නකම්පි මාරෙතියෙව. පුබ්බෙපි විස්සාසෙන දින්නං විසං පරිභුඤ්ජිත්වා ජීවිතක්ඛයං පත්තා''ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො මහාවිභවො සෙට්ඨි අහොසි. තස්සෙකො ගොපාලකො කිට්ඨසම්බාධසමයෙ ගාවො ගහෙත්වා අරඤ්ඤං පවිසිත්වා තත්ථ ගොසාලං කත්වා රක්ඛන්තො වසති. සෙට්ඨිනො ච කාලෙන කාලං ගොරසං ආහරති. අථස්ස ගොසාලාය අවිදූරෙ සීහො නිවාසං ගණ්හි. ගාවීනං සීහසන්තාසෙන මිලාතානං ඛීරං මන්දං අහොසි. අථ නං එකදිවසං සප්පිං ආදාය ආගතං සෙට්ඨි පුච්ඡි ''කිං නු ඛො, සම්ම ගොපාලක, මන්දං සප්පී''ති? සො තං කාරණං ආචික්ඛි. ''අත්ථි පන, සම්ම, තස්ස සීහස්ස කත්ථචි පටිබන්ධො''ති? ''අත්ථිස්ස සාමි, එකාය මිගමාතුකාය සද්ධිං සංසග්ගො''ති. ''සක්කා පන තං ගාහාපෙතු''න්ති?

‘‘සක්කා, සාමී’’ති. ‘‘තෙන හි තං ගහෙත්වා තස්සා නලාටතො පට්ඨාය සරීරෙ ලොමානි විසෙන පුනප්පුනං රජිත්වා සුක්ඛාපෙත්වා ද්වෙ තයො දිවසෙ අතික්කාමෙත්වා තං මිගමාතුකං විස්සජ්ජෙහි, සො තස්සා සිනෙහෙන සරීරං ලෙහිත්වා ජීවිතක්ඛයං පාපුණිස්සති. අථස්ස චම්මනඛදාඨා චෙව වසඤ්ච මංසඤ්ච ගහෙත්වා ආගච්ඡෙය්‍යාසී’’ති හලාහලවිසං දත්වා උය්‍යොජෙසි.

සො ගොපාලකො ජාලං ඛිපිත්වා උපායෙන තං මිගමාතුකං ගණ්හිත්වා තථා අකාසි. සීහො තං දිස්වාව බලවසිනෙහෙන තස්සා සරීරං ලෙහිත්වා ජීවිතක්ඛයං පාපුණි. ගොපාලකොපි චම්මාදීනි ගහෙත්වා බොධිසත්තස්ස සන්තිකං අගමාසි. බොධිසත්තො තං කාරණං ඤත්වා ‘‘පරෙසු සිනෙහො නාම න කාතබ්බො, එවං බලසම්පන්නොපි සීහො මිගරාජා කිලෙසවසෙන සංසග්ගං නිස්සාය මිගමාතුකාය සරීරං ලෙහන්තො විසපරිභොගං කත්වා ජීවිතක්ඛයං පත්තො’’ති වත්වා සම්පත්තපරිසාය ධම්මං දෙසෙන්තො ඉමං ගාථමාහ –

93. ‘‘න විස්සසෙ අවිස්සත්ථෙ, විස්සත්ථෙපි න විස්සසෙ;
විස්සාසා භයමන්වෙති, සීහංව මිගමාතුකා’’ති.

තත්‍රායං සඞ්ඛෙපත්ථො – යො පුබ්බෙ සභයො අත්තනි අවිස්සත්ථො අහොසි, තස්මිං **අවිස්සත්ථෙ,** යො පුබ්බෙපි නිබ්භයො අත්තනි විස්සාසිකොයෙව, තස්මිං **විස්සත්ථෙපි න විස්සසෙ,** නෙව විස්සාසං කරෙය්‍ය. කිංකාරණා? **විස්සාසා භයමන්වෙති,** යො හි මිත්තෙපි අමිත්තෙපි විස්සාසො, තතො භයමෙව ආගච්ඡති. කථං? **සීහංව මිගමාතුකා,** යථා මිත්තසන්ථවවසෙන කතවිස්සාසාය මිගමාතුකාය සන්තිකා සීහස්ස භයං අන්වෙති, උපගතං සම්පත්තන්ති අත්ථො. යථා වා විස්සාසවසෙන සීහං මිගමාතුකා අන්වෙතා උපගතාතිපි අත්ථො.

එවං බොධිසත්තො සම්පත්තපරිසාය ධම්මං දෙසෙත්වා දානාදීනි පුඤ්ඤානි කත්වා යථාකම්මං ගතො.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා මහාසෙට්ඨි අහමෙව අහොසි’’න්ති.

විස්සාසභොජනජාතකවණ්ණනා තතියා.

[94] 4. ලොමහංසජාතකවණ්ණනා

සොතත්තො සොසින්නො චෙවාති ඉදං සත්ථා වෙසාලිං උපනිස්සාය පාටිකාරාමෙ විහරන්තො සුනක්ඛත්තං ආරබ්භ කථෙසි. එකස්මිඤ්හි සමයෙ සුනක්ඛත්තො සත්ථු උපට්ඨාකො හුත්වා පත්තචීවරමාදාය විචරමානො කොරක්ඛත්තියස්ස ධම්මං රොචෙන්තො දසබලස්ස පත්තචීවරං නිය්‍යාදෙත්වා කොරක්ඛත්තියං නිස්සාය වසති. තස්ස කාලකඤ්ජිකඅසුරයොනියං නිබ්බත්තකාලෙ ගිහි හුත්වා ‘‘නත්ථි සමණස්ස ගොතමස්ස උත්තරි මනුස්සධම්මා අලමරියඤාණදස්සනවිසෙසො, තක්කපරියාහතං සමණො ගොතමො ධම්මං දෙසෙති වීමංසානුචරිතං සයංපටිභානං. යස්ස ච ඛ්වාස්ස අත්ථාය ධම්මො දෙසිතො, න සො නිය්‍යාති තක්කරස්ස සම්මා දුක්ඛක්ඛයායා’’ති (ම. නි. 1.146) වෙසාලියං තිණ්ණං පාකාරානං අන්තරෙ විචරන්තො සත්ථු අවණ්ණං භාසති.

අථායස්මා සාරිපුත්තො පිණ්ඩාය චරන්තො තස්සෙවං අවණ්ණං භාසන්තස්ස සුත්වා පිණ්ඩපාතපටික්කන්තො තමත්ථං භගවතො ආරොචෙසි. භගවා ‘‘කොධනො, සාරිපුත්ත, සුනක්ඛත්තො මොඝපුරිසො, කොධවසෙනෙවමාහ, කොධවසෙනාපි පන ‘න සො නිය්‍යාති තක්කරස්ස සම්මා දුක්ඛක්ඛයායා’ති වදන්තො අජානිත්වාපි මය්හං ගුණමෙව භාසති. න ඛො පන සො මොඝපුරිසො මය්හං ගුණං ජානාති. මය්හඤ්හි, සාරිපුත්ත, ඡ අභිඤ්ඤා නාම අත්ථි, අයම්පි මෙ උත්තරිමනුස්සධම්මොව. දසබලඤාණානි අත්ථි, චතුවෙසාරජ්ජඤාණං අත්ථි, චතුයොනිපරිච්ඡෙදකඤාණං අත්ථි, පඤ්චගතිපරිච්ඡෙදකඤාණං අත්ථි, අයම්පි මෙ උත්තරිමනුස්සධම්මොව. එවං උත්තරිමනුස්සධම්මසමන්නාගතං පන මං යො එවං වදෙය්‍ය ‘නත්ථි සමණස්ස ගොතමස්ස උත්තරිමනුස්සධම්මො’ති, සො තං වාචං අප්පහාය තං චිත්තං අප්පහාය තං දිට්ඨිං අප්පටිනිස්සජ්ජිත්වා යථාභතං නික්ඛිත්තො එවං නිරයෙ’’ති එවං අත්තනො විජ්ජමානං උත්තරිමනුස්සධම්මස්ස ගුණං කථෙත්වා ‘‘සුනක්ඛත්තො කිර, සාරිපුත්ත, කොරක්ඛත්තියස්ස දුක්කරකාරිකාය මිච්ඡාතපෙ පසන්නො, මිච්ඡාතපෙ පසීදන්තෙන පන මයි එව පසීදිතුං වට්ටති. අහඤ්හි ඉතො එකනවුතිකප්පමත්ථකෙ ‘අත්ථි නු ඛො එත්ථ සාරො’ති බාහිරකං මිච්ඡාතපං වීමංසන්තො චතුරඞ්ගසමන්නාගතං බ්‍රහ්මචරියවාසං වසිං, තපස්සී සුදං හොමි පරමතපස්සී, ලූඛො සුදං හොමි පරමලූඛො, ජෙගුච්ඡී සුදං හොමි පරමජෙගුච්ඡී, පවිවිත්තො සුදං හොමි පරමපවිවිත්තො’’ති වත්වා ථෙරෙන යාචිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ එකනවුතිකප්පමත්ථකෙ බොධිසත්තො ‘‘බාහිරකතපං වීමංසිස්සාමී’’ති ආජීවකපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා අචෙලකො අහොසි රජොජල්ලිකො, පවිවිත්තො අහොසි එකවිහාරී. මනුස්සෙ දිස්වා මිගො විය පලායි, මහාවිකතිභොජනො අහොසි, වච්ඡකගොමයාදීනි පරිභුඤ්ජි, අප්පමාදවිහාරත්ථාය අරඤ්ඤෙ එකස්මිං භිංසනකෙ වනසණ්ඩෙ විහාසි. තස්මිම්පි විහරන්තො හිමපාතසමයෙ අන්තරට්ඨකෙ රත්තිං වනසණ්ඩා නික්ඛමිත්වා අබ්භොකාසෙ විහරිත්වා සූරියෙ උග්ගතෙ වනසණ්ඩං පවිසති. සො යථා රත්තිං අබ්භොකාසෙ හිමොදකෙන තින්තො, තථෙව දිවා වනසණ්ඩතො පග්ඝරන්තෙහි උදකබින්දූහි තෙමයි. එවං අහොරත්තං සීතදුක්ඛං අනුභොති. ගිම්හානං පන පච්ඡිමෙ මාසෙ දිවා අබ්භොකාසෙ විහරිත්වා රත්තිං වනසණ්ඩං පවිසති. සො යථා දිවා අබ්භොකාසෙ ආතපෙන පරිළාහප්පත්තො, තථෙව රත්තිං නිවාතෙ වනසණ්ඩෙ පරිළාහං පාපුණාති, සරීරා සෙදධාරා මුච්චන්ති. අථස්ස පුබ්බෙ අස්සුතපුබ්බා අයං ගාථා පටිභාසි –

94. ‘‘සොතත්තො සොසින්නො චෙව, එකො භිංසනකෙ වනෙ;
නග්ගො න චග්ගිමාසීනො, එසනාපසුතො මුනී’’ති.

තත්ථ **සොතත්තොති** සූරියසන්තාපෙන සුට්ඨු තත්තො. **සොසින්නොති** හිමොදකෙන සුසින්නො සුට්ඨු තින්තො. **එකො භිංසනකෙ වනෙති** යත්ථ පවිට්ඨානං යෙභුයྻෙන ලොමානි හංසන්ති, තථාරූපෙ භිංසනකෙවනසණ්ඩෙ එකො අදුතියොව අහොසින්ති දීපෙති. **නග්ගො න චග්ගිමාසීනොති** නග්ගො ච න ච අග්ගිමාසීනො. තථා සීතෙන පීළියමානොපි නෙව නිවාසනපාරුපනං වා ආදියිං, න ච අග්ගිං ආගම්ම නිසීදින්ති දීපෙති. **එසනාපසුතොති** අබ්‍රහ්මචරියෙපි තස්මිං බ්‍රහ්මචරියසඤ්ඤී හුත්වා ‘‘බ්‍රහ්මචරියමෙවෙතං එසනා ගවෙසනා උපායො බ්‍රහ්මලොකස්සා’’ති එවං තාය බ්‍රහ්මචරියෙසනාය පසුතො අනුයුත්තො උස්සුක්කං ආපන්නො අහොසින්ති දස්සෙති. **මුනීති** ‘‘මුනි ඛො එස මොනත්ථාය පටිපන්නො’’ති එවං ලොකෙන සම්භාවිතො අහොසින්ති දීපෙති.

එවං චතුරඞ්ගසමන්නාගතං බ්‍රහ්මචරියං චරිත්වා බොධිසත්තො මරණකාලෙ උපට්ඨිතං නිරයනිමිත්තං දිස්වා ‘‘ඉදං වතසමාදානං නිරත්ථක’’න්ති ඤත්වා තඞ්ඛණඤ්ඤෙව තං ලද්ධිං භින්දිත්වා සම්මාදිට්ඨිං ගහෙත්වා දෙවලොකෙ නිබ්බත්ති.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘අහං තෙන සමයෙන සො ආජීවකො අහොසි’’න්ති.

ලොමහංසජාතකවණ්ණනා චතුත්ථා.

[95] 5. මහාසුදස්සනජාතකවණ්ණනා

අනිච්චා වත සඞ්ඛාරාති ඉදං සත්ථා පරිනිබ්බානමඤ්චෙ නිපන්නො ආනන්දත්ථෙරස්ස ‘‘මා, භන්තෙ, භගවා ඉමස්මිං ඛුද්දකනගරකෙ’’ත්‍යාදිවචනං (දී. නි. 2.210) ආරබ්භ කථෙසි. තථාගතෙ හි ජෙතවනෙ විහරන්තෙ සාරිපුත්තත්ථෙරො කත්තිකපුණ්ණමායං නාළකගාමකෙ ජාතොවරකෙ පරිනිබ්බායි, මහාමොග්ගල්ලානො කත්තිකමාසස්සෙව කාළපක්ඛඅමාවසියං. එවං පරිනිබ්බුතෙ අග්ගසාවකයුගෙ ‘‘අහම්පි කුසිනාරායං පරිනිබ්බායිස්සාමී’’ති අනුපුබ්බෙන චාරිකං චරමානො තත්ථ ගන්ත්වා යමකසාලානමන්තරෙ උත්තරසීසකෙ මඤ්චකෙ අනුට්ඨානසෙය්‍යාය නිපජ්ජි. අථ නං ආයස්මා ආනන්දත්ථෙරො ‘‘මා, භන්තෙ, භගවා ඉමස්මිං ඛුද්දකනගරකෙ විසමෙ උජ්ජඞ්ගලනගරකෙ, සාඛානගරකෙ පරිනිබ්බායි, අඤ්ඤෙසං චම්පාරාජගහාදීනං මහානගරානං අඤ්ඤතරස්මිං භගවා පරිනිබ්බායතූ’’ති යාචි. සත්ථා ‘‘මා, ආනන්ද, ඉමං ‘ඛුද්දකනගරකං, උජ්ජඞ්ගලනගරකං සාඛානගරක’න්ති වදෙහි, අහඤ්හි පුබ්බෙ සුදස්සනචක්කවත්තිරාජකාලෙ ඉමස්මිං නගරෙ වසිං, තදා ඉදං ද්වාදසයොජනිකෙන රතනපාකාරෙන පරික්ඛිත්තං මහානගරං අහොසී’’ති වත්වා ථෙරෙන යාචිතො අතීතං ආහරන්තො **මහාසුදස්සනසුත්තං** (දී. නි. 2.241 ආදයො) කථෙසි.

තදා පන මහාසුදස්සනං සුධම්මපාසාදා ඔතරිත්වා අවිදූරෙ සත්තරතනමයෙ තාලවනෙ පඤ්ඤත්තස්මිං කප්පියමඤ්චකෙ දක්ඛිණෙන පස්සෙන අනුට්ඨානසෙය්‍යාය නිපන්නං දිස්වා ‘‘ඉමානි තෙ, දෙව, චතුරාසීති නගරසහස්සානි කුසාවතිරාජධානිප්පමුඛානි, එත්ථ ඡන්දං කරොහී’’ති සුභද්දාය දෙවියා වුත්තෙ මහාසුදස්සනො ‘‘මා දෙවි එවං අවච, අථ ඛො ‘එත්ථ ඡන්දං විනෙහි, මා අපෙක්ඛං අකාසී’ති එවං මං ඔවදා’’ති වත්වා ‘‘කිංකාරණා, දෙවා’’ති පුච්ඡිතො ‘‘අජ්ජාහං කාලකිරියං කරිස්සාමී’’ති. අථ නං දෙවී රොදමානා අක්ඛීනි පුඤ්ඡිත්වා කිච්ඡෙන කසිරෙන තථා වත්වා රොදි පරිදෙවි. සෙසාපි චතුරාසීතිසහස්සඉත්ථියො රොදිංසු පරිදෙවිංසු. අමච්චාදීසුපි එකොපි අධිවාසෙතුං නාසක්ඛි, සබ්බෙපි රොදිංසු. බොධිසත්තො ‘‘අලං, භණෙ, මා සද්දමකත්ථා’’ති සබ්බෙ නිවාරෙත්වා දෙවිං ආමන්තෙත්වා ‘‘මා ත්වං දෙවි රොදි, මා පරිදෙවි. තිලඵලමත්තොපි හි සඞ්ඛාරො නිච්චො නාම නත්ථි, සබ්බෙපි අනිච්චා භෙදනධම්මා එවා’’ති වත්වා දෙවිං ඔවදන්තො ඉමං ගාථමාහ –

95. ‘‘අනිච්චා වත සඞ්ඛාරා, උප්පාදවයධම්මිනො;
උප්පජ්ජිත්වා නිරුජ්ඣන්ති, තෙසං වූපසමො සුඛො’’ති.

තත්ථ **අනිච්චා වත සඞ්ඛාරාති** භද්දෙ සුභද්දාදෙවි, යත්තකා කෙහිචි පච්චයෙහි සමාගන්ත්වා කතා ඛන්ධායතනාදයො සඞ්ඛාරා, සබ්බෙ තෙ අනිච්චායෙව නාම. එතෙසු හි රූපං අනිච්චං…පෙ…. විඤ්ඤාණං අනිච්චං. චක්ඛු අනිච්චං…පෙ…. ධම්මා අනිච්චා. යංකිඤ්චි සවිඤ්ඤාණකං අවිඤ්ඤාණකං රතනං, සබ්බං තං අනිච්චමෙව. ඉති ‘‘අනිච්චා වත සඞ්ඛාරා’’ති ගණ්හ. කස්මා? **උප්පාදවයධම්මිනොති**, සබ්බෙ හෙතෙ උප්පාදධම්මිනො චෙව වයධම්මිනො ච උප්පජ්ජනභිජ්ජනසභාවායෙව, තස්මා ‘‘අනිච්චා’’ති වෙදිතබ්බා. යස්මා ච අනිච්චා, තස්මා **උප්පජ්ජිත්වා නිරුජ්ඣන්ති,** උප්පජ්ජිත්වා ඨිතිං පත්වාපි නිරුජ්ඣන්තියෙව. සබ්බෙව හෙතෙ නිබ්බත්තමානා උප්පජ්ජන්ති නාම, භිජ්ජමානා නිරුජ්ඣන්ති නාම. තෙසං උප්පාදෙ සතියෙව ච ඨිති නාම හොති, ඨිතියා සතියෙව භඞ්ගො නාම හොති, න හි අනුප්පන්නස්ස ඨිති නාම , නාපි ඨිතං අභිජ්ජනකං නාම අත්ථි. ඉති සබ්බෙපි සඞ්ඛාරා තීණි ලක්ඛණානි පත්වා තත්ථ තත්ථෙව නිරුජ්ඣන්ති, තස්මා සබ්බෙපිමෙ අනිච්චා ඛණිකා ඉත්තරා අද්ධුවා පභඞ්ගුනො චලිතා සමීරිතා අනද්ධනියා පයාතා තාවකාලිකා නිස්සාරා, තාවකාලිකට්ඨෙන මායාමරීචිඵෙණසදිසා. තෙසු භද්දෙ සුභද්දාදෙවි, කස්මා සුඛසඤ්ඤං උප්පාදෙසි, එවං පන ගණ්හ **තෙසං වූපසමො සුඛොති**, සබ්බවට්ටවූපසමනතො තෙසං වූපසමො නාම නිබ්බානං, තදෙවෙකං එකන්තතො සුඛං, තතො අඤ්ඤං සුඛං නාම නත්ථීති.

එවං මහාසුදස්සනො අමතමහානිබ්බානෙන දෙසනාය කූටං ගහෙත්වා අවසෙසස්සපි මහාජනස්ස ‘‘දානං දෙථ, සීලං රක්ඛථ, උපොසථකම්මං කරොථා’’ති ඔවාදං දත්වා දෙවලොකපරායණො අහොසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා සුභද්දා දෙවී රාහුලමාතා අහොසි, පරිණායකරතනං රාහුලො, සෙසපරිසා බුද්ධපරිසා, මහාසුදස්සනො පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

මහාසුදස්සනජාතකවණ්ණනා පඤ්චමා.

[96] 6. තෙලපත්තජාතකවණ්ණනා

සමතිත්තිකං අනවසෙසකන්ති ඉදං සත්ථා සුම්භරට්ඨෙ සෙදකං නාම නිගමං උපනිස්සාය අඤ්ඤතරස්මිං වනසණ්ඩෙ විහරන්තො ජනපදකල්‍යාණිසුත්තං ආරබ්භ කථෙසි. තත්‍ර හි භගවා –

> ‘‘සෙය්‍යථාපි, භික්ඛවෙ, ‘ජනපදකල්‍යාණී ජනපදකල්‍යාණී’ති ඛො, භික්ඛවෙ, මහාජනකායො සන්නිපතෙය්‍ය, සා ඛො පනස්ස ජනපදකල්‍යාණී පරමපාසාවිනී නච්චෙ, පරමපාසාවිනී ගීතෙ. ‘ජනපදකල්‍යාණී නච්චති ගායතී’ති ඛො, භික්ඛවෙ, භිය්‍යොසොමත්තාය මහාජනකායො සන්නිපතෙය්‍ය. අථ පුරිසො ආගච්ඡෙය්‍ය ජීවිතුකාමො අමරිතුකාමො සුඛකාමො දුක්ඛපටිකූලො. තමෙනං එවං වදෙය්‍ය ‘‘අයං තෙ, අම්භො පුරිස, සමතිත්තිකො තෙලපත්තො අන්තරෙන ච මහාජනකායස්ස අන්තරෙන ච ජනපදකල්‍යාණියා පරිහරිතබ්බො, පුරිසො ච තං උක්ඛිත්තාසිකො පිට්ඨිතො පිට්ඨිතො අනුබන්ධිස්සති ‘යත්ථෙව නං ථොකම්පි ඡඩ්ඩෙස්සසි, තත්ථෙව තෙ සීසං පාතෙස්සාමී’’’ති. ‘‘තං කිං මඤ්ඤථ, භික්ඛවෙ, අපි නු සො පුරිසො අමුං තෙලපත්තං අමනසිකරිත්වා බහිද්ධා පමාදං ආහරෙය්‍යා’’ති? ‘‘නො හෙතං, භන්තෙ’’. උපමා ඛො ම්‍යායං, භික්ඛවෙ, කතා අත්ථස්ස විඤ්ඤාපනාය. අයමෙවෙත්ථ අත්ථො – ‘සමතිත්තිකො තෙලපත්තො’ති ඛො, භික්ඛවෙ, කායගතායෙතං සතියා අධිවචනං. තස්මාතිහ , භික්ඛවෙ, එවං සික්ඛිතබ්බං ‘කායගතා නො සති භාවිතා භවිස්සති සුසමාරද්ධා’ති එවඤ්හි වො, භික්ඛවෙ, සික්ඛිතබ්බ’’න්ති (සං. නි. 5.386) –

ඉදං ජනපදකල්‍යාණිසුත්තං සාත්ථං සබ්‍යඤ්ජනං කථෙසි.

තත්‍රායං සඞ්ඛෙපත්ථො – **ජනපදකල්‍යාණී**ති ජනපදම්හි කල්‍යාණී උත්තමා ඡසරීරදොසරහිතා පඤ්චකල්‍යාණසමන්නාගතා. සා හි යස්මා නාතිදීඝා, නාතිරස්සා, නාතිකිසා, නාතිථූලා, නාතිකාළා, නාච්චොදාතා, අතික්කන්තා මානුසකවණ්ණං, අපත්තා දිබ්බවණ්ණං, තස්මා ඡසරීරදොසරහිතා. ඡවිකල්‍යාණං, මංසකල්‍යාණං, න්හාරුකල්‍යාණං, අට්ඨිකල්‍යාණං, වයොකල්‍යාණන්ති ඉමෙහි පන පඤ්චහි කල්‍යාණෙහි සමන්නාගතත්තා පඤ්චකල්‍යාණසමන්නාගතා නාම. තස්සා හි ආගන්තුකොභාසකිච්චං නාම නත්ථි, අත්තනො සරීරොභාසෙනෙව ද්වාදසහත්ථෙ ඨානෙ ආලොකං කරොති, පියඞ්ගුසාමා වා හොති සුවණ්ණසාමා වා. අයමස්සා **ඡවිකල්‍යාණතා**. චත්තාරො පනස්සා හත්ථපාදා මුඛපරියොසානඤ්ච ලාඛාරසපරිකම්මකතං විය රත්තපවාළරත්තකම්බලසදිසං හොති. අයමස්සා **මංසකල්‍යාණතා**. වීසති නඛපත්තානි මංසතො අමුත්තට්ඨානෙ ලාඛාරසපූරිතානි විය, මුත්තට්ඨානෙ ඛීරධාරාසදිසානි. අයමස්සා **න්හාරුකල්‍යාණතා**. ද්වත්තිංස දන්තා සුඵුසිතා සුධොතවජිරපන්ති විය ඛායන්ති. අයමස්සා **අට්ඨිකල්‍යාණතා**. වීසතිවස්සසතිකාපි පන සමානා සොළසවස්සුද්දෙසිකා විය හොති නිබ්බලිපලිතා. අයමස්සා **වයොකල්‍යාණතා**.

පරමපාසාවිනීති එත්ථ පන පසවනං පසවො, පවත්තීති අත්ථො. පසවො එව පාසාවො, පරමො පාසාවො පරමපාසාවො, සො අස්සා අත්ථීති පරමපාසාවිනී. නච්චෙ ච ගීතෙ ච උත්තමප්පවත්ති සෙට්ඨකිරියා. උත්තමමෙව නච්චං නච්චති, ගීතඤ්ච ගායතීති වුත්තං හොති.

අථ පුරිසො ආගච්ඡෙය්‍යාති න අත්තනො රුචියා ආගච්ඡෙය්‍ය, අයං පනෙත්ථ අධිප්පායො – අථෙවං මහාජනමජ්ඣෙ ජනපදකල්‍යාණියා නච්චමානාය ‘‘සාධු සාධූ’’ති සාධුකාරෙසු අඞ්ගුලිඵොටනෙසු චෙලුක්ඛෙපෙසු ච පවත්තමානෙසු තං පවත්තිං සුත්වා රාජා බන්ධනාගාරතො එකං චොරපුරිසං පක්කොසාපෙත්වා නිගළානි ඡින්දිත්වා සමතිත්තිකං සුපරිපුණ්ණං තෙලපත්තං තස්ස හත්ථෙ දත්වා උභොහි හත්ථෙහි දළ්හං ගාහාපෙත්වා එකං අසිහත්ථං පුරිසං ආණාපෙසි ‘‘එතං ගහෙත්වා ජනපදකල්‍යාණියා සමජ්ජට්ඨානං ගච්ඡ. යත්ථෙව චෙස පමාදං ආගම්ම එකම්පි තෙලබින්දුං ඡඩ්ඩෙති, තත්ථෙවස්ස සීසං ඡින්දා’’ති. සො පුරිසො අසිං උක්ඛිපිත්වා තං තජ්ජෙන්තො තත්ථ නෙසි. සො මරණභයතජ්ජිතො ජීවිතුකාමතාය පමාදවසෙන තං අමනසිකරිත්වා සකිම්පි අක්ඛීනි උම්මීලෙත්වා තං ජනපදකල්‍යාණිං න ඔලොකෙසි. එවං භූතපුබ්බමෙවෙතං වත්ථු, සුත්තෙ පන පරිකප්පවසෙනෙතං වුත්තන්ති වෙදිතබ්බං.

උපමා ඛො මය්‍යායන්ති එත්ථ පන තෙලපත්තස්ස තාව කායගතාසතියා ඔපම්මසංසන්දනං කතමෙව. එත්ථ පන රාජා විය කම්මං දට්ඨබ්බං, අසි විය කිලෙසා, උක්ඛිත්තාසිකපුරිසො විය මාරො, තෙලපත්තහත්ථො පුරිසො විය කායගතාසතිභාවකො විපස්සකයොගාවචරො. ඉති භගවා ‘‘කායගතාසතිං භාවෙතුකාමෙන භික්ඛුනා තෙලපත්තහත්ථෙන තෙන පුරිසෙන විය සතිං අවිස්සජ්ජෙත්වා අප්පමත්තෙන කායගතාසති භාවෙතබ්බා’’ති ඉමං සුත්තං ආහරිත්වා දස්සෙසි.

භික්ඛූ ඉමං සුත්තඤ්ච අත්ථඤ්ච සුත්වා එවමාහංසු – ''දුක්කරං, භන්තෙ, තෙන පුරිසෙන කතං තථාරූපිං ජනපදකල්‍යාණිං අනොලොකෙත්වා තෙලපත්තං ආදාය ගච්ඡන්තෙනා''ති. සත්ථා ''න, භික්ඛවෙ, තෙන දුක්කරං කතං, සුකරමෙවෙතං. කස්මා? උක්ඛිත්තාසිකෙන පුරිසෙන සන්තජ්ජෙත්වා නීයමානතාය. යං පන පුබ්බෙ පණ්ඩිතා අප්පමාදෙන සතිං අවිස්සජ්ජෙත්වා අභිසඞ්ඛතං දිබ්බරූපම්පි ඉන්ද්‍රියානි භින්දිත්වා අනොලොකෙත්වාව ගන්ත්වා රජ්ජං පාපුණිංසු, එතං දුක්කර''න්ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො තස්ස රඤ්ඤො පුත්තසතස්ස සබ්බකනිට්ඨො හුත්වා නිබ්බත්ති, සො අනුපුබ්බෙන විඤ්ඤුතං පාපුණි. තදා ච රඤ්ඤො ගෙහෙ පච්චෙකබුද්ධා භුඤ්ජන්ති, බොධිසත්තො තෙසං වෙයාවච්චං කරොති. සො එකදිවසං චින්තෙසි ''මම බහූ භාතරො, ලච්ඡාමි නු ඛො අහං ඉමස්මිං නගරෙ කුලසන්තකං රජ්ජං, උදාහු නො''ති? අථස්ස එතදහොසි ''පච්චෙකබුද්ධෙ පුච්ඡිත්වා ජානිස්සාමී''ති. සො දුතියදිවසෙ පච්චෙකබුද්ධෙසු ආගතෙසු ධමකරණං ආදාය පානීයං පරිස්සාවෙත්වා පාදෙ ධොවිත්වා තෙලෙන මක්ඛෙත්වා තෙසං අන්තරඛජ්ජකං ඛාදිත්වා නිසින්නකාලෙ වන්දිත්වා එකමන්තං නිසින්නො තමත්ථං පුච්ඡි. අථ නං තෙ අවොචුං – කුමාර, න ත්වං ඉමස්මිං නගරෙ රජ්ජං ලභිස්සසි, ඉතො පන වීසයොජනසතමත්ථකෙ ගන්ධාරරට්ඨෙ තක්කසිලානගරං නාම අත්ථි, තත්ථ ගන්තුං සක්කොන්තො ඉතො සත්තමෙ දිවසෙ රජ්ජං ලච්ඡසි. අන්තරාමග්ගෙ පන මහාවත්තනිඅටවියං පරිපන්ථො අත්ථි, තං අටවිං පරිහරිත්වා ගච්ඡන්තස්ස යොජනසතිකො මග්ගො හොති, උජුකං ගච්ඡන්තස්ස පඤ්ඤාස යොජනානි හොන්ති. සො හි අමනුස්සකන්තාරො නාම. තත්ථ යක්ඛිනියො අන්තරාමග්ගෙ ගාමෙ ච සාලායො ච මාපෙත්වා උපරි සුවණ්ණතාරකවිචිත්තවිතානං මහාරහසෙය්‍යං පඤ්ඤාපෙත්වා නානාවිරාගපටසාණියො පරික්ඛිපිත්වා දිබ්බාලඞ්කාරෙහි අත්තභාවං මණ්ඩෙත්වා සාලාසු නිසීදිත්වා ආගච්ඡන්තෙ පුරිසෙ මධුරාහි වාචාහි සඞ්ගණ්හිත්වා ''කිලන්තරූපා විය පඤ්ඤායථ, ඉධාගන්ත්වා නිසීදිත්වා පානීයං පිවිත්වා ගච්ඡථා''ති පක්කොසිත්වා ආගතාගතානං ආසනානි දත්වා අත්තනො රූපලීලාවිලාසෙහි පලොභෙත්වා කිලෙසවසිකෙ කත්වා අත්තනා සද්ධිං අජ්ඣාචාරෙ කතෙ තත්ථෙව නෙ ලොහිතෙන පග්ඝරන්තෙන ඛාදිත්වා ජීවිතක්ඛයං පාපෙන්ති. රූපගොචරං සත්තං රූපෙනෙව ගණ්හන්ති, සද්දගොචරං මධුරෙන ගීතවාදිතසද්දෙන, ගන්ධගොචරං දිබ්බගන්ධෙහි, රසගොචරං දිබ්බෙන නානග්ගරසභොජනෙන, ඵොට්ඨබ්බගොචරං උභතොලොහිතකූපධානෙහි දිබ්බසයනෙහි ගණ්හන්ති. සචෙ ඉන්ද්‍රියානි භින්දිත්වා තා අනොලොකෙත්වා සතිං පච්චුපට්ඨාපෙත්වා ගමිස්සසි, සත්තමෙ දිවසෙ තත්ථ රජ්ජං ලච්ඡසීති.

බොධිසත්තො ''හොතු, භන්තෙ, තුම්හාකං ඔවාදං ගහෙත්වා කිං තා ඔලොකෙස්සාමී''ති පච්චෙකබුද්ධෙහි පරිත්තං කාරාපෙත්වා පරිත්තවාලුකඤ්චෙව පරිත්තසුත්තඤ්ච ආදාය පච්චෙකබුද්ධෙ ච මාතාපිතරො ච වන්දිත්වා නිවෙසනං ගන්ත්වා අත්තනො පුරිසෙ ආහ – ''අහං තක්කසිලායං රජ්ජං ගහෙතුං ගච්ඡාමි, තුම්හෙ ඉධෙව තිට්ඨථා''ති. අථ නං පඤ්ච ජනා ආහංසු ''මයම්පි අනුගච්ඡාමා''ති. ''න සක්කා තුම්හෙහි අනුගන්තුං, අන්තරාමග්ගෙ කිර යක්ඛිනියො රූපාදිගොචරෙ මනුස්සෙ එවඤ්චෙවඤ්ච රූපාදීහි පලොභෙත්වා ගණ්හන්ති, මහා පරිපන්ථො, අහං පන අත්තානං තක්කෙත්වා ගච්ඡාමී''ති. ''කිං පන, දෙව, මයං තුම්හෙහි සද්ධිං ගච්ඡන්තා අත්තනො පියානි රූපාදීනි ඔලොකෙස්සාම, මයම්පි තථෙව ගමිස්සාමා''ති. බොධිසත්තො ''තෙන හි අප්පමත්තා හොථා''ති තෙ පඤ්ච ජනෙ ආදාය මග්ගං පටිපජ්ජි.

යක්ඛිනියො ගාමාදීනි මාපෙත්වා නිසීදිංසු. තෙසු රූපගොචරො පුරිසො තා යක්ඛිනියො ඔලොකෙත්වා රූපාරම්මණෙ පටිබද්ධචිත්තො ථොකං ඔහීයි. බොධිසත්තො ''කිං භො, ථොකං ඔහීයසී''ති ආහ. ''දෙව, පාදා මෙ රුජ්ජන්ති, ථොකං සාලායං නිසීදිත්වා ආගච්ඡාමී''ති. ''අම්භො, එතා යක්ඛිනියො, මා ඛො පත්ථෙසී''ති. ''යං හොති, තං හොතු, න සක්කොමි, දෙවා''ති. ''තෙන හි පඤ්ඤායිස්සසී''ති ඉතරෙ චත්තාරො ආදාය අගමාසි. සොපි රූපගොචරකො තාසං සන්තිකං අගමාසි. තා අත්තනා සද්ධිං අජ්ඣාචාරෙ කතෙ තං තත්ථෙව ජීවිතක්ඛයං පාපෙත්වා පුරතො ගන්ත්වා අඤ්ඤං සාලං මාපෙත්වා නානාතුරියානි ගහෙත්වා ගායමානා නිසීදිංසු, තත්ථ සද්දගොචරකො ඔහීයි. පුරිමනයෙනෙව තම්පි ඛාදිත්වා පුරතො ගන්ත්වා නානප්පකාරෙ ගන්ධකරණ්ඩකෙ පූරෙත්වා ආපණං පසාරෙත්වා නිසීදිංසු, තත්ථ ගන්ධගොචරකො ඔහීයි. තම්පි ඛාදිත්වා පුරතො ගන්ත්වා නානග්ගරසානං දිබ්බභොජනානං භාජනානි පූරෙත්වා ඔදනිකාපණං පසාරෙත්වා නිසීදිංසු, තත්ථ රසගොචරකො ඔහීයි. තම්පි ඛාදිත්වා පුරතො ගන්ත්වා දිබ්බසයනානි පඤ්ඤාපෙත්වා නිසීදිංසු, තත්ථ ඵොට්ඨබ්බගොචරකො ඔහීයි. තම්පි ඛාදිංසු, බොධිසත්තො එකකොව අහොසි.

අථෙකා යක්ඛිනී ''අතිඛරමන්තො වතායං, අහං තං ඛාදිත්වාව නිවත්තිස්සාමී''ති බොධිසත්තස්ස පච්ඡතො පච්ඡතො අගමාසි. අටවියා පරභාගෙ වනකම්මිකාදයො යක්ඛිනිං දිස්වා ''අයං තෙ පුරතො ගච්ඡන්තො පුරිසො කිං හොතී''ති පුච්ඡිංසු. ''කොමාරසාමිකො මෙ, අය්‍යා''ති. ''අම්භො, අයං එවං සුකුමාලා පුප්ඵදාමසදිසා සුවණ්ණවණ්ණා කුමාරිකා අත්තනො කුලං ඡඩ්ඩෙත්වා භවන්තං තක්කෙත්වා නික්ඛන්තා, කස්මා එතං අකිලමෙත්වා ආදාය න ගච්ඡසී''ති? ''නෙසා, අය්‍යා, මය්හං පජාපති, යක්ඛිනී එසා, එතාය මෙ පඤ්ච මනුස්සා ඛාදිතා''ති. ''අය්‍යා, පුරිසා නාම කුද්ධකාලෙ අත්තනො පජාපතියො යක්ඛිනියොපි කරොන්ති පෙතිනියොපී''ති. සා ගච්ඡමානා ගබ්භිනිවණ්ණං දස්සෙත්වා පුන සකිං විජාතවණ්ණං කත්වා පුත්තං අඞ්කෙන ආදාය බොධිසත්තං අනුබන්ධි, දිට්ඨදිට්ඨා පුරිමනයෙනෙව පුච්ඡන්ති. බොධිසත්තොපි තථෙව වත්වා ගච්ඡන්තො තක්කසිලං පාපුණි. සා පුත්තං අන්තරධාපෙත්වා එකිකාව අනුබන්ධි. බොධිසත්තො නගරද්වාරං ගන්ත්වා එකිස්සා සාලාය නිසීදි. සා බොධිසත්තස්ස තෙජෙන පවිසිතුං අසක්කොන්තී දිබ්බරූපං මාපෙත්වා සාලාද්වාරෙ අට්ඨාසි.

තස්මිං සමයෙ තක්කසිලරාජා උය්‍යානං ගච්ඡන්තො තං දිස්වා පටිබද්ධචිත්තො හුත්වා ‘‘ගච්ඡ, ඉමිස්සා සස්සාමිකඅස්සාමිකභාවං ජානාහී’’ති මනුස්සං පෙසෙසි. සො තං උපසඞ්කමිත්වා ‘‘සස්සාමිකාසී’’ති පුච්ඡි. ‘‘ආම, අය්‍ය, අයං මෙ සාලාය නිසින්නො සාමිකො’’ති. බොධිසත්තො ‘‘නෙසා මය්හං පජාපති, යක්ඛිනී එසා, එතාය මෙ පඤ්ච මනුස්සා ඛාදිතා’’ති ආහ. සාපි ‘‘පුරිසා නාම අය්‍යා කුද්ධකාලෙ යං ඉච්ඡන්ති, තං වදන්තී’’ති ආහ. සො උභින්නම්පි වචනං රඤ්ඤො ආරොචෙසි. රාජා ‘‘අස්සාමිකභණ්ඩං නාම රාජසන්තකං හොතී’’ති යක්ඛිනිං පක්කොසාපෙත්වා එකහත්ථිපිට්ඨෙ නිසීදාපෙත්වා නගරං පදක්ඛිණං කත්වා පාසාදං අභිරුය්හ තං අග්ගමහෙසිට්ඨානෙ ඨපෙසි.

සො න්හාතවිලිත්තො සායමාසං භුඤ්ජිත්වා සිරිසයනං අභිරුහි. සාපි යක්ඛිනී අත්තනො උපකප්පනකං ආහාරං ආහරිත්වා අලඞ්කතපටියත්තා සිරිසයනෙ රඤ්ඤා සද්ධිං නිපජ්ජිත්වා රඤ්ඤො රතිවසෙන සුඛං සමප්පිතස්ස නිපන්නකාලෙ එකෙන පස්සෙන පරිවත්තිත්වා පරොදි. අථ නං රාජා ‘‘කිං, භද්දෙ, රොදසී’’ති පුච්ඡි. ‘‘දෙව, අහං තුම්හෙහි මග්ගෙ දිස්වා ආනීතා, තුම්හාකඤ්ච ගෙහෙ බහූ ඉත්ථියො, අහං සපත්තීනං අන්තරෙ වසමානා කථාය උප්පන්නාය ‘කො තුය්හං මාතරං වා පිතරං වා ගොත්තං වා ජාතිං වා ජානාති, ත්වං අන්තරාමග්ගෙ දිස්වා ආනීතා නාමා’ති සීසෙ ගහෙත්වා නිප්පීළියමානා විය මඞ්කු භවිස්සාමි. සචෙ තුම්හෙ සකලරජ්ජෙ ඉස්සරියඤ්ච ආණඤ්ච මය්හං දදෙය්‍යාථ, කොචි මය්හං චිත්තං කොපෙත්වා කථෙතුං න සක්ඛිස්සතී’’ති . ‘‘භද්දෙ, මය්හං සකලරට්ඨවාසිනො න කිඤ්චි හොන්ති, නාහං එතෙසං සාමිකො. යෙ පන රාජාණං කොපෙත්වා අකත්තබ්බං කරොන්ති, තෙසඤ්ඤෙවාහං සාමිකො. ඉමිනා කාරණෙන න සක්කා තුය්හං සකලරට්ඨෙ වා නගරෙ වා ඉස්සරියඤ්ච ආණඤ්ච දාතු’’න්ති. ‘‘තෙන හි, දෙව, සචෙ රට්ඨෙ වා නගරෙ වා ආණං දාතුං න සක්කොථ, අන්තොනිවෙසනෙ අන්තොවළඤ්ජනකානං උපරි මම වසං වත්තනත්ථාය ආණං දෙථා’’ති. රාජා දිබ්බඵොට්ඨබ්බෙන බද්ධො තස්සා වචනං අතික්කමිතුං අසක්කොන්තො ‘‘සාධු, භද්දෙ, අන්තොවළඤ්ජනකෙසු තුය්හං ආණං දම්මි, ත්වං එතෙ අත්තනො වසෙ වත්තාපෙහී’’ති ආහ. සා ‘‘සාධූ’’ති සම්පටිච්ඡිත්වා රඤ්ඤො නිද්දං ඔක්කන්තකාලෙ යක්ඛනගරං ගන්ත්වා යක්ඛෙ පක්කොසිත්වා අත්තනා රාජානං ජීවිතක්ඛයං පාපෙත්වා අට්ඨිමත්තං සෙසෙත්වා සබ්බං න්හාරුචම්මමංසලොහිතං ඛාදි, අවසෙසා යක්ඛා මහාද්වාරතො පට්ඨාය අන්තොනිවෙසනෙ කුක්කුටකුක්කුරෙ ආදිං කත්වා සබ්බෙ ඛාදිත්වා අට්ඨිමත්තසෙසෙ අකංසු.

පුනදිවසෙ ද්වාරං යථාපිහිතමෙව දිස්වා මනුස්සා ඵරසූහි කවාටානි කොට්ටෙත්වා අන්තො පවිසිත්වා සබ්බං නිවෙසනං අට්ඨිකපරිකිණ්ණං දිස්වා ‘‘සච්චං වත සො පුරිසො ආහ ‘නායං මය්හං පජාපති, යක්ඛිනී එසා’ති. රාජා පන කිඤ්චි අජානිත්වා තං ගහෙත්වා අත්තනො භරියං අකාසි, සා යක්ඛෙ පක්කොසිත්වා සබ්බං ජනං ඛාදිත්වා ගතා භවිස්සතී’’ති ආහංසු. බොධිසත්තොපි තං දිවසං තස්සායෙව සාලායං පරිත්තවාලුකං සීසෙ කත්වා පරිත්තසුත්තඤ්ච පරික්ඛිපිත්වා ඛග්ගං ගහෙත්වා ඨිතකොව අරුණං උට්ඨාපෙසි. මනුස්සා සකලරාජනිවෙසනං සොධෙත්වා හරිතුපලිත්තං කත්වා උපරි ගන්ධෙහි විලිම්පිත්වා පුප්ඵානි විකිරිත්වා පුප්ඵදාමානි ඔසාරෙත්වා ධූමං දත්වා නවමාලා බන්ධිත්වා සම්මන්තයිංසු ‘‘අම්භො, යො පුරිසො දිබ්බරූපං මාපෙත්වා පච්ඡතො ආගච්ඡන්තිං යක්ඛිනිං ඉන්ද්‍රියානි භින්දිත්වා ඔලොකනමත්තම්පි න අකාසි, සො අතිවිය උළාරසත්තො ධිතිමා ඤාණසම්පන්නො, තාදිසෙ පුරිසෙ රජ්ජං අනුසාසන්තෙ සබ්බරට්ඨං සුඛිතං භවිස්සති, තං රාජානං කරොමා’’ති. අථ සබ්බෙ අමච්චා ච නාගරා ච එකච්ඡන්දා හුත්වා බොධිසත්තං උපසඞ්කමිත්වා ‘‘දෙව, තුම්හෙ ඉමං රජ්ජං කාරෙථා’’ති නගරං පවෙසෙත්වා රතනරාසිම්හි ඨපෙත්වා අභිසිඤ්චිත්වා තක්කසිලරාජානං අකංසු. සො චත්තාරි අගතිගමනානි වජ්ජෙත්වා දස රාජධම්මෙ අකොපෙත්වා ධම්මෙන රජ්ජං කාරෙන්තො දානාදීනි පුඤ්ඤානි කත්වා යථාකම්මං ගතො.

සත්ථා ඉමං අතීතං ආහරිත්වා අභිසම්බුද්ධො හුත්වා ඉමං ගාථමාහ –

96. ‘‘සමතිත්තිකං අනවසෙසකං, තෙලපත්තං යථා පරිහරෙය්‍ය;
එවං සචිත්තමනුරක්ඛෙ, පත්ථයානො දිසං අගතපුබ්බ’’න්ති.

තත්ථ **සමතිත්තික**න්ති අන්තොමුඛවට්ටිලෙඛං පාපෙත්වා සමභරිතං. **අනවසෙසක**න්ති අනවසිඤ්චනකං අපරිස්සාවනකං කත්වා. **තෙලපත්ත**න්ති පක්ඛිත්තතිලතෙලපත්තං. **පරිහරෙය්‍යා**ති හරෙය්‍ය, ආදාය ගච්ඡෙය්‍ය. **එවං සචිත්තමනුරක්ඛෙ**ති තං තෙලභරිතං පත්තං විය අත්තනො චිත්තං කායගතාසතියා ගොචරෙ චෙව සම්පයුත්තසතියා චාති උභින්නං අන්තරෙ පක්ඛිපිත්වා යථා මුහුත්තම්පි බහිද්ධා ගොචරෙ න වික්ඛිපති, තථා පණ්ඩිතො යොගාවචරො රක්ඛෙය්‍ය ගොපෙය්‍ය. කිංකාරණා? එතස්ස හි –

‘‘දුන්නිග්ගහස්ස ලහුනො, යත්ථකාමනිපාතිනො;
චිත්තස්ස දමථො සාධු, චිත්තං දන්තං සුඛාවහ’’න්ති. (ධ. ප. 35);

තස්මා –

‘‘සුදුද්දසං සුනිපුණං, යත්ථකාමනිපාතිනං;
චිත්තං රක්ඛෙථ මෙධාවී, චිත්තං ගුත්තං සුඛාවහං’’. (ධ. ප. 36);

ඉදඤ්හි –

‘‘දූරඞ්ගමං එකචරං, අසරීරං ගුහාසයං;

යෙ චිත්තං සංයමෙස්සන්ති, මොක්ඛන්ති මාරබන්ධනා''. (ධ. ප. 37);

ඉතරස්ස පන –

''අනවට්ඨිතචිත්තස්ස, සද්ධම්මං අවිජානතො;
පරිප්ලවපසාදස්ස, පඤ්ඤා න පරිපූරති''. (ධ. ප. 38);

ථිරකම්මට්ඨානසහායස්ස පන –

''අනවස්සුතචිත්තස්ස , අනන්වාහතචෙතසො;
පුඤ්ඤපාපපහීනස්ස, නත්ථි ජාගරතො භයං''. (ධ. ප. 39);

තස්මා එතං –

''ඵන්දනං චපලං චිත්තං, දූරක්ඛං දුන්නිවාරයං;
උජුං කරොති මෙධාවී, උසුකාරොව තෙජනං''. (ධ. ප. 33);

එවං උජුං කරොන්තො සචිත්තමනුරක්ඛෙ.

පත්ථයානො දිසං අගතපුබ්බන්ති ඉමස්මිං කායගතාසතිකම්මට්ඨානෙ කම්මං ආරභිත්වා අනමතග්ගෙ සංසාරෙ අගතපුබ්බං දිසං පත්ථෙන්තො පිහෙන්තො වුත්තනයෙන සකං චිත්තං රක්ඛෙය්‍යාති අත්ථො. කා පනෙසා දිසා නාම? –

''මාතාපිතා දිසා පුබ්බා, ආචරියා දක්ඛිණා දිසා;
පුත්තදාරා දිසා පච්ඡා, මිත්තාමච්චා ච උත්තරා.

''දාසකම්මකරා හෙට්ඨා, උද්ධං සමණබ්‍රාහ්මණා;
එතා දිසා නමස්සෙය්‍ය, අලමත්තො කුලෙ ගිහී''ති. (දී. නි. 3.273) –

එත්ථ තාව පුත්තදාරාදයො ''දිසා''ති වුත්තා.

''දිසා චතස්සො විදිසා චතස්සො, උද්ධං අධො දස දිසා ඉමායො;
කතමං දිසං තිට්ඨති නාගරාජා, යමද්දසා සුපිනෙ ඡබ්බිසාණ''න්ති. (ජා. 1.16.104) –

එත්ථ පුරත්ථිමාදිභෙදා දිසාව ''දිසා''ති වුත්තා.

''අගාරිනො අන්නදපානවත්ථදා, අව්හායිකා තම්පි දිසං වදන්ති;
එසා දිසා පරමා සෙතකෙතු, යං පත්වා දුක්ඛී සුඛිනො භවන්තී''ති. (ජා. 1.6.9) –

එත්ථ පන නිබ්බානං ''දිසා''ති වුත්තං. ඉධාපි තදෙව අධිප්පෙතං. තඤ්හි ''ඛයං විරාග''න්තිආදීහි දිස්සති අපදිස්සති, තස්මා ''දිසා''ති වුච්චති. අනමතග්ගෙ පන සංසාරෙ කෙනචි බාලපුථුජ්ජනෙන සුපිනෙනපි අගතපුබ්බතාය අගතපුබ්බා දිසා නාමාති වුත්තං. තං පත්ථයන්තෙන කායගතාසතියා යොගො කරණීයොති.

එවං සත්ථා නිබ්බානෙන දෙසනාය කූටං ගහෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ''තදා රාජපරිසා බුද්ධපරිසා අහොසි, රජ්ජප්පත්තකුමාරො පන අහමෙව අහොසි''න්ති.

තෙලපත්තජාතකවණ්ණනා ඡට්ඨා.

[97] 7. නාමසිද්ධිජාතකවණ්ණනා

ජීවකඤ්ච මතං දිස්වාති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො එකං නාමසිද්ධිකං භික්ඛුං ආරබ්භ කථෙසි. එකො කිර කුලපුත්තො නාමෙන පාපකො නාම. සො සාසනෙ උරං දත්වා පබ්බජිතො භික්ඛූහි ''එහාවුසො, පාපක, තිට්ඨාවුසො, පාපකා''ති වුච්චමානො චින්තෙසි ''ලොකෙ පාපකං නාම ලාමකං කාළකණ්ණිභූතං වුච්චති, අඤ්ඤං මඞ්ගලපටිසංයුත්තං නාමං ආහරාපෙස්සාමී''ති. සො ආචරියුපජ්ඣායෙ උපසඞ්කමිත්වා ''භන්තෙ, මය්හං නාමං අවමඞ්ගලං, අඤ්ඤං මෙ නාමං කරොථා''ති ආහ. අථ නං තෙ එවමාහංසු – ''ආවුසො, නාමං නාම පණ්ණත්තිමත්තං, නාමෙන කාචි අත්ථසිද්ධි නාම නත්ථි, අත්තනො නාමෙනෙව සන්තුට්ඨො හොහී''ති. සො පුනප්පුනං යාචියෙව. තස්සායං නාමසිද්ධිකභාවො භික්ඛුසඞ්ඝෙ පාකටො ජාතො. අථෙකදිවසං ධම්මසභායං සන්නිසින්නා භික්ඛූ කථං සමුට්ඨාපෙසුං ''ආවුසො, අසුකො කිර භික්ඛු නාමසිද්ධිකො මඞ්ගලං නාමං ආහරාපෙතී''ති. අථ සත්ථා ධම්මසභං

ආගන්ත්වා ''කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්නිසින්නා''ති පුච්ඡිත්වා ''ඉමාය නාමා''ති වුත්තෙ ''න, භික්ඛවෙ, සො ඉදානෙව, පුබ්බෙපි නාමසිද්ධිකොයෙවා''ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ තක්කසිලායං බොධිසත්තො දිසාපාමොක්ඛො ආචරියො හුත්වා පඤ්ච මාණවකසතානි මන්තෙ වාචෙසි. තස්සෙකො මාණවො පාපකො නාම නාමෙන. සො ''එහි, පාපක, යාහි, පාපකා''ති වුච්චමානො චින්තෙසි ''මය්හං නාමං අවමඞ්ගලං, අඤ්ඤං නාමං ආහරාපෙස්සාමී''ති. සො ආචරියං උපසඞ්කමිත්වා ''ආචරිය, මය්හං නාමං අවමඞ්ගලං, අඤ්ඤං මෙ නාමං කරොථා''ති ආහ. අථ නං ආචරියො අවොච ''ගච්ඡ, තාත, ජනපදචාරිකං චරිත්වා අත්තනො අභිරුචිතං එකං මඞ්ගලනාමං ගහෙත්වා එහි, ආගතස්ස තෙ නාමං පරිවත්තෙත්වා අඤ්ඤං නාමං කරිස්සාමී''ති. සො ''සාධූ''ති පාථෙය්‍යං ගහෙත්වා නික්ඛන්තො ගාමෙන ගාමං චරන්තො එකං නගරං පාපුණි. තත්ථ චෙකො පුරිසො කාලකතො ජීවකො නාම නාමෙන. සො තං ඤාතිජනෙන ආළාහනං නීයමානං දිස්වා ''කිං නාමකො එස පුරිසො''ති පුච්ඡි. ''ජීවකො නාමෙසො''ති. ''ජීවකොපි මරතී''ති? ''ජීවකොපි මරති, අජීවකොපි මරති, නාමං නාම පණ්ණත්තිමත්තං, ත්වං බාලො මඤ්ඤෙ''ති. සො තං කථං සුත්වා නාමෙ මජ්ඣත්තො හුත්වා අන්තොනගරං පාවිසි.

අථෙකං දාසිං භතිං අදදමානං සාමිකා ද්වාරෙ නිසීදාපෙත්වා රජ්ජුයා පහරන්ති, තස්සා ච ''ධනපාලී''ති නාමං හොති. සො අන්තරවීථියා ගච්ඡන්තො තං පොථියමානං දිස්වා ''කස්මා ඉමං පොථෙථා''ති පුච්ඡි. ''භතිං දාතුං න සක්කොතී''ති. ''කිං පනස්සා නාම''න්ති? ''ධනපාලී නාමා''ති. නාමෙන ධනපාලී සමානාපි භතිමත්තං දාතුං න සක්කොතීති ධනපාලියොපි අධනපාලියොපි දුග්ගතා හොන්ති, නාමං නාම පණ්ණත්තිමත්තං, ත්වං බාලො මඤ්ඤෙති. සො නාමෙ මජ්ඣත්තතරො හුත්වා නගරා නික්ඛම්ම මග්ගං පටිපන්නො අන්තරාමග්ගෙ මග්ගමූළ්හපුරිසං දිස්වා ''අම්භො කිං කරොන්තො විචරසී''ති පුච්ඡි. ''මග්ගමූළ්හොම්හි, සාමී''ති. ''කිං පන තෙ නාම''න්ති? ''පන්ථකො නාමා''ති. ''පන්ථකොපි මග්ගමූළ්හො හොතී''ති? ''පන්ථකොපි අපන්ථකොපි මග්ගමූළ්හො හොති, නාමං නාම පණ්ණත්තිමත්තං ත්වං පන බාලො මඤ්ඤෙති''. සො නාමෙ අතිමජ්ඣත්තො හුත්වා බොධිසත්තස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා ''කිං, තාත, නාමං රොචෙත්වා ආගතොසී''ති වුත්තෙ ''ආචරිය, ජීවකාපි නාම මරන්ති අජීවකාපි, ධනපාලියොපි දුග්ගතා හොන්ති අධනපාලියොපි, පන්ථකාපි මග්ගමූළ්හා හොන්ති අපන්ථකාපි, නාමං නාම පණ්ණත්තිමත්තං, නාමෙන සිද්ධි නත්ථි, කම්මෙනෙව සිද්ධි. අලං මය්හං අඤ්ඤෙන නාමෙන, තදෙව මෙ නාමං හොතූ''ති ආහ. බොධිසත්තො තෙන දිට්ඨඤ්ච කතඤ්ච සංසන්දෙත්වා ඉමං ගාථමාහ –

97. ''ජීවකඤ්ච මතං දිස්වා, ධනපාලිඤ්ච දුග්ගතං;
පන්ථකඤ්ච වනෙ මූළ්හං, පාපකො පුනරාගතො''ති.

තත්ථ **පුනරාගතොති** ඉමානි තීණි කාරණානි දිස්වා පුන ආගතො, ර-කාරො සන්ධිවසෙන වුත්තො.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ''න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව, පුබ්බෙපෙස නාමසිද්ධිකොයෙවා''ති වත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ''තදා නාමසිද්ධිකො ඉදානිපි නාමසිද්ධිකොයෙව, ආචරියපරිසා බුද්ධපරිසා, ආචරියො පන අහමෙව අහොසි''න්ති.

නාමසිද්ධිජාතකවණ්ණනා සත්තමා.

[98] 8. කූටවාණිජජාතකවණ්ණනා

සාධු ඛො පණ්ඩිතො නාමාති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො එකං කූටවාණිජං ආරබ්භ කථෙසි. සාවත්ථියඤ්හි ද්වෙ ජනා එකතො වණිජ්ජං කරොන්තා භණ්ඩං සකටෙනාදාය ජනපදං ගන්ත්වා ලද්ධලාභා පච්චාගමිංසු. තෙසු කූටවාණිජො චින්තෙසි ''අයං බහූ දිවසෙ දුබ්භොජනෙන දුක්ඛසෙය්‍යාය කිලන්තො, ඉදානි අත්තනො ඝරෙ නානග්ගරසෙහි යාවදත්ථං සුභොජනං භුඤ්ජිත්වා අජීරකෙන මරිස්සති. අථාහං ඉමං භණ්ඩං තයො කොට්ඨාසෙ කත්වා එකං තස්ස දාරකානං දස්සාමි, ද්වෙ කොට්ඨාසෙ අත්තනා ගහෙස්සාමී''ති. සො ''අජ්ජ භාජෙස්සාම, ස්වෙ භාජෙස්සාමා''ති භණ්ඩං භාජෙතුං න ඉච්ඡි. අථ නං පණ්ඩිතවාණිජො අකාමකං නිප්පීළෙත්වා භාජාපෙත්වා විහාරං ගන්ත්වා සත්ථාරං වන්දිත්වා කතපටිසන්ථාරො ''අතිපපඤ්චො තෙ කතො, ඉධාගන්ත්වාපි චිරෙන බුද්ධුපට්ඨානං ආගතොසී''ති වුත්තෙ තං පවත්තිං භගවතො ආරොචෙසි. සත්ථා ''න ඛො සො, උපාසක, ඉදානෙව කූටවාණිජො, පුබ්බෙපි කූටවාණිජොයෙව. ඉදානි පන තං වඤ්චෙතුකාමො ජාතො, පුබ්බෙ පණ්ඩිතෙපි වඤ්චෙතුං උස්සහී''ති වත්වා තෙන යාචිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො බාරාණසියං වාණිජකුලෙ නිබ්බත්ති, නාමග්ගහණදිවසෙ චස්ස ''පණ්ඩිතො''ති නාමං අකංසු. සො වයප්පත්තො අඤ්ඤෙන වාණිජෙන සද්ධිං එකතො හුත්වා වණිජ්ජං කරොති, තස්ස ''අතිපණ්ඩිතො''ති නාමං අහොසි. තෙ බාරාණසිතො පඤ්චහි සකටසතෙහි භණ්ඩං ආදාය ජනපදං ගන්ත්වා වණිජ්ජං කත්වා ලද්ධලාභා පුන බාරාණසිං ආගමිංසු. අථ නෙසං භණ්ඩභාජනකාලෙ අතිපණ්ඩිතො ආහ ''මයා ද්වෙ කොට්ඨාසා ලද්ධබ්බා''ති. ''කිංකාරණා''ති? ''ත්වං පණ්ඩිතො, අහං අතිපණ්ඩිතො. පණ්ඩිතො එකං ලද්ධුං අරහති, අතිපණ්ඩිතො ද්වෙ''ති. ''නනු අම්හාකං ද්වින්නං භණ්ඩමූලකම්පි ගොණාදයොපි සමසමායෙව, ත්වං කස්මා ද්වෙ කොට්ඨාසෙ ලද්ධුං අරහසී''ති. ''අතිපණ්ඩිතභාවෙනා''ති. එවං තෙ කථං වඩ්ඪෙත්වා කලහං අකංසු.

තතො අතිපණ්ඩිතො ‘‘අත්ථෙකො උපායො’’ති චින්තෙත්වා අත්තනො පිතරං එකස්මිං සුසිරරුක්ඛෙ පවෙසෙත්වා ‘‘ත්වං අම්හෙසු ආගතෙසු ‘අතිපණ්ඩිතො ද්වෙ කොට්ඨාසෙ ලද්ධුං අරහතී’ති වදෙය්‍යාසී’’ති වත්වා බොධිසත්තං උපසඞ්කමිත්වා ‘‘සම්ම, මය්හං ද්වින්නං කොට්ඨාසානං යුත්තභාවං වා අයුත්තභාවං වා එසා රුක්ඛදෙවතා ජානාති, එහි, තං පුච්ඡිස්සාමා’’ති තං තත්ථ නෙත්වා ‘‘අය්‍යෙ රුක්ඛදෙවතෙ, අම්හාකං අට්ටං පච්ඡින්දා’’ති ආහ. අථස්ස පිතා සරං පරිවත්තෙත්වා ‘‘තෙන හි කථෙථා’’ති ආහ. ‘‘අය්‍යෙ, අයං පණ්ඩිතො, අහං අතිපණ්ඩිතො. අම්හෙහි එකතො වොහාරො කතො, තත්ථ කෙන කිං ලද්ධබ්බන්ති. පණ්ඩිතෙන එකො කොට්ඨාසො, අතිපණ්ඩිතෙන පන ද්වෙ කොට්ඨාසා ලද්ධබ්බා’’ති. බොධිසත්තො එවං විනිච්ඡිතං අට්ටං සුත්වා ‘‘ඉදානි දෙවතාභාවං වා අදෙවතාභාවං වා ජානිස්සාමී’’ති පලාලං ආහරිත්වා සුසිරං පූරෙත්වා අග්ගිං අදාසි, අතිපණ්ඩිතස්ස පිතා ජාලාය ඵුට්ඨකාලෙ අඩ්ඪජ්ඣාමෙන සරීරෙන උපරි ආරුය්හ සාඛං ගහෙත්වා ඔලම්බන්තො භූමියං පතිත්වා ඉමං ගාථමාහ –

98. ‘‘සාධු ඛො පණ්ඩිතො නාම, න ත්වෙව අතිපණ්ඩිතො;
අතිපණ්ඩිතෙන පුත්තෙන, මනම්හි උපකූළිතො’’ති.

තත්ථ **සාධු ඛො පණ්ඩිතො නාමා**ති ඉමස්මිං ලොකෙ පණ්ඩිච්චෙන සමන්නාගතො කාරණාකාරණඤ්ඤූ පුග්ගලො සාධු සොභනො. **අතිපණ්ඩිතොති** නාමමත්තෙන අතිපණ්ඩිතො කූටපුරිසො න ත්වෙව වරං. **මනම්හි උපකූළිතොති** ථොකෙනම්හි ඣාමො, අඩ්ඪජ්ඣාමකොව මුත්තොති අත්ථො. තෙ උභොපි මජ්ඣෙ භින්දිත්වා සමකඤ්ඤෙව කොට්ඨාසං ගණ්හිත්වා යථාකම්මං ගතා.

සත්ථා ‘‘පුබ්බෙපි එස කූටවාණිජොයෙවා’’ති ඉමං අතීතං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා කූටවාණිජො පච්චුප්පන්නෙපි කූටවාණිජොයෙව, පණ්ඩිතවාණිජො පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

කූටවාණිජජාතකවණ්ණනා අට්ඨමා.

[99] 9. පරොසහස්සජාතකවණ්ණනා

පරොසහස්සම්පි සමාගතානන්ති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො පුථුජ්ජනපුච්ඡාපඤ්හකං ආරබ්භ කථෙසි . වත්ථු **සරභජාතකෙ** (ජා. 1.13.134 ආදයො) ආවි භවිස්සති. එකස්මිං පන සමයෙ භික්ඛූ ධම්මසභායං සන්නිපතිත්වා ‘‘ආවුසො, දසබලෙන සංඛිත්තෙන කථිතං ධම්මසෙනාපති සාරිපුත්තො විත්ථාරෙන බ්‍යාකාසී’’ති ථෙරස්ස ගුණං කථයමානා නිසීදිංසු. සත්ථා ආගන්ත්වා ‘‘කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්නිසින්නා’’ති පුච්ඡිත්වා ‘‘ඉමාය නාමා’’ති වුත්තෙ ‘‘න, භික්ඛවෙ, සාරිපුත්තො ඉදානෙව මයා සංඛිත්තෙන භාසිතං විත්ථාරෙන බ්‍යාකරොති, පුබ්බෙපි බ්‍යාකාසියෙවා’’ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො උදිච්චබ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා තක්කසිලායං සබ්බසිප්පානි උග්ගණ්හිත්වා කාමෙ පහාය ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා පඤ්චාභිඤ්ඤා අට්ඨ සමාපත්තියො නිබ්බත්තෙත්වා හිමවන්තෙ විහාසි. පරිවාරොපිස්ස පඤ්ච තාපසසතානි අහෙසුං. අථස්ස ජෙට්ඨන්තෙවාසිකො වස්සාරත්තසමයෙ උපඩ්ඪං ඉසිගණං ආදාය ලොණම්බිලසෙවනත්ථාය මනුස්සපථං අගමාසි. තදා බොධිසත්තස්ස කාලකිරියාසමයො ජාතො. අථ නං අන්තෙවාසිකා ‘‘ආචරිය, කතරො වො ගුණො ලද්ධො’’ති අධිගමං පුච්ඡිංසු. සො ‘‘නත්ථි කිඤ්චී’’ති වත්වා ආභස්සරබ්‍රහ්මලොකෙ නිබ්බත්ති. බොධිසත්තා හි අරූපසමාපත්තිලාභිනො හුත්වාපි අභබ්බට්ඨානත්තා ආරුප්පෙ න නිබ්බත්තන්ති. අන්තෙවාසිකා ‘‘ආචරියස්ස අධිගමො නත්ථී’’ති ආළාහනෙ සක්කාරං න කරිංසු.

ජෙට්ඨන්තෙවාසිකො ආගන්ත්වා ‘‘කහං ආචරියො’’ති පුච්ඡිත්වා ‘‘කාලකතො’’ති සුත්වා ‘‘අපි ආචරියං අධිගමං පුච්ඡිත්ථා’’ති ආහ. ‘‘ආම, පුච්ඡිම්හා’’ති. ‘‘කිං කථෙසී’’ති? ‘‘නත්ථි කිඤ්චීති තෙන වුත්තං, අථස්ස අම්හෙහි සක්කාරො න කතො’’ති ආහංසු. ජෙට්ඨන්තෙවාසිකො ‘‘තුම්හෙ ආචරියස්ස වචනත්ථං න ජානාථ, ආකිඤ්චඤ්ඤායතනසමාපත්තිලාභී ආචරියො’’ති ආහ. තෙ තස්මිං පුනප්පුනං කථෙන්තෙපි න සද්දහිංසු. බොධිසත්තො තං කාරණං ඤත්වා ‘‘අන්ධබාලා මම ජෙට්ඨන්තෙවාසිකස්ස වචනං න සද්දහන්ති. ඉමං තෙසං කාරණං පාකටං කරිස්සාමී’’ති බ්‍රහ්මලොකා ආගන්ත්වා අස්සමපදමත්ථකෙ මහන්තෙනානුභාවෙන ආකාසෙ ඨත්වා ජෙට්ඨන්තෙවාසිකස්ස පඤ්ඤානුභාවං වණ්ණෙන්තො ඉමං ගාථමාහ –

99. ‘‘පරොසහස්සම්පි සමාගතානං, කන්දෙය්‍යුං තෙ වස්සසතං අපඤ්ඤා;
එකොව සෙය්‍යො පුරිසො සපඤ්ඤො, යො භාසිතස්ස විජානාති අත්ථ’’න්ති.

තත්ථ **පරොසහස්සම්පීති** අතිරෙකසහස්සම්පි. **සමාගතානන්ති** සන්නිපතිතානං භාසිතස්ස අත්ථං ජානිතුං අසක්කොන්තානං බාලානං. **කන්දෙය්‍යුං තෙ වස්සසතං අපඤ්ඤාති** තෙ එවං සමාගතා අපඤ්ඤා ඉමෙ බාලතාපසා විය වස්සසතම්පි වස්සසහස්සම්පි රොදෙය්‍යුං පරිදෙවෙය්‍යුං, රොදමානාපි පන අත්ථං වා කාරණං වා නෙව ජානෙය්‍යුන්ති දීපෙති. **එකොව සෙය්‍යො පුරිසො සපඤ්ඤොති** එවරූපානං බාලානං පරොසහස්සතොපි එකො පණ්ඩිතපුරිසොව සෙය්‍යො වරතරොති අත්ථො. කීදිසො සපඤ්ඤොති? **යො භාසිතස්ස විජානාති අත්ථං** අයං ජෙට්ඨන්තෙවාසිකො වියාති.

එවං මහාසත්තො ආකාසෙ ඨිතොව ධම්මං දෙසෙත්වා තාපසගණං බුජ්ඣාපෙත්වා බ්‍රහ්මලොකමෙව ගතො. තෙපි තාපසා ජීවිතපරියොසානෙ බ්‍රහ්මලොකපරායණා අහෙසුං.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ''තදා ජෙට්ඨන්තෙවාසිකො සාරිපුත්තො අහොසි, මහාබ්‍රහ්මා පන අහමෙව අහොසි''න්ති.

පරොසහස්සජාතකවණ්ණනා නවමා.

[100] 10. අසාතරූපජාතකවණ්ණනා

අසාතං සාතරූපෙනාති ඉදං සත්ථා කුණ්ඩියනගරං උපනිස්සාය කුණ්ඩධානවනෙ විහරන්තො කොලියරාජධීතරං සුප්පවාසං උපාසිකං ආරබ්භ කථෙසි. සා හි තස්මිං සමයෙ සත්ත වස්සානි කුච්ඡිනා ගබ්භං පරිහරිත්වා සත්තාහං මූළ්හගබ්භා අහොසි, අධිමත්තා වෙදනා පවත්තිංසු. සා එවං අධිමත්තවෙදනාභිභූතාපි ''සම්මාසම්බුද්ධො වත සො භගවා, යො එවරූපස්ස දුක්ඛස්ස පහානාය ධම්මං දෙසෙති. සුප්පටිපන්නො වත තස්ස භගවතො සාවකසඞ්ඝො, යො එවරූපස්ස දුක්ඛස්ස පහානාය පටිපන්නො. සුසුඛං වත නිබ්බානං, යත්ථෙව රූපං දුක්ඛං නත්ථී''ති (උදා. 18) ඉමෙහි තීහි විතක්කෙහි අධිවාසෙසි. සා සාමිකං පක්කොසෙත්වා තඤ්ච අත්තනො පවත්තිං වන්දනසාසනඤ්ච ආරොචෙතුං සත්ථු සන්තිකං පෙසෙසි. සත්ථා වන්දනසාසනං සුත්වාව ''සුඛිනී හොතු සුප්පවාසා කොලියධීතා, සුඛිනී අරොගා අරොගං පුත්තං විජායතූ''ති ආහ. සහ වචනෙනෙව පන භගවතො සුප්පවාසා කොලියධීතා සුඛිනී අරොගා අරොගං පුත්තං විජායි. අථස්සා සාමිකො ගෙහං ගන්ත්වා තං විජාතං දිස්වා ''අච්ඡරියං වත, භො''ති අතිවිය තථාගතස්ස ආනුභාවෙන අච්ඡරියබ්භුතචිත්තජාතො අහොසි.

සුප්පවාසාපි පුත්තං විජායිත්වා සත්තාහං බුද්ධප්පමුඛස්ස සඞ්ඝස්ස දානං දාතුකාමා පුන නිමන්තනත්ථාය තං පෙසෙසි. තෙන ඛො පන සමයෙන මහාමොග්ගල්ලානස්ස උපට්ඨාකෙන බුද්ධප්පමුඛො සඞ්ඝො නිමන්තිතො හොති. සත්ථා සුප්පවාසාය දානස්ස ඔකාසදානත්ථාය ථෙරං තස්ස සන්තිකං පෙසෙත්වා තං සඤ්ඤාපෙත්වා සත්තාහං තස්සා දානං පටිග්ගහෙසි සද්ධිං භික්ඛුසඞ්ඝෙන. සත්තමෙ පන දිවසෙ සුප්පවාසා පුත්තං සීවලිකුමාරං මණ්ඩෙත්වා සත්ථාරඤ්චෙව භික්ඛුසඞ්ඝඤ්ච වන්දාපෙසි. තස්මිං පටිපාටියා සාරිපුත්තත්ථෙරස්ස සන්තිකං නීතෙ ථෙරො තෙන සද්ධිං ''කච්චි තෙ, සීවලි, ඛමනීය''න්ති පටිසන්ථාරමකාසි. සො ''කුතො මෙ, භන්තෙ, සුඛං, ස්වාහං සත්ත වස්සානි ලොහිතකුම්භියං වසි''න්ති ථෙරෙන සද්ධිං එවරූපං කථං කථෙසි. සුප්පාවාසා තස්ස වචනං සුත්වා ''සත්තාහජාතො මෙ පුත්තො අනුබුද්ධෙන ධම්මසෙනාපතිනා සද්ධිං මන්තෙතී''ති සොමනස්සප්පත්තා අහොසි. සත්ථා ''අපි නු සුප්පවාසෙ අඤ්ඤෙපි එවරූපෙ පුත්තෙ ඉච්ඡසී''ති ආහ. ''සචෙ, භන්තෙ, එවරූපෙ අඤ්ඤෙ සත්ත පුත්තෙ ලභෙය්‍යං, ඉච්ඡෙය්‍යාමෙවාහ''න්ති. සත්ථා උදානං උදානෙත්වා අනුමොදනං කත්වා පක්කාමි. සීවලිකුමාරොපි ඛො සත්තවස්සිකකාලෙයෙව සාසනෙ උරං දත්වා පබ්බජිත්වා පරිපුණ්ණවස්සො උපසම්පදං ලභිත්වා පුඤ්ඤවා ලාභග්ගප්පත්තො හුත්වා පථවිං උන්නාදෙත්වා අරහත්තං පත්වා පුඤ්ඤවන්තානං අන්තරෙ එතදග්ගට්ඨානං පාපුණි.

අථෙකදිවසං භික්ඛූ ධම්මසභායං සන්නිපතිත්වා ''ආවුසො, සීවලිත්ථෙරො නාම එවරූපො මහාපුඤ්ඤො පත්ථිතපත්ථනො පච්ඡිමභවිකසත්තො සත්ත වස්සානි ලොහිතකුම්භියං වසිත්වා සත්තාහං මූළ්හගබ්භභාවං ආපජ්ජි, අහො මාතාපුත්තා මහන්තං දුක්ඛං අනුභවිංසු, කිං නු ඛො කම්මං අකංසූ''ති කථං සමුට්ඨාපෙසුං. සත්ථා තත්ථාගන්ත්වා ''කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්නිසින්නා''ති පුච්ඡිත්වා ''ඉමාය නාමා''ති වුත්තෙ ''භික්ඛවෙ, සීවලිනො මහාපුඤ්ඤතොව සත්ත වස්සානි ලොහිතකුම්භියං නිවාසො ච සත්තාහං මූළ්හගබ්භභාවප්පත්ති ච අත්තනා කතකම්මමූලකාව, සුප්පවාසායපි සත්ත වස්සානි කුච්ඡිනා ගබ්භපරිහරණදුක්ඛඤ්ච සත්තාහං මූළ්හගබ්භදුක්ඛඤ්ච අත්තනා කතකම්මමූලකමෙවා''ති වත්වා තෙහි යාචිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො තස්ස අග්ගමහෙසියා කුච්ඡිස්මිං පටිසන්ධිං ගණ්හිත්වා වයප්පත්තො තක්කසිලායං සබ්බසිප්පානි උග්ගණ්හිත්වා පිතු අච්චයෙන රජ්ජං පත්වා ධම්මෙන රජ්ජං කාරෙසි. තස්මිං සමයෙ කොසලමහාරාජා මහන්තෙන බලෙනාගන්ත්වා බාරාණසිං ගහෙත්වා රාජානං මාරෙත්වා තස්සෙව අග්ගමහෙසිං අත්තනො අග්ගමහෙසිං අකාසි. බාරාණසිරඤ්ඤො පන පුත්තො පිතු මරණකාලෙ නිද්ධමනද්වාරෙන පලායිත්වා බලං සංහරිත්වා බාරාණසිං ආගන්ත්වා අවිදූරෙ නිසීදිත්වා තස්ස රඤ්ඤො පණ්ණං පෙසෙසි ''රජ්ජං වා දෙතු යුද්ධං වා''ති. සො ''යුද්ධං දෙමී''ති පටිපණ්ණං පෙසෙසි. රාජකුමාරස්ස පන මාතා තං සාසනං සුත්වා ''යුද්ධෙන කම්මං නත්ථි, සබ්බදිසාසු සඤ්චාරං පච්ඡින්දිත්වා බාරාණසිනගරං පරිවාරෙතු, තතො දාරුදකභත්තපරික්ඛයෙන කිලන්තමනුස්සං නගරං විනාව යුද්ධෙන ගණ්හිස්සසී''ති පණ්ණං පෙසෙසි. සො මාතු සාසනං සුත්වා සත්ත දිවසානි සඤ්චාරං පච්ඡින්දිත්වා නගරං රුන්ධි, නාගරා සඤ්චාරං අලභමානා සත්තමෙ දිවසෙ තස්ස රඤ්ඤො සීසං ගහෙත්වා කුමාරස්ස අදංසු. කුමාරො පන නගරං පවිසිත්වා රජ්ජං ගහෙත්වා ජීවිතපරියොසානෙ යථාකම්මං ගතො.

සො එතරහි සත්ත දිවසානි සඤ්චාරං පච්ඡින්දිත්වා නගරං රුන්ධිත්වා ගහිතකම්මනිස්සන්දෙන සත්ත වස්සානි ලොහිතකුම්භියං වසිත්වා සත්තාහං මූළ්හගබ්භභාවං ආපජ්ජි. යං පන සො පදුමුත්තරස්ස භගවතො පාදමූලෙ ''ලාභීනං අග්ගො භවෙය්‍ය''න්ති මහාදානං දත්වා පත්ථනං අකාසි, යඤ්ච විපස්සිබුද්ධකාලෙ නාගරෙහි සද්ධිං සහස්සග්ඝනකං ගුළදධිං දත්වා පත්ථනමකාසි, තස්සානුභාවෙන ලාභීනං අග්ගො ජාතො. සුප්පවාසාපි ''නගරං රුන්ධිත්වා ගණ්හ, තාතා''ති පෙසිතභාවෙන සත්ත වස්සානි කුච්ඡිනා ගබ්භං පරිහරිත්වා සත්තාහං මූළ්හගබ්භා ජාතා.

සත්ථා ඉමං අතීතං ආහරිත්වා අභිසම්බුද්ධො හුත්වා ඉමං ගාථමාහ –

100. ‘‘අසාතං සාතරූපෙන, පියරූපෙන අප්පියං;
දුක්ඛං සුඛස්ස රූපෙන, පමත්තමතිවත්තතී’’ති.

තත්ථ **අසාතං සාතරූපෙනාති** අමධුරමෙව මධුරපතිරූපකෙන. **පමත්තමතිවත්තතීති** අසාතං අප්පියං දුක්ඛන්ති එතං තිවිධම්පි එතෙන සාතරූපාදිනා ආකාරෙන සතිවිප්පවාසවසෙන පමත්තං පුග්ගලං අතිවත්තති අභිභවති අජ්ඣොත්ථරතීති අත්ථො. ඉදං භගවතා යඤ්ච තෙ මාතාපුත්තා ඉමිනා ගබ්භපරිහරණගබ්භවාසසඞ්ඛාතෙන අසාතාදිනා පුබ්බෙ නගරරුන්ධනසාතාදිපතිරූපකෙන අජ්ඣොත්ථටා, යඤ්ච ඉදානි සා උපාසිකා පුනපි සත්තක්ඛත්තුං එවරූපං අසාතං අප්පියං දුක්ඛං පෙමවත්ථුභූතෙන පුත්තසඞ්ඛාතෙන සාතාදිපතිරූපකෙන අජ්ඣොත්ථටා හුත්වා තථා අවච, තං සබ්බම්පි සන්ධාය වුත්තන්ති වෙදිතබ්බං.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා නගරං රුන්ධිත්වා රජ්ජප්පත්තකුමාරො සීවලි අහොසි, මාතා සුප්පවාසා, පිතා පන බාරාණසිරාජා අහමෙව අහොසි’’න්ති.

අසාතරූපජාතකවණ්ණනා දසමා.

ලිත්තවග්ගො දසමො.

තස්සුද්දානං –

ලිත්තතෙජං මහාසාරං, විස්සාස ලොමහංසනං;
සුදස්සන තෙලපත්තං, නාමසිද්ධි කූටවාණිජං;
පරොසහස්ස අසාතරූපන්ති.

මජ්ඣිමපණ්ණාසකො නිට්ඨිතො.

11. පරොසතවග්ගො

[101] 1. පරොසතජාතකවණ්ණනා

101. ‘‘පරොසතඤ්චෙපි සමාගතානං, ඣායෙය්‍යුං තෙ වස්සසතං අපඤ්ඤා;
එකොව සෙය්‍යො පුරිසො සපඤ්ඤො, යො භාසිතස්ස විජානාති අත්ථ’’න්ති. –

ඉදං ජාතකං වත්ථුතො ච වෙය්‍යාකරණතො ච සමොධානතො ච පරොසහස්සජාතකසදිසමෙව. කෙවලඤ්හෙත්ථ ‘‘ඣායෙය්‍යු’’න්ති පදමත්තමෙව විසෙසො. තස්සත්ථො – වස්සසතම්පි අපඤ්ඤා ඣායෙය්‍යුං ඔලොකෙය්‍යුං උපධාරෙය්‍යුං, එවං ඔලොකෙන්තාපි පන අත්ථං වා කාරණං වා න පස්සන්ති, තස්මා යො භාසිතස්ස අත්ථං ජානාති, සො එකොව සපඤ්ඤො සෙය්‍යොති.

පරොසතජාතකවණ්ණනා පඨමා.

[102] 2. පණ්ණිකජාතකවණ්ණනා

යො දුක්ඛඵුට්ඨාය භවෙය්‍ය තාණන්ති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො එකං පණ්ණිකං උපාසකං ආරබ්භ කථෙසි. සො කිර සාවත්ථිවාසී උපාසකො නානප්පකාරානි මූලපණ්ණාදීනි චෙව ලාබුකුම්භණ්ඩාදීනි ච වික්කිණිත්වා ජීවිකං කප්පෙති. තස්සෙකා ධීතා අභිරූපා පාසාදිකා ආචාරසීලසම්පන්නා හිරොත්තප්පසමන්නාගතා කෙවලං නිච්චප්පහසිතමුඛා. තස්සා සමානකුලෙසු වාරෙය්‍යත්ථාය ආගතෙසු සො චින්තෙසි ‘‘ඉමිස්සා වාරෙය්‍යං වත්තති, අයඤ්ච නිච්චප්පහසිතමුඛා. කුමාරිකාධම්මෙ පන අසති කුමාරිකාය පරකුලං ගතාය මාතාපිතූනං ගරහා හොති, ‘අත්ථි නු ඛො ඉමිස්සා කුමාරිකාධම්මො, නත්ථී’ති වීමංසිස්සාමි න’’න්ති. සො එකදිවසං ධීතරං පච්ඡිං ගාහාපෙත්වා පණ්ණත්ථාය අරඤ්ඤං ගන්ත්වා වීමංසනවසෙන කිලෙසසන්නිස්සිතො විය හුත්වා රහස්සකථං කථෙත්වා තං හත්ථෙ ගණ්හි. සා ගහිතමත්තාව රොදන්තී කන්දන්තී ‘‘අයුත්තමෙතං, තාත, උදකතො අග්ගිපාතුභාවසදිසං, මා එවරූපං කරොථා’’ති ආහ. ‘‘අම්ම, මයා වීමංසනත්ථාය ත්වං හත්ථෙ ගහිතා, න ච කිලෙසවසෙන. වදෙහි, අත්ථි දානි තෙ කුමාරිකාධම්මො’’ති. ‘‘ආම, තාත, අත්ථි . මයා හි ලොභවසෙන න කොචි පුරිසො ඔලොකිතපුබ්බො’’ති. සො ධීතරං අස්සාසෙත්වා සරං නෙත්වා මඞ්ගලං කත්වා පරකුලං පෙසෙත්වා ‘‘සත්ථාරං වන්දිස්සාමී’’ති ගන්ධමාලාදිහත්ථො ජෙතවනං ගන්ත්වා සත්ථාරං වන්දිත්වා පූජෙත්වා එකමන්තං නිසීදි, ‘‘චිරස්සමාගතොසී’’ති ච වුත්තෙ තමත්ථං භගවතො ආරොචෙසි. සත්ථා ‘‘උපාසක, කුමාරිකා චිරං පට්ඨාය ආචාරසීලසම්පන්නාව, ත්වං පන න ඉදානෙව එවං වීමංසසි, පුබ්බෙපි වීමංසියෙවා’’ති වත්වා තෙන යාචිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො අරඤ්ඤෙ රුක්ඛදෙවතා හුත්වා නිබ්බත්ති. අථෙකො බාරාණසියං පණ්ණිකඋපාසකොති අතීතවත්ථු පච්චුප්පන්නසදිසමෙව. තෙන පන සා වීමංසනත්ථාය හත්ථෙ ගහිතමත්තා පරිදෙවමානා ඉමං ගාථමාහ –

102. ''යො දුක්ඛප්‍පත්තාය හවෙය්‍ය තාණං, සො මෙ පිතා දුබ්භි වනෙ කරොති;
සා කස්ස කන්දාමි වනස්ස මජ්ඣෙ, යො තායිතා සො සහසං කරොතී''ති.

තත්ථ **යො දුක්ඛප්‍පත්තාය හවෙය්‍ය තාණන්ති** කායිකචෙතසිකෙහි දුක්ඛෙහි ඵුට්ඨාය තායිතා පරිතායිතා පතිට්ඨා හවෙය්‍ය. **සො මෙ පිතා දුබ්භි වනෙ කරොතීති** සො මය්හං දුක්ඛපරිතායකො පිතාව ඉමස්මිං වනෙ එවරූපං මිත්තදුබ්භිකම්මං කරොති, අත්තනො ජාතාය ධීතරි වීතික්කමං කාතුං මඤ්ඤතීති අත්ථො. **සා කස්ස කන්දාමීති** කස්ස රොදාමි, කො මෙ පතිට්ඨා භවිස්සතීති දීපෙති. **යො තායිතා සො සහසං කරොතීති** යො මය්හං තායිතා රක්ඛිතා අවස්සයො භවිතුං අරහති, සො පිතායෙව සාහසිකකම්මං කරොතීති අත්ථො.

අථ නං පිතා අස්සාසෙත්වා ''අම්ම, රක්ඛිතත්තාසී''ති පුච්ඡි. ''ආම, තාත රක්ඛිතො මෙ අත්තා''ති. සො තං ඝරං නෙත්වා මණ්ඩෙත්වා මඞ්ගලං කත්වා පරකුලං පෙසෙසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙ උපාසකො සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨහි.

තදා පිතා එතරහි පිතාව, ධීතා ච එතරහි ධීතාව, තං කාරණං පච්චක්ඛතො දිට්ඨරුක්ඛදෙවතා පන අහමෙව අහොසින්ති.

පණ්ණිකජාතකවණ්ණනා දුතියා.

[103] 3. වෙරිජාතකවණ්ණනා

යත්ථ වෙරී නිවිසතීති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො අනාථපිණ්ඩිකං ආරබ්භ කථෙසි. අනාථපිණ්ඩිකො කිර භොගගාමං ගන්ත්වා ආගච්ඡන්තො අන්තරාමග්ගෙ චොරෙ දිස්වා ''අන්තරාමග්ගෙ වසිතුං න යුත්තං, සාවත්ථිමෙව ගමිස්සාමී''ති වෙගෙන ගොණෙ පාජෙත්වා සාවත්ථිමෙව ආගන්ත්වා පුනදිවසෙ විහාරං ගතො සත්ථු එතමත්ථං ආරොචෙසි. සත්ථා ''පුබ්බෙපි ගහපති පණ්ඩිතා අන්තරාමග්ගෙ චොරෙ දිස්වා අන්තරා අවිලම්බමානා අත්තනො වසනට්ඨානමෙව ගමිංසූ''ති වත්වා තෙන යාචිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො මහාවිභවො සෙට්ඨි හුත්වා එකං ගාමකං නිමන්තනං භුඤ්ජනත්ථාය ගන්ත්වා පච්චාගච්ඡන්තො අන්තරාමග්ගෙ චොරෙ දිස්වා අන්තරාමග්ගෙ අවසිත්වාව වෙගෙන ගොණෙ පාජෙන්තො අත්තනො ගෙහමෙව ආගන්ත්වා නානග්ගරසෙහි භුඤ්ජිත්වා මහාසයනෙ නිසින්නො ''චොරානං හත්ථතො මුච්චිත්වා නිබ්භයට්ඨානං අත්තනො ගෙහං ආගතොම්හී''ති උදානවසෙන ඉමං ගාථමාහ –

103. ''යත්ථ වෙරී නිවිසති, න වසෙ තත්ථ පණ්ඩිතො;
එකරත්තං දිරත්තං වා, දුක්ඛං වසති වෙරිසූ''ති.

තත්ථ **වෙරීති** වෙරචෙතනාසමඞ්ගිපුග්ගලො. **නිවිසතීති** පතිට්ඨාති. **න වසෙ තත්ථ පණ්ඩිතොති** සො වෙරීපුග්ගලො යස්මිං ඨානෙ පතිට්ඨිතො හුත්වා වසති, තත්ථ පණ්ඩිතො පණ්ඩිච්චෙන සමන්නාගතො න වසෙය්‍ය. කිංකාරණා? **එකරත්තං දිරත්තං වා, දුක්ඛං වසති වෙරිසූති**, වෙරීනඤ්හි අන්තරෙ වසන්තො එකාහම්පි ද්වීහම්පි දුක්ඛමෙව වසතීති අත්ථො.

එවං මහාසත්තො උදානං උදානෙත්වා දානාදීනි පුඤ්ඤානි කත්වා යථාකම්මං ගතො.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ''තදා අහමෙව බාරාණසිසෙට්ඨි අහොසි''න්ති.

වෙරිජාතකවණ්ණනා තතියා.

[104] 4. මිත්තවින්දකජාතකවණ්ණනා

චතුබ්භි අට්ඨජ්ඣගමාති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො එකං දුබ්බචභික්ඛුං ආරබ්භ කථෙසි. වත්ථු හෙට්ඨා මිත්තවින්දකජාතකෙ වුත්තනයෙන විත්ථාරෙතබ්බං. ඉදං පන ජාතකං කස්සපබුද්ධකාලිකං. තස්මිඤ්හි කාලෙ උරචක්කං උක්ඛිපිත්වා නිරයෙ පච්චමානො එකො නෙරයිකසත්තො ''භන්තෙ, කිං නු ඛො පාපකම්මං අකාසි''න්ති බොධිසත්තං පුච්ඡි. බොධිසත්තො ''තයා ඉදඤ්චිදඤ්ච පාපකම්මං කත''න්ති වත්වා ඉමං ගාථමාහ –

104. ''චතුබ්භි අට්ඨජ්ඣගමා, අට්ඨාහිපි ච සොළස;
සොළසාහි ච බාත්තිංස, අත්‍රිච්ඡං චක්කමාසදො;
ඉච්ඡාහතස්ස පොසස්ස, චක්කං භමති මත්ථකෙ''ති.

තත්ථ **චතුබ්භි අට්ඨජ්ඣගමාති** සමුද්දන්තරෙ චතස්සො විමානපෙතියො ලභිත්වා තාහි අසන්තුට්ඨො අත්‍රිච්ඡතාය පරතො ගන්ත්වා අපරා අට්ඨ අධිගතොසීති අත්ථො. සෙසපදද්වයෙපි එසෙව නයො. **අත්‍රිච්ඡං චක්කමාසදොති** එවං සකලාභෙන අසන්තුට්ඨො අත්‍ර අත්‍ර ඉච්ඡන්තො පරතො පරතො ලාභං පත්ථෙන්තො ඉදානි චක්කමාසදො ඉදං

උරචක්කං පත්තොසි. තස්ස තෙ එවං **ඉච්ඡාහතස්ස පොසස්ස** තණ්හාය හතස්ස උපහතස්ස තව **චක්කං භමති මත්ථකෙ**. පාසාණචක්කං, අයචක්කන්ති ඉමෙසු ද්වීසු ඛුරධාරං අයචක්කං තස්ස මත්ථකෙ පුනප්පුනං පතනවසෙන භමන්තං දිස්වා එවමාහ. වත්වා ච පන අත්තනො දෙවලොකමෙව ගතො. සොපි නෙරයිකසත්තො අත්තනො පාපෙ ඛීණෙ යථාකම්මං ගතො.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා මිත්තවින්දකො දුබ්බචභික්ඛු අහොසි, දෙවපුත්තො පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

මිත්තවින්දකජාතකවණ්ණනා චතුත්ථා.

[105] 5. දුබ්බලකට්ඨජාතකවණ්ණනා

බහුම්පෙතං වනෙ කට්ඨන්ති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො එකං උත්තසිතභික්ඛුං ආරබ්භ කථෙසි. සො කිර සාවත්ථිවාසී එකො කුලපුත්තො සත්ථු ධම්මදෙසනං සුත්වා පබ්බජිත්වා මරණභීරුකො අහොසි, රත්තිට්ඨානදිවාට්ඨානෙසු වාතස්ස වා වීජන්තස්ස සුක්ඛදණ්ඩකස්ස වා පතන්තස්ස පක්ඛිචතුප්පදානං වා සද්දං සුත්වා මරණභයතජ්ජිතො මහාරවං රවන්තො පලායති. තස්ස හි ‘‘මරිතබ්බං මයා’’ති සතිමත්තම්පි නත්ථි. සචෙ හි සො ‘‘අහං මරිස්සාමී’’ති ජානෙය්‍ය, න මරණං භායෙය්‍ය. මරණස්සතිකම්මට්ඨානස්ස පන තස්ස අභාවිතත්තාව භායති . තස්ස සො මරණභීරුකභාවො භික්ඛුසඞ්ඝෙ පාකටො ජාතො.

අථෙකදිවසං ධම්මසභායං භික්ඛූ කථං සමුට්ඨාපෙසුං ‘‘ආවුසො, අසුකො නාම භික්ඛු මරණභීරුකො මරණං භායති, භික්ඛුනා නාම ‘අවස්සං මයා මරිතබ්බ’න්ති මරණස්සතිකම්මට්ඨානං භාවෙතුං වට්ටතී’’ති. සත්ථා ආගන්ත්වා ‘‘කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්නිසින්නා’’ති පුච්ඡිත්වා ‘‘ඉමාය නාමා’’ති වුත්තෙ තං භික්ඛුං පක්කොසාපෙත්වා ‘‘සච්චං කිර ත්වං මරණභීරුකො’’ති පුච්ඡිත්වා ‘‘සච්චං, භන්තෙ’’ති වුත්තෙ ‘‘භික්ඛවෙ, මා එතස්ස භික්ඛුනො අනත්තමනා හොථ, නායං ඉදානෙව මරණභීරුකො, පුබ්බෙපි මරණභීරුකොයෙවා’’ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො හිමවන්තෙ රුක්ඛදෙවතා හුත්වා නිබ්බත්ති. තස්මිං කාලෙ බාරාණසිරාජා අත්තනො මඞ්ගලහත්ථිං ආනෙඤ්ජකාරණං සික්ඛාපෙතුං හත්ථාචරියානං අදාසි. තං ආළානෙ නිච්චලං බන්ධිත්වා තොමරහත්ථා මනුස්සා පරිවාරෙත්වා ආනෙඤ්ජකාරණං කාරෙන්ති. සො තං කාරණං කාරියමානො වෙදනං අධිවාසෙතුං අසක්කොන්තො ආළානං භින්දිත්වා මනුස්සෙ පලාපෙත්වා හිමවන්තං පාවිසි. මනුස්සා තං ගහෙතුං අසක්කොන්තා නිවත්තිංසු. සො තත්ථ මරණභීරුකො අහොසි, වාතසද්දානි සුත්වා කම්පමානො මරණභයතජ්ජිතො සොණ්ඩං විධුනිත්වා වෙගෙන පලායති, ආළානෙ බන්ධිත්වා ආනෙඤ්ජකාරණං කරණකාලො වියස්ස හොති, කායස්සාදං වා චිත්තස්සාදං වා අලභන්තො කම්පමානො විචරති.

රුක්ඛදෙවතා තං දිස්වා ඛන්ධවිටපෙ ඨත්වා ඉමං ගාථමාහ –

105. ‘‘බහුම්පෙතං වනෙ කට්ඨං, වාතො භඤ්ජති දුබ්බලං;
තස්ස චෙ භායසි නාග, කිසො නූන භවිස්සසී’’ති.

තත්ථායං පිණ්ඩත්ථො – යං එතං දුබ්බලං කට්ඨං පුරත්ථිමාදිභෙදො වාතො භඤ්ජති, තං ඉමස්මිං වනෙ බහුං සුලභං, තත්ථ තත්ථ සංවිජ්ජති. සචෙ ත්වං තස්ස භායසි, එවං සන්තෙ නිච්චං භීතො මංසලොහිතක්ඛයං පත්වා කිසො නූන භවිස්සසි, ඉමස්මිං පන වනෙ තව භයං නාම නත්ථි, තස්මා ඉතො පට්ඨාය මා භායීති.

එවං දෙවතා තස්ස ඔවාදං අදාසි, සොපි තතො පට්ඨාය නිබ්භයො අහොසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙ සො භික්ඛු සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨහි. ‘‘තදා නාගො අයං භික්ඛු අහොසි, රුක්ඛදෙවතා පන අහමෙව අහොසී’’න්ති.

දුබ්බලකට්ඨජාතකවණ්ණනා පඤ්චමා.

[106] 6. උදඤ්චනීජාතකවණ්ණනා

සුඛං වත මං ජීවන්තන්ති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො ථුල්ලකුමාරිකාපලොභනං ආරබ්භ කථෙසි. වත්ථු තෙරසකනිපාතෙ **චූළනාරදකස්සපජාතකෙ** (ජා. 1.13.40 ආදයො) ආවි භවිස්සති. තං පන භික්ඛුං සත්ථා ‘‘සච්චං කිර ත්වං භික්ඛු උක්කණ්ඨිතොසී’’ති පුච්ඡිත්වා ‘‘සච්චං, භගවා’’ති වුත්තෙ ‘‘කත්ථ තෙ චිත්තං පටිබද්ධ’’න්ති පුච්ඡි. සො ‘‘එකිස්සා ථුල්ලකුමාරිකායා’’ති ආහ. අථ නං සත්ථා ‘‘අයං තෙ භික්ඛු අනත්ථකාරිකා, පුබ්බෙපි ත්වං එතං නිස්සාය සීලබ්‍යසනං පත්වා කම්පන්තො විචරමානො පණ්ඩිතෙ නිස්සාය සුඛං ලභී’’ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙති අතීතවත්ථුපි චූළනාරදකස්සපජාතකෙයෙව ආවි භවිස්සති. තදා පන බොධිසත්තො සායං ඵලාඵලෙ ආදාය ආගන්ත්වා පණ්ණසාලාද්වාරං විවරිත්වා පවිසිත්වා පුත්තං චූළතාපසං එතදවොච ‘‘තාත, ත්වං අඤ්ඤෙසු දිවසෙසු දාරූනි ආහරසි, පානීයං පරිභොජනීයං ආහරසි, අග්ගිං කරොසි, අජ්ජ පන

එකම්පි අකත්වා කස්මා දුම්මුඛො පජ්ඣායන්තො නිපන්නොසී''ති? ''තාත, තුම්හෙසු ඵලාඵලත්ථාය ගතෙසු එකා ඉත්ථී ආගන්ත්වා මං පලොභෙත්වා ආදාය ගන්තුං ආරභි, අහං පන 'තුම්හෙහි විස්සජ්ජිතො ගමිස්සාමී'ති න ගච්ඡිං, අසුකට්ඨානෙ පන නං නිසීදාපෙත්වා ආගතොම්හි, ඉදානි ගච්ඡාමහං තාතා''ති. බොධිසත්තො ''න සක්කා එතං නිවත්තෙතු''න්ති ඤත්වා ''තෙන හි, තාත, ගච්ඡ, එසා පන තං නෙත්වා යදා මච්ඡමංසාදීනි වා ඛාදිතුකාමා භවිස්සති, සප්පිලොණතණ්ඩුලාදීහි වා පනස්සා අත්ථො භවිස්සති, තදා 'ඉදඤ්චිදඤ්චාහරා'ති තං කිලමෙස්සති. තදා මය්හං ගුණං සරිත්වා පලායිත්වා ඉධෙව ආගච්ඡෙය්‍යාසී''ති විස්සජ්ජෙසි. සො තාය සද්ධිං මනුස්සපථං අගමාසි. අථ නං සා අත්තනො වසං ගමෙත්වා ''මංසං ආහර, මච්ඡං ආහරා''ති යෙන යෙන අත්ථිකා හොති, තං තං ආහරාපෙති. තදා සො ''අයං මං අත්තනො දාසං විය කම්මකාරං විය ච කත්වා පීළෙතී''ති පලායිත්වා පිතු සන්තිකං ආගන්ත්වා පිතරං වන්දිත්වා ඨිතකොව ඉමං ගාථමාහ –

106. ''සුඛං වත මං ජීවන්තං, පචමානා උදඤ්චනී;
චොරී ජායප්පවාදෙන, තෙලං ලොණඤ්ච යාචතී''ති.

තත්ථ **සුඛං වත මං ජීවන්තන්**ති තාත, තුම්හාකං සන්තිකෙ මං සුඛං ජීවන්තං. **පචමානාති** තාපයමානා පීළයමානා, යං යං වා ඛාදිතුකාමා හොති, තං තං පචමානා. උදකං අඤ්චන්ති එතායාති **උදඤ්චනී,** චාටිතො වා කූපතො වා උදකඋස්සිඤ්චනඝටිකායෙතං නාමං. සා පන උදඤ්චනී විය, උදකං විය ඝටිකා, යෙන යෙනත්ථිකා හොති, තං තං ආකඩ්ඪතියෙවාති අත්ථො . **චොරී ජායප්පවාදෙනාති** ''භරියා''ති නාමෙන එකා චොරී මං මධුරවචනෙන උපලාපෙත්වා තත්ථ නෙත්වා **තෙලං ලොණඤ්ච** යඤ්ච අඤ්ඤං ඉච්ඡති, තං සබ්බං **යාචති,** දාසං විය කම්මකාරං විය ච කත්වා ආහරාපෙතීති තස්සා අගුණං කථෙසි.

අථ නං බොධිසත්තො අස්සාසෙත්වා ''හොතු, තාත, එහි ත්වං මෙත්තං භාවෙහි, කරුණං භාවෙහී''ති චත්තාරො බ්‍රහ්මවිහාරෙ ආචික්ඛි, ආචික්ඛිත්වා කසිණපරිකම්මං ආචික්ඛි. සො න චිරස්සෙව අභිඤ්ඤා ච සමාපත්තියො ච උප්පාදෙත්වා බ්‍රහ්මවිහාරෙ භාවෙත්වා සද්ධිං පිතරා බ්‍රහ්මලොකෙ නිබ්බත්ති.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙ සො භික්ඛු සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨහි.

''තදා ථුල්ලකුමාරිකාව එතරහි ථුල්ලකුමාරිකා. චූළතාපසො උක්කණ්ඨිතභික්ඛු අහොසි, පිතා පන අහමෙව අහොසි''න්ති.

උදඤ්චනීජාතකවණ්ණනා ඡට්ඨා.

[107] 7. සාලිත්තකජාතකවණ්ණනා

සාධු ඛො සිප්පකං නාමාති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො එකං හංසපහරනකං භික්ඛුං ආරබ්භ කථෙසි. සො කිරෙකො සාවත්ථිවාසී කුලපුත්තො සාලිත්තකසිප්පෙ නිප්ඵත්තිං පත්තො. ''සාලිත්තකසිප්ප''න්ති සක්ඛරාඛිපනසිප්පං වුච්චති. සො එකදිවසං ධම්මං සුත්වා සාසනෙ උරං දත්වා පබ්බජිත්වා උපසම්පදං ලභි, න පන සික්ඛාකාමො, න පටිපත්තිසාධකො අහොසි. සො එකදිවසං එකං දහරභික්ඛුං ආදාය අචිරවතිං ගන්ත්වා න්හායිත්වා නදීතීරෙ අට්ඨාසි. තස්මිං සමයෙ ද්වෙ සෙතහංසා ආකාසෙන ගච්ඡන්ති. සො තං දහරං ආහ ''ඉමං පච්ඡිමහංසං සක්ඛරාය අක්ඛිම්හි පහරිත්වා පාදමූලෙ පාතෙමී''ති. ඉතරො ''කථං පාතෙස්සසි, න සක්ඛිස්සසි පහරිතු''න්ති ආහ. ඉතරො ''තිට්ඨතු තාවස්ස ඔරතො අක්ඛි, පරතො අක්ඛිම්හි තං පහරාමී''ති. ඉදානි පන ත්වං අසන්තං කථෙසීති. ''තෙන හි උපධාරෙහී''ති එකං තිඛිණසක්ඛරං ගහෙත්වා අඞ්ගුලියා පරියන්තෙ කත්වා තස්ස හංසස්ස පච්ඡතො ඛිපි. සා ''රු''න්ති සද්දං අකාසි, හංසො ''පරිස්සයෙන භවිතබ්බ''න්ති නිවත්තිත්වා සද්දං සොතුං ආරභි. ඉතරො තස්මිං ඛණෙ එකං වට්ටසක්ඛරං ගහෙත්වා තස්ස නිවත්තිත්වා ඔලොකෙන්තස්ස පරභාගෙ අක්ඛිං පහරි. සක්ඛරා ඉතරම්පි අක්ඛිං විනිවිජ්ඣිත්වා ගතා. හංසො මහාරවං රවන්තො පාදමූලෙයෙව පති. තතො තතො භික්ඛූ ආගන්ත්වා ගරහිත්වා ''අනනුච්ඡවිකං තෙ කත''න්ති සත්ථු සන්තිකං නෙත්වා ''භන්තෙ, ඉමිනා ඉදං නාම කත''න්ති තමත්ථං ආරොචෙසුං. සත්ථා තං භික්ඛුං ගරහිත්වා ''න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙවෙස එතස්මිං සිප්පෙ කුසලො, පුබ්බෙපි කුසලොයෙව අහොසී''ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො තස්ස අමච්චො අහොසි. තස්මිං කාලෙ රඤ්ඤො පුරොහිතො අතිමුඛරො හොති බහුභාණී, තස්මිං කථෙතුං ආරද්ධෙ අඤ්ඤෙ ඔකාසමෙව න ලභන්ති. රාජා චින්තෙසි ''කදා නු ඛො එතස්ස වචනුපච්ඡෙදකං කඤ්චි ලභිස්සාමී''ති. සො තතො පට්ඨාය තථාරූපං එකං උපධාරෙන්තො විචරති. තස්මිං කාලෙ බාරාණසියං එකො පීඨසප්පී සක්ඛරාඛිපනසිප්පෙ නිප්ඵත්තිං පත්තො හොති. ගාමදාරකා තං රථකං ආරොපෙත්වා ආකඩ්ඪමානා බාරාණසිනගරද්වාරමූලෙ එකො විටපසම්පන්නො මහානිග්‍රොධො අත්ථි, තත්ථ ආනෙත්වා සම්පරිවාරෙත්වා කාකණිකාදීනි දත්වා ''හත්ථිරූපකං කර, අස්සරූපකං කරා''ති වදන්ති. සො සක්ඛරා ඛිපිත්වා ඛිපිත්වා නිග්‍රොධපණ්ණෙසු නානාරූපානි දස්සෙති, සබ්බානි පණ්ණානි ඡිද්දාවඡිද්දානෙව අහෙසුං.

අථ බාරාණසිරාජා උය්‍යානං ගච්ඡන්තො තං ඨානං පාපුණි. උස්සාරණාභයෙන සබ්බෙ දාරකා පලායිංසු, පීඨසප්පී තත්ථෙව නිපජ්ජි. රාජා නිග්‍රොධමූලං පත්වා රථෙ නිසින්නො පත්තානං ඡිද්දතාය ඡායං කබරකබරං දිස්වා

ඔලොකෙන්තො සබ්බෙසං පත්තානං ඡිද්දභාවං දිස්වා ‘‘කෙනෙතානි එවං කතානී’’ති පුච්ඡි. ‘‘පීඨසප්පිනා, දෙවා’’ති. රාජා ‘‘ඉමං නිස්සාය බ්‍රාහ්මණස්ස වචනුපච්ඡෙදං කාතුං සක්කා භවිස්සතී’’ති චින්තෙත්වා ‘‘කහං, භණෙ, පීඨසප්පී’’ති පුච්ඡි. විචිනන්තා මූලන්තරෙ නිපන්නං දිස්වා ‘‘අයං, දෙවා’’ති ආහංසු. රාජා නං පක්කොසාපෙත්වා පරිසං උස්සාරෙත්වා පුච්ඡි ‘‘අම්හාකං සන්තිකෙ එකො මුඛරබ්‍රාහ්මණො අත්ථි, සක්ඛිස්සසි තං නිස්සද්දං කාතු’’න්ති. නාළිමත්තා අජලණ්ඩිකා ලභන්තො සක්ඛිස්සාමි, දෙවාති. රාජා පීඨසප්පිං ඝරං නෙත්වා අන්තොසාණියං නිසීදාපෙත්වා සාණියං ඡිද්දං කාරෙත්වා බ්‍රාහ්මණස්ස ඡිද්දාභිමුඛං ආසනං පඤ්ඤපෙත්වා නාළිමත්තා සුක්ඛා අජලණ්ඩිකා පීඨසප්පිස්ස සන්තිකෙ ඨපාපෙත්වා බ්‍රාහ්මණං උපට්ඨානකාලෙ ආගතං තස්මිං ආසනෙ නිසීදාපෙත්වා කථං සමුට්ඨාපෙසි. බ්‍රාහ්මණො අඤ්ඤෙසං ඔකාසං අදත්වා රඤ්ඤා සද්ධිං කථෙතුං ආරභි. අථස්ස සො පීඨසප්පී සාණිච්ඡිද්දෙන එකෙකං අජලණ්ඩිකං පච්ඡියං පවෙසෙන්තො විය තාලුතලම්හියෙව පාතෙති, බ්‍රාහ්මණො ආගතාගතං නාළියං තෙලං පවෙසෙන්තො විය ගිලති, සබ්බා පරික්ඛයං ගමිංසු. තස්සෙතා නාළිමත්තා අජලණ්ඩිකා කුච්ඡිං පවිට්ඨා අඩ්ඪාළ්හකමත්තා අහෙසුං.

රාජා තාසං පරික්ඛීණභාවං ඤත්වා ආහ – ‘‘ආචරිය, තුම්හෙ අතිමුඛරතාය නාළිමත්තා අජලණ්ඩිකා ගිලන්තා කිඤ්චි න ජානිත්ථ, ඉතො දානි උත්තරි ජීරාපෙතුං න සක්ඛිස්සථ. ගච්ඡථ, පියඞ්ගුදකං පිවිත්වා ඡඩ්ඩෙත්වා අත්තානං අරොගං කරොථා’’ති බ්‍රාහ්මණො තතො පට්ඨාය පිහිතමුඛො විය හුත්වා කථෙන්තෙනාපි සද්ධිං අකථනසීලො අහොසි. රාජා ‘‘ඉමිනා මෙ කණ්ණසුඛං කත’’න්ති පීඨසප්පිස්ස සතසහස්සුට්ඨානකෙ චතූසු දිසාසු චත්තාරො ගාමෙ අදාසි. බොධිසත්තො රාජානං උපසඞ්කමිත්වා ‘‘දෙව, සිප්පං නාම ලොකෙ පණ්ඩිතෙහි උග්ගහිතබ්බං, පීඨසප්පිනා සාලිත්තකමත්තෙනාපි අයං සම්පත්ති ලද්ධා’’ති වත්වා ඉමං ගාථමාහ –

107. ‘‘සාධුං ඛො සිප්පකං නාම, අපි යාදිස කීදිසං;
පස්ස ඛඤ්ජප්පහාරෙන, ලද්ධා ගාමා චතුද්දිසා’’ති.

තත්ථ **පස්ස ඛඤ්ජප්පහාරෙනාති** පස්ස, මහාරාජ, ඉමිනා ඛඤ්ජපීඨසප්පිනා අජලණ්ඩිකාපහාරෙන චතුද්දිසා චත්තාරො ගාමා ලද්ධා, අඤ්ඤෙසං සිප්පානං කො ආනිසංසපරිච්ඡෙදොති සිප්පගුණං කථෙසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා පීඨසප්පී අයං භික්ඛු අහොසි, රාජා ආනන්දො, පණ්ඩිතාමච්චො පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

සාලිත්තකජාතකවණ්ණනා සත්තමා.

[108] 8. බාහියජාතකවණ්ණනා

සික්ඛෙය්‍ය සික්ඛිතබ්බානීති ඉදං සත්ථා වෙසාලිං උපනිස්සාය මහාවනෙ කූටාගාරසාලායං විහරන්තො එකං ලිච්ඡවිං ආරබ්භ කථෙසි. සො කිර ලිච්ඡවිරාජා සද්ධො පසන්නො බුද්ධප්පමුඛං භික්ඛුසඞ්ඝං නිමන්තෙත්වා අත්තනො නිවෙසනෙ මහාදානං පවත්තෙසි. භරියා පනස්ස ථූලඞ්ගපච්චඞ්ගා උද්ධුමාතකනිමිත්තසදිසා අනාකප්පසම්පන්නා අහොසි. සත්ථා භත්තකිච්චාවසානෙ අනුමොදනං කත්වා විහාරං ගන්ත්වා භික්ඛූනං ඔවාදං දත්වා ගන්ධකුටිං පාවිසි. භික්ඛූ ධම්මසභායං කථං සමුට්ඨාපෙසුං ‘‘ආවුසො, තස්ස නාම ලිච්ඡවිරඤ්ඤො තාව අභිරූපස්ස තාදිසා භරියා ථූලඞ්ගපච්චඞ්ගා අනාකප්පසම්පන්නා, කථං සො තාය සද්ධිං අභිරමතී’’ති. සත්ථා ආගන්ත්වා ‘‘කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්නිසින්නා’’ති පුච්ඡිත්වා ‘‘ඉමාය නාමා’’ති වුත්තෙ ‘‘න, භික්ඛවෙ, එස ඉදානෙව, පුබ්බෙපි ථූලසරීරාය එව ඉත්ථියා සද්ධිං අභිරමී’’ති වත්වා තෙහි යාචිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො තස්ස අමච්චො අහොසි. අථෙකා ජනපදිත්ථී ථූලසරීරා අනාකප්පසම්පන්නා භතිං කුරුමානා රාජඞ්ගණස්ස අවිදූරෙන ගච්ඡමානා සරීරවළඤ්ජපීළිතා හුත්වා නිවත්ථසාටකෙන සරීරං පටිච්ඡාදෙත්වා නිසීදිත්වා සරීරවළඤ්ජං මුඤ්චිත්වා ඛිප්පමෙව උට්ඨාසි. තස්මිං ඛණෙ බාරාණසිරාජා වාතපානෙන රාජඞ්ගණං ඔලොකෙන්තො තං දිස්වා චින්තෙසි ‘‘අයං එවරූපෙ අඞ්ගණට්ඨානෙ සරීරවළඤ්ජං මුඤ්චමානා හිරොත්තප්පං අප්පහාය නිවාසනෙනෙව පටිච්ඡන්නා හුත්වා සරීරවළඤ්ජං මොචෙත්වා ඛිප්පං උට්ඨිතා, ඉමාය නිරොගාය භවිතබ්බං, එතිස්සා වත්ථු විසදං භවිස්සති, විසදෙ පන වත්ථුස්මිං එකො පුත්තො ලබ්භමානො විසදො පුඤ්ඤවා භවිස්සති, ඉමං මයා අග්ගමහෙසිං කාතුං වට්ටතී’’ති. සො තස්සා අපරිග්ගහිතභාවං ඤත්වා ආහරාපෙත්වා අග්ගමහෙසිට්ඨානං අදාසි. සා තස්ස පියා අහොසි මනාපා, න චිරස්සෙව එකං පුත්තං විජායි. සො පනස්සා පුත්තො චක්කවත්තී රාජා අහොසි.

බොධිසත්තො තස්සා සම්පත්තිං දිස්වා තථාරූපං වචනොකාසං ලභිත්වා ‘‘දෙව, සික්ඛිතබ්බයුත්තකං නාම සිප්පං කස්මා න සික්ඛිතබ්බං, යත්‍ර හි නාමායං මහාපුඤ්ඤා හිරොත්තප්පං අප්පහාය පටිච්ඡන්නාකාරෙන සරීරවළඤ්ජං කුරුමානා තුම්හෙ ආරාධෙත්වා එවරූපං සම්පත්තිං පත්තා’’ති වත්වා සික්ඛිතබ්බයුත්තකානං සිප්පානං වණ්ණං කථෙන්තො ඉමං ගාථමාහ –

108. ‘‘සික්ඛෙය්‍ය සික්ඛිතබ්බානි, සන්ති සච්ඡන්දිනො ජනා;
බාහියා හි සුහන්නෙන, රාජානමභිරාධයී’’ති.

තත්ථ **සන්ති සච්ඡන්දිනො ජනාති** තෙසු තෙසු සිප්පෙසු සච්ඡන්දා ජනා අත්ථියෙව. **බාහියාති** බහිජනපදෙ ජාතා සංවඩ්ඪා ඉත්ථී. **සුහන්නෙනාති** හිරොත්තප්පං අප්පහාය පටිච්ඡන්නෙනාකාරෙන හන්නං සුහන්නං නාම, තෙන සුහන්නෙන. **රාජානමභිරාධයීති** දෙවං අභිරාධයිත්වා ඉමං සම්පත්තිං පත්තාති. එවං මහාසත්තො සික්ඛිතබ්බයුත්තකානං සිප්පානං ගුණං කථෙසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා ජයම්පතිකා එතරහිපි ජයම්පතිකාව, පණ්ඩිතාමච්චො පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

බාහියජාතකවණ්ණනා අට්ඨමා.

[109] 9. කුණ්ඩකපූවජාතකවණ්ණනා

යථන්නො පුරිසො හොතීති ඉදං සත්ථා සාවත්ථියං විහරන්තො මහාදුග්ගතං ආරබ්භ කථෙසි. සාවත්ථියඤ්හි කදාචි එකමෙව කුලං බුද්ධප්පමුඛස්ස භික්ඛුසඞ්ඝස්ස දානං දෙති, කදාචි තීණි චත්තාරි එකතො හුත්වා, කදාචි ගණබන්ධනෙන, කදාචි වීථිසභාගෙන, කදාචි සකලනගරං ඡන්දකං සංහරිත්වා. තදා පන වීථිභත්තං නාම අහොසි. අථ මනුස්සා බුද්ධප්පමුඛස්ස භික්ඛුසඞ්ඝස්ස යාගුං දත්වා ‘‘ඛජ්ජකං ආහරථා’’ති ආහංසු. තදා පනෙකො පරෙසං භතිකාරකො දුග්ගතමනුස්සො තස්සං වීථියං වසමානො චින්තෙසි ‘‘අහං යාගුං දාතුං න සක්ඛිස්සාමි, ඛජ්ජකං පන දස්සාමී’’ති සණ්හසණ්හං කුණ්ඩකං වඩ්ඪාපෙත්වා උදකෙන තෙමෙත්වා අක්කපණ්ණෙන වෙඨෙත්වා කුක්කුළෙ පචිත්වා ‘‘ඉදං බුද්ධස්ස දස්සාමී’’ති තං ආදාය ගන්ත්වා සත්ථු සන්තිකෙ ඨිතො ‘‘ඛජ්ජකං ආහරථා’’ති එකස්මිං වචනෙ වුත්තමත්තෙ සබ්බපඨමං ගන්ත්වා තං පූවං සත්ථු පත්තෙ පතිට්ඨාපෙසි, සත්ථා අඤ්ඤෙහි දීයමානං ඛජ්ජකං අග්ගහෙත්වා තමෙව පූවඛජ්ජකං පරිභුඤ්ජි.

තස්මිංයෙව පන ඛණෙ ‘‘සම්මාසම්බුද්ධෙන කිර මහාදුග්ගතස්ස කුණ්ඩකඛජ්ජකං අජිගුච්ඡිත්වා අමතං විය පරිභුත්ත’’න්ති සකලනගරං එකකොලාහලං අහොසි. රාජරාජමහාමත්තාදයො අන්තමසො දොවාරිකෙ උපාදාය සබ්බෙව සන්නිපතිත්වා සත්ථාරං වන්දිත්වා මහාදුග්ගතං උපසඞ්කමිත්වා ‘‘හන්ද භො, සතං ගහෙත්වා, ද්වෙ සතානි ගහෙත්වා, පඤ්ච සතානි ගහෙත්වා අම්හාකං පත්තිං දෙහී’’ති වදිංසු. සො ‘‘සත්ථාරං පටිපුච්ඡිත්වා ජානිස්සාමී’’ති සත්ථු සන්තිකං ගන්ත්වා තමත්ථං ආරොචෙසි. සත්ථා ‘‘ධනං ගහෙත්වා වා අග්ගහෙත්වා වා සබ්බසත්තානං පත්තිං දෙහී’’ති ආහ. සො ධනං ගහෙතුං ආරභි. මනුස්සා දිගුණචතුග්ගුණඅට්ඨගුණාදිවසෙන දදන්තා නව හිරඤ්ඤකොටියො අදංසු. සත්ථා අනුමොදනං කත්වා විහාරං ගන්ත්වා භික්ඛූහි වත්තෙ දස්සිතෙ සුගතොවාදං දත්වා ගන්ධකුටිං පාවිසි. රාජා සායන්හසමයෙ මහාදුග්ගතං පක්කොසාපෙත්වා සෙට්ඨිට්ඨානෙන පූජෙසි.

භික්ඛූ ධම්මසභායං කථං සමුට්ඨාපෙසුං ‘‘ආවුසො, සත්ථා මහාදුග්ගතෙන දින්නං කුණ්ඩකපූවං අජිගුච්ඡන්තො අමතං විය පරිභුඤ්ජි, මහාදුග්ගතොපි බහුධනඤ්ච සෙට්ඨිට්ඨානඤ්ච ලභිත්වා මහාසම්පත්තිං පත්තො’’ති. සත්ථා ආගන්ත්වා ‘‘කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්නිසින්නා’’ති පුච්ඡිත්වා ‘‘ඉමාය නාමා’’ති වුත්තෙ ‘‘න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව මයා අජිගුච්ඡන්තෙන තස්ස කුණ්ඩකපූවො පරිභුත්තො, පුබ්බෙපි රුක්ඛදෙවතාය හුත්වා පරිභුත්තොයෙව, තදාපි චෙස මං නිස්සාය සෙට්ඨිට්ඨානං අලත්ථෙවා’’ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො එකස්මිං ඨානෙ එරණ්ඩරුක්ඛෙ රුක්ඛදෙවතා හුත්වා නිබ්බත්ති. තදා තස්මිං ගාමකෙ මනුස්සා දෙවතාමඞ්ගලිකා හොන්ති. අථෙකස්මිං ඡණෙ සම්පත්තෙ මනුස්සා අත්තනො අත්තනො රුක්ඛදෙවතානං බලිකම්මං අකංසු. අථෙකො දුග්ගතමනුස්සො තෙ මනුස්සෙ රුක්ඛදෙවතා පටිජග්ගන්තෙ දිස්වා එකං එරණ්ඩරුක්ඛං පටිජග්ගි. තෙ මනුස්සා අත්තනො අත්තනො දෙවතානං නානප්පකාරානි මාලාගන්ධවිලෙපනාදීනි චෙව ඛජ්ජභොජ්ජානි ච ආදාය ගච්ඡිංසු. සො පන කුණ්ඩකපූවඤ්චෙව උළුඞ්කෙන ච උදකං ආදාය ගන්ත්වා එරණ්ඩරුක්ඛස්ස අවිදූරෙ ඨත්වා චින්තෙසි ‘‘දෙවතා නාම දිබ්බඛජ්ජකානි ඛාදන්ති, මය්හං දෙවතා ඉමං කුණ්ඩකපූවං න ඛාදිස්සති, කිං ඉමං අකාරණෙන නාසෙමි, අහමෙව නං ඛාදිස්සාමී’’ති තතොව නිවත්ති. බොධිසත්තො ඛන්ධවිටපෙ ඨත්වා ‘‘භො පුරිස, සචෙ ත්වං ඉස්සරො භවෙය්‍යාසි, මය්හං මධුරඛජ්ජකං දදෙය්‍යාසි. ත්වං පන දුග්ගතො, අහං තව පූවං න ඛාදිත්වා අඤ්ඤං කිං ඛාදිස්සාමි, මා මෙ කොට්ඨාසං නාසෙහී’’ති වත්වා ඉමං ගාථමාහ –

109. ‘‘යථන්නො පුරිසො හොති, තථන්නා තස්ස දෙවතා;
ආහරෙතං කුණ්ඩපූවං, මා මෙ භාගං විනාසයා’’ති.

තත්ථ **යථන්නොති** යථාරූපභොජනො හොති. **තථන්නාති** තස්ස පුරිසස්ස දෙවතාපි තථාරූපභොජනාව හොති. **ආහරෙතං කුණ්ඩපූවන්ති** එතං කුණ්ඩකෙන පක්කපූවං ආනෙහි, මය්හං භාගං මා විනාසෙහීති.

සො නිවත්තිත්වා බොධිසත්තං ඔලොකෙත්වා බලිකම්මමකාසි. බොධිසත්තො තතො ඔජං පරිභුඤ්ජිත්වා ‘‘පුරිස, ත්වං කිමත්ථං මං පටිජග්ගසී’’ති ආහ. ‘‘දුග්ගතොම්හි, සාමි, තං නිස්සාය දුග්ගතභාවතො මුච්චිතුකාමතාය පටිජග්ගාමී’’ති. ‘‘භො පුරිස, මා චින්තයි, තයා කතඤ්ඤුස්ස කතවෙදිනො පූජා කතා, ඉමං එරණ්ඩං පරික්ඛිපිත්වා නිධිකුම්භියො ගීවාය ගීවං ආහච්ච ඨිතා. ත්වං රඤ්ඤො ආචික්ඛිත්වා සකටෙහි ධනං ආහරාපෙත්වා රාජඞ්ගණෙ රාසිං කාරෙහි, රාජා තෙ තුස්සිත්වා සෙට්ඨිට්ඨානං දස්සතී’’ති වත්වා බොධිසත්තො අන්තරධායි. සො තථා අකාසි. රාජාපි තස්ස සෙට්ඨිට්ඨානං අදාසි. ඉති සො බොධිසත්තං නිස්සාය මහාසම්පත්තිං පත්වා යථාකම්මං ගතො.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා දුග්ගතො එතරහි දුග්ගතොව, එරණ්ඩරුක්ඛදෙවතා පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

කුණ්ඩකපූවජාතකවණ්ණනා නවමා.

[110] 10. සබ්බසංහාරකපඤ්හජාතකවණ්ණනා

සබ්බසංහාරකො නත්ථීති අයං සබ්බසංහාරකපඤ්හො සබ්බාකාරෙන උමඞ්ගජාතකෙ ආවි භවිස්සතීති.

සබ්බසංහාරකපඤ්හජාතකවණ්ණනා දසමා.

පරොසතවග්ගො එකාදසමො.

තස්සුද්දානං –

පරොසතම්පි පණ්ණිකං, වෙරී ච මිත්තවින්දකං;
දුබ්බලඤ්ච උදඤ්චනී, සාලිත්තම්පි ච බාහියං;
කුණ්ඩකපූවසබ්බසංහාරකන්ති.

12. හංචිවග්ගො

[111] 1. ගද්‍රභපඤ්හජාතකවණ්ණනා

හංචි තුවං එවමඤ්ඤසීති අයම්පි ගද්‍රභපඤ්හො **මහාඋමඞ්ගජාතකෙ**යෙව (ජා. 2.22.590 ආදයො) ආවි භවිස්සති.

ගද්‍රභපඤ්හජාතකවණ්ණනා පඨමා.

[112] 2. අමරාදෙවීපඤ්හජාතකවණ්ණනා

යෙන සත්තුබිලඞ්ගා චාති අයම්පි අමරාදෙවිපඤ්හො නාම තත්ථෙව ආවි භවිස්සති.

අමරාදෙවීපඤ්හජාතකවණ්ණනා දුතියා.

[113] 3. සිඞ්ගාලජාතකවණ්ණනා

සද්දහාසි සිඞ්ගාලස්සාති ඉදං සත්ථා වෙළුවනෙ විහරන්තො දෙවදත්තං ආරබ්භ කථෙසි. තස්මිඤ්හි සමයෙ භික්ඛූ ධම්මසභායං සන්නිපතිත්වා ‘‘ආවුසො, දෙවදත්තෙන පඤ්ච භික්ඛුසතානි ආදාය ගයාසීසං ගන්ත්වා ‘යං සමණො ගොතමො කරොති, න සො ධම්මො. යමහං කරොමි, අයමෙව ධම්මො’ති තෙ භික්ඛූ අත්තනො ලද්ධිං ගාහාපෙත්වා ඨානප්පත්තං මුසාවාදං කත්වා සඞ්ඝං භින්දිත්වා එකසීමාය ද්වෙ උපොසථා කතා’’ති දෙවදත්තස්ස අගුණකථං කථෙන්තා නිසීදිංසු. සත්ථා ආගන්ත්වා ‘‘කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්නිසින්නා’’ති පුච්ඡිත්වා ‘‘ඉමාය නාමා’’ති වුත්තෙ ‘‘න, භික්ඛවෙ, දෙවදත්තො ඉදානෙව මුසාවාදී, පුබ්බෙපි මුසාවාදීයෙවා’’ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො සුසානවනෙ රුක්ඛදෙවතා හුත්වා නිබ්බත්ති. තදා බාරාණසියං නක්ඛත්තං ඝුට්ඨං අහොසි. මනුස්සා ‘‘යක්ඛබලිකම්මං කරොමා’’ති තෙසු තෙසු චච්චරරච්ඡාදිට්ඨානෙසු මච්ඡමංසාදීනි විප්පකිරිත්වා කපාලකෙසු බහුං සුරං ඨපයිංසු. අථෙකො සිඞ්ගාලො අඩ්ඪරත්තසමයෙ නිද්ධමනෙන නගරං පවිසිත්වා මච්ඡමංසං ඛාදිත්වා සුරං පිවිත්වා පුන්නාගගච්ඡන්තරං පවිසිත්වා යාව අරුණුග්ගමනා නිද්දං ඔක්කමි. සො පබුජ්ඣිත්වා ආලොකං දිස්වා ‘‘ඉදානි නික්ඛමිතුං න සක්කා’’ති මග්ගසමීපං ගන්ත්වා අදිස්සමානො නිපජ්ජිත්වා අඤ්ඤෙ මනුස්සෙ දිස්වාපි කිඤ්චි අවත්වා එකං බ්‍රාහ්මණං මුඛධොවනත්ථාය ගච්ඡන්තං දිස්වා චින්තෙසි ‘‘බ්‍රාහ්මණා නාම ධනලොලා හොන්ති, ඉමං ධනෙන පලොභෙත්වා යථා මං උපකච්ඡකන්තරෙ කත්වා උත්තරාසඞ්ගෙන පටිච්ඡාදෙත්වා නගරා නීහරති, තථා කරිස්සාමී’’ති. සො මනුස්සභාසාය ‘‘බ්‍රාහ්මණා’’ති ආහ. සො නිවත්තිත්වා ‘‘කො මං පක්කොසතී’’ති ආහ. ‘‘අහං, බ්‍රාහ්මණා’’ති. ‘‘කිංකාරණා’’ති. ‘‘බ්‍රාහ්මණ, මය්හං ද්වෙ කහාපණසතානි අත්ථි. සචෙ මං උපකච්ඡකන්තරෙ කත්වා උත්තරාසඞ්ගෙන පටිච්ඡාදෙත්වා යථා න කොචි පස්සති, තථා නගරා නික්ඛාමෙතුං සක්කොසි, තුය්හං තෙ කහාපණෙ දස්සාමී’’ති. බ්‍රාහ්මණො ධනලොභෙන ‘‘සාධූ’’ති සම්පටිච්ඡිත්වා තං තථා කත්වා ආදාය නගරා නික්ඛමිත්වා ථොකං අගමාසි. අථ නං සිඞ්ගාලො පුච්ඡි ‘‘කතරට්ඨානං, බ්‍රාහ්මණා’’ති? ‘‘අසුකං නාමා’’ති. ‘‘අඤ්ඤං ථොකං ඨානං ගච්ඡා’’ති. එවං පුනප්පුනං වදන්තො මහාසුසානං පත්වා ‘‘ඉධ මං ඔතාරෙහී’’ති ආහ. තත්ථ නං ඔතාරෙසි. අථ සිඞ්ගාලො ‘‘තෙන හි, බ්‍රාහ්මණ, උත්තරිසාටකං පත්ථරා’’ති ආහ. සො ධනලොභෙන ‘‘සාධූ’’ති පත්ථරි. අථ නං ‘‘ඉමං රුක්ඛමූලං ඛණාහී’’ති පථවිඛණනෙ යොජෙත්වා බ්‍රාහ්මණස්ස උත්තරිසාටකං අභිරුය්හ චතූසු කණ්ණෙසු ච මජ්ඣෙ චාති පඤ්චසු ඨානෙසු

සරීරනිස්සන්දං පාතෙත්වා මක්ඛෙත්වා චෙව තෙමෙත්වා ච සුසානවනං පාවිසි. බොධිසත්තො රුක්ඛවිටපෙ ඨත්වා ඉමං ගාථමාහ –

113. ‘‘සද්දහාසි සිඞ්ගාලස්ස, සුරාපීතස්ස බ්‍රාහ්මණ;
සිප්පිකානං සතං නත්ථි, කුතො කංසසතා දුවෙ’’ති.

තත්ථ **සද්දහාසීති** සද්දහසි, අයමෙව වා පාඨො, පත්තියායසීති අත්ථො. **සිප්පිකානං සතං නත්ථීති** එතස්ස හි සිප්පිකාසතම්පි නත්ථි. **කුතො කංසසතා දුවෙති** ද්වෙ කහාපණසතානි පනස්ස කුතො එවාති.

බොධිසත්තො ඉමං ගාථං වත්වා ‘‘ගච්ඡ, බ්‍රාහ්මණ, තව සාටකං ධොවිත්වා න්හායිත්වා අත්තනො කම්මං කරොහී’’ති වත්වා අන්තරධායි. බ්‍රාහ්මණො තථා කත්වා ‘‘වඤ්චිතො වතම්හී’’ති දොමනස්සප්පත්තො පක්කාමි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා සිඞ්ගාලො දෙවදත්තො අහොසි, රුක්ඛදෙවතා පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

සිඞ්ගාලජාතකවණ්ණනා තතියා.

[114] 4. මිතචින්තීජාතකවණ්ණනා

බහුචින්තී අප්පචින්තීති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො ද්වෙ මහල්ලකත්ථෙරෙ ආරබ්භ කථෙසි. තෙ කිර ජනපදෙ එකස්මිං අරඤ්ඤාවාසෙ වස්සං වසිත්වා ‘‘සත්ථු දස්සනත්ථාය ගච්ඡිස්සාමා’’ති පාථෙය්‍යං සජ්ජෙත්වා ‘‘අජ්ජ ගච්ඡාම, ස්වෙ ගච්ඡාමා’’ති මාසං අතික්කාමෙත්වා පුන පාථෙය්‍යං සජ්ජෙත්වා තථෙව මාසං, පුන මාසන්ති එවං අත්තනො කුසීතභාවෙන චෙව නිවාසට්ඨානෙ ච අපෙක්ඛාය තයො මාසෙ අතික්කාමෙත්වා තතො නික්ඛමිම ජෙතවනං ගන්ත්වා සභාගට්ඨානෙ පත්තචීවරං පටිසාමෙත්වා සත්ථාරං පස්සිංසු. අථ නෙ භික්ඛූ පුච්ඡිංසු ‘‘චිරං වො, ආවුසො, බුද්ධුපට්ඨානං අකරොන්තානං, කස්මා එවං චිරායිත්ථා’’ති? තෙ තමත්ථං ආරොචෙසුං. අථ නෙසං සො ආලසියකුසීතභාවො භික්ඛුසඞ්ඝෙ පාකටො ජාතො. ධම්මසභායම්පි තෙසං භික්ඛූනමෙව ආලසියභාවං නිස්සාය කථං සමුට්ඨාපෙසුං. සත්ථා ආගන්ත්වා ‘‘කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්නිසින්නා’’ති පුච්ඡිත්වා ‘‘ඉමාය නාමා’’ති වුත්තෙ තෙ පක්කොසාපෙත්වා ‘‘සච්චං කිර තුම්හෙ, භික්ඛවෙ, අලසා කුසීතා’’ති පුච්ඡිත්වා ‘‘සච්චං, භන්තෙ’’ති වුත්තෙ ‘‘න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙවෙතෙ අලසා, පුබ්බෙපි අලසා චෙව නිවාසට්ඨානෙ ච සාලයා සාපෙක්ඛා’’ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බාරාණසිනදියං තයො මච්ඡා අහෙසුං, බහුචින්තී, අප්පචින්තී, මිතචින්තීති තෙසං නාමානි. තෙ අරඤ්ඤතො මනුස්සපථං ආගමිංසු. තත්ථ මිතචින්තී ඉතරෙ ද්වෙ එවමාහ ‘‘අයං මනුස්සපථො නාම සාසඞ්කො සප්පටිභයො, කෙවට්ටා නානප්පකාරානි ජාලකුමිනාදීනි ඛිපිත්වා මච්ඡෙ ගණ්හන්ති, මයං අරඤ්ඤමෙව ගච්ඡාමා’’ති. ඉතරෙ ද්වෙ ජනා අලසතාය චෙව ආමිසගිද්ධතාය ච ‘‘අජ්ජ ගච්ඡාම, ස්වෙ ගච්ඡාමා’’ති තයො මාසෙ අතික්කාමෙසුං. අථ කෙවට්ටා නදියං ජාලං ඛිපිංසු. බහුචින්තී ච අප්පචින්තී ච ගොචරං ගණ්හන්තා පුරතො ගච්ඡන්ති. තෙ අත්තනො අන්ධබාලතාය ජාලගන්ධං අසල්ලක්ඛෙත්වා ජාලකුච්ඡිමෙව පවිසිංසු. මිතචින්තී පච්ඡතො ආගච්ඡන්තො ජාලගන්ධං සල්ලක්ඛෙත්වා තෙසඤ්ච ජාලකුච්ඡිං පවිට්ඨභාවං ඤත්වා ‘‘ඉමෙසං කුසීතානං අන්ධබාලානං ජීවිතදානං දස්සාමී’’ති චින්තෙත්වා බහිපස්සෙන ජාලකුච්ඡිට්ඨානං ගන්ත්වා ජාලකුච්ඡිං ඵාලෙත්වා නික්ඛන්තසදිසො හුත්වා උදකං ආලුළෙන්තො ජාලස්ස පුරතො පතිත්වා පුන ජාලකුච්ඡිං පවිසිත්වා පච්ඡිමභාගෙන ඵාලෙත්වා නික්ඛන්තසදිසො උදකං ආලුළෙන්තො පච්ඡිමභාගෙ පති. කෙවට්ටා ‘‘මච්ඡා ජාලං ඵාලෙත්වා ගතා’’ති මඤ්ඤමානා ජාලකොටියං ගහෙත්වා උක්ඛිපිංසු. තෙ ද්වෙපි මච්ඡා ජාලතො මුච්චිත්වා උදකෙ පතිංසු. ඉති තෙහි මිතචින්තිං නිස්සාය ජීවිතං ලද්ධං.

සත්ථා ඉමං අතීතං ආහරිත්වා අභිසම්බුද්ධො හුත්වා ඉමං ගාථමාහ –

114. ‘‘බහුචින්තී අප්පචින්තී, උභො ජාලෙ අබජ්ඣරෙ;
මිතචින්තී පමොචෙසි, උභො තත්ථ සමාගතා’’ති.

තත්ථ **බහුචින්තීති** බහුචින්තනතාය විතක්කබහුලතාය එවංලද්ධනාමො. ඉතරෙසුපි ද්වීසු අයමෙව නයො. **උභො තත්ථ සමාගතාති** මිතචින්තිං නිස්සාය ලද්ධජීවිතා තත්ථ උදකෙ පුන උභොපි ජනා මිතචින්තිනා සද්ධිං සමාගතාති අත්ථො.

එවං සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙ මහල්ලකා භික්ඛූ සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨහිංසු. තදා බහුචින්තී ච අප්පචින්තී ච ඉමෙ ද්වෙ අහෙසුං, මිතචින්තී පන අහමෙව අහොසින්ති.

මිතචින්තීජාතකවණ්ණනා චතුත්ථා.

[115] 5. අනුසාසිකජාතකවණ්ණනා

යායඤ්ඤෙ මනුසාසතීති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො එකං අනුසාසිකං භික්ඛුනිං ආරබ්භ කථෙසි. සා කිර සාවත්ථිවාසිනී එකා කුලධීතා පබ්බජිත්වා උපසම්පන්නකාලතො පට්ඨාය සමණධම්මෙ අනනුයුත්තා ආමිසගිද්ධා හුත්වා යත්ථ අඤ්ඤා භික්ඛුනියො න ගච්ඡන්ති, තාදිසෙ නගරස්ස එකදෙසෙ පිණ්ඩාය චරති. අථස්සා මනුස්සා පණීතපිණ්ඩපාතං දෙන්ති. සා රසතණ්හාය බජ්ඣිත්වා ''සචෙ ඉමස්මිං පදෙසෙ අඤ්ඤාපි භික්ඛුනියො පිණ්ඩාය චරිස්සන්ති, මය්හං ලාභො පරිහායිස්සති. යථා එතං පදෙසං අඤ්ඤා නාගච්ඡන්ති, එවං මයා කාතුං වට්ටතී''ති චින්තෙත්වා භික්ඛුනුපස්සයං ගන්ත්වා ''අය්යො, අසුකට්ඨානෙ චණ්ඩො හත්ථී, චණ්ඩො අස්සො, චණ්ඩො මෙණ්ඩො, චණ්ඩො කුක්කුරො චරති, සපරිස්සයට්ඨානං, මා තත්ථ පිණ්ඩාය චරිත්ථා''ති භික්ඛුනියො අනුසාසති. තස්සා වචනං සුත්වා එකා භික්ඛුනීපි තං පදෙසං ගීවං පරිවත්තෙත්වා න ඔලොකෙසි. තස්සා එකස්මිං දිවසෙ තස්මිං පදෙසෙ පිණ්ඩාය චරන්තියා වෙගෙනෙකං ගෙහං පවිසන්තියා චණ්ඩො මෙණ්ඩකො පහරිත්වා ඌරුට්ඨිකං භින්දි. මනුස්සා වෙගෙන උපධාවිත්වා ද්විධා භින්නං ඌරුට්ඨිකං එකතො බන්ධිත්වා තං භික්ඛුනිං මඤ්චෙනාදාය භික්ඛුනුපස්සයං නයිංසු. භික්ඛුනියො ''අයං අඤ්ඤා භික්ඛුනියො අනුසාසිත්වා සයං තස්මිං පදෙසෙ චරන්තී ඌරුට්ඨිකං භින්දාපෙත්වා ආගතා''ති පරිහාසං අකංසු. තම්පි තාය කතකාරණං න චිරස්සෙව භික්ඛුසඞ්ඝෙ පාකටං අහොසි.

අථෙකදිවසං ධම්මසභායං භික්ඛූ ''ආවුසො, අසුකා අනුසාසිකා භික්ඛුනී අඤ්ඤං අනුසාසිත්වා සයං තස්මිං පදෙසෙ චරමානා චණ්ඩෙන මෙණ්ඩකෙන ඌරුං භින්දාපෙසී''ති තස්සා අගුණකථං කථෙසුං. සත්ථා ආගන්ත්වා ''කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්නිසින්නා''ති පුච්ඡිත්වා ''ඉමාය නාමා''ති වුත්තෙ ''න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව, පුබ්බෙපෙසා අඤ්ඤෙ අනුසාසතියෙව, සයං පන න වත්තති, නිච්චකාලං දුක්ඛමෙව අනුභොතී''ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො අරඤ්ඤෙ සකුණයොනියං නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො සකුණජෙට්ඨකො හුත්වා අනෙකසකුණසහස්සපරිවාරො හිමවන්තං පාවිසි. තස්ස තත්ථ වසනකාලෙ එකා චණ්ඩසකුණිකා මහාවත්තනිමග්ගං ගන්ත්වා ගොචරං ගණ්හාති. සා තත්ථ සකටෙහි පතිතානි වීහිමුග්ගබීජාදීනි ලභිත්වා ''යථා ඉදානි ඉමං පදෙසං අඤ්ඤෙ සකුණා නාගච්ඡන්ති, තථා කරිස්සාමී''ති චින්තෙත්වා සකුණසඞ්ඝස්ස ඔවාදං දෙති ''වත්තනිමහාමග්ගො නාම සප්පටිභයො, හත්ථිඅස්සාදයො චෙව චණ්ඩගොණයුත්තයානාදීනි ච සඤ්චරන්ති, සහසා උප්පතිතුම්පි න සක්කා හොති, න තත්ථ ගන්තබ්බ''න්ති. සකුණසඞ්ඝො තස්සා ''අනුසාසිකා''තෙව නාමං අකාසි.

සා එකදිවසං වත්තනිමහාමග්ගෙ චරන්තී අතිමහාවෙගෙන ආගච්ඡන්තස්ස යානස්ස සද්දං සුත්වා නිවත්තිත්වා ඔලොකෙත්වා ''දූරෙ තාවා''ති චරතියෙව. අථ නං යානං වාතවෙගෙන සීඝමෙව සම්පාපුණි, සා උට්ඨාතුං නාසක්ඛි, චක්කෙන ද්විධා ඡින්දිත්වා ගතා. සකුණජෙට්ඨකො සකුණෙ සමානෙන්තො තං අදිස්වා ''අනුසාසිකා න දිස්සති, උපධාරෙථ න''න්ති ආහ. සකුණා උපධාරෙන්තා තං මහාමග්ගෙ ද්විධා ඡින්නං දිස්වා සකුණජෙට්ඨකස්ස ආරොචෙසුං. සකුණජෙට්ඨකො ''සා අඤ්ඤා සකුණිකා වාරෙත්වා සයං තත්ථ චරමානා ද්විධා ඡින්නා''ති වත්වා ඉමං ගාථමාහ –

115. ''යායඤ්ඤෙ මනුසාසති, සයං ලොලුප්පචාරිනී;
සායං විපක්ඛිකා සෙති, හතා චක්කෙන සාසිකා''ති.

තත්ථ **යායඤ්ඤෙ මනුසාසතීති** යකාරො පදසන්ධිකරො, යා අඤ්ඤෙ අනුසාසතීති අත්ථො. **සයං ලොලුප්පචාරිනීති** අත්තනා ලොලුප්පචාරිනී සමානා. **සායං විපක්ඛිකා සෙතීති** සා එසා විහතපක්ඛා හුත්වා මහාමග්ගෙ සයති. **හතා චක්කෙන සාසිකාති** යානචක්කෙන හතා සාසිකා සකුණිකාති.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ''තදා අනුසාසිකා සකුණිකා අයං අනුසාසිකා භික්ඛුනී අහොසි, සකුණජෙට්ඨකො පන අහමෙව අහොසි''න්ති.

අනුසාසිකජාතකවණ්ණනා පඤ්චමා.

[116] 6. දුබ්බචජාතකවණ්ණනා

අතිකරමකරාචරියාති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො එකං දුබ්බචභික්ඛුං ආරබ්භ කථෙසි. තස්ස වත්ථු නවකනිපාතෙ **ගිජ්ඣජාතකෙ** (ජා. 1.9.1 ආදයො) ආවි භවිස්සති. සත්ථා පන තං භික්ඛුං ආමන්තෙත්වා ''භික්ඛු න ත්වං ඉදානෙව දුබ්බචො, පුබ්බෙපි දුබ්බචොයෙව. දුබ්බචභාවෙනෙව පණ්ඩිතානං ඔවාදං අකරොන්තො සත්තිප්පහාරෙන ජීවිතක්ඛයං පත්තොසී''ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො ලඞ්ඝනනටකයොනියං පටිසන්ධිං ගහෙත්වා වයප්පත්තො පඤ්ඤවා උපායකුසලො අහොසි. සො එකස්ස ලඞ්ඝනකස්ස සන්තිකෙ සත්තිලඞ්ඝනසිප්පං සික්ඛිත්වා ආචරියෙන සද්ධිං සිප්පං දස්සෙන්තො විචරති. ආචරියො පනස්ස චතුන්නංයෙව සත්තීනං ලඞ්ඝනසිප්පං ජානාති, න පඤ්චන්නං. සො එකදිවසං එකස්මිං ගාමකෙ සිප්පං දස්සෙන්තො සුරාමදමත්තො ''පඤ්ච සත්තියො ලඞ්ඝිස්සාමී''ති පටිපාටියා ඨපෙසි. අථ නං බොධිසත්තො ආහ ''ආචරිය, ත්වං පඤ්චසත්තිලඞ්ඝනසිප්පං න ජානාසි, එකං සත්තිං හර. සචෙ ලඞ්ඝිස්සසි, පඤ්චමාය සත්තියා විද්ධො මරිස්සසී''ති. සො සුට්ඨු මත්තතාය ''ත්වඤ්හි මය්හං පමාණං න ජානාසී''ති තස්ස වචනං අනාදියිත්වා චතස්සො ලඞ්ඝිත්වා පඤ්චමාය සත්තියා දණ්ඩකෙ මධුකපුප්ඵං විය ආවුතො

පරිදෙවමානො නිපජ්ජි. අථ නං බොධිසත්තො ‘‘පණ්ඩිතානං වචනං අකත්වා ඉමං බ්‍යසනං පත්තොසී’’ති ඉමං ගාථමාහ –

116. ‘‘අතිකරමකරාචරිය , මය්හම්පෙතං න රුච්චති;
චතුත්ථෙ ලඞ්ඝයිත්වාන, පඤ්චමායසි ආවුතො’’ති.

තත්ථ **අතිකරමකරාචරියාති** ආචරිය අජ්ජ ත්වං අතිකරං අකරි, අත්තනො කරණතො අතිරෙකං කරණං අකරීති අත්ථො. **මය්හම්පෙතං න රුච්චතීති** මය්හං අන්තෙවාසිකස්සපි සමානස්ස එතං තව කරණං න රුච්චති, තෙන තෙ අහං පඨමමෙව කථෙසින්ති දීපෙති. **චතුත්ථෙ ලඞ්ඝයිත්වානාති** චතුත්ථෙ සත්තිඵලෙ අපතිත්වා අත්තානං ලඞ්ඝයිත්වා. **පඤ්චමායසි ආවුතොති** පණ්ඩිතානං වචනං අග්ගණ්හන්තො ඉදානි පඤ්චමාය සත්තියා ආවුතොසීති. ඉදං වත්වා ආචරියං සත්තිතො අපනෙත්වා කත්තබ්බයුත්තකං අකාසි.

සත්ථා ඉමං අතීතං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා ආචරියො අයං දුබ්බචො අහොසි, අන්තෙවාසිකො පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

දුබ්බචජාතකවණ්ණනා ඡට්ඨා.

[117] 7. තිත්තිරජාතකවණ්ණනා

අච්චුග්ගතාතිබලතාති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො කොකාලිකං ආරබ්භ කථෙසි. තස්ස වත්ථු තෙරසකනිපාතෙ **තක්කාරියජාතකෙ** (ජා. 1.13.104 ආදයො) ආවි භවිස්සති. සත්ථා පන ‘‘න, භික්ඛවෙ, කොකාලිකො ඉදානෙව අත්තනො වාචං නිස්සාය නට්ඨො, පුබ්බෙපි නට්ඨොයෙවා’’ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො උදිච්චබ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො තක්කසිලායං සබ්බසිප්පානි උග්ගණ්හිත්වා කාමෙ පහාය ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා පඤ්චාභිඤ්ඤා අට්ඨ සමාපත්තියො නිබ්බත්තෙසි. හිමවන්තප්පදෙසෙ සබ්බො ඉසිගණො සන්නිපතිත්වා තං ඔවාදාචරියං කත්වා පරිවාරෙසි. සො පඤ්චන්නං ඉසිසතානං ඔවාදාචරියො හුත්වා ඣානකීළං කීළන්තො හිමවන්තෙ වසති. තදා එකො වෙත්ථ පණ්ඩුරොගී තාපසො කුඨාරිං ගහෙත්වා කට්ඨං ඵාලෙති. අථෙකො මුඛරතාපසො තස්ස සන්තිකෙ නිසීදිත්වා ‘‘ඉධ පහාරං දෙහි, ඉධ පහාරං දෙහී’’ති තං තාපසං රොසෙසි. සො කුජ්ඣිත්වා ‘‘න දානි මෙ ත්වං දාරුඵාලනසිප්පං සික්ඛාපනකාචරියො’’ති තිණ්හං කුඨාරිං උක්ඛිපිත්වා නං එකප්පහාරෙනෙව ජීවිතක්ඛයං පාපෙසි. බොධිසත්තො තස්ස සරීරකිච්චං කාරෙසි. තදා අස්සමතො අවිදූරෙ එකස්මිං වම්මිකපාදෙ එකො තිත්තිරො වසති. සො සායං පාතං තස්මිං වම්මිකමත්ථකෙ ඨත්වා මහාවස්සිතං වස්සති. තං සුත්වා එකො ලුද්දකො ‘‘තිත්තිරෙන භවිතබ්බ’’න්ති චින්තෙත්වා සද්දසඤ්ඤාය තත්ථ ගන්ත්වා තං වධිත්වා ආදාය ගතො.

බොධිසත්තො තස්ස සද්දං අසුණන්තො ‘‘අසුකට්ඨානෙ තිත්තිරො වසති, කිං නු ඛො තස්ස සද්දො න සූයතී’’ති තාපසෙ පුච්ඡි. තෙ තස්ස තමත්ථං ආරොචෙසුං. සො උභොපි තානි කාරණානි සංසන්දෙත්වා ඉසිගණමජ්ඣෙ ඉමං ගාථමාහ –

117. ‘‘අච්චුග්ගතාතිබලතා, අතිවෙලං පභාසිතා;
වාචා හනති දුම්මෙධං, තිත්තිරං වාතිවස්සිත’’න්ති.

තත්ථ **අච්චුග්ගතාති** අතිඋග්ගතා. **අතිබලතාති** පුනප්පුනං භාසනෙන අතිබලසභාවා. **අතිවෙලං පභාසිතාති** අතික්කන්තවෙලා පමාණාතික්කමෙන භාසිතා. **තිත්තිරං වාතිවස්සිතන්ති** යථා තිත්තිරං අතිවස්සිතං හනති, තථා එවරූපා වාචා දුම්මෙධං බාලපුග්ගලං හනතීති.

එවං බොධිසත්තො ඉසිගණස්ස ඔවාදං දත්වා චත්තාරො බ්‍රහ්මවිහාරෙ භාවෙත්වා බ්‍රහ්මලොකපරායණො අහොසි.

සත්ථා ‘‘න, භික්ඛවෙ, කොකාලිකො ඉදානෙව අත්තනො වචනං නිස්සාය නට්ඨො, පුබ්බෙපි නට්ඨොයෙවා’’ති වත්වා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා මුඛරතාපසො කොකාලිකො අහොසි, ඉසිගණො බුද්ධපරිසා, ගණසත්ථා පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

තිත්තිරජාතකවණ්ණනා සත්තමා.

[118] 8. වට්ටජාතකවණ්ණනා

නාචින්තයන්තො පුරිසොති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො උත්තරසෙට්ඨිපුත්තං ආරබ්භ කථෙසි. සාවත්ථියං කිර උත්තරසෙට්ඨි නාම අහොසි මහාවිභවො. තස්ස භරියාය කුච්ඡියං එකො පුඤ්ඤවා සත්තො බ්‍රහ්මලොකා චවිත්වා පටිසන්ධිං ගහෙත්වා වයප්පත්තො අභිරූපො පාසාදිකො අහොසි බ්‍රහ්මවණ්ණී. අථ එකදිවසං සාවත්ථියං කත්තිකඡණෙ නක්ඛත්තෙ සුට්ඨෙ සබ්බො ලොකො නක්ඛත්තනිස්සිතො අහොසි. තස්ස සහායකා අඤ්ඤෙ සෙට්ඨිපුත්තා සපජාපතිකා අහෙසුං. උත්තරසෙට්ඨිපුත්තස්ස පන දීඝරත්තං බ්‍රහ්මලොකෙ වසිතත්තා කිලෙසෙසු චිත්තං න අල්ලීයති. අථස්ස සහායකා ‘‘උත්තරසෙට්ඨිපුත්තස්සපි එකං ඉත්ථිං ආනෙත්වා නක්ඛත්තං කීළිස්සාමා’’ති

සම්මන්තයිත්වා තං උපසඞ්කමිත්වා ''සම්ම, ඉමස්මිං නගරෙ කත්තිකඡණො ඝුට්ඨො, තුය්හම්පි එකං ඉත්ථිං ආනෙත්වා නක්ඛත්තං කීළිස්සාමා''ති ආහංසු. ''න මෙ අත්ථො ඉත්ථියා''ති ච වුත්තෙපි පුනප්පුනං නිබන්ධිත්වා සම්පටිච්ඡාපෙත්වා එකං වණ්ණදාසිං සබ්බාලඞ්කාරපටිමණ්ඩිතං කත්වා තස්ස ඝරං නෙත්වා ''ත්වං සෙට්ඨිපුත්තස්ස සන්තිකං ගච්ඡා''ති සයනඝරං පෙසෙත්වා නික්ඛමිංසු. තං සයනඝරං පවිට්ඨම්පි සෙට්ඨිපුත්තො නෙව ඔලොකෙති, නාලපති. සා චින්තෙසි ''අයං එවං රූපසොභග්ගප්පත්තං උත්තමවිලාසසම්පන්නං මං නෙව ඔලොකෙති, නාලපති, ඉදානි නං අත්තනො ඉත්ථිකුත්තලීලාය ඔලොකාපෙස්සාමී''ති ඉත්ථිලීලං දස්සෙන්තී පහට්ඨාකාරෙන අග්ගදන්තෙ විවරිත්වා හසිතං අකාසි. සෙට්ඨිපුත්තො ඔලොකෙත්වා දන්තට්ඨිකෙ නිමිත්තං ගණ්හි. අථස්ස අට්ඨිකසඤ්ඤා උප්පජ්ජි, සකලම්පි තං සරීරං අට්ඨිකසඞ්ඛලිකා විය පඤ්ඤායි. සො තස්සා පරිබ්බයං දත්වා ''ගච්ඡා''ති උය්යොජෙසි.

තං තස්ස ඝරා ඔතිණ්ණං එකො ඉස්සරො අන්තරවීථියං දිස්වා පරිබ්බයං දත්වා අත්තනො ඝරං නෙසි, සත්තාහෙ වීතිවත්තෙ නක්ඛත්තං ඔසිතං. වණ්ණදාසියා මාතා ධීතු ආගමනං අදිස්වා සෙට්ඨිපුත්තානං සන්තිකං ගන්ත්වා ''කහං සා''ති පුච්ඡි. තෙ උත්තරසෙට්ඨිපුත්තස්ස ඝරං ගන්ත්වා ''කහං සා''ති පුච්ඡිංසු. ''තඞ්ඛණඤ්ඤෙව තස්සා පරිබ්බයං දත්වා උය්යොජෙසි''න්ති. අථස්සා මාතා රොදන්තී ''ධීතරං මෙ න පස්සාමි, ධීතරං මෙ සමානෙථා''ති උත්තරසෙට්ඨිපුත්තං ආදාය රඤ්ඤො සන්තිකං අගමාසි. රාජා අට්ටං විනිච්ඡිනන්තො ''ඉමෙ තෙ සෙට්ඨිපුත්තා වණ්ණදාසිං ආනෙත්වා තුය්හං අදංසූ''ති පුච්ඡි. ''ආම, දෙවා''ති. ''ඉදානි සා කහ''න්ති? ''න ජානාමි, තඞ්ඛණඤ්ඤෙව නං උය්යොජෙසි''න්ති. ''ඉදානි තං සමානෙතුං සක්කොසී''ති? ''න සක්කොමි, දෙවා''ති. රාජා ''සචෙ සමානෙතුං න සක්කොති, රාජාණමස්ස කරොථා''ති ආහ. අථ නං පච්ඡාබාහං බන්ධිත්වා ''රාජාණං කරිස්සාමා''ති ගහෙත්වා පක්කමිංසු. ''සෙට්ඨිපුත්තං කිර වණ්ණදාසිං සමානෙතුං අසක්කොන්තං රාජා රාජාණං කාරෙතී''ති සකලනගරං එකකොලාහලං අහොසි. මහාජනො උරෙ හත්ථෙ ඨපෙත්වා ''කිං නාමෙතං, සාමි, අත්තනො තෙ අනනුච්ඡවිකං ලද්ධ''න්ති පරිදෙවති. සෙට්ඨිපි පුත්තස්ස පච්ඡතො පච්ඡතො පරිදෙවන්තො ගච්ඡති.

සෙට්ඨිපුත්තො චින්තෙසි ''ඉදං මය්හං එවරූපං දුක්ඛං අගාරෙ වසනභාවෙන උප්පන්නං. සචෙ ඉතො මුච්චිස්සාමි, මහාගොතමසම්මාසම්බුද්ධස්ස සන්තිකෙ පබ්බජිස්සාමී''ති. සාපි ඛො වණ්ණදාසී තං කොලාහලසද්දං සුත්වා ''කිංසද්දො නාමෙසො''ති පුච්ඡිත්වා තං පවත්තිං සුත්වා වෙගෙන ඔතරිත්වා ''උස්සරථ, උස්සරථ, සාමි, මං රාජපුරිසානං දට්ඨුං දෙථා''ති අත්තානං දස්සෙසි. රාජපුරිසා තං දිස්වා මාතරං පටිච්ඡාපෙත්වා සෙට්ඨිපුත්තං මුඤ්චිත්වා පක්කමිංසු. සො සහායකපරිවුතොව නදිං ගන්ත්වා සසීසං න්හායිත්වා ගෙහං ගන්ත්වා භුත්තපාතරාසො මාතාපිතරො වන්දිත්වා පබ්බජ්ජං අනුජානාපෙත්වා චීවරසාටකෙ ආදාය මහන්තෙන පරිවාරෙන සත්ථු සන්තිකං ගන්ත්වා වන්දිත්වා පබ්බජ්ජං යාචිත්වා පබ්බජ්ජඤ්ච උපසම්පදඤ්ච ලභිත්වා අවිස්සට්ඨකම්මට්ඨානො විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා න චිරස්සෙව අරහත්තෙ පතිට්ඨාසි.

අථෙකදිවසං ධම්මසභායං සන්නිපතිතා භික්ඛූ ''ආවුසො, උත්තරසෙට්ඨිපුත්තො අත්තනො භයෙ උප්පන්නෙ සාසනස්ස ගුණං ජානිත්වා 'ඉමම්හා දුක්ඛා මුච්චමානො පබ්බජිස්සාමී'ති චින්තෙත්වා තෙන සුචින්තිතෙන මරණමුත්තො චෙව, පබ්බජිතො ච අග්ගඵලෙ පතිට්ඨිතො''ති තස්ස ගුණකථං කථෙසුං. සත්ථා ආගන්ත්වා ''කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්නිසින්නා''ති පුච්ඡිත්වා ''ඉමාය නාමා''ති වුත්තෙ ''න, භික්ඛවෙ, උත්තරසෙට්ඨිපුත්තොව අත්තනො භයෙ උප්පන්නෙ 'ඉමිනා උපායෙන ඉමම්හා දුක්ඛා මුච්චිස්සාමී'ති චින්තෙත්වා මරණභයා මුත්තො, අතීතෙ පණ්ඩිතාපි අත්තනො භයෙ උප්පන්නෙ 'ඉමිනා උපායෙන ඉමම්හා දුක්ඛා මුච්චිස්සාමා'ති චින්තෙත්වා මරණභයතො මුච්චිංසුයෙවා''ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො චුතිපටිසන්ධිවසෙන පරිවත්තන්තො වට්ටකයොනියං නිබ්බත්ති. තදා එකො වට්ටකලුද්දකො අරඤ්ඤා බහූ වට්ටකෙ ආහරිත්වා ගෙහෙ ඨපෙත්වා ගොචරං දත්වා මූලං ගහෙත්වා ආගතාගතානං හත්ථෙ වට්ටකෙ වික්කිණන්තො ජීවිකං කප්පෙති. සො එකදිවසං බහූහි වට්ටකෙහි සද්ධිං බොධිසත්තම්පි ගහෙත්වා ආනෙසි. බොධිසත්තො චින්තෙසි ''සචාහං ඉමිනා දින්නං ගොචරඤ්ච පානීයඤ්ච පරිභුඤ්ජිස්සාමි, අයං මං ගහෙත්වා ආගතානං මනුස්සානං දස්සති. සචෙ පන න පරිභුඤ්ජිස්සාමි, අහං මිලායිස්සාමි, අථ මං මිලායන්තං දිස්වා මනුස්සා න ගණ්හිස්සන්ති. එවං මෙ සොත්ථි භවිස්සති, ඉමං උපායං කරිස්සාමී''ති. සො තථා කරොන්තො මිලායිත්වා අට්ඨිචම්මමත්තො අහොසි. මනුස්සා තං දිස්වා න ගණ්හිංසු. ලුද්දකො බොධිසත්තං ඨපෙත්වා සෙසෙසු වට්ටකෙසු පරික්ඛීණෙසු පච්ඡිං නීහරිත්වා ද්වාරෙ ඨපෙත්වා බොධිසත්තං හත්ථතලෙ කත්වා ''කිං නු ඛො අයං වට්ටකො''ති චින්තෙත්වා ඔලොකෙතුං ආරද්ධො. අථස්ස පමත්තභාවං ඤත්වා බොධිසත්තො පක්ඛෙ පසාරෙත්වා උප්පතිත්වා අරඤ්ඤමෙව ගතො. අඤ්ඤෙ වට්ටකා තං දිස්වා ''කිං නු ඛො න පඤ්ඤායසි, කහං ගතොසී''ති පුච්ඡිත්වා ''ලුද්දකෙන ගහිතොම්හී''ති වුත්තෙ ''කින්ති කත්වා මුත්තොසී''ති පුච්ඡිංසු. බොධිසත්තො ''අහං තෙන දින්නං ගොචරං අග්ගහෙත්වා පානීයං අපිවිත්වා උපායචින්තාය මුත්තො''ති වත්වා ඉමං ගාථමාහ –

118. ''නාචින්තයන්තො පුරිසො, විසෙසමධිගච්ඡති;
චින්තිතස්ස ඵලං පස්ස, මුත්තොස්මි වධබන්ධනා''ති.

තත්ථායං පිණ්ඩත්ථො – **පුරිසො** දුක්ඛං පත්වා ''ඉමිනා නාම උපායෙන ඉමම්හා දුක්ඛා මුච්චිස්සාමී''ති **අචින්තයන්තො** අත්තනො දුක්ඛා මොක්ඛසඞ්ඛාතං විසෙසං **නාධිගච්ඡති**. ඉදානි පන මයා **චින්තිතකම්මස්ස ඵලං පස්ස**.

තෙනෙව උපායෙන **මුත්තොස්මි වධබන්ධනා,** මරණතො ච බන්ධනතො ච මුත්තොස්මි අහන්ති. එවං බොධිසත්තො අත්තනා කතකාරණං ආචික්ඛි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා මරණමුත්තො වට්ටකො අහමෙව අහොසි’’න්ති.

වට්ටජාතකවණ්ණනා අට්ඨමා.

[119] 9. අකාලරාවිජාතකවණ්ණනා

අමාතාපිතරසංවද්ධොති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො එකං අකාලරාවිං භික්ඛුං ආරබ්භ කථෙසි. සො කිර සාවත්ථිවාසී කුලපුත්තො සාසනෙ පබ්බජිත්වා වත්තං වා සික්ඛං වා න උග්ගණ්හි. සො ‘‘ඉමස්මිං කාලෙ මයා වත්තං කාතබ්බං, ඉමස්මිං කාලෙ උපට්ඨාතබ්බං, ඉමස්මිං කාලෙ උග්ගහෙතබ්බං, ඉමස්මිං කාලෙ සජ්ඣායිතබ්බ’’න්ති න ජානාති, පඨමයාමෙපි මජ්ඣිමයාමෙපි පච්ඡිමයාමෙපි පබුද්ධපබුද්ධක්ඛණෙයෙව මහාසද්දං කරොති, භික්ඛූ නිද්දං න ලභන්ති. ධම්මසභායං භික්ඛූ ‘‘ආවුසො, අසුකො නාම භික්ඛු එවරූපෙ රතනසාසනෙ පබ්බජිත්වා වත්තං වා සික්ඛං වා කාලං වා අකාලං වා න ජානාතී’’ති තස්ස අගුණකථං කථෙසුං. සත්ථා ආගන්ත්වා ‘‘කාය නුත්ථ , භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්නිසින්නා’’ති පුච්ඡිත්වා ‘‘ඉමාය නාමා’’ති වුත්තෙ ‘‘න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙවෙස අකාලරාවී, පුබ්බෙපි අකාලරාවීයෙව, කාලාකාලං අජානනභාවෙන ච ගීවාය වට්ටිතාය ජීවිතක්ඛයං පත්තො’’ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො උදිච්චබ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො සබ්බසිප්පෙසු පාරං ගන්ත්වා බාරාණසියං දිසාපාමොක්ඛො ආචරියො හුත්වා පඤ්චසතෙ මාණවෙ සිප්පං වාචෙති. තෙසං මාණවානං එකො කාලරාවී කුක්කුටො අත්ථි, තෙ තස්ස වස්සිතසද්දෙන උට්ඨාය සිප්පං සික්ඛන්ති. සො කාලමකාසි. තෙ අඤ්ඤං කුක්කුටං පරියෙසන්තා චරන්ති. අථෙකො මාණවකො සුසානවනෙ දාරූනි උද්ධරන්තො එකං කුක්කුටං දිස්වා ආනෙත්වා පඤ්ජරෙ ඨපෙත්වා පටිජග්ගති. සො සුසානෙ වඩ්ඪිතත්තා ‘‘අසුකවෙලාය නාම වස්සිතබ්බ’’න්ති අජානන්තො කදාචි අතිරත්තිං වස්සති, කදාචි අරුණුග්ගමනෙ. මාණවා තස්ස අතිරත්තිං වස්සිතකාලෙ සිප්පං සික්ඛන්තා යාව අරුණුග්ගමනා සික්ඛිතුං න සක්කොන්ති, නිද්දායමානා ගහිතට්ඨානම්පි න පස්සන්ති. අතිපභාතෙ වස්සිතකාලෙ සජ්ඣායස්ස ඔකාසමෙව න ලභන්ති. මාණවා ‘‘අයං අතිරත්තිං වා වස්සති අතිපභාතෙ වා, ඉමං නිස්සාය අම්හාකං සිප්පං න නිට්ඨායිස්සතී’’ති තං ගහෙත්වා ගීවං වට්ටෙත්වා ජීවිතක්ඛයං පාපෙත්වා ‘‘අකාලරාවී කුක්කුටො අම්හෙහි ඝාතිතො’’ති ආචරියස්ස කථෙසුං. ආචරියො ‘‘ඔවාදං අග්ගහෙත්වා සංවඩ්ඪිතභාවෙන මරණං පත්තො’’ති වත්වා ඉමං ගාථමාහ –

119. ‘‘අමාතාපිතර-සංවද්ධො, අනාචෙරකුලෙ වසං;
නායං කාලං අකාලං වා, අභිජානාති කුක්කුටො’’ති.

තත්ථ **අමාතාපිතරසංවද්ධොති** මාතාපිතරො නිස්සාය තෙසං ඔවාදං අග්ගහෙත්වා සංවඩ්ඪො. **අනාචෙරකුලෙ වසන්ති** ආචරියකුලෙපි අවසමානො, ආචාරසික්ඛාපකං කඤ්චි නිස්සාය අවසිතත්තාති අත්ථො. **නායං කාලං අකාලං වාති** ‘‘ඉමස්මිං කාලෙ වස්සිතබ්බං, ඉමස්මිං න වස්සිතබ්බ’’න්ති එවං වස්සිතබ්බයුත්තකං කාලං වා අකාලං වා එස කුක්කුටො න ජානාති, අජානනභාවෙනෙව ජීවිතක්ඛයං පත්තොති. ඉදං කාරණං දස්සෙත්වා බොධිසත්තො යාවතායුකං ඨත්වා යථාකම්මං ගතො.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා අකාලරාවී කුක්කුටො අයං භික්ඛු අහොසි, අන්තෙවාසිකා බුද්ධපරිසා, ආචරියො පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

අකාලරාවිජාතකවණ්ණනා නවමා.

[120] 10. බන්ධනමොක්ඛජාතකවණ්ණනා

අබද්ධා තත්ථ බජ්ඣන්තීති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො චිඤ්චමාණවිකං ආරබ්භ කථෙසි. තස්සා වත්ථු ද්වාදසකනිපාතෙ **මහාපදුමජාතකෙ** (ජා. 1.12.106 ආදයො) ආවි භවිස්සති. තදා පන සත්ථා ‘‘න, භික්ඛවෙ, චිඤ්චමාණවිකා ඉදානෙව මං අභූතෙන අබ්භාචික්ඛති, පුබ්බෙපි අබ්භාචික්ඛියෙවා’’ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො පුරොහිතස්ස ගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො පිතු අච්චයෙන තස්සෙව පුරොහිතො අහොසි. තෙන අග්ගමහෙසියා වරො දින්නො හොති ‘‘භද්දෙ, යං ඉච්ඡසි, තං වදෙය්‍යාසී’’ති. සා එවමාහ ‘‘න මය්හං අඤ්ඤො වරො නාම දුල්ලභො, ඉතො පන තෙ පට්ඨාය අඤ්ඤා ඉත්ථී කිලෙසවසෙන න ඔලොකෙතබ්බා’’ති. සො පටික්ඛිපිත්වා පුනප්පුනං නිප්පීළියමානො තස්සා වචනං අතික්කමිතුං අසක්කොන්තො සම්පටිච්ඡිත්වා තතො පට්ඨාය සොළසසු නාටකිත්ථිසහස්සෙසු කිලෙසවසෙන එකිත්ථිම්පි න ඔලොකෙසි.

අථස්ස පච්චන්තො කුප්පි, පච්චන්තෙ ඨිතා යොධා චොරෙහි සද්ධිං ද්වෙ තයො සඞ්ගාමෙ කත්වා ‘‘ඉතො උත්තරි මයං න සක්කොමා’’ති රඤ්ඤො පණ්ණං පෙසෙසුං. රාජා තත්ථ ගන්තුකාමො බලකායං සංහරිත්වා තං

පක්කොසාපෙත්වා ‘‘භද්දෙ, අහං පච්චන්තං ගච්ඡාමි, තත්ථ නානප්පකාරානි යුද්ධානි හොන්ති, ජයපරාජයොපි අනිබද්ධො, තාදිසෙසු ඨානෙසු මාතුගාමො දුප්පරිහාරො, ත්වං ඉධෙව නිවත්තාහී’’ති ආහ. සා ‘‘න සක්කා, දෙව, මයා නිවත්තිතු’’න්ති පුනප්පුනං රඤ්ඤා පටික්ඛිත්තා ආහ ‘‘තෙන හි එකෙකං යොජනං ගන්ත්වා මය්හං සුඛදුක්ඛජානනත්ථං එකෙකං මනුස්සං පෙසෙය්‍යාථා’’ති. රාජා ‘‘සාධූ’’ති සම්පටිච්ඡිත්වා බොධිසත්තං නගරෙ ඨපෙත්වා මහන්තෙන බලකායෙන නික්ඛමිත්වා ගච්ඡන්තො යොජනෙ යොජනෙ එකෙකං පුරිසං ‘‘අම්හාකං ආරොග්‍යං ආරොචෙත්වා දෙවියා සුඛදුක්ඛං ජානිත්වා ආගච්ඡා’’ති පෙසෙසි. සා ආගතාගතං පුරිසං ‘‘රාජා කිමත්ථං තං පෙසෙතී’’ති පුච්ඡිත්වා ‘‘තුම්හාකං සුඛදුක්ඛජානනත්ථායා’’ති වුත්තෙ ‘‘තෙන හි එහී’’ති තෙන සද්ධිං අසද්ධම්මං පටිසෙවති. රාජා ද්වත්තිංසයොජනමග්ගං ගච්ඡන්තො ද්වත්තිංස ජනෙ පෙසෙසි, සා සබ්බෙහිපි තෙහි සද්ධිං තථෙව අකාසි.

රාජා පච්චන්තං වූපසමෙත්වා ජනපදං සමස්සාසෙත්වා පුන ආගච්ඡන්තොපි තථෙව ද්වත්තිංස ජනෙ පෙසෙසි, සා තෙහිපි සද්ධිං තථෙව විප්පටිපජ්ජියෙව. රාජා ආගන්ත්වා ජයක්ඛන්ධාවාරට්ඨානෙ ඨත්වා ‘‘නගරං පටිජග්ගාපෙතූ’’ති බොධිසත්තස්ස පණ්ණං පෙසෙසි. බොධිසත්තො සකලනගරං පටිජග්ගාපෙත්වා රාජනිවෙසනං පටිජග්ගාපෙන්තො දෙවියා වසනට්ඨානං අගමාසි. සා බොධිසත්තස්ස රූපසොභග්ගප්පත්තං කායං දිස්වා සණ්ඨාතුං අසක්කොන්තී ‘‘එහි , බ්‍රාහ්මණ, සයනං අභිරුහා’’ති ආහ. බොධිසත්තො ‘‘මා එවං අවච, රාජාපි ගරු, අකුසලම්පි භායාමි, න සක්කා මයා එවං කාතු’’න්ති ආහ. ‘‘චතුසට්ඨියා පාදමූලිකානං නෙව රාජා ගරු, න අකුසලං භායන්ති. තවෙව රාජා ගරු, ත්වංයෙව ච අකුසලං භායසී’’ති. ‘‘ආම, දෙවි, සචෙ තෙසම්පි එවං භවෙය්‍ය, න එවරූපං කරෙය්‍යුං’’. ‘‘අහං පන ජානමානො එවරූපං සාහසියකම්මං න කරිස්සාමී’’ති. ‘‘කිං බහුං විප්පලපසි, සචෙ මෙ වචනං න කරොසි, සීසං තෙ ඡින්දාපෙස්සාමී’’ති. ‘‘තිට්ඨතු තාව එකස්මිං අත්තභාවෙ සීසං, අත්තභාවසහස්සෙපි සීසෙ ඡිජ්ජන්තෙ න සක්කා මයා එවරූපං කාතු’’න්ති. සා ‘‘හොතු, ජානිස්සාමී’’ති බොධිසත්තං තජ්ජෙත්වා අත්තනො ගබ්භං පවිසිත්වා සරීරෙ නඛවලඤ්ජං දස්සෙත්වා තෙලෙන ගත්තානි අබ්භඤ්ජිත්වා කිලිට්ඨවත්ථං නිවාසෙත්වා ගිලානාලයං කත්වා දාසියො ආණාපෙසි ‘රඤ්ඤා කහං දෙවී’ති වුත්තෙ ‘ගිලානා’ති කථෙය්‍යාථා’’ති.

බොධිසත්තොපි රඤ්ඤො පටිපථං අගමාසි. රාජා නගරං පදක්ඛිණං කත්වා පාසාදං ආරුය්හ දෙවිං අපස්සන්තො ‘‘කහං, දෙවී’’ති පුච්ඡි. ‘‘ගිලානා, දෙවා’’ති. සොපි සිරිගබ්භං පවිසිත්වා තස්සා පිට්ඨිං පරිමජ්ජන්තො ‘‘කිං තෙ, භද්දෙ, අඵාසුක’’න්ති පුච්ඡි. සා තුණ්හී අහොසි. තතියවාරෙ රාජානං ඔලොකෙත්වා ‘‘ත්වම්පි, මහාරාජ, ජීවසි නාම, මාදිසාපි ඉත්ථියො සස්සාමිකායෙව නාමා’’ති ආහ. ‘‘කිං එතං, භද්දෙ’’ති? තුම්හෙහි නගරං රක්ඛනත්ථාය ඨපිතො පුරොහිතො ‘‘තුම්හාකං නිවෙසනං පටිජග්ගාමී’’ති ඉධාගන්ත්වා අත්තනො වචනං අකරොන්තිං මං පහරිත්වා අත්තනො මනං පූරෙත්වා ගතොති. රාජා අග්ගිම්හි පක්ඛිත්තලොණසක්ඛරා විය කොධෙන තටතටායන්තො සිරිගබ්භා නික්ඛමිත්වා දොවාරිකපාදමූලිකාදයො පක්කොසාපෙත්වා ‘‘ගච්ඡථ, භණෙ, පුරොහිතං පච්ඡාබාහං බන්ධිත්වා වජ්ඣභාවප්පත්තං කත්වා නගරා නීහරිත්වා ආඝාතනං නෙත්වා සීසමස්ස ඡින්දථා’’ති ආහ. තෙ වෙගෙන ගන්ත්වා තං පච්ඡාබාහං බන්ධිත්වා වජ්ඣභෙරිං චරාපෙසුං.

බොධිසත්තො චින්තෙසි – ‘‘අද්ධා තාය දුට්ඨදෙවියා රාජා පුරෙතරමෙව පරිභින්නො, අජ්ජ දානාහං අත්තනො බලෙනෙව අත්තානං මොචෙස්සාමී’’ති. සො තෙ පුරිසෙ ආහ ‘‘භො, තුම්හෙ මං මාරෙන්තා රඤ්ඤො දස්සෙත්වාව මාරෙථා’’ති. ‘‘කිංකාරණා’’ති? ‘‘අහං රාජකම්මිකො, බහු මෙ කම්මං කතං, බහූනි මහානිධිට්ඨානානි ජානාමි, රාජකුටුම්බං මයා විචාරිතං. සචෙ මං රඤ්ඤො න දස්සෙස්සථ, බහුධනං නස්සිස්සති, මයා රඤ්ඤො සාපතෙය්‍යං ආචික්ඛිතෙ පච්ඡා කාතබ්බං කරොථා’’ති. තෙ තං රඤ්ඤො දස්සයිංසු. රාජා තං දිස්වාව ‘‘කස්මා භො, බ්‍රාහ්මණ, මයි ලජ්ජං න අකාසි, කස්මා තෙ එවරූපං පාපකම්මං කත’’න්ති ආහ. ‘‘මහාරාජ, අහං සොත්ථියකුලෙ ජාතො, මයා කුන්ථකිපිල්ලිකමත්තොපි පාණාතිපාතො න කතපුබ්බො, තිණසලාකමත්තම්පි අදින්නං නාදින්නපුබ්බං, ලොභවසෙන පරෙසං ඉත්ථී අක්ඛීනි උම්මීලෙත්වාපි න ඔලොකිතපුබ්බා, හස්සවසෙනාපි මුසා න භාසිතපුබ්බා, කුසග්ගෙනාපි මජ්ජං න පීතපුබ්බං, අහං තුම්හෙසු නිරපරාධො. සා පන බාලා ලොභවසෙන මං හත්ථෙ ගහෙත්වා මයා පටික්ඛිත්තා මං තජ්ජෙත්වා අත්තනා කතං පාපං උත්තානං කත්වා මම ආචික්ඛිත්වා අන්තොගබ්භං පවිට්ඨා. අහං නිරපරාධො, පණ්ණං ගහෙත්වා පන ආගතා චතුසට්ඨි ජනා සාපරාධා, තෙ පක්කොසාපෙත්වා ‘‘තාය වො වචනං කතං, න කත’’න්ති පුච්ඡ, දෙවාති. රාජා තෙ චතුසට්ඨි ජනෙ බන්ධාපෙත්වා දෙවිං පක්කොසාපෙත්වා ‘‘තයා එතෙහි සද්ධිං පාපං කතං, න කත’’න්ති පුච්ඡි. ‘‘කතං, දෙවා’’ති වුත්තෙ තෙ පච්ඡාබාහං බන්ධාපෙත්වා ‘‘ඉමෙසං චතුසට්ඨිජනානං සීසානි ඡින්දථා’’ති ආණාපෙසි.

අථ නං බොධිසත්තො ආහ – ‘‘නත්ථි, මහාරාජ, එතෙසං දොසො, දෙවී අත්තනො රුචිං කාරාපෙසි. නිරපරාධා එතෙ, තස්මා නෙසං ඛමථ. තස්සාපි දොසො නත්ථි, ඉත්ථියො නාම මෙථුනධම්මෙන අතිත්තා. ජාතිසභාවො හි එස. එතාසං ඛමිතබ්බයුත්තමෙව හොති. තස්මා එතිස්සාපි ඛමථා’’ති නානප්පකාරෙන රාජානං සඤ්ඤාපෙත්වා තෙ චතුසට්ඨිපි ජනෙ තඤ්ච බාලං මොචාපෙත්වා සබ්බෙසං යථාසකානි ඨානානි දාපෙසි. එවං තෙ සබ්බෙ මොචෙත්වා සකට්ඨානෙ පතිට්ඨාපෙත්වා බොධිසත්තො රාජානං උපසඞ්කමිත්වා ‘‘මහාරාජ, අන්ධබාලානං නාම අවත්ථුකෙන වචනෙන අබන්ධිතබ්බයුත්තකාපි පණ්ඩිතා පච්ඡාබාහං බද්ධා, පණ්ඩිතානං කාරණයුත්තෙන වචනෙන පච්ඡාබාහං බද්ධාපි මුත්තා. එවං බාලා නාම අබන්ධිතබ්බයුත්තකෙපි බන්ධාපෙන්ති, පණ්ඩිතා බද්ධෙපි මොචෙන්තී’’ති වත්වා ඉමං ගාථමාහ –

120. ‘‘අබද්ධා තත්ථ බජ්ඣන්ති, යත්ථ බාලා පභාසරෙ;
බද්ධාපි තත්ථ මුච්චන්ති, යත්ථ ධීරා පභාසරෙ’’ති.

තත්ථ **අබද්ධාති** අබන්ධිතබ්බයුත්තා. **පභාසරෙති** පභාසන්ති වදන්ති කථෙන්ති.

එවං මහාසත්තො ඉමාය ගාථාය රඤ්ඤො ධම්මං දෙසෙත්වා ‘‘මයා ඉමං දුක්ඛං අගාරෙ වසනභාවෙන ලද්ධං, ඉදානි මෙ අගාරෙන කිච්චං නත්ථි, පබ්බජ්ජං මෙ අනුජාන, දෙවා’’ති පබ්බජ්ජං අනුජානාපෙත්වා අස්සුමුඛං ඤාතිජනං මහන්තඤ්ච විභවං පහාය ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා හිමවන්තෙ වසන්තො අභිඤ්ඤා ච සමාපත්තියො ච නිබ්බත්තෙත්වා බ්‍රහ්මලොකපරායණො අහොසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා දුට්ඨදෙවී චිඤ්චමාණවිකා අහොසි, රාජා ආනන්දො, පුරොහිතො පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

බන්ධනමොක්ඛජාතකවණ්ණනා දසමා.

හංචිවග්ගො ද්වාදසමො.

තස්සුද්දානං –

ගද්‍රභපඤ්හා අමරා, සිඞ්ගාලං මිතචින්ති ච;
අනුසාසිකදුබ්බචං, තිත්තිරං වට්ටකං පුන;
අකාලරාවි බන්ධනන්ති.

13. කුසනාළිවග්ගො

[121] 1. කුසනාළිජාතකවණ්ණනා

කරෙ සරික්ඛොති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො අනාථපිණ්ඩිකස්ස මිත්තං ආරබ්භ කථෙසි. අනාථපිණ්ඩිකස්ස හි මිත්තසුහජ්ජඤාතිබන්ධවා එකතො හුත්වා ‘‘මහාසෙට්ඨි අයං තයා ජාතිගොත්තධනධඤ්ඤාදීහි නෙව සදිසො, න උත්තරිතරො, කස්මා එතෙන සද්ධිං සන්ථවං කරොසි, මා කරොහී’’ති පුනප්පුනං නිවාරෙසුං. අනාථපිණ්ඩිකො පන ‘‘මිත්තසන්ථවො නාම හීනෙහිපි සමෙහිපි අතිරෙකෙහිපි කත්තබ්බොයෙවා’’ති තෙසං වචනං අග්ගහෙත්වා භොගගාමං ගච්ඡන්තො තං කුටුම්බරක්ඛකං කත්වා අගමාසීති සබ්බං කාළකණ්ණිවත්ථුස්මිං වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බං. ඉධ පන අනාථපිණ්ඩිකෙන අත්තනො ඝරෙ පවත්තියා ආරොචිතාය සත්ථා ‘‘ගහපති, මිත්තො නාම ඛුද්දකො නත්ථි, මිත්තධම්මං රක්ඛිතුං සමත්ථභාවොවෙත්ථ පමාණං, මිත්තො නාම අත්තනා සමොපි හීනොපි සෙට්ඨොපි ගහෙතබ්බො. සබ්බෙපි හෙතෙ අත්තනො පත්තභාරං නිත්ථරන්තියෙව, ඉදානි තාව ත්වං අත්තනො නීචමිත්තං නිස්සාය කුටුම්බස්ස සාමිකො ජාතො, පොරාණා පන නීචමිත්තං නිස්සාය විමානසාමිකා ජාතා’’ති වත්වා තෙන යාචිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො රඤ්ඤො උය්‍යානෙ කුසනාළිගච්ඡෙ දෙවතා හුත්වා නිබ්බත්ති. තස්මිංයෙව ච උය්‍යානෙ මඞ්ගලසිලං නිස්සාය උජුගතක්ඛන්ධො පරිමණ්ඩලසාඛාවිටපසම්පන්නො රඤ්ඤො සන්තිකා ලද්ධසම්මානො රුචමඞ්ගලරුක්ඛො අත්ථි, ‘‘මුඛකො’’තිපි වුච්චති. තස්මිං එකො මහෙසක්ඛො දෙවරාජා නිබ්බත්ති. බොධිසත්තස්ස තෙන සද්ධිං මිත්තසන්ථවො අහොසි. තදා රාජා එකස්මිං එකත්ථම්භකෙ පාසාදෙ වසති, තස්ස සො ථම්භො චලි. අථස්ස චලිතභාවං රඤ්ඤො ආරොචෙසුං. රාජා වඩ්ඪකී පක්කොසාපෙත්වා ‘‘තාතා, මම එකත්ථම්භකස්ස මඞ්ගලපාසාදස්ස ථම්භො චලිතො, එකං සාරත්ථම්භං ආහරිත්වා තං නිච්චලං කරොථා’’ති ආහ. තෙ ‘‘සාධු, දෙවා’’ති රඤ්ඤො වචනං සම්පටිච්ඡිත්වා තදනුච්ඡවිකං රුක්ඛං පරියෙසමානා අඤ්ඤත්ථ අදිස්වා උය්‍යානං පවිසිත්වා තං මුඛකරුක්ඛං දිස්වා රඤ්ඤො සන්තිකං ගන්ත්වා ‘‘කිං, තාතා, දිට්ඨො වො තදනුච්ඡවිකො රුක්ඛො’’ති වුත්තෙ ‘‘දිට්ඨො, දෙව, අපිච තං ඡින්දිතුං න විසහාමා’’ති ආහංසු. ‘‘කිංකාරණා’’ති? මයඤ්හි අඤ්ඤත්ථ රුක්ඛං අපස්සන්තා උය්‍යානං පවිසිම්හ, තත්‍රපි ඨපෙත්වා මඞ්ගලරුක්ඛං අඤ්ඤං න පස්සාම. ඉති නං මඞ්ගලරුක්ඛතාය ඡින්දිතුං න විසහාමාති. ගච්ඡථ, තං ඡින්දිත්වා පාසාදං ථිරං කරොථ, මයං අඤ්ඤං මඞ්ගලරුක්ඛං කරිස්සාමාති. තෙ ‘‘සාධූ’’ති බලිකම්මං ගහෙත්වා උය්‍යානං ගන්ත්වා ‘‘ස්වෙ ඡින්දිස්සාමා’’ති රුක්ඛස්ස බලිකම්මං කත්වා නික්ඛමිංසු.

රුක්ඛදෙවතා තං කාරණං ඤත්වා ‘‘ස්වෙ මය්හං විමානං නාසෙස්සන්ති, දාරකෙ ගහෙත්වා කුහිං ගමිස්සාමී’’ති ගන්තබ්බට්ඨානං අපස්සන්තී පුත්තකෙ ගීවාය ගහෙත්වා පරොදි. තස්සා සන්දිට්ඨසම්භත්තා රුක්ඛදෙවතා ආගන්ත්වා ‘‘කිං එත’’න්ති පුච්ඡිත්වා තං කාරණං සුත්වා සයම්පි වඩ්ඪකීනං පටික්කමනූපායං අපස්සන්තියො තං පරිස්සජිත්වා රොදිතුං ආරභිංසු. තස්මිං සමයෙ බොධිසත්තො ‘‘රුක්ඛදෙවතං පස්සිස්සාමී’’ති තත්ථ ගන්ත්වා තං කාරණං සුත්වා ‘‘හොතු, මා චින්තයිත්ථ, අහං රුක්ඛං ඡින්දිතුං න දස්සාමි, ස්වෙ වඩ්ඪකීනං ආගතකාලෙ මම කාරණං පස්සථා’’ති තා දෙවතා සමස්සාසෙත්වා පුනදිවසෙ වඩ්ඪකීනං ආගතවෙලාය කකණ්ටකවෙසං ගහෙත්වා වඩ්ඪකීනං පුරතො ගන්ත්වා මඞ්ගලරුක්ඛස්ස මූලන්තරං පවිසිත්වා තං රුක්ඛං සුසිරං විය කත්වා රුක්ඛමජ්ඣෙන අභිරුහිත්වා ඛන්ධමත්ථකෙන

නික්ඛමිත්වා සීසං කම්පයමානො නිපජ්ජි. මහාවඩ්ඪකී තං කකණ්ටකං දිස්වා රුක්ඛං හත්ථෙන පහරිත්වා ‘‘සුසිරරුක්ඛො එසො නිස්සාරො, හියොයා අනුපධාරෙත්වාව බලිකම්මං කරිම්හා’’ති එකසනං මහාරුක්ඛං ගරහිත්වා පක්කාමි. රුක්ඛදෙවතා බොධිසත්තං නිස්සාය විමානස්ස සාමිනී ජාතා.

තස්සා පටිසන්ථාරත්ථාය සන්දිට්ඨසම්භත්තා බහූ දෙවතා සන්නිපතිංසු. රුක්ඛදෙවතා ‘‘විමානං මෙ ලද්ධ’’න්ති තුට්ඨචිත්තා තාසං දෙවතානං මජ්ඣෙ බොධිසත්තස්ස ගුණං කථයමානා ‘‘හො, දෙවතා, මයං මහෙසක්ඛා හුත්වාපි දන්ධපඤ්ඤතාය ඉමං උපායං න ජානිම්හ, කුසනාළිදෙවතා පන අත්තනො ඤාණසම්පත්තියා අම්හෙ විමානසාමිකෙ අකාසි, මිත්තො නාම සදිසොපි අධිකොපි හීනොපි කත්තබ්බොව. සබ්බෙපි හි අත්තනො ථාමෙන සහායකානං උප්පන්නං දුක්ඛං නිත්ථරිත්වා සුඛෙ පතිට්ඨාපෙන්තියෙවා’’ති මිත්තධම්මං වණ්ණෙත්වා ඉමං ගාථමාහ –

121. ‘‘කරෙ සරික්ඛො අථ වාපි සෙට්ඨො, නිහීනකො වාපි කරෙය්‍ය එකො;
කරෙය්‍යුමෙතෙ බ්‍යසනෙ උත්තමත්ථං, යථා අහං කුසනාළි රුචාය’’න්ති.

තත්ථ **කරෙ සරික්ඛොති** ජාතිආදීහි සදිසොපි මිත්තධම්මං කරෙය්‍ය. **අථ වාපි සෙට්ඨොති** ජාතිආදීහි අධිකොපි කරෙය්‍ය. **නිහීනකො වාපි කරෙය්‍ය එකොති** එකො ජාතිආදීහි හීනොපි මිත්තධම්මං කරෙය්‍ය. තස්මා සබ්බෙපි එතෙ මිත්තා කාතබ්බායෙවාති දීපෙති. කිංකාරණා? **කරෙය්‍යුමෙතෙ බ්‍යසනෙ උත්තමත්ථන්ති** සබ්බෙපෙතෙ සහායස්ස බ්‍යසනෙ උප්පන්නෙ අත්තනො අත්තනො පත්තභාරං වහමානා උත්තමත්ථං කරෙය්‍යුං, කායිකචෙතසිකදුක්ඛතො තං සහායකං මොචෙය්‍යුමෙවාති අත්ථො. තස්මා හීනොපි මිත්තො කාතබ්බොයෙව, පගෙව ඉතරෙ. තත්‍රිදං ඔපම්මං – **යථා අහං කුසනාළි රුචායන්ති**, යථා අහං රුචායං නිබ්බත්තදෙවතා අයඤ්ච කුසනාළිදෙවතා, අප්පෙසක්ඛාපි මිත්තසන්ථවං කරිම්හ, තත්‍රාපාහං මහෙසක්ඛාපි සමානා අත්තනො උප්පන්නදුක්ඛං බාලතාය අනුපායකුසලතාය හරිතුං නාසක්ඛිං, ඉමං පන අප්පෙසක්ඛම්පි සමානං පණ්ඩිතදෙවතං නිස්සාය දුක්ඛතො මුත්තොම්හි. තස්මා අඤ්ඤෙහිපි දුක්ඛා මුච්චිතුකාමෙහි සමවිසිට්ඨභාවං අනොලොකෙත්වා හීනොපි පණ්ඩිතො මිත්තො කාතබ්බොති.

රුචාදෙවතා ඉමාය ගාථාය දෙවසඞ්ඝස්ස ධම්මං දෙසෙත්වා යාවතායුකං ඨත්වා සද්ධිං කුසනාළිදෙවතාය යථාකම්මං ගතා.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා රුචාදෙවතා ආනන්දො අහොසි, කුසනාළිදෙවතා පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

කුසනාළිජාතකවණ්ණනා පඨමා.

[122] 2. දුම්මෙධජාතකවණ්ණනා

යසං ලද්ධාන දුම්මෙධොති ඉදං සත්ථා වෙළුවනෙ විහරන්තො දෙවදත්තං ආරබ්භ කථෙසි. ධම්මසභායඤ්හි භික්ඛූ ‘‘ආවුසො දෙවදත්තො, තථාගතස්ස පුණ්ණචන්දසස්සිරිකමුඛං අසීතානුබ්‍යඤ්ජනද්වත්තිංසමහාපුරිසලක්ඛණපටිමණ්ඩිතං බ්‍යාමප්පභාපරික්ඛිත්තං ආවෙළාවෙළාභූතා යමකයමකභූතා ඝනබුද්ධරස්මියො විස්සජ්ජෙන්තං පරමසොභග්ගප්පත්තං අත්තභාවඤ්ච ඔලොකෙත්වා චිත්තං පසාදෙතුං න සක්කොති, උසූයමෙව කරොති. ‘බුද්ධා නාම එවරූපෙන සීලෙන සමාධිනා පඤ්ඤාය විමුත්තියා විමුත්තිඤාණදස්සනෙන සමන්නාගතා’ති වුච්චමානෙ වණ්ණං සහිතුං න සක්කොති, උසූයමෙව කරොතී’’ති දෙවදත්තස්ස අගුණකථං කථයිංසු. සත්ථා ආගන්ත්වා ‘‘කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්නිසින්නා’’ති පුච්ඡිත්වා ‘‘ඉමාය නාමා’’ති වුත්තෙ ‘‘න, භික්ඛවෙ , ඉදානෙව දෙවදත්තො මම වණ්ණෙ භඤ්ඤමානෙ උසූයං කරොති, පුබ්බෙපි අකාසියෙවා’’ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ මගධරට්ඨෙ රාජගහනගරෙ එකස්මිං මගධරාජෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො හත්ථියොනියං නිබ්බත්තිත්වා සබ්බසෙතො අහොසි හෙට්ඨා වණ්ණිතසදිසාය රූපසම්පත්තියා සමන්නාගතො. අථ නං ‘‘ලක්ඛණසම්පන්නො අය’’න්ති සො රාජා මඞ්ගලහත්ථිං අකාසි. අථෙකස්මිං ඡණදිවසෙ සකලනගරං දෙවනගරං විය අලඞ්කාරාපෙත්වා සබ්බාලඞ්කාරපටිමණ්ඩිතං මඞ්ගලහත්ථිං අභිරූහිත්වා මහන්තෙන රාජානුභාවෙන නගරං පදක්ඛිණං අකාසි. මහාජනො තත්ථ තත්ථ ඨත්වා මඞ්ගලහත්ථිනො රූපසොභග්ගප්පත්තං සරීරං දිස්වා ‘‘අහො රූපං, අහො ගති, අහො ලීළා, අහො ලක්ඛණසම්පත්ති, එවරූපො නාම සබ්බසෙතවරවාරණො චක්කවත්තිරඤ්ඤො අනුච්ඡවිකො’’ති මඞ්ගලහත්ථිමෙව වණ්ණෙසි.

රාජා මඞ්ගලහත්ථිස්ස වණ්ණං සුත්වා සහිතුං අසක්කොන්තො උසූයං උප්පාදෙත්වා ‘‘අජ්ජෙව තං පබ්බතපාදෙ පාතෙත්වා ජීවිතක්ඛයං පාපෙස්සාමී’’ති හත්ථාචරියං පක්කොසාපෙත්වා ‘‘කින්ති කත්වා තයා අයං නාගො සික්ඛාපිතො’’ති ආහ. ‘‘සුසික්ඛාපිතො, දෙවා’’ති. ‘‘න සුසික්ඛිතො, දුසික්ඛිතො’’ති. ‘‘සුසික්ඛිතො, දෙවා’’ති. ‘‘යදි සුසික්ඛිතො , සක්ඛිස්සසි නං වෙපුල්ලපබ්බතමත්ථකං ආරොපෙතු’’න්ති. ‘‘ආම, දෙවා’’ති. ‘‘තෙන හි එහී’’ති සයං ඔතරිත්වා හත්ථාචරියං ආරොපෙත්වා පබ්බතපාදං ගන්ත්වා හත්ථාචරියෙන හත්ථිපිට්ඨියං නිසීදිත්වාව හත්ථිම්හි වෙපුල්ලපබ්බතමත්ථකං ආරොපිතෙ සයම්පි අමච්චගණපරිවුතො පබ්බතමත්ථකං අභිරුහිත්වා හත්ථිං පපාතාභිමුඛං කාරෙත්වා ‘‘ත්වං ‘මයා එස සුසික්ඛාපිතො’ති වදෙසි, තීහියෙව තාව නං පාදෙහි ඨපෙහී’’ති ආහ. හත්ථාචරියො පිට්ඨියං නිසීදිත්වාව ‘‘හො තීහි පාදෙහි තිට්ඨා’’ති හත්ථිස්ස පණ්හිකාය සඤ්ඤං අදාසි, මහාසත්තො තථා අකාසි. පුන රාජා

‘‘ද්වීහි පුරිමපාදෙහියෙව ඨපෙහී’’ති ආහ, මහාසත්තො ද්වෙ පච්ඡිමපාදෙ උක්ඛිපිත්වා පුරිමපාදෙහි අට්ඨාසි. ‘‘පච්ඡිමපාදෙහියෙවා’’ති වුත්තෙපි ද්වෙ පුරිමපාදෙ උක්ඛිපිත්වා පච්ඡිමපාදෙහි අට්ඨාසි, ‘‘එකෙනා’’ති වුත්තෙපි තයො පාදෙ උක්ඛිපිත්වා එකෙනෙව අට්ඨාසි. අථස්ස අපතනභාවං ඤත්වා ‘‘සචෙ පහොසි, ආකාසෙ නං ඨපෙහී’’ති ආහ.

ආචරියො චින්තෙසි – ‘‘සකලජම්බුදීපෙ ඉමිනා සදිසො සුසික්ඛිතො හත්ථී නාම නත්ථි, නිස්සංසයං පනෙතං එස පපාතෙ පාතෙත්වා මාරෙතුකාමො භවිස්සතී’’ති. සො තස්ස කණ්ණමූලෙ මන්තෙසි ‘‘තාත, අයං රාජා තං පපාතෙ පාතෙත්වා මාරෙතුකාමො, න ත්වං එතස්ස අනුච්ඡවිකො. සචෙ තෙ ආකාසෙන ගන්තුං බලං අත්ථි, මං යථානිසින්නංයෙව ආදාය වෙහාසං අබ්භුග්ගන්ත්වා බාරාණසිං ගච්ඡා’’ති. පුඤ්ඤිද්ධියා සමන්නාගතො මහාසත්තො තඞ්ඛණඤ්ඤෙව ආකාසෙ අට්ඨාසි. හත්ථාචරියො ‘‘මහාරාජ, අයං හත්ථී පුඤ්ඤිද්ධියා සමන්නාගතො, න තාදිසස්ස මන්දපුඤ්ඤස්ස දුබ්බුද්ධිනො අනුච්ඡවිකො, පණ්ඩිතස්ස පුඤ්ඤසම්පන්නස්ස රඤ්ඤො අනුච්ඡවිකො, තාදිසා නාම මන්දපුඤ්ඤා එවරූපං වාහනං ලභිත්වා තස්ස ගුණං අජානන්තා තඤ්චෙව වාහනං අවසෙසඤ්ච යසසම්පත්තිං නාසෙන්තියෙවා’’ති වත්වා හත්ථික්ඛන්ධෙ නිසින්නොව ඉමං ගාථමාහ –

122. ‘‘යසං ලද්ධාන දුම්මෙධො, අනත්ථං චරති අත්තනො;
අත්තනො ච පරෙසඤ්ච, හිංසාය පටිපජ්ජතී’’ති.

තත්‍රායං සඞ්ඛෙපත්ථො – මහාරාජ, තාදිසො දුම්මෙධො නිප්පඤ්ඤො පුග්ගලො පරිවාරසම්පත්තිං ලභිත්වා අත්තනො අනත්ථං චරති. කිංකාරණා? සො හි යසමදමත්තො කත්තබ්බාකත්තබ්බං අජානන්තො අත්තනො ච පරෙසඤ්ච හිංසාය පටිපජ්ජති. හිංසා වුච්චති කිලමනං දුක්ඛුප්පාදනං, තදත්ථාය එව පටිපජ්ජතීති.

එවං ඉමාය ගාථාය රඤ්ඤො ධම්මං දෙසෙත්වා ‘‘තිට්ඨ දානි ත්ව’’න්ති වත්වා ආකාසෙ උප්පතිත්වා බාරාණසිනගරං ගන්ත්වා රාජඞ්ගණෙ ආකාසෙ අට්ඨාසි. සකලනගරං සඞ්ඛුභිත්වා ‘‘අම්හාකං රඤ්ඤො ආකාසෙන සෙතවරවාරණො ආගන්ත්වා රාජඞ්ගණෙ ඨිතො’’ති එකකොලාහලං අහොසි. වෙගෙන රඤ්ඤොපි ආරොචෙසුං. රාජා නික්ඛමිත්වා ‘‘සචෙ මය්හං උපභොගත්ථාය ආගතොසි, භූමියං පතිට්ඨාහී’’ති ආහ. බොධිසත්තො භූමියං පතිට්ඨාසි, ආචරියො ඔතරිත්වා රාජානං වන්දිත්වා ‘‘කුතො ආගතොසි, තාතා’’ති වුත්තෙ ‘‘රාජගහතො’’ති වත්වා සබ්බං පවත්තිං ආරොචෙසි. රාජා ‘‘මනාපං තෙ, තාත, කතං ඉධාගච්ඡන්තෙනා’’ති තුට්ඨහට්ඨො නගරං සජ්ජාපෙත්වා වාරණං මඞ්ගලහත්ථිට්ඨානෙ ඨපෙත්වා සකලරජ්ජං තයො කොට්ඨාසෙ කත්වා එකං බොධිසත්තස්ස අදාසි, එකං ආචරියස්ස, එකං අත්තනා අග්ගහෙසි. බොධිසත්තස්ස ආගතකාලතො පට්ඨායෙව පන රඤ්ඤො සකලජම්බුදීපෙ රජ්ජං හත්ථගතමෙව ජාතං. සො ජම්බුදීපෙ අග්ගරාජා හුත්වා දානාදීනි පුඤ්ඤානි කත්වා යථාකම්මං අගමාසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා මගධරාජා දෙවදත්තො අහොසි, බාරාණසිරාජා සාරිපුත්තො, හත්ථාචරියො ආනන්දො, හත්ථී පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

දුම්මෙධජාතකවණ්ණනා දුතියා.

[123] 3. නඞ්ගලීසජාතකවණ්ණනා

අසබ්බත්ථගාමිං වාචන්ති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො ලාළුදායිත්ථෙරං ආරබ්භ කථෙසි. සො කිර ධම්මං කථෙන්තො ‘‘ඉමස්මිං ඨානෙ ඉදං කථෙතබ්බං, ඉමස්මිං ඨානෙ ඉදං න කථෙතබ්බ’’න්ති යුත්තායුත්තං න ජානාති, මඞ්ගලෙ අවමඞ්ගලං වදන්තො ‘‘තිරොකුට්ටෙසු තිට්ඨන්ති, සන්ධිසිඞ්ඝාටකෙසු වා’’ති ඉදං අවමඞ්ගලං මඞ්ගලං කත්වා අනුමොදනං කථෙති. අවමඞ්ගලෙසු අනුමොදනං කරොන්තො ‘‘බහූ දෙවා මනුස්සා ච, මඞ්ගලානි අචින්තයු’’න්ති වත්වා ‘‘එවරූපානං මඞ්ගලානං සතම්පි සහස්සම්පි කාතුං සමත්ථා හොථා’’ති වදති. අථෙකදිවසං ධම්මසභායං භික්ඛූ ‘‘ආවුසො, ලාළුදායී යුත්තායුත්තං න ජානාති, සබ්බත්ථ අභාසිතබ්බවාචං භාසතී’’ති කථං සමුට්ඨාපෙසුං. සත්ථා ආගන්ත්වා ‘‘කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්නිසින්නා’’ති පුච්ඡිත්වා ‘‘ඉමාය නාමා’’ති වුත්තෙ ‘‘න, භික්ඛවෙ, ලාළුදායී ඉදානෙව දන්ධපරිසක්කනො යුත්තායුත්තං න ජානාති, පුබ්බෙපි එවරූපො අහොසි, නිච්චං ලාළකොයෙව එසො’’ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො බ්‍රාහ්මණමහාසාලකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො තක්කසිලායං සබ්බසිප්පානි උග්ගණ්හිත්වා බාරාණසියං දිසාපාමොක්ඛො ආචරියො හුත්වා පඤ්ච මාණවකසතානි සිප්පං වාචෙසි. තදා තෙසු මාණවෙසු එකො දන්ධපරිසක්කනො ලාළකො මාණවො ධම්මන්තෙවාසිකො හුත්වා සිප්පං උග්ගණ්හාති, දන්ධභාවෙන පන උග්ගණ්හිතුං න සක්කොති. බොධිසත්තස්ස පන උපකාරො හොති, දාසො විය සබ්බකිච්චානි කරොති. අථෙකදිවසං බොධිසත්තො සායමාසං භුඤ්ජිත්වා සයනෙ නිපන්නො තං මාණවං හත්ථපාදපිට්ඨිපරිකම්මානි කත්වා ගච්ඡන්තං ආහ ‘‘තාත, මඤ්චපාදෙ උපත්ථම්භෙත්වා යාහී’’ති. මාණවො එකං පාදං උපත්ථම්භෙත්වා එකස්ස උපත්ථම්භකං අලභන්තො අත්තනො ඌරුම්හි ඨපෙත්වා රත්තිං ඛෙපෙසි.

බොධිසත්තො පච්චූසසමයෙ උට්ඨාය තං දිස්වා ‘‘කිං, තාත, නිසින්නොසී’’ති පුච්ඡි. ‘‘ආචරිය, එකස්ස මඤ්චපාදස්ස උපත්ථම්භකං අලභන්තො ඌරුම්හි ඨපෙත්වා නිසින්නොම්හී’’ති. බොධිසත්තො සංවිග්ගමානසො හුත්වා ‘‘අයං අති විය මය්හං උපකාරො, එත්තකානං පන මාණවකානං අන්තරෙ අයමෙව දන්ධො සිප්පං සික්ඛිතුං න

සක්කොති, කථං නු බො අහං ඉමං පණ්ඩිතං කරෙය්‍යා''න්ති චින්තෙසි. අථස්ස එතදහොසි ''අත්ථෙකො උපායො, අහං ඉමං මාණවං දාරුඅත්ථාය පණ්ණත්ථාය ච වනං ගන්ත්වා ආගතං 'අජ්ජ තෙ කිං දිට්ඨං, කිං කත'න්ති පුච්ඡිස්සාමි. අථ මෙ 'ඉදං නාම අජ්ජ මයා දිට්ඨං, ඉදං කත'න්ති ආචික්ඛිස්සති. අථ නං 'තයා දිට්ඨඤ්ච කතඤ්ච කීදිස'න්ති පුච්ඡිස්සාමි, සො 'එවරූපං නාමා'ති උපමාය ච කාරණෙන ච කථෙස්සති. ඉති නං නවං නවං උපමඤ්ච කාරණඤ්ච කථාපෙත්වා ඉමිනා උපායෙන පණ්ඩිතං කරිස්සාමී''ති. සො තං පක්කොසාපෙත්වා ''තාත මාණව, ඉතො පට්ඨාය දාරුඅත්ථාය වා පණ්ණත්ථාය වා ගතට්ඨානෙ යං තෙ තත්ථ දිට්ඨං වා සුතං වා භුත්තං වා පීතං වා ඛාදිතං වා හොති, තං ආගන්ත්වා මය්හං ආරොචෙය්‍යාසී''ති ආහ.

සො ''සාධූ''ති පටිස්සුණිත්වා එකදිවසං මාණවෙහි සද්ධිං දාරුඅත්ථාය අරඤ්ඤං ගතො තත්ථ සප්පං දිස්වා ආගන්ත්වා ''ආචරිය, සප්පො මෙ දිට්ඨො''ති ආරොචෙසි. ''සප්පො නාම, තාත, කීදිසො හොතී''ති? ''සෙය්‍යථාපි නඞ්ගලීසා''ති. ''සාධු, තාත, මනාපා තෙ උපමා ආහටා, සප්පා නාම නඞ්ගලීසසදිසාව හොන්තී''ති. අථ බොධිසත්තො ''මාණවකෙන මනාපා උපමා ආහටා, සක්ඛිස්සාමි නං පණ්ඩිතං කාතු''න්ති චින්තෙසි. මාණවො පුන එකදිවසං අරඤ්ඤෙ හත්ථිං දිස්වා ''හත්ථී මෙ ආචරිය දිට්ඨො''ති ආහ. ''හත්ථී නාම, තාත, කීදිසො''ති? ''සෙය්‍යථාපි, නඞ්ගලීසා''ති. බොධිසත්තො ''හත්ථිස්ස සොණ්ඩා නඞ්ගලීසසදිසා හොන්ති, දන්තාදයො එවරූපා ච එවරූපා ච. අයං පන බාලතාය විභජිත්වා කථෙතුං අසක්කොන්තො සොණ්ඩං සන්ධාය කථෙසි මඤ්ඤෙ''ති තුණ්හී අහොසි. අථෙකදිවසං නිමන්තනෙ උච්ඡුං ලභිත්වා ''ආචරිය, අජ්ජ මයං උච්ඡු ඛාදිම්හා''ති ආහ. ''උච්ඡු නාම කීදිසො''ති වුත්තෙ ''සෙය්‍යථාපි නඞ්ගලීසා''ති ආහ. ආචරියො ''ථොකං පතිරූපං කාරණං කථෙසී''ති තුණ්හී ජාතො.

පුනෙකදිවසං නිමන්තනෙ එකච්චෙ මාණවා ගුළං දධිනා භුඤ්ජිංසු, එකච්චෙ ඛීරෙන. සො ආගන්ත්වා ''ආචරිය, අජ්ජ මයං දධිනා ඛීරෙන ච භුඤ්ජිම්හා''ති වත්වා ''දධිඛීරං නාම කීදිසං හොතී''ති වුත්තෙ ''සෙය්‍යථාපි නඞ්ගලීසා''ති ආහ. ආචරියො ''අයං මාණවො 'සප්පො නඞ්ගලීසසදිසො'ති කථෙන්තො තාව සුකථිතං කථෙසි, 'හත්ථී නඞ්ගලීසසදිසො'ති කථෙන්තෙනාපි සොණ්ඩං සන්ධාය ලෙසෙන කථිතං. 'උච්ඡු නඞ්ගලීසසදිස'න්ති කථනෙපි ලෙසො අත්ථි, 'දධිඛීරානි පන නිච්චං පණ්ඩරානි පක්ඛිත්තභාජනසණ්ඨානානී'ති ඉධ සබ්බෙන සබ්බං උපමං න කථෙසි, න සක්කා ඉමං ලාළකං සික්ඛාපෙතු''න්ති වත්වා ඉමං ගාථමාහ –

123. ''අසබ්බත්ථගාමිං වාචං, බාලො සබ්බත්ථ භාසති;
නායං දධිං වෙදි න නඞ්ගලීසං, දධිප්පයං මඤ්ඤති නඞ්ගලීස''න්ති.

තත්‍රායං සඞ්ඛෙපත්ථො – යා වාචා ඔපම්මවසෙන සබ්බත්ථ න ගච්ඡති, තං **අසබ්බත්ථගාමිං වාචං බාලො** දන්ධපුග්ගලො **සබ්බත්ථ භාසති,** ''දධි නාම කීදිස''න්ති පුට්ඨොපි ''සෙය්‍යථාපි, නඞ්ගලීසා''ති වදතෙව. එවං වදන්තො **නායං දධිං වෙදි න නඞ්ගලීසං**. කිංකාරණා? **දධිප්පයං මඤ්ඤති නඞ්ගලීසං,** යස්මා අයං දධිම්පි නඞ්ගලීසමෙව මඤ්ඤති. අථ වා **දධීති** දධිමෙව, **පයන්ති** ඛීරං, දධි ච පයඤ්ච දධිප්පයං. යස්මා දධිඛීරානිපි අයං නඞ්ගලීසමෙව මඤ්ඤති, එදිසො වායං බාලො, කිං ඉමිනාති අන්තෙවාසිකානං ධම්මකථං කථෙත්වා පරිබ්බයං දත්වා තං උය්‍යොජෙසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ''තදා ලාළකමාණවො ලාළුදායී අහොසි, දිසාපාමොක්ඛො ආචරියො පන අහමෙව අහොසි''න්ති.

නඞ්ගලීසජාතකවණ්ණනා තතියා.

[124] 4. අම්බජාතකවණ්ණනා

වායමෙථෙව පුරිසොති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො එකං වත්තසම්පන්නං භික්ඛුං ආරබ්භ කථෙසි. සො කිර සාවත්ථිවාසී කුලපුත්තො සාසනෙ උරං දත්වා පබ්බජිතො වත්තසම්පන්නො අහොසි, ආචරියුපජ්ඣායවත්තානි පානීයපරිභොජනීයඋපොසථාගාරජන්තාඝරාදිවත්තානි ච සාධුකං කරොති, චුද්දසසු මහාවත්තෙසු අසීතිඛන්ධකවත්තෙසු ච පරිපූරකාරීයෙව හොති, විහාරං සම්මජ්ජති, පරිවෙණං විතක්කමාළකං විහාරමග්ගං සම්මජ්ජති, මනුස්සානං පානීයං දෙති. මනුස්සා තස්ස වත්තසම්පත්තියං පසීදිත්වා පඤ්චසතමත්තානි ධුවභත්තානි අදංසු, මහාලාභසක්කාරො උප්පජ්ජි. තං නිස්සාය බහූනං ඵාසුවිහාරො ජාතො. අථෙකදිවසං ධම්මසභායං භික්ඛූ කථං සමුට්ඨාපෙසුං ''ආවුසො, අසුකො නාම භික්ඛු අත්තනො වත්තසම්පත්තියා මහන්තං ලාභසක්කාරං නිබ්බත්තෙසි, එතං එකං නිස්සාය බහූනං ඵාසුවිහාරො ජාතො''ති. සත්ථා ආගන්ත්වා ''කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ , එතරහි කථාය සන්නිසින්නා''ති පුච්ඡිත්වා ''ඉමාය නාමා''ති වුත්තෙ ''න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව, පුබ්බෙපායං භික්ඛු වත්තසම්පන්නො, පුබ්බෙපෙතං එකං නිස්සාය පඤ්ච ඉසිසතානි ඵලාඵලත්ථාය අරඤ්ඤං අගන්ත්වා එතෙනෙව ආනීතඵලාඵලෙහි යාපෙසු''න්ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො උදිච්චබ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා පඤ්චසතඉසිපරිවාරො පබ්බතපාදෙ විහාසි. තදා හිමවන්තෙ චණ්ඩො නිදාඝො අහොසි, තත්ථ තත්ථ පානීයානි ඡිජ්ජිංසු, තිරච්ඡානා පානීයං අලභමානා කිලමන්ති. අථ තෙසු තාපසෙසු එකො තාපසො තෙසං පිපාසදුක්ඛං දිස්වා එකං රුක්ඛං ඡින්දිත්වා දොණිං කත්වා පානීයං උස්සිඤ්චිත්වා දොණිං පූරෙත්වා තෙසං පානීයං අදාසි. බහූසු සන්නිපතිත්වා පානීයං පිවන්තෙසු තාපසස්ස ඵලාඵලත්ථාය ගමනොකාසො නාහොසි. සො නිරාහාරොපි පානීයං දෙතියෙව. මිගගණා චින්තෙසුං ''අයං අම්හාකං පානීයං දෙන්තො ඵලාඵලත්ථාය ගන්තුං ඔකාසං

න ලභති, නිරාහාරතාය අතිවිය කිලමති, හන්දමයං කතිකං කරොමා''ති. තෙ කතිකං අකංසු ''ඉතො පට්ඨාය පානීයං පිවනත්ථාය ආගච්ඡන්තෙන අත්තනො බලානුරූපෙන ඵලාඵලං ගහෙත්වාව ආගන්තබ්බ''න්ති. තෙ තතො පට්ඨාය එකෙකො තිරච්ඡානො අත්තනො අත්තනො බලානුරූපෙන මධුරමධුරානි අම්බජම්බුපනසාදීනිගහෙත්වාව ආගච්ඡති. එකස්ස අත්ථාය ආහතං ඵලාඵලං අඩ්ඪතෙයාසකටභාරප්පමාණං අහොසි. පඤ්චසතතාපසා තදෙව පරිභුඤ්ජන්ති. අතිරෙකං ඡඩ්ඩියිත්ථ.

බොධිසත්තො තං දිස්වා ''එකං නාම වත්තසම්පන්නං නිස්සාය එත්තකානං තාපසානං ඵලාඵලත්ථාය අගන්ත්වා යාපනං උප්පන්නං, වීරියං නාම කාතබ්බමෙවා''ති වත්වා ඉමං ගාථමාහ –

124. ''වායමෙථෙව පුරිසො, න නිබ්බින්දෙය්‍යා පණ්ඩිතො;
වායාමස්ස ඵලං පස්ස, භුත්තා අම්බා අනීතිහ''න්ති.

තත්‍රායං සඞ්ඛෙපත්ථො – පණ්ඩිතො අත්තනො වත්තපූරණාදිකෙ කම්මස්මිං වායමෙථෙව, න උක්කණ්ඨෙය්‍යා. කිංකාරණා? වායාමස්ස නිප්ඵලතාය අභාවතො. ඉති මහාසත්තො ''වායාමො නාමෙස සඵලොව හොතී''ති ඉසිගණං ආලපන්තො **''වායාමස්ස ඵලං පස්සා''**ති ආහ. කීදිසං? **භුත්තා අම්බා අනීතිහං**. තත්ථ **අම්බා**ති දෙසනාමත්තං, තෙහි පන නානප්පකාරානි ඵලාඵලානි ආහතානි. තෙසු සම්පන්නතරානං උස්සන්නතරානං වා වසෙන ''අම්බා''ති වුත්තං. යෙ ඉමෙහි පඤ්චහි ඉසිසතෙහි සයං අරඤ්ඤං අගන්ත්වා එකස්ස අත්ථාය ආනීතා අම්බා භුත්තා, ඉදං වායාමස්ස ඵලං. තඤ්ච ඛො පන අනීතිහං, ''ඉති ආහ ඉති ආහා''ති එවං ඉතිහීතිහෙන ගහෙතබ්බං න හොති, පච්චක්ඛමෙව තං ඵලං පස්සාති. එවං මහාසත්තො ඉසිගණස්ස ඔවාදං අදාසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ''තදා වත්තසම්පන්නො තාපසො අයං භික්ඛු අහොසි, ගණසත්ථා පන අහමෙව අහොසි''න්ති.

අම්බජාතකවණ්ණනා චතුත්ථා.

[125] 5. කටාහකජාතකවණ්ණනා

බහුම්පි සො විකත්ථෙය්‍යාති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො එකං විකත්ථකභික්ඛුං ආරබ්භ කථෙසි. තස්ස වත්ථු හෙට්ඨා කථිතසදිසමෙව.

අතීතෙ පන බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො මහාවිභවො සෙට්ඨි අහොසි. තස්ස භරියා පුත්තං විජායි, දාසීපිස්ස තං දිවසඤ්ඤෙව පුත්තං විජායි. තෙ එකතොව වඩ්ඪිංසු. සෙට්ඨිපුත්තෙ ලෙඛං සික්ඛන්තෙ දාසොපිස්ස ඵලකං වහමානො ගන්ත්වා තෙනෙව සද්ධිං ලෙඛං සික්ඛි, ගණනං සික්ඛි, ද්වෙ තයො වොහාරෙ අකාසි. සො අනුක්කමෙන වචනකුසලො වොහාරකුසලො යුවා අභිරූපො අහොසි, නාමෙන කටාහකො නාම. සො සෙට්ඨිඝරෙ භණ්ඩාගාරිකකම්මං කරොන්තො චින්තෙසි ''න මං ඉමෙ සබ්බකාලං භණ්ඩාගාරිකකම්මං කාරෙස්සන්ති, කිඤ්චිදෙව දොසං දිස්වා තාළෙත්වා බන්ධිත්වා ලක්ඛණෙන අඞ්කෙත්වා දාසපරිභොගෙනපි පරිභුඤ්ජිස්සන්ති. පච්චන්තෙ ඛො පන සෙට්ඨිස්ස සහායකො සෙට්ඨි අත්ථි, යංනූනාහං සෙට්ඨිස්ස වචනෙන ලෙඛං ආදාය තත්ථ ගන්ත්වා 'අහං සෙට්ඨිපුත්තො'ති වත්වා තං සෙට්ඨිං වඤ්චෙත්වා තස්ස ධීතරං ගහෙත්වා සුඛං වසෙය්‍යා''න්ති. සො සයමෙව පණ්ණං ගහෙත්වා ''අහං අසුකං නාම මම පුත්තං තව සන්තිකං පහිණිං, ආවාහවිවාහසම්බන්ධො නාම මය්හඤ්ච තයා, තුය්හඤ්ච මයා සද්ධිං පතිරූපො, තස්මා ත්වං ඉමස්ස දාරකස්ස අත්තනො ධීතරං දත්වා එතං තත්ථෙව වසාපෙහි, අහම්පි ඔකාසං ලභිත්වා ආගමිස්සාමී''ති ලිඛිත්වා සෙට්ඨිස්සෙව මුද්දිකාය ලඤ්ඡෙත්වා යථාරුචිතං පරිබ්බයඤ්චෙව ගන්ධවත්ථාදීනි ච ගහෙත්වා පච්චන්තං ගන්ත්වා සෙට්ඨිං දිස්වා වන්දිත්වා අට්ඨාසි.

අථ නං සෙට්ඨි ''කුතො ආගතොසි, තාතා''ති පුච්ඡි. ''බාරාණසිතො''ති. ''කස්ස පුත්තොසී''ති? ''බාරාණසිසෙට්ඨිස්සා''ති. ''කෙනත්ථෙනාගතොසී''ති? තස්මිං ඛණෙ කටාහකො ''ඉදං දිස්වා ජානිස්සථා''ති පණ්ණං අදාසි. සෙට්ඨි පණ්ණං වාචෙත්වා ''ඉදානාහං ජීවාමි නාමා''ති තුට්ඨචිත්තො ධීතරං දත්වා පතිට්ඨාපෙසි. තස්ස පරිවාරො මහන්තො අහොසි. සො යාගුඛජ්ජකාදීසු වා වත්ථගන්ධාදීසු වා උපනීතෙසු ''එවම්පි නාම යාගුං පචන්ති, එවං ඛජ්ජකං, එවං භත්තං, අහො පච්චන්තවාසිකා නාමා''ති යාගුආදීනි ගරහති. ''ඉමෙ පච්චන්තවාසිභාවෙනෙව අහතසාටකෙ වළඤ්ජිතුං න ජානන්ති, ගන්ධෙ පිසිතුං, පුප්ඵානි ගන්ථිතුං න ජානන්තී''ති වත්ථකම්මන්තිකාදයො ගරහති.

බොධිසත්තොපි දාසං අපස්සන්තො ''කටාහකො න දිස්සති, කහං ගතො, පරියෙසථ න''න්ති සමන්තා මනුස්සෙ පයොජෙසි. තෙසු එකො තත්ථ ගන්ත්වා තං දිස්වා සඤ්ජානිත්වා අත්තානං අජානාපෙත්වා ආගන්ත්වා බොධිසත්තස්ස ආරොචෙසි. බොධිසත්තො තං පවත්තිං සුත්වා ''අයුත්තං තෙන කතං, ගන්ත්වා නං ගහෙත්වා ආගච්ඡිස්සාමී''ති රාජානං ආපුච්ඡිත්වා මහන්තෙන පරිවාරෙන නික්ඛමි. ''සෙට්ඨි කිර පච්චන්තං ගච්ඡතී''ති සබ්බත්ථ පාකටො ජාතො. කටාහකො ''සෙට්ඨි කිර ආගච්ඡතී''ති සුත්වා චින්තෙසි ''න සො අඤ්ඤෙන කාරණෙන ආගච්ඡිස්සති, මං නිස්සායෙවස්ස ආගමනෙන භවිතබ්බං. සචෙ පනාහං පලායිස්සාමි, පුන ආගන්තුං න සක්කා භවිස්සති. අත්ථි පනෙස උපායො. මම සාමිකස්ස පටිපථං ගන්ත්වා දාසකම්මං කත්වා තමෙව ආරාධෙස්සාමී''ති. සො තතො පට්ඨාය පරිසමජ්ඣෙ එවං භාසති ''අඤ්ඤෙ බාලමනුස්සා අත්තනො බාලභාවෙන මාතාපිතූනං ගුණං අජානන්තා තෙසං

භොජනවෙලාය අපචිතිකම්මං අකත්වා තෙහි සද්ධිංයෙව භුඤ්ජන්ති, මයං පන මාතාපිතූනං භොජනකාලෙ පටිග්ගහං උපනෙම, බෙළමල්ලකං උපනෙම, භාජනානි උපනෙම, පානීයම්පි බීජනිම්පි ගහෙත්වා උපතිට්ඨාමා''ති යාව සරීරවළඤ්ජනකාලෙ උදකකලසං ආදාය පටිච්ඡන්නට්ඨානගමනා සබ්බං දාසෙහි සාමිකානං කත්තබ්බකිච්චං පකාසෙසි.

සො එවං පරිසං උග්ගණ්හාපෙත්වා බොධිසත්තස්ස පච්චන්තසමීපං ආගතකාලෙ සසුරං අවොච ''තාත, මම කිර පිතා තුම්හාකං දස්සනත්ථාය ආගච්ඡති, තුම්හෙ ඛාදනීයභොජනීයං පටියාදාපෙථ, අහං පණ්ණාකාරං ගහෙත්වා පටිපථං ගමිස්සාමී''ති. සො ''සාධු, තාතා''ති සම්පටිච්ඡි. කටාහකො බහුං පණ්ණාකාරමාදාය මහන්තෙන පරිවාරෙන ගන්ත්වා බොධිසත්තං වන්දිත්වා පණ්ණාකාරං අදාසි. බොධිසත්තොපි පණ්ණාකාරං ගහෙත්වා තෙන සද්ධිං පටිසන්ථාරං කත්වා පාතරාසකාලෙ ඛන්ධාවාරං නිවාසෙත්වා සරීරවළඤ්ජනත්ථාය පටිච්ඡන්නට්ඨානං පාවිසි. කටාහකො අත්තනො පරිවාරං නිවත්තෙත්වා කලසං ආදාය බොධිසත්තස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා උදකකිච්චපරියොසානෙ පාදෙසු පතිත්වා ''සාමි, අහං තුම්හාකං යත්තකං ඉච්ඡථ, තත්තකං ධනං දස්සාමි, මා මෙ යසං අන්තරධාපයිත්ථා''ති ආහ. බොධිසත්තො තස්ස වත්තසම්පදාය පසීදිත්වා ''මා භායි, නත්ථි තෙ මම සන්තිකා අන්තරායො''ති සමස්සාසෙත්වා පච්චන්තනගරං පාවිසි. මහන්තො සක්කාරො අහොසි, කටාහකොපිස්ස නිරන්තරං දාසෙන කත්තබ්බකිච්චං කරොති. අථ නං එකාය වෙලාය සුඛනිසින්නං පච්චන්තසෙට්ඨි ආහ ''මහාසෙට්ඨි, මයා තුම්හාකං පණ්ණං දිස්වාව තුම්හාකං පුත්තස්ස දාරිකා දින්නා''ති බොධිසත්තො කටාහකං පුත්තමෙව කත්වා තදනුච්ඡවිකං පියවචනං වත්වා සෙට්ඨිං තොසෙසි. තතො පට්ඨාය කටාහකස්ස මුඛං උල්ලොකෙතුං සමත්ථො නාම නාහොසි.

අථෙකදිවසං මහාසත්තො සෙට්ඨිධීතරං පක්කොසිත්වා ''එහි, අම්ම, සීසෙ මෙ ඌකා විචිනාහී''ති වත්වා තං ආගන්ත්වා ඌකා ගහෙත්වා ඨිතං පියවචනං වත්වා ''කථෙහි, අම්ම, කච්චි තෙ මම පුත්තො සුඛදුක්ඛෙසු අප්පමත්තො , උභො ජනා සම්මොදමානා සමග්ගවාසං වසථා''ති පුච්ඡි. ''තාත, මහාසෙට්ඨි තුම්හාකං පුත්තස්ස අඤ්ඤො දොසො නත්ථි, කෙවලං ආහාරං ගරහතී''ති. ''අම්ම, නිච්චකාලමෙස දුක්ඛසීලොව, අපිච තෙ අහං තස්ස මුඛබන්ධනමන්තං දස්සාමි, තං ත්වං සාධුකං උග්ගණ්හිත්වා මම පුත්තස්ස භොජනකාලෙ ගරහන්තස්ස උග්ගහිතනියාමෙනෙව පුරතො ඨත්වා වදෙය්‍යාසී''ති ගාථං උග්ගණ්හාපෙත්වා කතිපාහං වසිත්වා බාරාණසිමෙව අගමාසි. කටාහකොපි බහුං ඛාදනීයභොජනීයං ආදාය අනුමග්ගං ගන්ත්වා බහුධනං දත්වා වන්දිත්වා නිවත්ති. සො බොධිසත්තස්ස ගතකාලතො පට්ඨාය අතිරෙකමානී අහොසි. සො එකදිවසං සෙට්ඨිධීතාය නානග්ගරසභොජනං උපනෙත්වා කටච්ඡුං ආදාය පරිවිසන්තියා භත්තං ගරහිතුං ආරභි. සෙට්ඨිධීතා බොධිසත්තස්ස සන්තිකෙ උග්ගහිතනියාමෙනෙව ඉමං ගාථමාහ –

125. ''බහුම්පි සො විකත්ථෙය්‍ය, අඤ්ඤං ජනපදං ගතො;
අන්වාගන්ත්වාන දූසෙය්‍ය, භුඤ්ජ භොගෙ කටාහකා''ති.

තත්ථ **බහුම්පි සො විකත්ථෙය්‍ය, අඤ්ඤං ජනපදං ගතොති** යො අත්තනො ජාතිභූමිතො අඤ්ඤං ජනපදං ගතො හොති, යත්ථස්ස ජාතිං න ජානන්ති, සො බහුම්පි විකත්ථෙය්‍ය, වම්භනවචනං වණ්ණනවචනං වදෙය්‍ය. **අන්වාගන්ත්වාන දූසෙය්‍යාති** ඉමං තාව වාරං සාමිකස්ස පටිපථං ගන්ත්වා දාසකිච්චස්ස කතත්තා කසාභි පහරිත්වා පිට්ඨිචම්මුප්පාටනතො ච ලක්ඛණාහනනතො ච මුත්තොසි. සචෙ අනාචාරං කරොසි, පුන අඤ්ඤස්මිං ආගමනවාරෙ තව සාමිකො අන්වාගන්ත්වාන දූසෙය්‍ය, ඉමං ගෙහං අනුආගන්ත්වා කසාභිඝාතෙහි චෙව ලක්ඛණාහනනෙන ච ජාතිප්පකාසනෙන ච තං දූසෙය්‍ය උපහනෙය්‍ය. තස්මා ඉමං අනාචාරං පහාය **භුඤ්ජ භොගෙ කටාහක,** මා පච්ඡා අත්තනො දාසභාවං පාකටං කාරෙත්වා විප්පටිසාරී අහොසීති අයමෙත්ථ සෙට්ඨිනො අධිප්පායො.

සෙට්ඨිධීතා පන එතමත්ථං අජානන්තී උග්ගහිතනියාමෙන බ්‍යඤ්ජනමෙව පයිරුදාහාසි. කටාහකො ''අද්ධා සෙට්ඨිනා මම කුලං ආචික්ඛිත්වා එතිස්සා සබ්බං කථිතං භවිස්සතී''ති තතො පට්ඨාය පුන භත්තං ගරහිතුං න විසහි, නිහතමානො යථාලද්ධං භුඤ්ජිත්වා යථාකම්මං ගතො.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි ''තදා කටාහකො විකත්ථකභික්ඛු අහොසි, බාරාණසිසෙට්ඨි පන අහමෙව අහොසි''න්ති.

කටාහකජාතකවණ්ණනා පඤ්චමා.

[126] 6. අසිලක්ඛණජාතකවණ්ණනා

තථෙවෙකස්ස කල්‍යාණන්ති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො කොසලරඤ්ඤො අසිලක්ඛණපාඨකං බ්‍රාහ්මණං ආරබ්භ කථෙසි. සො කිර කම්මාරෙහි රඤ්ඤො අසීනං ආහටකාලෙ අසිං උපසිඞ්ඝිත්වා අසිලක්ඛණං උදාහරති. සො යෙසං හත්ථතො ලාභං ලභති, තෙසං අසිං ''ලක්ඛණසම්පන්නො මඞ්ගලසංයුත්තො''ති වදති. යෙසං හත්ථතො ලාභං න ලභති, තෙසං අසිං ''අවලක්ඛණො''ති ගරහති. අථෙකො කම්මාරො අසිං කත්වා කොසියං සුඛුමං මරිචචුණ්ණං පක්ඛිපිත්වා රඤ්ඤො අසිං ආහරි. රාජා බ්‍රාහ්මණං පක්කොසාපෙත්වා ''අසිං වීමංසා''ති ආහ. බ්‍රාහ්මණස්ස අසිං ආකඩ්ඪිත්වා උපසිඞ්ඝන්තස්ස මරිචචුණ්ණානි නාසං පවිසිත්වා ඛිපිතුකාමතං උප්පාදෙසුං. තස්ස ඛිපන්තස්ස නාසිකා අසිධාරාය පටිහතා ද්විධා ඡිජ්ජි. තස්සෙවං නාසිකාය ඡින්නභාවො භික්ඛුසඞ්ඝෙ පාකටො ජාතො. අථෙකදිවසං ධම්මසභායං භික්ඛූ කථං සමුට්ඨාපෙසුං ''ආවුසො, රඤ්ඤො කිර අසිලක්ඛණපාඨකො අසිං උපසිඞ්ඝන්තො නාසිකං ඡින්දාපෙසී''ති. සත්ථා ආගන්ත්වා ''කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්නිසින්නා''ති පුච්ඡිත්වා ''ඉමාය

නාමා''ති වුත්තෙ ''න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව සො බ්‍රාහ්මණො අසිං උපසිඞ්ඝන්තො නාසිකාඡෙදං පත්තො, පුබ්බෙපි පත්තොයෙවා''ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ තස්ස අසිලක්ඛණපාඨකො බ්‍රාහ්මණො අහොසීති සබ්බං පච්චුප්පන්නවත්ථුසදිසමෙව. රාජා පන තස්ස වෙජ්ජෙ දත්වා නාසිකාකොටිං ලාඛාය කාරාපෙත්වා ලාඛාය පටිනාසිකං කාරෙත්වා පුන තං උපට්ඨාකමෙව අකාසි. බාරාණසිරඤ්ඤො පන පුත්තො නත්ථි, එකා ධීතා චෙව භාගිනෙය්‍යො ච අහෙසුං. සො උභොපි තෙ අත්තනො සන්තිකෙයෙව වඩ්ඪාපෙසි. තෙ එකතො වඩ්ඪන්තා අඤ්ඤමඤ්ඤං පටිබද්ධචිත්තා අහෙසුං. රාජාපි අමච්චෙ පක්කොසාපෙත්වා ''මය්හං භාගිනෙය්‍යොපි ඉමස්ස රජ්ජස්ස සාමිකොව, ධීතරං එතස්සෙව දත්වා අභිසෙකමස්ස කරොමී''ති වත්වා පුන චින්තෙසි ''මය්හං භාගිනෙය්‍යො සබ්බථාපි ඤාතකොයෙව, එතස්ස අඤ්ඤං රාජධීතරං ආනෙත්වා අභිසෙකං කත්වා ධීතරං අඤ්ඤස්ස රඤ්ඤො දස්සාමි, එවං නො ඤාතකා බහූ භවිස්සන්ති, ද්වින්නම්පි රජ්ජානං මයමෙව සාමිකා භවිස්සාමා''ති. සො අමච්චෙහි සද්ධිං සම්මන්තෙත්වා ''උභොපෙතෙ විසුං කාතුං වට්ටතී''ති භාගිනෙය්‍යං අඤ්ඤස්මිං නිවෙසනෙ, ධීතරං අඤ්ඤස්මිං වාසෙසි.

තෙ සොළසවස්සුද්දෙසිකභාවං පත්තා අතිවිය පටිබද්ධචිත්තා අහෙසුං. රාජකුමාරො ''කෙන නු ඛො උපායෙන මාතුලධීතරං රාජගෙහා නීහරාපෙතුං සක්කා භවෙය්‍යා''ති චින්තෙන්තො ''අත්ථෙකො උපායො''ති මහාඉක්ඛණිකං පක්කොසාපෙත්වා තස්සා සහස්සභණ්ඩිකං දත්වා ''කිං මයා කත්තබ්බ''න්ති වුත්තෙ ''අම්ම, තයි කරොන්තියා අනිප්ඵන්ති නාම නත්ථි, කිඤ්චිදෙව කාරණං වත්වා යථා මම මාතුලො රාජා ධීතරං අන්තොගෙහා නීහරාපෙති, තථා කරොහී''ති ආහ. සාධු, සාමි, අහං රාජානං උපසඞ්කමිත්වා එවං වක්ඛාමි ''දෙව, රාජධීතාය උපරි කාළකණ්ණී අත්ථි, එත්තකං කාලං නිවත්තිත්වා ඔලොකෙන්තොපි නත්ථි, අහං රාජධීතරං අසුකදිවසෙ නාම රථං ආරොපෙත්වා බහුආවුධහත්ථෙ පුරිසෙ ආදාය මහන්තෙන පරිවාරෙන සුසානං ගන්ත්වා මණ්ඩලපීඨිකාය හෙට්ඨාමඤ්චෙ මතමනුස්සං නිපජ්ජාපෙත්වා උපරිමඤ්චෙ රාජධීතරං ඨපෙත්වා ගන්ධොදකඝටානං අට්ඨුත්තරසතෙන න්හාපෙත්වා කාළකණ්ණිං පවාහෙස්සාමී''ති එවං වත්වා රාජධීතරං සුසානං නෙස්සාමි, ත්වං අම්හාකං තත්ථ ගමනදිවසෙ අම්හෙහි පුරෙතරමෙව ථොකං මරිචචුණ්ණං ආදාය ආවුධහත්ථෙහි අත්තනො මනුස්සෙහි පරිවුතො රථං අභිරුය්හ සුසානං ගන්ත්වා රථං සුසානද්වාරෙ එකපදෙසෙ ඨපෙත්වා ආවුධහත්ථෙ මනුස්සෙ සුසානවනං පෙසෙත්වා සයං සුසානෙ මණ්ඩලපීඨිකං පසාරෙත්වා මතකො විය පටිකුජ්ජො හුත්වා නිපජ්ජ. අහං තත්ථ ආගන්ත්වා තව උපරි මඤ්චකං අත්ථරිත්වා රාජධීතරං උක්ඛිපිත්වා මඤ්චෙ සයාපෙස්සාමි, ත්වං තස්මිං ඛණෙ මරිචචුණ්ණං නාසිකාය පක්ඛිපිත්වා ද්වෙ තයො වාරෙ ඛිපෙය්‍යාසි. තයා ඛිපිතකාලෙ මයං රාජධීතරං පහාය පලායිස්සාම. අථ ත්වං රාජධීතරං සීසං න්හාපෙත්වා සයම්පි සීසං න්හායිත්වා තං ආදාය අත්තනො නිවෙසනං ගච්ඡෙය්‍යාසීති. සො ''සාධු සුන්දරො උපායො''ති සම්පටිච්ඡි.

සාපි ගන්ත්වා රඤ්ඤො තමත්ථං ආරොචෙසි, රාජාපි සම්පටිච්ඡි. රාජධීතායපි තං අන්තරං ආචික්ඛි, සාපි සම්පටිච්ඡි. සා නික්ඛමනදිවසෙ කුමාරස්ස සඤ්ඤං දත්වා මහන්තෙන පරිවාරෙන සුසානං ගච්ඡන්තී ආරක්ඛමනුස්සානං භයජනනත්ථං ආහ – ''මයා රාජධීතාය මඤ්චෙ ඨපිතකාලෙ හෙට්ඨාමඤ්චෙ මතපුරිසො ඛිපිස්සති, ඛිපිත්වා ච හෙට්ඨාමඤ්චා නික්ඛමිත්වා යං පඨමං පස්සිස්සති , තමෙව ගහෙස්සති, අප්පමත්තා භවෙය්‍යාථා''ති. රාජකුමාරො පුරෙතරං ගන්ත්වා වුත්තනයෙනෙව තත්ථ නිපජ්ජි. මහාඉක්ඛණිකා රාජධීතරං උක්ඛිපිත්වා මණ්ඩලපීඨිකාඨානං ගච්ඡන්තී ''මා භායී''ති සඤ්ඤාපෙත්වා මඤ්චෙ ඨපෙසි. තස්මිං ඛණෙ කුමාරො මරිචචුණ්ණං නාසාය පක්ඛිපිත්වා ඛිපි. තෙන ඛිපිතමත්තෙයෙව මහාඉක්ඛණිකා රාජධීතරං පහාය මහාරවං රවමානා සබ්බපඨමං පලායි, තස්සා පලාතකාලතො පට්ඨාය එකොපි ඨාතුං සමත්ථො නාම නාහොසි, ගහිතගහිතානි ආවුධානි ඡඩ්ඩෙත්වා සබ්බෙ පලායිංසු. කුමාරො යථාසම්මන්තිතං සබ්බං කත්වා රාජධීතරං ආදාය අත්තනො නිවෙසනං අගමාසි.

ඉක්ඛණිකා ගන්ත්වා තං කාරණං රඤ්ඤො ආරොචෙසි. රාජා ''පකතියාපි සා මයා තස්සෙවත්ථාය පුට්ඨා, පායාසෙ ඡඩ්ඩිතසප්පි විය ජාත''න්ති සම්පටිච්ඡිත්වා අපරභාගෙ භාගිනෙය්‍යස්ස රජ්ජං දත්වා ධීතරං මහාදෙවිං කාරෙසි. සො තාය සද්ධිං සමග්ගවාසං වසමානො ධම්මෙන රජ්ජං කාරෙසි. සොපි අසිලක්ඛණපාඨකො තස්සෙව උපට්ඨාකො අහොසි. තස්සෙකදිවසං රාජුපට්ඨානං ආගන්ත්වා පටිසූරියං ඨත්වා උපට්ඨහන්තස්ස ලාඛා විලීයි, පටිනාසිකා භූමියං පති. සො ලජ්ජාය අධොමුඛො අට්ඨාසි. අථ නං රාජා පරිහසන්තො ''ආචරිය, මා චින්තයිත්ථ, ඛිපිතං නාම එකස්ස කල්‍යාණං හොති, එකස්ස පාපකං. තුම්හෙහි ඛිපිතෙන නාසිකා ඡිජ්ජියිත්ථ, මයං පන ඛිපන්තා මාතුලධීතරං ලභිත්වා රජ්ජං පාපුණිම්හා''ති වත්වා ඉමං ගාථමාහ –

126. ''තථෙවෙකස්ස කල්‍යාණං, තථෙවෙකස්ස පාපකං;
තස්මා සබ්බං න කල්‍යාණං, සබ්බං වාපි න පාපක''න්ති.

තත්ථ **තථෙවෙකස්සාති** තදෙවෙකස්ස. අයමෙව වා පාඨො. දුතියපදෙපි එසෙව නයො.

ඉති සො ඉමාය ගාථාය තං කාරණං ආහරිත්වා දානාදීනි පුඤ්ඤානි කත්වා යථාකම්මං ගතො.

සත්ථා ඉමාය දෙසනාය ලොකසම්මතානං කල්‍යාණපාපකානං අනෙකංසිකභාවං පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ''තදා අසිලක්ඛණපාඨකොව එතරහි අසිලක්ඛණපාඨකො, භාගිනෙය්‍යරාජා පන අහමෙව අහොසි''න්ති.

අසිලක්ඛණජාතකවණ්ණනා ඡට්ඨා.

[127] 7. කලණ්ඩුකජාතකවණ්ණනා

තෙ දෙසා තානි වත්ථූනීති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො එකං විකත්ථකභික්ඛුං ආරබ්භ කථෙසි. තත්ථ ද්වෙපි වත්ථූනි කටාහකජාතකසදිසානෙව.

ඉධ පනෙස බාරාණසිසෙට්ඨිනො දාසො කලණ්ඩුකො නාම අහොසි. තස්ස පලායිත්වා පච්චන්තවාසිසෙට්ඨිනො ධීතරං ගහෙත්වා මහන්තෙන පරිවාරෙන වසනකාලෙ බාරාණසිසෙට්ඨි පරියෙසාපෙත්වාපි තස්ස ගතට්ඨානං අජානන්තො ''ගච්ඡ, කලණ්ඩුකං පරියෙසා''ති අත්තනා පුට්ඨං සුකපොතකං පෙසෙසි. සුකපොතකො ඉතො චිතො ච විචරන්තො තං නගරං පාපුණි. තස්මිඤ්ච කාලෙ කලණ්ඩුකො නදීකීළං කීළිතුකාමො බහුං මාලාගන්ධවිලෙපනඤ්චෙව ඛාදනීයභොජනීයානි ච ගාහාපෙත්වා නදිං ගන්ත්වා සෙට්ඨිධීතාය සද්ධිං නාවං ආරුය්හ උදකෙ කීළති. තස්මිඤ්ච පදෙසෙ නදීකීළං කීළන්තා ඉස්සරජාතිකා තිඛිණභෙසජ්ජපරිභාවිතං ඛීරං පිවන්ති, තෙන තෙසං දිවසභාගම්පි උදකෙ කීළන්තානං සීතං න බාධති. අයං පන කලණ්ඩුකො ඛීරගණ්ඩූසං ගහෙත්වා මුඛං වික්ඛාලෙත්වා තං ඛීරං නුට්ඨුභති. නුට්ඨුභන්තොපි උදකෙ අනුට්ඨුභිත්වා සෙට්ඨිධීතාය සීසෙ නුට්ඨුභති. සුකපොතකොපි නදීතීරං ගන්ත්වා එකිස්සා උදුම්බරසාඛාය නිසීදිත්වා ඔලොකෙත්වා කලණ්ඩුකං සඤ්ජානිත්වා සෙට්ඨිධීතාය සීසෙ නුට්ඨුභන්තං දිස්වා ''අරෙ, කලණ්ඩුක දාස, අත්තනො ජාතිඤ්ච වසනට්ඨානඤ්ච අනුස්සර, ඛීරගණ්ඩූසං ගහෙත්වා මුඛං වික්ඛාලෙත්වා ජාතිසම්පන්නාය සුඛසංවඩ්ඪාය සෙට්ඨිධීතාය සීසෙ මා නුට්ඨුභි, අත්තනො පමාණං න ජානාසී''ති වත්වා ඉමං ගාථමාහ –

127. ''තෙ දෙසා තානි වත්ථූනි, අහඤ්ච වනගොචරො;
අනුවිච්ච ඛො තං ගණ්හෙය්‍යුං, පිව ඛීරං කලණ්ඩුකා''ති.

තත්ථ **තෙ දෙසා තානි වත්ථූනීති** මාතුකුච්ඡිං සන්ධාය වදති. අයමෙත්ථාධිප්පායො – යත්ථ තෙ වසිතං, න තෙ ඛත්තියධීතාදීනං කුච්ඡිදෙසා. යත්ථ වාසි පතිට්ඨිතො, න තානි ඛත්තියධීතාදීනං කුච්ඡිවත්ථූනි. අථ ඛො දාසිකුච්ඡියං ත්වං වසි චෙව පතිට්ඨිතො චාති. **අහඤ්ච වනගොචරොති** තිරච්ඡානභූතොපි එතමත්ථං ජානාමීති දීපෙති. **අනුවිච්ච ඛො තං ගණ්හෙය්‍යුන්ති** එවං අනාචාරං චරමානං මයා ගන්ත්වා ආරොචිතෙ අනුවිච්ච ජානිත්වා තව සාමිකා තාළෙත්වා චෙව ලක්ඛණාහතඤ්ච කත්වා තං ගණ්හෙය්‍යුං, ගහෙත්වා ගමිස්සන්ති, තස්මා අත්තනො පමාණං ඤත්වා සෙට්ඨිධීතාය සීසෙ අනුට්ඨුභිත්වා පිව ඛීරං. **කලණ්ඩුකාති** තං නාමෙනාලපති.

කලණ්ඩුකොපි සුවපොතකං සඤ්ජානිත්වා ''මං පාකටං කරෙය්‍යා''ති භයෙන ''එහි, සාමි, කදා ආගතොසී''ති ආහ. සුකො ''න එස මං හිතකාමතාය පක්කොසති, ගීවං පන මෙ වට්ටෙත්වා මාරෙතුකාමො''ති ඤත්වාව ''න මෙ තයා අත්ථො''ති තතො උප්පතිත්වා බාරාණසිං ගන්ත්වා යථාදිට්ඨං සෙට්ඨිනො විත්ථාරෙන කථෙසි. සෙට්ඨි ''අයුත්තං තෙන කත''න්ති වත්වා ගන්ත්වා තස්ස ආණං කාරෙත්වා බාරාණසිමෙව නං ආනෙත්වා දාසපරිභොගෙන පරිභුඤ්ජි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ''තදා කලණ්ඩුකො අයං භික්ඛු අහොසි, බාරාණසිසෙට්ඨි පන අහමෙව අහොසි''න්ති.

කලණ්ඩුකජාතකවණ්ණනා සත්තමා.

[128] 8. බිළාරවතජාතකවණ්ණනා

යො වෙ ධම්මං ධජං කත්වාති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො එකං කුහකභික්ඛුං ආරබ්භ කථෙසි. තදා හි සත්ථා තස්ස කුහකභාවෙ ආරොචිතෙ ''න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව, පුබ්බෙපෙස කුහකොයෙවා''ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො මූසිකයොනියං පටිසන්ධිං ගහෙත්වා වුඩ්ඪිමන්වාය මහාසරීරො සූකරච්ඡාපකසදිසො හුත්වා අනෙකසතමූසිකාහි පරිවුතො අරඤ්ඤෙ විහරති. අථෙකො සිඞ්ගාලො ඉතො චිතො ච විචරන්තො තං මූසිකයූථං දිස්වා ''ඉමා මූසිකා වඤ්චෙත්වා ඛාදිස්සාමී''ති චින්තෙත්වා මූසිකානං ආසයස්ස අවිදූරෙ සූරියාභිමුඛො වාතං පිවන්තො එකෙන පාදෙන අට්ඨාසි. බොධිසත්තො ගොචරාය චරමානො තං දිස්වා ''සීලවා එසො භවිස්සතී''ති තස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා ''භන්තෙ, ත්වං කො නාමො''ති පුච්ඡි. ''ධම්මිකො නාමා''ති. ''චත්තාරො පාදෙ භූමියං අඨපෙත්වා කස්මා එකෙනෙව ඨිතොසී''ති. ''මයි චත්තාරො පාදෙ පථවියං ඨපෙන්තෙ පථවී වහිතුං න සක්කොති, තස්මා එකෙනෙව තිට්ඨාමී''ති. ''මුඛං විවරිත්වා කස්මා ඨිතොසී''ති? ''මයං අඤ්ඤං න භක්ඛයාම, වාතමෙව භක්ඛයාමා''ති. ''අථ කස්මා සූරියාභිමුඛො තිට්ඨසී''ති? ''සූරියං නමස්සාමී''ති. බොධිසත්තො තස්ස වචනං සුත්වා ''සීලවා එසො භවිස්සතී''ති තතො පට්ඨාය මූසිකගණෙන සද්ධිං සායං පාතං තස්ස උපට්ඨානං ගච්ඡති.

අථස්ස උපට්ඨානං කත්වා ගමනකාලෙ සිඞ්ගාලො සබ්බපච්ඡිමං මූසිකං ගහෙත්වා මංසං ඛාදිත්වා අජ්ඣොහරිත්වා මුඛං පුඤ්ඡිත්වා තිට්ඨති. අනුපුබ්බෙන මූසිකගණො තනුකො ජාතො. මූසිකා ''පුබ්බෙ අම්හාකං අයං ආසයො නප්පහොති, නිරන්තරා තිට්ඨාම. ඉදානි සිථිලා, එවම්පි ආසයො න පූරතෙව, කිං නු ඛො එත''න්ති බොධිසත්තස්ස තං පවත්තිං ආරොචෙසුං. බොධිසත්තො ''කෙන නු ඛො කාරණෙන මූසිකා තනුත්තං ගතා''ති

චින්තෙන්තො සිඞ්ගාලෙ ආසඞ්කං ඨපෙත්වා ‘‘වීමංසිස්සාමි න’’න්ති උපට්ඨානකාලෙ සෙසමූසිකා පුරතො කත්වා සයං පච්ඡතො අහොසි. සිඞ්ගාලො තස්ස උපරි පක්ඛන්දි, බොධිසත්තො අත්තනො ගහණත්ථාය තං පක්ඛන්දන්තං දිස්වා නිවත්තිත්වා ‘‘භො සිඞ්ගාල, ඉදං තෙ වතසමාදානං න ධම්මසුධම්මතාය, පරෙසං පන විහිංසනත්ථාය ධම්මං ධජං කත්වා චරසී’’ති වත්වා ඉමං ගාථමාහ –

128. ‘‘යො වෙ ධම්මං ධජං කත්වා, නිගූළ්හො පාපමාචරෙ;
විස්සාසයිත්වා භූතානි, බිළාරං නාම තං වත’’න්ති.

තත්ථ **යො වෙ**ති ඛත්තියාදීසු යො කොචිදෙව. **ධම්මං ධජං කත්වා**ති දසකුසලකම්මපථධම්මං ධජං කරිත්වා, කූටං කරොන්තො විය උස්සාපෙත්වා දස්සෙන්තොති අත්ථො. **විස්සාසයිත්වා**ති ‘‘සීලවා අය’’න්ති සඤ්ඤාය සඤ්ජාතවිස්සාසානි කත්වා. **බිළාරං නාම තං වත**න්ති තං එවං ධම්මං ධජං කත්වා රහො පාපානි කරොන්තස්ස වතං කෙරාටිකවතං නාම හොතීති අත්ථො.

මූසිකරාජා කථෙන්තොව උප්පතිත්වා තස්ස ගීවායං පතිත්වා හනුකස්ස හෙට්ඨා අන්තොගලනාළියං ඩංසිත්වා ගලනාළිං ඵාලෙත්වා ජීවිතක්ඛයං පාපෙසි. මූසිකගණො නිවත්තිත්වා සිඞ්ගාලං ‘‘මුරු මුරු’’ති ඛාදිත්වා අගමාසි. පඨමාගතාව කිරස්ස මංසං ලභිංසු, පච්ඡා ආගතා න ලභිංසු. තතො පට්ඨාය මූසිකගණො නිබ්භයො ජාතො.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා සිඞ්ගාලො කුහකභික්ඛු අහොසි, මූසිකරාජා පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

බිළාරවතජාතකවණ්ණනා අට්ඨමා.

[129] 9. අග්ගිකභාරද්වාජජාතකවණ්ණනා

නායං සිඛා පුඤ්ඤහෙතූති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො කුහකඤ්ඤෙව භික්ඛුං ආරබ්භ කථෙසි.

අතීතස්මිඤ්හි බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො මූසිකරාජා හුත්වා අරඤ්ඤෙ වසති. අථෙකො සිඞ්ගාලො දවඩාහෙ උට්ඨිතෙ පලායිතුං අසක්කොන්තො එකස්මිං රුක්ඛෙ සීසං ආහච්ච අට්ඨාසි. තස්ස සකලසරීරෙ ලොමානි ඣායිංසු, රුක්ඛං ආහච්ච ඨිතට්ඨානෙ පන මත්ථකෙ චූළා විය ථොකානි ලොමානි අට්ඨංසු. සො එකදිවසං සොණ්ඩියං පානීයං පිවන්තො ඡායං ඔලොකෙන්තො චූළං දිස්වා ‘‘උප්පන්නං දානි මෙ භණ්ඩමූල’’න්ති අරඤ්ඤෙ විචරන්තො තං මූසිකාදරිං දිස්වා ‘‘ඉමා මූසිකා වඤ්චෙත්වා ඛාදිස්සාමී’’ති හෙට්ඨා වුත්තනයෙනෙව අවිදූරෙ අට්ඨාසි. අථ නං බොධිසත්තො ගොචරාය චරන්තො දිස්වා ‘‘සීලවා අය’’න්ති සඤ්ඤාය උපසඞ්කමිත්වා ‘‘ත්වං කින්නාමොසී’’ති පුච්ඡි. ‘‘අහං අග්ගිකභාරද්වාජො නාමා’’ති. ‘‘අථ කස්මා ආගතොසී’’ති? ‘‘තුම්හාකං රක්ඛනත්ථායා’’ති. ‘‘කින්ති කත්වා අම්හෙ රක්ඛිස්සසී’’ති? ‘‘අහං අඞ්ගුට්ඨගණනං නාම ජානාමි, තුම්හාකං පාතොව නික්ඛමිත්වා ගොචරාය ගමනකාලෙ ‘එත්තකා’ති ගණෙත්වා පච්චාගමනකාලෙපි ගණෙස්සාමි, එවං සායං පාතං ගණෙන්තො රක්ඛිස්සාමී’’ති. ‘‘තෙන හි රක්ඛ මාතුලා’’ති. සො ‘‘සාධූ’’ති සම්පටිච්ඡිත්වා නික්ඛමනකාලෙ ‘‘එකො ද්වෙ තයො’’ති ගණෙත්වා පච්චාගමනකාලෙපි තථෙව ගණෙත්වා සබ්බපච්ඡිමං ගහෙත්වා ඛාදති. සෙසං පුරිමසදිසමෙව.

ඉධ පන මූසිකරාජා නිවත්තිත්වා ඨිතො ‘‘භො අග්ගිකභාරද්වාජ, නායං තව ධම්මසුධම්මතාය මත්ථකෙ චූළා ඨපිතා, කුච්ඡිකාරණා පන ඨපිතා’’ති වත්වා ඉමං ගාථමාහ –

129. ‘‘නායං සිඛා පුඤ්ඤහෙතු, ඝාසහෙතු අයං සිඛා;
නාඞ්ගුට්ඨගණනං යාති, අලං තෙ හොතු අග්ගිකා’’ති.

තත්ථ **නාඞ්ගුට්ඨගණනං යාතී**ති ‘‘අඞ්ගුට්ඨගණනා’’ති අඞ්ගුට්ඨගණනා වුච්චති, අයං මූසිකගණො අඞ්ගුට්ඨගණනං න ගච්ඡති න උපෙති න පූරෙති, පරික්ඛයං ගච්ඡතීති අත්ථො. **අලං තෙ හොතු අග්ගිකා**ති සිඞ්ගාලං නාමෙන ආලපන්තො ආහ. එත්තාවතා තෙ අලං හොතු, න ඉතො පරං මූසිකෙ ඛාදිස්සසි . අම්හෙහි වා තයා සද්ධිං සංවාසො අලං හොතු, න මයං ඉදානි තයා සද්ධිං වසිස්සාමාතිපි අත්ථො. සෙසං පුරිමසදිසමෙව.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි ‘‘තදා සිඞ්ගාලො අයං භික්ඛු අහොසි, මූසිකරාජා පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

අග්ගිකභාරද්වාජජාතකවණ්ණනා නවමා.

[130] 10. කොසියජාතකවණ්ණනා

යථා වාචා ච භුඤ්ජස්සූති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො එකං සාවත්ථියං මාතුගාමං ආරබ්භ කථෙසි. සා කිරෙකස්ස සද්ධාසම්පන්නස්ස උපාසකබ්‍රාහ්මණස්ස බ්‍රාහ්මණී දුස්සීලා පාපධම්මා රත්තිං අතිචරිත්වා දිවා කිඤ්චි කම්මං අකත්වා ගිලානාලයං දස්සෙත්වා නිත්ථුනමානා නිපජ්ජති. අථ නං බ්‍රාහ්මණො ‘‘කිං තෙ භද්දෙ අඵාසුක’’න්ති පුච්ඡි. ‘‘වාතා මෙ විජ්ඣන්තී’’ති. ‘‘අථ කිං ලද්ධුං වට්ටතී’’ති? ‘‘සිනිද්ධමධුරානි පණීතපණීතානි

යාගුභත්තතෙලාදීනී''ති. බ්‍රාහ්මණො යං යං සා ඉච්ඡති, තං තං ආහරිත්වා දෙති, දාසො විය සබ්බකිච්චානි කරොති. සා පන බ්‍රාහ්මණස්ස ගෙහං පවිට්ඨකාලෙ නිපජ්ජති, බහි නික්ඛන්තකාලෙ ජාරෙහි සද්ධිං වීතිනාමෙති.

අථ බ්‍රාහ්මණො ''ඉමිස්සා සරීරෙ විජ්ඣනවාතානං පරියන්තො න පඤ්ඤායතී''ති එකදිවසං ගන්ධමාලාදීනි ආදාය ජෙතවනං ගන්ත්වා සත්ථාරං පූජෙත්වා වන්දිත්වා එකමන්තං නිසීදිත්වා ''කිං, බ්‍රාහ්මණ, න පඤ්ඤායසී''ති වුත්තෙ ''භන්තෙ, බ්‍රාහ්මණියා කිර මෙ සරීරෙ වාතා විජ්ඣන්ති, ස්වාහං තස්සා සප්පිතෙලාදීනි චෙව පණීතපණීතභොජනානි ච පරියෙසාමි, සරීරමස්සා ඝනං විප්පසන්නච්ඡවිවණ්ණං ජාතං, වාතරොගස්ස පන පරියන්තො න පඤ්ඤායති. අහං තං පටිජග්ගන්තොව ඉධාගමනස්ස ඔකාසං න ලභාමී''ති ආහ. සත්ථා බ්‍රාහ්මණියා පාපභාවං ඤත්වා ''බ්‍රාහ්මණ, 'එවං නිපන්නස්ස මාතුගාමස්ස රොගෙ අවූපසමන්තෙ ඉදඤ්චිදඤ්ච භෙසජ්ජං කාතුං වට්ටතී'ති පුබ්බෙපි තෙ පණ්ඩිතෙහි කථිතං, භවසඞ්ඛෙපගතත්තා පන න සල්ලක්ඛෙසී''ති වත්වා තෙන යාචිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො බ්‍රාහ්මණමහාසාලකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො තක්කසිලායං සබ්බසිප්පානි උග්ගණ්හිත්වා බාරාණසියං දිසාපාමොක්ඛො ආචරියො අහොසි. එකසතරාජධානීසු ඛත්තියකුමාරා ච බ්‍රාහ්මණකුමාරා ච යෙභුය්‍යෙන තස්සෙව සන්තිකෙ සිප්පං උග්ගණ්හන්ති. අඤ්ඤතරො ජනපදවාසී බ්‍රාහ්මණමාණවො බොධිසත්තස්ස සන්තිකෙ තයො වෙදෙ අට්ඨාරස ච විජ්ජාට්ඨානානි උග්ගණ්හිත්වා බාරාණසියංයෙව කුටුම්බං සණ්ඨපෙත්වා දිවසෙ දිවසෙ ද්වත්තික්ඛත්තුං බොධිසත්තස්ස සන්තිකං ආගච්ඡති . තස්ස බ්‍රාහ්මණී දුස්සීලා අහොසි පාපධම්මාති සබ්බං පච්චුප්පන්නවත්ථුසදිසමෙව.

බොධිසත්තො පන ''ඉමිනා කාරණෙන ඔවාදගහණාය ඔකාසං න ලභාමී''ති වුත්තෙ ''සා මාණවිකා ඉමං වඤ්චෙත්වා නිපජ්ජතී''ති ඤත්වා ''තස්සා රොගානුච්ඡවිකං භෙසජ්ජං ආචික්ඛිස්සාමී''ති චින්තෙත්වා ආහ ''තාත, ත්වං ඉතො පට්ඨාය තස්සා සප්පිඛීරරසාදීනි මා අදාසි, ගොමුත්තෙ පන පඤ්චපණ්ණානි එලාදීනි ච පක්ඛිපිත්වා කොට්ටෙත්වා නවතම්බලොහභාජනෙ පක්ඛිපිත්වා ලොහගන්ධං ගාහාපෙත්වා රජ්ජුං වා යොත්තං වා රුක්ඛං වා ලතං වා ගහෙත්වා 'ඉදං තෙ රොගස්ස අනුච්ඡවිකභෙසජ්ජං, ඉදං වා පිව, උට්ඨාය වා තයා භුත්තභත්තස්ස අනුච්ඡවිකං කම්මං කරොහී''ති වත්වා ඉමං ගාථං වදෙය්‍යාසි. ''සචෙ භෙසජ්ජං න පිවති, අථ නං රජ්ජුයා වා යොත්තෙන වා රුක්ඛෙන වා ලතාය වා කතිචි පහාරෙ පහරිත්වා කෙසෙසු ගහෙත්වා ආකඩ්ඪිත්වා කප්පරෙන පොථෙය්‍යාසි, සා තඞ්ඛණඤ්ඤෙව උට්ඨාය කම්මං කරිස්සතී''ති. සො ''සාධූ''ති සම්පටිච්ඡිත්වා වුත්තනියාමෙනෙව භෙසජ්ජං කත්වා ''භද්දෙ, ඉමං භෙසජ්ජං පිවා''ති ආහ. ''කෙන තෙ ඉදං ආචික්ඛිත''න්ති? ''ආචරියෙන, භද්දෙ''ති. ''අපනෙහි තං, න පිවිස්සාමී''ති. මාණවො ''න ත්වං අත්තනො රුචියා පිවිස්සසී''ති රජ්ජුං ගහෙත්වා ''අත්තනො රොගස්ස අනුච්ඡවිකං භෙසජ්ජං වා පිව, යාගුභත්තානුච්ඡවිකං කම්මං වා කරොහී''ති වත්වා ඉමං ගාථමාහ –

130. ''යථාවාචා ච භුඤ්ජස්සු, යථාභුත්තඤ්ච බ්‍යාහර;
උභයං තෙ න සමෙති, වාචා භුත්තඤ්ච කොසියෙ''ති.

තත්ථ **යථාවාචා ච භුඤ්ජස්සූ**ති යථා තෙ වාචා, තථා භුඤ්ජස්සු, ''වාතා මෙ විජ්ඣන්තී''ති වාචාය අනුච්ඡවිකමෙව කත්වා භුඤ්ජස්සූති අත්ථො. ''යථාවාචං වා''තිපි පාඨො යුජ්ජති, ''යථාවාචායා''තිපි පඨන්ති, සබ්බත්ථ අයමෙව අත්ථො. **යථාභුත්තඤ්ච බ්‍යාහරා**ති යං යථා තෙ භුත්තං, තස්ස අනුච්ඡවිකමෙව බ්‍යාහර, ''අරොගම්හී''ති වත්වා ගෙහෙ කත්තබ්බං කරොසීති අත්ථො. ''යථාභුතඤ්චා''තිපි පාඨො, අථ වා අරොගම්හීති යථාභූතමෙව වත්වා කම්මං කරොහීති අත්ථො. **උභයං තෙ න සමෙති, වාචාභුත්තඤ්ච කොසියෙ**ති යා ච තෙ අයං වාචා ''වාතා මං විජ්ඣන්තී''ති යඤ්ච තෙ ඉදං පණීතභොජනං භුත්තං, ඉදං උභයම්පි තුය්හං න සමෙති, තස්මා උට්ඨාය කම්මං කරොහි. ''කොසියෙ''ති තං ගොත්තෙනාලපති.

එවං වුත්තෙ කොසියබ්‍රාහ්මණධීතා ''ආචරියෙන උස්සුක්කං ආපන්නකාලතො පට්ඨාය න සක්කා මයා එස වඤ්චෙතුං, උට්ඨාය කම්මං කරිස්සාමී''ති උට්ඨාය කම්මං අකාසි. ''ආචරියෙන මෙ දුස්සීලභාවො ඤාතො, ඉදානි න සක්කා ඉතො පට්ඨාය පුන එවරූපං කාතු''න්ති ආචරියෙ ගාරවෙන පාපකම්මතොපි විරමිත්වා සීලවතී අහොසි. සාපි බ්‍රාහ්මණී ''සම්මාසම්බුද්ධෙන කිරම්හි ඤාතා''ති සත්ථරිපි ගාරවෙන න පුන අනාචාරං අකාසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ''තදා ජයම්පතිකා ඉදානි ජයම්පතිකාව, ආචරියො පන අහමෙව අහොසි''න්ති.

කොසියජාතකවණ්ණනා දසමා.

කුසනාළිවග්ගො තෙරසමො.

තස්සුද්දානං –

කුසනාළි ච දුම්මෙධං, නඞ්ගලීසම්බකථාභං;
අසිලක්ඛණකලණ්ඩුකං, බිළාරග්ගිකකොසියන්ති.

14. අසම්පදානවග්ගො

[131] 1. අසම්පදානජාතකවණ්ණනා

අසම්පදානෙනිතරීතරස්සාති ඉදං සත්ථා වෙළුවනෙ විහරන්තො දෙවදත්තං ආරබ්භ කථෙසි. තස්මිඤ්හි කාලෙ භික්ඛූ ධම්මසභායං කථං සමුට්ඨාපෙසුං ‘‘ආවුසො දෙවදත්තො, අකතඤ්ඤූ තථාගතස්ස ගුණං න ජානාතී’’ති. සත්ථා ආගන්ත්වා ‘‘කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්නිසින්නා’’ති පුච්ඡිත්වා ‘‘ඉමාය නාමා’’ති වුත්තෙ ‘‘න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව දෙවදත්තො අකතඤ්ඤූ, පුබ්බෙපි අකතඤ්ඤූයෙවා’’ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ මගධරට්ඨෙ රාජගහෙ එකස්මිං මගධරඤ්ඤෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො තස්සෙව සෙට්ඨී අහොසි අසීතිකොටිවිභවො සඞ්ඛසෙට්ඨීති නාමෙන. බාරාණසියං පීළියසෙට්ඨී නාම අසීතිකොටිවිභවොව අහොසි. තෙ අඤ්ඤමඤ්ඤං සහායකා අහෙසුං. තෙසු බාරාණසියං පීළියසෙට්ඨිස්ස කෙනචිදෙව කාරණෙන මහන්තං භයං උප්පජ්ජි, සබ්බං සාපතෙය්‍යං පරිහායි. සො දලිද්දො අප්පටිසරණො හුත්වා භරියං ආදාය සඞ්ඛසෙට්ඨිං පච්චයං කත්වා බාරාණසිතො නික්ඛමිත්වා පදසාව රාජගහං පත්වා සඞ්ඛසෙට්ඨිස්ස නිවෙසනං අගමාසි. සො තං දිස්වාව ‘‘සහායො මෙ ආගතො’’ති පරිස්සජිත්වා සක්කාරසම්මානං කත්වා කතිපාහං වීතිනාමෙත්වා එකදිවසං ‘‘සම්ම, කෙනට්ඨෙන ආගතොසී’’ති පුච්ඡි. ‘‘භයං මෙ, සම්ම, උප්පන්නං, සබ්බං ධනං පරික්ඛීණං, උපත්ථම්භො මෙ හොහී’’ති. ‘‘සාධු සම්ම, මා භායී’’ති භණ්ඩාගාරං විවරාපෙත්වා චත්තාලීස හිරඤ්ඤකොටියො දාපෙත්වා සෙසම්පි පරිච්ඡදපරිවාරං සබ්බං අත්තනො සන්තකං සවිඤ්ඤාණකං අවිඤ්ඤාණකං මජ්ඣෙ භින්දිත්වා උපඩ්ඪමෙව අදාසි. සො තං විභවං ආදාය පුන බාරාණසිං ගන්ත්වා නිවාසං කප්පෙසි.

අපරභාගෙ සඞ්ඛසෙට්ඨිස්සපි තාදිසමෙව භයං උප්පජ්ජි. සො අත්තනො පටිසරණං උපධාරෙන්තො ‘‘සහායස්ස මෙ මහාඋපකාරො කතො, උපඩ්ඪවිභවො දින්නො. න සො මං දිස්වා පරිච්චජිස්සති, තස්ස සන්තිකං ගමිස්සාමී’’ති චින්තෙත්වා භරියං ආදාය පදසාව බාරාණසිං ගන්ත්වා භරියං ආහ ‘‘භද්දෙ, තව මයා සද්ධිං අන්තරවීථියා ගමනං නාම න යුත්තං, මයා පෙසිතයානමාරුය්හ මහන්තෙන පරිවාරෙන පච්ඡා ආගමිස්සසි. යාව යානං පෙසෙමි, තාව ඉධෙව හොහී’’ති වත්වා තං සාලාය ඨපෙත්වා සයං නගරං පවිසිත්වා සෙට්ඨිස්ස ඝරං ගන්ත්වා ‘‘රාජගහනගරතො තුම්හාකං සහායො සඞ්ඛසෙට්ඨී නාම ආගතො’’ති ආරොචාපෙසි. සො ‘‘ආගච්ඡතූ’’ති පක්කොසාපෙත්වා තං දිස්වා නෙව ආසනා වුට්ඨාසි, න පටිසන්ථාරං අකාසි, කෙවලං ‘‘කිමත්ථං ආගතොසී’’ති පුච්ඡි. ‘‘තුම්හාකං දස්සනත්ථං ආගතොම්හී’’ති. ‘‘නිවාසො තෙ කහං ගහිතො’’ති? ‘‘න තාව නිවාසට්ඨානං අත්ථි, සෙට්ඨිඝරණිම්පි සාලාය ඨපෙත්වාව ආගතොම්හී’’ති. ‘‘තුම්හාකං ඉධ නිවාසට්ඨානං නත්ථි, නිවාපං ගහෙත්වා එකස්මිං ඨානෙ පචාපෙත්වා භුඤ්ජිත්වා ගච්ඡථ, පුන අම්හාකං ඝරං මා පවිසථා’’ති වත්වා ‘‘මය්හං සහායස්ස දුස්සන්තෙ බන්ධිත්වා එකං බහලපලාපතුම්බං දෙහී’’ති දාසං ආණාපෙසි. තං දිවසං කිර සො රත්තසාලීනං සකටසහස්සමත්තං ඔපුනාපෙත්වා කොට්ඨාගාරං පූරාපෙසි, චත්තාලීසකොටිධනං ගහෙත්වා ආගතො අකතඤ්ඤූ මහාචොරො සහායකස්ස තුම්බමත්තෙ පලාපෙ දාපෙසි. දාසො පච්ඡියං එකං පලාපතුම්බං පක්ඛිපිත්වා බොධිසත්තස්ස සන්තිකං අගමාසි.

බොධිසත්තො චින්තෙසි – ‘‘අයං අසප්පුරිසො මම සන්තිකා චත්තාලීසකොටිධනං ලභිත්වා ඉදානි පලාපතුම්බං දාපෙසි, ගණ්හාමි නු ඛො, න ගණ්හාමී’’ති? අථස්ස එතදහොසි ‘‘අයං තාව අකතඤ්ඤූ මිත්තදුබ්භී කතවිනාසකභාවෙන මයා සද්ධිං මිත්තභාවං භින්දි. සචාහං එතෙන දින්නං පලාපතුම්බං ලාමකත්තා න ගණ්හිස්සාමි, අහම්පි මිත්තභාවං භින්දිස්සාමි. අන්ධබාලා පරිත්තකං ලද්ධං අග්ගණ්හන්තා මිත්තභාවං විනාසෙන්ති, අහං පන එතෙන දින්නං පලාපතුම්බං ගහෙත්වා මම වසෙන මිත්තභාවං පතිට්ඨාපෙස්සාමී’’ති. සො පලාපතුම්බං දුස්සන්තෙ බන්ධිත්වා පාසාදා ඔරුය්හ සාලං අගමාසි. අථ නං භරියා ‘‘කිං තෙ, අය්‍ය, ලද්ධ’’න්ති පුච්ඡි. ‘‘භද්දෙ අම්හාකං සහායො පීළියසෙට්ඨී පලාපතුම්බං දත්වා අම්හෙ අජ්ජෙව විස්සජ්ජෙසී’’ති. සා ‘‘අය්‍ය, කිමත්ථං අග්ගහෙසි, කිං එතං චත්තාලීසකොටිධනස්ස අනුච්ඡවික’’න්ති රොදිතුං ආරභි. බොධිසත්තොපි ‘‘භද්දෙ, මා රොදි, අහං තෙන සද්ධිං මිත්තභාවභෙදනභයෙන මම වසෙන මිත්තභාවං පතිට්ඨාපෙතුං ගණ්හිං, ත්වං කිංකාරණා රොදසී’’ති වත්වා ඉමං ගාථමාහ –

131. ‘‘අසම්පදානෙනිතරීතරස්ස, බාලස්ස මිත්තානි කලීභවන්ති;
තස්මා හරාමි භුසං අඩ්ඪමානං, මා මෙ මිත්ති ජීයිත්ථ සස්සතාය’’න්ති.

තත්ථ **අසම්පදානෙනාති** අසම්පාදානෙන. අකාරලොපෙ සන්ධි, අග්ගහණෙනාති අත්ථො. **ඉතරීතරස්සාති** යස්ස කස්සචි ලාමකාලාමකස්ස. **බාලස්ස මිත්තානි කලීභවන්තීති** දන්ධස්ස අපඤ්ඤස්ස මිත්තානි කලීනි කාළකණ්ණිසදිසානි හොන්ති, භිජ්ජන්තීති අත්ථො. **තස්මා හරාමි භුසං අඩ්ඪමානන්ති** තෙන කාරණෙන අහං සහායෙන දින්නං එකපලාපතුම්බං හරාමි ගණ්හාමීති දස්සෙති. ‘‘මාන’’න්ති හි අට්ඨන්නං නාළීනං නාමං, චතුන්නං අඩ්ඪමානං, චතස්සො ච නාළියො තුම්බො නාම. තෙන වුත්තං ‘‘පලාපතුම්බ’’න්ති. **මා මෙ මිත්ති ජීයිත්ථ සස්සතායන්ති** මම සහායෙන සද්ධිං මිත්ති මා භිජ්ජිත්ථ, සස්සතාව අයං හොතූති අත්ථො.

එවං වුත්තෙපි සෙට්ඨිභරියා රොදතෙව. තස්මිං ඛණෙ සඞ්ඛසෙට්ඨිනා පීළියසෙට්ඨිස්ස දින්නො කම්මන්තදාසො සාලාද්වාරෙන ආගච්ඡන්තො සෙට්ඨිභරියාය රොදනසද්දං සුත්වා සාලං පවිසිත්වා අත්තනො සාමිකෙ දිස්වා පාදෙසු නිපතිත්වා රොදිත්වා කන්දිත්වා ‘‘කිමත්ථං ඉධාගතත්ථ, සාමී’’ති පුච්ඡි. සෙට්ඨී සබ්බං ආරොචෙසි. කම්මන්තදාසො ‘‘හොතු, සාමි, මා චින්තයිත්ථා’’ති උභොපි අස්සාසෙත්වා අත්තනො ගෙහං නෙත්වා ගන්ධොදකෙන න්හාපෙත්වා භොජෙත්වා ‘‘සාමිකා, වො ආගතා’’ති සෙසදාසෙ සන්නිපාතෙත්වා දස්සෙත්වා කතිපාහං වීතිනාමෙත්වා සබ්බෙ දාසෙ

ගහෙත්වා රාජඞ්ගණං ගන්ත්වා උපරවං අකාසි. රාජා පක්කොසාපෙත්වා ‘‘කිං එත’’න්ති පුච්ඡි, තෙ සබ්බං තං පවත්තිං රඤ්ඤො ආරොචෙසුං.

රාජා තෙසං වචනං සුත්වා උභොපි සෙට්ඨී පක්කොසාපෙත්වා සඞ්ඛසෙට්ඨිං පුච්ඡි ‘‘සච්චං කිර තයා මහාසෙට්ඨි පීළියසෙට්ඨිස්ස චත්තාලීසකොටිධනං දින්න’’න්ති? ‘‘ආම, මහාරාජ, මම සහායස්ස මං තක්කෙත්වා රාජගහං ආගතස්ස න කෙවලං ධනං, සබ්බං විභවජාතං සවිඤ්ඤාණකං අවිඤ්ඤාණකං ද්වෙ කොට්ඨාසෙ කත්වා සමභාගෙ අදාසින්ති. රාජා ‘‘සච්චමෙත’’න්ති පීළියසෙට්ඨිං පුච්ඡි. ‘‘ආම, දෙවා’’ති. ‘‘තයා පනස්ස තඤ්ඤෙව තක්කෙත්වා ආගතස්ස අත්ථි කොචි සක්කාරො වා සම්මානො වා කතො’’ති. සො තුණ්හී අහොසි. අපි පන තෙ එතස්ස පලාපතුම්බමත්තං දුස්සන්තෙ පක්ඛිපාපෙත්වා දාපිතං අත්ථීති. තම්පි සුත්වා තුණ්හීයෙව අහොසි. රාජා ‘‘කිං කාතබ්බ’’න්ති අමච්චෙහි සද්ධිං මන්තෙත්වා තං පරිභාසිත්වා ‘‘ගච්ඡථ, පීළියසෙට්ඨිස්ස ඝරෙ සබ්බං විභවං සඞ්ඛසෙට්ඨිස්ස දෙථා’’ති ආහ. බොධිසත්තො ‘‘මහාරාජ, මය්හං පරසන්තකෙන අත්ථො නත්ථි, මයා දින්නමත්තමෙව පන දාපෙථා’’ති ආහ. රාජා බොධිසත්තස්ස සන්තකං දාපෙසි. බොධිසත්තො සබ්බං අත්තනො දින්නවිභවං පටිලභිත්වා දාසපරිවුතො රාජගහමෙව ගන්ත්වා කුටුම්බං සණ්ඨපෙත්වා දානාදීනි පුඤ්ඤානි කත්වා යථාකම්මං ගතො.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා පීළියසෙට්ඨි දෙවදත්තො අහොසි, සඞ්ඛසෙට්ඨි පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

අසම්පදානජාතකවණ්ණනා පඨමා.

[132] 2. භීරුකජාතකවණ්ණනා

කුසලූපදෙසෙ ධිතියා දළ්හාය චාති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො අජපාලනිග්‍රොධෙ මාරධීතානං පලොභනසුත්තන්තං ආරබ්භ කථෙසි. භගවතා හි ආදිතො පට්ඨාය වුත්තං –

‘‘දද්දල්ලමානා ආගඤ්ඡුං, තණ්හා ච අරතී රගා;
තා තත්ථ පනුදී සත්ථා, තූලං භට්ඨංව මාලුතො’’ති. (සං. නි. 1.161);

එවං යාව පරියොසානා තස්ස සුත්තන්තස්ස කථිතකාලෙ ධම්මසභායං සන්නිපතිතා භික්ඛූ කථං සමුට්ඨාපෙසුං ‘‘ආවුසො, සම්මාසම්බුද්ධො මාරධීතරො අනෙකසතානිපි දිබ්බරූපානි මාපෙත්වා පලොභනත්ථාය උපසඞ්කමන්තියො අක්ඛීනිපි උම්මීලෙත්වා න ඔලොකෙසි, අහො බුද්ධබලං නාම අච්ඡරිය’’න්ති. සත්ථා ආගන්ත්වා ‘‘කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්නිසින්නා’’ති පුච්ඡිත්වා ‘‘ඉමාය නාමා’’ති වුත්තෙ ‘‘න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව මය්හං සබ්බාසවෙ ඛෙපෙත්වා සබ්බඤ්ඤුතං සම්පත්තස්ස මාරධීතානං අනොලොකනං නාම අච්ඡරියං, අහඤ්හි පුබ්බෙ බොධිඤාණං පරියෙසමානො සකිලෙසකාලෙපි අභිසඞ්ඛතං දිබ්බරූපං ඉන්ද්‍රියානි භින්දිත්වා කිලෙසවසෙන අනොලොකෙත්වාව ගන්ත්වා මහාරජ්ජං පාපුණි’’න්ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො භාතිකසතස්ස කනිට්ඨො අහොසීති සබ්බං හෙට්ඨා තක්කසිලාජාතකෙ වුත්තනයෙනෙව විත්ථාරෙතබ්බං. තදා පන තක්කසිලානගරවාසීහි බහිනගරෙ සාලායං බොධිසත්තං උපසඞ්කමිත්වා යාචිත්වා රජ්ජං පටිච්ඡාපෙත්වා අභිසෙකෙ කතෙ තක්කසිලානගරවාසිනො නගරං දෙවනගරං විය, රාජභවනඤ්ච ඉන්දභවනං විය අලඞ්කරිංසු. තදා බොධිසත්තො නගරං පවිසිත්වා රාජභවනෙ පාසාදෙ මහාතලෙ සමුස්සිතසෙතච්ඡත්තං රතනවරපල්ලඞ්කං අභිරුය්හ දෙවරාජලීලාය නිසීදි, අමච්චා ච බ්‍රාහ්මණගහපතිකාදයො ච ඛත්තියකුමාරා ච සබ්බාලඞ්කාරපටිමණ්ඩිතා පරිවාරෙත්වා අට්ඨංසු, දෙවච්ඡරාපටිභාගා සොළසසහස්සනාටකිත්ථියො නච්චගීතවාදිතකුසලා උත්තමවිලාසසම්පන්නා නච්චගීතවාදිතානි පයොජෙසුං. ගීතවාදිතසද්දෙන රාජභවනං මෙඝත්ථනිතපූරිතා මහාසමුද්දකුච්ඡි විය එකනින්නාදං අහොසි. බොධිසත්තො තං අත්තනො සිරිසොභග්ගං ඔලොකයමානොව චින්තෙසි ‘‘සචාහං තාසං යක්ඛිනීනං අභිසඞ්ඛතං දිබ්බරූපං ඔලොකෙස්සං, ජීවිතක්ඛයං පත්තො අභවිස්සං, ඉමං සිරිසොභග්ගං න ඔලොකෙස්සං. පච්චෙකබුද්ධානං පන ඔවාදෙ ඨිතභාවෙන ඉදං මයා සම්පත්ත’’න්ති. එවඤ්ච පන චින්තෙත්වා උදානං උදානෙන්තො ඉමං ගාථමාහ –

132. ‘‘කුසලූපදෙසෙ ධිතියා දළ්හාය ච, අනිවත්තිතත්තා භයභීරුතාය ච;
න රක්ඛසීනං වසමාගමිම්හසෙ, ස සොත්ථිභාවො මහතා භයෙන මෙ’’ති.

තත්ථ **කුසලූපදෙසෙති** කුසලානං උපදෙසෙ, පච්චෙකබුද්ධානං ඔවාදෙති අත්ථො. **ධිතියා දළ්හාය චාති** දළ්හාය ධිතියා ච, ථිරෙන අබ්බොච්ඡින්නනිරන්තරවීරියෙන චාති අත්ථො. **අනිවත්තිතත්තා භයභීරුතාය චාති** භයභීරුතාය අනිවත්තිතතාය ච. තත්ථ **භයන්ති** චිත්තුත්‍රාසමත්තං පරිත්තභයං. **භීරුතාති** සරීරකම්පනප්පත්තං මහාභයං. ඉදං උභයම්පි මහාසත්තස්ස ‘‘යක්ඛිනියො නාමෙතා මනුස්සඛාදිකා’’ති භෙරවාරම්මණං දිස්වාපි නාහොසි. තෙනාහ ‘‘අනිවත්තිතත්තා භයභීරුතාය චා’’ති. භයභීරුතාය අභාවෙනෙව භෙරවාරම්මණං දිස්වාපි අනිවත්තනභාවෙනාති අත්ථො. **න රක්ඛසීනං වසමාගමිම්හසෙති** යක්ඛකන්තාරෙ තාසං රක්ඛසීනං වසං න අගමිම්හ. යස්මා අම්හාකං කුසලූපදෙසෙ ධිති ච දළ්හා අහොසි, භයභීරුතාභාවෙන ච අනිවත්තනසභාවා අහුම්හා, තස්මා රක්ඛසීනං වසං න අගමිම්හාති වුත්තං හොති. **ස සොත්ථිභාවො මහතා භයෙන මෙති** සො මය්හං අයං අජ්ජ මහතා භයෙන රක්ඛසීනං සන්තිකා පත්තබ්බෙන දුක්ඛදොමනස්සෙන සොත්ථිභාවො ඛෙමභාවො පීතිසොමනස්සභාවොයෙව ජාතොති.

එවං මහාසත්තො ඉමාය ගාථාය ධම්මං දෙසෙත්වා ධම්මෙන රජ්ජං කාරෙත්වා දානාදීනි පුඤ්ඤානි කත්වා යථාකම්මං ගතො.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘අහං තෙන සමයෙන තක්කසිලං ගන්ත්වා රජ්ජප්පත්තකුමාරො අහොසි’’න්ති.

හිරුකජාතකවණ්ණනා දුතියා.

[133] 3. ඝතාසනජාතකවණ්ණනා

ඛෙමං යහින්ති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො අඤ්ඤතරං භික්ඛුං ආරබ්භ කථෙසි. සො හි භික්ඛු සත්ථු සන්තිකෙ කම්මට්ඨානං ගහෙත්වා පච්චන්තං ගන්ත්වා එකං ගාමකං උපනිස්සාය අරඤ්ඤසෙනාසනෙ වස්සං උපගඤ්ඡි. තස්ස පඨමමාසෙයෙව පිණ්ඩාය පවිට්ඨස්ස පණ්ණසාලා ඣායිත්ථ. සො වසනට්ඨානාභාවෙන කිලමන්තො උපට්ඨාකානං ආචික්ඛි. තෙ ‘‘හොතු, භන්තෙ, පණ්ණසාලං කරිස්සාම, කසාම තාව, වපාම තාවා’’තිආදීනි වදන්තා තෙමාසං වීතිනාමෙසුං. සො සෙනාසනසප්පායාභාවෙන කම්මට්ඨානං මත්ථකං පාපෙතුං නාසක්ඛි. සො නිමිත්තමත්තම්පි අනුප්පාදෙත්වා වුත්ථවස්සො ජෙතවනං ගන්ත්වා සත්ථාරං වන්දිත්වා එකමන්තං නිසීදි. සත්ථා තෙන සද්ධිං පටිසන්ථාරං කත්වා ‘‘කිං නු ඛො තෙ, භික්ඛු, කම්මට්ඨානං සප්පායං ජාත’’න්ති පුච්ඡි. සො ආදිතො පට්ඨාය අසප්පායභාවං කථෙසි. සත්ථා ‘‘පුබ්බෙ ඛො, භික්ඛු, තිරච්ඡානාපි අත්තනො සප්පායාසප්පායං ඤත්වා සප්පායකාලෙ වසිත්වා අසප්පායකාලෙ වසනට්ඨානං පහාය අඤ්ඤත්ථ අගමංසු, ත්වං කස්මා අත්තනො සප්පායාසප්පායං න අඤ්ඤාසී’’ති වත්වා තෙන යාචිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො සකුණයොනියං නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤුතං පත්වා සොභග්ගප්පත්තො සකුණරාජා හුත්වා එකස්මිං අරඤ්ඤායතනෙ ජාතස්සරතීරෙ සාඛාවිටපසම්පන්නං බහලපත්තපලාසං මහාරුක්ඛං උපනිස්සාය සපරිවාරො වාසං කප්පෙසි. බහූ සකුණා තස්ස රුක්ඛස්ස උදකමත්ථකෙ පත්ථටසාඛාසු වසන්තා සරීරවළඤ්ජං උදකෙ පාතෙන්ති. තස්මිඤ්ච ජාතස්සරෙ චණ්ඩො නාගරාජා වසති. තස්ස එතදහොසි ‘‘ඉමෙ සකුණා මය්හං නිවාසෙ ජාතස්සරෙ සරීරවළඤ්ජං පාතෙන්ති, යංනූනාහං උදකතො අග්ගිං උට්ඨාපෙත්වා රුක්ඛං ඣාපෙත්වා එතෙ පලාපෙය්‍යා’’න්ති. සො කුද්ධමානසො රත්තිභාගෙ සබ්බෙසං සකුණානං සන්නිපතිත්වා රුක්ඛසාඛාසු නිපන්නකාලෙ පඨමං තාව උද්ධනාරොපිතං විය උදකං පක්කුධාපෙත්වා දුතියවාරෙ ධූමං උට්ඨාපෙත්වා තතියවාරෙ තාලක්ඛන්ධප්පමාණං ජාලං උට්ඨාපෙසි. බොධිසත්තො උදකතො ජාලං උට්ඨහමානං දිස්වා ‘‘භො, සකුණා, අග්ගිනා ආදිත්තං නාම උදකෙන නිබ්බාපෙන්ති, ඉදානි පන උදකමෙව ආදිත්තං. න සක්කා අම්හෙහි ඉධ වසිතුං, අඤ්ඤත්ථ ගමිස්සාමා’’ති වත්වා ඉමං ගාථමාහ –

133. ‘‘ඛෙමං යහිං තත්ථ අරී උදීරිතො, දකස්ස මජ්ඣෙ ජලතෙ ඝතාසනො;
න අජ්ජ වාසො මහියා මහීරුහෙ, දිසා භජව්හො සරණාජ්ජ නොභය’’න්ති.

තත්ථ **ඛෙමං යහිං තත්ථ අරී උදීරිතොති** යස්මිං උදකපිට්ඨෙ ඛෙමභාවො නිබ්භයභාවො, තස්මිං අත්තපච්චත්ථිකො සපත්තො උට්ඨිතො. **දකස්සාති** උදකස්ස. **ඝතාසනොති** අග්ගි. සො හි ඝතං අස්නාති, තස්මා ‘‘ඝතාසනො’’ති වුච්චති. **න අජ්ජ වාසොති** අජ්ජ නො වාසො නත්ථි. **මහියා මහීරුහෙති** මහිරුහො වුච්චති රුක්ඛො, තස්මිං ඉමිස්සා මහියා ජාතෙ රුක්ඛෙති අත්ථො. **දිසා භජව්හොති** දිසා භජථ ගච්ඡථ. **සරණාජ්ජ නො භයන්ති** අජ්ජ අම්හාකං සරණතො භයං ජාතං, පටිසරණට්ඨානතො භයං උප්පන්නන්ති අත්ථො.

එවං වත්වා බොධිසත්තො අත්තනො වචනකරෙ සකුණෙ ආදාය උප්පතිත්වා අඤ්ඤත්ථ ගතො. බොධිසත්තස්ස වචනං අග්ගහෙත්වා ඨිතසකුණා ජීවිතක්ඛයං පත්තා.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙ සො භික්ඛු අරහත්තෙ පතිට්ඨාසි.

තදා බොධිසත්තස්ස වචනකරා සකුණා බුද්ධපරිසා අහෙසුං, සකුණරාජා පන අහමෙව අහොසින්ති.

ඝතාසනජාතකවණ්ණනා තතියා.

[134] 4. ඣානසොධනජාතකවණ්ණනා

යෙ සඤ්ඤිනොති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො සඞ්කස්සනගරද්වාරෙ අත්තනා සංඛිත්තෙන පුච්ඡිතපඤ්හස්ස ධම්මසෙනාපතිනො විත්ථාරබ්‍යාකරණං ආරබ්භ කථෙසි. තත්‍රිදං අතීතවත්ථු – අතීතෙ කිර බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො අරඤ්ඤායතනෙ කාලං කරොන්තො අන්තෙවාසිකෙහි පුච්ඡිතො ‘‘නෙවසඤ්ඤීනාසඤ්ඤී’’ති ආහ…පෙ…. තාපසා ජෙට්ඨන්තෙවාසිකස්ස කථං න ගණ්හිංසු. බොධිසත්තො ආභස්සරතො ආගන්ත්වා ආකාසෙ ඨත්වා ඉමං ගාථමාහ –

134. ‘‘යෙ සඤ්ඤිනො තෙපි දුග්ගතා, යෙපි අසඤ්ඤිනො තෙපි දුග්ගතා;
එතං උභයං විවජ්ජය, තං සමාපත්තිසුඛං අනඞ්ගණ’’න්ති.

තත්ථ **යෙ සඤ්ඤිනොති** ඨපෙත්වා නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනලාභිනො අවසෙසෙ සචිත්තකසත්තෙ දස්සෙති. **තෙපි දුග්ගතාති** තස්සා සමාපත්තියා අලාභතො තෙපි දුග්ගතා නාම. **යෙපි අසඤ්ඤිනොති** අසඤ්ඤභවෙ නිබ්බත්තෙ අචිත්තකසත්තෙ දස්සෙති. **තෙපි දුග්ගතාති** තෙපි ඉමිස්සායෙව සමාපත්තියා අලාභතො දුග්ගතායෙව නාම. **එතං උභයං විවජ්ජයාති** එතං උභයම්පි සඤ්ඤිභවඤ්ච අසඤ්ඤිභවඤ්ච විවජ්ජය පජහාති අන්තෙවාසිකං ඔවදති. **තං සමාපත්තිසුඛං අනඞ්ගණන්ති** තං නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනසමාපත්තිලාභිනො සන්තට්ඨෙන ‘‘සුඛ’’න්ති සඞ්ඛං ගතං ඣානසුඛං අනඞ්ගණං නිද්දොසං බලවචිත්තෙකග්ගතාසභාවෙනපි තං අනඞ්ගණං නාම ජාතං.

එවං බොධිසත්තො ධම්මං දෙසෙත්වා අන්තෙවාසිකස්ස ගුණං කථෙත්වා බ්‍රහ්මලොකමෙව අගමාසි. තදා සෙසතාපසා ජෙට්ඨන්තෙවාසිකස්ස සද්දහිංසු.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා ජෙට්ඨන්තෙවාසිකො සාරිපුත්තො, මහාබ්‍රහ්මා පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

ඣානසොධනජාතකවණ්ණනා චතුත්ථා.

[135] 5. චන්දාභජාතකවණ්ණනා

චන්දාභන්ති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො සඞ්කස්සනගරද්වාරෙ ථෙරස්සෙව පඤ්හබ්‍යාකරණං ආරබ්භ කථෙසි. අතීතෙ කිර බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො අරඤ්ඤායතනෙ කාලං කරොන්තො අන්තෙවාසිකෙහි පුච්ඡිතො ‘‘චන්දාභං සූරියාභ’’න්ති වත්වා ආභස්සරෙ නිබ්බත්තො. තාපසා ජෙට්ඨන්තෙවාසිකස්ස න සද්දහිංසු. බොධිසත්තො ආභස්සරතො ආගන්ත්වා ආකාසෙ ඨිතො ඉමං ගාථමාහ –

135. ‘‘චන්දාභං සූරියාභඤ්ච, යොධ පඤ්ඤාය ගාධති;
අවිතක්කෙන ඣානෙන, හොති ආභස්සරූපගො’’ති.

තත්ථ **චන්දාභන්ති** ඔදාතකසිණං දස්සෙති. **සූරියාභන්ති** පීතකසිණං. **යොධ පඤ්ඤාය ගාධතීති** යො පුග්ගලො ඉධ සත්තලොකෙ ඉදං කසිණද්වයං පඤ්ඤාය ගාධති, ආරම්මණං කත්වා අනුපවිසති, තත්ථෙව පතිට්ඨහති . අථ වා **චන්දාභං සූරියාභඤ්ච, යොධ පඤ්ඤාය ගාධතීති** යත්තකං ඨානං චන්දාභා ච සූරියාභා ච පත්ථටා, තත්තකෙ ඨානෙ පටිභාගකසිණං වඩ්ඪෙත්වා තං ආරම්මණං කත්වා ඣානං නිබ්බත්තෙන්තො උභයම්පෙතං ආභං පඤ්ඤාය ගාධති නාම. තස්මා අයම්පෙත්ථ අත්ථොයෙව. **අවිතක්කෙන ඣානෙන, හොති ආභස්සරූපගොති** සො පුග්ගලො තථා කත්වා පටිලද්ධෙන දුතියෙන ඣානෙන ආභස්සරබ්‍රහ්මලොකූපගො හොතීති.

එවං බොධිසත්තො තාපසෙ බොධෙත්වා ජෙට්ඨන්තෙවාසිකස්ස ගුණං කථෙත්වා බ්‍රහ්මලොකමෙව ගතො.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා ජෙට්ඨන්තෙවාසිකො සාරිපුත්තො, මහාබ්‍රහ්මා පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

චන්දාභජාතකවණ්ණනා පඤ්චමා.

[136] 6. සුවණ්ණහංසජාතකවණ්ණනා

යං ලද්ධං තෙන තුට්ඨබ්බන්ති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො ථුල්ලනන්දං භික්ඛුනිං ආරබ්භ කථෙසි. සාවත්ථියඤ්හි අඤ්ඤතරො උපාසකො භික්ඛුනිසඞ්ඝං ලසුණෙන පවාරෙත්වා ඛෙත්තපාලං ආණාපෙසි ‘‘සචෙ භික්ඛුනියො ආගච්ඡන්ති, එකෙකාය භික්ඛුනියා ද්වෙ තයො භණ්ඩිකෙ දෙහී’’ති. තතො පට්ඨාය භික්ඛුනියො තස්ස ගෙහම්පි ඛෙත්තම්පි ලසුණත්ථාය ගච්ඡන්ති. අථෙකස්මිං උස්සවදිවසෙ තස්ස ගෙහෙ ලසුණං පරික්ඛයං අගමාසි. ථුල්ලනන්දා භික්ඛුනී සපරිවාරා ගෙහං ගන්ත්වා ‘‘ලසුණෙනාවුසො අත්ථො’’ති වත්වා ‘‘නත්ථය්‍යෙ, යථාභතං ලසුණං පරික්ඛීණං, ඛෙත්තං ගච්ඡථා’’ති වුත්තා ඛෙත්තං ගන්ත්වා න මත්තං ජානිත්වා ලසුණං ආහරාපෙසි. ඛෙත්තපාලො උජ්ඣායි ‘‘කථඤ්හි නාම භික්ඛුනියො න මත්තං ජානිත්වා ලසුණං හරාපෙස්සන්තී’’ති? තස්ස කථං සුත්වා යා තා භික්ඛුනියො අප්පිච්ඡා, තාපි, තාසං සුත්වා භික්ඛූපි, උජ්ඣායිංසු. උජ්ඣායිත්වා ච පන භගවතො එතමත්ථං ආරොචෙසුං. භගවා ථුල්ලනන්දං භික්ඛුනිං ගරහිත්වා ‘‘භික්ඛවෙ, මහිච්ඡො පුග්ගලො නාම විජාතමාතුයාපි අප්පියො හොති අමනාපො, අප්පසන්නෙ පසාදෙතුං, පසන්නානං වා භිය්‍යොසොමත්තාය පසාදං ජනෙතුං, අනුප්පන්නං වා ලාභං උප්පාදෙතුං, උප්පන්නං වා පන ලාභං ථිරං කාතුං න සක්කොති. අප්පිච්ඡො පන පුග්ගලො අප්පසන්නෙ පසාදෙතුං, පසන්නානං වා භිය්‍යොසොමත්තාය පසාදං ජනෙතුං, අනුප්පන්නං වා ලාභං උප්පාදෙතුං, උප්පන්නං වා පන ලාභං ථිරං කාතුං සක්කොතී’’තිආදිනා නයෙන භික්ඛූනං තදනුච්ඡවිකං ධම්මං කථෙත්වා ‘‘න, භික්ඛවෙ, ථුල්ලනන්දා ඉදානෙව මහිච්ඡා, පුබ්බෙපි මහිච්ඡායෙවා’’ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො අඤ්ඤතරස්මිං බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්ති. තස්ස වයප්පත්තස්ස සමානජාතිකා කුලා පජාපතිං ආහරිංසු. තස්සා නන්දා නන්දාවතී සුන්දරීනන්දාති තිස්සො ධීතරො අහෙසුං. තාසු පතිකුලං අගතාසුයෙව බොධිසත්තො කාලං කත්වා සුවණ්ණහංසයොනියං නිබ්බත්ති, ජාතිස්සරඤාණඤ්චස්ස උප්පජ්ජි. සො වයප්පත්තො සුවණ්ණසඤ්ඡන්නං සොභග්ගප්පත්තං මහන්තං අත්තභාවං දිස්වා

‘‘කුතො නු බො චවිත්වා අහං ඉධූපපන්නො’’ති ආවජ්ජෙන්තො ‘‘මනුස්සලොකතො’’ති ඤත්වා පුන ‘‘කථං නු බො මෙ බ්‍රාහ්මණී ච ධීතරො ච ජීවන්ති’’ති උපධාරෙන්තො ‘‘පරෙසං භතිං කත්වා කිච්ඡෙන ජීවන්තී’’ති ඤත්වා චින්තෙසි ‘‘මය්හං සරීරෙ සොවණ්ණමයානි පත්තානි කොට්ටනඝට්ටනඛමානි, ඉතො තාසං එකෙකං පත්තං දස්සාමි, තෙන මෙ පජාපති ච ධීතරො ච සුඛං ජීවිස්සන්තී’’ති. සො තත්ථ ගන්ත්වා පිට්ඨිවංසකොටියං නිලීයි, බ්‍රාහ්මණී ච ධීතරො ච බොධිසත්තං දිස්වා ‘‘කුතො ආගතොසි, සාමී’’ති පුච්ඡිංසු. ‘‘අහං තුම්හාකං පිතා කාලං කත්වා සුවණ්ණහංසයොනියං නිබ්බත්තො තුම්හෙ දට්ඨුං ආගතො. ඉතො පට්ඨාය තුම්හාකං පරෙසං භතිං කත්වා දුක්ඛජීවිකාය ජීවනකිච්චං නත්ථි, අහං වො එකෙකං පත්තං දස්සාමි, තං වික්කිණිත්වා සුඛෙන ජීවථා’’ති එකං පත්තං දත්වා අගමාසි. සො එතෙනෙව නියාමෙන අන්තරන්තරා ආගන්ත්වා එකෙකං පත්තං දෙති, බ්‍රාහ්මණී ච ධීතරො ච අඩ්ඪා සුඛිතා අහෙසුං.

අථෙකදිවසං සා බ්‍රාහ්මණී ධීතරො ආමන්තෙසි ‘‘අම්මා, තිරච්ඡානානං නාම චිත්තං දුජ්ජානං. කදාචි වො පිතා ඉධ නාගච්ඡෙය්‍ය, ඉදානිස්ස ආගතකාලෙ සබ්බානි පත්තානිපි ලුඤ්චිත්වා ගණ්හාමා’’ති. තා ‘‘එවං නො පිතා කිලමිස්සතී’’ති න සම්පටිච්ඡිංසු. බ්‍රාහ්මණී පන මහිච්ඡතාය පුන එකදිවසං සුවණ්ණහංසරාජස්ස ආගතකාලෙ ‘‘එහි තාව, සාමී’’ති වත්වා තං අත්තනො සන්තිකං උපගතං උභොහි හත්ථෙහි ගහෙත්වා සබ්බපත්තානි ලුඤ්චි. තානි පන බොධිසත්තස්ස රුචිං විනා බලක්කාරෙන ගහිතත්තා සබ්බානි බකපත්තසදිසානි අහෙසුං. බොධිසත්තො පක්ඛෙ පසාරෙත්වා ගන්තුං නාසක්ඛි. අථ නං සා මහාචාටියං පක්ඛිපිත්වා පොසෙසි. තස්ස පුන උට්ඨහන්තානි පත්තානි සෙතානි සම්පජ්ජිංසු. සො සඤ්ජාතපත්තො උප්පතිත්වා අත්තනො වසනට්ඨානමෙව ගන්ත්වා න පුන ආගමාසි.

සත්ථා ඉමං අතීතං ආහරිත්වා ‘‘න, භික්ඛවෙ, ථුල්ලනන්දා ඉදානෙව මහිච්ඡා, පුබ්බෙපි මහිච්ඡායෙව , මහිච්ඡතාය ච පන සුවණ්ණම්හා පරිහීනා. ඉදානි පන අත්තනො මහිච්ඡතාය එව ලසුණම්හාපි පරිහායිස්සති, තස්මා ඉතො පට්ඨාය ලසුණං ඛාදිතුං න ලභිස්සති. යථා ච ථුල්ලනන්දා, එවං තං නිස්සාය සෙසභික්ඛුනියොපි. තස්මා බහුං ලභිත්වාපි පමාණමෙව ජානිතබ්බං, අප්පං ලභිත්වා පන යථාලද්ධෙනෙව සන්තොසො කාතබ්බො, උත්තරි න පත්ථෙතබ්බ’’න්ති වත්වා ඉමං ගාථමාහ –

136. ‘‘යං ලද්ධං තෙන තුට්ඨබ්බං, අතිලොභො හි පාපකො;
හංසරාජං ගහෙත්වාන, සුවණ්ණා පරිහායථා’’ති.

තත්ථ **තුට්ඨබ්බන්ති** තුස්සිතබ්බං.

ඉදං පන වත්වා සත්ථා අනෙකපරියායෙන ගරහිත්වා ‘‘යා පන භික්ඛුනී ලසුණං ඛාදෙය්‍ය, පාචිත්තිය’’න්ති (පාචි. 794) සික්ඛාපදං පඤ්ඤාපෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා බ්‍රාහ්මණී අයං ථුල්ලනන්දා අහොසි, තිස්සො ධීතරො ඉදානි තිස්සොයෙව භගිනියො, සුවණ්ණහංසරාජා පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

සුවණ්ණහංසජාතකවණ්ණනා ඡට්ඨා.

[137] 7. බබ්බුජාතකවණ්ණනා

යත්ථෙකො ලභතෙ බබ්බූති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො කාණමාතුසික්ඛාපදං (පාචි. 230 ආදයො) ආරබ්භ කථෙසි. සාවත්ථියඤ්හි කාණමාතා නාම ධීතුවසෙන පාකටනාමා උපාසිකා අහොසි සොතාපන්නා අරියසාවිකා. සා ධීතරං කාණං අඤ්ඤතරස්මිං ගාමකෙ සමානජාතිකස්ස පුරිසස්ස අදාසි. කාණා කෙනචිදෙව කරණීයෙන මාතු සරං අගමාසි. අථස්සා සාමිකො කතිපාහච්චයෙන දූතං පාහෙසි ‘‘ආගච්ඡතු කාණා, ඉච්ඡාමි කාණාය ආගමන’’න්ති. කාණා දූතස්ස වචනං සුත්වා ‘‘අම්ම, ගමිස්සාමී’’ති මාතරං ආපුච්ඡි. කාණමාතා ‘‘එත්තකං කාලං වසිත්වා කථං තුච්ඡහත්ථාව ගමිස්සසී’’ති පූවං පචි. තස්මිංයෙව ඛණෙ එකො පිණ්ඩචාරිකො භික්ඛු තස්සා නිවෙසනං අගමාසි, උපාසිකා තං නිසීදාපෙත්වා පත්තපූරං පූවං දාපෙසි. සො භික්ඛු නික්ඛමිත්වා අඤ්ඤස්ස ආචික්ඛි, තස්සපි තථෙව දාපෙසි. සොපි නික්ඛමිත්වා අඤ්ඤස්ස ආචික්ඛි, තස්සපි තථෙවාති එවං චතුන්නං ජනානං දාපෙසි . යථාපටියත්තං පූවං පරික්ඛයං අගමාසි, කාණාය ගමනං න සම්පජ්ජි. අථස්සා සාමිකො දුතියම්පි, තතියම්පි දූතං පාහෙසි. තතියං පාහෙන්තො ච ‘‘සචෙ කාණා නාගච්ඡිස්සති, අහං අඤ්ඤං පජාපතිං ආනෙස්සාමී’’ති පාහෙසි. තයොපි වාරෙ තෙනෙව උපායෙන ගමනං න සම්පජ්ජි, කාණාය සාමිකො අඤ්ඤං පජාපතිං ආනෙසි. කාණා තං පවත්තිං සුත්වා රොදමානා අට්ඨාසි.

සත්ථා තං කාරණං ඤත්වා පුබ්බණ්හසමයං නිවාසෙත්වා පත්තචීවරමාදාය කාණමාතාය නිවෙසනං ගන්ත්වා පඤ්ඤත්තාසනෙ නිසීදිත්වා කාණමාතරං පුච්ඡි ‘‘කිස්සායං කාණා රොදතී’’ති? ‘‘ඉමිනා නාම කාරණෙනා’’ති ච සුත්වා කාණමාතරං සමස්සාසෙත්වා ධම්මිං කථං කථෙත්වා උට්ඨායාසනා විහාරං අගමාසි. අථ තෙසං චතුන්නං භික්ඛූනං තයො වාරෙ යථාපටියත්තපූවං ගහෙත්වා කාණාය ගමනස්ස උපච්ඡින්නභාවො භික්ඛුසඞ්ඝෙ පාකටො ජාතො. අථෙකදිවසං භික්ඛූ ධම්මසභායං කථං සමුට්ඨාපෙසුං ‘‘ආවුසො, චතූහි නාම භික්ඛූහි තයො වාරෙ කාණමාතාය පක්කපූවං ඛාදිත්වා කාණාය ගමනන්තරායං කත්වා සාමිකෙන පරිච්චත්තං ධීතරං නිස්සාය මහාඋපාසිකාය දොමනස්සං උප්පාදිත’’න්ති. සත්ථා ආගන්ත්වා ‘‘කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්නිසින්නා’’ති පුච්ඡිත්වා ‘‘ඉමාය නාමා’’ති වුත්තෙ ‘‘න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව තෙ චත්තාරො භික්ඛූ කාණමාතාය සන්තකං ඛාදිත්වා තස්සා දොමනස්සං උප්පාදෙසුං, පුබ්බෙපි උප්පාදෙසුංයෙවා’’ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො පාසාණකොට්ටකකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො පරියොදාතසිප්පො අහොසි. කාසිරට්ඨෙ එකස්මිං නිගමෙ එකො මහාවිභවො සෙට්ඨි අහොසි, තස්ස නිධානගතායෙව චත්තාලීස හිරඤ්ඤකොටියො අහෙසුං. අථස්ස භරියා කාලං කත්වා ධනසිනෙහෙන ගන්ත්වා ධනපිට්ඨියං මූසිකා හුත්වා නිබ්බත්ති. එවං අනුක්කමෙන සබ්බම්පි තං කුලං අබ්භත්ථං අගමාසි, වංසො උපච්ඡිජ්ජි. සො ගාමොපි ඡඩ්ඩිතො අපණ්ණත්තිකභාවං අගමාසි. තදා බොධිසත්තො තස්මිං පුරාණගාමට්ඨානෙ පාසාණෙ උප්පාටෙත්වා කොට්ටෙති. අථ සා මූසිකා ගොචරාය චරමානා බොධිසත්තං පුනප්පුනං පස්සන්ති උප්පන්නසිනෙහා හුත්වා චින්තෙසි ''මය්හං ධනං බහු නික්කාරණෙන නස්සිස්සති, ඉමිනා සද්ධිං එකතො හුත්වා ඉදං ධනං දත්වා මංසං වික්කිණාපෙත්වා ඛාදිස්සාමී''ති. සා එකදිවසං එකං කහාපණං මුඛෙන ඩංසිත්වා බොධිසත්තස්ස සන්තිකං අගමාසි. සො තං දිස්වා පියවාචාය සමාලපන්තො ''කිං නු බො, අම්ම, කහාපණං ගහෙත්වා ආගතාසී''ති ආහ. තාත, ඉමං ගහෙත්වා අත්තනාපි පරිභුඤ්ජ, මය්හම්පි මංසං ආහරාති. සො ''සාධූ''ති සම්පටිච්ඡිත්වා කහාපණං ආදාය ඝරං ගන්ත්වා එකෙන මාසකෙන මංසං කිණිත්වා ආහරිත්වා තස්සා අදාසි. සා තං ගහෙත්වා අත්තනො නිවාසට්ඨානං ගන්ත්වා යථාරුචියා ඛාදි. තතො පට්ඨාය ඉමිනාව නියාමෙන දිවසෙ දිවසෙ බොධිසත්තස්ස කහාපණං දෙති, සොපිස්සා මංසං ආහරති.

අථෙකදිවසං තං මූසිකං බිළාරො අග්ගහෙසි. අථ නං සා එවමාහ ''මා, සම්ම, මං මාරෙසී''ති. කිංකාරණා න මාරෙස්සාමි? අහඤ්හි ඡාතො මංසං ඛාදිතුකාමො, න සක්කා මයා න මාරෙතුන්ති. කිං පන එකදිවසමෙව මංසං ඛාදිතුකාමොසි, උදාහු නිච්චකාලන්ති? ''ලභමානො නිච්චකාලම්පි ඛාදිතුකාමොම්හී''ති. ''යදි එවං අහං තෙ නිච්චකාලං මංසං දස්සාමි, විස්සජ්ජෙහි ම''න්ති. අථ නං බිළාරො ''තෙන හි අප්පමත්තා හොහී''ති විස්සජ්ජෙසි. තතො පට්ඨාය සා අත්තනො ආභතං මංසං ද්වෙ කොට්ඨාසෙ කත්වා එකං බිළාරස්ස දෙති, එකං සයං ඛාදති. අථ නං එකදිවසං අඤ්ඤොපි බිළාරො අග්ගහෙසි, තම්පි තථෙව සඤ්ඤාපෙත්වා අත්තානං විස්සජ්ජාපෙසි. තතො පට්ඨාය තයො කොට්ඨාසෙ කත්වා ඛාදන්ති. පුන අඤ්ඤො අග්ගහෙසි, තම්පි තථෙව සඤ්ඤාපෙත්වා අත්තානං මොචාපෙසි. තතො පට්ඨාය චත්තාරො කොට්ඨාසෙ කත්වා ඛාදන්ති. පුන අඤ්ඤො අග්ගහෙසි, තම්පි තථෙව සඤ්ඤාපෙත්වා අත්තානං මොචාපෙසි. තතො පට්ඨාය පඤ්ච කොට්ඨාසෙ කත්වා ඛාදන්ති. සා පඤ්චමං කොට්ඨාසං ඛාදමානා අප්පාහාරතාය කිලන්තා කිසා අහොසි අප්පමංසලොහිතා

බොධිසත්තො තං දිස්වා ''අම්ම, කස්මා මිලාතාසී''ති වත්වා ''ඉමිනා නාම කාරණෙනා''ති වුත්තෙ ''ත්වං එත්තකං කාලං කස්මා මය්හං නාචික්ඛි, අහමෙත්ථ කාතබ්බං ජානිස්සාමී''ති තං සමස්සාසෙත්වා සුද්ධඵලිකපාසාණෙන ගුහං කත්වා ආහරිත්වා ''අම්ම, ත්වං ඉමං ගුහං පවිසිත්වා නිපජ්ජිත්වා ආගතාගතානං ඵරුසාහි වාචාහි සන්තජ්ජෙය්‍යාසී''ති ආහ. සා ගුහං පවිසිත්වා නිපජ්ජි. අථෙකො බිළාරො ආගන්ත්වා ''දෙහි, අජ්ජ මෙ මංස''න්ති ආහ. අථ නං මූසිකා ''අරෙ, දුට්ඨබිළාර, කිං තෙ අහං මංසහාරිකා, අත්තනො පුත්තානං මංසං ඛාද''ති තජ්ජෙසි. බිළාරො ඵලිකගුහාය නිපන්නභාවං අජානන්තො කොධවසෙන මූසිකං ගණ්හිස්සාමී''ති සහසාව පක්ඛන්දිත්වා හදයෙන ඵලිකගුහායං පහරි. තාවදෙවස්ස හදයං භිජ්ජි, අක්ඛීනි නික්ඛමනාකාරප්පත්තානි ජාතානි. සො තත්ථෙව ජීවිතක්ඛයං පත්වා එකමන්තං පටිච්ඡන්නට්ඨානෙ පති. එතෙනුපායෙන අපරොපි අපරොපීති චත්තාරොපි ජනා ජීවිතක්ඛයං පාපුණිංසු. තතො පට්ඨාය මූසිකා නිබ්භයා හුත්වා බොධිසත්තස්ස දෙවසිකං ද්වෙ තයො කහාපණෙ දෙති. එවං අනුක්කමෙන සබ්බම්පි ධනං බොධිසත්තස්සෙව අදාසි. තෙ උභොපි යාවජීවං මෙත්තිං අභින්දිත්වා යථාකම්මං ගතා.

සත්ථා ඉමං අතීතං ආහරිත්වා අභිසම්බුද්ධො හුත්වා ඉමං ගාථමාහ –

137. ''යත්ථෙකො ලභතෙ බබ්බු, දුතියො තත්ථ ජායති;
තතියො ච චතුත්ථො ච, ඉදං තෙ බබ්බුකා බිල''න්ති.

තත්ථ **යත්ථාති** යස්මිං ඨානෙ. **බබ්බූති** බිළාරො. **දුතියො තත්ථ ජායතීති** යත්ථ එකො මූසිකං වා මංසං වා ලභති, දුතියොපි තත්ථ බිළාරො ජායති උප්පජ්ජති, තථා තතියො ච චතුත්ථො ච. එවං තෙ තදා චත්තාරො බිළාරා අහෙසුං. හුත්වා ච පන දිවසෙ දිවසෙ මංසං ඛාදන්තා තෙ බබ්බුකා ඉදං ඵලිකමයං බිලං උරෙන පහරිත්වා සබ්බෙපි ජීවිතක්ඛයං පත්තාති.

එවං සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ''තදා චත්තාරො බිළාරා චත්තාරො භික්ඛූ අහෙසුං, මූසිකා කාණමාතා, පාසාණකොට්ටකමණිකාරො පන අහමෙව අහොසි''න්ති.

බබ්බුජාතකවණ්ණනා සත්තමා.

[138] 8. ගොධාජාතකවණ්ණනා

කිං තෙ ජටාහි දුම්මෙධාති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො එකං කුහකභික්ඛුං ආරබ්භ කථෙසි. පච්චුප්පන්නවත්ථු හෙට්ඨා කථිතසදිසමෙව.

අතීතෙ පන බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො ගොධායොනියං පටිසන්ධිං ගණ්හි. තදා එකො පඤ්චාභිඤ්ඤො උග්ගතපො තාපසො එකං පච්චන්තගාමං නිස්සාය අරඤ්ඤායතනෙ පණ්ණසාලායං වසති,

ගාමවාසිනො තාපසං සක්කච්චං උපට්ඨහන්ති. බොධිසත්තො තස්ස චඞ්කමනකොටියං එකස්මිං වම්මිකෙ වසති, වසන්තො ච පන දිවසෙ දිවසෙ ද්වෙ තයො වාරෙ තාපසං උපසඞ්කමිත්වා ධම්මූපසංහිතං අත්ථූපසංහිතඤ්ච වචනං සුත්වා තාපසං වන්දිත්වා වසනට්ඨානමෙව ගච්ඡති. අපරභාගෙ තාපසො ගාමවාසිනො ආපුච්ඡිත්වා පක්කාමි. පක්කමන්තෙ ච පන තස්මිං සීලවතසම්පන්නෙ තාපසෙ අඤ්ඤො කූටතාපසො ආගන්ත්වා තස්මිං අස්සමපදෙ වාසං කප්පෙසි. බොධිසත්තො ''අයම්පි සීලවා''ති සල්ලක්ඛෙත්වා පුරිමනයෙනෙව තස්ස සන්තිකං අගමාසි.

අථෙකදිවසං නිදාඝසමයෙ අකාලමෙඝෙ වුට්ඨෙ වම්මිකෙහි මක්ඛිකා නික්ඛමිංසු, තාසං ඛාදනත්ථං ගොධා ආහිණ්ඩිංසු. ගාමවාසිනො නික්ඛමිත්වා මක්ඛිකාඛාදකා ගොධා ගහෙත්වා සිනිද්ධසම්භාරසංයුත්තං අම්බිලානම්බිලං ගොධාමංසං සම්පාදෙත්වා තාපසස්ස අදංසු. තාපසො ගොධාමංසං ඛාදිත්වා රසතණ්හාය බද්ධො ''ඉදං මංසං අතිමධුරං, කිස්ස මංසං නාමෙත''න්ති පුච්ඡිත්වා ''ගොධාමංස''න්ති සුත්වා ''මම සන්තිකං මහාගොධා ආගච්ඡති, තං මාරෙත්වා මංසං ඛාදිස්සාමී''ති චින්තෙසි. චින්තෙත්වා ච පන භාජනඤ්ච සප්පිලොණාදීනි ච ආහරාපෙත්වා එකමන්තෙ ඨපෙත්වා මුග්ගරමාදාය කාසාවෙන පටිච්ඡාදෙත්වා පණ්ණසාලාද්වාරෙ බොධිසත්තස්ස ආගමනං ඔලොකයමානො උපසන්තූපසන්තො විය හුත්වා නිසීදි බොධිසත්තො සායන්හසමයෙ ''තාපසස්ස සන්තිකං ගමිස්සාමී''ති නික්ඛමිත්වා උපසඞ්කමන්තොව තස්ස ඉන්ද්‍රියවිප්පකාරං දිස්වා චින්තෙසි ''නායං තාපසො අඤ්ඤෙසු දිවසෙසු නිසීදනාකාරෙන නිසින්නො, අජ්ජෙස මං ඔලොකෙන්තොපි දුට්ඨින්ද්‍රියො හුත්වා ඔලොකෙති, පරිග්ගණ්හිස්සාමි න''න්ති. සො තාපසස්ස හෙට්ඨාවාතෙ ඨත්වා ගොධාමංසගන්ධං ඝායිත්වා ''ඉමිනා කූටතාපසෙන අජ්ජ ගොධාමංසං ඛාදිතං භවිස්සති, තෙනෙස රසතණ්හාය බද්ධො අජ්ජ මං අත්තනො සන්තිකං උපසඞ්කමන්තං මුග්ගරෙන පහරිත්වා මංසං පචිත්වා ඛාදිතුකාමො භවිස්සතී''ති තස්ස සන්තිකං අනුපගන්ත්වාව පටික්කමිත්වා විචරති.

තාපසො බොධිසත්තස්ස අනාගමනභාවං ඤත්වා ''ඉමිනා 'අයං මං පහරිතුකාමො'ති ඤාතං භවිස්සති, තෙන කාරණෙන නාගච්ඡති, අනාගච්ඡන්තස්සාපිස්ස කුතො මුත්ති''ති මුග්ගරං නීහරිත්වා ඛිපි. සො තස්ස අග්ගනඞ්ගුට්ඨමෙව ආසාදෙසි. බොධිසත්තො වෙගෙන වම්මිකං පවිසිත්වා අඤ්ඤෙන ඡිද්දෙන සීසං උක්ඛිපිත්වා ''අම්භො කූටජටිල, අහං තව සන්තිකං උපසඞ්කමන්තො 'සීලවා'ති සඤ්ඤාය උපසඞ්කමිං, ඉදානි පන තෙ මයා කූටභාවො ඤාතො, තාදිසස්ස මහාචොරස්ස කිං ඉමිනා පබ්බජ්ජාලිඞ්ගෙනා''ති වත්වා තං ගරහන්තො ඉමං ගාථමාහ –

138. ''කිං තෙ ජටාහි දුම්මෙධ, කිං තෙ අජිනසාටියා;
අබ්භන්තරං තෙ ගහනං, බාහිරං පරිමජ්ජසී''ති.

තත්ථ **කිං තෙ ජටාහි දුම්මෙධාති** අම්භො දුම්මෙධ, නිප්පඤ්ඤ එතා පබ්බජිතෙන ධාරෙතබ්බා ජටා, පබ්බජ්ජාගුණරහිතස්ස කිං තෙ තාහි ජටාහීති අත්ථො. **කිං තෙ අජිනසාටියාති** අජිනසාටියා අනුච්ඡවිකස්ස සංවරස්ස අභාවකාලතො පට්ඨාය කිං තෙ අජිනසාටියා. **අබ්භන්තරං තෙ ගහනන්ති** තව අබ්භන්තරං හදයං රාගදොසමොහගහනෙන ගහනං පටිච්ඡන්නං. **බාහිරං පරිමජ්ජසීති** සො ත්වං අබ්භන්තරෙ ගහනෙ න්හානාදීහි චෙව ලිඞ්ගගහනෙන ච බාහිරං පරිමජ්ජසි, තං පරිමජ්ජන්තො කඤ්ජිකපූරිතලාබු විය විසපූරිතචාටි විය ආසීවිසපූරිතවම්මිකො විය ගූථපූරිතචිත්තඝටො විය ච බහිමට්ඨොව හොසි, කිං තයා චොරෙන ඉධ වසන්තෙන, සීඝං ඉතො පලායාහි, නො චෙ පලායසි, ගාමවාසීනං තෙ ආචික්ඛිත්වා නිග්ගහං කාරාපෙස්සාමීති.

එවං බොධිසත්තො කූටතාපසං තජ්ජෙත්වා වම්මිකමෙව පාවිසි, කූටතාපසොපි තතො පක්කාමි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ''තදා කූටතාපසො අයං කුහකො අහොසි, පුරිමො සීලවන්තතාපසො සාරිපුත්තො, ගොධාපණ්ඩිතො පන අහමෙව අහොසි''න්ති.

ගොධාජාතකවණ්ණනා අට්ඨමා.

[139] 9. උභතොභට්ඨජාතකවණ්ණනා

අක්ඛී භින්නා පටො නට්ඨොති ඉදං සත්ථා වෙළුවනෙ විහරන්තො දෙවදත්තං ආරබ්භ කථෙසි. තදා කිර ධම්මසභායං භික්ඛූ කථං සමුට්ඨාපෙසුං ''ආවුසො, සෙය්‍යථාපි නාම ඡවාලාතං උභතොපදිත්තං මජ්ඣෙ ගූථගතං නෙවාරඤ්ඤෙ කට්ඨත්ථං ඵරති, න ගාමෙ කට්ඨත්ථං ඵරති, එවමෙව දෙවදත්තො එවරූපෙ නිය්‍යානිකසාසනෙ පබ්බජිත්වා උභතො භට්ඨො උභතො පරිබාහිරො ජාතො, ගිහිපරිභොගා ච පරිහීනො, සාමඤ්ඤත්ථඤ්ච න පරිපූරෙතී''ති. සත්ථා ආගන්ත්වා ''කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්නිසින්නා''ති පුච්ඡිත්වා ''ඉමාය නාමා''ති වුත්තෙ ''න, භික්ඛවෙ, දෙවදත්තො ඉදානෙව උභතො භට්ඨො හොති, අතීතෙපි උභතො භට්ඨො අහොසියෙවා''ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො රුක්ඛදෙවතා හුත්වා නිබ්බත්ති. තදා එකස්මිං ගාමකෙ බාළිසිකා වසන්ති. අථෙකො බාළිසිකො බළිසං ආදාය දහරෙන පුත්තෙන සද්ධිං යස්මිං සොබ්භෙ පකතියාපි බාළිසිකා මච්ඡෙ ගණ්හන්ති, තත්ථ ගන්ත්වා බළිසං ඛිපි. බළිසො උදකපටිච්ඡන්නෙ එකස්මිං ඛාණුකෙ ලග්ගි. බාළිසිකො තං ආකඩ්ඪිතුං අසක්කොන්තො චින්තෙසි ''අයං බළිසො මහාමච්ඡෙ ලග්ගො භවිස්සති, පුත්තකං මාතු සන්තිකං පෙසෙත්වා පටිවිස්සකෙහි සද්ධිං කලහං කාරාපෙමි, එවං ඉතො න කොචි කොට්ඨාසං පච්චාසීසිස්සතී''ති. සො පුත්තං ආහ ''ගච්ඡ, තාත, අම්හෙහි මහාමච්ඡස්ස ලද්ධභාවං මාතු ආචික්ඛාහි, 'පටිවිස්සකෙහි කිර සද්ධිං කලහං

කරොහී'ති වදෙහී''ති. සො පුත්තං පෙසෙත්වා බළිසං ආකඩ්ඪිතුං අසක්කොන්තො රජ්ජුච්ඡෙදනභයෙන උත්තරිසාටකං ථලෙ ඨපෙත්වා උදකං ඔතරිත්වා මච්ඡලොභෙන මච්ඡං උපධාරෙන්තො ඛාණුකෙහි පහරිත්වා ද්වෙපි අක්ඛීනි භින්දි. ථලෙ ඨපිතසාටකංපිස්ස චොරො හරි. සො වෙදනාප්පත්තො හුත්වා හත්ථෙන අක්ඛීනි උප්පීළයමානො ගහෙත්වා උදකා උත්තරිත්වා කම්පමානො සාටකං පරියෙසති.

සාපිස්ස භරියා ''කලහං කත්වා කස්සචි අපච්චාසීසනභාවං කරිස්සාමී''ති එකස්මිංයෙව කණ්ණෙ තාලපණ්ණං පිළන්ධිත්වා එකං අක්ඛිං උක්ඛලිමසියා අඤ්ජෙත්වා කුක්කුරං අඞ්කෙනාදාය පටිවිස්සකඝරං අගමාසි. අථ නං එකා සහායිකා එවමාහ ''එකස්මිංයෙව තෙ කණ්ණෙ තාලපණ්ණං පිළන්ධිතං, එකං අක්ඛි අඤ්ජිතං, පියපුත්තං විය කුක්කුරං අඞ්කෙනාදාය ඝරතො ඝරං ගච්ඡසි, කිං උම්මත්තිකාසි ජාතා''ති. ''නාහං උම්මත්තිකා, ත්වං පන මං අකාරණෙන අක්කොසසි පරිභාසසි, ඉදානි තං ගාමභොජකස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා අට්ඨ කහාපණෙ දණ්ඩාපෙස්සාමී''ති එවං කලහං කත්වා උභොපි ගාමභොජකස්ස සන්තිකං අගමංසු. කලහෙ විසොධියමානෙ තස්සායෙව මත්ථකෙ දණ්ඩො පති. අථ නං බන්ධිත්වා ''දණ්ඩං දෙහී''ති පොථෙතුං ආරභිංසු.

රුක්ඛදෙවතා ගාමෙ තස්සා ඉමං පවත්තිං, අරඤ්ඤෙ චස්සා පතිනො තං බ්‍යසනං දිස්වා ඛන්ධන්තරෙ ඨිතා ''භො පුරිස, තුය්හං උදකෙපි කම්මන්තො පදුට්ඨො ථලෙපි, උභතොභට්ඨො ජාතො''ති වත්වා ඉමං ගාථමාහ –

139. ''අක්ඛී භින්නා පටො නට්ඨො, සඛිගෙහෙ ච භණ්ඩනං;
උභතො පදුට්ඨා කම්මන්තා, උදකම්හි ථලම්හි චා''ති.

තත්ථ **සඛිගෙහෙ ච භණ්ඩනන්**ති සඛී නාම සහායිකා, තස්සා ච ගෙහෙ තව භරියාය භණ්ඩනං කතං, භණ්ඩනං කත්වා බන්ධිත්වා පොථෙත්වා දණ්ඩං දාපියති. **උභතො පදුට්ඨා කම්මන්තා**ති එවං තව ද්වීසුපි ඨානෙසු කම්මන්තා පදුට්ඨායෙව භින්නායෙව. කතරෙසු ද්වීසු? **උදකම්හි ථලම්හි චා**ති, අක්ඛිභෙදෙන පටනාසෙන ච උදකෙ කම්මන්තා පදුට්ඨා, සඛිගෙහෙ භණ්ඩනෙන ථලෙ කම්මන්තා පදුට්ඨාති.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි ''තදා බාළිසිකො දෙවදත්තො අහොසි, රුක්ඛදෙවතා පන අහමෙව අහොසි''න්ති.

උභතොභට්ඨජාතකවණ්ණනා නවමා.

[140] 10. කාකජාතකවණ්ණනා

නිච්චං උබ්බිග්ගහදයාති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො ඤාතත්ථචරියං ආරබ්භ කථෙසි. පච්චුප්පන්නවත්ථු ද්වාදසකනිපාතෙ **භද්දසාලජාතකෙ** (ජා. 1.12.13 ආදයො) ආවි භවිස්සති.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො කාකයොනියං නිබ්බත්ති. අථෙකදිවසං රඤ්ඤො පුරොහිතො බහිනගරෙ නදියං න්හායිත්වා ගන්ධෙ විලිම්පිත්වා මාලං පිළන්ධිත්වා වරවත්ථනිවත්ථො නගරං පාවිසි. නගරද්වාරතොරණෙ ද්වෙ කාකා නිසින්නා හොන්ති. තෙසු එකො එකං ආහ – ''සම්ම, අහං ඉමස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස මත්ථකෙ සරීරවළඤ්ජං පාතෙස්සාමී''ති. ඉතරො ''මා තෙ එතං රුච්චි, අයං බ්‍රාහ්මණො ඉස්සරො, ඉස්සරජනෙන ච සද්ධිං වෙරං නාම පාපකං. අයඤ්හි කුද්ධො සබ්බෙපි කාකෙ විනාසෙය්‍යා''ති. ''න සක්කා මයා න කාතු''න්ති. ''තෙන හි පඤ්ඤායිස්සසී''ති වත්වා ඉතරො කාකො පලායි. සො තොරණස්ස හෙට්ඨාභාගං සම්පත්තෙ බ්‍රාහ්මණෙ ඔලම්බකං චාලෙන්තො විය තස්ස මත්ථකෙ වච්චං පාතෙසි. බ්‍රාහ්මණො කුජ්ඣිත්වා කාකෙසු වෙරං බන්ධි.

තස්මිං කාලෙ එකා භතියා වීහිකොට්ටිකදාසී වීහිං ගෙහද්වාරෙ ආතපෙ පත්ථරිත්වා රක්ඛන්තී නිසින්නාව නිද්දං ඔක්කමි. තස්සා පමාදං ඤත්වා එකො දීඝලොමකො එළකො ආගන්ත්වා වීහිං ඛාදි, සා පබුජ්ඣිත්වා තං දිස්වා පලාපෙසි. එළකො දුතියම්පි, තතියම්පි තස්සා තථෙව නිද්දායනකාලෙ ආගන්ත්වා වීහිං ඛාදි. සාපි තං තික්ඛත්තුං පලාපෙත්වා චින්තෙසි ''අයං පුනප්පුනං ඛාදන්තො උපඩ්ඪවීහිං ඛාදිස්සති, බහු මෙ ඡෙදො භවිස්සති, ඉදානිස්ස පුන අනාගමනකාරණං කරිස්සාමී''ති. සා අලාතං ගහෙත්වා නිද්දායමානා විය නිසීදිත්වා වීහිඛාදනත්ථාය එළකෙ සම්පත්තෙ උට්ඨාය අලාතෙන එළකං පහරි, ලොමානි අග්ගිං ගණ්හිංසු. සො සරීරෙ ඣායන්තෙ ''අග්ගිං නිබ්බාපෙස්සාමී''ති වෙගෙන ගන්ත්වා හත්ථිසාලාය සමීපෙ එකිස්සා තිණකුටියා සරීරං ඝංසි, සා පජ්ජලි. තතො උට්ඨිතා ජාලා හත්ථිසාලං ගණ්හි. හත්ථිසාලාසු ඣායන්තීසු හත්ථිපිට්ඨියානි ඣායිංසු, බහූ හත්ථී වණිතසරීරා අහෙසුං. වෙජ්ජා හත්ථී අරොගෙ කාතුං අසක්කොන්තා රඤ්ඤො ආරොචෙසුං. රාජා පුරොහිතං ආහ ''ආචරිය, හත්ථිවෙජ්ජා හත්ථී තිකිච්ඡිතුං න සක්කොන්ති, අපි කිඤ්චි භෙසජ්ජං ජානාසී''ති. ''ජානාමි, මහාරාජා''ති. ''කිං ලද්ධුං වට්ටතී''ති? ''කාකවසා, මහාරාජා''ති. රාජා ''තෙන හි කාකෙ මාරෙත්වා වසං ආහරථා''ති ආහ. තතො පට්ඨාය කාකෙ මාරෙත්වා වසං අලභිත්වා තත්ථ තත්ථෙව රාසිං කරොන්ති, කාකානං මහාභයං උප්පජ්ජි.

තදා බොධිසත්තො අසීතිකාකසහස්සපරිවාරො මහාසුසානෙ වසති. අථෙකො කාකො ගන්ත්වා කාකානං උප්පන්නභයං බොධිසත්තස්ස ආරොචෙසි. සො චින්තෙසි ''ඨපෙත්වා මං අඤ්ඤො මය්හං ඤාතකානං උප්පන්නභයං හරිතුං සමත්ථො නාම නත්ථි, හරිස්සාමි න''න්ති දස පාරමියො ආවජ්ජෙත්වා මෙත්තාපාරමිං පුරෙචාරිකං කත්වා එකවෙගෙන පක්ඛන්දිත්වා විවටමහාවාතපානෙන පවිසිත්වා රඤ්ඤො ආසනස්ස හෙට්ඨා පාවිසි. අථ නං එකො

මනුස්සො ගහිතුකාමො අහොසි. රාජා ‘‘සරණං පවිට්ඨො, මා ගණ්හී’’ති වාරෙසි. මහාසත්තො ථොකං විස්සමිත්වා මෙත්තාපාරමිං ආවජ්ජෙත්වා හෙට්ඨාසනා නික්ඛමිත්වා රාජානං ආහ – ‘‘මහාරාජ, රඤ්ඤා නාම ඡන්දාදිවසෙන අගන්ත්වා රජ්ජං කාරෙතුං වට්ටති. යං යං කම්මං කත්තබ්බං හොති, සබ්බං නිසම්ම උපධාරෙත්වා කාතුං වට්ටති. යඤ්ච කයිරමානං නිප්ඵජ්ජති, තදෙව කාතුං වට්ටති, න ඉතරං. සචෙ හි රාජානො යං කයිරමානං න නිප්ඵජ්ජති, තං කරොන්ති, මහාජනස්ස මරණභයපරියොසානං මහාභයං උප්පජ්ජති . පුරොහිතො වෙරවසිකො හුත්වා මුසාවාදං අභාසි, කාකානං වසා නාම නත්ථී’’ති. තං සුත්වා රාජා පසන්නචිත්තො බොධිසත්තස්ස කඤ්චනභද්දපීඨං දාපෙත්වා තත්ථ නිසින්නස්ස පක්ඛන්තරානි සතපාකසහස්සපාකතෙලෙහි මක්ඛාපෙත්වා කඤ්චනතට්ටකෙ රාජාරහං සුභොජනං භොජාපෙත්වා පානීයං පායෙත්වා සුහිතං විගතදරථං මහාසත්තං එතදවොච ‘‘පණ්ඩිත, ත්වං ‘කාකානං වසා නාම නත්ථී’ති වදෙසි, කෙන කාරණෙන නෙසං වසා න හොතී’’ති බොධිසත්තො ‘‘ඉමිනා ච ඉමිනා ච කාරණෙනා’’ති සකලනිවෙසනං එකරවං කත්වා ධම්මං දෙසෙන්තො ඉමං ගාථමාහ –

140. ‘‘නිච්චං උබ්බිග්ගහදයා, සබ්බලොකවිහෙසකා;
තස්මා නෙසං වසා නත්ථි, කාකානම්හාක ඤාතින’’න්ති.

තත්‍රායං සඞ්ඛෙපත්ථො – මහාරාජ, කාකා නාම **නිච්චං** උබ්බිග්ගමානසා භයප්පත්තාව විහරන්ති, **සබ්බලොකස්ස** ච **විහෙසකා,** ඛත්තියාදයො මනුස්සෙපි ඉත්ථිපුරිසෙපි කුමාරකුමාරිකාදයොපි විහෙඨෙන්තා කිලමෙන්තාව විචරන්ති, **තස්මා** ඉමෙහි ද්වීහි කාරණෙහි **නෙසං අම්හාකං ඤාතීනං කාකානං වසා** නාම **නත්ථි**. අතීතෙපි න භූතපුබ්බා, අනාගතෙපි න භවිස්සතීති.

එවං මහාසත්තො ඉමං කාරණං උත්තානං කත්වා ‘‘මහාරාජ, රඤ්ඤා නාම අනිසම්ම අනුපධාරෙත්වා කම්මං න කත්තබ්බ’’න්ති රාජානං බොධෙසි. රාජා තුස්සිත්වා බොධිසත්තං රජ්ජෙන පූජෙසි. බොධිසත්තො රජ්ජං රඤ්ඤොයෙව පටිදත්වා රාජානං පඤ්චසු සීලෙසු පතිට්ඨාපෙත්වා සබ්බසත්තානං අභයං යාචි. රාජා තස්ස ධම්මදෙසනං සුත්වා සබ්බසත්තානං අභයං දත්වා කාකානං නිබද්ධදානං පට්ඨපෙසි. දිවසෙ දිවසෙ තණ්ඩුලම්බණස්ස භත්තං පචිත්වා නානග්ගරසෙහි ඔමද්දිත්වා කාකානං දීයති, මහාසත්තස්ස පන රාජභොජනමෙව දීයිත්ථ.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා බාරාණසිරාජා ආනන්දො අහොසි, කාකරාජා පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

කාකජාතකවණ්ණනා දසමා.

අසම්පදානවග්ගො චුද්දසමො.

තස්සුද්දානං –

අසම්පදානභීරුකං, සතාසනකඩානසොධං;
චන්දාභං සුවණ්ණහංසං, බබ්බුගොධුභතොභට්ඨං;
කාකරාජාති තෙ දසාති.

15. කකණ්ටකවග්ගො

[141] 1. ගොධාජාතකවණ්ණනා

න පාපජනසංසෙවීති ඉදං සත්ථා වෙළුවනෙ විහරන්තො එකං විපක්ඛසෙවිං භික්ඛුං ආරබ්භ කථෙසි. පච්චුප්පන්නවත්ථු මහිළාමුඛජාතකෙ කථිතසදිසමෙව.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො ගොධායොනියං පටිසන්ධිං ගණ්හි. සො වයප්පත්තො නදීතීරෙ මහාබිලෙ අනෙකගොධාසතපරිවාරො වාසං කප්පෙසි. තස්ස පුත්තො ගොධාපිල්ලකො එකෙන කකණ්ටකෙන සද්ධිං සන්ථවං කත්වා තෙන සද්ධිං සම්මොදමානො විහරන්තො ‘‘කකණ්ටකං පරිස්සජිස්සාමී’’ති අවත්ථරති. තස්ස තෙන සද්ධිං විස්සාසං ගොධාරාජස්ස ආරොචෙසුං. ගොධාරාජා පුත්තං පක්කොසාපෙත්වා ‘‘තාත, ත්වං අට්ඨානෙ විස්සාසං කරොසි, කකණ්ටකා නාම නීචජාතිකා, තෙහි සද්ධිං විස්සාසො න කත්තබ්බො. සචෙ ත්වං තෙන සද්ධිං විස්සාසං කරිස්සසි, තං කකණ්ටකං නිස්සාය සබ්බම්පෙතං ගොධාකුලං විනාසං පාපුණිස්සති, ඉතො පට්ඨාය එතෙන සද්ධිං විස්සාසං මා අකාසී’’ති ආහ. සො කරොතියෙව. බොධිසත්තො පුනප්පුනං කථෙන්තොපි තස්ස තෙන සද්ධිං විස්සාසං වාරෙතුං අසක්කොන්තො ‘‘අවස්සං අම්හාකං එතං කකණ්ටකං නිස්සාය භයං උප්පජ්ජිස්සති, තස්මිං උප්පන්නෙ පලායනමග්ගං සම්පාදෙතුං වට්ටතී’’ති එකෙන පස්සෙන වාතබිලං කාරාපෙසි.

පුත්තොපිස්ස අනුක්කමෙන මහාසරීරො අහොසි, කකණ්ටකො පන පුරිමප්පමාණොයෙව. ඉතරො ‘‘කකණ්ටකං පරිස්සජිස්සාමී’’ති අන්තරන්තරා අවත්ථරතියෙව, කකණ්ටකස්ස පබ්බතකූටෙන අවත්ථරණකාලො විය හොති. සො කිලමන්තො චින්තෙසි ‘‘සචෙ අයං අඤ්ඤානි කතිපයානි දිවසානි මං එවං පරිස්සජිස්සති, ජීවිතං මෙ නත්ථි, එකෙන ලුද්දකෙන සද්ධිං එකතො හුත්වා ඉමං ගොධාකුලං විනාසෙස්සාමී’’ති. අථෙකදිවසං නිදාඝසමයෙ මෙඝෙ වුට්ඨෙ

වම්මිකමක්ඛිකා උට්ඨහිංසු, තතො තතො ගොධා නික්ඛමිත්වා මක්ඛිකායො ඛාදන්ති. එකො ගොධාලුද්දකො ගොධාබිලං භින්දනත්ථාය කුද්දාලං ගහෙත්වා සුනඛෙහි සද්ධිං අරඤ්ඤං පාවිසි. කකණ්ටකො තං දිස්වා ''අජ්ජ අත්තනො මනොරථං පූරෙස්සාමී''ති තං උපසඞ්කමිත්වා අවිදූරෙ නිපජ්ජිත්වා ''භො පුරිස , කස්මා අරඤ්ඤෙ විචරසී''ති පුච්ඡි. සො ''ගොධානං අත්ථායා''ති ආහ. ''අහං අනෙකසතානං ගොධානං ආසයං ජානාමි, අග්ගිඤ්ච පලාලඤ්ච ආදාය එහී''ති තං තත්ථ නෙත්වා ''ඉමස්මිං ඨානෙ පලාලං පක්ඛිපිත්වා අග්ගිං දත්වා ධූමං කත්වා සමන්තා සුනඛෙ ඨපෙත්වා සයං මහාමුග්ගරං ගහෙත්වා නික්ඛන්තා නික්ඛන්තා ගොධා පහරිත්වා මාරෙත්වා රාසිං කත්වා යාහී''ති එවඤ්ච පන වත්වා ''අජ්ජ පච්චාමිත්තස්ස පිට්ඨිං පස්සිස්සාමී''ති එකස්මිං ඨානෙ සීසං උක්ඛිපිත්වා නිපජ්ජි. ලුද්දකොපි පලාලධූමං අකාසි, ධූමො බිලං පාවිසි, ගොධා ධූමන්ධා මරණභයතජ්ජිතා නික්ඛමිත්වා පලායිතුං ආරද්ධා. ලුද්දකො නික්ඛන්තං නික්ඛන්තං පහරිත්වා මාරෙසි, තස්ස හත්ථතො මුත්තා සුනඛා ගණ්හිංසු. ගොධානං මහාවිනාසො උප්පජ්ජි.

බොධිසත්තො ''කකණ්ටකං නිස්සාය භයං උප්පන්න''න්ති ඤත්වා ''පාපපුරිසසංසග්ගො නාම න කත්තබ්බො, පාපෙ නිස්සාය හිතසුඛං නාම නත්ථි, එකස්ස පාපකකණ්ටකස්ස වසෙන එත්තකානං ගොධානං විනාසො ජාතො''ති වාතබිලෙන පලායන්තො ඉමං ගාථමාහ –

141. ''න පාපජනසංසෙවී, අච්චන්තසුඛමෙධති;
ගොධාකුලං කකණ්ටාව, කලිං පාපෙති අත්තාන''න්ති.

තත්‍රායං සඞ්ඛෙපත්ථො – **පාපජනසංසෙවී** පුග්ගලො **අච්චන්තසුඛං** එකන්තසුඛං නිරන්තරසුඛං නාම න එධති න වින්දති න පටිලභති. යථා කිං? **ගොධාකුලං කකණ්ටාව**. යථා කකණ්ටකතො ගොධාකුලං සුඛං න ලභති, එවං පාපජනසංසෙවී පුග්ගලො සුඛං න ලභති. පාපජනං පන සෙවන්තො එකන්තෙනෙව **කලිං පාපෙති අත්තානං,** කලි වුච්චති විනාසො, එකන්තෙනෙව පාපසෙවී අත්තානඤ්ච අඤ්ඤෙ ච අත්තනා සද්ධිං වසන්තෙ විනාසං පාපෙති. පාළියං පන ''එලං පාපෙයා''ති ලිඛන්ති. තං බ්‍යඤ්ජනං අට්ඨකථායං නත්ථි, අත්ථොපිස්ස න යුජ්ජති. තස්මා යථාවුත්තමෙව ගහෙතබ්බං.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ''තදා කකණ්ටකො දෙවදත්තො අහොසි, බොධිසත්තස්ස පුත්තො අනොවාදකො ගොධාපිල්ලකො විපක්ඛසෙවී භික්ඛු, ගොධාරාජා පන අහමෙව අහොසි''න්ති.

ගොධාජාතකවණ්ණනා පඨමා.

[142] 2. සිඞ්ගාලජාතකවණ්ණනා

එතඤ්හි තෙ දුරාජානන්ති ඉදං සත්ථා වෙළුවනෙ විහරන්තො දෙවදත්තස්ස වධාය පරිසක්කනං ආරබ්භ කථෙසි. ධම්මසභායඤ්හි භික්ඛූනං කථං සුත්වා සත්ථා ''න, භික්ඛවෙ, දෙවදත්තො ඉදානෙව මය්හං වධාය පරිසක්කති, පුබ්බෙපි පරිසක්කියෙව, න ච මං මාරෙතුං අසක්ඛි, සයමෙව පන කිලන්තො''ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො සිඞ්ගාලයොනියං නිබ්බත්තිත්වා සිඞ්ගාලරාජා හුත්වා සිඞ්ගාලගණපරිවුතො සුසානවනෙ විහාසි. තෙන සමයෙන රාජගහෙ උස්සවො අහොසි, යෙභුය්‍යෙන මනුස්සා සුරං පිවන්ති, සුරාඡණොයෙව කිරෙසො. අථෙත්ථ සම්බහුලා ධුත්තා බහුං සුරඤ්ච මංසඤ්ච ආහරාපෙත්වා මණ්ඩිතපසාධිතා ගායිත්වා ගායිත්වා සුරඤ්ච පිවන්ති, මංසඤ්ච ඛාදන්ති. තෙසං පඨමයාමාවසානෙ මංසං ඛීයි, සුරා පන බහුකාව. අථෙකො ධුත්තො ''මංසඛණ්ඩං දෙහී''ති ආහ. ''මංසං ඛීණ''න්ති ච වුත්තෙ ''මයි ඨිතෙ මංසක්ඛයො නාම නත්ථී''ති වත්වා ''ආමකසුසානෙ මතමනුස්සමංසං ඛාදනත්ථාය ආගතෙ සිඞ්ගාලෙ මාරෙත්වා මංසං ආහරිස්සාමී''ති මුග්ගරං ගහෙත්වා නිද්ධමනමග්ගෙන නගරා නික්ඛමිත්වා සුසානං ගන්ත්වා මුග්ගරං ගහෙත්වා මතකො විය උත්තානො නිපජ්ජි. තස්මිං ඛණෙ බොධිසත්තො සිඞ්ගාලගණපරිවුතො තත්ථ ගතො තං දිස්වා ''නායං මතකො''ති ඤත්වාපි ''සුට්ඨුතරං උපපරික්ඛිස්සාමී''ති තස්ස අධොවාතෙන ගන්ත්වා සරීරගන්ධං ඝායිත්වා තථතොවස්ස අමතකභාවං ඤත්වා ''ලජ්ජාපෙත්වා නං උය්‍යොජෙස්සාමී''ති ගන්ත්වා මුග්ගරකොටියං ඩංසිත්වා ආකඩ්ඪි, ධුත්තො මුග්ගරං න විස්සජ්ජි, උපසඞ්කමන්තම්පි න ඔලොකෙන්තො නං ගාළ්හතරං අග්ගහෙසි. බොධිසත්තො පටික්කමිත්වා ''භො පුරිස, සචෙ ත්වං මතකො භවෙය්‍යාසි, න මයි මුග්ගරං ආකඩ්ඪන්තෙ ගාළ්හතරං ගණ්හෙය්‍යාසි, ඉමිනා කාරණෙන තව මතකභාවො වා අමතකභාවො වා දුජ්ජානො''ති වත්වා ඉමං ගාථමාහ –

142. ''එතඤ්හි තෙ දුරාජානං, යං සෙසි මතසායිකං;
යස්ස තෙ කඩ්ඪමානස්ස, හත්ථා දණ්ඩො න මුච්චතී''ති.

තත්ථ **එතඤ්හි තෙ දුරාජානන්ති** එතං කාරණං තව දුවිඤ්ඤෙය්‍යං. **යං සෙසි මතසායිකන්ති** යෙන කාරණෙන ත්වං මතසායිකං සෙසි, මතකො විය හුත්වා සයසි. **යස්ස තෙ කඩ්ඪමානස්සාති** යස්ස තව දණ්ඩකොටියං ගහෙත්වා කඩ්ඪියමානස්ස හත්ථතො දණ්ඩො න මුච්චති, සො ත්වං තථතො මතකො නාම න හොසීති.

එවං වුත්තෙ සො ධුත්තො ''අයං මම අමතකභාවං ජානාතී''ති උට්ඨාය දණ්ඩං ඛිපි, දණ්ඩො විරජ්ඣි. ධුත්තො ''ගච්ඡ, විරද්ධො දානිසි මයා''ති ආහ. බොධිසත්තො නිවත්තිත්වා ''භො පුරිස, මං විරජ්ඣන්තොපි ත්වං අට්ඨ

මහානිරයෙ සොළස ච උස්සදනිරයෙ අවිරද්ධොයෙවා''ති වත්වා පක්කාමි. ධුත්තො කිඤ්චි අලභිත්වා සුසානා නික්ඛමිත්වා පරිඛායං න්හායිත්වා ආගතමග්ගෙනෙව නගරං පාවිසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ''තදා ධුත්තො දෙවදත්තො අහොසි, සිඞ්ගාලරාජා පන අහමෙව අහොසි''න්ති.

සිඞ්ගාලජාතකවණ්ණනා දුතියා.

[143] 3. විරොචජාතකවණ්ණනා

ලසී ච තෙ නිප්ඵලිතාති ඉදං සත්ථා වෙළුවනෙ විහරන්තො දෙවදත්තස්ස ගයාසීසෙ සුගතාලයස්ස දස්සිතභාවං ආරබ්භ කථෙසි. දෙවදත්තො හි පරිහීනජ්ඣානො ලාභසක්කාරපරිහීනො ''අත්ථෙකො උපායො''ති චින්තෙත්වා සත්ථාරං පඤ්ච වත්ථූනි යාචිත්වා අලභමානො ද්වින්නං අග්ගසාවකානං සද්ධිවිහාරිකෙ අධුනා පබ්බජිතෙ ධම්මවිනයම්හි අකොවිදෙ පඤ්චසතෙ භික්ඛූ ගහෙත්වා ගයාසීසං ගන්ත්වා සඞ්ඝං භින්දිත්වා එකසීමායං ආවෙණිකං සඞ්ඝකම්මං අකාසි. සත්ථා තෙසං භික්ඛූනං ඤාණපරිපාකකාලං ඤත්වා ද්වෙ අග්ගසාවකෙ පෙසෙසි. තෙ දිස්වා දෙවදත්තො තුට්ඨමානසො රත්තිං ධම්මං දෙසයමානො ''බුද්ධලීළං කරිස්සාමී''ති සුගතාලයං දස්සෙන්තො ''විගතථිනමිද්ධො ඛො, ආවුසො සාරිපුත්ත, භික්ඛුසඞ්ඝො, පටිභාතු තං භික්ඛූනං ධම්මීකථා, පිට්ඨි මෙ ආගිලායති, තමහං ආයමිස්සාමී''ති වත්වා නිද්දං උපගතො . ද්වෙ අග්ගසාවකා තෙසං භික්ඛූනං ධම්මං දෙසෙත්වා මග්ගඵලෙහි පබොධෙත්වා සබ්බෙ ආදාය වෙළුවනමෙව පච්චාගමිංසු.

කොකාලිකො විහාරං තුච්ඡං දිස්වා දෙවදත්තස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා ''ආවුසො දෙවදත්ත, පරිසං තෙ භින්දිත්වා ද්වෙ අග්ගසාවකා විහාරං තුච්ඡං කත්වා ගතා, ත්වං පන නිද්දායසියෙවා''ති වත්වා උත්තරාසඞ්ගමස්ස අපනෙත්වා භිත්තියං පිට්ඨිකණ්ටකං ඵුසන්තො විය පණ්හියා නං හදයෙ පහරි. තාවදෙවස්ස මුඛතො ලොහිතං උග්ගඤ්ඡි. සො තතො පට්ඨාය ගිලානො අහොසි. සත්ථා ථෙරං පුච්ඡි ''සාරිපුත්ත, තුම්හාකං ගතකාලෙ දෙවදත්තො කිං අකාසී''ති? භන්තෙ, දෙවදත්තො අම්හෙ දිස්වා ''බුද්ධලීළං කරිස්සාමී''ති සුගතාලයං දස්සෙත්වා මහාවිනාසං පත්තොති. සත්ථා ''න ඛො සාරිපුත්ත, දෙවදත්තො ඉදානෙව මම අනුකරොන්තො විනාසං පත්තො, පුබ්බෙපි පත්තොයෙවා''ති වත්වා ථෙරෙන යාචිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො කෙසරසීහො හුත්වා හිමවන්තප්පදෙසෙ කඤ්චනගුහායං වාසං කප්පෙසි. සො එකදිවසං කඤ්චනගුහාය නික්ඛමිත්වා විජම්භිත්වා චතුද්දිසං ඔලොකෙත්වා සීහනාදං නදිත්වා ගොචරාය පක්කන්තො මහාමහිංසං වධිත්වා වරමංසං ඛාදිත්වා එකං සරං ඔතරිත්වා මණිවණ්ණස්ස උදකස්ස කුච්ඡිං පූරෙත්වා ගුහං සන්ධාය පායාසි. අථෙකො සිඞ්ගාලො ගොචරප්පසුතො සහසාව සීහං දිස්වා පලායිතුං අසක්කොන්තො සීහස්ස පුරතො පාදෙසු පතිත්වා නිපජ්ජි. ''කිං, ජම්බුකා''ති ච වුත්තෙ ''අහං තෙ, සාමි, පාදෙ උපට්ඨාතුකාමො''ති ආහ. සීහො ''සාධු එහි, මං උපට්ඨහ, වරමංසානි තං ඛාදාපෙස්සාමී''ති වත්වා සිඞ්ගාලං ආදාය කඤ්චනගුහං අගමාසි. සිඞ්ගාලො තතො පට්ඨාය සීහවිඝාසං ඛාදති. සො කතිපාහච්චයෙනෙව ථූලසරීරො අහොසි.

අථ නං එකදිවසං ගුහාය නිපන්නකොව සීහො ආහ ''ගච්ඡ ජම්බුක, පබ්බතසිඛරෙ ඨත්වා පබ්බතපාදෙ සඤ්චරන්තෙසු හත්ථිඅස්සමහිංසාදීසු යස්ස මංසං ඛාදිතුකාමොසි, තං ඔලොකෙත්වා ආගන්ත්වා 'අසුකමංසං ඛාදිතුකාමොම්හී'ති වත්වා මං වන්දිත්වා 'විරොච, සාමී'ති වදාහි, අහං තං වධිත්වා මධුරමංසං ඛාදිත්වා තුය්හම්පි දස්සාමී''ති. සිඞ්ගාලො පබ්බතසිඛරං අභිරුහිත්වා නානප්පකාරෙ මිගෙ ඔලොකෙත්වා යස්සෙව මංසං ඛාදිතුකාමො හොති, කඤ්චනගුහං පවිසිත්වා තමෙව සීහස්ස ආරොචෙත්වා පාදෙසු පතිත්වා ''විරොච, සාමී''ති වදති. සීහො වෙගෙන පක්ඛන්දිත්වා සචෙපි මත්තවරවාරණො හොති, තත්ථෙව නං ජීවිතක්ඛයං පාපෙත්වා සයම්පි වරමංසං ඛාදති, සිඞ්ගාලස්සපි දෙති. සිඞ්ගාලො කුච්ඡිපූරං මංසං ඛාදිත්වා ගුහං පවිසිත්වා නිද්දායති. සො ගච්ඡන්තෙ ගච්ඡන්තෙ කාලෙ මානං වඩ්ඪෙසි ''අහම්පි චතුප්පදොව, කිංකාරණා දිවසෙ දිවසෙ පරෙහි පොසියමානො විහරාමි, ඉතො පට්ඨාය අහම්පි හත්ථිආදයො හනිත්වා මංසං ඛාදිස්සාමි, සීහොපි මිගරාජා 'විරොච, සාමී'ති වුත්තමෙව පදං නිස්සාය වරවාරණෙ වධෙති, අහම්පි සීහෙන 'විරොච, ජම්බුකා'ති මං වදාපෙත්වා එකං වරවාරණං වධිත්වා මංසං ඛාදිස්සාමී''ති.

සො සීහං උපසඞ්කමිත්වා එතදවොච ''සාමි, මයා දීඝරත්තං තුම්හෙහි වධිතවරවාරණානං මංසං ඛාදිතං, අහම්පි එකං වරවාරණං මාරෙත්වා මංසං ඛාදිතුකාමො, තස්මා තුම්හෙහි නිපන්නට්ඨානෙ කඤ්චනගුහායං නිපජ්ජිස්සාමි, තුම්හෙ පබ්බතපාදෙ විචරන්තං වරවාරණං ඔලොකෙත්වා මම සන්තිකං ආගන්ත්වා 'විරොච, ජම්බුකා'ති වදෙථ, එත්තකමත්තස්මිං මච්ඡෙරං මා කරිත්ථා''ති. අථ නං සීහො ආහ ''න, ත්වං ජම්බුක, වාරණෙ වධිතුං සමත්ථෙ සීහකුලෙ උප්පන්නො, වාරණං වධිත්වා මංසං ඛාදනසමත්ථො සිඞ්ගාලො නාම ලොකෙ නත්ථි, මා තෙ එතං රුච්චි, මයා වධිතවරවාරණානඤ්ඤෙව මංසං ඛාදිත්වා වසා''ති. සො එවං වුත්තෙපි විරමිතුං න ඉච්ඡි, පුනප්පුනං යාචියෙව. සීහො තං වාරෙතුං අසක්කොන්තො සම්පටිච්ඡිත්වා ''තෙන හි මම වසනට්ඨානං පවිසිත්වා නිපජ්ජා''ති ජම්බුකං කඤ්චනගුහායං නිපජ්ජාපෙත්වා සයං පබ්බතපාදෙ මත්තවරවාරණං ඔලොකෙත්වා ගුහාද්වාරං ගන්ත්වා ''විරොච, ජම්බුකා''ති ආහ. සිඞ්ගාලො කඤ්චනගුහාය නික්ඛමිත්වා විජම්භිත්වා චතුද්දිසං ඔලොකෙත්වා තික්ඛත්තුං වස්සිත්වා ''මත්තවරවාරණස්ස කුම්භෙ පතිස්සාමී''ති පක්ඛන්දිත්වා විරජ්ඣිත්වා පාදමූලෙ පති. වාරණො දක්ඛිණපාදං උක්ඛිපිත්වා තස්ස සීසං අක්කමි, සීසට්ඨීනි චුණ්ණවිචුණ්ණානි අහෙසුං. අථස්ස සරීරං වාරණො පාදෙන සඞ්කරිත්වා රාසිං කත්වා උපරි ලණ්ඩං පාතෙත්වා කොඤ්චනාදං නදන්තො අරඤ්ඤං පාවිසි.

බොධිසත්තො ඉමං පවත්තිං දිස්වා ‘‘ඉදානි විරොච, ජම්බුකා’’ති වත්වා ඉමං ගාථමාහ –

143. ‘‘ලසී ච තෙ නිප්ඵලිතා, මත්ථකො ච පදාලිතො;
සබ්බා තෙ ඵාසුකා භග්ගා, අජ්ජ ඛො ත්වං විරොචසී’’ති.

තත්ථ **ලසීති** මත්ථලුඞ්ගං. **නිප්ඵලිතාති** නික්ඛන්තා. එවං බොධිසත්තො ඉමං ගාථං වත්වා යාවතායුකං ඨත්වා යථාකම්මං ගතො.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා සිඞ්ගාලො දෙවදත්තො අහොසි, සීහො පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

විරොචජාතකවණ්ණනා තතියා.

[144] 4. නඞ්ගුට්ඨජාතකවණ්ණනා

බහුම්පෙතං අසබ්භි ජාතවෙදාති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො ආජීවකානං මිච්ඡාතපං ආරබ්භ කථෙසි. තදා කිර ආජීවකා ජෙතවනපිට්ඨියං නානප්පකාරං මිච්ඡාතපං චරන්ති. සම්බහුලා භික්ඛූ තෙසං උක්කුටිකප්පධානවග්ගුලිවතකණ්ටකාපස්සයපඤ්චාතපතපනාදිභෙදං මිච්ඡාතපං දිස්වා භගවන්තං පුච්ඡිංසු ‘‘අත්ථි නු ඛො, භන්තෙ, ඉමං මිච්ඡාතපං නිස්සාය කුසලං වා වුඩ්ඪි වා’’ති. සත්ථා ‘‘න, භික්ඛවෙ, එවරූපං මිච්ඡාතපං නිස්සාය කුසලං වා වුඩ්ඪි වා අත්ථි, පුබ්බෙ පණ්ඩිතා ‘එවරූපං තපං නිස්සාය කුසලං වා වුඩ්ඪි වා භවිස්සතී’ති සඤ්ඤාය ජාතග්ගිං ගහෙත්වා අරඤ්ඤං පවිසිත්වා අග්ගිජුහනාදිවසෙන කිඤ්චි වුඩ්ඪිං අපස්සන්තා අග්ගිං උදකෙන නිබ්බාපෙත්වා කසිණපරිකම්මං කත්වා අභිඤ්ඤා ච සමාපත්තියො ච නිබ්බත්තෙත්වා බ්‍රහ්මලොකපරායණා අහෙසු’’න්ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො උදිච්චබ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්ති. තස්ස ජාතදිවසෙ මාතාපිතරො ජාතග්ගිං ගහෙත්වා ඨපෙසුං. අථ නං සොළසවස්සකාලෙ එතදවොචුං ‘‘මයං තෙ, පුත්ත, ජාතදිවසෙ අග්ගිං ගණ්හිම්හ. සචෙසි අගාරං අජ්ඣාවසිතුකාමො, තයො වෙදෙ උග්ගණ්හ. අථ බ්‍රහ්මලොකං ගන්තුකාමො, අග්ගිං ගහෙත්වා අරඤ්ඤං පවිසිත්වා අග්ගිං පරිචරන්තො මහාබ්‍රහ්මානං ආරාධෙත්වා බ්‍රහ්මලොකපරායණො හොහී’’ති. සො ‘‘න මය්හං අගාරෙන අත්ථො’’ති අග්ගිං ගහෙත්වා අරඤ්ඤං පවිසිත්වා අස්සමපදං මාපෙත්වා අග්ගිං පරිචරන්තො අරඤ්ඤෙ විහාසි. සො එකදිවසං පච්චන්තගාමකෙ ගොදක්ඛිණං ලභිත්වා තං ගොණං අස්සමපදං නෙත්වා චින්තෙසි ‘‘අග්ගිභගවන්තං ගොමංසං ඛාදාපෙස්සාමී’’ති. අථස්ස එතදහොසි ‘‘ඉධ ලොණං නත්ථි, අග්ගිභගවා අලොණං ඛාදිතුං න සක්ඛිස්සති, ගාමතො ලොණං ආහරිත්වා අග්ගිභගවන්තං සලොණකං ඛාදාපෙස්සාමී’’ති. සො තං තත්ථෙව බන්ධිත්වා ලොණත්ථාය ගාමකං අගමාසි. තස්මිං ගතෙ සම්බහුලා ලුද්දකා තං ඨානං ආගතා. ගොණං දිස්වා වධිත්වා මංසං පචිත්වා ඛාදිත්වා නඞ්ගුට්ඨඤ්ච ජඞ්ඝඤ්ච චම්මඤ්ච තත්ථෙව ඡඩ්ඩෙත්වා අවසෙසමංසං ආදාය අගමංසු.

බ්‍රාහ්මණො ආගන්ත්වා නඞ්ගුට්ඨාදිමත්තමෙව දිස්වා චින්තෙසි ‘‘අයං අග්ගිභගවා අත්තනො සන්තකම්පි රක්ඛිතුං න සක්කොති, මං පන කදා රක්ඛිස්සති. ඉමිනා අග්ගිපරිචරණෙන නිරත්ථකෙන භවිතබ්බං, නත්ථි ඉතොනිදානං කුසලං වා වුඩ්ඪි වා’’ති. සො අග්ගිපරිචරියාය විගතච්ඡන්දො ‘‘භම්භො අග්ගිභගවා, ත්වං අත්තනොපි සන්තකං රක්ඛිතුං අසක්කොන්තො මං කදා රක්ඛිස්සසි, මංසං නත්ථි, එත්තකෙනපි තුස්සාහී’’ති නඞ්ගුට්ඨාදීනි අග්ගිම්හි පක්ඛිපන්තො ඉමං ගාථමාහ –

144. ‘‘බහුම්පෙතං අසබ්භි ජාතවෙද, යං තං වාලධිනාභිපූජයාම;
මංසාරහස්ස නත්ථජ්ජ මංසං, නඞ්ගුට්ඨම්පි භවං පටිග්ගහාතූ’’ති.

තත්ථ **බහුම්පෙතන්ති** එත්තකම්පි බහුං. **අසබ්භීති** අසප්පුරිස අසාධුජාතික. **ජාතවෙදාති** අග්ගිං ආලපති. අග්ගි හි ජාතමත්තොව වෙදියති පඤ්ඤායති පාකටො හොති, තස්මා ‘‘ජාතවෙදො’’ති වුච්චති. **යං තං වාලධිනාභිපූජයාමාති** යං අජ්ජ මයං අත්තනොපි සන්තකං රක්ඛිතුං අසමත්ථං භවන්තං වාලධිනා අභිපූජයාම, එතම්පි තව බහුමෙවාති දස්සෙති. **මංසාරහස්සාති** මංසං අරහස්ස තුය්හං නත්ථි අජ්ජ මංසං. **නඞ්ගුට්ඨම්පි භවං පටිග්ගහාතූති** අත්තනො සන්තකං රක්ඛිතුං අසක්කොන්තො භවං ඉමං සජඞ්ඝචම්මං නඞ්ගුට්ඨම්පි පටිග්ගණ්හාතූති.

එවං වත්වා මහාසත්තො අග්ගිං උදකෙන නිබ්බාපෙත්වා ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා අභිඤ්ඤා ච සමාපත්තියො ච නිබ්බත්තෙත්වා බ්‍රහ්මලොකපරායණො අහොසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘නිබ්බුතග්ගිතාපසො අහමෙව තෙන සමයෙනා’’ති.

නඞ්ගුට්ඨජාතකවණ්ණනා චතුත්ථා.

[145] 5. රාධජාතකවණ්ණනා

න ත්වං රාධ විජානාසීති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො පුරාණදුතියිකාපලොභනං ආරබ්භ කථෙසි. පච්චුප්පන්නවත්ථු ඉන්ද්‍රියජාතකෙ ආවි භවිස්සති. සත්ථා පන තං භික්ඛුං ආමන්තෙත්වා ‘‘භික්ඛු මාතුගාමො නාම අරක්ඛියො, ආරක්ඛං ඨපෙත්වා රක්ඛන්තාපි රක්ඛිතුං න සක්කොන්ති. ත්වම්පි පුබ්බෙ එතං ආරක්ඛං ඨපෙත්වා රක්ඛන්තොපි රක්ඛිතුං නාසක්ඛි, ඉදානි කථං රක්ඛිස්සසී’’ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො සුකයොනියං නිබ්බත්ති. කාසිරට්ඨෙ එකො බ්‍රාහ්මණො බොධිසත්තඤ්ච කනිට්ඨභාතරඤ්චස්ස පුත්තට්ඨානෙ ඨපෙත්වා පොසෙසි. තෙසු බොධිසත්තස්ස ‘‘පොට්ඨපාදො’’ති නාමං අහොසි, ඉතරස්ස ‘‘රාධො’’ති. තස්ස පන බ්‍රාහ්මණස්ස භරියා අනාචාරා හොති දුස්සීලා. සො වොහාරත්ථාය ගච්ඡන්තො උභොපි භාතරො ආහ – ‘‘තාතා, සචෙ වො මාතා බ්‍රාහ්මණී අනාචාරං ආචරති, වාරෙය්‍යාථ න’’න්ති. බොධිසත්තො ආහ ‘‘සාධු, තාත, වාරෙතුං සක්කොන්තා වාරෙය්‍යාම, අසක්කොන්තා තුණ්හී භවිස්සාමා’’ති. එවං බ්‍රාහ්මණො බ්‍රාහ්මණිං සුකානං නිය්‍යාදෙත්වා වොහාරත්ථාය ගතො.

තස්ස පන ගතදිවසතො පට්ඨාය බ්‍රාහ්මණී අතිචරිතුං ආරද්ධා, පවිසන්තානඤ්ච නික්ඛමන්තානඤ්ච අන්තො නත්ථි, තස්සා කිරියං දිස්වා රාධො බොධිසත්තං ආහ – ‘‘භාතික, අම්හාකං පිතා ‘සචෙ වො මාතා අනාචාරං ආචරති, වාරෙය්‍යාථා’ති වත්වා ගතො, ඉදානි චෙසා අනාචාරං ආචරති, වාරෙම න’’න්ති. බොධිසත්තො ‘‘තාත, ත්වං අත්තනො අබ්‍යත්තතාය බාලභාවෙන එවං වදෙසි, මාතුගාමං නාම උක්ඛිපිත්වා චරන්තාපි රක්ඛිතුං න සක්කොන්ති. යං කම්මං කාතුං න සක්කා, න තං කාතුං වට්ටතී’’ති වත්වා ඉමං ගාථමාහ –

145. ‘‘න ත්වං රාධ විජානාසි, අඩ්ඪරත්තෙ අනාගතෙ;
අබ්‍යයතං විලපසි, විරත්තා කොසියායනෙ’’ති.

තත්ථ **න ත්වං රාධ විජානාසි, අඩ්ඪරත්තෙ අනාගතෙති** තාත රාධ, ත්වං න ජානාසි, අඩ්ඪරත්තෙ අනාගතෙ පඨමයාමෙයෙව එත්තකා ජනා ආගතා, ඉදානි කො ජානාති, කිත්තකාපි ආගමිස්සන්ති. **අබ්‍යයතං විලපසීති** ත්වං අබ්‍යත්තවිලාපං විලපසි. **විරත්තා කොසියායනෙති** මාතා නො කොසියායනී බ්‍රාහ්මණී විරත්තා අම්හාකං පිතරි නිප්පෙමා ජාතා. සචස්සා තස්මිං සිනෙහො වා පෙමං වා භවෙය්‍ය, න එවරූපං අනාචාරං කරෙය්‍යාති ඉමමත්ථං එතෙහි බ්‍යඤ්ජනෙහි පකාසෙසි.

එවං පකාසෙත්වා ච පන බ්‍රාහ්මණියා සද්ධිං රාධස්ස වත්තුං න අදාසි. සාපි යාව බ්‍රාහ්මණස්ස අනාගමනා යථාරුචියා විචරි. බ්‍රාහ්මණො ආගන්ත්වා පොට්ඨපාදං පුච්ඡි – ‘‘තාත, කීදිසී වො මාතා’’ති. බොධිසත්තො බ්‍රාහ්මණස්ස සබ්බං යථාභූතං කථෙත්වා ‘‘කිං තෙ, තාත, එවරූපාය දුස්සීලාය’’ති වත්වා ‘‘තාත, අම්හෙහි මාතුයා දොසස්ස කථිතකාලතො පට්ඨාය න සක්කා ඉධ වසිතු’’න්ති බ්‍රාහ්මණස්ස පාදෙ වන්දිත්වා සද්ධිං රාධෙන උප්පතිත්වා අරඤ්ඤං අගමාසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙසි, සච්චපරියොසානෙ උක්කණ්ඨිතභික්ඛු සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨහි. ‘‘තදා බ්‍රාහ්මණො ච බ්‍රාහ්මණී ච එතෙයෙව ද්වෙ ජනා අහෙසුං, රාධො ආනන්දො, පොට්ඨපාදො පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

රාධජාතකවණ්ණනා පඤ්චමා.

[146] 6. සමුද්දකාකජාතකවණ්ණනා

අපි නු හනුකා සන්තාති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො සම්බහුලෙ මහල්ලකෙ භික්ඛූ ආරබ්භ කථෙසි. තෙ කිර ගිහිකාලෙ සාවත්ථියං කුටුම්බිකා අඩ්ඪා මහද්ධනා අඤ්ඤමඤ්ඤසහායකා එකතො හුත්වා පුඤ්ඤානි කරොන්තා සත්ථු ධම්මදෙසනං සුත්වා ‘‘මයං මහල්ලකා, කිං නො ඝරාවාසෙන, සත්ථු සන්තිකෙ රමණීයෙ බුද්ධසාසනෙ පබ්බජිත්වා දුක්ඛස්සන්තං කරිස්සාමා’’ති සබ්බං සාපතෙය්‍යං පුත්තධීතාදීනං දත්වා අස්සුමුඛං ඤාතිසඞ්ඝං පහාය සත්ථාරං පබ්බජ්ජං යාචිත්වා පබ්බජිංසු. පබ්බජිත්වා පන පබ්බජ්ජානුරූපං සමණධම්මං න කරිංසු, මහල්ලකභාවෙන ධම්මම්පි න පරියාපුණිංසු, ගිහිකාලෙ විය පබ්බජිතකාලෙපි විහාරපරියන්තෙ පණ්ණසාලං කාරෙත්වා එකතොව වසිංසු. පිණ්ඩාය චරන්තාපි අඤ්ඤත්ථ අගන්ත්වා යෙභුය්‍යෙන අත්තනො පුත්තදාරස්සෙව ගෙහං ගන්ත්වා භුඤ්ජිංසු. තෙසු එකස්ස පුරාණදුතියිකා සබ්බෙසම්පි මහල්ලකත්ථෙරානං උපකාරා අහොසි, තස්මා සෙසාපි අත්තනා ලද්ධං ආහාරං ගහෙත්වා තස්සායෙව ගෙහෙ නිසීදිත්වා භුඤ්ජන්ති. සාපි තෙසං යථාසන්නිහිතං සූපබ්‍යඤ්ජනං දෙති. සා අඤ්ඤතරෙන රොගෙන ඵුට්ඨා කාලමකාසි. අථ තෙ මහල්ලකත්ථෙරා විහාරං ගන්ත්වා අඤ්ඤමඤ්ඤං ගීවාසු ගහෙත්වා ‘‘මධුරහත්ථරසා උපාසිකා කාලකතා’’ති විහාරපච්චන්තෙ රොදන්තා විචරිංසු. තෙසං සද්දං සුත්වා ඉතො චිතො ච භික්ඛූ සන්නිපතිත්වා ‘‘ආවුසො, කස්මා රොදථා’’ති පුච්ඡිංසු. තෙ ‘‘අම්හාකං සහායස්ස පුරාණදුතියිකා මධුරහත්ථරසා කාලකතා අම්හාකං අතිවිය උපකාරා, ‘ඉදානි කුතො තථාරූපිං ලභිස්සාමා’ති ඉමිනා කාරණෙන රොදිම්හා’’ති ආහංසු.

තෙසං තං විප්පකාරං දිස්වා භික්ඛූ ධම්මසභායං කථං සමුට්ඨාපෙසුං ‘‘ආවුසො, ඉමිනා නාම කාරණෙන මහල්ලකත්ථෙරා අඤ්ඤමඤ්ඤං ගීවාසු ගහෙත්වා විහාරපච්චන්තෙ රොදන්තා විචරන්තී’’ති. සත්ථා ආගන්ත්වා ‘‘කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්නිසින්නා’’ති පුච්ඡිත්වා ‘‘ඉමාය නාමා’’ති වුත්තෙ ‘‘න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙවෙතෙ

තස්සා කාලකිරියාය රොදන්තා විචරන්ති, පුබ්බෙපෙතෙ ඉමං කාකයොනියං නිබ්බත්තිත්වා සමුද්දෙ මතං නිස්සාය ‘සමුද්දඋදකං උස්සිඤ්චිත්වා එතං නීහරිස්සාමා’ති වායමන්තා පණ්ඩිතෙ නිස්සාය ජීවිතං ලභිංසූ’’ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො සමුද්දදෙවතා හුත්වා නිබ්බත්ති. අථෙකො කාකො අත්තනො භරියං කාකිං ආදාය ගොචරං පරියෙසමානො සමුද්දතීරං අගමාසි . තස්මිං කාලෙ මනුස්සා සමුද්දතීරෙ ඛීරපායාසමච්ඡමංසසුරාදීහි නාගබලිකම්මං කත්වා පක්කමිංසු. අථ සො කාකො බලිකම්මට්ඨානං ගන්ත්වා ඛීරාදීනි දිස්වා සද්ධිං කාකියා ඛීරපායාසමච්ඡමංසාදීනි භුඤ්ජිත්වා බහුං සුරං පිවි. තෙ උභොපි සුරාමදමත්තා ‘‘සමුද්දකීළං කීළිස්සාමා’’ති වෙලන්තෙ නිසීදිත්වා න්හායිතුං ආරභිංසු අථෙකා ඌමි ආගන්ත්වා කාකිං ගහෙත්වා සමුද්දං පවෙසෙසි. තමෙකො මච්ඡො මංසං ඛාදිත්වා අජ්ඣොහරි. කාකො ‘‘භරියා මෙ මතා’’ති රොදි පරිදෙවි. අථස්ස පරිදෙවනසද්දං සුත්වා බහූ කාකා සන්නිපතිත්වා ‘‘කිංකාරණා රොදසී’’ති පුච්ඡිංසු. ‘‘සහායිකා වො වෙලන්තෙ න්හායමානා ඌමියා හටා’’ති. තෙ සබ්බෙපි එකරවං රවන්තා රොදිංසු. අථ නෙසං එතදහොසි ‘‘ඉදං සමුද්දඋදකං නාම අම්හාකං කිං පහොසි, උදකං උස්සිඤ්චිත්වා සමුද්දං තුච්ඡං කත්වා සහායිකං නීහරිස්සාමා’’ති. තෙ මුඛං පූරෙත්වා පූරෙත්වා උදකං බහි ඡඩ්ඩෙන්ති, ලොණුදකෙන ච ගලෙ සුස්සමානෙ උට්ඨායුට්ඨාය ථලං ගන්ත්වා විස්සමන්ති.

තෙ හනූසු කිලන්තෙසු මුඛෙසු සුක්ඛන්තෙසු අක්ඛීසු රත්තෙසු දීනා කිලන්තා හුත්වා අඤ්ඤමඤ්ඤං ආමන්තෙත්වා ‘‘අම්භො, මයං සමුද්දඋදකං ගහෙත්වා බහි පාතෙම, ගහිතගහිතට්ඨානං පුන උදකෙන පූරති, සමුද්දං තුච්ඡං කාතුං න සක්ඛිස්සාමා’’ති වත්වා ඉමං ගාථමාහංසු –

146. ‘‘අපි නු හනුකා සන්තා, මුඛඤ්ච පරිසුස්සති;
ඔරමාම න පාරෙම, පූරතෙව මහොදධී’’ති.

තත්ථ **අපි නු හනුකා සන්තාති** අපි නො හනුකා සන්තා, අපි අම්හාකං හනුකා කිලන්තා. **ඔරමාම න පාරෙමාති** මයං අත්තනො බලෙන මහාසමුද්දඋදකං ආකඩ්ඪාම ඔසාරෙම, තුච්ඡං පන නං කාතුං න සක්කොම. අයඤ්හි **පූරතෙව මහොදධීති**.

එවඤ්ච පන වත්වා සබ්බෙපි තෙ කාකා ‘‘තස්සා කාකියා එවරූපං නාම තුණ්ඩං අහොසි, එවරූපානි වට්ටක්ඛීනි, එවරූපං ඡවිසණ්ඨානං, එවරූපො මධුරසද්දො. සා නො ඉමං චොරසමුද්දං නිස්සාය නට්ඨා’’ති බහුං විප්පලපිංසු. තෙ එවං විප්පලපමානෙ සමුද්දදෙවතා භෙරවරූපං දස්සෙත්වා පලාපෙසි, එවං තෙසං සොත්ථි අහොසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා කාකී අයං පුරාණදුතියිකා අහොසි, කාකො මහල්ලකත්ථෙරො, සෙසකාකා සෙසමහල්ලකත්ථෙරා, සමුද්දදෙවතා පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

සමුද්දකාකජාතකවණ්ණනා ඡට්ඨා.

[147] 7. පුප්ඵරත්තජාතකවණ්ණනා

නයිදං දුක්ඛං අදුං දුක්ඛන්ති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො එකං උක්කණ්ඨිතභික්ඛුං ආරබ්භ කථෙසි. සො හි භගවතා ‘‘සච්චං කිර ත්වං භික්ඛු උක්කණ්ඨිතො’’ති වුත්තෙ ‘‘සච්ච’’න්ති වත්වා ‘‘කෙන උක්කණ්ඨාපිතොසී’’ති ච පුට්ඨො ‘‘පුරාණදුතියිකාය’’ති වත්වා ‘‘මධුරහත්ථරසා, භන්තෙ, සා ඉත්ථී, න සක්කොමි තං විනා වසිතු’’න්ති ආහ. අථ නං සත්ථා ‘‘එසා තෙ භික්ඛු අනත්ථකාරිකා, පුබ්බෙපි ත්වං එතං නිස්සාය සූලෙ උත්තාසිතො එතඤ්ඤෙව පත්ථයමානො කාලං කත්වා නිරයෙ නිබ්බත්තො, ඉදානි නං කස්මා පුන පත්ථෙසී’’ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො ආකාසට්ඨදෙවතා අහොසි. අථ බාරාණසියං කත්තිකරත්තිවාරඡණො සම්පත්තො හොති, නගරං දෙවනගරං විය අලඞ්කරිංසු. සබ්බො ජනො ඡණකීළානිස්සිතො අහොසි. එකස්ස පන දුග්ගතමනුස්සස්ස එකමෙව ඝනසාටකයුගං අහොසි. සො තං සුධොතං ධොවාපෙත්වා ඔහඤ්ජාපෙත්වා සතවලිකං සහස්සවලිකං කාරෙත්වා ඨපෙසි. අථ නං භරියා එවමාහ ‘‘ඉච්ඡාමහං, සාමි, එකං කුසුම්භරත්තං නිවාසෙත්වා එකං පාරුපිත්වා තව කණ්ඨෙ ලග්ගා කත්තිකරත්තිවාරං චරිතු’’න්ති. ‘‘භද්දෙ, කුතො අම්හාකං දලිද්දානං කුසුම්භං, සුද්ධවත්ථං නිවාසෙත්වා කීළාහී’’ති? ‘‘කුසුම්භරත්තං අලභමානා ඡණකීළං න කීළිස්සාමි, ත්වං අඤ්ඤං ඉත්ථිං ගහෙත්වා කීළස්සූ’’ති. ‘‘භද්දෙ, කිං මං පීළෙසි, කුතො අම්හාකං කුසුම්භ’’න්ති? ‘‘සාමි, පුරිසස්ස ඉච්ඡාය සති කිං නාම නත්ථි, නනු රඤ්ඤො කුසුම්භවත්ථුස්මිං බහු කුසුම්භ’’න්ති. ‘‘භද්දෙ , තං ඨානං රක්ඛසපරිග්ගහිතපොක්ඛරණිසදිසං, බලවාරක්ඛා, න සක්කා උපසඞ්කමිතුං, මා තෙ එතං රුච්චි, යථාලද්ධෙනෙව තුස්සස්සූ’’ති. ‘‘සාමි, රත්තිභාගෙ අන්ධකාරෙ සති පුරිසස්ස අගමනීයට්ඨානං නාම නත්ථී’’ති. ඉති සො තාය පුනප්පුනං කථෙන්තියා කිලෙසවසෙන තස්සා වචනං ගහෙත්වා ‘‘හොතු භද්දෙ, මා චින්තයිත්ථා’’ති තං සමස්සාසෙත්වා රත්තිභාගෙ ජීවිතං පරිච්චජිත්වා නගරා නික්ඛමිත්වා රඤ්ඤො කුසුම්භවත්ථුං ගන්ත්වා වතිං මද්දිත්වා අන්තොවත්ථුං පාවිසි. ආරක්ඛමනුස්සා වතිසද්දං සුත්වා ‘‘චොරො චොරො’’ති පරිවාරෙත්වා ගහෙත්වා පරිභාසිත්වා කොට්ටෙත්වා බන්ධිත්වා පභාතාය රත්තියා රඤ්ඤො දස්සෙසුං. රාජා ‘‘ගච්ඡථ, නං සූලෙ උත්තාසෙථා’’ති ආහ. අථ නං පච්ඡාබාහං බන්ධිත්වා වජ්ඣභෙරියා වජ්ජමානාය නගරා නික්ඛාමෙත්වා සූලෙ උත්තාසෙසුං. බලවවෙදනා පවත්තන්ති, කාකා සීසෙ නිලීයිත්වා කණයග්ගසදිසෙහි තුණ්ඩෙහි අක්ඛීනි විජ්ඣන්ති.

සො තථාරූපම්පි දුක්ඛං අමනසිකරිත්වා තමෙව ඉත්ථිං අනුස්සරිත්වා ''තාය නාමම්හි සනපුප්ඵරත්තවත්ථනිවත්ථාය කණ්ඨෙ ආසත්තබාහුයුගළාය සද්ධිං කත්තිකරත්තිවාරතො පරිහීනො''ති චින්තෙත්වා ඉමං ගාථමාහ –

147. ''නයිදං දුක්ඛං අදුං දුක්ඛං, යං මං තුදති වායසො;
යං සාමා පුප්ඵරත්තෙන, කත්තිකං නානුභොස්සතී''ති.

තත්ථ **නයිදං දුක්ඛං අදුං දුක්ඛං, යං මං තුදති වායසොති** යඤ්ච ඉදං සූලෙ ලග්ගනපච්චයං කායිකචෙතසිකදුක්ඛං, යඤ්ච ලොහමයෙහි විය තුණ්ඩෙහි වායසො තුදති, ඉදං සබ්බම්පි මය්හං න දුක්ඛං, අදුං දුක්ඛං එතංයෙව පන මෙ දුක්ඛන්ති අත්ථො. කතරං? **යං සාමා පුප්ඵරත්තෙන, කත්තිකං නානුභොස්සතීති**, යං සා පියඞ්ගුසාමා මම භරියා එකං කුසුම්භරත්තං නිවාසෙත්වා එකං පාරුපිත්වා එවං සනපුප්ඵරත්තෙන වත්ථයුගෙන අච්ඡන්නා මම කණ්ඨෙ ගහෙත්වා කත්තිකරත්තිවාරං නානුභවිස්සති, ඉදං මය්හං දුක්ඛං, එතදෙව හි මං බාධතීති? සො එවං මාතුගාමං ආරබ්භ විප්පලපන්තොයෙව කාලං කත්වා නිරයෙ නිබ්බත්ති.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ''තදා ජයම්පතිකාව ඉදානි ජයම්පතිකා, තං කාරණං පච්චක්ඛං කත්වා ඨිතා ආකාසට්ඨදෙවතා පන අහමෙව අහොසි''න්ති.

පුප්ඵරත්තජාතකවණ්ණනා සත්තමා.

[148] 8. සිඞ්ගාලජාතකවණ්ණනා

නාහං පුනං න ච පුනන්ති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො කිලෙසනිග්ගහං ආරබ්භ කථෙසි. සාවත්ථියං කිර පඤ්චසතමත්තා සහායකා මහාවිභවා සෙට්ඨිපුත්තා සත්ථු ධම්මදෙසනං සුත්වා සාසනෙ උරං දත්වා පබ්බජිත්වා ජෙතවනෙ අන්තොකොටිසන්ථාරෙ විහරිංසු. අථෙකදිවසං තෙසං අඩ්ඪරත්තසමයෙ කිලෙසනිස්සිතො සඞ්කප්පො උප්පජ්ජි. තෙ උක්කණ්ඨිත්වා අත්තනා ජහිතකිලෙසෙ පුන ගණ්හිතුං චිත්තං උප්පාදයිංසු. අථ සත්ථා අඩ්ඪරත්තසමනන්තරෙ සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණදණ්ඩදීපකං උක්ඛිපිත්වා ''කතරාය නු ඛො රතියා ජෙතවනෙ භික්ඛූ විහරන්තී''ති භික්ඛූනං අජ්ඣාසයං ඔලොකෙන්තො තෙසං භික්ඛූනං අබ්භන්තරෙ කාමරාගසඞ්කප්පස්ස උප්පන්නභාවං අඤ්ඤාසි. සත්ථා ච නාම එකපුත්තිකා ඉත්ථී අත්තනො පුත්තං විය, එකචක්ඛුකො පුරිසො චක්ඛුං විය අත්තනො සාවකෙ රක්ඛති. පුබ්බණ්හාදීසු යස්මිං යස්මිං සමයෙ තෙසං කිලෙසා උප්පජ්ජන්ති, තෙ තෙසං කිලෙසෙ තතො පරං වඩ්ඪිතුං අදත්වා තස්මිං තස්මිංයෙව සමයෙ නිග්ගණ්හාති. තෙනස්ස එතදහොසි ''අයං චක්කවත්තිරඤ්ඤො අන්තොනගරෙයෙව චොරානං උප්පන්නකාලො විය වත්තති, ඉදානෙව තෙසං ධම්මදෙසනං කත්වා තෙ කිලෙසෙ නිග්ගණ්හිත්වා අරහත්තං දස්සාමී''ති. සො සුරභිගන්ධකුටිතො නික්ඛමිත්වා මධුරස්සරෙන ''ආනන්දා''ති ආයස්මන්තං ධම්මභණ්ඩාගාරිකං ආනන්දත්ථෙරං ආමන්තෙසි. ථෙරො ''කිං, භන්තෙ''ති ආගන්ත්වා වන්දිත්වා අට්ඨාසි. ''ආනන්ද, යත්තකා භික්ඛූ අන්තොකොටිසන්ථාරෙ විහරන්ති, සබ්බෙව ගන්ධකුටිපරිවෙණෙ සන්නිපාතෙහී''ති. එවං කිරස්ස අහොසි ''සචාහං තෙයෙව පඤ්චසතෙ භික්ඛූ පක්කොසාපෙස්සාමි. 'සත්ථාරා නො අබ්භන්තරෙ කිලෙසානං උප්පන්නභාවො ඤාතො'ති සංවිග්ගමානසා ධම්මදෙසනං සම්පටිච්ඡිතුං න සක්ඛිස්සන්තී''ති. තස්මා ''සබ්බෙ සන්නිපාතෙහී''ති ආහ. ථෙරො ''සාධු, භන්තෙ''ති අවාපුරණං ආදාය පරිවෙණෙන පරිවෙණං ආහිණ්ඩිත්වා සබ්බෙ භික්ඛූ ගන්ධකුටිපරිවෙණෙ සන්නිපාතෙත්වා බුද්ධාසනං පඤ්ඤපෙසි.

සත්ථා පල්ලඞ්කං ආභුජිත්වා උජුං කායං පණිධාය සිලාපථවියං පතිට්ඨහමානො සිනෙරු විය පඤ්ඤත්තෙ බුද්ධාසනෙ නිසීදි ආවෙළාවෙළා යමකයමකා ඡබ්බණ්ණඝනබුද්ධරස්මියො විස්සජ්ජෙන්තො. තාපි රස්මියො පාතිමත්තා ඡත්තමත්තා කූටාගාරකුච්ඡිමත්තා ඡිජ්ජිත්වා ඡිජ්ජිත්වා ගගනතලෙ විජ්ජුලතා විය සඤ්චරිංසු, අණ්ණවකුච්ඡිං ඛොභෙත්වා බාලසූරියුග්ගමනකාලො විය අහොසි. භික්ඛුසඞ්ඝොපි සත්ථාරං වන්දිත්වා ගරුචිත්තං පච්චුපට්ඨපෙත්වා රත්තකම්බලසාණියා පරික්ඛිපන්තො විය පරිවාරෙත්වා නිසීදි. සත්ථා බ්‍රහ්මස්සරං නිච්ඡාරෙන්තො භික්ඛූ ආමන්තෙත්වා ''න, භික්ඛවෙ, භික්ඛුනා නාම කාමවිතක්කං බ්‍යාපාදවිතක්කං විහිංසාවිතක්කන්ති ඉමෙ තයො අකුසලවිතක්කෙ විතක්කෙතුං වට්ටති. අන්තො උප්පන්නකිලෙසො හි 'පරිත්තකො'ති අවමඤ්ඤිතුං න වට්ටති, කිලෙසො නාම පච්චාමිත්තසදිසො. පච්චාමිත්තො ච ඛුද්දකො නාම නත්ථි, ඔකාසං ලභිත්වා විනාසමෙව පාපෙති, එවමෙව අප්පමත්තකොපි කිලෙසො උප්පජ්ජිත්වා වඩ්ඪිතුං ලභන්තො මහාවිනාසං පාපෙති. කිලෙසො නාමෙස හලාහලවිසූපමො උප්පාටිතච්ඡවිගණ්ඩසදිසො ආසීවිසපටිභාගො අසනිඅග්ගිසදිසො අල්ලීයිතුං න යුත්තො ආසඞ්කිතබ්බො. උප්පන්නුප්පන්නක්ඛණෙයෙව පටිසඞ්ඛානබලෙන භාවනාබලෙන යථා මුහුත්තම්පි හදයෙ අට්ඨත්වා පදුමිනිපත්තා උදකබින්දු විය විවට්ටති, එවං පජහිතබ්බො. පොරාණකපණ්ඩිතාපි අප්පමත්තකම්පි කිලෙසං ගරහිත්වා යථා පුන අබ්භන්තරෙ නුප්පජ්ජති, එවං නිග්ගණ්හිංසූ''ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො සිඞ්ගාලයොනියං පටිසන්ධිං ගහෙත්වා අරඤ්ඤෙ නදීතීරෙ නිවාසං කප්පෙසි. අථෙකො ජරහත්ථී ගඞ්ගාතීරෙ කාලමකාසි. සිඞ්ගාලො ගොචරප්පසුතො තං මතහත්ථිසරීරං දිස්වා ''මහා මෙ ගොචරො උප්පන්නො''ති ගන්ත්වා තං සොණ්ඩෙ ඩංසි, නඞ්ගලීසාය දට්ඨකාලො විය අහොසි. සො ''නත්ථෙත්ථ ඛාදිතබ්බයුත්තක''න්ති දන්තෙසු ඩංසි, ථම්භෙ දට්ඨකාලො විය අහොසි. කණ්ණෙ ඩංසි, සුප්පකොටියං දට්ඨකාලො විය අහොසි. උදරෙ ඩංසි, කුසූලෙ දට්ඨකාලො විය අහොසි. පාදෙ ඩංසි, උදුක්ඛලෙ දට්ඨකාලො විය අහොසි. නඞ්ගුට්ඨෙ ඩංසි, මුසලෙ දට්ඨකාලො විය අහොසි. සො ''එත්ථාපි නත්ථි

බාදිතබ්බයුත්තක''න්ති සබ්බත්ථ අස්සාදං අලභන්තො වච්චමග්ගෙ ඩංසි, මුදුපූවෙ දට්ඨකාලො විය අහොසි. සො ''ලද්ධං දානි මෙ ඉමස්මිං සරීරෙ මුදු බාදිතබ්බයුත්තකට්ඨාන''න්ති තතො පට්ඨාය බාදන්තො අන්තොකුච්ඡිං පවිසිත්වා වක්කහදයාදීනි බාදිත්වා පිපාසිතකාලෙ ලොහිතං පිවිත්වා නිපජ්ජිතුකාමකාලෙ උදරං පත්ථරිත්වා නිපජ්ජති.

අථස්ස එතදහොසි – ''ඉදං හත්ථිසරීරං මය්හං නිවාසසුඛතාය ගෙහසදිසං, බාදිතුකාමතාය සති පහූතමංසං, කිං දානි මෙ අඤ්ඤත්ථ කම්ම''න්ති සො අඤ්ඤත්ථ අගන්ත්වා හත්ථිකුච්ඡියංයෙව මංසං බාදිත්වා වසති. ගච්ඡන්තෙ ගච්ඡන්තෙ කාලෙ නිදාඝෙ වාතසම්ඵස්සෙන චෙව සූරියරස්මිසන්තාපෙන ච තං කුණපං සුස්සිත්වා වලියො ගණ්හි, සිඞ්ගාලස්ස පවිට්ඨද්වාරං පිහිතං, අන්තොකුච්ඡියං අන්ධකාරො අහොසි. සිඞ්ගාලස්ස ලොකන්තරිකනිවාසො විය ජාතො. කුණපෙ සුස්සන්තෙ මංසම්පි සුස්සි, ලොහිතම්පි පච්ඡිජ්ජි. සො නික්ඛමනද්වාරං අලභන්තො භයප්පත්තො හුත්වා සන්ධාවන්තො ඉතො චිතො ච පහරිත්වා නික්ඛමනද්වාරං පරියෙසමානො විචරති. එවං තස්මිං උක්ඛලියං පිට්ඨපිණ්ඩි විය අන්තොකුච්ඡියං පච්චමානෙ කතිපාහච්චයෙන මහාමෙඝො පාවස්සි. අථ නං කුණපං තෙමෙත්වා උට්ඨාය පකතිසණ්ඨානෙන අට්ඨාසි. වච්චමග්ගො විවටො හුත්වා තාරකා විය පඤ්ඤායි. සිඞ්ගාලො තං ඡිද්දං දිස්වා ''ඉදානි මෙ ජීවිතං ලද්ධ''න්ති යාව හත්ථිසීසා පටික්කමිත්වා වෙගෙන පක්ඛන්දිත්වා වච්චමග්ගං සීසෙන පහරිත්වා නික්ඛමි. තස්ස සඤ්ඡන්නසරීරත්තා සබ්බලොමානි වච්චමග්ගෙ අල්ලීයිංසු. සො තාලක්ඛන්ධසදිසෙන නිල්ලොමෙන සරීරෙන උබ්බිග්ගචිත්තො මුහුත්තං ධාවිත්වා නිවත්තිත්වා නිසින්නො සරීරං ඔලොකෙත්වා ''ඉදං දුක්ඛං මය්හං න අඤ්ඤෙන කතං, ලොභහෙතු පන ලොභකාරණා ලොභං නිස්සාය මයා එතං කතං, ඉතො දානි පට්ඨාය න ලොභවසිකො භවිස්සාමි, පුන හත්ථිසරීරං නාම න පවිසිස්සාමී''ති සංවිග්ගහදයො හුත්වා ඉමං ගාථමාහ –

148. ''නාහං පුනං න ච පුනං, න චාපි අපුනප්පුනං;
හත්ථිබොන්දිං පවෙක්ඛාමි, තථා හි භයතජ්ජිතො''ති.

තත්ථ **න චාපි අපුනප්පුනන්ති** අ-කාරො නිපාතමත්තො. අයං පනෙත්ථස්සා සකලායපි ගාථාය අත්ථො – අහඤ්හි ඉතො පුන, තතො ච පුනාති වුත්තවාරතො පුන තතොපි ච පුනප්පුනං වාරණසරීරසඞ්ඛාතං **හත්ථිබොන්දිං න පවෙක්ඛාමි**. කිංකාරණා? **තථා හි භයතජ්ජිතො,** තථා හි අහං ඉමස්මිඤ්ඤෙව පවෙසනෙ භයතජ්ජිතො මරණභයෙන සන්තාසං සංවෙගං ආපාදිතොති.

එවඤ්ච පන වත්වා තතොව පලායිත්වා පුන තං වා අඤ්ඤං වා හත්ථිසරීරං නිවත්තිත්වාපි න ඔලොකෙසි. තතො පට්ඨාය න ලොභවසිකො අහොසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ''භික්ඛවෙ, අන්තො උප්පන්නකිලෙසස්ස නාම වඩ්ඪිතුං අදත්වා තත්ථ තත්ථෙව නං නිග්ගණ්හිතුං වට්ටතී''ති වත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි. සච්චපරියොසානෙ පඤ්චසතාපි තෙ භික්ඛූ අරහත්තෙ පතිට්ඨහිංසු, අවසෙසෙසු කෙචි සොතාපන්නා, කෙචි සකදාගාමිනො, කෙචි අනාගාමිනො අහෙසුං. තදා සිඞ්ගාලො අහමෙව අහොසින්ති.

සිඞ්ගාලජාතකවණ්ණනා අට්ඨමා.

[149] 9. එකපණ්ණජාතකවණ්ණනා

එකපණ්ණො අයං රුක්ඛොති ඉදං සත්ථා වෙසාලිං උපනිස්සාය මහාවනෙ කූටාගාරසාලායං විහරන්තො වෙසාලිකං දුට්ඨලිච්ඡවිකුමාරං ආරබ්භ කථෙසි. තස්මිඤ්හි කාලෙ වෙසාලිනගරං ගාවුතගාවුතන්තරෙ තීහි පාකාරෙහි පරික්ඛිත්තං තීසු ඨානෙසු ගොපුරට්ටාලකයුත්තං පරමසොභග්ගප්පත්තං. තත්ථ නිච්චකාලං රජ්ජං කාරෙත්වා වසන්තානඤ්ඤෙව රාජූනං සත්ත සහස්සානි සත්ත සතානි සත්ත ච රාජානො හොන්ති, තත්තකායෙව උපරාජානො, තත්තකා සෙනාපතිනො, තත්තකා භණ්ඩාගාරිකා. තෙසං රාජකුමාරානං අන්තරෙ එකො දුට්ඨලිච්ඡවිකුමාරො නාම අහොසි කොධනො චණ්ඩො ඵරුසො සාහසිකො, දණ්ඩෙන ඝට්ටිතආසීවිසො විය නිච්චං පජ්ජලිතො කොධෙන. තස්ස පුරතො ද්වෙ තීණි වචනානි කථෙතුං සමත්ථො නාම නත්ථි. තං නෙව මාතාපිතරො, න ඤාතයො, න මිත්තසුහජ්ජා සික්ඛාපෙතුං සක්ඛිංසු. අථස්ස මාතාපිතූනං එතදහොසි ''අයං කුමාරො අතිඵරුසො සාහසිකො, ඨපෙත්වා සම්මාසම්බුද්ධං අඤ්ඤො ඉමං විනෙතුං සමත්ථො නාම නත්ථි, බුද්ධවෙනෙය්‍යෙන භවිතබ්බ''න්ති. තෙ තං ආදාය සත්ථු සන්තිකං ගන්ත්වා වන්දිත්වා ආහංසු ''භන්තෙ, අයං කුමාරො චණ්ඩො ඵරුසො කොධෙන පජ්ජලති, ඉමස්ස ඔවාදං දෙථා''ති.

සත්ථා තං කුමාරං ඔවදි – ''කුමාර, ඉමෙසු නාම සත්තෙසු චණ්ඩෙන ඵරුසෙන සාහසිකෙන විහෙඨකජාතිකෙන න භවිතබ්බං, ඵරුසවාචො ච නාම විජාතමාතුයාපි පිතුනොපි පුත්තදාරස්සපි භාතිභගිනීනම්පි පජාපතියාපි මිත්තබන්ධවානම්පි අප්පියො හොති අමනාපො, ඩංසිතුං ආගච්ඡන්තො සප්පො විය, අටවියං උට්ඨිතචොරො විය, බාදිතුං ආගච්ඡන්තො යක්ඛො විය ච උබ්බෙජනීයො හුත්වා දුතියචිත්තවාරෙ නිරයාදීසු නිබ්බත්තති. දිට්ඨෙයෙව ච ධම්මෙ කොධනො පුග්ගලො මණ්ඩිතපසාධිතොපි දුබ්බණ්ණොව හොති, පුණ්ණචන්දසස්සිරිකම්පිස්ස මුඛං ජාලාභිහතපදුමං විය මලග්ගහිතකඤ්චනාදාසමණ්ඩලං විය ච විරූපං හොති දුද්දසිකං. කොධං නිස්සාය හි සත්තා සත්ථං ආදාය අත්තනාව අත්තානං පහරන්ති, විසං බාදන්ති, රජ්ජුයා උබ්බන්ධන්ති, පපාතා පපතන්ති. එවං කොධවසෙන කාලං කත්වා නිරයාදීසු උප්පජ්ජන්ති, විහෙඨකජාතිකාපි දිට්ඨෙව ධම්මෙ ගරහං පත්වා කායස්ස භෙදා නිරයාදීසු උප්පජ්ජන්ති, පුන මනුස්සත්තං ලභිත්වා විජාතකාලතො පට්ඨාය රොගබහුලාව හොන්ති. චක්ඛුරොගො

සොතරොගොතිආදීසු ච රොගෙසු එකතො උට්ඨාය එකස්මිං පතන්ති, රොගෙන අපරිමුත්තාව හුත්වා නිච්චං දුක්ඛිතාව හොන්ති, තස්මා සබ්බෙසු සත්තෙසු මෙත්තචිත්තෙන හිතචිත්තෙන මුදුචිත්තෙන භවිතබ්බං. එවරූපො හි පුග්ගලො නිරයාදිභයෙහි න පරිමුච්චතී''ති. සො කුමාරො සත්ථු ඔවාදං සුත්වා එකොවාදෙනෙව නිහතමානො දන්තො නිබ්බිසෙවනො මෙත්තචිත්තො මුදුචිත්තො අහොසි. අඤ්ඤං අක්කොසන්තම්පි පහරන්තම්පි නිවත්තිත්වා න ඔලොකෙසි, උද්ධටදාඨො විය සප්පො, අළච්ඡින්නො විය කක්කටකො, ඡින්නවිසාණො විය ච උසභො අහොසි.

තස්ස තං පවත්තිං ඤත්වා භික්ඛූ ධම්මසභායං කථං සමුට්ඨාපෙසුං ''ආවුසො, දුට්ඨලිච්ඡවිකුමාරං සුචිරම්පි ඔවදිත්වා නෙව මාතාපිතරො, න ඤාතිමිත්තාදයො දමෙතුං සක්ඛිංසු, සම්මාසම්බුද්ධො පන තං එකොවාදෙනෙව දමෙත්වා නිබ්බිසෙවනං කත්වා මත්තවරවාරණං විය සමුග්ගහිතානෙඤ්ජකාරණං අකාසි. යාව සුභාසිතං චිදං – 'හත්ථිදමකෙන, භික්ඛවෙ, හත්ථිදම්මො සාරිතො එකංයෙව දිසං ධාවති පුරත්ථිමං වා පච්ඡිමං වා උත්තරං වා දක්ඛිණං වා. අස්සදමකෙන…පෙ…. ගොදමකෙන…පෙ…. දක්ඛිණං වා. තථාගතෙන හි, භික්ඛවෙ, අරහතා සම්මාසම්බුද්ධෙන පුරිසදම්මො සාරිතො අට්ඨ දිසා විධාවති, රූපී රූපානි පස්සති. අයමෙකා දිසා…පෙ…. සො වුච්චති 'යොග්ගාචරියානං අනුත්තරො පුරිසදම්මසාරථී'ති (ම. නි. 3.312). න හි, ආවුසො, සම්මාසම්බුද්ධෙන සදිසො පුරිසදම්මසාරථී නාම අත්ථී''ති. සත්ථා ආගන්ත්වා ''කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්නිසින්නා''ති පුච්ඡිත්වා ''ඉමාය නාමා''ති වුත්තෙ ''න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙවෙස මයා එකොවාදෙනෙව දමිතො, පුබ්බෙපාහං ඉමං එකොවාදෙනෙව දමෙසි''න්ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො උදිච්චබ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො තක්කසිලායං තයො වෙදෙ සබ්බසිප්පානි ච උග්ගහෙත්වා කිඤ්චි කාලං඾ සරාවාසං වසිත්වා මාතාපිතූනං අච්චයෙන ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා අභිඤ්ඤා ච සමාපත්තියො ච නිබ්බත්තෙත්වා හිමවන්තෙ වාසං කප්පෙසි. තත්ථ චිරං වසිත්වා ලොණම්බිලසෙවනත්ථාය ජනපදං ගන්ත්වා බාරාණසිං පත්වා රාජුය්‍යානෙ වසිත්වා පුනදිවසෙ සුනිවත්ථො සුපාරුතො තාපසාකප්පසම්පන්නො භික්ඛාය නගරං පවිසිත්වා රාජඞ්ගණං පාපුණි. රාජා සීහපඤ්ජරෙන ඔලොකෙන්තො තං දිස්වා ඉරියාපථෙ පසීදිත්වා ''අයං තාපසො සන්තින්ද්‍රියො සන්තමානසො යුගමත්තදසො, පදවාරෙ පදවාරෙ සහස්සත්ථවිකං ඨපෙන්තො විය සීහවිජම්භිතෙන ආගච්ඡති. සචෙ සන්තධම්මො නාමෙකො අත්ථි, ඉමස්ස තෙනබ්භන්තරෙ භවිතබ්බ''න්ති චින්තෙත්වා එකං අමච්චං ඔලොකෙසි. සො ''කිං කරොමි, දෙවා''ති ආහ. එතං ''තාපසං ආනෙහී''ති. සො ''සාධු, දෙවා''ති බොධිසත්තං උපසඞ්කමිත්වා වන්දිත්වා හත්ථතො භික්ඛාභාජනංගහෙත්වා ''කිං, මහාපුඤ්ඤා''ති වුත්තෙ ''භන්තෙ, රාජා තං පක්කොසතී''ති ආහ. බොධිසත්තො ''න මයං රාජකුලූපකා, හෙමවන්තිකා නාමම්හා''ති ආහ. අමච්චො ගන්ත්වා තමත්ථං රඤ්ඤො ආරොචෙසි. රාජා ''අඤ්ඤො අම්හාකං කුලූපකො නත්ථි, ආනෙහි න''න්ති ආහ. අමච්චො ගන්ත්වා බොධිසත්තං වන්දිත්වා යාචිත්වා රාජනිවෙසනං පවෙසෙසි.

රාජා බොධිසත්තං වන්දිත්වා සමුස්සිතසෙතච්ඡත්තෙ කඤ්චනපල්ලඞ්කෙ නිසීදාපෙත්වා අත්තනො පටියත්තං නානග්ගරසභොජනං භොජෙත්වා ''කහං, භන්තෙ, වසථා''ති පුච්ඡි. ''හෙමවන්තිකා මයං, මහාරාජා''ති. ''ඉදානි කහං ගච්ඡථා''ති? ''වස්සාරත්තානුරූපං සෙනාසනං උපධාරෙම, මහාරාජා''ති. ''තෙන හි, භන්තෙ, අම්හාකඤ්ඤෙව උය්‍යානෙ වසථා''ති පටිඤ්ඤං ගහෙත්වා සයම්පි භුඤ්ජිත්වා බොධිසත්තං ආදාය උය්‍යානං ගන්ත්වා පණ්ණසාලං මාපෙත්වා රත්තිට්ඨානදිවාට්ඨානාපි කාරෙත්වා පබ්බජිතපරික්ඛාරෙ දත්වා උය්‍යානපාලං පටිච්ඡාපෙත්වා නගරං පාවිසි. තතො පට්ඨාය බොධිසත්තො උය්‍යානෙ වසති. රාජාපිස්ස දිවසෙ දිවසෙ ද්වත්තික්ඛත්තුං උපට්ඨානං ගච්ඡති.

තස්ස පන රඤ්ඤො දුට්ඨකුමාරො නාම පුත්තො අහොසි චණ්ඩො ඵරුසො, නෙව නං රාජා දමෙතුං අසක්ඛි, න සෙසඤාතකා. අමච්චාපි බ්‍රාහ්මණගහපතිකාපි එකතො හුත්වා ''සාමි, මා එවං කරි, එවං කාතුං න ලබ්භා''ති කුජ්ඣිත්වා කථෙන්තාපි කථං ගාහාපෙතුං නාසක්ඛිංසු. රාජා චින්තෙසි ''ඨපෙත්වා මම අය්‍යං හිමවන්තතාපසං අඤ්ඤො ඉමං කුමාරං දමෙතුං සමත්ථො නාම නත්ථි, සොයෙව නං දමෙස්සතී''ති. සො කුමාරං ආදාය බොධිසත්තස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා ''භන්තෙ, අයං කුමාරො චණ්ඩො ඵරුසො , මයං ඉමං දමෙතුං න සක්කොම, තුම්හෙ නං එකෙන උපායෙන සික්ඛාපෙථා''ති කුමාරං බොධිසත්තස්ස නිය්‍යාදෙත්වා පක්කාමි. බොධිසත්තො කුමාරං ගහෙත්වා උය්‍යානෙ විචරන්තො එකතො එකෙන, එකතො එකෙනාති ද්වීහියෙව පත්තෙහි එකං නිම්බපොතකං දිස්වා කුමාරං ආහ – ''කුමාර, එතස්ස තාව රුක්ඛපොතකස්ස පණ්ණං ඛාදිත්වා රසං ජානාහී''ති? සො තස්ස එකං පත්තං ඛාදිත්වා රසං ඤත්වා ''ථූ''ති සහ ඛෙළෙන භූමියං නුට්ඨාසි. ''කිං එතං, කුමාරා''ති වුත්තෙ ''භන්තෙ, ඉදානෙවෙස රුක්ඛො හලාහලවිසූපමො, වඩ්ඪන්තො පන බහු මනුස්සෙ මාරෙස්සතී''ති තං නිම්බපොතකං උප්පාටෙත්වා හත්ථෙහි පරිමද්දිත්වා ඉමං ගාථමාහ –

149. ''එකපණ්ණො අයං රුක්ඛො, න භූම්‍යා චතුරඞ්ගුලො;
ඵලෙන විසකප්පෙන, මහායං කිං භවිස්සතී''ති.

තත්ථ **එකපණ්ණොති** උභොසු පස්සෙසු එකෙකපණ්ණො. **න භූම්‍යා චතුරඞ්ගුලොති** භූමිතො චතුරඞ්ගුලමත්තම්පි න වඩ්ඪිතො. **ඵලෙනාති** ඵලරසෙන. **විසකප්පෙනාති** හලාහලවිසසදිසෙන. එවං ඛුද්දකොපි සමානො එවරූපෙන තිත්තකෙන පණ්ණෙන සමන්නාගතොති අත්ථො. **මහායං කිං භවිස්සතීති** යදා පනායං වුද්ධිප්පත්තො මහා භවිස්සති, තදා කිං නාම භවිස්සති, අද්ධා මනුස්සමාරකො භවිස්සතීති එතං උප්පාටෙත්වා මද්දිත්වා ඡඩ්ඩෙසින්ති ආහ.

අථ නං බොධිසත්තො එතදවොච ''කුමාර, ත්වං ඉමං නිම්බපොතකං 'ඉදානෙව එවංතිත්තකො, මහල්ලකකාලෙ කිං භවිස්සති, කුතො ඉමං නිස්සාය වුඩ්ඪී'ති උප්පාටෙත්වා මද්දිත්වා ඡඩ්ඩෙසි? යථා ත්වං එතස්මිං පටිපජ්ජි, එවමෙව තව රට්ඨවාසිනොපි 'අයං කුමාරො දහරකාලෙයෙව එවං චණ්ඩො ඵරුසො, මහල්ලකකාලෙ රජ්ජං පත්වා කිං නාම කරිස්සති, කුතො අම්හාකං එතං නිස්සාය වුඩ්ඪී'ති තව කුලසන්තකං රජ්ජං අදත්වා නිම්බපොතකං විය තං උප්පාටෙත්වා රට්ඨා පබ්බාජනීයකම්මං කරිස්සන්ති, තස්මා නිම්බරුක්ඛපටිභාගතං හිත්වා ඉතො පට්ඨාය ඛන්තිමෙත්තානුද්දයසම්පන්නො හොහී''ති. සො තතො පට්ඨාය නිහතමානො නිබ්බිසෙවනො ඛන්තිමෙත්තානුද්දයසම්පන්නො හුත්වා බොධිසත්තස්ස ඔවාදෙ ඨත්වා පිතු අච්චයෙන රජ්ජං පත්වා දානාදීනි පුඤ්ඤානි කත්වා යථාකම්මං අගමාසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ''න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙවෙස දුට්ඨලිච්ඡවිකුමාරො මයා දමිතො, පුබ්බෙපාහං එතං දමෙසිංයෙවා''ති වත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ''තදා දුට්ඨකුමාරො අයං ලිච්ඡවිකුමාරො අහොසි, රාජා ආනන්දො, ඔවාදදායකතාපසො පන අහමෙව අහොසි''න්ති.

එකපණ්ණජාතකවණ්ණනා නවමා.

[150] 10. සඤ්ජීවජාතකවණ්ණනා

අසන්තං යො පග්ගණ්හාතීති ඉදං සත්ථා වෙළුවනෙ විහරන්තො අජාතසත්තුස්ස රඤ්ඤො අසන්තපග්ගහං ආරබ්භ කථෙසි. සො හි බුද්ධානං පටිකණ්ටකභූතෙ දුස්සීලෙ පාපධම්මෙ දෙවදත්තෙ පසීදිත්වා තං අසන්තං අසප්පුරිසං පග්ගය්හ ''තස්ස සක්කාරං කරිස්සාමී''ති බහුං ධනං පරිච්චජිත්වා ගයාසීසෙ විහාරං කාරෙත්වා තස්සෙව වචනං ගහෙත්වා පිතරං ධම්මරාජානං සොතාපන්නං අරියසාවකං ඝාතෙත්වා අත්තනො සොතාපත්තිමග්ගස්ස උපනිස්සයං භින්දිත්වා මහාවිනාසං පත්තො. සො හි ''දෙවදත්තො පථවියං පවිට්ඨො''ති සුත්වා ''කච්චි නු ඛො මම්පි පථවී ගිලෙය්‍යා''ති භීතතසිතො රජ්ජසුඛං න ලභති, සයනෙ අස්සාදසුඛං න වින්දති, තිබ්බකාරණාභිතුන්නො හත්ථිපොතො විය කම්පමානො විචරති. සො පථවිං චලමානං විය, අවීචිජාලං නික්ඛමන්තිං විය, පථවියා අත්තානං ගිලියමානං විය, ආදිත්තාය ලොහපථවියා උත්තානකං නිපජ්ජාපෙත්වා අයසූලෙහි කොට්ටියමානං විය ච සමනුපස්සි. තෙනස්ස පහටකුක්කුටස්සෙව මුහුත්තම්පි කම්පමානස්ස අවත්ථානං නාම නාහොසි. සො සම්මාසම්බුද්ධං පස්සිතුකාමො ඛමාපෙතුකාමො පඤ්හං පුච්ඡිතුකාමො අහොසි, අත්තනො පන අපරාධමහන්තතාය උපසඞ්කමිතුං න සක්කොති.

අථස්ස රාජගහනගරෙ කත්තිකරත්තිවාරෙ සම්පත්තෙ දෙවනගරං විය නගරෙ අලඞ්කතෙ මහාතලෙ අමච්චගණපරිවුතස්ස කඤ්චනාසනෙ නිසින්නස්ස ජීවකං කොමාරභච්චං අවිදූරෙ නිසින්නං දිස්වා එතදහොසි ''ජීවකං ගහෙත්වා සම්මාසම්බුද්ධස්ස සන්තිකං ගමිස්සාමි, න ඛො පන සක්කා මයා උජුකමෙව වත්තුං 'අහං, සම්ම ජීවක, සයං ගන්තුං න සක්කොමි, එහි මං සත්ථු සන්තිකං නෙහී'ති, පරියායෙන පන රත්තිසම්පදං වණ්ණෙත්වා 'කං නු ඛ්වජ්ජ මයං සමණං වා බ්‍රාහ්මණං වා පයිරුපාසෙය්‍යාම, යං නො පයිරුපාසතං චිත්තං පසීදෙය්‍යා'ති වක්ඛාමි, තං සුත්වා අමච්චා අත්තනො අත්තනො සත්ථාරානං වණ්ණං කථෙස්සන්ති, ජීවකොපි සම්මාසම්බුද්ධස්ස වණ්ණං කථෙස්සති. අථ නං ගහෙත්වා සත්ථු සන්තිකං ගමිස්සාමී''ති. සො පඤ්චහි පදෙහි රත්තිං වණ්ණෙසි ''ලක්ඛඤ්ඤා වත භො දොසිනා රත්ති, අභිරූපා වත භො දොසිනා රත්ති, දස්සනීයා වත භො දොසිනා රත්ති, පාසාදිකා වත භො දොසිනා රත්ති, රමණීයා වත භො දොසිනා රත්ති, කං නු ඛ්වජ්ජ මයං සමණං වා බ්‍රාහ්මණං වා පයිරුපාසෙය්‍යාම, යං නො පයිරුපාසතං චිත්තං පසීදෙය්‍යා''ති (දී. නි. 1.150).

අථෙකො අමච්චො පූරණකස්සපස්ස වණ්ණං කථෙසි, එකො මක්ඛලිගොසාලස්ස, එකො අජිතකෙසකම්බලස්ස, එකො පකුධකච්චායනස්ස, එකො සඤ්චයස්ස බෙලට්ඨපුත්තස්ස, එකො නාටපුත්තනිගණ්ඨස්සාති . රාජා තෙසං කථං සුත්වා තුණ්හී අහොසි. සො හි ජීවකස්සෙව මහාඅමච්චස්ස කථං පච්චාසීසති. ජීවකොපි ''රඤ්ඤා මං ආරබ්භ කථිතෙයෙව ජානිස්සාමී''ති අවිදූරෙ තුණ්හී නිසීදි. අථ නං රාජා ආහ ''ත්වං පන, සම්ම ජීවක, කිං තුණ්හී''ති? තස්මිං ඛණෙ ජීවකො උට්ඨායාසනා යෙන භගවා තෙනඤ්ජලිං පණාමෙත්වා ''එසො, දෙව, භගවා අරහං සම්මාසම්බුද්ධො අම්හාකං අම්බවනෙ විහරති සද්ධිං අඩ්ඪතෙළසෙහි භික්ඛුසතෙහි. තං ඛො පන භගවන්තං එවං කල්‍යාණො කිත්තිසද්දො අබ්භුග්ගතො''ති නව අරහාදිගුණෙ වත්වා ජාතිතො පට්ඨාය පුබ්බනිමිත්තාදිභෙදං භගවතො ආනුභාවං පකාසෙත්වා ''තං භගවන්තං දෙවො පයිරුපාසතු, ධම්මං සුණාතු, පඤ්හං පුච්ඡතූ''ති ආහ.

රාජා සම්පුණ්ණමනොරථො හුත්වා ''තෙන හි, සම්ම ජීවක, හත්ථියානානි කප්පාපෙහී''ති යානානි කප්පාපෙත්වා මහන්තෙන රාජානුභාවෙන ජීවකම්බවනං ගන්ත්වා තත්ථ මණ්ඩලමාළෙ භික්ඛුසඞ්ඝපරිවුතං තථාගතං දිස්වා සන්තවීචිමජ්ඣෙ මහානාවං විය නිච්චලං භික්ඛුසඞ්ඝං ඉතො චිතො ච අනුවිලොකෙත්වා ''එවරූපා නාම මෙ පරිසා න දිට්ඨපුබ්බා''ති ඉරියාපථෙයෙව පසීදිත්වා සඞ්ඝස්ස අඤ්ජලිං පග්ගණ්හිත්වා ථුතිං කත්වා භගවන්තං වන්දිත්වා එකමන්තං නිසින්නො සාමඤ්ඤඵලපඤ්හං පුච්ඡි. අථස්ස භගවා ද්වීහි භාණවාරෙහි පටිමණ්ඩිතං **සාමඤ්ඤඵලසුත්තං** (දී. නි. 1.150 ආදයො) කථෙසි. සො සුත්තපරියොසානෙ අත්තමනො භගවන්තං ඛමාපෙත්වා උට්ඨායාසනා පදක්ඛිණං කත්වා පක්කාමි. සත්ථා අචිරපක්කන්තස්ස රඤ්ඤො භික්ඛූ ආමන්තෙත්වා ''ඛතායං, භික්ඛවෙ, රාජා, උපහතායං, භික්ඛවෙ, රාජා. සචායං , භික්ඛවෙ, රාජා ඉස්සරියස්ස කාරණා පිතරං ධම්මිකං ධම්මරාජානං ජීවිතා න වොරොපෙස්සථ, ඉමස්මිංයෙව ආසනෙ විරජං වීතමලං ධම්මචක්ඛුං උප්පජ්ජිස්සථ. දෙවදත්තං නිස්සාය අසන්තපග්ගහං කත්වා සොතාපත්තිඵලා පරිහීනො''ති ආහ.

පුනදිවසෙ භික්ඛූ ධම්මසභායං කථං සමුට්ඨාපෙසුං ''ආවුසො, අජාතසත්තු කිර අසන්තපග්ගහං කත්වා දුස්සීලං පාපධම්මං දෙවදත්තං නිස්සාය පිතුඝාතකකම්මස්ස කතත්තා සොතාපත්තිඵලා පරිහීනො, දෙවදත්තෙන නාසිතො රාජා''ති. සත්ථා ආගන්ත්වා ''කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්නිසින්නා''ති පුච්ඡිත්වා ''ඉමාය නාමා''ති වුත්තෙ ''න, භික්ඛවෙ, අජාතසත්තු ඉදානෙව අසන්තපග්ගහං කත්වා මහාවිනාසං පත්තො, පුබ්බෙපෙස අසන්තපග්ගහෙනෙව අත්තානං නාසෙසී''ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො මහාවිභවෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො තක්කසිලං ගන්ත්වා සබ්බසිප්පානි උග්ගණ්හිත්වා බාරාණසියං දිසාපාමොක්ඛො ආචරියො හුත්වා පඤ්ච මාණවකසතානි සිප්පං වාචෙසි. තෙසු මාණවෙසු එකො සඤ්ජීවො නාම මාණවො අත්ථි, බොධිසත්තො තස්ස මතකුට්ඨාපනකමන්තං අදාසි. සො උට්ඨාපනකමන්තමෙව ගහෙත්වා පටිබාහනමන්තං පන අග්ගහෙත්වාව එකදිවසං මාණවෙහි සද්ධිං දාරුඅත්ථාය අරඤ්ඤං ගන්ත්වා එකං මතබ්‍යග්ඝං දිස්වා මාණවෙ ආහ ''හො, ඉමං මතබ්‍යග්ඝං උට්ඨාපෙස්සාමී''ති. මාණවා ''න සක්ඛිස්සසී''ති ආහංසු. ''පස්සන්තානඤ්ඤෙව වො තං උට්ඨාපෙස්සාමී''ති. ''සචෙ, මාණව, සක්කොසි, උට්ඨාපෙහී''ති. එවඤ්ච පන වත්වා තෙ මාණවා රුක්ඛං අභිරුහිංසු. සඤ්ජීවො මන්තං පරිවත්තෙත්වා මතබ්‍යග්ඝං සක්ඛරාහි පහරි, බ්‍යග්ඝො උට්ඨාය වෙගෙනාගන්ත්වා සඤ්ජීවං ගලනාළියං ඩංසිත්වා ජීවිතක්ඛයං පාපෙත්වා තත්ථෙව පති, සඤ්ජීවොපි තත්ථෙව පති. උභොපි එකට්ඨානෙයෙව මතා නිපජ්ජිංසු.

මාණවා දාරූනි ආදාය ආගන්ත්වා තං පවත්තිං ආචරියස්ස ආරොචෙසුං. ආචරියො මාණවෙ ආමන්තෙත්වා ''තාතා, අසන්තපග්ගහකාරා නාම අයුත්තට්ඨානෙ සක්කාරසම්මානං කරොන්තා එවරූපං දුක්ඛං පටිලභන්තියෙවා''ති වත්වා ඉමං ගාථමාහ –

150. ''අසන්තං යො පග්ගණ්හාති, අසන්තං චූපසෙවති;
තමෙව ඝාසං කුරුතෙ, බ්‍යග්ඝො සඤ්ජීවිකො යථා''ති.

තත්ථ **අසන්තන්ති** තීහි දුච්චරිතෙහි සමන්නාගතං දුස්සීලං පාපධම්මං. **යො පග්ගණ්හාතීති** ඛත්තියාදීසු යො කොචි එවරූපං දුස්සීලං පබ්බජිතං වා චීවරාදිසම්පදානෙන, ගහට්ඨං වා උපරජ්ජසෙනාපතිට්ඨානාදිසම්පදානෙන පග්ගණ්හාති, සක්කාරසම්මානං කරොතීති අත්ථො. **අසන්තං චූපසෙවතීති** යො ච එවරූපං අසන්තං දුස්සීලං උපසෙවති භජති පයිරුපාසති. **තමෙව ඝාසං කුරුතෙති** තමෙව අසන්තපග්ගණ්හකං සො දුස්සීලො පාපපුග්ගලො ඝසති සංඛාදති විනාසං පාපෙති. කථං? **බ්‍යග්ඝො සඤ්ජීවිකො යථාති**, යථා සඤ්ජීවෙන මාණවෙන මන්තං පරිවත්තෙත්වා මතබ්‍යග්ඝො සඤ්ජීවිකො ජීවිතසම්පදානෙන සම්පග්ගහිතො අත්තනො ජීවිතදායකං සඤ්ජීවමෙව ජීවිතා වොරොපෙත්වා තත්ථෙව පාතෙසි, එවං අඤ්ඤොපි යො අසන්තපග්ගහං කරොති, සො දුස්සීලො තං අත්තනො සම්පග්ගාහකමෙව විනාසෙති. එවං අසන්තසම්පග්ගාහකා විනාසං පාපුණන්තීති.

බොධිසත්තො ඉමාය ගාථාය මාණවානං ධම්මං දෙසෙත්වා දානාදීනි පුඤ්ඤානි කත්වා යථාකම්මං ගතො.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ''තදා මතබ්‍යග්ඝුට්ඨාපනකො මාණවො අජාතසත්තු අහොසි, දිසාපාමොක්ඛො ආචරියො පන අහමෙව අහොසි''න්ති.

සඤ්ජීවජාතකවණ්ණනා දසමා.

කකණ්ටකවග්ගො පන්නරසමො.

තස්සුද්දානං –

ගොධසිඞ්ගාලවිරොචං, නඞ්ගුට්ඨරාධකාකඤ්ච;
පුප්ඵරත්තඤ්ච සිඞ්ගාලං, එකපණ්ණඤ්ච සඤ්ජීවං.

අථ වග්ගුද්දානං –

අපණ්ණකො සීලවග්ගො, කුරුඞ්ගො ච කුලාවකො;
අත්ථකාමො ච ආසීසො, ඉත්ථිවරුණපායිම්හා.

ලිත්තො පරොසතං හංචි, කුසනාළා සම්පදානො;
කකණ්ටකො පන්නරස, සතපණ්ණාස ජාතකාති.

එකකනිපාතවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

(පඨමො භාගො නිට්ඨිතො).